

REPRODUCTION OF EARLIE EDITION OF THE
SABDARTHACINTAMANIH

शब्दार्थचिन्तामणिः
SABDARTHACINTAMANIH

चतुर्थ खण्ड
भाग - ब

ब्राह्मावधूत श्रीसुखानन्दनाथः

प्रिन्टवैल

जयपुर- 302 004

039170
Accession No
Bharat Rakshita Library
Widya Institute, Bhopal

Published by
PRINTWELL
S-12 Shopping Complex
Tilak Nagar Jalpur 302 004

Distributed by
RUPA BOOKS PVT LTD
H O S-12 Shopping Complex Tilak Nagar Jalpur - 302 004
B O 295-B Bharti Nagar P N Pudur Coimbatore 641 041

ISBN 81 7044-369 5 (Set)

SABADARTH CHINTAMANI
First Published 1860
Reprint - 1992

Printed at
Efficient Offset Printers
215, Shahzada Bagh Indl Complex,
Phase-II, Phone 533736, 533762
Delhi 110035

शास्त्रम् .

नाबुद्धिरुपिषा । श्रीवशास्त्रतथाप्रो
क्तमग्ननीलपटादिकम् । आपत्य
श्रुतिशक्त्यानादर्थं चन्त्सिकगर्हित
म् ॥ कर्मस्वरूपत्याज्यत्वमथै प्र
तिपद्यते । सर्वकर्मपरिभ्रष्ट कल्म
शस्तुतदुच्यते ॥ गौतमप्रोक्तशास्त्रा
र्थनिरता . सर्वएवहि । शार्गली
यानिमापन्ना . सन्दिग्धा . सर्वक
र्मल्लिति ॥ शास्त्रविहीनोऽथ ।
यथे ज्ञानम् । अनेकसशयेच्छेदिए
राक्षार्थस्यदर्शकम् । सर्वस्वलोच
नशास्त्रयम्यनास्त्यन्वएवस ॥ कृति
॥ शासनम् . शिष्यतेऽनेनवा । शा
सुचनुशिष्टौ । सर्वधातुभ्यष्टन् ॥
विहायशास्त्रजालानियत्सत्यतदुपा
स्यताम् ॥

शास्त्रकृतम् । पुं . षष्ठी । सुनौ ॥
त्रि . शास्त्रकारि ॥

शास्त्रगण्ड . । पुं . प्रवृत्ताविदि ।
छात्रगण्डे ॥ पदाद्यविदि । श्लोका
द्यवेत्तरि ॥

शास्त्रचक्षुः । न . व्याकरणे ॥

शास्त्रचारणः । पुं . शास्त्रदर्शिनि ॥

शास्त्रज्ञः । त्रि . शास्त्रविदि । पाग
मज्ञे । वक्तुं शक्ते ॥ यथा । अनि
युक्तोऽनियुक्तोवाशास्त्रज्ञोऽवक्तुमर्हति
। देवींशच सबदतिय शास्त्रमु
जीवतीति ॥ शास्त्रजानातिनारद
। ज्ञा . । क . ॥

शास्त्रित

शास्त्रतत्त्वज्ञः । परमार्थविदि ॥ ग
प्यको ऽ शास्त्रतत्त्वजानाति । ज्ञा .
। क . ॥

शास्त्रदर्शी । त्रि . शास्त्रज्ञे ॥

शास्त्रदृष्टिः । स्त्री . विद्विकनश्चक्षुष
सायाम् ॥

शास्त्रयानि . । पुं . वेदप्रमाणकी . प
रमात्मनि ॥ शास्त्रयानि कारण
प्रमाथमस्य । यतोऽशास्त्रमानिभूता
नीत्यादिशास्त्रादेऽप्रमाणाऽजगता
जन्मादिकारणब्रह्माधिगम्यते ॥ वे
दात्मकानिप्रवासे ॥

शास्त्रयानित्वम् । न . शास्त्रस्ववेद
स्थापिकारणत्वे ॥ शास्त्रयानि
कारणम्प्रमाणयस्य . तस्यभावे ।

शास्त्रवित् . द् . । त्रि . ऽन्तर्वाणी ॥

शास्त्रज्ञे ॥ शास्त्रवेत्ति । विद .
। सत्सु द्विषित्वादिनाक्षिप .

शास्त्रविधिः । पुं . शास्त्रसम्बन्धित
कादिशब्द . कुर्यान्नकुर्यादत्येव
प्रवर्त्तनानिवर्त्तनात्मककर्त्तव्याक
र्त्तव्यज्ञानहेतौविधिविधाख्ये ॥

विधिविधातिरिक्तमपिब्रह्मप्रतिपा
दकशास्त्रमस्तीति सूचयितुविधि
शब्दः ॥

शास्त्रशिल्पिनः । पुं . भूम्नि कीरे
धु . कश्मीरदेशे ॥

शास्त्रितः । त्रि . विहिते ॥ शास्त्र
सञ्ज्ञातमस्य । तारकादित्वादिता

शिक्ष्यम्

च ॥
 शास्त्री । चि० शास्त्रज्ञानवति ॥ शा
 स्त्रमस्यम्यास्मिन्वा । इनि० ॥
 शास्त्रीय । चि० शास्त्रेणप्रोक्ते ॥
 वृषाच्छ ॥
 शास्य । चि० शासनयोग्ये । शास
 नीये ॥
 शिक्षपा । स्त्री० पिच्छलायाम् । अ
 गुरौ । सौसौ इ० प्र० द्रुते ॥ शु
 षायया । शि शपाकटुकातिक्ता
 कषायाशोषकारिणी । लण्बोर्वा
 हरिमेदः कुष्ठश्लेष्मभिक्षुभौन् ॥
 वस्तिरुम्ब्रणदाह स्ववलासान्गर्भपा
 तिनीति० भा० प्र० ॥ शि शपा
 वातनाशिनोतिराजवज्जम् । शी
 ह् ॥ शीर्षेणापाति । पा० । पात
 इतिक् । पृषादरादि० ॥ यद्वा ।
 शिमिष्यव्यक्त शब्द० शब्देनवा०
 शपति । शपभाक्तीश्री । पषाद्यच्
 ॥ शिवाभि शपतीतिवा । दे
 विक।शिशपेतिनिर्द्देशाशब्दो
 प ॥
 शिक्षु० । चि० अव्ययसायिनि ॥
 शिक्ष्यम् । न० काचि । दभंमौञ्जा
 दिरसनारचितेदुग्धदध्यादिद्रव्या
 धारविशेषे । स न्यासिनाभिश्चा
 दिपात्राधारभूति । शीकाइ० भा०
 प्र० ॥ स कर्तेऽस्यात् । संसुचध०
 पतने । असि० शिक्षुट् किक्षेति०

शिक्षितः

धातो शिरादेश्चियत्प्रत्यय चि
 त्० तस्यकुडागमश्च ॥
 शिक्ष्या । स्त्री० शिक्ष्ये । काचि० ॥
 शिक्ष्यत । चि० काचते । शिक्ष
 स्थापितवस्तुनि ॥ शिक्षेधृतम्
 प्रातिपदिकाहात्वयर्द्धतिश्चिच् ।
 त्त ॥
 शिक्षक चि० शिक्षाकारके चि
 षाभिच् ॥ शिक्षामधीते० वेदवा
 । क्रमादिभ्योवुन ॥
 शिक्ष्यम् । न० शिक्षोपादाने ॥ शि
 षायाम् । शिक्षिष्योपादाने ।
 ल्युट् ॥
 शिक्षा । स्त्री० वेदाङ्गविशेषे । अका
 रादिषर्षानास्यानप्रयत्नादिविधके०
 अयश्चिष्वाप्रयस्यामिपाणिनीयमत-
 यथेत्यादिपाणिन्यादिम् निप्रोक्ते-
 शास्त्रविशेषे ॥ शिक्ष्ये । श्योना
 कवचे । शिक्ष्यतेस्यानादिकमन
 वा । शिक्ष० । गुरोरेत्व० । टा
 प् ॥
 शिक्षाकर० । पु० वेदव्यासे । चि०
 शिक्षाकर्त्तरि । शिक्षके ॥
 शिक्षाकार । पु० पाणिन्यादिम्
 नौ ।
 शिक्षागुरु । पु० शिक्षादातरिगुरौ ॥
 शिक्षित । चि० कुञ्चते । विज्ञे वेधि
 ते ॥ शिक्षासञ्ज्ञाताश्च । तारकादि
 त्वादितच् ॥ यद्वा । अशिक्षित् ।

शिखण्डी

निघ० । अक्षमं कृत्वा त कर्तारि
 क्त ।
 शिखितोच्चर । पु० प्रकरमुखे । का
 च ॥
 शिख्य । चि० नियम्ये ॥
 शिखण्ड । पु० बर्ह । मयूरपिच्छे ।
 मारपङ्क । इ० भा० ॥ चूड याम् ॥
 शिखिनाचम्यते । अमगत्यादिषु ।
 अमगत्याङ् । अकम्पादि ॥
 शिखण्डक । पु० काकपक्षे । पङ्के ।
 इ० भा० । शिखात्रये ॥ यथा । वा
 लानाञ्चशिर कार्यं चिशिखमुण्ड
 मेवचेति ॥ पु० न० केकिपुच्छे ॥
 शिखण्डक । पु० कुक्कुटे । शिख
 ण्डोऽस्यास्ति । ठन् ॥
 शिखण्डिका । स्त्री० शिखायाम् ।
 शिखण्डी । पु० कलापे । बर्हे । मी
 रपङ्क । इ० भा० ॥ मयूरे । बर्हि
 ये ॥ गाङ्गेयारौ । भौष्परिपी । दु
 पदराजपुत्रे ॥ कुक्कुटे ॥ वाये ॥
 गीपवेशधरेविष्णौ ॥ शिखण्डीबर्ह
 कलामेलङ्करणमस्यास्मिन् वास्ति
 अतद्वनिठनाषितीनि ।
 शिखण्डिनी । स्त्री० गुप्तायाम् ॥ यू
 धिकायाम् ॥ दुपदराजकन्यायाम्
 ॥ मयूरपिच्छभूषणायाम् ॥ मयूरक
 नाञ्चकी ॥ शिखण्डोऽस्यसाः
 । इन्नन्तान् ङीप् ॥
 शिखण्डी । स्त्री० गुप्तायाम् ॥ यूधि

शिखरिणी

कायाम् ॥ गौरादित्वात् ङीष् ॥
 शिखर । पु० न द्रुमार्थे । शिरसि
 । अर्थे ॥ अद्रिगृहे । कुटे । शृङ्गे ॥
 पुनके ॥ कर्षे ॥ पङ्कदाडिमबीजा
 भमाशिक्यशकले ॥ अर्थे ॥ कौटी
 ॥ शिखाऽस्यास्ति । शिखायाङ्कस्य
 खेतिर ॥ शिखारात्त्रिवा । रा०
 । क । ड्यापिरितिङ्कस्य ॥
 शिखरवासिनी । स्त्री० उमायाम् । दु
 र्गायाम् ॥ सातेभवतुसुप्रीतादेशीशि
 खरवासिनी । उये षतषसालब्धौ
 यथापशुपति । पति ॥
 शिखरी । स्त्री० मूषायाम् ॥
 शिखरिणी । स्त्री० रसालाप्रभेदे ॥
 यथा । गव्यमावर्त्तित दुग्ध निषध
 दधिमाहिषम् । एकोक्त्यपटे वृष्टं
 शुभशर्करयासमम् । एलालबङ्गक
 पूर्णमरीचैश्चसमन्वितम् । नाम्नाशि
 खरिणीकुर्याद्रुचि सकलत्रयभा ॥
 अत्रष्टि १७ प्रभेदे ॥ यथा । रसैकं
 द्रैश्चिन्नायमनसभवाग शिखरि
 णी ॥ यथा । करादस्यभष्ट ननुशि
 खरिणीदृश्यतिशिशि । विंलीना ।
 स्या सत्यनियतमवधेयतदखिलं ।
 इतिचस्यद्रोपानुचितनिभृताला
 यजनित स्मित विभ्रदेवीजगदवतुगी
 बर्धनधर ॥ दृशिअतिशिशि। इतिच्छे
 द । नारीरत्ने । मल्लिकायाम् ॥ री
 मावल्याम् ॥ नवमालिकायाम् ॥

शिखाजट

द्राक्षाविशेषे ॥ सूत्रायाम् ॥
 शिखरो । पु० अपामार्गे । शैले । प
 र्बते । पादपे । द्रुमे ॥ कीट्टे ॥
 कीयष्टौ ॥ वन्द्याके ॥ कर्कटशृङ्गा
 म् ॥ कुन्द, रुसप्रकीनियसि । याव
 नालि । शिखरमस्तिभय । अतद्
 नि ॥

शिखलीहित । पु० कुकुरमुडा । इ०
 गो० टे० भा० प्र० इत्य ॥

शिखा । स्त्री० शाखायाम् ॥ बर्हिषू
 ङायाम् ॥ साङ्गलिकाम् ॥ अय
 मात्रे ॥ शिरोमण्यव्यकीर्णेषु । चू
 ङायाम् । केशपाश्यायाम् । शीटी०
 इ० भा० ॥ अग्निज्वालायाम् । ज्वा
 ली । अर्चिषि । प्रपदे ॥ प्रधाने ।
 शिफायाम् ॥ घृषी । कामज्वरे ॥ मा
 चाकन्दः प्रसेदे । यथा । द्विजवर
 मिहिरसगुणितसुपनयतदनुजग
 यमपिनिधेह्रस्वरगुणितमपरद्वयम
 पिकुरुवरफण्यपतिमुखभणितरुचि
 रशिखेहि । यथा । बकुलवनमृदु
 पवनरयनिहतविरहिशतसुरभिरय
 मेति । दधिततमविरहिसमहृद्य
 मतितपतिसखियद्विहतविधुरयसु
 देति ॥ शीते । शीङ्गोऽल्लखेतिख
 । ऋत्विधिसामर्थ्यान्नगुचः ॥

शिखाकन्दम् । न० यज्ञने । सलगम
 • इ० भा० प्र० ॥

शिखाजटः । पु० ब्रह्मचारिविशेषे ॥

शिखिध्वज

शिखेवजटाजातायप्रस ॥ अपरे०
 शिर कीशामुण्डितावष्टयथाधि
 धीब्रह्मचारी० शिखाजटवृत्त, च्य
 ते ।

शिखागटक । पु० काकपक्षे ॥

शिखातरु । पु० दीपवने ॥ दोषट
 • इ० भा० प्र० दोषाधारविशेषे ॥

शिखाधर । पु० मयूरे । मयू, धीषि ।

शिखाधार । पु० मयूरे ॥

शिखामूलम् । न० यज्ञने ॥

शिखासू । पु० मयूरशिखायाम् ॥

शिखावान् । पु० अश्वी ॥ चित्रके ॥

कीतुपडे ॥ चि० शिखासुक्ते ॥ शि
 खास्यन्वयमनुप ॥

शिखावती । स्त्री० सूत्रायाम् ॥

शिखावर । पु० पनसद्रुमे ॥

शिखावत् । पु० शिखिनि । मयूरे ॥

शिखाक्षय । दन्तशिखात्संज्ञाया
 मितिपक्षे ॥

शिखाबला । स्त्री० मयूरशिखायाम् ॥

शिखावृद्धि । स्त्री० काधिक्यावृद्धौ ॥

शिखावृत्तः । पु० शिखातस्ये ॥

शिखिकण्ठम् । न० जीषे । मयूरघी
 षे । तुत्यासुने ॥

शिखिघोषम् । न० तुत्ये ॥ शिखिनी
 घोषा । शिखिघोषाश्वास्ति । त

द्वर्षत्वात् ॥ अर्षाश्वाश्च ॥

शिखिध्वजः । पु० कातिकीये ॥ शि
 खीमयूरीध्वजचिह्नमख ॥ धूमे ॥

शियु .

शिखनाध्वज ।
 शिखी । पुं० अम्नौ वैश्वानरे ॥ चि
 बकवृषे ॥ बलीवर्दे ॥ शरे ॥ के
 तुयहे ॥ दुमे ॥ मयूरे ॥ कुकुटे ॥
 हृषी ॥ शिखा सन्त्यस्य । शिखा
 स्यस्यवा । इन्होपतापिति । इ०
 नि० ब्रौह्मादिख्यादा ॥ अजसा
 मनि ॥ सितावरे ॥ मेयिकावाम्
 ॥ शूकशिम्व्याम् ॥ चि० शिखायु
 क्तो ॥

शिखिनौ । स्त्री० मयूर० शिखायाम् ॥
 शिखिपुष्पम् । न० मयूरपिच्छे ॥
 शिखिप्रय । । पु० लघुवदरे ॥
 शिखिमण्डल । पुं० वरुणद्रुमे ॥
 शिखिमूलम् । न० गृध्रने ॥
 शिखिमोदा । स्त्री० अजमिदायाम् ॥
 शिखियूप । पुं० शीकारीमृगे ॥
 शिखिवर्षा । पु० कूप्याण्डे ॥
 शिखिवाहनः । पु० कर्तिकेये । म
 हासेने ॥ शिखीमयूरावाहनमस्य ॥
 शिखिव्रतम् । न० व्रतविशेषे ॥
 शियुः । पु० शाकमात्रे ॥ शिभासु
 ने । अस्यपर्यायायथा । शिभासुने
 शियुतीक्ष्णागन्धकाक्षीवमोचका ।
 रक्तोसौमधुशियुः स्यादिति ॥ अस्य
 गुणायथा । शियुस्तुकटुकं वाके
 तीक्ष्णोष्णोमधुरालघु । दीपनारो
 चनीरुच । चारस्तिक्तोविदाहकत् ॥
 सद्ग्राहः शूकशीहृद्यः पितरक्तप्र

शियुपुष्पम्

कोपण । चक्षुष्य । कफवात
 घोबिद्रधिप्रवयुक्तमीन । मेटोऽ
 पचीविषग्रीहमुल्मगखुद्रयान्दरे
 त । श्वत प्रोक्तगुणोत्तरेयोविशे
 षाहोहकृत्वेत् । ग्रीहानविद्रधिह
 क्षिब्रणस्य पितरक्तहृत् ॥ मधुश
 यु प्रोक्तगुणोविशेष होपन सर
 । शियुवल्कनपत्राण्यस्त्रसपरमा
 त्तहृत् ॥ अपिच । क्षीतिम्बराज
 कविनावनितावतसेशियोरमुष्यक
 शिनीस्तिक्मिपयोग । एतस्य
 पञ्चवरसात्समघो किमन्यद्दृग्वा
 धिम/चहरणेमहिलायगस्थे ॥ इ
 ति ॥ शिनेति । शिञ्जनिशाने ।
 जम्बूादयश्चतिनिपातित ॥ शीक्य
 तेवा । शीकसीचने । बाहुनकाद्
 क्० ऋखो० गश्च ॥

शियुकम् । न० बाङ्गीकेषुप्रसिद्धेशाक
 विशेषे ॥

शियुजम् । न० श्वेतमरचे । शिभा
 सूनस्यबीजे । अस्यगुणा । चक्षु
 ष्यशियुजबीजतीक्ष्णोष्णविषनाश
 नम् । अङ्घ्र्यकफवातघ्न तन्नस्येनशि
 रोत्तिनुत् ॥ नि० शियुभवे ॥ शि
 योर्जायतेस्य । जनी० । उ ॥

शियुपुष्पम् । न० शिभाजनकुसुमे ।
 लक्ष्णाङ्गुणा । शियो पुष्पनुक
 टुकंतीक्ष्णोष्णसायुशोधनुत् । हा
 मिहृत्कफवातघ्न विद्रधिग्रीहमुल्म

श्रि धा

जित् ॥ अशुशियोस्त्वकिहितरक्तपि
सप्रसादनम् ।

श्रिग मुगम् । न० शोभाञ्जनजटाया
म् ॥ अस्यशुणा । धीतकुङ्करदन्त
दोहितमहनासिन्वत्यतेलामुनीरात्री
मङ्गमिततपितरररुमुननवशिशुज
म् । तद्वाहीवदनाञ्जुजेनिविशिते
शोचन्द्रचडप्रियापादाभोरुहरिगर
ञ्चितशिराय प्राचिकालीपुमान् ॥
श्रिगुमुनन्तुवातघ्न श्रं छमर्गोविनाश
नम् । शमनस्त्रायुरोगश्यापितक्तत्
कफनाशनम् ॥

श्रियुजीजम । न० श्रियुजी ॥

श्रिड घ्राणम् । न० नासिकामले ॥
श्रिङ् घ्यति । श्रिचिवाघ्राणे । आ
शकीलुधूश्रिङ्घ्रिधाञ्भ्यः । पुषाद
रादित्वात्पञ्च कलीप ० पु० श्रि
प्राणि ॥ न० काचपात्रे ॥ श्रिदम
ले । मंडूरे ॥

श्रिङ्घ्राणक । पु० श्रिप्राणि ॥ न० ना
सिकामले ॥ श्रिङ् घ्यति । श्रिचि०
। आणकीलुधूश्रिङ्घ्रिधाञ्भ्यः ॥

श्रिङ्घ्रिणी । स्त्री० नासिकायाम् ॥

श्रिङ्घ्रित । चि० घ्राते ॥

श्रिक् । स्त्री० श्रिकर्षे ॥ श्रिगधा । सु
श्रिग्विचविषाणवेयव ॥ श्रिचि०
क्षिप् ॥

श्रिष्ठा । स्त्री० भूषणशब्दे । धनुर्गुणो
॥ श्रिष्ठा । श्रिजिष्यत्तेशब्दे

श्रिति

श्रिगुरीद्येत्यप्रत्यय । टाप् ॥

श्रिञ्चितम् । न० भूषणध्वाने । नृपुर
शब्दे श्रिष्ठा । श्रिजि० ता
लव्यादि । भावेत्त ॥ चि० श
ब्दायमाने । कर्त्तरिक्त ॥

श्रिञ्चिनी । स्त्री० सौव्याम् । धनुर्गु
णो ॥ श्रिङ् क्त । श्रिजि० । भावश्च
के चिनि ।

श्रिगडाकी । स्त्री० स्वादाद्रव्यविशेषे
राजिकायुक्तैः सर्षपस्वरसेर्वाभूषण
कद्रवेर्निष्पन्नशकृत्वपिष्टके ॥ यथा
। श्रिगडाकीराजिकायुक्तैः स्वान्मू
खकदलद्रवे । सर्षपस्वरसेर्वापिष्य
खिपिष्टकस्युते ॥ सहितेरिति श्रि
ष । श्रिगडाकीरोचनीगुर्भीपित्त
ज्ञेयकरीसृता ॥ इतिराजनिघं
ट ॥

श्रित । चि० दुर्बले । कृशे ॥ तीक्ष्णे
। निशिते । शायसिम् । श्रितनृक
रणे ॥ श्रिङ् गतीना । क्त ॥ श्राप्ती
रिति वेत्वम् ॥

श्रितद्रु । स्त्री० श्रितद्रुनद्याम् ।
श्रोरमीरटे ॥

श्रितशूकः । पु० यधे । गोधूमे ॥ श्रि
तंशूकयस्य ॥

श्रितासः । पु० कष्टके ॥

श्रिति । पु० भूर्जे ॥ चि० सिते ।
धवले ॥ असिते । श्र्यामले ॥ श्रौ
यते ॥ श्रिनातिस्रावा । श्रिञ् निशा

शिविविष्ट

ने । क्तिन्० क्तिञ्वा । शते सौ
चात् । क्रमितमिशतिसन्नामत
इत्येति० इन्सचकित् । अतद्भदा
देशावा ॥

शितिकण्ठ । पु० शम्भो । ईश्री ।
शिवे । शित काल वरुणोऽथ
॥ दाल्युहखगे ॥

शितिचर । पु० सुनिषण्णशक्ति ॥

शितिचार । पु० शक्विशेषे ॥

शितिकण्ठ । पु० इसे ॥
शितिमद्य)

शितिसार । पु० तिन्दुके । स्फूर्ज
के । तैद्रु० इ० प्र० ह्ये ॥ शि
ति काल सारोमज्जायस्यस ॥

शितिसारक । पु० शितिसारे ।

शितिलम् । नि० श्लथे । ढीला इ०
भा० । न० मन्दबन्धने ॥ श्लथ
बन्धे ॥ सयोगविशेषे ॥ अथमे
चने । अजिरशिशिरशितिलितिकि
रच्० उपधायाद्भवत् । रफलीप
प्रत्ययरेफस्यत्वञ्जनिपात्यते ॥

शितिलित । नि० विश्वे शिते ॥

शिति । पु० सौत्यके । पितामहे
चनियविशेषे ॥

शितिनसा । पु० सौत्यकौ । शिते
नसा ॥

शिविः । पु० रम्भो ॥ पशौ ॥ पा० ॥
बाहुलकात्क ॥

शिविविष्ट । पु० खलती । खल्व

शिव्वा

टे । दुर्बर्मणि । पिनाकिनिशिवे ॥

विष्णौ । यथा । शैत्याच्छयनयोगा
च्चञ्चीतवारिप्रचद्यते । तत्पानोद्
क्षणाच्चैर्वाशियोरश्मयामता ।

तेषुपवेशाद्विश्वेश शिविविष्टइहे
च्यते ॥ शिविषु० रश्मिषुपशुषुवा
विष्ट प्रतिष्ठितोयञ्जरूपेणे । ततथा ॥

शिव । पु० कालिकापुराणप्रसिद्धे
सरिवरविशेषे ॥

शिव । स्त्री० अर्वादेशप्रसिद्धपुण्य
सरिविशेषे ॥

शिव्वा । स्त्री० षटादिद्रुमाणाजटायाम्
। मूले ॥ सरिति । मासकायाम् ॥
मातरि । शतपुण्यायाम् ॥ हरिद्रा
याम् ॥ शिते । बाहुलकात् । शी
ड फक्त्स्त्वस्य ॥

शिव्वाक । पु० पद्ममूले ॥

शिव्वाकन्द । पु० करहाटे । पद्म
मूले ॥ शिव्वामूलतरुप्ररोह । तस्य
हित कन्दोमूलम् ॥

शिव्वाधर । पु० शाखायाम् ॥

शिव्वाधरा । स्त्री०

शिव्वाधर । पु० षट्पञ्चे ॥

शिव्वाडी । स्त्री० क्षुपविशेषे । मति
दायाम् । द्रवत्पल्याम् । वात
घ्न्याम् ॥ गुच्छपुष्पास्यम् ॥

शिव्वा । पु० रत्नचक्रमर्दके ॥

शिव्वा । स्त्री० सन्याम् । वीजगुप्
त्याम् । सेमफली । इ० भा० ॥

शिर शूलम्

शिरनेति । मिअ० । उखादय
द्येतिसाधु ॥

शिर्याभव । पु० प्रमीधान्ये ॥
शिरिवि स्त्री० शिर्यायाम् ॥ शिरिवी
पुस्तकशिरिवीतिभेदाच्छिरिविधा
मता ॥ शिरिविद्वयस्यमधररसीपाके
हिमशुक्र । वक्ष्य दाहकरप्रोक्तं संप्र
लवातपित्तवित् ॥ शिरिःति । मि
अ० । इन् ॥

शिरिविक । पु० कृष्णमुद्गे ॥
शिरिविका । स्त्री० शिर्यायाम् ॥
शिरिविज । वि० प्रमीधान्ये ॥
शिरिविपर्षी । स्त्री० मुद्गपर्ष्याम् ॥
शिरिवो । स्त्री० मुद्गपर्ष्याम् ॥ शुकवि
मूत्र्याम् ॥ शिर्यायाम् ॥
शिरिवीफलम् । न० आङ्गुल्ये । पीत
पुष्पे । काञ्चनपुष्पके ॥
शिर । पु० पिप्पलीमूत्रे ॥ मस्त
के । शिरसि । यथा । शिरीवा
चीशिरीऽदन्तीरजीवाचीरणसद्ये
तिकीशान्तरम् ॥ पिच्छदद्याङ्गया
शिरिद्विवाचवीथे ॥ शृचातीर्षअ
र्थेक ॥

शिरफल । पु० गारिकेके ।

शिरः शूलम् । न० मस्तकवेदनारी
थे ॥ तदीषधंयथा । श्लेतापराजि
तामूलपिप्पलीशुशुठसंयुतम् ।
परिपिष्ट शिरोक्षिपाच्छिरशूलविना
मम ॥

शिरस्थ .

शिरज । पु० कैश्री । चिकुरे ॥
शिर । न० मस्तके । मूत्रि ॥
तद्रोगनाशकौषधं यथा । शिरारी
गहरक्षेपात्गुफामूलसकाक्षिकमि
ति ॥ सङ्गीतदामोद्रेषङ्गहारवर्ष
नेशिरसस्रतुङ्गमेदाउक्ता । यथा ।
आकाम्यतकाम्यतद्यु० धृतं । वि
धृतमेव । परिविहितं । न धृ
तं । मधृतं । तथाश्चितम् । आ
कुश्चितं । पराहसं । मूत्रुक्षितं ।
आप्येगवम् । शीतितं । प्रक
तश्चेति० चतुर्दशविधशिरद्विति
॥ प्रधाने ॥ सेनाये ॥ शिरधरे ।
नगाये ॥ वृषाये ॥ शीयते ।
उष्णीषादिना । मिअ सेनायाम् ।
श्रयते स्नाङ्गशिर किञ्चेत्सु
न् । धातो । शिरादेश्य ॥

शिरसिजः । पु० कुन्तके ॥ वासि
। कैश्री ॥ शिरसिजात । सप्तम्या
मितिड । तत्पुरुषविक्रतीति० इल
दन्तादितिवाऽलुक् ॥

शिरस्कम् । न० शिरसाथे ।

शिरसम् । न० शिरीरघवस नाडि ।
शीर्षय्ये । शीर्षके । टोप० इ०
भा० ॥ शिर । चावतीऽनेन । चै
उपालने । चातद्वतक ॥

शिरसावम् । न० शिरस्ये ॥

शिरस्थ । पु० मिथ्याऽयुक्तकषे ।
ज्ञानादिना । निमंक्षिकेति । शी

शिरोधानम

र्थं च ॥ शिरसिभवः शिरसिदि
 तावा । शरीरावयवाद्यत् ॥
 शिरा । स्त्री० धमन्याम्० ताड्या
 म् ॥ शिमेति । शिञ्ज० बहुल
 मन्थनापीतिरक् ॥
 शिरापत्र । पु० हिमालयवर्षे ॥ क
 पित्थे ॥
 शिरालम् । न० कर्मरङ्गे ॥ पि०
 शिरासन्तते ॥
 शिरालकः । पु० अस्थिभङ्गवर्षे ॥
 शिराहतम् । न० सीसके ॥
 शिरि । पु० शलभे ॥ हिंसे ॥
 उन्तरि ॥ शृङ्गाति । शृ० । कु
 म्भुपुष्पकुटीर्यादिनाम् ॥ खड्गे ॥
 शरे ॥
 शिरीष । पु० कपीतने । भस्मिहति
 । सिरसङ्गतिप्रसिद्धवर्षे ॥ शिरी
 प्रामधुरोनुष्णसिक्तसत्तुवरीलघु
 । दोषशोधनिसर्पघ्न कासत्रयवि
 धापह ॥ शृङ्गातिशीर्षतीका ।
 शृ० । शृङ्गभ्यांश्चिञ्चि० ईष
 न् ॥
 शिरीषपत्रिका । स्त्री० श्वेतकिष्कि
 च्याम् ॥
 शिरोयष्टम् । न० चन्द्रशालावाम ॥
 शिरसियष्टम् । इ० हे० न्द्र ॥
 शिशोधरा । स्त्री० यौवायाम् ॥ शिर
 साधरा ॥ इ० हे० न्द्रः ॥
 शिरोधानम । न० लक्ष्मीर्षके । उप

शिरौषिका

धानि । गण्डो । सिराहना० इ०
 भा० ॥ शिरोधीयतेऽय ॥ छुधा
 य करवाधिकरयथीः खेखधिकर
 योऽष्टुट ॥
 शिरोधिः । स्त्री० यौवायाम् ॥ शि
 रोधीयतेऽस्याम् । कर्मव्यधिकरणे
 चित्कि ॥
 शिरोमधिः । पु० स्त्री० शिरोधार्य
 रणे । चण्डामणौ ॥ शिरस
 मधिः ॥
 शिरोमन्ता । पु० शृङ्गरे ॥
 शिरोरत्नम् । न० शिरोमन्तौ ॥
 शिरसोरत्नम् ॥
 शिरोरुजा । स्त्री० सप्तपर्णवर्षे ।
 शिरीरीने ॥
 शिरीरुह । पु० कीशिमूर्द्धनी ॥ शि
 रसिरोहति । इरुपधेतिरुहे क ॥
 शिरीरीगः । पु० शिरपीडार्या ॥
 शिरोवल्ली । स्त्री० बहिर्चूडायाम् ॥
 शिरोवृत्तम् । न० मरिचे ॥ श्रीदेवी
 भागवतैकादशस्कन्धे श्रीनारायण
 प्रोक्ते व्रतविधिषि ॥
 शिरोवृत्तफलः । पुं० रत्नायामार्गे ॥
 शिरोवेष्ट । पुं० इन्दीवि । विधीयते
 क्ति ॥ इ० पि० शेषः ॥
 शिरोवेष्टनम् । न० शिरोवेष्टे ॥
 शिरोस्त्रि । न० मन्त्रकास्यनि । करी
 टी । शिरस्त्राणे ॥
 शिरौषिका । स्त्री० धारिशिरौषिका

शिलाजतु

याम् ॥ यथा । निदे।षविजकुठाभी
इरोवारिशरौषिका ॥

शिला । पु० न० कण्ठिशाद्यर्जने । लू
नकेदारशेषव न्ये । मञ्जुवर्तिका
नेकधान्योद्भवने ॥ शिलति । शि
लउच्छे । कौषज्वा । सन्नापूर्व
कत्वाद्गुण ॥

शिलाक । पु० वेदप्रसिद्धे मुनिविशि
षि ॥

शिलागर्भज । पु० पाषाणभेदने ॥

शिलहृद । पु० दण्डविशिषि ॥ यथा ।
गण्येत्तरंसमाभ्यसहे।दध्यन्तगंशिषि
। शिलहृदाभिधोदेश पर्वसिषिष्ठ
ति प्रये ॥

शिला स्त्री० पाषाणे । प्रस्तरे ॥ म
न शिलायाम् ॥ हाराध ' म्यित
दाकण्यि ॥ स्तम्भशीर्षे । कर्पूरे ।
टाप् ॥

शिलाकर्षी । स्त्री० शल्लकौष्ठ्ये ॥

शिलाकुट्ट । पु० पाषाणदारणे
शिलाकुट्टका ।)

। टङ्गे । शिलाशट० इ० भा० प्र० ॥

शिलाजम् । न० शैल्ये । लोहे ॥

शिलाजतु । न० पर्वतजातीपधातु वि
शिषि । सिलाजौत० इ० भा० प्र०
। अक्षय्यायादयोयथा । गैरेवमर्थ्यी
गिरिकमश्मज्जशिलाजत्वित्यमर
। शिलाव्यधी ॥ निदाघघर्मसन्त
माधातुसारंधराधरा । निर्यासव

शिलाटिका

त्पमुञ्जनितात्कलाजतुकीति नम
। सोष्यं राजतताममावसस्य
तुर्विधम् ॥ शिलाजत्वद्विजतुचभै
लनिधासद्व्यपि । गैरेवमश्मज्ज
पिगिरिकशैलधातुजम् । शिलाज
कटु, तित्कोष्ण कटु, पाक रसावनम्
। छेदियोगवह्वनिक्वफमेहाश्मघ
कर्करा । मूत्रकृच्छ्रव्यप्रत्नास बाता
स्राग्गामिपाण्डुताम । अपस्मारंतथी
श्मादंशायकुलीदरकमीन् ॥ सोष
यं तुजवापुष्यवर्षं भवति तद्भसात् ।
मधुरकटु, तित्कोष्ण कटु, पाक रसा
यनम् ॥ छेदियोगवह्वस्त्री वशीतलं
कटु, पाकिष । राजतपाण्डु, रशीत
कटु क स्वादु पाकिष ॥ ताम्र मयू
रकण्ठभतीष्णामुष्णसूजायते । ली
हंशटयुपस्थाभ तत्तित्त लवणभवि
त् । विपाकीकटु, कशीतसर्वश्रेष्ठमुदा
हृतम् ॥ अस्थिशिथनप्रकारोभावप्रका
शादितोऽऽशेष ॥ शिलायाजत्व
व ॥ बष्ठीतत्पुरुष ॥

शिलाश्रुनी । स्त्री० कालाश्रुनीह
र्षे ॥

शिलाटकः । पु० अह्नि । अट्टालकि
। विषे । गर्ते । इ० ने० नी०
शिल हृथीरितम्, द्रितहंसकन्द्रे पा
ठ ॥

शिलाटिका । स्त्री० रक्तपुननवा
याम् ॥

शिलाः

शिलात्मज । पु० लौहे ॥
 शिलात्मका । स्त्री० मूषायां ।
 शिगादद्, पु० श्लेथे । शिला
 जतुनि ॥
 शिलाधातु । पु० सितोपत्ते । ख
 च्याम्, सिलखडी० इ० भा० ॥
 खर्णगैरिके । सानागैरु० इ० भा०
 प्र० ॥
 शिलापट्ट । पु० पिषवार्थं शिला
 याम् । सिलइ० भा० ॥
 शिलापुत्र । पु० धर्मवालि । सिलव
 द्वा० लोढा० इ० भा० प्र० ॥
 शिलापुष्पम् । न० श्लेथे । अस्मदु
 ष्ये । शिलाजतुनि ॥
 शिलाभङ्गम् । न० शिलापुष्पे ।
 शिलाभेद । पु० पाषाणभेदिनिष्ठ
 च ॥ यावभेदकास्त्रे ॥
 शिलारत्ना । स्त्री० काष्ठकदल्याम् ॥
 शिलावस्त्रा । स्त्री० औषधद्रव्यविशेषि
 । वस्त्रावायाम् । शैलगर्भायाम्
 । शिलावाक् । इ० भा० प्र० ॥
 शिलाव्याधि । पु० शिलाजतुनि ॥
 शिलासनम् । न० श्लेथे । पाषाण
 रचितासने ।
 शिलासन्धि । पु० पर्वतगङ्गरे ।
 गुहायाम् ।
 शिलासारम् । न० लोहे ।
 शिलाजम् । न० शिलाजतुनि ॥
 शिलि । पु० भूर्जपत्रवृक्षे । स्त्री०

शिलोपदः

शाराध स्थितक छे ॥
 शिलिन्द । पु० मत्स्यविशेषि ॥ य
 था । शिलिन्द श्लेषलोवल्थोवि
 पाकीमधुरीगुरु । आमवातकरि
 इदोभातपित्तहरीमत । इ०
 रा० भ ॥
 शिली । स्त्री० गण्डूपद्याम् । सा
 मशीर्षे । शाराध स्थितक रुषि
 ॥ शिलति । शिल० । इगुपधि
 तिकः । आतेरस्त्रीति० लीष् ।
 शिलीन्ध्र । पु० मत्स्यविशेषि ।
 चित्रफले ॥ यथा । शिलीन्ध्र
 श्लेषलोवल्थोविपाकीमधुरे गुरु ।
 वातपित्तहरी इदोभामातकरश्च-
 स ॥ तरुप्रभेदे । न० कःके ।
 क्वाकी । कदनोपुष्पे ॥ त्रिपु
 टाख्ये ॥
 शिलीन्ध्रकम् । न० द्वितीरे । गी
 मयच्छत्रिकायाम् ॥
 शिलीन्ध्री । स्त्री० विहमीविशेषि ॥
 गण्डूपद्याम् ॥ सृदि ॥
 शिलीपद । पु० श्लोपदाभिधपाद
 रीणि । पादवल्मीके । गोद० इ०
 गी० भा० प्र० । पीलुपांशु० इ०
 भा० ॥ अश्विप्रकृष्टनिदानं । सा
 मान्यलक्षणस्य । पुराणे । दकभू
 विष्ठा । सर्वं तु पुत्रशीतला । ये
 देशास्ते पुत्रायन्ते श्लोपदानिविशेष
 त ॥ य सञ्चरी । इ० चण्डीभू

शिल्पभू

सिं शीथानृणांपादगत क्रमे
चतुष्पदीपदयात्करकर्मनेचशिश्र
ाहनासामुपिकेचदाहु ॥

शिलीमुख । पु० शली । भस
रे ॥ काण्डे । वाये । शिली०
शल्य मुखिवस्य ॥

शिलूप । पु० कर्मविविधि ॥
शिलिवम् । न० शैली । शिलिव ।
शिलायाठ ॥

शिलेशय । पु० शैले । गिरी ॥
शिलाभिरुच्यते । चिञ्० । ए
रच् ॥ शिलरि ॥

शिलीअह । पु० उच्छ्रित्तिले ।
शिलीत्वम् । न० शैलिये ॥

शिलिदुभवम् । न० शैलिये ॥ चन्द
नविविधि ॥ यथा । सुगीतलचन्द
नथत्तेनपिचम् च्यते । उभयो
तस्यपर्यायिसीमयोनिशिलिदुभव
म् ॥

शिलीआ । पु० गरुडे ॥

शिल्यम् । न० श्लुवे ॥ क्रियावीर्ये
। कलादिकर्मणि । इस्तम्बापार
रूपे० चित्रादिकर्मणि ॥ कला०
न त्वगीतादिरूपाचतु षष्टिमिदभि
ज्ञायादिनासु वचकारादिकाकर्म
भयह । क्रियाकौशल्ये । क्रिया
ऽभ्यासपूर्वकीज्ञानविविधि ॥ शील्य
ते । शल्यतेवा । शील्यमाधी०
शनगतौवा । शल्यशिल्पशयग

शिल्पशास्त्रम्

अरूपपपतल्पाङ्कृतसाध ॥

शिल्पकार । पु० शिल्पिनि ॥
शिल्पकारी । चि० शिल्पकर्मकर्त्तरि

। सङ्करजातिविविधि ॥ तदुत्पत्तियं
था । विश्वकर्माचशुद्रायांबीर्षाधा
नचकारस्य । ततोवभूहु पुत्रा

अनवेतिशिल्पकारिस्य ॥ माताका
र कर्मकार शङ्कर कुबिन्द
क । कुम्भकार कसकार । षडे

तेशिल्पिनांशरा० ॥ सूत्रधारश्चिञ्क
र । स्वर्णकारस्यैवच । पतितासौ
ब्रह्मशापादनात्स्वर्णसङ्करा० ॥

स्वर्णकार स्वर्णचौर्याङ्गनाणां
द्विजात्मन । वभूवसथ पतिनाब्र
ह्मशपिनकर्मणा ॥ सूत्रधारीद्विजा

तीनांशपिनपतिताभुवि । शीघ्रस्य
सप्तकाष्ठस्यगददौतनहेतुना ॥ अ

तिक्रमेचचित्रायांसदाश्चिञ्कस्यथा
। पतिताब्रह्मशपिनब्रह्मशानस्य

कीपतः कश्चिद्विस्वशिश्रसस
र्यात्स्वर्णकारिस्य । स्वर्णचौर्यादि

देषिचपतिताब्रह्मशापतद्वृत्तिम् ॥ वे
० पु० ब्र० खण्डे १-५ ध्याय ॥

शिल्पयोगः । पु० क्रियाकौशल्ये ॥
शिल्पशास्त्रा । स्त्री० स्वर्णकारादिका

कर्मकर्मरुहे । चावेधनि । कारखा
ना० इ० प्र० । शिल्पशास्त्रा ।

शिल्पशास्त्रम् । न० वास्तुशास्त्रादि
शिल्पकर्मग्रन्थे ॥

शिव

शिल्पिका । स्त्री० तृणविशेषे ॥
 शिल्पी । त्रि० कारी । शिल्पविद्या
 व्यवसायिनि कारकर० इ० भा० प्र०
 ॥ यथा । तच्चाचतन्ववायचनापि
 तीरजकस्तथा । पञ्चमस्रमंकारस्य
 कारव शिल्पिनीमता ॥ अपि
 च । मालाकार कर्मकार शक
 खकार कुबिन्दक । कुम्भकार
 कसकार षष्ठेशिल्पिनांशरा ।
 सूत्रधारश्चिचकर सूर्यकारस्तथैव
 च । पतितान्ते वृहत्तयापादजात्या
 वयं सहेरा ॥ शिल्प क्रियाकौश
 लमज्ञानिभतद्वनि ॥ शिल्पिनी
 वर्णभङ्करा ॥

शिल्पिनी । स्त्री० कीलदलौषधी ।
 शिल्पिशाला । स्त्री० शिल्पशाला
 याम् । आदेशने । शिल्पिनांशा
 ला ॥

शिवः । पु० शक्ती ईशे । पशुपतौ
 । शूलिनि । मङ्गेश्वर । महादेवे ।
 इरे । चन्द्रेश्वर । अप्रतिवदनिर
 तिग्रयसर्वायं हक्क्रियाशक्ती । ना
 मस्मरश्चाप्यस्य तृणापावन
 शिव । परिशुभे परमानन्दबोधरूपे
 ॥ सर्वहेतोयशमत्वात् । तुरीये ।
 मे।चे ॥ वेदे । कौले । कौलकय
 चे ॥ पालके ॥ गुणुली । पण्ड
 लीकद्रुमे ॥ कृष्णधूसुरे । पारदे ।
 देवि । सुरे ॥ । बष्कभादिपुत्रिंश

शिवशेषम्

तितमेशेने ॥ अत्रजातस्यफलंयथा
 । महेशभक्त श्रु तपारहश्वाजिते
 न्द्रियस्वारुतनुर्महात्मा । शिवाभि
 धान खलुयोगरात्र प्रसूतिका
 लीवदिमानवागाम ॥ आर्द्रानक्षत्रे
 । पञ्चमात्रस्यप्रथमपर्याये । मगर्ग
 • ५५५ • ॥ श्रुतेऽस्मिन् सर्वमश्रुतेऽ
 नेनवा । श्रीक सुप्र । सर्वनिष्ठुष्व
 रिष्वलष्वशिवपट्टप्रद्वेष्याभतन्त्रे ।
 इतिश्रीकोबन् । इत्सुञ्चनिपातित
 ॥ न० कल्याण । मङ्गले । क्षेमे
 ॥ क्षी ॥ सुखे ॥ समुद्रलवणे ॥
 सैश्ववे ॥ प्रवेतटङ्कणे ॥ शिवसुख
 तदस्यास्ति । अशंभाद्यच् ॥ शि
 वयतोतिवा सत्करोतीतिव्यास्ता
 त० पषाद्यच् ॥

शिवक । पु० कौलके । बन्धनघ्ना
 छे । खूटा० इ० भा० । गवा
 गाचकण्डूयनार्थं गीर्षे निखातस्तम्भे
 • इतिसुभूति ॥ छतिगाचक
 कण्डूम् • श्रुतेऽपवा । घान्तकर्म
 बि० श्रीक खड्गंया । सर्वनिष्ठु
 ष्वेतिसाधु । स्वार्थेक ॥

शिवकर । त्रि० मङ्गलकारके ॥ पु०
 अतीतकल्याणं द्रुमेदे ॥

शिवकीर्तन । पु० भङ्गरीटिशिवग
 यो ॥ असुरद्विष । हरी ॥ शै
 वि ॥

शिवशेषम् । न० । व्यापितेशस्यप

शिवधर्मम्

रित शतहस्तप्रमाणे सिद्धस्य ।
 तदुक्त श्रीमहाविर्वाणे । यथा ।
 शिवरूपधर शम्भु परितो दिग्बिन्दु
 च । शतहस्तप्रमाणे न शिवधर्म
 प्रकीर्तितम् ॥ अथ महात्माम
 पि । ईशधर्म महापुण्यसर्वतीर्थी
 तमेतमम् । अथ मराविराजन्ते
 सर्वतीर्थी न सर्वदा ॥ अथ मान
 शिवधर्म ध्यावसितुभाषतत्पर ।
 सतत्पापनिर्मुक्तो वा त्वन्मोहहरात्
 यम् ॥ अथ यत्किञ्चिद्वैश्वदेवस्य
 नावहुत तथा । प्रभावाद्भूर्जटस्य
 स्यतत्तत्कीटिगुण भवेत् ॥ अथ
 तत्र कृत्वात्पापान् सुष्यति शिवसंज्ञ
 धी । शेषधर्मो कृतपाप इत्यस्यैव
 सम प्रिये । पुरश्चर्याजप दान आच
 तर्पणमेव च । यत्करेति शिवधर्म
 चेतदनन्तयकल्पते ॥ पुरश्चर्या
 त कृत्य यद्विशिदिनेश्वरी । य
 त फल तदवाप्नोति सकृत्पत्वाधि
 वान्तिकी ॥ गयागङ्गाप्रयागेषु कीटि
 पिण्डप्रदेानर । यत प्राप्नोति तद
 वैश्वदेवस्य प्रददानत ॥ अति
 पातकिनीये च महापातकिनश्चये ।
 शेषतीर्थे कृतश्राद्धार्त्तं पिबान्ति परा
 कृतिम् ॥ शिवरूपो जगन्नाथो विद्या
 श्रीदुर्गावासह । यथास्ति तद्वतिष्ठ
 न्ति भुवनानि चतुर्दश ॥ स्यापिती
 नस्य महात्मा किञ्चिदेतत्प्रकाश

शिवदाह

तम् । अनादिभूतभूतेश्वरिमा
 नागनीचर ॥ महापीठत्वधार्त्त
 वामस्पृश्यस्य गर्दूषणम् । विद्यते विद्य
 तिनैतद्विष्णुरूपधरे ॥ यथा चक्रा
 र्त्तमेदेविकोपि देवान् विद्याने । शि
 वधर्मो महातीर्थे तया जानाद्विकानि
 की ॥ बहुना किमिहेतु नतवाये
 सत्त्वसुष्यति । प्रभाषः शिवलिङ्गम्
 महावक्तु नयक्यते ॥ अथ यत्किञ्चि
 त शिव युक्त विद्वत्पापिधे । सा
 धक पूजयेद्भक्त्या सा भोक्तव्य
 सिद्धयेदिति ॥

शिवगति । पु० भूताहं विप्रिये ॥
 शिवधर्मज । पु० महालयये ॥
 शिवकर । त्रि० महालकर्त्तरि । अ
 मकरे ॥

शिवचतुर्दशो । स्त्री० चतुर्दशोक्तं
 व्यशिवत्तविप्रिये ॥ पाण्डु नक्त
 चतुर्दश्याम् । शिवरात्रौ ॥

शिवज्ञा । स्त्री० शिवीपासिकायाम
 ॥ अथ मन्त्रायाम् ॥

शिवज्ञानम् । न० शुभाशुभकालधी
 धकवाधे ।

शिवताति । स्त्री० शिव्याचकारि
 ष्याम् । अथ मन्त्रायाम् ॥

शिवद । त्रि० परमसुखदे ॥

शिवदत्तम् । न० शिवदत्ते ॥ त्रि०
 शिविन० शिवोवावादेत्ते इत्यन्नाथ ॥

शिवदाह । न० दिग्दाहधर्म ॥

शिवमहाकरः

शिवदूतिका । स्त्री० मातृकाविशेषि ।
 शिवदूतौ । स्त्री० भवान्याम् । दुर्गा
 वाम् । यदीनियुक्तौदीर्घेनतयादि
 व्याशिवः स्वयं । शिवदूतीतिश्री
 केशिंस्तत साख्यातिमागता । शि
 विनदूतवतिसन्देगम्प्रापयतीत्यर्थे
 • गीरादेराकृतिगणत्वान् ङीष् ।
 बहुव्रीहौतुटाप् स्यादित्याहुः । व
 क्षुतस्तु० दुर्गातीदुर्गतनिर्वादीर्घं
 तिनिहायादीर्घेसत्त्वल्पसन्देगप्रापक
 त्वशिवश्चावांक्तादृष्याख्यायामिति०
 बहुव्रीह्यावपिङ्गोप सम्भवति । मा
 तृमेदे । योगिनीविशेषि ।
 शिवद्रुम । पु० विश्वे० जाल० इत्ये० ।
 शिवद्विष्टा । स्त्री० कृतक्याम् ॥
 शिवधातु । पु० पारदे ॥
 शिवनाभि । पु० शिवलिङ्गविशेषि ॥
 शिवपुरोचम् । न० उपपुराचविशेषि ॥
 शिवपुरी । स्त्री० आश्याम् ।
 शिवप्रिय । पुं० वक्रद्रुमे ॥ स्फटि
 के । धत्तूरे । धत्तूरधूत्ततदर्थे
 न्दुनिवासयोग्यस्थानेषिशाचपति
 नाविनिवेशितासि । किशोरवाचि
 विकसन्तितम । प्रयातिकांवाचिं
 वृक्षसतिकिदृषदः स्तवन्ति । न०
 कद्राच ॥ चि० शिवेष्टेद्रव्ये ।
 शिवस्थप्रिय ।

शिवप्रिया । स्त्री० उमायाम् ।

शिवमहाकरः । पुं० सर्वज्ञाना

शिवर

श्रीश्रिते ॥

शिवमहाकरः । पुं०
 शिवमहाकरः । स्त्री०
 शिवमहा । स्त्री०
 यामहो ।
 शिवरसः । पु० ।
 राचस्थापिताज्ञान
 शिवराचिः । स्त्री०
 न् । चस्यासुपच
 यथा । नक्षानेन
 नचार्थया । तु
 यंघातचोपवासर
 प्रकृतंशिवप्रो
 हरेरज्ञानप्रवाप
 वीवावेचपीवाचि
 कः । सर्वपूज
 शिवचिमुखः ॥
 शशचिमाह । व
 यालुगताचतुर्ह
 राचिसञ्चिका
 चापिवाऽमयायु
 पारणा ॥ यदा
 भवेच्चतुर्हशीसा
 हाचचवत्वाद्गतस्
 याकिलकाकवेति
 तिविंदाभरचम
 चिञ्चकार्येभद्रज
 पवासतिथ्यन्ते
 । तिथ्यन्तपार

शिव

म् । चतुर्दश्यानिवपारणम् । यथा
ज्ञम् । ब्रह्माण्डोदरमध्यतुयानितौ
थानिसन्निवे । पूजितानिभवन्ती
हभूतापारणे कृतेकृति ॥

शिवलिङ्गम् । न० महादेवस्यशिश्रे ॥

शिवलीकः । पु० कौलासे ॥

शिववज्रभ । वि० शिवप्रिये ॥ शि

वज्रवज्रभ । शिविवज्रभोस्तथा ॥

शिववज्रभा । स्त्री० शतपत्याम् ॥

शिववज्रिका । स्त्री० लिङ्गिन्याम् ॥

शिववज्री । स्त्री० श्रीवल्क्याम् ॥

लिङ्गिन्याम्

शिववाहन । पु० वृषभे ॥

शिवबीजम् । न० पारदे ॥

शिवशेखर । पु० वक्रद्रुमे ॥ व

सूरे ॥ शिवमस्तके ॥

शिवसायुज्यम् । न० शिविनसहयोगे ॥

शिवसुन्दरी । स्त्री० भवनेहिन्याम्

। गौर्याम् ॥

शिव । स्त्री० गौर्याम् । भवान्याम्

। यथा । शिवामुक्तिः समाख्या

ताथैगिर्नामिषगाभिनी । शिव

यथावपेहेवीशिवालीकिततः स्मृ

तेतिदेवीपुराणम् ॥ अपिच । शि

वाकल्याणरूपाचशिवदाचशिवप्रि

या । प्रियेदातरिवाशब्दः शिवातेन

प्रकीर्तितितिव्र० वै० पुराणम् ॥ पु

नस । शिवकल्याणवचनपुरिवीत्कु

ष्टवाचक । समूहवाचकशैववा

शिवाम्ना

कारोदाहवाचकः ॥ श्रेय० सह

घोत्कृष्टदात्रीशिवती । प्रकीर्तिता

। शिवराशिर्मुक्तिमताशिवतेन

प्रकीर्तितितिव्र० वै० पु० । आ

त्मानुभूतिनिष्ठातोहेतभावविव-

क्विता । तेषिप्रैस्याभजन्ये

नामित्यसर्वीतमाशिवेत्सुमासहि

ता ॥ सुक्तौ । फेरी । सक्तुफला

याम् । भाटामलीषधी ॥ अभ

वायाम् ॥ आमलक्याम् ॥ श

व्याम् ॥ चरिद्रावाम् ॥ दूर्वाया

म् । गीरोचनायाम् ॥ बुद्धिशक्ति

विशेषितारायाम् ॥ शिवमस्त्यस्या

शिवीस्त्रिभट्त्वेनयस्याकृतिवा ।

अथभावात् ॥ शिव० शिववा

देवताचक्षिष्या अथभावात् ।

शकुनावेदकत्वात् ॥ शिवकरेति

। तत्करेतीतिषिच । पभावात् ॥

शिववतिवा ॥

शिवाम्नाम् । न० कद्राचै ॥

शिववाटिका । स्त्री० वज्रपत्याम् ॥

शिवाम्नाकम् । न० सैन्धवे ॥ वि०

शिवमये ॥

शिवानी । स्त्री० जवन्तीवर्षे ॥ दु

र्गायाम् ।

शिवपौड । पु० चन्द्रमसि ॥ व

कह्वल ॥ शिवस्यभापौड ॥

शिवप्रिय । पु० ह्यणि ॥

शिवाम्ना । स्त्री० शमीवर्षे ॥

शिविरम्

शिवाराति । पु० सारमेये ॥
 शिवारुतम् । न० शृगोल्यानिनादे ॥
 शिवालय । पु० हरमन्दिरे ॥ र
 क्ततुलस्याम ॥ स्मथानि ॥
 शिवालय । पु० शृगाले ॥
 शिवास्मृति । स्त्री० जयन्तीवृक्षे ॥
 शिवाज्ञाद । पु० वक्रवृक्षे ॥ शि
 वस्थानन्दे ॥
 शिवाह्वय । पु० पारदे त्रि० शिव
 नामके ॥
 शिवाह्वय । स्त्री० रुद्रजटायाम् ॥
 शिवि । पु० उशीनरदेशाधिपतौ
 भूपतिवरे ॥ श्रीश्रीनरे ॥ उदारी
 र्यमहीपतिर्येनस्वमासश्रेयायदत्त्वा
 शरणगत । कपोतारोक्षत ॥ भू
 लंपत्रवृक्षे ॥ व्याडे । हि सप्तश्री ॥
 शिविका । स्त्री० याव्ययाने । भूपा
 न० डोला० श्रीपाला० पालकी० इ
 त्यादिभाषाप्रसिद्धे बहुविधे । शि
 वीरथे ॥ शिवैव । शिवं करोति वा
 । तत्करोति श्यन्तात्० शत्रुल् ॥
 शिविरम् । न० युद्धविश्रान्ति ॥ नि
 वेशे । आगन्तुकसैन्यवसती ॥ सेना
 यावासस्थाने ॥ राजनिवेशे ॥ अ
 यश्चिविरलक्षणम् । श्रीभगवानुवा
 च । शिविरपरिखायुक्तमुच्चै प्राका
 रवेष्टितम् । युक्तवाद्दशशरसिंहवा
 रपुरस्कृतम् ॥ युक्त विचै विंशिवैश्च
 कृत्विमैश्चकपाटकैः । निषिद्धवृक्षर

शिशिरः

हितप्रसिद्धे श्वपुररुतम् ॥ सुत्र
 क्षणचन्द्रविधे प्र। ड्। ण। ष्ट। तथे वचे
 ति । विशेषात्रह्णवैवर्त्तद्वष्टव्य
 कृष्णखण्डके १०२ आध्यये ॥ श्व
 मूल्यत्र । श्वगतौ । बाहुलकात्कि
 रच० अतद्वत्त्वञ्च ॥ यहा । शिरसे
 राजवलान्यस्मिन् । शीङ्खले ।
 बाहुलकात्किरच् । शीङ्खलेवुगद्व
 स्त्वञ्च ॥
 शिवी । स्त्री० गौर्याम् ॥ पुयोगेष्ठी
 ष ॥
 शिवीरथ । पु० शिविकायाम् ॥ इ
 ० हाती ॥
 शिवेष्ट । पु० वक्रवृक्षे ॥ त्रि० शि
 वप्रिये ॥
 शिवेष्टा । स्त्री० दूर्वायाम् ॥
 शिशिरिषु । त्रि० शिशितुमिच्छी ॥ शि
 तीसङ्गतादुप्रत्यय ॥
 शिशिरः । पु० हिमे । तुषारे ॥ शीपा
 क्षरप्रसिद्धगिरिविशेषि ॥ पु० न०
 षट्त्वविशेषि । तपस्तपस्त्वर्थः । भाव
 फास्त्वुनयो । कम्पने । शीते ।
 हिमकूटे ॥ अस्यगुणायथा । शिशि
 र शीतलाऽग्नीवरुक्षीवाताग्निवर्द्ध
 नः । अपि च ॥ शिशिरशीतलवृष्य
 शीतवातप्रकोपणमिति ॥ अतजा
 तक्षफलम् । मिष्टान्नभोगीमधुरप्र
 णादीकलत्रपुत्रादियुत । च्छुधात् ॥
 । स्त्रीधीसुधीष्ठाकलीवरस्य यप्रसू

शिशुचान्द्रायणम्

सि शिशिराभिधानि । कृत्ति । वि०
शीतगुणयुक्ते ॥ यथा । सुगौम
शिशिरोजड । तुषार शीतल
शीतोद्दिम सप्तान्यलिङ्गका ॥
अशान्ति० धावन्तिवस्त्रिभ्रान्तिकामा
। अशान्तिगतती । अतिरशिशिरि
धिलम्यिरस्तिरस्यविरस्यदिरा : •
कृत्तिकरप • शशिकपधायाकृत्वश्च
निपात्यते ॥

शिशु । पु० पोति । पाके । अर्भके
। डिन्नि । पृथुके । श्रावके । अस्त्र
लक्षणाद्युक्त इवमातातपिनवधा ।
शिशोरभ्युक्ष्य प्रीक्तं • बालकात्
मनस्युतम् । रजस्वलादिसस्यश्रय
ज्ञातव्य तुकुमारके ॥ प्राक्चूडा
करणाद्बाल • प्रागज्ञप्राशनाच्छि
शु • कुमारस्तुसन्निश्रीयावन्मौ
स्त्रीनिबन्धनम् । श्यति • श्रावतेऽत
वा । शीतनूकरथे । श्र । कित्सम्
वञ्चिन्त्यु . ॥

शिशुक । पु० संसुकृद् • गौ० प्र०
यादिविशिषि । अक्षुपिनि ॥ शिशु .
शिशुमार . • तन्मप्रकृतिरिव । इ
वेप्रतिष्ठातावितिकम् ॥ शिशुमारे
। बालके ॥ इवविशिषि ॥

शिशुगन्धा • । स्त्री० मधुमस्याम् ॥
शिशुचान्द्रायणम् । न० ब्रतविशिषि ॥
यथा । चतुर . प्रातरश्रीयात्पिण्ड ।
न० ब्रत . समाहितः । चतुरेता

शिशुमार

मितेसूर्येशिशुचान्द्रायणं सृत्तम् ।
शिशुता । स्त्री० शिशुत्वे ॥ विशिर्भा
व । तत् । टाप् ॥
शिशुत्वम् । न० शिशुतावाम् । शैव
री ॥ शिशोर्भाष ॥ तस्यभाषस्त्वम
ली ॥

शिशुपाल । पु० दमघीजसुतीनृपती
। शैवरी । शिदिराणि ॥

शिशुपालक • । पु० दमघीजसुती ।
सत्कदम्बे • शिशुनृपालवति ।
पाल • कर्मण्यव । शार्ङ्गकः ॥
नि० बालकपालके ॥

शिशुपालका । पु० श्रीकण्ठे ॥

शिशुप्रियः । पु० इक्षुपाके । गुडे ॥
नि० बालकाभीष्टवस्तुनि ॥

शिशुभाष । पु० शिशुत्वे ॥ यथा ।
अय कञ्चिदस्तिक्वदभित के
नापिपृष्ठेकन स सार • शिशुभा
वयौवनजराभावावतारादयम् ।
बालस्त बहुमन्यतामसुखभंप्राप्त यु
वासेव्यतां हवस्तत्रिषयाहृष्टकृतइव
व्याहृत्यक्तिपश्यति ॥

शिशुमार . । पु० यादिविशिषि । संसु
द् • भा० प्र० महीच्छासि । अक्षप
र्वायायथा । जलकूर्मस्वम्बुकीश्री
वसाञ्च . शिशुकश्चसकृति • चिका
रुद्रिषिताः ॥ शिशुन्मारयति ।
सृष्ट्वाचक्ष्णी । विजन्तात्कर्मव्य
च . ॥ तारातस्याम्बुते । तस्यविष

शिशुमार

रण विष्णुपुराणे २ अशे १२ अ
ध्यायेयथा । शिशुमारस्तुय प्रोक्त
सप्तु वीयतिष्ठति । सन्निवेशस्त
स्यापिशृगुष्वमुनिसत्तम ॥ यदङ्गाकु
द्वतेपापदृष्टातन्निशिसुच्यते । ताव
त्त्वष्टैवतारास्ता शिशुमाराश्रिता
दिवि ॥ तावन्त्येवतुवर्षाणिजीवन्त्य
भ्यधिकानितु । उत्तानपादस्तप्राथ
मिज्ञं थोप्युत्तरोऽनु ॥ यज्ञोऽधर
श्विज्ञो थोधर्मो मूर्खानमाश्रित ।
इदिनारायणश्चास्ते शश्वनोपूवंपा
दयो ॥ वरुणश्चार्यमाचैवपश्चिमेत
स्यसक्थिनी । शिशेसवत्सरस्तस्यमि
तोऽपान समाश्रित ॥ पुच्छेऽग्नि
श्चमहेन्द्रश्चकश्यपीयततीध्रुव । ता
रकाशिशुमारस्यनास्तमेतिचतुष्टय
म ॥ इत्येषसन्निवेशोपृथिव्यांज्यो
तिषांतथा । द्वीपानामुदधीनाश्चप
र्वतानाश्चकौत्सित ॥ वर्षाणाश्च
नदीनाश्चयेचतेषुवसन्तिवै । तेषां
स्वरूपमाख्यात सङ्क्षेप श्रूयतां
पुन ॥ पदन्तुवैष्णवः कायस्तती
विप्रवसुन्धरा । पद्माकारासमुद्भूता
पर्वताब्ध्यादिस युता ॥ ज्योतीषि
विष्णुर्भुवनानि विष्णुर्भुवनानि विष्णु
विदिशेदिशश्च । नद्यः समुद्राश्च
सएवसर्वे यदस्ति यज्ञास्ति च विप्रवयं
॥ ज्ञानस्वरूपी भगवान् यतोऽसावशे
षमूर्त्तिर्न तुवस्तुभूत ॥ ततोऽहशे

शिशुदान .

लाव्धिवरादिभेदान् जानीष्ट्विज्ञा
नविकृन्मितानि ॥ यदाहिशुद नि
जरूपसर्वं कर्म चयेज्ञानमपास्तदे
षम् । तदाहिसङ्ख्यतरा फला
निभवन्तिनोवस्तुषुवस्तुभेदाः ॥ मही
घटत्व घटत कपास्त्रिकाकपास्त्रिक
चूर्णं रजस्तोप्यरा जनै स्त्रक
मंस्त्रिमितात्मनिशुचये रालक्ष्यते
वस्तुकिमववस्तु । इति ॥ अफिच
। तारामयभगवत शिशुमाराक
तिप्रभो । दिविरूपपरिद्वेषु तस्य
पुच्छेस्थितो ध्रुव ॥ सैष भ्रमन् भ्रा
मयति चन्द्रसूर्यादिकान् यज्ञान् ।
भ्रमन्तमनुत्तयान्ति नक्षत्राश्चिचक्र
वत । सूर्याचन्द्रमसौ तारानश्च पा
थियश्चै । सङ् । वातानीकमयेवर्भ्वै
ध्रुवैवदधानितानिवै ॥ शिशुमारा
कृतिप्रोक्त यद्गुप्योतिषादिवि । ना
रायणोयनंधाज्ञातसाधार । स्वयद्द
दौति ।

शिशुवाहक । पुं० वनच्छागे । वि०
बालकवीठरि ॥

शिशुवाहक । पु० एडकी । वनच्छागे ॥

शिशु । पु० मेढ्रे । मेहने । शिफसि

॥ शशति । शश० । शिनीतिवा ।

शिञ्जनिशानि । वाहुलकाङ्गक ।

पृषादरादि ॥

शिञ्जक । पु० मेढ्रे ॥ स्वार्थिकन् ॥

शिशुदान । वि० अकृष्णकर्मणि ।

शिशुबुद्धि .

। पुण्यकर्मणि ॥ शिशुबुद्धे । शिव
दिश्वेत्ये । बाहुलकाक्षिण्ट ज्ञानच्
। अनित्यत्वानुम् ॥ यद्वा । श्वे
तितुमिच्छति । शिवतावर्णे । शिव
तेर्दशचित्यानच् . द सनेःस्तुक्च
॥ कृष्यकर्मैत्यसरेपाठान्तरात् । पा
पाचारिणि ।

शिशु । नि . आर्य्ये । साधुव्यवहा
रान्विते ॥ यथा । नपाश्चिपादचप
लाननेचपशोवति . । नचवान्च
पलश्वैवमिति शिशुलक्षणम् ॥
शान्ते ॥ स्वच्छान्ते ॥ सत्कारणवा
दिनि ॥ धर्मेषाधिगतीभस्तुवैद . स
परिवृष्टम् । तैशिशुबुद्ध्याश्चैवा
श्रुतिप्रत्यक्षैश्चित्तव . ॥ उर्वरिते ॥
शिशुयते । शिशुः . ॥ कृ . ॥

शिशुमसाचार । पुं . आर्य्यव्यवहारे ॥

शिशुाचारः । पु . सदाचारे । साधु
व्यवहारे ॥ यथा । दानसख्यतपीऽ
क्षीभोविद्येव्यापूजनदमः । अष्टौ
तानिचरिचापिशिशुाचारस्त्रलक्षण
म् ॥ शिशुयस्माच्चरन्त्येनमनु
सप्तप्रयश्चये । मन्वन्तरेषुसर्वेषुशि
शुाचारस्तत . स्मृत . ॥ श्रुतिस्मृति
भ्यांविहितोधर्मोवर्षाश्रमात्मकः ।
शिशुाचारविह्वस्तुषमं . ससाधुस
क्ततः ॥ शिशुानामाचार . ॥

शिशुबुद्धिः । नि . शास्त्राचार्यानुशि
ष्टमत्तौ ।

शीकर

शिशुपरिग्रह । पुं . सत्कारणवादि
भि केनाप्यशेनागृहीते . अथवा
दिवादे ॥ शिशुानामपरिग्रहोव्यक्ती
न् . ॥

शिशुः . । स्त्री . आश्रायान् । शासने
॥ शासनम् । शासु . । स्त्रियांक्ति
त्रावादिभ्य . । शासद्दङ्ङी .

शिशुः । पुं . शान्ते । अन्तेवासिनि
। शासनयाम्ये । तत्रत्यव यथा ।
वाङ्मन . कावचमुभिर्गुरुशुश्रूष
श्चेरतः । एतादृशगुणोपेतः शि
ष्योभवतिनारद ॥ देवताचार्यशुश्रू
षामनीवाक्कायकर्मभि । शुभ
भावीमहात्साहीवीवाशिष्यइतिस्मृ
त ॥ अपिच । शान्तोविनीत .
शुद्धात्माशुद्धावान्धारण्यम .
। समर्थसकृतीनक्षत्राश्च सञ्चरिता
मती ॥ एवमादिगुणैर्युक्त . शिष्यो
भवतिनान्यथिति ॥ शिष्यते । शा
सु . । एतिसुशास्त्रज्ञेषु क्वपु .
शासद्दङ्ङी . । शासिबसोति
षः ॥ पुत्रशिष्ययोस्तुल्यत्वयथा ।
यथापुत्रस्तथाशिष्योनभेद . पुत्रशि
ष्ययो . । तपश्चेपिखड्गदानेचपाल
नेपरिपोषणे ॥ यथाग्निदातापुत्र
स्तथाशिष्यश्चनिश्चितम् । इतीदृका
थवशाखायामुवाचकर्मलोकव . ॥

शी . । स्त्री . शान्तौ । यथमे ॥

शीकरः । पुं . वातकृताम्बुनि । वा

श्रीप्रा

तास्तजले । अम्बु करथेषु ॥ शीक
ते । शीकृत्सेचने । तालव्यादि ।
चट्ठेररन्नितिवाहुषकादरन् ॥ न०
सरलद्रवे ॥

श्रीप्रा । न० उग्रोरे । नलदे । चक्रा
हे ॥ त्वरिते । लघुनि । चित्रे
चरे । द्रुति । सत्वरि । चपले । तृ
र्णे । चविलम्बिते । आशुनि ॥ तु
चंपर्थायिक्रियाविशेषबद्द्रव्ये म
त्तमान् । जीवे । यथा० श्रीप्रा
वृहेति । सत्त्वगामीतुर्वाच्यखिन्न
। यथा । क्लीश्रीप्राजरा० श्रीप्री
सृष्ट्यु० श्रीप्राशयस्तथेति ॥ शिङ्कृति
० व्याप्राति । शिधिआप्राथ । श्री
प्रादयश्चेतिरगन्तोनिपातित ॥
चि० द्रुतगतौ ॥

श्रीप्राग । चि० नभसुति । वाथौ ॥
चि० त्वरितगासिनि ॥

श्रीप्रागामी । चि० आशुगमनशीले ।
द्रुतगतौ ॥

श्रीप्राचितन । पुं० शुनि । चि० त्व
रितचितनायुक्ते ॥

श्रीप्राजन्मा । पु० पूतिकरञ्ज ॥

श्रीप्रापुष्प । पु० वक्रवर्च । अगस्त्या
ने ॥

श्रीप्रावेधी । पुं० लघुहस्ते । शिञ्जिता
स्त्रे । आशुशरादिनालक्ष्यविधकत्तं
रि ॥

श्रीप्रा । स्त्री० उदुम्बरपर्ण्याम् । इत्या

शीतकर

म् ॥

शीत । पुं० बानीरे । वज्रुते । वे
तसवर्च ॥ शीतमखास्ति । अश
पाद्यच् । शीतोवीर्येणलिपाद्वाहश
मनाच्च ॥ उद्दाले । वचवारके ॥
निम्बे ॥ पर्पटी । कपरे ॥ अशन
पर्ण्याम् ॥ नरकान्तरे ॥ हिमशीर्
॥ न० हिमशुषे । जले ॥ त्वचे ।
दारचीनी० इ० भा० ॥ शीततुषा
रबानीरवहुवारद्रुमेषुचैत्यजय ॥
चि० शीतले ॥ अक्षसेशीतस्पर्शे ।
शीतविद्यतेऽस्थ । आशंअद्यच् ॥
विशेष्यीभूत शीतशब्दीनप्सक
म् । अक्षिन्द्रव्यं भोत स्वर्शद्
त्यादौविशेष्यीभूतस्तुशीतशब्दोचि
शेष्यनिघ्न ॥ श्यायतइतिशीत
। श्येड गतौ । भावेत्त । द्रवक्षूर्ति
स्पर्शयो० श्यइतिसम्प्रसारकम्
। हलइतिदोषं । श्येःस्पर्शइति
पर्युदासान्निष्ठानत्वम् ॥

शीतक । पु० शीतकाले ॥ चट्ठावु
ष्णशीते० इ० यावादिषुपाठान्
सुार्थेकन् ॥ अशनपर्ण्याम् ॥ चि०
सुस्थिते । सुस्थे ॥ अक्षसे । दीर्घं
सुचिणि । मन्दे ॥ शीतकरोति ।
शीतोष्णाभ्याकारिशीतिकम् ॥ इ
श्चिके ॥

शीतकर । पु० चन्द्रे ॥ चि० शी
हलपाप्पियुक्ते ॥ शीतकारिणि ॥

श्रीतद्धारम्

श्रीतद्धारम् । पु० हिमकपाये यथा
। च्चुगा द्रव्यपल सम्यक् षड्विज्जप
ले मृतम् । ज्वरीमुषित म
स्याद्धिम श्रीतकपायकइतिवैद्य
कम् ॥

श्रीतकाल । पु० हिमर्तौ । मार्गपी
पया । हिमन्ते । कूपीदकवटच्छाया
श्यामास्त्रीदृष्टकागुहम् । श्रीतका
लेभवेदुष्यामुष्याकासेषपीतलम् ॥
हिमन्तशिशिरत्वी ॥

श्रीतकिरण । पु० हिमांशौ ॥ चन्द्र
मसि ॥ यथा । कान्तो कौयमुदेतिश्री
तकिरणोजात । कुतीवारिधौकस्ती
सुन्दरिसीदर . करमहीदत्त त्वदी
ये स्तने । धन्यात्वयुवतीसतीकुल
वतीभ्रातापिधन्यस्तवइत्य श्रीपरि
हासकेलिकलयामुग्धीहरि मातु
व ॥

श्रीतकुम्भ । पु० करबीरे ॥

श्रीतकुम्भी । स्त्री० जलजह्वलविशेषि ।
शिउलीछोप . इ० गौ० भा० प्र०
। अस्या पर्यायायथा । श्रीतस्त्रीश्रीत
कुम्भी अशुक्रपुण्याज्जीह्वेतिरत्नमा
ला ॥

श्रीतकृच्छ्र । पु० व्रतविशेषि । यथा
। त्यहश्रीतपिवेत्तियव्यहश्रीतपव
पिवेत् । त्यहश्रीतघृतपोत्वानयुभ
व्य . परंत्वहमितियज्जसृतिः ॥

श्रीतद्धारम् । न० श्वेतदृष्टये ॥

श्रीतभीरु .

श्रीतगन्ध । पु० श्वेतचन्दने ॥

श्रीतगु । पु० चन्द्रे ॥

श्रीतचम्पक . । पु० श्वेतपर्णके । त
पर्णे ॥ दिने ॥ हीमे ॥ दपर्णे ॥

श्रीतपर्णी । स्त्री० चर्मपुष्पिकायाम्
। स्यवज्ज्वाम् ॥

श्रीतपाकिनी । स्त्री० महासमङ्गाया
म् ॥ काकीस्थाम् ॥

श्रीतपाकी । स्त्री० बाव्यालके । गुह्या
याम् ॥ काकीस्थाम् ॥

श्रीतपुष्प . । पु० चर्महृत्के । विरीषे
॥ न० परिपेक्षे ॥ शैलिये ॥

श्रीतपुष्पकः । पु० चर्महृत्के ॥ न०
शैलिये ॥

श्रीतपुष्पा । स्त्री० शतवलायाम् ॥

श्रीतप्रभ । पु० कर्पूरे ॥ त्रि० श्रीत
प्रभायुक्ते ॥

श्रीतप्रिभ । पु० पपर्णके । त्रि० श्री
तक्षपीतियुक्ते ॥

श्रीतफल . । पु० उदुम्बरे ॥ बहुलवा
रे । शैली ॥ पीली ॥ श्रीतानिफ
लानियस्य ॥

श्रीतवला । स्त्री० महासमङ्गायाम् ॥

श्रीतभानु । पु० चन्द्रे ॥ श्रीताभा
नम किरवावस्यस्य ॥

श्रीतभीतः । त्रि० श्रीतार्णे ॥

श्रीतभीरु . । स्त्री० मङ्गिकायाम् ॥

श्रीतात् . भीरु . ॥ त्रि० श्रीतभी
री ॥

श्रीतलजलम्

श्रीतभीरुक । त्रि० श्रीताप्त
 श्रीतभीरुका । स्त्री० मल्ल्याम् ॥
 श्रीतमञ्जरी । स्त्री० शिफाल्याम् ॥
 श्रीतमयूख । पु० चन्द्रे ॥ कर्पूरे ॥
 श्रीतमरीचि । पु० इन्द । क
 पूरे ॥
 श्रीतमूलकम् । न० उशीरे ॥
 श्रीतरन्ध्र । पु० प्रदीपे ॥ त्रि० श्री
 तरमण्ये ॥
 श्रीतरश्मि । पु० चन्द्रे ॥ कर्पूरे ॥
 श्रीतरस । पु० शीघ्रप्रमेदे ॥
 श्रीतल । पु० असनपस्थाम् । अहं
 द्विशेषि ॥ सुधाशौ । चन्द्रे ॥ व्रत
 विशेषि ॥ चम्पके । बहुवारके ॥
 धूनके । शाले । कर्पूरमेदे ॥ न०
 पुष्पकासीसे । शैलजे ॥ मलयो
 र्वे । चन्दने ॥ पद्मके ॥ मौ
 त्तिके ॥ शैत्ये । कीरणमूले ॥
 त्रि० सुषीमे । शिशिरे ॥ श्रीत
 गुणोऽस्यास्त । सिध्मादित्वाञ्च
 च् ॥ श्रीतलातिवा । लाञ्छदाने
 । अतद्रतिक ॥
 श्रीतलक । पु० मरुवके ॥ न०
 सितोत्पले ॥
 श्रीतलच्छद । पु० चम्पके ॥ श्री
 बलपत्रे ॥
 श्रीतलजलम् । न० उत्पले ॥ शि
 शिरोदके । श्रीताम्बुनि ॥ यथा
 नृणां पित्तोऽह्निः । विषैरशोमदा

श्रीतली

ल्यये । अमेथमेविदग्धेनेतमकेव
 भयीतथा । ऊर्ध्वगिरक्तपित्तचशी
 तमम्भ . प्रशस्यते । पाञ्चशुने
 प्रतिश्यायेवातरेगेगलयहे । आ
 धमानेस्तिमितेकीर्णसद्य शुद्धी
 नञ्ज्वरे ॥ अरुचिग्रहणीगुल्मश्वा
 सक्कासीषुषिद्रधी । हिक्रायास्त्रेह
 पानेषशीताम्बुपरिषज्जयेत् ॥
 श्रीतलत्वम् । न० श्रीतलतायाम् ।
 जडत्वे ॥
 श्रीतलत्वकम् । न० श्रीतलत्वे ॥
 श्रीतलप्रद । पु० चन्दने । त्रि०
 हिमदातरि ॥
 श्रीतदनम् । न० तीक्ष्णविशेषे ।
 श्रीतलवातक । पु० असनपस्थाम्
 म् ॥
 श्रीतला । स्त्री० श्रीतलीवृक्षे ॥ य
 था । श्रीतलाश्रीतलीश्रीतकुम्भी
 पाण्डुरपुष्पकेतिशब्दचन्द्रिका ॥
 कटुस्विन्याम् । जलीरुहायाम् ॥
 बालुकायाम् । आरामश्रीतला
 याम् ॥ देस्ताविशेषे । विस्तोठ
 कविशेषाधिष्ठाव्याम् ॥ यथा । न
 मामिश्रीतलादेरीरासभस्यादिगम्भ
 रीम् । माननीकलशोपितासू-
 र्यालङ्कृतमस्तकामितिस्कन्दपुराण
 म् ॥
 श्रीतली । स्त्री० जनवृक्षविशेषे ।
 श्रीतकुम्भ्याम् ॥ काञ्चानुसारि

श्रीता

वायाम् ॥
 शीतशल्क । पु० उदुम्बरे ॥
 शीतशीर्षिक । पु० प्रषड्घ्ने ॥
 चि० शीतलबीर्ययुक्ते ॥
 शीतशिय । पु० सक्तुफलाह्वे ॥ मधु
 रिकौषधी । न० सैत्यवेलवणे । मा
 यिमस्ये । श्री लीत्रनामगन्धद्रव्ये ॥ श्री
 तमस्यास्ति । अच् । श्रिवमस्यास्ति ।
 अच् । शीतश्यासौशियस्य ॥
 शीतशिया । स्त्री० मिश्रेवायाम् ।
 शम्भोदर्थे ॥
 शीतसह । पु० पीलुहर्षेऽनीलसिन्धु
 वारके ॥
 शीतसहा । स्त्री० नीलसिन्धुवारि
 वासन्ध्याम् ।
 शीतहर । पु० कुचाप्यधि ॥ श्री
 तहरति । इज्ज० । हरतेरनुद्य
 मनेऽलित्यच् ॥ चि० शीतापडि ॥
 श्रीता । स्त्री० रामपत्न्याम् । सीता
 याम् ॥ यथा । श्रीतानभ० सरिति
 लाङ्गलपक्षतीक्ष्णीताद्गाननरिपो
 सहधर्मिणीष । श्रीखंस्मृतहिमगु
 रेषतदन्वितेषशीताऽलसेषवद्गुवा
 रतरीचदृष्ट ॥ इतितालव्यादौध
 रण्यि० दूर्वायाम् ॥ शिल्पिन्यामो
 षधी ॥ अतिवलायाम् । कुटुम्बि
 न्याम् । पथलायाम् ॥ कौमुद्या
 म् । ण्योत्प्रायाम् । श्रितेस्म । न
 स्वर्षेत्यादिनाशोऽत्त । टाप ॥

श्रीतीभावः

श्रीताशु । पु० बिधी । चन्द्रे ॥ कपूर्
 श्रीताशुतेलम् । न० कपूर्तेषी ॥
 श्रीताह । चि० शीतलाह्वे ॥
 श्रीताह्वी । स्त्री० हसपद्याम् । गीषा
 पद्याम् ॥ शीतलाह्वाम् ॥
 श्रीताद् । पु० द्दन्तरोगविशेषि ॥ त
 द्विदानवथा । शोषितदन्तवेष्टेभ्योव
 स्याकस्त्रात्प्रवर्तते । दुर्गन्धीनिस
 क्ताण्यानिप्रक्षेदीनिमृदुनिच ॥ दन्त
 मांसानिशीर्यन्ते पचतिचपरस्परम्
 । श्रीतादिनामसध्याधि० कफशिर
 शितसम्भवः ॥ अश्लीषधवधा । श्री
 तादेहतरक्तेतुतीयनागरसर्षपान् ।
 निष्कृष्यचिफलाह्वापिकुर्धाद्वण्डूष
 धारणम् ॥ कासीसखि/भक्त्यासुन
 शिलासप्रियङ्गतेजीह्वा । एतच्चूर्णं
 मधुयुक्श्रीतादेपूतिमांसहरम् ॥
 तैजीह्वा० तैजवखा । तैलघृतवावा
 तन्न श्रीतादेसम्प्रथस्पते ॥ इ० भा०
 प्र० श ॥
 श्रीतात् । चि० श्रीतालौ । श्रीतेन
 ष्टतः ॥
 श्रीतालु । चि० श्रीतात् । श्रीतेन
 सहते । श्रीताण्यह्वेभ्यस्तदसहनक
 त्यालु ॥ श्रीतालुराण्यावधि ॥
 श्रीतावला । स्त्री० महासमहायाम् ॥
 श्रीताश्मा । पु० चन्द्रकान्तमणौ ॥ श्री
 तलवाषाथे ॥
 श्रीतीभावः । पु० मोक्षे ॥ इ० चि०

श्रीधुगन्ध :

श्रीधु ॥

श्रीतोत्तमम् । न० जले ॥

श्रीत्कारः । पु० वरस्त्रीणारतिकाल
ध्वनी ॥ यथा । श्रीत्कारोरतनारा
च सुरतेवरधाषिताम् ॥श्रीत्कृतम् । न० श्रीत्कारे ॥ इ० धर
षिश्रीधुः । पु० न० इक्षुरसि ॥ मद्ये ॥
पु० स्त्री० आसवे ॥ यथा । श्रीधु
रिक्षुरसै पक्वैरपक्वैरासवामधेत्
। इतिमाध्व ॥ अपिच । इक्षु
पक्वैरसै । सिद्ध श्रीधु = पक्व
सद्यस । आनैस्त्रैरेवय सिद्ध स
तुशीतरस स्मृत ॥ श्रीधु पक्व
स श्रेष्ठ खरानिवलवर्णकृत् ।
वातपित्तकरोद्दया । क्रीडनीरोचनी
हरित् ॥ विषन्धमेदः शिफार्थः ।
शिषिादरकफामयान् । तस्मादक्ष्य
गुण श्रीतरस सखिखनस्मृत् । त
॥ शीरसेऽनेन । श्रीडोधुक । श्रीध्य
सेऽनेनेतिश्रीधु रिल्लिमल्लिनाथ ।श्रीधुगन्ध । पु० बकुलवर्ध ॥ मद्य
गन्धे ॥ यथा । वेद्यावेस्ससुश्रीधुग
न्धिललनावक्रासवामीदितैर्नीत्वानि
भरमन्मथीस्सवरसेकनिद्रचन्द्रा
क्षपा सर्वज्ञाद्विद्वैद्विद्विताद्विचि
रात्प्राप्ताग्निहेवाद्द्विद्विद्विद्विताद्विद्वि
तापसाद्विद्विद्विद्विद्विद्विद्विद्विद्वि
॥ इत्ये हिदास्त्रिस्त्राव्यमहरन्ति ॥

श्रीधुपादः

श्रीधुगन्धः । चि० सुरागन्धयुक्ते ॥

श्रीधुप । चि० मद्यपे । सुरापि ॥

श्रीधुषिचति । पापानि । गापोष्टगि
व्यव० पिबते सुराश्रीध्वोरितिवा
सिंक इक् । छियांठिखान् डीषि
० श्रीधुपौ ॥

श्रीधुपुष्प । पु० कदम्बेवकुले ॥

श्रीधुपुष्पी । स्त्री० धातव्याम् ॥

श्रीधुरस । पु० आन्ने ॥

श्रीधुसञ्जकः । पु० बकुले ॥

श्रीन । पु० अजगरे । चि० मूर्खे ॥

द्रव्यस्याया काठित्यकृतेघृता

दौ ॥ श्यङ्गती । ता । द्रव

भूतिस्र्शर्षधा श्यद्वतिसम्प्रसार

णम् । श्योऽस्पर्शद्वतितस्थन ॥

श्रीभष । पु० श्रीकरे ॥

श्रीर । पु० अजगरसर्पे । सूर्ये ॥

श्रीते । स्तथायितश्चैतिश्रीडोरक् ॥

श्रीषम् । न० स्थीण्ये ॥ चि० त

नी । कृशे ॥ विशीर्णे ॥ श्रीर्यते

स्म । ऋ० । ता । ऋतद्द्रपर

। रदाभ्यामितन । यत्वम् ॥

श्रीर्षपत्र । पु० पट्टीलोत्रे ॥ कार्थि

कारवर्धे ॥ निम्बे ॥ न० विशी

र्षेपत्रे ॥

श्रीर्षपर्णः । पु० निम्बवर्धे । न०

विशीर्षेपत्रे ॥

श्रीर्षपादः । पु० महिषध्वजे ॥

यमे ॥

श्रीषंख

श्रीषंपुष्पिका । स्त्री० अवाक्पुष्पा
म् ॥
श्रीषंमाला । स्त्री० पृश्निपण्यामि ॥
विश्रीषंथामालायाम् ॥
श्रीषंभक्तम् । न० गीङ्गुब्धि । तरस्यु
जि ॥
श्रीषंङ्गु । पु० यमे । नि० क्त
शपादे ॥
श्रीषंङ्गि । नि० द्विञ्चि ॥ शृणोति
शृ० । लृशृस्तृजागृभ्य क्तिन् ॥
श्रीषंङ्ग । न० काजागृभ्य ॥ म
ककि । कुमारश्रीषंथैरितिच्चाप
कात् । शिरसः श्रीषंदेशः ।
श्रीषंङ्कः । पु० विधुस्तुदे । राहुयश्च
॥ श्रीषंङ्गप्रतिकर्तृत्वेप्रतिकृ
तावितिकन् न० शिरास्थि ॥
शिरोरक्षयसङ्गाहे । श्रीषंङ्ग्ये ।
शिरस्त्रे । टापङ्कतिभाभा ॥ श्रीषं
कंसुखमस्मात् ॥ अयपरानयप
त्रे ॥
श्रीषंङ्गदिकः । त्रि० वध्ये ॥
श्रीषंङ्गद्वय । त्रि० वध्ये ॥ शिर
स्त्रेद्दुजित्यमर्हति । श्रीषंङ्गद्वे
द्यञ्चेतिद्यत् । प्रत्यययोगेनशिरस
श्रीषंभावाभिपाख्यते ॥
श्रीषंङ्ग्य । पु० सुकेशि । विशदक
चि ॥ शिरस्त्रे । ज्ञानादिनामि
थीऽसक्तकचि ॥ शिरसिभवः ।
शरीरावयवाद्यत् । येषतद्वितद्वत्य

श्रील

न० वाक्किञ्चित्प्रतिवचनोत् । शिरस
श्रीषंङ्गादेशः ॥ न० शिरस्त्रे ।
श्रीषंङ्के । शिरसिहितम् । बत् ।
येषतद्वितद्वतिश्रीषंङ्गादेशः । येषा
भावेतिटिलोपाभाष ।
श्रीषंरक्षम । न० शिरस्त्राथे । शि
रस्त्रे ॥
श्रीषं । स्त्री० उच्चिक्कन्दः ७ प्र
मेदे ॥ यथा । उत्तारर्षा सप्ता
कां सर्वेदीर्घा । यत्तुक्काम् ।
यथाश्रीषंङ्गिद्विद्विद्विद्विद्विद्विद्विद्विद्वि
॥ यथा । दृष्ट कृष्ण । कालिन्दी
। तीर्थेनोपालानन्दी । विष्णुकाथे
रत्नानां चैतीहतांशोपौनाम् ॥
श्रीषंङ्गद्वय । पु० र विधिशिषि ॥ यथा
। मिथुन केशरीकन्यातुल्यार्थिक
भतया । कुम्भोथमोनपथैतिसप्तश्री
षंङ्गद्वया स्मृता ॥
श्रील । पुं० न० स्वभावे । सङ्ग
धर्मविशेषि ॥ सङ्गते । साधुनृत्ते
। सङ्गरिचं १ हारोतीक्ते । ब्रह्म
व्यतादिरूपे । तदाह हारोतः
। ब्रह्मव्यता । देवपितृभक्तता । सी
व्यता । अपरिपतापिता । अनस्यु
ता । नृदुता । अपारुष्यम् । भैष
ता । प्रियवाहितम् । कृतज्ञता ।
शरण्याता । काहव्यताम् । प्रवाणि
क्षेत्रियैः द्रव्यविषयौकम् ॥ परि
नमार्थ ॥ ल नम् । श्रीलक्ष्मीऽ

शुक

नेनवा । श्रीलममाधौ • ग्यन्ता
 हा • घञ • घोवा । यद्वा । श्री
 ङोक्षुकलकवलञ्जबालनङ्कति • ल
 क । अर्द्धर्वादि ॥
 श्रीलनम् । न • पाठनिश्चये । गुण
 न्याम् । भविन्याम् ॥
 श्रीलवान् । चि • सुखभावयति । सु
 श्रीले । सहृत्ते ॥
 श्रीलहीन । चि • अनियतपुस्कै
 दाभ्यादिजने ॥
 श्रीला । स्त्री • कौत्सिडन्यमुने प
 त्न्याम् ॥
 श्रीलितम् । न • श्रीर्णे ॥ चि • अ
 भ्यस्तं ॥ श्रीस्यतेस्म । श्रील • ।
 त्त ॥
 श्रीली । चि • श्रीलवति ॥ श्रीलम
 स्यऽस्य । सुखादिभ्यश्चेतीनि ॥
 श्रीवा । पु • अजगरे ॥ श्रेते । श्री
 ङ्स्वप्ने । शोङ्क्त्वाश्रित्वादिचिष्ट
 धृभ्य क्त्वनिप् ।
 श्रीवलम् । न • शैलये । शैबाले । ल
 लेश्रितेतिष्ठतिश्रीङोत्रलन् । बाहुल
 काङ्गुयाभाव ॥
 शु । अ • पूजायाम् ॥ आचर्ये ॥
 शुक् । पु • व्याससुते । वादराय
 यौ ॥ कौरि । मेधाविनि । फला
 शने । तीता • इ • भा • प्र • प
 चिणि । अछशुभसूचकत्वयथात्र
 सक्तराजि । वाभ • पठनूराजशुक

शुकपुच्छकम्

प्रयाथे • शुभंभवेदक्षिणत प्रवे
 शे । वनेचरा काष्ठशुका प्रया
 तु स्यु सिद्धिदा सम्मुखमाप
 तन्त । इति । रावणस्यमन्त्रिणि
 । शिरीषवृक्षे ॥ न • गन्यपणे ॥
 वञ्ज । वस्त्राश्चले ॥ शिरर्चे ।
 शोचति • शवतिवा । शुचश्रीके •
 शुगतीवा । शुकवल्कोल्काइतिसा
 धु ॥ शोभते । शुभदीप्तौ ।
 पूर्ववत्साधु ॥ यद्वा । शोभति
 । शुक्गती ॥ इगुपधितिक • ॥
 शुक्कदम् । न • स्त्रीषेये ॥
 शुक्कजिह्वा । स्त्री • शुक्काननायाम्
 । सुवाठीठी • इ • भा • प्र • ॥
 शुक्कतरु • । पु • शिरीषवृक्षे •
 शुक्कतुण्डः । पु • हिङ्गुलप्रभेदे ॥
 सपीत शुक्कतुण्डक ॥
 शुक्कद्रुम । पु • शुक्कतरौ ॥
 शुक्कनामा । स्त्री • शुक्कजिह्वायाम् •
 शुक्कनाशन । पु • दद्रुने ॥ चि •
 शुक्कनाशके ॥
 शुक्कनास । पु • शोषकद्रुमे ॥ शु
 कनासेवपुष्पमस्थानि । अर्शचाद्य
 च् ॥ चि • शुक्कवन्नासयुक्ते ॥
 शुक्कपिण्डः । स्त्री • शुक्कशिम्व्या
 म् ॥
 शुक्कपुच्छः । पु • गन्धके ॥ शुक्क
 लाङ्गुले ॥
 शुक्कपुच्छकम् । न • स्त्रीषेये ॥

शुक्त .

शुक्लप्रभः । पु० शिरोषट्ठे ॥ न०
 स्थौष्ये ॥
 शुक्लप्रिय । पु० शिरोषट्ठे ॥ वि०
 शुक्लवर्जम् ॥
 शुक्लाप्रया । स्त्री० अम व्यामः ॥ शिरोषि ॥
 शुक्लफल । पु० अर्कवृक्षे ॥
 शुक्लवर्ष । पु० न० स्थौष्ये ॥ य
 न्यिपर्षे ॥ गन्धद्रव्यविशेषे ॥
 शुक्लवर्षकम् । न० यन्यिपर्षे ॥
 शुक्लम् । अ० शैष्ण्ये ॥
 शुक्लवर्जम् । पुं० दाडिमे । वि०
 शुक्लप्रियवस्तुनि ॥
 शुक्लाख्या । स्त्री० शुक्लजिह्वायाम् ॥
 शुक्लादन । पु० दाडिमे ॥
 शुक्लानना । स्त्री० शुक्लजिह्वायाम् ॥
 शुक्लो । स्त्री० कश्यपस्यपत्नीप्रभेदे
 । शुक्लोशुक्लानजनमदुक्तशोप्रस्युक्त
 ककानितिगारुडम् ॥
 शुक्लोदरम् । न० तालीषपत्रे ॥ कौरजठरे
 शुक्ल । वि० अन्ते ॥ यथा । यन्म
 स्त्वा ऽऽदिशुचौभाग्डेसगुडशौ
 द्रकाञ्जिकम् । भान्दराशौमिरा
 विष्य शुक्लपुक्तंतदुच्यते ॥ इति ॥
 स्वभावतीमधुरादिरसानिकालव-
 शिनादकवासादिनाचास्त्रबन्तितः-
 निशुक्तानौतिसन्वयंशुक्तावस्थां
 क, लूकभट्ट । पूती । शटिते
 । सडा० इ० भा० शुच्यतेत्य
 शुचिरपूतीभावेत्तः ॥ द्रवद्रव्य

शुक्त

विशेषे ॥ यथा । कन्दमूलफला
 दीनिसर्ज इत्येषानिच । यत्रद्रव्ये
 भिषु वन्ते तच्छुक्तमभिधीयते ॥ शु
 क्तकफत्र तीक्ष्णोष्णरीचन । चनका
 घ, पाण्डुकामिहरकण मेदनर
 तपितकृतम् ॥ निष्ठ, दे । कर्कशे
 ॥ काञ्जिके । मासे ॥
 शुक्ता । स्त्री० शुक्तिशोभाम् ॥
 शुक्ति । स्त्री० रूपालशकले ॥ शुक्ते ॥
 शुक्लनस्ते । नस्याम् ॥ अष्टावर्त
 । यथा । यद्यथा शुक्तयसिचक
 र्त्तरेमात्रवावहाइति ॥ दुर्गानि
 । अर्धरीणि ॥ सुक्तास्फोटे । सोपी०
 इ० भा० प्र० ॥ दग्ध्याधिविशेषे ॥
 कर्षयिग्निति । चतुस्रोक्तपरि
 माये । अष्टमिकायाम् । शुच्यति
 ० शीचति ० शीकतिवा । शुच्यभि
 षये ० शुच्यिणी ० शुच्यगतीवा ।
 तिक्त् ॥
 शुक्तिका । स्त्री० शुक्तिशोभाम् । शु
 क्तौ । सुक्तास्फोटे ॥
 शुक्तिजम् । न० मौक्तिके ॥
 शुक्तिमान् । पुं० कुलपर्वतविशेषे ॥
 अत्रिकुल्याकुमारायाः शुक्तिमत्पा
 दसम्भवः ॥
 शुक्तिशोभम् । न० मौक्तिके ॥
 शुक्त । पु० देवगुरौ । काव्ये । उ
 यनसि । भान्दि । कयो । सिति ॥
 ल्येडम.सि ॥ अन्तो । विषकवृक्षे ॥

शुक्रास्त .

न० । मज्जजातधाती । तत्पर्याया
 यथा । शुक्रं० तेजीरलसीच० बी
 जबीयेन्द्रियाधिकेति ॥ नेत्ररीगवि
 श्लेषि । शुक्रवर्णं । शुक्रे । चि० त
 द्द्वयं विशिष्टे । शिचयति । ऋच्
 न्द्रेतिनिपातनाच्छुचिस्यक
 रन्प्रत्ययश्च ॥ शिचतीतिशुक्र० ।
 शुचशीके । पूर्ववत् । शिचत्यने
 नवा ॥ विरहिण्य शिचत्यस्मिन्
 • शुक्रोप्येष्टमास ॥
 शुक्रकार० । पुं० मज्जनि ॥ चि० बी
 यंकारके ॥
 शुक्रगृहम् । न० षष्ठतुलया ।
 शुक्रभुक्० ग० । पु० मयूरे ।
 शुक्रभू । स्त्री० मज्जनि । चि० बीयी
 त्पन्ने ॥
 शुक्रल । चि० बहुवीर्यवति ॥ बीर्यं
 दे ॥
 शुक्रला । स्त्री० उच्चटायाम् ॥
 शुक्रवार । पुं० षड्वारे । शुक्रग्रह
 भोग्यदिने ॥
 शुक्रशिष्य । पुं० दितिसुते । असुरे ॥
 शुक्रसशिष्य ॥
 शुक्राङ्ग० । पु० मयूरे ।
 शुक्रास्त । पु० नष्टभृगी । अत्रया
 चादिनिषेधायथावद्वाजमार्तगडे
 । याचाविदाइत्रतवन्धविश्रमासाद
 च्छुडाकारण इतिषी ॥ नष्टभृयीना
 षट्शिश्राराद्यादेवप्रतिष्ठामपिकर्णवि

शुक्र०

धमिति ।

शुक्रियम । न० शुक्रदेवने० इतिषि
 ॥ शुक्रोदेवताऽस्य । शुक्रादृचन् ॥
 शुक्र । पु० विष्कम्भादियोगान्तर्ग
 तयोगविशेषि ॥ वयं विशिषि । तत्
 पर्यायायथा । शुक्रशुभशुचिश्चैत
 विशदश्येतपाण्डुरा । अश्दात
 सितीगीरोवचषीधवली । ऋनइति
 ॥ वत्सरविशेषि ॥ तत्फल यथा
 । रोगाबहुविधाश्चैवमनुष्यावाजिकु
 क्षरा । सर्वेष्वप्रपश्यन्तिशुक्ते व
 र्णेश्वरानने । इति ॥ शुक्तेरखडे ॥
 शुक्ररुचे । न० रजते । रूप्य ॥
 नवनीते ॥ नेत्ररीगविशेषि ॥ यथा
 । सुखे त मृदुशुक्रामं शुक्रतद्वर्जते
 चिरात् ॥ चिकित्साध्ययथाभुक्त्वा
 पाणितल छट्टाचक्षुषीर्यंदिदीयते
 अचिरेणैवतदारितिमिराणिव्यपि
 इति ॥ स्नान कृष्णतिलैर्वापिचक्षु
 ष्यमनिलापहम् । अमलै सत
 त स्नान पर दृष्टिबलावहम् ॥ शु
 य्ठीनिस्वदलै पिण्डी मुखोष्णा
 स्वल्पसेन्धवा । धार्यानिचेऽनिलश्ले
 षाशोथकण्डुव्यथाहरी ॥ पिफला
 पिण्डकानिचे वातपित्तकफापहिति
 ॥ शुभकर्मणि ॥ देवयानमार्गे ॥
 चि० शुभवर्णयुक्ते ॥ शुक्तीगुथोऽस्या
 ऽस्ति० अस्मिन्वा । मतुप् । शुभ
 वचनेभ्योमतुपोलुगिष्टइतिलुक ॥

शुक्लपत्र

श्रीपतिना । शुक्ल । ऋषेन्द्राय
त्यादिनारन । निपातनाच्छुचि
स्यक । पञ्च रेफस्यल ॥

शुक्लक । पु० शुक्ले ॥ शुक्लपत्रे ॥
शुक्लकण्ड । पु० दात्युर् ॥ नि०
श्वेतगलयुक्ते ॥

शुक्लकन्द । पु० सहिषकन्दे ॥ श्वे
तमूषे ॥

शुक्लकन्दा । स्त्री० अतिविषादायाम् ॥

शुक्लमन्सा । नि० अज्ञान्यकर्मणि ॥

शुक्लकुष्ठम् । न० श्वेतकुष्ठे ॥

शुक्लकण्ठम् । न० शुभाशुभे ॥

शुक्लक्षीरा । स्त्री० काकौल्यायाम् ॥

शुक्लदुग्ध । पु० गृहाटके ॥

शुक्लधातु । पुं० कठिन्याम् ॥ शुक्ल
शासौधातुष ॥

शुक्लपत्र । पुं० सितपत्रे । विधुस
स्मन्निष्ठशुक्लपत्रद्वयकलाक्रिया
प्रचये ॥ तत्प्रयायथा । सितस्त्वा
पूर्यमाथ क्षाच्छुक्लपत्रिणद शुचि
शुक्लपत्र कृष्णपत्रोपकुशादिपत्र्यु
तद्वतिशुक्लपत्रान्ता ॥ सतुशुक्लप्रतिप
दादिभीर्भनास्यन्तपत्रद्वयतिथ्यात्म
क । यथा । तत्रपत्रानुभौमासिशुक्ल
कृष्णौक्रमेवहि । चन्द्रविकारः
शुक्ल । कृष्णचन्द्रव्यात्मक ॥
पत्रत्याद्यास्तुतिवय । क्रमात्पत्रद
शक्यता । दशान्याः कृष्णपत्रे ता
पूर्विनाम्नाश्शुक्लमे ॥

शुक्ला

शुक्लपुष्प । पु० कवकवर्षे । अतिच्छ
ये । कुन्दपुष्पवर्षे ॥ मरुवके ॥
त्रि० सतकुसुमयुक्ते ।

शुक्लपुष्पा । स्त्री० नागदन्त्याम् ॥
शीतकुम्भाम् ॥

शुक्लपुष्पो । स्त्री० नागदन्त्याम् ॥

शुक्लपृष्ठ) । पु० निसिन्धुके ।

शुक्लपृष्ठक) । पु० सिन्धुवारे ॥

शुक्लकल । पु० जिनविशेषि ॥

शुक्लरोहित । पुं० श्वेतरोहितम्
ये ॥

शुक्लवाता । स्त्री० उच्चटायां ॥

शुक्लवर्ग । पु० श्वेतवर्षसजाती
वद्रव्ये । शुक्लवृत्तिकपर्षकादौ ॥

शुक्लवायस । पु० वके । दीर्घंज
कृ । वकोटे ॥

शुक्लशाल । पु० अद्रिनिम्बे ॥ इ०
रा० षट् ।

शुक्ला । स्त्री० शारदायाम् । सरस्व
त्याम् । वाग्देवतायाम् ॥ शुक्ला
ब्रह्मविचारसारपरमामाद्याजगद्गा
मिनीवीणापुस्तकधारिणीमभवदी
जाब्जान्धकारापहाम् । इतीस्फाटि
कमाशिकाविदधतीपत्रासमेसंश्लि
तांन्देतांपरमेश्वरीभगवतीशुद्धिप्र
दावारदाम् ॥ गतिविशेषे । ज्ञान
प्रकाशमयत्वादर्चिरादिगती । वा
समानत्वे नागमप्रसिद्धिदेवतामना
मे ॥ अश्वाम् ॥ काकौल्यायाम् ॥

शुक्

विदार्याम् ॥ शुभ्रव्यायाम् ॥ टा
प् ॥

शुक्लाङ्गी । स्त्री० शिफालिकायाम् ॥
शुक्लापाङ्ग । पु० अथूरे । चि० शु
क्वर्णनेचान्ते ॥

शुक्लाङ्क । पु० सितपर्णसि । वर्ण
राप्रभेदे ॥

शुक्लाम्बु । न० चक्षुरोगविशेषे ॥
सुखे तन्मदुग्धाम्बुक्लु तद्वर्षतेचि
रात् ॥

शुक्लिमा । पु० शुक्लत्वे ॥

शुक्लोपल । पु० श्वेतपाषाणे ॥

शुक्लोपला । स्त्री० शर्करायाम् ॥

शुचि । पु० वायौ ॥ तैजसि । चिञ्जे
॥ शुष्यति । शुषशीषणे ॥ शुषि
कुषिशुषिभ्य क्ति ॥

शुङ्गः । पु० न० षट् । आम्नातके ॥
पर्कव्याम् ॥ अङ्गुरे । वार्ये ॥

शुङ्गा । स्त्री० अक्षवर्षे ॥ नवपल्लवकी
श्याम् ॥

शुङ्गाकर्म । न० पुंस्यनसंस्कारवि
शेषे ॥

शुङ्गी । पुं० अक्षवर्षे ॥ बटद्रुमे ॥

शुक् । स्त्री० शिके ॥ शिचनम् । शु
चशिके । सम्पदादिस्वात्क्षिप् ॥

वशप्राप्तेऽस्यो पितरितनयेवासुहृ
दिवा० शुचासन्तप्यन्ते भृशसुदरता-
डजडधियः । असारेसंसारेविरसप
रिणासेतुविदुषांविद्योगीषैराभ्यद्रढ

शुचि .

यतिवितन्वन्शमसुखम् ॥

शुचा । स्त्री० शिके ।

शुचि । पु० शीघ्रे ॥ अग्नी ॥ सौरा

ग्नी ॥ यथा । पावक पवमानश्च

शुचिरनिश्चयेचय । निर्मथ्य प

वमानः स्नाद्वैद्युत पावक स्मृ

तः ॥ यथासौतपतेस्मृत्यं । शुचिर

निस्त्वसौस्मृत । तेषामुसन्तता

बन्धे चत्वारिंशत्पञ्चच ॥ पावक

पवमानश्चशुचिस्ते षोडशिताचयः ।

एतेषु कीनपञ्चाशदङ्गय परिकी

र्त्तिताः ॥ इ० कौर्मै १२ अध्या

य ॥ चिचके ॥ शृङ्गाररसे ॥ उक्त

मयुषप्रकृतिकत्वेन० जुगुप्सारहि

तत्वात्० शुचि शृङ्गाररस ॥ आ

षाडेमासि ॥ शुचिपविच करोति०

शुचयति । तत्करोतीतिथ्यन्ताद्

चङ् ॥ यथा । शिचति । अन्तभावि

तथ्यथाष्चुचि रगुपधात्क्विदितौन्

॥ शिचतिविरहयोऽस्मिन्नितिवा ।

शिचत्यनेनवा॥विदुषि ॥ शिचतिज

नङ्क्लिश्यमानम् ॥ उपदाशुचसन्धि

षि । ज्येष्ठमासे ॥ स्त्री० कश्यप

पत्न्यास्तास्वावा सुतायोम् ॥ चि०

धवले ॥ शुद्धे ॥ यथा । आसनश

यनयानंजयापत्कमण्डलुम् । आ

त्मनः शुचिरेतानिपरिषामशुचीनि

तु ॥ स्वभावतः सस्कारतश्च शुद्धे

॥ वाद्याभ्यन्तरणौचसम्पन्न ॥ धी

शुद्धी

ये शुचिर्दिसशुचिर्नम्रारिशुचि
शुचिः अनुपहते । शुक्लशुचि
शुचिः ॥

शुचिता । स्त्री० शुचित्वे ॥
शुचिद्रुम । पु० पिप्पलवृक्षे ॥
शुचिप्रथी । पु० आचमने ॥
शुचिमणि । पु० स्फटिके ॥
शुचिसङ्गिका । स्त्री० नवमालिकाया
म् । याम्योक्तवाम्याम् ।
शुचिरिचि । पु० चन्द्रमसि ॥
शुचिन्नत । पु० युधिष्ठिरे ॥
शुचिश्रवा । पु० विश्वी । शुचीनि
पावनानिश्चर्वासिनामानिश्चर्वाणीया
नियम्यसः ॥
शुचिषट् । पु० परमात्मनि ॥ शुचि
चित्ते सीदति । षट्छ० । सत्सूहि
धितिक्रिप ॥
शुटीरता । स्त्री० बीर्ये । इ० वि० शी
ष ॥
शुष्टिः । स्त्री० शुण्ठ्याम् । शुष्टति
कफम् । शुष्टि० । इन् ॥
शुष्टी । स्त्री० शुक्लाद्रुके । जङ्घीवये
। विश्वे । नागरे । विश्वभोसृष्टि ।
शृंगबिरे । कफारी । सूठ० ग०
भा० अस्याशुण्यावथाभावप्रकाशे ।
शुष्टीरुष्यामवातसौपाचनीकटुका
लहृ । शिगधीष्यासधुरापाक्षिकफवा
तविष्वन्नुत् । इष्यास्वर्यामिष्टास
शुक्लासहस्रामान । इतिश्रीपद

शुद्धीपाक

श्रीधार्शानाहादरमारुतान् । चा
न्ने यशुभयिष्ठतीयाश परिशोष्यय
त् । सङ्घृह्णातिमलतत्तुयाश्चि
रुष्टाद्वेयायथा ॥ विष्वन्भेदिनीया
तुसाकययाश्चिभीभवेत् । शक्तिर्वि
वन्भेदेष्टायतीनमलपातने ॥ शु
रुष्टातकफम् । शुठिशोषणे । प
चाद्यच । गौरादि ॥ इतिशु
कटिकारादितिष्ठोष् ॥
शुष्टीकाय । पु० विश्वाकषायै ॥
सचीक्रीयथा । वार्तनिर्दकयनक
फकवलयम् । न्यूनयन्पौनसहृष्ट
निर्मलकम् । प्रभाप्रनलयन् । इन्द्रो गमु
त्सारयन । नि शिषकठरासयप्र
यमयसुहीपवनवावर्ककासश्वास
निराससाधनमसौविश्वाकषाय
कृतइति ॥
शुष्टीपाक । पु० विश्वमेवकप्रधा
नेपाकविशेषे ॥ यथा । प्रस्थनय
शुद्धशुण्ठ्या पचेद्दुग्धं चतुर्गुणे
। शुष्टीसमगर्वांसर्पिं श्वगड् स्त्री
रसमपचेत् ॥ ताम्नायसिकटाश्च
द्व्यासंधुयनपचेत् । छातीफण
कीरकीर्देशताजाविफल् तथो । ए
लाद्राक्षीपकुल्याचविदारीजनशालु
का । बीजखर्जूरकायाचघनसार
कमेवच । पलाशमाचाचैतीर्षानासिकी
रफलस्यच । पलाशश्रीचपादाश्री
इतिसिद्धस्यस्यते ॥ चारुमीर्षमि

शुण्डी

सिद्धापिगृह्यतेद्विपलादिक । वि
द्वत्ताया पलचैकसर्वेषापिण्डिका
भवेत् ॥ हन्यशीतिधातरोगानच
त्वारिंशच्चपित्तजान् । विशतिस्त्रो
षसम्भूतानष्टौचापिज्वरोह्वान् ॥
दशमूत्रभधानरोगानन्यानपिनि
वारयेत् । महीषधप्रसादेनपरम
सुन्दरोभवेत् । इतिपाकावली ॥

शुण्ठाम् ।) न० शुण्ठ्याम् ॥
शुण्ठकम् ।) पु० शुण्ठ्याम् ॥

शुण्ठ । पु० मदनिर्भरे ॥

शुण्ठक । पु० मण्डहोरके ॥ युद्ध
विषी ॥

शुण्ठरोह । पु० भद्रके ॥

शुण्ठा । स्त्री० मद्यपानालुषी । ज
लहस्तिन्याम् । विश्यायाम् ॥ ह
स्तिहस्ते । सुरायाम् । नलिन्या
म् ॥ शुन्यबे । शुनगती । जम
नाइ ॥

शुण्ठापानम् । न० मदस्थाने ।

शुण्ठार । पु० शौण्डिके । स्वल्प
शुण्ठायाम् ॥ ऋखाशुण्ठा । कु
टीशमीशुण्ठाभ्योर ।

शुण्ठाल । पु० हस्तिनि ।

शुण्ठी । पु० शौण्डिके ॥

शुण्डिमषिका ।) स्त्री० कुण्ड
शुण्डिमूषी ।)

र्याम ॥ इ० रा० नि० ष्ट० ॥

शुण्ठी । स्त्री० हस्तिशुण्ठावर्धे ।

शुद्धमासम्

शुद्धि । स्त्री० शतद्वसरिति ॥ शु
पूजिततुदति । तुद० । इगुपधा
त्किदितौन् । बाहुलकाद्गुक् ॥

शुद्धि । च० शुक्लपत्रे ॥

शुद्धम् । न० मरिचे ।

शुद्ध । चि० पत्ते । पा० चि० ।

अशुद्धिरहिते । निर्मले । नि

र्लेपे ॥ निर्दीपे ॥ शुक्ले । रा

गान्तरामिश्रितरागे । प्रसन्ने ॥

निव्यनिरस्तसमस्तदोषपरसंभ्रूये

॥ शुद्ध्यतिशुद्ध्यतीऽनेनवा । शु

धशैचे । ऋ । प्रशस्ताशुद्धिर

स्यवा । अर्शभाद्यच ॥ अहरहित

भवने ॥ रागाद्यशुद्धिरहितेपर

मात्मनि ॥

शुद्धचेतन्यम् । न० सर्वधर्मातीति ।

शुद्ध । पु० शुद्धकर्णे ।

शुद्धि ।

शुद्धत् । त्रि० शुक्लदन्तयुक्ते । शु

द्धदन्ते । शुद्धादन्तायस्यस ॥

अयान्तशुद्धशुभ्रवषपराह्वियस्येति

पक्षेदन्तस्यदन्तादेश ॥

शुद्धमति । स्त्री० पवित्रमती । सु

मती चि० सुमतिविशिष्टे ॥ प

वित्रबुधियुक्ते ॥ शुद्धावासीमतिश्च

॥ शुद्धामतिर्यस्यस । पु० च

तुर्विशतिभूताहृदन्तर्गतजिनविशे

षि ।

शुद्धमांसम् । न० मांसव्यञ्जन

शुद्धान्त

विशेषे । सुधवास • इ • भा • ॥
 यथा । पाकपात्रे घृत दद्यात्तैलं
 मातद्भावेन । तत्र हि हि हरिद्राश्च
 भर्जयेत् तदनन्तरम् । कागादेर
 स्थिरचित्त मांस तत्खण्डित भृशम्
 । धीत निर्गलित तस्मिन् घृते तद्वर्ष
 येच्छने ॥ सिद्धयोग्यजल दत्त्वा
 लवण चपचेत्तत । सिद्धजलेन स
 म्यप्यवेसवार परिक्षिपेत् ॥ द्रव्या
 यिर्वेसवारस्य नागगण्डितानि च
 तण्डूलाश्च लवणानि मरिचानि समा
 सत • ॥ अनेन विधिना सिद्ध शु
 द्धमांसमिति स्मृतम् । शुद्धमां
 स पर हृष्य वल्लरुच्यस्य हं हयम् ॥
 त्रिदोषशमन श्रेष्ठ दीपन धातुवर्ध
 नमिति भावप्रकाश ॥

शुद्धवती । स्त्री • वरुणस्य पुर्व्याम्
 ॥ यथा । शुद्धवत्यम्बुनाथस्य स
 टिकोपलनिर्मिता । प्राण्डुराभौ
 पमेयाद् सेवित्वा भाति धामभिरि
 तिमृगेन्द्रस हिता ॥

शुद्धवज्रिका । स्त्री • शुद्ध्याम् ॥
 शुद्धसत्त्वम् । न • रत्नस्तमोभ्यामस्यु
 ष्टे त्रिगुणायामायाचशमूते • वि
 मजसत्त्वगुणे ॥ त्रि • शुद्धान्त
 करणे ॥ शुद्धरागादिकषायरहित
 सत्त्वमन्तः करण यस्य ।

शुद्धान्तः । पु • भूभुजांस्त्रागारि ।
 अन्तःपुरे अरिधने ॥ अन्तः

शुद्धि

भृद्रहकषान्तरे । राजधानीस्थान
 विशिषेवासगृहाख्ये • इति स्वामी ॥
 राजयोषिति ॥ शुद्धधानोऽस्य ।
 रचका शुद्धाचन्ति समीपेऽस्य वा
 ॥ अशौचान्ते ॥

शुद्धान्तपालक । पु • अन्त पुररच
 के । गृहदीपारिके । कक्षारचके ।
 रात्रिदण्डके ॥ तत्र च यथा ।
 शुद्ध कुलीकृत सूक्त पिष्टप ताम
 च शुचि • । रात्रामन्तः पुरा
 ध्यक्षो विनोत सतधीष्यति • इ • स
 क्यपु • ॥

शुद्धान्ता । स्त्री • राजयोषिति ॥
 शुद्धापङ्कति • । स्त्री • अलङ्कारवि
 शेषे ॥ यथा ॥ शुद्धापङ्कतिरन्य
 स्वारोपार्यो धर्मनिष्कव • । नायं
 सुधांशु • किन्तु हिंभ्योसगङ्गासरो
 रुचम् • इति ।

शुद्धि । स्त्री • । माजनायाम ॥
 दोषनिरासे । वैदिककर्माहंत्वप्र
 योजकसस्कारविशेषे ॥ कालिकस्य
 षडोनानां हिजादीनां सुरेश्वरि ।
 सेध्याऽसेध्याविचारार्थान् शुद्धि •
 शीतकर्मणा ॥ नस हिताद्यै स्मृ
 तिभिरिष्टसिद्धिर्नृणां भयेत् । वि
 नाद्यागममार्गे ब्रह्मचरिणास्तिगतिः
 प्रिये ॥ कलाबागमसुल्लङ्घ्ययोग्य
 मार्गे प्रवर्तते । नतस्य गतिरस्तीति
 मत्त्व सत्य नसंशयः ॥ दुर्गायाम् ॥

शुनाशीर .

यथा । स्मरणाच्चिन्तनाद्वापिगोध्य
तेसद्विपातकात् । तेनशुद्धिं सभा
ख्यातादेवीरुद्रतनौस्थितेति ॥ शुधे
स्त्रियाक्तिन । देवतायैसुराप्रदाने
द्रव्यान्तरसन्नायाम ॥ यथा । मास
मीनसमुद्रावफनमूलानियानिच ।
सुधादानेदेवतायैसन्नैषाशुद्धिरी
रिति ॥

शुद्धिलाभ । पु० प्रायश्चित्ते ॥

शुद्धोदन । पु० नृपविशेषे ॥ शुद्धो
दनाऽऽद्य । शकम्बादि ॥ शुद्धो
दनायतीभुङ्क्तेत्यायवच्छुद्धमेदन
म् ॥

शुद्धोदनसुत । पु० शाक्यमुनी ॥

शुन । पु० वायौ ॥ कुक्कुरे ॥ य
थाहवाचस्पतिः । कुक्कुरस्तुशु
नि श्वान कपिलीमण्डल शु
नइति ॥

शुन शिप । पु० मुनिविशेषे । क
शुन शिप । न०

चीकमुनिपुत्रे । भाजीगर्ते ॥

शुनक । पु० कुक्कुरे । शुनति ।

शुनगती । कुर्गलिपसन्नयोरपू
र्वंस्यापि ॥

शुनकचक्षुका । स्त्री० सुद्रवसुक्षुपे ॥

शुनकचिह्नी । स्त्री० शाकविशेषे । श्वा
नचिह्निकायां ॥

शुनाशीर . । पु० इन्द्रे ॥ शुनावायु

• शीर • सुव • • तावस्यत ।

शुन्ध्यु

अर्थात् । चन्देषामपीतिदी
र्घं ॥ शुनाशीरोद्वितालव्य सु
नासीरोद्विदन्त्यक । तालव्यादि
दन्त्यमध्य शुनासीरसदृश्यते ।
इतिभरत ।

शुनासीर । पु० इन्द्र । पुरुहूते ।

पुरन्दरे । शुद्धत्वव्ययस्यपूजार्थक
त्वात् । शोभननासीरसेनाविशेषा
यस्यस ॥ यथा । शुनावायु सी

रश्चादित्य • शुनधसीरश्चति ।

देवताहनवेत्थानङ्क इतिवृत्तिका
र । दन्त्यवर्तीयपाठावहुसम्मत ॥

शुनासीरोयन । न० शुनासीर्ये ॥

शुनासीरोदेवताऽश्चेत्यर्थे • द्यावा
पृथिवीत्यादिनाह ॥

शुनासीर्यम् । न० शुनासीरोय • ह

विरादौ । शुनासीरोदेवतास्येत्य
र्थे • द्यावापृथिवीशुनासीरमरुत्व

दग्नीषामशास्त्रीपतिगृहमेधाच्छे
ति • चाद्यत् ॥

शुनि । पु० कुक्कुरे । सारमेये ।

शुनी । स्त्री० कुक्कुर्याम् ॥ अक्षालक्ष

थ शुनालेख्यमत्र ॥ कुष्माण्ड्याम्
॥ गौरादित्वानङ्गीष ॥

शुनीर । पु० कुक्कुरीसमूहे ॥ इति •

चि • शिष ॥

शुन्ध्यु । पु० अग्नी ॥ शुन्ध्यति । शु

न्ध्युशुद्धौ । अजिमनिशुन्धिदसिज
निभ्योयुच् ॥

शुभयद्

शुन्यम् । न० शुन्ये ॥ शुनेहितम् ।
 गवादिषुशुन सम्प्रसारण वाचदी
 र्घत्वं मतिवत् ॥ शुनीनासमृद्धे ॥
 शुभ । पु० विष्कन्मादिषु० चयेवि
 श्रियोगे ॥ तन्मोत्पन्नस्यफलवया । शु
 भप्रसूत० शुभकृन्नराणाशुभोद्
 धेष्टीविदुषाममार्ज । करानित्य
 शुभकर्मधीमान्श्रीभाभिक श्री
 मनवेशधारीति ॥ कृगे ॥ शुभहिं
 सायाम् । इष्टुपधितिक ॥ न०
 कल्पाय । क्षेमे । भद्रे । मङ्गले ।
 मौक्तिके ॥ पद्मकाष्ठे ॥ इष्टफले ॥
 परमानन्दरूपत्व नमङ्गलानामङ्गले
 ० मोक्षमुखे ॥ चि० सुखरूपे ॥ क्षे
 मशालिनि ॥ खसञ्चारिपुरे ॥ प्रश
 स्ते ॥ श्रीभते । शुभशीभायाम् ।
 इष्टुपधन्नाप्रीक्षिर क० ॥
 शुभयु० । चि० शुभान्विति । शुभम
 स्थासि । शुभमितिमानामव्ययम
 । अहशुभाभैर्यु० ॥
 शुभकृत । पु० प्रभवादिवत्सरान्तर्गत
 वत्सरविशेषि । यथा । सुव । रूप्य
 धान्यानिजगत्सर्वसुगीभनम् । वा
 ह्यायावर्णजस्तुष्टा० शुभक्षे शुभ
 कृतिप्रिये ॥ ३६ ॥ चि० शुभकार
 के ।
 शुभगन्धकम् । न० बीले । चि० मङ्ग
 लगन्धयुक्ते ॥
 शुभयद् । पु० सौम्ययद् ॥ अर्धाधि

शुभाङ्गी

वा । श्रीशैवगुरु शुक्रस्तथैवच
 । पापान्शुनैवुपधैवप्रोशाद्ये तेशु
 भप्रहा ।
 शुभदर । चि० क्षमदरे । क्षेमका
 र ॥
 शुभदरी । स्त्री० पार्वत्याम् ।
 शुभद । पु० अश्वत्यष्टक । चि० शु
 भदातर ॥
 शुभदती । स्त्री० सुदन्त्याम् । सुदन्त्रि
 याम् । पुष्पदन्तीभयोषित ॥ शुभी
 शीभनोदनावस्था । नासिकाद
 रीष्टे तलीष ॥
 शुभपत्रिका । स्त्री० शालपत्र्याम् ।
 मङ्गलपत्रिकायाम् ॥
 शुभम् । च० क्षेमे । भद्रे ॥
 शुभवासन । पु० सुखवासकारगन्ध
 । सुखवासने ॥
 शुभस्थती । स्त्री० अश्वभूसी भद्रभू
 सी ॥
 शुभा । स्त्री० वयरीचनायाम् ॥ गी
 रीचनायाम् ॥ प्रियङ्गी ॥ शम्य'स
 ॥ इदितदूर्वायाम् ॥ देवमभायाम्
 ॥ उमासखीविशेषि ॥ मङ्गलान्विका
 याम् ॥ छाग्याम् ॥ टाप ॥
 शुभाङ्ग । चि० मङ्गलावयवयुक्ते ।
 सुन्दरावयविनि ॥ शुभानिलक्षणा
 लक्षितान्वहान्वय ॥
 शुभाङ्गी । स्त्री० कुबिरपत्न्याम् । का
 मदेवपत्न्याम् ॥ मङ्गलावयवयुक्ता

शुभालु

याम् ॥
 शुभाचारः । त्रि० शोभनाचारवति ॥
 शुभाचारा । स्त्री० उमासखीभेदे ॥
 शुभाङ्गन । पु० शिरीषे ॥
 शुभात्मिका । स्त्री० कल्पायाम । शु
 भोक्त्री ॥
 शुभान्वित । त्रि० मङ्गलयुक्ते । शु
 भयौ । शुभेनान्वित कर्तृकरण
 इतिसमास ॥
 शुभ । पु० चन्द्रे ॥ शुक्लेवर्णे ॥
 शोभते । शुभदोषौ । स्फुरितघ्नी
 तिरक् ॥ न० अश्वके । रूप्ये ॥ का
 सीसे ॥ गडलवणे ॥ शाकम्भरी
 ये ॥ त्रि० उद्दीप्ते । शुक्लगुणयुक्ते ॥
 शुभदन् । त्रि० शुभदन्त ॥ शुभ्रादन्ता
 यश्चस । अयान्तशुद्धशुभेतिदन्त
 स्यद्वादेश ॥
 शुभदन्त । त्रि० शुभदन्ति ॥
 शुभदन्ती । स्त्री० पुष्यदन्तेभकारिण्या
 म ॥ शुभ्रीदन्ती० अस्या सा । ना
 सिकोदरौष्ठजड घादन्तकथं शृङ्गा
 चोतिङ्गीप् ॥
 शुभरश्मि । पुं० चन्द्रे ॥
 शुभ्रा । स्त्री० गङ्गाधाम् ॥ व शरीच
 नायाम् ॥ स्फुर्य मे ॥
 शुभांशु । पु० सुधांशु । शीतधीशे
 । चन्द्रे ॥ शुभाचमवेभ्यश्च ॥ क
 पूरे ॥
 शुभालु । पुं० महिषकन्दे ॥

शुक्ल

शुभ्रि । पु० ब्रह्मणि । कमलासने
 ॥ दर्शनोद्ये । शोभते । शुभ्रशोभ
 नार्थे । अदिगदिभूशुभ्रिभ्य ऋत् ॥
 शुक्ल । पु० कश्यपाद्दत्त्वासुत्वर्णे ।
 निशुभनसुचिभ्याज्जेष्टे । शिवाङ्ग
 ल्लयोवाप्राप्तवरे । जसुरोत्तमे ॥ अ
 या । कश्यपस्यदितिनभिभायासौ
 द्द्विजसत्तम । तथा पुत्रकथ्ये
 सहस्रजाहलाधिभञ्ज । ज्येष्ठ शु
 क्तद्वितीयाहोनिशुक्लश्चाऽऽरेऽसु
 र ॥ तृतीयेनसुचिर्नाममहाबल
 पराक्रम । इतिवामनपुराणम् ॥
 शुक्लघातिनी ।) स्त्री० महासरस्वत्या
 शुक्लनिर्वर्हिणी ।)
 म् ॥
 शुक्लपुरम् । न० एकं क्रौ । हरिश्च
 । शुक्लजडलधुनाप्रसवेपुरश्च ॥
 शुक्लपुरा । स्त्री० शुक्ल सुरनगधाम् ।
 शुभपुरे ॥
 शुक्लमथनी । { स्त्री० दुर्गायाम् ।
 शुभ्रमर्दिनी {
 महासरस्वत्या ॥
 शुक्ला । स्त्री० शोभायाम् ॥ शुक्लश
 ति । शुभशुक्लशोभायाम् । अचा
 यच् ॥
 शुक्ल । पु० न० घटादिद्वये रत्नानिमि
 तरूपैराजभागे । च्छानिर्बेशीराज
 भाग शुक्ल । इत्युक्ते । स्थ
 लजलपथादिना । वाणिक्याकारि

शुभ्रान्

श्रीः । अतश्चानुपुं । ननुमारणं ।
 र० प्राग्भागे । तान् । इ० भा०
 ग० ॥ वहादीयाः दशब्दे ननुत्प्रती
 ० प्राग्भागे ० तत्रापिमादिप्रने
 ० प्राग्भागे । तान् । इ० भा०
 ॥ वर दर्थप्रयोगे ॥ इहा स्करवा
 च्यानादाद्याभरव्यात् । मू
 तान् । अनुयत्प्रियाधुक्त्वात्तत्तप
 रिकोत्तरितम् । युक्त्यादस्यभि
 ति । यमिस्तत्कर्मकरणाय० अत्रा
 तिप्रणार्थक्षिप्रैः दुत्कीच्यन्तच्छु
 त्तम् । तदेदसूक्तप्रथमत्वत्वात् ॥
 व्यनक्तम् । यथा । यदातीतमर्तु
 गृह्णन्त्कतत्परकोत्तरितम् ॥ भ
 र्तृगृह्णमनार्थमुत्कीचादियद्वत्त
 दिदर्थ । यद्वादिद्वयवस्तुनि ॥
 शुभ्रयत् । शुभ्रान् । तसर्जने । च
 ज ॥

शुभ्रान् । श्रीः । अयस्य नक्षत्रे ॥
 शुभ्रम् । न० तन्त्रे ॥ यज्ञकर्मणि ॥
 अचार ॥ जलसन्निधौ ॥ शलति ।
 शतशती चत्वाद्दशस्यतिसाधु ।
 यदा । शुभ्रयति । शुभ्रयति । शु
 भ्रमाने० यदात् । एरच्० चज
 वा । वरटे । रज्जौ ॥
 शुभ्रान् । श्रीः । रज्जौ ॥
 शुभ्रारि । पु० गन्धके ॥
 शुभ्रान् । पि० श्रुतवति । श्रुतीतिः
 कसु ।

शुभ्रि

शुभ्र । श्रीः । मातरि । यथा । शि
 शा शुभ्रप्रणाच्छ्रुतिमहाभा
 रतेनोच्चधर्म ॥
 शुभ्रप्रणम् । न० सेवायाम् । शुभ्र
 प्रायाम् ॥
 शुभ्रपा । श्रीः । उपासने । परिचर्या
 याम् । सेवायाम् ॥ यथाहभगवा
 न् । नाहामिद्याप्रजातिभ्यात्तपसा
 पशमेनवा । तुष्येयसर्वभूतात्माशु
 क्यशुभ्रप्रयायति । कथने ॥ श्रुतु
 मिच्छायाम् ॥ शुभ्रप्रणम् । शुभ्रव
 यो । सङ्गता । अप्रत्यक्षात् ॥
 शुभ्रषु । पु० परिचारके । श्रुतु
 निष्कौ ॥ यथास्वन्नम् । खनिषेचन
 रीकावर्धधिगच्छति । तथाशुभ्रगता
 विशाशुभ्रपुरधिगच्छति । श्रुती
 ते सङ्गतादुप्रत्यय ॥
 शुभ्र । पु० गते । शिष्ये ॥ इत्य
 जयपाल ॥
 शुभ्रि । श्रीः । शिष्ये । विश्वे । शुभ्रि
 रे । शिष्यम् । शुभ्रशिष्ये । इ
 शुभ्रधात्किदितौन् । शुभ्रत्यथे
 तिवा ॥
 शुभ्रिर । पुं० न० गते । वज्रौ ॥ मू
 प्रिके ॥ न० वप्यादिवाये । या
 दिनायथादियद् । यथा । वश्री
 ऽधपारीसधुरीतितरीयच्छकाह
 काः । तीक्ष्णीसुरकीशुभ्रान् । शुभ्रि
 सरनाभयः ॥ श्रुत्वापाणिनाम् ॥

शुष्कपत्रम्

अम्वशस्तथापर । एतेशुषिरभे
 दास्तुकायिता पूर्वसूरिभिरिति ॥
 विचरे ॥ त्रि० सरन्ध्रे । रन्ध्रान्वि
 ते शुषिश्चिद्रमस्याग्निनवाऽस्ति
 । जषशुषीतिर ॥ यद्वा । शुष्य
 ति । शुष इषिमदिमुदौतिक्रि
 रच ॥ शुष्केधीत्यन्य ॥
 शुषिरा । स्त्री० नलीनामगन्धद्रव्ये ॥
 शुषिराभिद्रुमलताक्षमेताडघ्निनं
 टौनलीत्यमर ॥ शुषिरमख्यस्य
 अस्यांवा । अर्थ आद्यच् ॥
 शुषिन । पु० समोरणे । वायौ ।
 शुष्क । त्रि० नीरसे ॥ शुषेत् ॥
 शुष कइति० निष्ठातकारस्य
 ककार ॥ यद्वा । शुष्यति । शुष०
 । स्रष्टभूशुषिमुषिभ्य कक ॥
 शुष्कतर्क । पु० दुस्तर्के । अनु
 याइकमानहीनतया० निरालम्ब
 ने० ऽहंबैनाशिकादिकल्पितेऽनु
 माने ॥
 शुष्कपत्रम् । न० नीरसदले ॥ आ
 तपादिशेषितपट्टशाके । नालि
 ता० शुक्ता० इ० गौ० दे० भा०
 प्र० । अस्यगुणायथा । शुष्कपत्र
 पयोमिश्रपित्तज्ञेष्वाज्वरापहम् ।
 तच्छुष्कपत्रजलदोषनाशनविशेष
 तपित्तकफज्वरापहम् । जल
 क्षतस्यापिचपित्तहारकसुरोचनव्य
 क्षुन्नयेगकारकमितिराजबल्लभ ॥

शुष

शुष्कमख्य । पु० आतपादिनानी
 रसेमीने ॥ शुष्कमख्यानबल्याः
 स्य दुर्लभं राविड्बिबन्धना ॥
 शुष्कमासम् । न० आतपादिना०
 अनान्द्रपिथिते । उत्तमे । बल्लुरे ॥ अ
 था । वृद्धानादोषलमास० बाला-
 बलनलघु । विदोषकृदयालजु
 ष्टशुष्कशूलकारगुरु ॥
 शुष्करेषती । स्त्री० मातृकाविशेषे ॥
 शुष्कल । त्रि० आसिषे ॥ शुष्क
 मासस्यापथिके । पिथिताग्नि
 ॥ शुष्कलीमर्त्त । शेषद्रव्यण् ।
 सन्नापूर्वकस्वाहृष्टभाव ॥
 शुष्कली । स्त्री० शुष्कभासे ॥ मास
 मात्रे ॥
 शुष्कवृक्ष । पु० पाण्डुरौ ।
 धवे ॥
 शुष्कव्रण । पु० क्विणे ॥
 शुष्कङ्ग । पु० धववृक्षे ॥ त्रि० नि
 स्नेहावयवे ॥
 शुष्काङ्गो । स्त्री० गोधोयाम ।
 शुष्काद्रम न० शुष्कानम् ॥
 शुष्ण । पु० सूर्ये ॥ वङ्गौ ॥ शुष्य
 न्यनेन । शुष० । तृषिशुषिरसि
 भ्य क्तिदित्तन ॥
 शुष । पु० सूर्ये ॥ अमनौ ॥
 अर्चिषि ॥ न० तेजसि ॥ अोज
 सि । बले ॥ शुष्यतिजलम्० शु
 षिरन्तर्भाबितख्ययात्० अषिसिषि

शूकपिण्डी

सिग्, पिभ्य किदितिमनप्रत्यय
 श्रुप्यत्यनेनवा । श्रुप० ॥
 श्रुष्ठा । पु० अन्तो ऽ चित्तकवच ॥
 मृग ॥ न० तैलसि ॥ श्रुप्यत्य
 नेन । श्रुष० । अन्येभ्योभोतिम
 निन सच्चापूर्वकत्वन्नगुण ॥
 श्रु पयतिवा । बाहुनकार्ग्यलुक् ॥
 श्रुष्ठा । वि० यलिष्ठे । मत्ते ॥
 अस्यर्गेडनि ॥
 शूक । पु० श्रुहे । स्रज्जातोक्ताये
 । किशारारन्यस्मिन० स्रज्जातो
 क्ताये । सम्रादेरन्यवहसिका
 दिक्कण्टके ॥ श्रुयति । श्रुतनूकर
 षो । उन्कादयश्चेतिसाधु ॥
 दयायाम् । न० शूकवृषे ॥
 शूकक । पु० प्राकटे । यवे । रसि
 शूककौट । पु० वृषिके ॥ शूकवा
 नकौट । शूकयुक्त कौट ।
 भाकपाथिबादि ॥ कर्णादिभक्ष
 क कौटविशेषोवृषिक शूक
 कौटश्च० भसरप्रभेदेयम् ॥
 शूककौटक । पु० शूककौटे ॥
 शूकवृणम् । न० वृषविशेषे । शूके ।
 शूकाव्य । कनिष्ठके ॥ द्र० रा०
 शट ॥
 शूकधान्यम् । न० यवगोधूमादी ॥ शू
 कधान्यम् ॥

शूकपिण्डिका । } स्त्री० शूकशिम्व्याम् ॥
 शूकपिण्डी । }

शूकशिम्वी

शूकर । पु० कृलेश्वरविशेषे । बराहे
 क्रीडे । शूकोस्त्यस्य० स्वररामत्वा
 त् । र ॥ यद्वा । शूकराति । रा०
 पातवृत्तिक ॥ यद्वा । शू० इति
 ध्वनिकरोति । अच्० टावा ॥ वा
 लिविशेषे ॥
 शूकरकन्द । पु० बाराहेकन्दे ॥
 शूकरपादिका । स्त्री० कौकशिम्व्याम् ।
 सुवरासिसङ्घतिभयापमिधायाम् ॥
 शूकरमुण्डम् । न० नरकविशेषे ॥
 शूकराक्रान्ता । स्त्री० बराहक्रान्ताया
 म् ॥
 शूकरी । स्त्री० शूकरस्त्रियाम् । जा
 तेरितिङोष् । इन्द्रयाशुचिशूक
 पस्यवसुखेद खेचनास्त्यनारखेष्वा
 कामनवोतयोरपिसुधाविष्ठाचका
 म्याशनम् । रभावाशुचिशूकारोचप
 रमप्रोमास्यर्दमृत्वुत सन्नासीपि
 सम० स्वकर्मगतिभिद्यान्यात्यभा
 व सम ॥ बराहक्रान्तायाम् ।
 शूकरेष्ट । पु० कशिरुषि । वि० शू
 करप्रियवस्तुनि ॥
 शूकाल । पु० दुर्बिनीताश्ले ।
 शूकवान् । वि० शूकयुक्ते ।
 शूकवती । स्त्री० कपिकष्णाम् ॥

शूकशिम्वी । } स्त्री०
 शूकशिम्वि । } पु० कपिकष्णाम् ॥
 शूकशिम्विका । } स्त्री०
 शूकशिम्वी । }

शूद्र

। कौषड् • भा • ॥ शूद्रायुक्ताश्विम्वा
• शिम्बि शिम्बिका • शिम्बीवा ॥

शूकसिम्वा । स्त्री •
शूकसिम्बि । पु • कपिकच्छाम् ।
शूकसिम्बो । स्त्री •

मर्कव्याम् । कौष • भा • प्र • ॥

शूका । स्त्री • शूकशिम्वायाम् ॥

शूकाव्यम् । न • शूकटणे ॥

शूकापट्ट । पु • तृणयाहिणि । तृ
णमशौ । कपूरड् • भा • प्र • ॥ इ
• हा • स्त्री •

शूतिपर्ण । पु • आरग्वधे ॥

शूद्र । पु • अश्वरवणे । वृषले । ज
घन्यजे ॥ अष्टान्नादियहण वैदिक
ब्राह्मणे ननकर्त्तव्यमित्याहनाराय
ण । शूद्रान्न शूद्रसम्पर्कशूद्रेषु
चसहासनम् । तैयान्तिनरकघोर
यावच्चन्द्रदिवाकराविति ॥ अश्लोत्प
तिरग्निपुराणे जातिमालासामुक्ता
। तथाहि । आदौप्रजापतेर्जातामु
खादिप्रा सदारका । वाह्योश्च
त्रिधाजाताजर्षोर्षेष्टाभिजज्ञिरे ॥
पादाच्छूद्रसम्भूतस्त्रिवर्णस्यचसे
वक । हीमनामासुतस्तस्यप्रदौ
पस्तस्थपुत्रक । कायस्थस्य-
पुत्रोऽभूदभूवलिपिकारक । काय
स्थस्यचय पुत्राबिष्यताजगतीतजि
॥ विचगुप्तश्चिचसेनोविचिचस्यतथैव
च । विचगुप्तोगतः स्वर्गोविचिचो

शूद्रकर्म

नागसन्निधौ ॥ चित्रसेन पृथिव्यां
वैद्वतिशूद्र प्रचक्षतद्वृत्ति ॥ शिच
ति । शुचशिके । शुचिर्दृष्टेतिरक् •
दौर्घस ॥ अहहारेत्वाशूद्रेतिश्रुतौ
तु • रुढेर्वाधात् • योगएवपुरस्कृत
तथाचि।तरतन्त्रेभगवोन्व्यास ।
शुगस्यतद्नादरश्रवणात् • तदाद्रव
णात्सूच्यतेहि ॥ १ । ३ । ३४ । अ
स्यार्थ । च्छान्दीग्येचतुर्थेप्रपाठ
के • शिष्यम्प्रतिशूद्रेतिसम्बोधना
च्छूद्रेधिकारइतिचेन्न । शुगस्वेति
। ऊर्ध्वगैर्हसैरन्नद्वयनादतो जान
श्रुति • तदनादरश्रवणादयाशु
क् • तथा • आशीघ्न • रैक्षगुर्ध
द्रवणात्सशूद्र । एतद्विद्वत् • शू
द्रेतिसम्बोध्य • सर्वज्ञत्वख्यापनाय
रैक्षेणसूच्यते ॥

शूद्रक । पु • अतिकुत्सितेशूद्रे ॥
कुत्सार्थाकन् ॥

शूद्रकर्म । न • द्विजपरिचर्यायाम् ॥
यथाहभगवान् । परिचर्यात्मक
कर्मशूद्रस्यापिस्वभावजम् इति ।
स्वभावज रजउपसर्जनतमोगुणस्व
भावाज्जातम् कालिदासीपि ।
द्विजातिसेवाऽवनिदेवताज्ञयाधर्मी
विधि शूद्रनिसर्गकर्मव । स्व
भावकर्मप्रविहाययोन्यथास्वयञ्चरे
त्सीन्यजकर्मनर्मभागिति ॥ शू
द्रकर्म ॥ अथनिषिद्धानिकर्मा

शूद्रा

णियथा । शूद्राणां सप्तद्वारजदृष्टे
वधनसञ्चय । शूद्राणां कृतक्या
यं शूद्रकृतसन्तानकर्मणः ॥ अभ्य
नुज्ञातराजस्य शूद्रस्य जगतीपते ।
अल्पान्तरगतस्यापि दशधर्मगतस्य
च । आश्रमाभिहितानां सर्वेष्वं
यित्वानिराश्रयमिति पादो खर्गख
गड ॥

शूद्रकृत्यम् । न० शूद्रकर्मव्यकर्म
वि ॥

शूद्रपभः । पु० शूद्रस्य शास्त्रवि
हिताचारि ॥ सप्तवर्षाश्रमशब्दे द्र
ष्टव्यः ॥

शूद्रप्रिय । पु० पलाशडौ ॥ वि०
तद्विष्टद्वय ॥

शूद्रप्रेष्य । पु० शूद्रस्य परिवारके
ब्राह्मणादौ ।

शूद्रयाजक । पु० शूद्रसम्बन्धियज्ञा
दाहृत्विजि ॥ शूद्रस्य याजकः ॥

शूद्रशासनम् । न० पट्टे । मकुली ।
शूद्रस्य अधिकारि ॥ कृति० वि०
शेषः ॥

शूद्राशेष्य । वि० शूद्राणां कारणा
यध्ययनकर्तारिः ।

शूद्राः । स्त्री० शूद्रजाती । अन्यभार्या
यामपि शूद्रजातीयायाम् ॥ शूद्रौ श
द्रस्य भार्यास्यात् ० शूद्रात्स्त्रातिरे
वक्षिणमर ॥ शूद्राणामहत्पूर्वा
जातिरिति टाप् ॥

शून्यम्

शूद्राश्रमम् । न० शूद्रस्वामिकाश्रमं ॥
यथा ॥ शूद्राश्रमे न तु भुङ्क्ते न उदरस्य
नयीकृत । सर्वस्वरत्वमुद्धृत्य शूद्र
त्वञ्चाधिगच्छति ॥

शूद्राभाष्यम् । पु० शूद्रास्वामिनि ।
शूद्राभाषायस्य ॥

शूद्रार्ता । स्त्री० प्रियङ्गुवृक्षे ॥

शूद्रावेदी । पु० सर्वाणाम् रथीयकृत
शूद्राविवाहं ॥ शूद्राविन्दितं प
रिषद्यति विदधिनि ॥ शू
द्रावेदीपतत्त्वं न रुतय्यतनयस्य च ।
श्रीनक्षत्रसुगात्पत्यात्तदपत्यतयाभू
गो ॥ अपि च ॥ शूद्राश्रयनमारो
प्यत्राश्रयोयात्वधोगतिम् । जनधि
त्वसुततस्याम्राह्मणस्यादेवहीवते ॥

शूद्रादी । स्त्री० शूद्रस्य भार्यायाम् ।
भिन्नजातीयायाम् शूद्राभार्यायाम्
॥ शूद्रस्य स्त्री । पु० योगादाख्या
यामिति स्त्रीष ॥

शूनः । स्त्री० शून्यस्य भार्यायाम् ।
शून्यान् । स्त्री० शून्यस्य भार्यायाम् ।
॥ शून्यान् । पु० योगादाख्या
यामिति स्त्रीष ॥

शूनः । स्त्री० शून्यस्य भार्यायाम् ।
शून्यान् । स्त्री० शून्यस्य भार्यायाम् ।
॥ शून्यान् । पु० योगादाख्या
यामिति स्त्रीष ॥

शून्यान् । स्त्री० शून्यस्य भार्यायाम् ।
शून्यान् । स्त्री० शून्यस्य भार्यायाम् ।
॥ शून्यान् । पु० योगादाख्या
यामिति स्त्रीष ॥

शून्यतिथि .

अविद्यजीवनशून्य दिक्शून्याचिद
बान्धवा । पुत्रहीनगृहशून्यसर्वशू
न्यादरिद्रता ॥ खपुष्पादिबदत्यन्ता
भावरूपे । यथा । मृगदण्डान्ध
सिन्ध्यात् खपुष्पकृतशेखर । ए
षधन्यासुतोयातिशयशृङ्गधनुर्जर
॥ शुनेहितम् । शुन सन्प्रसा
रणवाचदौर्घत्वमितियत् ॥

शून्यकम् । न० शून्यार्थे ॥ चि० तु
च्छे ॥ शून्यरिक्तइतियावादिषुपा
ठात्कान् । स्वार्थेकीवा ॥

शून्यता । स्त्री० चित्तस्यदेधि । राग
द्वेषादितीव्रवासनयाचित्तस्यस्वर्वा
भावेकषाये । क्षुब्धतायाम् ॥ ध्या
नचित्ताहितानाम् शून्यताश्रवा
सतापकृतम् ॥ शून्यस्यभाव . तल् ॥

शून्यतिथि । स्त्री० तिथिविशेषे ॥ यथा
। अष्टमीनवमीचैत्रपक्षयोरुभयोर
पि । माघवैशाखशीत्याख्यापक्षयोरु
भयोक्तया ॥ ज्येष्ठेचैत्रदशीनि
न्द्यासिते . कृष्णेचतुर्दशी । आ
षाषाढेकृष्णपक्षस्यषष्ठी . शुक्लेच
सप्तमी । द्वितीयाचतृतीयाचश्राव
णेसितकृष्णयो । प्रथमाचद्विती
याचनभस्येमासिनिन्दिता ॥ दश
म्येकादशोनिन्द्या . मासीषिशुक्ल
कृष्णयो । जम्भ चतुर्दशीशुक्लाकृ
ष्णपक्षेतुपञ्चमी ॥ सप्तमीचाष्टमी
सौम्येपक्षयोरुभयोरपि । पौषपक्ष

शून्यराशि ॥

हयेचैत्रचतुर्थीपञ्चमीतथा ॥ मा
घेतुपञ्चमीषष्ठीकृष्णे शुक्लेयथाक्रम
म् । तृतीयाचचतुर्थीचफल्गुने
सितकृष्णयो ॥ तिथयोमासशू
न्याख्यावित्तवशबिनाशिका । आ
सुश्राव प्रकुर्वीतनैवमङ्गलमाचरे-
दितिबशिश ॥

शून्यनक्षत्रम् । न० शून्यमे ॥ यथा
। अश्विनोरोहिणीचैत्रशून्यमेपरि
कीर्त्तते । चित्रास्वातीचवैशा
खे . ज्येष्ठे विश्वेज्यतारकी ॥ भग
वासवमाषाढे . श्रावणे हरिबिष्व
मे । नभस्ये शरुणान्यर्चमजपा
दश्वयुज्यपि ॥ कार्तिकेपितृवह्न्यु
त्तसौम्ये चित्राद्विदेवते । पौषेदा
सकराद्रा सप्तमीचैमूकस्यविष्णु
भम् ॥ तपस्ये शक्रभरणीशून्यभा
न्याहुरगजा . एषु यत्कृतकर्म
धनै सहबिनश्यति ॥

शून्यभम् । न० शून्यनक्षत्रे ॥

शून्यमध्य । पु० नक्षे । पीठ
गले ॥

शून्यराशि । पु० मासविशेषगत
राशिबिशेषे ॥ यथा । चटमक्ष
हवायुग्म मेघ कन्या सहस्रि
का . । तुलाचापकुलीराख्यामृ
गसिंहास्य राशय ॥ चैत्रा
दौराशिशून्याख्यावित्तवशबिना-
शदा . ॥

शून्यालय

शून्यलग्नम् । न० दग्धलग्ने ॥ यथा । पचादितस्त्वोजतिघटैशी नृगेन्द्रगतीमियुनाङ्गनेष । चापेन्द्रभेक्तर्कहरीहप्रान्त्यौगान्त्यौषनेष्टेतिथिशून्यलग्ने । तस्यातस्यतिथौ । दूदूलग्नेनेष्टे । निषिद्धे ॥

शून्यवादी । पु० भाध्यमिकी । सौगती । अस्यमतयथा । विज्ञानक्षणिकनात्माविद्यादभ्रजिमेषत् । अनयस्यानुपलब्धत्वाच्छून्यमाध्यमिकाजगुरिति । असयापवादेयथा । अभावाद्येनभावेनजायते शून्यवादिनातसयभावस्यसहावापदकेननिवार्यते ॥ अपिच । शून्यस्यापिदिशून्यत्व तत्साक्षिसित्तौच्यते । असाक्षिकचित्तत्सिद्धमाक्षिवत्सयात्स्वयम्प्रभमिति । शून्यवदत्यवयवम् । आवश्यकीणिनि ॥

शून्यवृत्ति । स्त्री० अभाववृत्ती ॥

शून्यशून्य । त्रि० शून्यप्रकारे । अनर्थप्राये ॥ प्रकारेगुणवचनस्येतिदिर्भाष ॥

शून्या । स्त्री० मङ्गलाम् ॥ तूक्तिकायाम् ॥ महाकण्ठकिन्याम् । नागधूरु । नागफणाय हरु । इ० भा० ॥ वन्द्यायाम् ॥

शूनयालय । पु० मिर्जानमन्दिर ॥

शूरसेन .

शूर । पुं० भट्टे । वीरियुक्तमन्व्युत्साहवृत्ति । यादवे । वसुदेवस्यपितरि ॥ सूर्ये ॥ शूरवृत्ति । शूरवीरविक्रान्तौ । पचाद्यथ ॥ यद्वा । शकति । शु सौष्टोगत्वर्थ । शुसिचिमीनाद्दोषघ्नोतिक्लन् । सिद्धे । शूकरे ॥ कुक्कुरे ॥ चित्रकव्याघ्रे ॥ चित्रकवृषे ॥ साली । उडौ । लकुचे ॥ मसूरे । रगणेऽ । ऽ ॥

शूरक । पु० कीकिलाषे ॥

शूरथ । पु० अर्षोत्ते । कंदे ॥ असागुणायथा । शूरयोदीपनोक्त्य । कषाय कण्ठकृत्कटु । विटम्बीविशदेरुच्य । कफार्थ । क्लान्तनीलचु ॥ विशेषादर्थसिपथ्य ग्रीहगुल्मविनाशन । सर्वेषांकन्दवाकानांशूरथ श्रेष्ठउच्यते । दद्रुसारक्षपितानांकुष्ठानांनक्षिताहिस । । सन्धानयोगसम्प्राप्त । । शूरथोगुणकृत्पर । शूर्यते । शूरीहिसाया म् । बहुलमनरावापोतियुक् । कर्त्तरिल्युद्धा ॥

शूरथोक्त । पु० हरिद्वृषपक्षिणि ॥

शूरदेव । पुं० भाव्यर्षीवृषि ॥

शूरसेन । पु० चन्द्रवशोयेन्द्रपतिविशिषि ॥ शूरा सेनायांयस्य । शूराणां सेनासायस्यवा ॥ पु० भूक्ति । मथरादशीषु ॥

शूर्पवात :

शूर्पं । पु० द्रोणद्वयात्मकीपरिमाणे
 ॥ पु० न० प्रस्फोटने । सू० इ०
 भा० । शूर्पयति । शूर्पतेऽनेनवा
 । शूर्पमाने । पचाद्यच्० पु० सीति
 घोवा ॥ यद्वा । शृणाति । शृ० ।
 सुशृभ्यानिच्चेतिप । बाहुलकादु
 त्वम्० रपरत्वम्० हलित्तिदीर्घं
 ॥ न० शोणितभाजने ॥

शूर्पक । पु० कामदेवारातावसुर
 विशेषि ।

शूर्पकण्ठं । पु० गजि । नागे । ग
 णेशि । विघ्नराजि ॥ शूर्पाविषकण्ठी
 यस्य ।

शूर्पकाराति ।) पु० कामदेवे ।
 शूर्पकारि ।) पु० कामदेवे ।

शूर्पणखा । स्त्री० रावणभगिन्याम् ॥
 शूर्पणखानियस्या । पूर्वपदा
 दितियत्वम् । नखमुखात्सन्नाया
 मितिनङ्गीष । केवलयोगित्वे तु
 ङीष् ॥

शूर्पणखी । स्त्री० रावणखसरि ॥
 शूर्पं शोणितभाजनम्० नखविद्रुम
 षट्ठतिधातुः । शूर्पेण० शोणित
 भाजनेनयन्नादिक्रियानखयतिद्रुष
 यतीतिशूर्पणखी ॥ यद्वा । शूर्पा
 काराणिनखानियस्या । साङ्गीष् ।

शूर्पपर्णी । स्त्री० मुद्गपर्ण्याम् ॥

शूर्पवात । पु० सूर्पवायी । कुल
 फाले ॥

शूल

शूर्पश्रुति । पु० हस्तिनि । इ०
 हा० ली ॥

शूर्पी । स्त्री० शूर्पणखायाम् ॥ गौरा
 दित्वानङ्गीष् ॥ च्चुद्रसूर्पे ॥

शूर्मः । पु०
 शूर्मि । स्त्री०
 शूर्मिका । स्त्री०
 शूर्मी । स्त्री० } शूर्मिकायाम्

। लौहप्रतिमायाम् ॥

शूलः । पु० न० आयुधविशेषि व
 र्छा० भाला० इ० भा० प्र० । मृ
 त्यौ ॥ वीतने ॥ विष्कम्भादिषुन
 वमयोगे । तत्रजातक्षफल यथा ।
 भीतीदरिद्रीदयिताप्रियश्चशुलोद्भव
 शूलद्रवस्त्वस्यौ । विद्यामयाभ्या
 रक्षितेश्शूलोक्तीरितिले केनहितं
 कटाचित् ॥ सुतीक्ष्णं ॥ बधहे
 तावय कौलके ॥ व्यथायाम् ॥
 विक्रोतव्ये ॥ यथा । अष्टशूलाज
 नपदा प्रिवशूलाश्चतुश्चथा ।
 प्रमदा । केशशूलिन्योभविष्यन्तिक
 लीयुगे ॥ इतिमहाभारतेत्रादिपर्व
 ॥ रागविशेषि ॥ अस्यदानादिक
 भावप्रकाशि० शूलाधिकारेद्रष्टव्य
 म् ॥ राषाङ्गोरादिमध्यान्तेपुन
 स्थाभ्यादिमध्यत । मध्येचान्तोतथा
 दौषदेष्टेर्नाल्पातिशूलरुक् ॥ मुक्ते
 जीयंतिजीर्णेऽने जीर्णेमुक्तेचजीयं
 नि । जीर्णेजीर्यतिमुक्तेचदेष्टेर्नाल्प

शूलधन्वा

तिरुक्कमात् ॥ । दीर्घवतिपि
 सक्फौ शूलरुक् शूलाद्योराग
 । रात्रिश्चमहधरात्यहनोतयोरादि
 मध्यान्ते पुभागेषु वातेन शूलरुक्
 न भवति गमप्राप्नोति । अस्या भवति
 ईपत् प्रादुर्भवति । अतिभवति च
 त्यन्त भवति ॥ रात्रिज्ञोरन्यादिम
 ध्यत अत्यादिमध्येपि न शूलरुक्
 न अत्यापत्यन्तश्च भवति ॥ तयो रवम
 ध्ये चान्त्ये चादौ चक्फ न शूलरागेना
 ल्पाति भवतीत्यर्थः । । भुक्त इति ।
 अग्ने भुक्ते अभ्यवृत्ते सति जीर्णतिपा
 क गच्छति । जीर्णे पाक गते अग्ने इ
 ति । सर्वं च सस्वध्यते । तेनायमर्थ
 । भुक्ते अग्ने वातशूलरुक् न भवति
 शास्त्रो भवतीत्यर्थः । जीर्णति च
 ल्पा भवति । जीर्णे चाति भवति ॥
 पित्तशूलरुक् जीर्णेऽग्ने न । भुक्ते
 ऽत्या । जीर्णति चति भवति च्छं प्र
 शूलरुक् जीर्णेऽग्ने न । जीर्णति
 ऽत्या । भुक्ते ऽति भवति ॥ शूल
 ति । शूलरुजायाम् । इत्युपपत्ति
 का ॥

शूलघान्य । स्त्री० मालाटूर्वायाम् ॥

शूलघातनम । न० म ऊरे ॥

शूलघ्न । पु० तुम्बुरुच्छे । तीक्ष्ण
 फले ॥ चि० शूलघातके ॥

शूलघ्नित् । पु० हिङ्गुनि ॥

शूलधन्वा । पु० शम्भौ । शिबि ॥

शूली

शूलधर । पु० शिवे ॥ चि० शूल
 धारिणि ॥

शूलधरा । स्त्री० दुर्गायाम् ॥

शूलधारी । पु० शूलिनि ॥

शूलधारिणी स्त्री० दुर्गायाम् ॥

शूलधृक् । पु० शिवे । स्त्री० दुर्गा
 याम् ॥

शूलनशनम् । न० सौवर्णक्षिण
 ष ॥

शूलपत्रौ । द्यौ० गौडदेशिशूलीतिव्या
 तैतुथे ॥

शूलपाणि । पु० ईश्वरे । शिवे ॥

शूलपापीवृक्षस । प्रहरणार्थे
 भ्य परेनिष्ठासप्तम्यौ भवत ॥

शूलप्रोत । पु० नरकविशेषे ॥

शूलभृत् । पु० शङ्करे ॥

शूलशत्रु । पु० परमहृच्छे ॥

शूलहन्तौ । स्त्री० यवान्याम् ॥

शूलहृत् । पुं० संप्रधूपने । हिङ्गु
 नि ॥

शूला । स्त्री० पथ्ययोपिति । दुष्टव
 धार्थकीलकी ॥

शूलाकृतम् । चि० शूलनिबन्धकमांसा
 दौ । भटिचे । शूल्ये । शूला० इ०
 भा० प्र० ॥ शूलिनकृतम् । शूला
 त्याकृतिडाच ॥

शूलिक । पुं० शयके ॥ न० शू
 ल्ये अकारपरिपाचितेमांसे ॥

शूली । पु० शिवे । महीश्वरे ॥ यथा

शूल्यम्

। शूल शूलीचक्रमादाय च्छ्रीप.श
पाशीवच्चमादायवज्जोधावन्त्यये पृ
ष्ठत पार्श्वतोवाटुगाटुर्गाभादिना
रक्षणाय ॥ त्रि० शूलरीगयस्त्रे ॥
यथा । वर्जयेद्द्विदलशूलीकुष्ठीमास
क्षयोस्त्रियमिति ॥ शूलमस्त्रास्ति ।
इति ॥

शूलिनि । पु० भाण्डरीरवृक्षे ॥
शूलिनी । स्त्री० दुर्गायांम् ॥
शूली । स्त्री० दृष्यप्रभेदे । शूलपल्याम्
। धूममूलिकायाम्
शूलात्खा । स्त्री० सीमराण्याम् ॥
शूल्यम् । त्रि० शूलके । लोहशलाक
यापकमांसि । शूलाकृते ॥ शूलिसंस्कृ
तमासम् । तत्रभस्करतमित्यर्थे० शू
लीखाद्यत ॥ तत्प्राकप्रकारोय
था । कालखण्डानिमांसानियथि
तानिशलाकया । घृत्, सलवण दन्वा
निर्दूमेदहनेपचित् ॥ तत्तु शूल्यमि
तिप्रोक्त प्राककारम्विचक्षण्यै । शू
ल्यवलयमुधातुल्य रुच्य वज्जिकरलघु
। कफघातहरवृष्य क्षिप्रित्पित्तक
रहितत् ॥ अन्योपि । अङ्गारकप
र भ्याश्चशूलयन्त्रे पुट्यथा । भज
नविशेष प्रोक्त सुपकारविशारदै
॥ जलेग्ल दयेत्पूर्व प्रोत शूलन्तरा
न्तरम् । दध्याद्र्द्विदलवर्णैर्लि
प्त खङ्गारपाचितम् ॥ तच्छूल्यन्तु
मुधातुल्य रुच्य वज्जिप्रदलघु । तदे

शृगालिका

वाङ्गारतप्तनुप्रपक्व वातघातनम् ॥
शूल्यकम् । त्रि० शूलविह्वपकमांसि ।
भटिचे ॥ शूल्यमेव । कन् ॥

शृगाल । पु० शिवायाम् । भूरिमा
ये । गीमायी । सृगधूर्तके ॥ सि
ञ्चाल० इ० भा० ॥ सृजतिमायाम्
। सृजः श्राहुलकात्कालन् । श्य
ङ्कादि । पृषादरादि ॥ अस्त्र
गालातिश । पृषादरादि । सृगं
भिन्दिपालम्नलातिवा । पूर्ववत्
॥ तालव्यादि । तालव्यापिदन्वा
शृगम्बशम्बलशूकरा । रथनापिच
जिह्वार्याशृगाल । कलश्रीपिचेतिश
ब्दभेदात् ॥ दैत्यभेदे ॥ वासुदेवि ॥
खले ॥ निष्ठुरे ॥ भीरौ ॥

शृगालकण्ठक । पु० सियालकाटाइ०
भा० प्र० क्षुपे ॥

शृगालकीर्ण । पु० क्षुद्रवदर्याम् ।
गोपधागटायाम् । भडवेरौ० इ०
भा० ॥

शृगालघण्टी । स्त्री० कीर्णिलाघे ॥
शृगालजम्बू । स्त्री० गोडिम्बे ॥
घोष्टाफले ॥

शृगालविन्ना । स्त्री० पृश्निपर्ण्याम् ॥
शृगालिका स्त्री० शृगालयोषिति ।
शिवायाम् । लीमालिकोयाम् ।
दीप्तजिह्वायाम् । लीम्डी० इ०
भा० प्र० ॥ चासात्पलायने । विद्रु
तौ । भाजड० इ० भा० प्र० ॥

शृङ्ग

शृङ्गाली । स्त्री० विद्रव्ये । उमरे । भी
खापलायने ॥ कीकिलाघे ॥ विदा
र्याम् । सिराला० इ० भा० ॥

शृङ्गल । वि० पुं स्कटीवक्षवन्धे ।
कौधनी० इ० भा० प्र० ॥ पुं स्कटी
भूषणे । तगडी० इ० भा० प्र० ॥
निगडे । पुरुषप्रचारनिरोधके । शी
हरप्पी । विडी० इ० भा० प्र० ॥
बन्धने ॥ शृङ्गे खलति । खलस
स्ये । अच् । पृषादरादिः ॥

शृङ्गलकः । पु० दासविकारशृङ्गला
प्रायबन्धनयुक्ते० करभे । करभा.
स्युः । शृङ्गलकादारभैः । पादबन्ध
ने रित्यमरः । शृङ्गलबन्धनमस्य ।
शृङ्गलसंघबन्धनकरभकृतिकन
उष्ट्रे ॥

शृङ्गला । स्त्री० पुं स्कटीवक्षवन्धे ॥
निगडे ॥ क्षपाटादिबन्धयोग्यवस्तु
नि । सङ्गल० सांकर० इ० भा०
प्र० ॥ परम्परायाम् । परिपाख्या
म् ॥ शृङ्गप्राधान्यं खलति । खल०
। अन्तर्भावितव्यर्थः । अच् । पुं
षादरादिः ॥ शृङ्गात्प्राधान्यात्
० खलत्यनेन । पुंसीतिष । भि
दासङ्गत्वा । पृषादरादिः ॥ की
किलाघे ॥

शृङ्गली । स्त्री० कीकिलाघे ॥
शृङ्गलीया । स्त्री० कीकिलाघे ॥

शृङ्ग । पु० कृष्णशोणकवर्धे । जीव

शृङ्गवेरम्

कौषधी । मुनिशिषि ॥ न० प्रभु
त्वे ॥ शिखरे । कृटे । पर्वतोपरि
भागे ॥ चिञ्जे । क्रीडास्वयम्भे ॥
विषाथे ॥ उत्कर्षे ॥ पर्वतसमभू
भागे । सानी ॥ महिषादिशृङ्गनि
मित्तवाद्यविशेषे ॥ वथा । क्षत्रिण
नागायमनोदधृक्षात्प्रातः समु
त्यायवयम्यवत्सपान् । प्रवीधवन्
शृङ्गरक्षेणचारुवाग्निर्गतावत्सपु
रश्चरीहरि ॥ शृङ्गाति । शृ० ।
शृङ्गातीकं खलति० गन्मुट् च ॥
कामीद्रेके ॥

शृङ्गक । पु० जीवकवर्धे ॥ विषमि
शेषि ॥ परीक्षाव्ययथा । वक्षिन्गी
शृङ्गकेशे दुग्धं भवतितीहितम् ।
सशृङ्गकवृत्तिप्रोक्तोद्रव्यतत्त्वविशार
दैरिति ॥

शृङ्गकन्द । पुं० शृङ्गाटके ॥
शृङ्गजः । वि० शृङ्गजाते ॥ न० अणु
सौ ॥

शृङ्गमूलः । पुं० शृङ्गाटके ॥
शृङ्गमोक्षी । पु० चम्पके ॥

शृङ्गला । स्त्री० अजशृङ्गाम् ॥
शृङ्गवान् । पु० इलाहतस्त्रीतरपदि
सहस्रशोणनविसौषेपर्वतोदीर्घे
कुसुवर्षं समर्वादागिरी ॥

शृङ्गवेरम् । न० आद्रंके ॥ शृङ्गवान्
॥ शृङ्गमिववेरं शरीरमस्य ॥ राममि
त्रक्षनिपादाधिपतीशुं हलपुरे ॥

शृङ्गार .

शृङ्गवेरकम् । न० घट्टके ॥
 शृङ्गवेरपुरम् । न० तीर्थविशेषे ॥ अ
 चरामोगङ्गामुत्तीर्णं ॥
 शृङ्गवेराभमूलकम् । पु० गुन्द्रायाम्
 । गौदपटेरा० इ० भा० प्र० ॥
 शृङ्गाटम् । पु० अश्वकण्टके स्वादु
 कण्टके ॥ कामाख्यादेशस्य पर्वत
 विशेषे । दीपवत्या पूर्वतस्तुशृङ्गा
 टानामपर्वत ॥ न० चतुष्पथे ॥
 शृङ्गाटकम् । पु० वारिकण्टके ॥
 शृङ्गगाटकम् । न० चतुष्पथे ॥ वारि
 कण्टके । सिंघाडा० इ० प्र० जल
 जलताफले । गुणाथथा । शृङ्गगा
 टकं हिमस्त्रादुगुरुव्य कषायकम्
 । यादृशक्रान्तिलस्योपपदं पितासु
 दाहनुत् ॥ मासशृङ्गगाटके ॥ शृ
 ङ्गगन्धान्यमटति । अट० । कर्म
 यण् । स ज्ञायाकन ॥
 शृङ्गगाटी । स्त्री० जीवन्त्याम् ॥
 शृङ्गारम् । पु० सुरते । जगभूषणे
 । राजमण्डने । मण्डने । नाय्यर
 से ॥ तल्लक्षणे यथा । पुंसं स्त्रियां
 स्त्रियां पुंसि सौभाग्यप्रतिष्ठासुहास
 । शृङ्गारइतिख्यातैरतिक्रौडादि
 कारणम् ॥ अपिच । शृङ्गहिमन्म
 थिर्देसदागमनहेतुकः । उत्तम
 प्रकृतिप्रार्थारसः शृङ्गारइष्यते । इ
 ति । शृङ्गम्प्राधान्यमियति० ।
 षट् । कर्मयण् । यद्वा । शृङ्गगा

शृङ्गिणी

शृङ्गागण्डिनि० शृङ्गारिणम्
 मुनू० गुरु० इत्युच्यते । न० लष
 ङ्गे ॥ नागसम्भरे ॥ चूणे ॥ का
 लागुरुणि ॥
 शृङ्गारकम् । पु० शृङ्गारे ॥ स्वा
 र्थकम् । न० सिन्दूरे ॥ वि० शृ
 ङ्गवति ॥ शृङ्गमस्थस्य । शृ
 ङ्गहन्दाभ्यामारकनम् ॥
 शृङ्गारभूषणम् । न० सिन्दूरे ॥
 शृङ्गारयोनि । पु० कामदेवे ॥
 शृङ्गारितम् । वि० मण्डिते । अल
 ङ्गते । सिंगारा० इ० भा० ॥ शृ
 ङ्गारिमण्डनसङ्घातस्य । तार
 कादित्वादितच ॥
 शृङ्गारो । पु० गजे । द्विपे ॥ पुंनि
 । क्रान्तिके । पद्मरागे । माशिक्ये ॥
 वि० सशृङ्गारे ॥ सुवेष्टे ॥ शृ
 ङ्गारोस्थस्मिन्वा । अतद्वनिठना
 वितीनि ॥
 शृङ्गि । स्त्री० मत्स्यविशेषे । शृङ्गा
 म् ॥
 शृङ्गिकम् । पु० न० विषप्रमेदे ॥
 शृङ्गिका । स्त्री० प्रतिविषाद्योम् ॥
 शृङ्गिणम् । पु० मेष्टे ॥ शृङ्गौस्तौ
 ऽस्य । ज्योत्स्नातमिस्राशृङ्गिण्येव्या
 दिनाशृङ्गादिनचनिपात्यते ॥
 शृङ्गिणी । स्त्री० माहेय्याम् । सौर
 मेय्याम् । गवि ॥ शृङ्गौस्तौऽस्या
 । अतद्वनिः ॥

शृणुषु :

शृङ्गी । पु० नागे । इस्मिन्नि उच्चे
॥ पर्वते ॥ वर्ष पर्वत विशिष्टे ॥ स
माकर्षितनये ॥ बटे ॥ प्रलयाम्भ
सिशृङ्गवतिमख्यविशेषस्वरूपेहरी
॥ अत्यय शृङ्गे स्थस्य । इति
॥ चि० शृङ्गयुक्ते ॥

शृङ्गी । स्त्री० विषायास । अतिवि
षायास ॥ कुण्डलादिभूषणानांस्व
यो ॥ मौनविशिष्टे । मङ्गुराप्रिवा
याम् । सींगीमण्डो । इ० भा०
प्र० ॥ अस्मिन्नुच्यते । शृङ्गोत्तु
वातवमनीःख्यमहासं अपकीपथी ।
रसितताकषावाचलध्वीरध्यासु-
त बुधेरिति ॥ कषभीषधि । जोष
कौषधि । अजशृङ्ग्याम् । यथा
स्यासुचा । शृङ्गीकषायातित्तो
षाकषावातयध्वरान् । असासिर्ष
वातटट वाःसहिक्त्वाचियमीर्हरेत्
॥ शृणुति । शृ० । शृणुतिर्कस
सति । गन्० कसख । नुडागम
स । पुये गदिति । जातेरितिवा
डीप् । गौरादित्वाडा ॥

शृङ्गीकनकम् । न० कुण्डलादल
कारसुवयो ॥ शृङ्गिणामो० शृ
ङ्गीकनति । कनीदीनी । कुन् ॥
शृणुषु । पु० स्त्री० अकृषि । पाक
स० इ० भा० प्र० ॥ शृणुति ।
शृ० । शृणुतिर्वाहुकवात्सिदिरिति
काचित् ॥ इत्यादिरेवसाधुः ॥

श्रिप .

श्रुत । चि० शीरहविषो पाके ॥
श्रयतेस्य । आपाके । श्रुत पाके०
इतिसाधु । अनेनत्रातिश्रावणी
रदादिभवाद्योरकर्मकत्वात्कर्तारिके
श्रभाविनिपात्यते० शीरहविषो पा
के । यथा० श्रुत शीर० स्वयमेव
भिक्षिन्न पक्तविक्रमं । श्रुत इतिः
स्वयमेव ॥ शीराज्यपवसांपाके ॥
कषिते ॥ इतिरजमालास्यद्वन्द्वि
काच ॥ यथा । कषकषकषकषक
शृणुषुषीषधिशिरे । शिभिरंज
संभृतं यदितिषीषिणराजः ।

श्रुदर । पुं० भुजक मने ॥ श्रुयाति
। शृ० । श्रुदराद्वक्त्रे श्रुदरप्रत्ययान्तो
निपातितः ॥

श्रुधु । पु० सुदि । श्रुधेति । श्रुधुंग
द्वकुत्सामम् । श्रुतिशृणो श्रु ॥
श्रुखर । पुं० अपीच्छे । श्रुखरानिन्द
समातावाम् ॥ श्रुिर्भूषणे ॥ न-
कषकृषी ॥ श्रुिभूमि ॥ श्रुिक्
ति । श्रुिगती । वाहुकवाद्दर ।
। पागमथाकस्यानित्यत्वात्तनुम् ॥ क
षमाचिकायपक्षमेप्रभेदे० ॥ ५०॥ ॥

श्रुखरित्त । चि० सुकुटवज कृते ॥
श्रुखरी । स्त्री० इत्यात्वात् ॥
श्रिपः । पु० श्रिपे । श्रिपाकि ॥ श्रिपि
रित । पाके । श्रुिक् सुप्रे ॥ काहुका
वात्सुप्रत्ययः ॥

श्रिपः । न० श्रिपे ॥ श्रिपेतिः । पाके ।

श्रीफालिका

वृङ्शीङ्भ्यांरूपस्वांगया पुट
चेल्यसुन् ॥

श्रीपाल । पुं० न० श्रीबाली ॥ इ०
श० र० ली ॥

श्रीफ । पुं० मेढ्रे । शिश्रे ॥ श्रैते
रेत पातानन्तरम् । बाहुलकात्
फप्रत्यय ॥

श्रीफ । पुं० मेढ्रे । शिश्रे ॥ श्रैतेरे
तः पाते । शीङ् । वृङ्शीङ्
भ्यांरूपस्वांगया फुट्चेल्यसुन् ।
अत्रपदवर्गद्वितीयाप्यागमे ॥

श्रीफली । स्त्री० शिश्रे ॥

श्रीफालि । स्त्री० श्रीफालिकायाम् ॥

श्रीफालिका । स्त्री० सुबहायाम् ।
निगुण्ड्याम् ॥ नीलिकायाम् ।
हारशृङ्गार० पारिजाता० इ०
भा० प्र० पुष्पवृक्षे । शिउको०
गौ० दे० भा० प्र० ॥ चत्वारि
श्रीफालिकामार्चे । श्रियलीतिख्या
तनीलपुष्पायांश्रीफालिकायामिति
कीचित् । श्रीफालिकादिद्वयश्रीफा-
लिकामार्चे० निगुण्ड्यादिद्वय
नीलपुष्पश्रीफालिकायामितिकीचि
त् । न्यवारीतिख्यातेपुष्पविशेषे०
इतिचान्ये ॥ शब्दरत्नावल्यात्ता ।
पर्यायास्तु । श्रीफाली० मलिका०
रजनीहासा० निशिपुम्बिका० सा
शुक्लाचेत् । श्रैतसुरसा० भूतवे
शीति ॥ राजनिर्घण्टोक्तास्तु ।

श्रीव

शुक्लाङ्गीशीतमञ्जरी० विजया०
बातारि० भूतकेशीति ॥ श्रैतेइ
तिशे० श्रीङ्गीविच् । श्रयफालय
ति । जिफलाविशरणे । अय ।
स्वार्थेकन्कुन्वा ॥ श्रीफालिकाया
पुष्पम् ॥ श्रीफालिका । पुष्पमूले
शुबहुलमिति० अनुदात्तादेरञोऽ
चल्लुप् । लुपियुक्तवत् ॥ श्रैर
तेश्रीफालययोऽस्याम् । वा । ङीष्
। सूर्येकन् ॥

श्रीफाली । स्त्री० निगुण्ड्याम् । श्रै
फालिकायाम् । न्यवारीतिख्याते
पुष्पवृक्षे । हारशृङ्गार० इ० च०
भा० प्र० । श्रैरतेश्रीफालययोऽ
स्याम् । वाङीष् ॥ नीलसिन्दुवा
रे । सभालू० इ० भा० ॥

श्रीमुषी । स्त्री० बुधौ । प्रज्ञायाम् ।
मती ॥ श्रैतेइतिशे । श्रीङ्गीविच् ।
शे० मोह० तमुष्पातीति० श्रैमु
षी । सुषस्तेथे । मूलविभुजादि
त्वात्क । गौरादित्वात्ङीष् ॥
श्रैयाल० । पु० जलनील्याम् । श्रीव
ली । जलेश्रैते० तिष्ठति । श्रीङ्गी
वालन् ॥ बाहुलकादस्यय ।

श्रीलु । पुं० श्लेषातके । बहुवार
के । लसीडा इ० भा० प्र० ॥
श्रैलति । श्रैल० । बाहुलकाद्दु० ।
श्रीवः । पुं० चक्षी ॥ शिश्रे ॥
चि० उन्नते ॥ श्रैते । इत्युभौभ्यां

शेष :

वृत्तिः शीघ्रीवन । शेषेऽत्यर्थ
म् । शेषयज्ञे तिसाधुर्वा ॥ सु
खे ॥

शेषधि । पु० मामान्यनिधी शि
कल्याणे० मीहेवा० अवधि ।
तत्पुरुषद्वन्द्वलुक् ॥ यथा । शेषे
ऽनेनशेषसुखम् । द्रुणशीभ्यावन्
। शेषधीयतेरस्मान् । कर्मस्थधिक
रणे च तिकि ॥

शेषलम् । न० शेषाले ॥

शेषालम् । न० शेषाले ॥ लक्षितेति
ष्ठति । शीघ्रैधुक्लक्षलञ्बाल
नङ्कतिबालम् ॥

शेषालिनो । स्त्री० नद्याम् ॥

शेषाली । स्त्री० आकाशमांशान् ॥

शेष । पु० भगवतोहितोयायांम्
र्त्तौ ॥ यथा । एकाभगवतीमूर्ति
ज्ञानरूपाशिवामला । वासुदेवाभि
धानासागुणातीतासुनिष्कला ॥
द्वितीयाकालसञ्जाऽन्यातामसौशेष
सञ्चिता । निहन्तिसकलासा-
न्तेवैष्णवोपरमातनु रितिकीर्त्त ४८
ऽध्याय ॥ सङ्कर्षणे । सौ
रपाथौ । बलदेवे ॥ वधि ॥
अनन्ते । नागजातिराजे । कणास
ङ्कसयुक्ते ॥ शिष्यते । शिष्यवृ
शेषणे० शिष्यसर्वोपयोगिवा । व
ञ् ॥ परार्थः । शेषकृतिमीमांस
काः ॥ षष्ठ्यर्थे ॥ पु० न० उपयु

शेषा

क्तं तरे ॥ परमाधिकक्षपक्षमप्रभेदे
० ॥ ५० ॥ चि० अन्ति । सूकृते
तरवस्तुनि । अत्रशेषि । यथा । अ
ख्याद्रपरोविद्वान्नीहमान स्थिरां
श्रियम् । अन्ते शिष्यमृष्यापिअ
चो शिष्यनशिष्येत् ॥ अपिच । नद्व
शेषसन्निपेपशच, शप तथैवच । पुन
पुन प्रवृत्ततेतस्माच्छेषंनशिष्येदि
तिगकडपु० १६६ अ० ॥ शिष्यते
परिशिष्यते । शिष्यंश्च ॥

शेषत्वम् । न० उपकारित्वे ॥ पारा
र्य्ये । परोहेश्वप्रवृत्तित्वत्वे ॥ यथा
। शेषत्वसुपकारित्वंद्रव्यादावाचवा
दरि । पारार्य्यंशेषतातच्चसर्वेष्व
स्तीतिर्जमिनिरित्वधिकारणमाणा
मांसाधवाचार्य्यः ॥

शेषभूत । चि० अङ्गभूते ॥

शेषराशिः । स्त्री० राशिर्षेधि । उच्य
न्ते । अपरराते ॥

शेषवत् । न० अवीतानुमाने ॥ शेष
एवविषयतयायथास्थानुमानज्ञान
स्य० तच्छेषवत् ॥

शेषा । स्त्री० प्रसादेनस्त्रनिर्मास्थार्प
णे । निर्मान्द्यदाने ॥ बर्षंज्ञानान्त
रे ॥ यथा । छन्दोविद्विः प्रोक्ताव
द्विर्ष्यैरिषा । सर्वेष्वारिष्यादीर्षा
सास्याच्छेषा ॥ यथा । निर्वाणुयी
कान्त । इतिभैवायातः स्त्रीमाभै
सम्पूर्णयाता प्राणास्तुर्षम् ॥

शैल

शेषावस्था । स्त्री० व र्द्धक्ये ॥
 शेषित । त्रि० उर्वरिते ॥
 शैच । पु० प्रथमारब्धवेदे । प्राथम
 कल्पिके ॥ शिचामधीते । तदधी
 तद्रत्यण ॥ शिचायाअयम्० तत्र
 भवीवा ॥ यद्वा । शिचालभते ।
 शेषद्रत्यण् । यद्वा । शिचाशील
 मस्य । छत्रादिभ्योण् ॥
 शैख । पु० सङ्कीर्णजातिविशेषि ।
 । भूर्जकण्टके ॥
 शैखरिक । पु० अपामार्गे ॥ शिख
 रेप्रायेणभवति । अध्यात्मादित्वाद्
 ज् ॥
 शैखरेथ । पु० अपामार्गे ॥
 शैत्यम् । न० शीतत्वे ॥ भाविष्यञ् ॥
 शैत्य हियत्सप्रकृतिर्जलस्य ॥
 शैथिल्येम् । न० शिथिलतायाम् ॥
 अनुद्यमे ॥ भाविष्यञ् ॥
 शैनेय । पु० शिनेर्नमरि । सात्यकौ
 । श्रीकृष्णसारथौ ॥ शिनेर्गोत्रापत्य
 म् । इतश्चानिञ्ङित्ठक् ॥
 शैर्षच्छेदिक । त्रि० शीर्षच्छेदो ॥
 शिरच्छेदंनित्यमर्हति । शीर्षच्छेदा
 द्यच्छेतिठञ् । प्रत्यययोगेनशिरस
 शीर्षभावश्च ॥
 शैल । पु० महीध्रे । अचले । शि
 लोच्चये ॥ प्रचुरा शिला संत्यत्र
 । ण्योत्सुादित्वाद्दण् ॥ न० शैलेये
 । ताच्च्यंशैले । रसाङ्घने ॥ शिला

शैलराजसुता

जतुनि ॥
 शैलकम् । न० शैलजे ॥
 शैलगन्धम् । न० शावरचन्दने ।
 शैलगर्भा । स्त्री० शिलाबल्कायाम् ॥
 शैलगभाह्वा । स्त्री० शिलाबल्कायाम्
 । इ० रा० नि० ष्ट ॥
 शैलजम् । न० शैलेये । सुगन्धिद्रव्य
 विशिषे । शैलेजातम् । जनी० ।
 सप्तम्याजनेड् । त्रि० पर्वतात्प
 नेबस्तुनि ॥
 शैलजा । स्त्री० गिरिजायाम् । पार्व
 त्याम् ॥ शैलाज्जाता । जनी० ।
 पञ्चम्यामितिड् । गजपिप्यल्याम्
 ॥ सैहल्याम् ॥
 शैलधन्वा । पु० शम्भौ । शिवे ॥ इ०
 त्रि० शेष ॥
 शैलधर । पु० गिरिधरे । श्रीकृष्णो
 ॥ इतिधनञ्जय । ॥
 शैलधातुजम् । न० शिलाजतुनि ।
 शैलनिर्यास । पु० अश्मजे । शिला
 जतुनि ॥ शैलक्षनिर्यासइव ॥
 शैलपत्र । पु० विल्वपत्रे ॥
 शैलपीलु । पु० अक्षीटे ॥
 शैलभित्ति । स्त्री० टङ्गे ॥
 शैलराज । पु० मेरुपर्वते ॥ हि
 मालये ॥ शैलानाराजा । टच् ॥
 शैलराजतनया । स्त्री० पार्वत्या
 म् ॥
 शैलराजसुता । स्त्री० पार्वत्याम् ।

शैली

दुर्गायाम् ॥ दया । अरुपापर
भावत्वाद्दुरुपाक्रियात्मिका । आ
ताशैलीन्द्रगेहेसाशैलराजसुतात
त ॥ इतिदेवीपुराणे ४५ अ० ॥
शैलवल्कला । स्त्री० शिलावल्कला
याम् ॥

शैलरौज । पुं० भद्रातकवृक्षे ।
शैलशिविरम् । न० पार्श्वे । धर
णौल्लवे । सम द्रे ॥

शैलसुता । स्त्री० अश्विकायाम् ।

पार्वत्याम् ॥ ज्योतिष्यव्याम् ॥

शैलाख्यम् । न० शैली ॥

शैलाग्रम् । न० शिखरे । शैल
शृङ्गे ॥

शैलाजम् । न० शैलये ॥ इ०
रा० शृङ्गे ॥

शैलाट । पुं० देवसे ॥ सिंहे ।
शुक्लकक्षे । किराते ॥ इ० मे०
कार ॥

शैलादि । पुं० नन्दिनि । शिवग
णविशेषे ॥

शैलापगा । स्त्री० क्षुद्रनद्याम् ॥

शैलाली । पुं० नटे ॥ शिलालि
नाप्रोक्तनटसूत्रमधीते । पाराश
र्यशिलालिभ्याभिश्चनटसूत्रयोरि
तिष्यति ॥

शैलिक्य । पुं० सर्वलिङ्गिनि ॥

शैलिकक्षभाव कर्मवाच्यम् ॥

शैली । स्त्री० सङ्घे ॥ प्रज्ञप्तिः ।

शैली

परिभाषाशैलीसङ्घे तसमबकारा-
श्चेतिचकासङ्घशेषः ॥ समबधान
पूर्विकायांप्रहरी ॥ यथाब्राह्मणे
सहब्राह्मणामोष्यन्तेक्षत्रिये सह
क्षत्रियादिति ॥ शैलीभवा । अण्
ङीप् ॥

शैलूष । पुं० शिल्पे । साकुरव
चे ॥ नटे ॥ शिलूषव्यापत्यम् ।

अण् । शैलूषवृत्तिः । जानकप
त्वात् ॥

शैलूपिका । पुं० नटवृत्त्यन्वेषिणि ॥

शैलूषिकी । स्त्री० शैलूषिकजा
तिस्त्रियाम् ॥

शैलीन्द्र । पुं० हिमाचले ॥

शैलीन्द्रस्य । पुं० भूर्जवृक्षे ॥

शैलीय । पुं० सधुमे । भ्रमरे ।

सिंहे । न० तालपत्र्याम् ॥ सौम्ये

। शैलीय शैलीकातगन्धद्रव्ये । शरी

ला० इ० भा० प्र० ॥ अथपद्यावाद्

यावया । शैलीयस्तुशिलापुष्पवृक्ष

कालानुसार्यकम् ॥ शैलीयशीतलं

इत्यंशकपित्तहरंलघु । कण्डूकु

छास्सरीदाहविषहृद्गुदरक्तहृदिति

॥ चि० शिलासुख्ये ॥ शिलावा

सुत्वन्ने ॥ शिलायांभवः । न

नद्यादिभ्यश्चेतिठक् ॥ शिलिय ।

शिलायाद्वृत्तियोगविभागेनठञ्च्वा

ङीपिप्रैलीयो ॥

शैलीवी । स्त्री० पार्वत्याम् ॥

शैवावधूत .

शैशादा । स्त्री० निखगान्तरे ॥
शैशाहवा । स्त्री० चन्द्रपाषाणमेधा
म् ॥ अम्बिकायाम् ॥

शैव । चि० शिवोपासके । शौर्द्धं
श्रीतसिके ॥ न० शिवप्रोक्ते मा
गे ॥ यथा । नपाटुकापरीमन्त्रो
न्देव । श्रीगुरो । पर । नहिमै
वात्परीमार्गानपुण्य कुलपूजना
त् ॥ आचारविशेषे ॥ यथा ।
अष्टाङ्गयोगधनुक्तोयजिह्वीविधान
त यावद्दानसमाधिस्तथावच्छे
ध । प्रचक्ष्यते ॥ विवाहविशेषे ॥
यथा । शैवाविवाहोद्विधे कु
लचक्रे विधीयते । अक्रस्त्रनिधमे
नेकोद्वितीयोजीवनावधि । अ
पिच । परिणोतानरमिताक्षन्ध
काविधवाभवेत् ॥ साप्युहाङ्गापु
न पिचाशैवधर्मोऽय विधि ॥
शिवस्त्रायम् । तस्यैदमित्यण् ॥
शिवे । स्त्रार्थेऽण् ॥ वसुके । वक्त
वर्धे ॥ धत्तूरे ॥ देशविशेषे ॥
शिवीनांविषयादेश । विषयादे
शङ्कत्यण् ॥ न० शिवपुराणे ॥
शैवाले ॥ चि० शिवस वन्धि
नि ॥

शैवल । पु० शैवाले ॥ न० पद्म
काष्ठे ॥ जलेशितेतिष्ठति । शौडी
चुकलुकवलअनालनद्धतिवलय् ॥

शैवावधूतः । पु० अवधूतविशेषे

शैव

॥ सच्चिक्त श्रीमहानिर्वाणोसदा
शिवेन । पूर्णाभिविकविधिनासं
स्कृताथैवमानवा । शैवावधूता
स्तेज्ज्या पूजनीया कुलाचि
तेद्वति ॥

शैवलिनी । स्त्री० तरङ्गिण्याम् ॥
तटिन्याम् । नद्याम् ॥ शैवलम-
स्यध्याम् । अतद्धनिठनावितीनि
। ऋद्धेभ्योऽण् ॥

शैवालम् । न० जलनील्याम् ।
शैवाले । शैवालतुवरतित्तमधु
रशीतललघु । स्निग्ध दाहदृषा
पितरक्तज्वरहरपरम् ॥

शैवालिनी । स्त्री० नद्याम् ॥
शैवी । स्त्री० शैवविवाहेनाद्याहि
तायाम् ॥

शैव्य । पु० श्रीकृष्णारथस्याश्वनि
शेरे ॥ यथा । तुरगाः शैव्यसु
शीवसेषपुष्पलाङ्का ॥ पाण्ड
वानांसिनापतिविशेषे ॥

शैवम् । न० शिशुत्वे । वाक्ये
॥ शिशोर्भावं कर्मदा । दृगन्ता
अलघु पूर्वादित्यण् ॥

शैशिर । पु० श्यामचटके ॥ दन्त
रोगविशेषे ॥ चि० शिशिरसम्ब
न्धिनि ॥

शैशुमारम् । न० शिशुमाराकारे
ज्योतिषकर्त्त ॥

शैवः । पु० मन्थी । शुचि । व्या

शोकहारी

कृत्तायाम । इष्टवियोगानु-
 लने । इष्टवियोगनिमित्तमनस
 सन्नापे । इष्टवियोगेतत्ताभा र्हे
 ताज्ञाने ॥ सद्गानुचितपद० यत
 । शोचमानास्त्रुष्टो हावाश्वधा
 सुहृदस्तथा । प्रातश्चान्तिगतस्वर्गादि
 शुपतेनराघव ॥ भूरियुस्त्रोगत
 स्वर्गपुष्टेनपतित पुन । शोचि
 तोवत्स वगद्यन्तेत्ने हपरित्यज ॥
 इतिवर्द्धपुराण रामप्रतिबन्धिष्ठो-
 क्त ॥ विवेकनाचिर्त्त तुनास्थे
 वशोकावकाश । यत । पान्या
 नामिववत्सर्नि० क्षितिरुर्हानद्या
 मिव० अस्थिता० मेघानामिवपु
 ष्करे० चलनिधौमायाचिकाशामि
 व । सयोग पितृमातृवन्दुतनय
 आहप्रियाणायदासदुधी० दूरवि
 योगएव० विदुषाज्ञाकोदय कस्त
 दा ॥ शोचनम् । शुचशोके ।
 घञ ॥ ससारे ॥ स्वसच्छष्टपुरु
 क्षपाचयतीतिशोकस्तमोमूल . स
 सारः । उक्तश्चश्रीविद्यारथ्यगुरु
 भि । शोकातरतिचात्मविदिति ॥
 शोकनाशन । पु० अशोकहृष्टे ॥
 शोकनाशयति । यशश्चदर्शने ।
 मन्द्यादित्वाख्यु ॥ परमात्मनि
 ॥ स्वामेदसाक्षात्कारेणसंसारिणां
 संसारशोक नाशयति ॥

शोकहारी । पु० वनवधरिकायाम् ॥

शोच्य

शोकातिग । वि० मानसैर्दु खैर्ब
 ष्मिंते ॥ शोकमतीत्यगच्छतीतिग
 था ॥

॥कापनुद । पु० पुषे । शोकमप
 नुदति । गदप्ररथे । तुन्दशोक
 ये परिसृजापनुदरितिसुखका
 हरणक ॥

शोकारि । पु० कटम्बहृष्टे ॥

शोकार्त्त वि० शोकाकुते ॥

शोचनम् । न० शुचि । शोके ॥ वि०

शोकगोवि । शोचति० तच्छौच

। शुचशोके । शुचद्वन्द्वद्वन्द्वस्य

धिञ्चक्षुषलषपतपद । इतियु

च ॥

शोचना । स्त्री० शोकात्पादनायाम् ।

शोचनीय । वि० शोच्ये । शोचितु

योग्ये । यथा । शोकाभावेनपठन्ति

विद्यायैवीवनस्यापधनापदारा

। तेशोचनीयाइहपीवसोकेमनुष्य

रुपेचमृगाश्चरन्तिइति ॥

शोचिष्केश । पु० उषसुंषे । चलो

। शोचोषिज्जाला केशाइवअध्य ।

नित्यंसमासेऽनुत्तरपदस्यको तिपत्त

म् । चिञ्चक्षुषे ॥

शोचि । न० शोचिषि । प्रभावाम्

॥ शुच्यति० पूतीभवत्यनेन । इ

शुचिरपूतीभावे । अचिंशुचिहुच

पिच्छादिच्छहिंभ्यः इति ॥

शोच्य । वि० तपस्विनि सापराधि ॥

श्रीशपञ्चकम्

अनुकम्प्ये
 शिच्यक । वि० च० द्रे ॥
 शिठ० । वि० मूर्खे ॥ अलसि ध० ॥
 तं । नीचे ॥ पापरते ॥
 शोच । पु० कृशानौ । पत्नी ॥ श्योना
 की ॥ लोहितोश्च ॥ नद्विशेषि ।
 हिरण्यवाही ॥ योयममरकण्डक
 देवात्पाटलिपुत्रे गङ्गायामिति
 त० ॥ समुद्रविशेषि ॥ रक्तेश्वी
 ॥ लवणाम्बुधि पारस्येरक्तजले
 ऽगधिशीघ्रगामिनिप्लवहीपान्तर्व
 त्तिनिजद्विशेषि ॥ अनुत्पटरक्त
 । कीकनद्वर्षे ॥ श्योनाकप्रभे
 दे । न० । सिन्दूरे ॥ रुधिरि ।
 वि० । कीकनद्वर्षये । कीकनद्व
 र्षं वति ॥ अथति । शिषुवर्षं ग
 ल्पो । पचादाथ ॥ रक्तवर्षे ॥
 शिषक । पु० श्योनाकतरौ । सि
 नापाटा० इ० भा० प्र० ॥ सू
 र्षेक० ॥
 शिषज्यातीरथीसङ्गम । पुं० । तीर्थवि
 शेषि ।
 शिषभ्रष्टिका । स्त्री० । रक्तसैरेये ॥
 शिषभ्रिष्टी । स्त्री० । कुरुवकी ॥ कण्ट
 किन्याम् ॥
 शिषपत्र । पु० । रक्तपुनर्षया
 म् ॥
 शिषपञ्चम । न० । रक्तपञ्च ॥
 शिषपञ्चकम् । न० । रक्तपञ्च ॥

श्रेय

शिषपुष्प । पु० । कृद्वाक्लि ।
 शिषपुष्पक । पु० ।
 कीविदारि ॥ शिषानि० तद्वर्णव
 त्तिपुष्पाख्यस्य ॥
 शिषपुष्पी । स्त्री० । सिन्दूरपुष्पयाम् ॥
 शिषप्रभञ्ज । पु० । तोथ विशिषे ॥
 शिषरत्नम् । न० । पद्मरागमयो ॥ मा
 णिक्ये ॥ शिषश्चतद्रत्नस्य ।
 शिषा । स्त्री० । शिषवर्षं युक्तायाम् ।
 शिष्याम् ॥ शिषात्प्राचामित्यन्ते
 षाम्दीटाप् ॥
 शिषाक । पु० । श्योनाकवृक्षे । शु
 कनासे ॥
 शिषितम् । न० । रुधिरि । रक्त ॥ कु
 ङ्कुमे ॥ शिषितिस्य । शिषु० । गत्य
 र्थेतिक्त ॥
 शिषितचन्दनम् । न० । रक्तचन्दने ॥
 शिषितपुरम् । न० । बाणसुरपुरे
 सराहय० इ० भा० प्र० । शि
 षितसंज्ञकपुरम् ॥
 शिषितङ्गम् । न० । कुङ्कुमे ॥
 शिषित्ताल्पम् । न० । रक्तोत्पले ॥
 शिषी । स्त्री० । रक्तायाम् । रक्तोत्प
 लवर्षायां स्त्रियाम् । शिषात्प्रा
 चामितिवाडोप् ॥
 शिषोपल । पु० । माणिक्ये ॥
 शिष । पु० । शिषो । श्वयथौ । त्व
 ग्विर्वर्द्धने ॥ श्ववति । श्वगतौ ।
 बाहुलकात् । य । स्त्रीरित्युठ् ।

शोधनी

आहुय । स ज्ञापूवकत्वादेत्ये
धल्युठ्स्वितिनवृद्धि यद्वा । शव
ति । शगतौ । पूर्ववत् । य ।
जहगामोनरद्भ्यामघोगामीमुखा
त्स्त्रियम उभयेर्वास्ससञ्जात
शे धि हन्तिनस प्रय . ॥

शोधक । पु० शोधे ॥
शोधकत् । चि० शोफकारिणि ।
शोधक । चि० शोधनाशके ॥
शोधनी । स्त्री० रक्तपुनर्नवायाम् ॥
पुनर्नवायाम् ॥ शोध हन्ति । अ
अमनुष्यकटकीपुत्रेतिठक् । स्त्री
प् ॥ शालपय्याम् ॥
शोधकित् । पु० भक्ष्नातके ॥ पुनर्नवा
याम् ॥ चि० शोफहारके ।
शोधकत् । पु० भक्ष्नातके ॥
शोध । पु० शोधने ।
शोधक । चि० शोधकारके ॥ न०
कङ्कृष्टे ।
शोधन । पु० निष्क ॥ निष्कृते ॥
न० शुद्धो । शोधे ॥ मलापनयने
॥ विष्टायाम् ॥ कासीसे ॥ चा
तुनिर्दोषोकरणे । ब्रणादिरिष्क
रणे ॥ लिखितपत्रादे प्रमाणी
करणे ॥ विरुद्धलिखितशुद्ध
धोकरणे ॥ अङ्गस्यहरणे । चि०
शुद्धिसाधने । शुद्धिकारके ।
शोधनी स्त्री० सम्प्राप्त्याम् । सी
हनी० इ० भा० ॥ शोधयतिऽनया

शोभन .

। शुधगीचि । कारयेत्युट् । स्त्रीप्
॥ तान्नवल्याम् ॥ नील्याम् ॥
शोधनीय । चि० शोधितव्ये । शो
ध्ये ॥
शोधनीबीजम् । न० जवपासे । म
सद्राविणि ॥
शोधित । चि० सम्मृष्टे । मद्यिका
द्यापनयनेनकृतशोधनेव्यसृजनादौ ॥
यथा । व्यसृजन किगकोटादिशुद्धेस
स्मृष्टशोधितेकृतिशब्दरजावली । अ
पनीतमजे । निर्दिष्टे । मृष्टे ।
धीते ॥ शोधयतिऽनया । शुध० । व्य
क्त कर्त्तरिक् । ॥
शोफ । पु० शोधे ॥ शवति । शव०
। बाहुनकात्फ । श्चोरित्स्वुठ्
। आहुय । स ज्ञापूवकत्वादेत्ये
धल्युठ्स्वितिनवृद्धि ॥ यद्वाशवति
। शु० । पूर्ववत्फ ।
शोफकत् । चि० शोधकति ॥
शोफनी । स्त्री० रक्तपुनर्नवायाम् ॥
शालपय्याम् ॥
शोफनाशन . । पु० नीलहर्षे ॥ चि०
शोधनाशके ॥
शोफकत् । पु० भक्ष्नातके ॥ चि०
शोधहारके ।
शोभनः । पु० यद्दि ॥ विष्कम्भादि
दिषुपञ्चमेयोगे ॥ तत्रजातशोफकं
यथा । शोभनीभनः शोभनीयोगज
न्मादधीभिपक्षप्रतिपक्षव्यभिक्तः ।

श्रीभा

सदुत्तरस्वारुपसु सुधीरम सम्भा
नयुक्तामनुज . प्रबोध . ॥ श्रीभ
नकृतिवत्सरे ॥ तत्फलयथा । सु
भिष्व धोमसारीग्य दृष्टागीब्रह्मया
प्रिये । सुस्थिता. श्रीभनेवर्षेप्रजा
सर्वा . सुकीचने ॥ ३७ ॥ न.
वारिजे । पद्मे ॥ चि० सुन्द रे
। सुषमे । मनीज्जे ॥ श्रीभते
। शुभदौष्टी । अनुदान्त तच्च तियु
च् ॥ श्रीभयति । नन्द्यादित्यु
र्वा ॥

श्रीभनक् । पु० शिद्यौ ॥

श्रीभक्तत् । पु० श्रीभनेवर्षे ॥ चि०

श्रीभनकारके ॥

श्रीभना । स्त्री० गीरोचनायाम् ॥

हरिद्रायाम् ॥ इ० रा० षट् ॥

श्रीभनीय । चि० श्रीभितव्ये ॥

श्रीभमान . । चि० विराजमाने

॥ यथा । मथि . शाचीक्रीट .

समरयिजधीहेतिदलिठी . मदधी

खोनाग मरदिसरित . श्यानपु

लिना . । कलाशेषसन्द सु रत

मृदितावालबनितातनिम्नाश्रीभन्ते

मलितविभवाश्चार्थिषु नृपाइति ॥

श्रीभा । स्त्री० कान्तौ । द्युती ॥

अशालक्षय यथा । साश्रीभारुप

भेगाद्यैर्यज्यादङ्गविभूषणम् ।

श्रीभैवकान्तिराख्यातामन्मयाप्या

यनेलज्वलेति । इच्छायाम् ॥

श्रीष

गीपोविशेषि ॥ गीरोचनायाम् ॥

हरिद्रायाम् ॥ कृतिच्छन्द २०

प्रमेदे ॥ यथा । रसाश्रवाश्रवे श्री

भानयुगलजठरामेवविस्फूर्जिता

चित् ॥ यथा । सपीयूषीन्मील

तृसरसिजयुगलामध्यनन्नाफलाभ्या

नृतयोऋषीराजतृतरकिसलयशि

ष्टसुचिग्धशाखा । लसन्मुक्तार

त्तीत्यलक् बलयवसन्द्विस्वाधिता

यामहाश्रीभामौलीमिलदलिपट-

ली कृष्यसाकापिवल्ली ॥ श्रीभय

ति । शुभशुभश्रीभायाम् । पचा

द्यच् ॥

श्रीभाञ्जन । पु० शिद्यौ । तीक्ष्ण

गन्धके । अक्षौवे । मोषके । स

इजना . सुभना . इ० भा . प्र०

॥ श्रीभाञ्जन . कटुस्तिक्त श्री

यविद्रधिगुल्मनुत् ॥ श्रीभामन

क्ति । अङ्गव्यक्तिमन्त्रणकान्तिगति

षु । कर्त्तरिण्युट् । बहुलमन्य

चापीतियुञ्जा ॥

श्रीभिव । चि० श्रीभायुक्ते ॥

श्रीभनी । स्त्री० श्रीभनीयायाम् ॥

श्रीली । स्त्री० वनहरिद्रायाम् ॥

श्रीष । पु० श्रीषणे ॥ यक्ष्मिणि

॥ सशेषणाद्रसादीनांश्रीषद्वल्लभ

धीयते । अक्षौषधयथा । वचा

चिकटु कश्चैवकरञ्ज देवदारुच ।

मङ्गिष्ठावपलाखेताश्रीरीषारज-

श्रीकाम्

गीहयम् । प्रियङ्गुनिम्बत्रिकटु
शोमूत्रेणावघर्षितम् । नस्यमा
लेपनश्चैवज्ञानमुहर्त्तन तथा ॥
अपस्मारादिषोणान्नादशोषालक्ष्मोच्च
रापहम् । भूतेभ्यस्तुभयहन्तराज
हारेवशास रमिति ॥ रवे पा
श्र्शने ॥ शोषयति । शुषशोषयो
पचाद्यच् ॥

शोषकः । चि० शोषककर्त्तरि ॥
शोषय । पु० कामास्त्रविशेषे ॥
श्रोत्राक्षौ ॥ न० रसाक्षयं च ।
रसादाने । शोषे ॥ त्रि० शोषके ॥
शोषसम्भवम् । न० पिप्पलीमूले ॥
शोषापहा । स्त्री० क्लीततके ॥
शोषित । त्रि० कारिते ॥ यथा ।
ससुद्रः शोषितायेनतमगस्तिनमास्य
हम् ॥

शोकम् । न० शुकगर्भे ॥ शुकानां
समूहः । खण्डिकादित्वाद्ञ् ॥
शुकस्यावयवोविकारोवा । प्राचिर
जतादिभ्योऽञ् ॥ स्त्रीर्थाकरणान्त
रे ।

श्रीकरम् ।) न० तीर्थविशेषे ॥
श्रीकरवम् ।)

श्रीक्तिकम् ।)
श्रीक्तिकेयम् । न०) मुक्तायाम् ।
श्रीक्तेयम् ।)

श्रीक्ते । शुक्तिसम्भावे ॥

श्रीकामम् । न० शुक्ततायाम् ॥

श्रीचम्

श्रीच । पु० भारवाजे ॥ शुङ्ख्याऽ
पत्वम् । विकर्षं शुङ्खेत्वादिनाऽण् ॥
श्रीचम् । न० बाह्याभ्यन्तरभेदभिन्ने
पावित्र्यजनकेकर्मणि । शुचितावा
म् । तदुक्त श्रीमहाविर्वाचतन्त्रे ।
श्रीचन्तुद्विविधं देविबाह्याभ्यन्तरभेद
त । ब्रह्मव्यात्मपरं च बतुतच्छ्री
चमान्तरिकं स्मृतम् ॥ अद्विर्वाभस्य
नाभापिमलानामपकर्षणम् । देह
शुद्धिर्भवेद्ये नवहि । श्रीच तदुच्य
ते ॥ गङ्गानदीकदावाप्यस्तथाकृपा
अक्षुण्णता । सर्वपवित्रजननस्त
र्षदीप्तमत प्रिये ॥ भस्मापवाशि
क श्रेष्ठमृतज्ञातुमलवर्जिता । वा
सिऽजिनदवादीनिमृद्व्यागोहि
सुवते ॥ किमपवङ्गुनेत्तेशोचा
श्रीचविधौशिवे । मनःपूतभवेद्ये
नगृहस्यस्ततदाचरेत् ॥ निद्रान्ते
मेधुनखान्ते त्वागान्ते मलमूत्रये ।
मोक्षणान्ते मक्षीसुष्टे वहि । श्रीच
विधीयते । इति ॥ अत्रवर्त्तमाने
प्रवक्ष्यन्ती ॥ श्रीचियम् । सदा
कार्यं श्रीचमूलादिकं स्मृतं ।
श्रीचाचारविहीनस्यसमस्तानिष्क
ला क्रिया । मृज्जलादिभिः
कायादिष्वालनहितमितमेध्यागना
दिव० बाह्यम् । मन्त्रोसुदितादि
भिसर्दमानाद्विचिन्तनमलयाजनमा
न्तरम् ॥ कायमलानामृज्जलाभ्य

शौचम्

चाकन वाद्यम् । मनोमलानारा
 गघेषादीनां विषयदोषदर्शनरूपप्र
 तिपक्षभावनयाऽपनयनमाभ्यन्तर
 मिति विवेकः ॥ वैश्वधर्मोत्तर्य
 प्रयोगादीमायाऽन्वतादिराहित्वं
 नतु सृष्टलादिजनितयाद्य ॥ स
 र्वेषामेव शौचानामर्थं शौचं परं स्मृ
 तम् । यैर्ये शूचिर्हि स शूचिर्न सृ
 ष्टारि शूचि शूचिरिति मनु ॥ आ
 ङ्गिके शौचविशेष उक्तः । गन्धलेप
 स्य ककर शौचकुर्यादतन्द्रित इति
 । एतत्तु सर्वसाधारणम् । गृहस्थ
 स्य तु । एकाङ्गिके तु देतिस्त्रोदश
 वामकरे तथा । उभयोः सप्तदातव्या
 मृद शूद धिमभीषता । पादयो
 षट् प्रकीर्तिता इति च ॥ वृत्तौ च
 नीचभिश्च स्रक्कुर्वाङ्घ्रिचतुर्गुणम्
 । बद्धिवाविहत शौचतदर्शं निशि की
 र्तिताम् ॥ तदर्शं मातुरे प्रोक्तमातु
 रस्मार्द्धमध्वनि । स्त्रीशूद्रबालवृद्धा
 नामर्द्धमेनसिसूत्रवत् ॥ शौचवि
 द्दक्षिण इस्तः । नाधः शौचे निधा
 जयेत् । तथैव वामहस्तो ननाभेरुर्द्धं
 नशोधयेदिति ॥ सूत्रकरणे शौचन्तु
 एकाङ्गिककरेति स उभयोर्मृद्भूयं स्मृ
 तमिति ॥ अशूद्धतानिरसनेन शू
 द्धिरापादकत्वञ्चास्य स्वरूपम् । य
 था । अभक्ष्यपरिहारस्तु स सर्गञ्चा
 प्यनिन्दितः । स्वधर्मोच्यवस्थान

शौण्डः

शौचमेतत् प्रकीर्तितमिति । स
 त्वशौचं मनः शौचं शौचमिन्द्रिय
 नियमः । सर्वभूतदयाशौचजल
 शौचन्तु पञ्चमम् ॥ यस्य सत्यं च शौचं
 स्रतस्य स्वर्गो न दुर्लभः ॥ शुचि क
 र्मभाषोवा । इगन्ताञ्जलघुपूर्वादि
 त्वत् ॥ गोकुलीकन्दुशान्नायातै ल
 यन्नेषु यन्नेषु । अमीमांस्यानि
 शौचानि स्त्रीषु बालातुरेषु च । अत्य
 नामलिनादेहादेहोवात्स्वन्तनिर्मल
 । असहोहमिति ज्ञान शौचमेतत्
 प्रचक्षते ॥
 शौचपरः । वि० वाङ्माभ्यन्तरशौचयु
 क्तः ॥
 शौचिकः । पुं० वर्यं सङ्करविशेषः ।
 यथा । कौवर्त्तस्य चकन्यायाशौण्डिक
 कादिव शौचक इति पराशरपद्धति ॥
 शौचियः । पुं० रजकः ॥ इ० अ० र०
 लौ ॥
 शौटीरः । पुं० वीरः ॥ त्यागिनि ॥
 शौटति शौटगर्वः । कृश्रीपृक्कीटीपटि
 शौटिभ्यर्ङ्गनः ॥
 शौटीर्यम् । न० वीर्यं । गर्वः ॥ तदे
 तदतिशौटीर्यं मौडुलोमेनं मृष्यती
 तिकल्पतः ॥ शौटीरस्य भावः ।
 वाङ्माणादित्वात्प्यञ् ॥
 शौण्डः । वि० मत्तः । मदिरामत्तः ॥
 प्रगलभे ॥ विख्याते । शूण्डायाया
 नागारिभवः । तत्र भववृत्त्यर्थः ॥

श्रीधिका

श्रीगण्डक । पु० जातिविशेषि । या
मुतोवले । मण्डहारके । सूडी० क
लवार० इ० भा० प्र० ॥ अष्टीत्य
त्तिर्यथा । ततो गान्धिककन्यायाको
वत्तादेवश्रीगण्डक । कौवर्त्तस्य च
कन्यायाश्रीगण्डकादेवसौधिक
॥ इ० प० पु० ॥ शुल्कासुरा० पण्य
मस्य । तदस्य पण्यमितठक् । शु
गण्डकादागताया । शुगण्डकादिभ्यो
ण् ।

श्रीगण्डी । पुं० श्रीगण्डिके ॥

श्रीगण्डी । स्त्री० पिप्पल्याम् ॥ चव्ये
॥ कटभ्याम् । मधुरिणौ ॥ शुल्का
यामद्यपानगृहेभवा । तत्रभवद्वत्य
ण् । ङीप् ॥

श्रीगण्डीरः । चि० शूरे । अङ्कारिणि
॥ श्रीठति । श्रीट्,० । श्रीणादिक
र्त्तन् । पृषादरादित्वाङ्,० ट छ
डञ् ॥

श्रीगण्डीर्यम् । न० पीरुषे ॥ श्रीर्ये ॥
भावे । ष्यञ् ॥

श्रीद्र । पु० द्वादशविधपुत्रान्तर्गतपु
त्रविशेषि । पारशवे । त्रि० शूद्रस
म्बन्धिनि ॥

श्रीद्वेदिनिः । पुं० श्राक्यवशजीमुनि
विशेषि । सर्वार्थसिद्धे । गौतमे ।
भाषादेशीसुते । शूद्रिादनछन्दपति
विशेषस्यापत्यम् । अतङ्,० ।

श्रीधिका । स्त्री० रत्नकङ्गीइ० हे०

श्रीर्यम्

चन्द्र ।

श्रीनः । चि० पञ्चघातिनि ॥

श्रीनक । पु० ऋषिविशेषि । अतिध
न्विनि ॥ शूनकस्यापत्यम् । विदा
द्यञ् । कापियेमुनिविशेषि ॥

श्रीभ । पु० निलिम्पे । देवे । सुरे
॥ सुवाक । न० व्योमपुरे । हरिश्च
द्रपुरे । हरषेदावली० इ० भा० प्र०
॥ चि० शुभान्विते ॥

श्रीभाङ्गनः । पु० शिषी ॥ श्रीभाङ्ग

नप्यम् । प्रञ्जाद्यञ् ॥ अस्त्राशोकप्र

कारस्तु । शिष्यमूलफलपुष्पकमृतं

तैलपक्वमुदकेष्वधिश्रितम् । शिष्य

सैन्धवरजियुतश्चक्रुः क्रोशते सपदिदी

पनसन्ने ॥ शिष्यक कटुतौष्यो

ष्यः श्रायुश्रीपसमीरजित् । कृमि

हृत्कासदे।पक्वशयातिश्रीरुग्महा

श्रीभाङ्गनफलम् । न० शिष्यफले ॥

श्रीभाङ्गनफलस्य।दुकवायकफपित्त

नुत् । शूलकुष्ठचयश्नासमुत्तमह्वी

पन परम् ॥

श्रीभिक । चि० इन्द्रजालिके । कुह

ककारिणि ॥ इ० हररावली ॥

श्रीरि । पुं० वसुदेवि।वासुदेवि ॥ श्री

कृष्णे ॥ शूरस्यापत्यम् । बंजजत्वात्

। उष्णित्वेनकषयकषयश्रीत्यथाभा

ष्यम् । तथापिशाङ्गादित्वादिञ् ।

श्रीर्यम् । न० आरभ्याम् ॥ वसि ।

श्रीष्कल

शक्ती । शूरस्यकर्मभाषाया । प्य
 ज् । उत्साहं ॥
 श्रीष्क । पु० शुष्कसम्बन्धिनि ॥
 श्रीष्कशालिक । पु० शुष्कशालाया
 चक्रये ॥ चक्रयइतिठक् ॥
 श्रीष्किक । त्रि० शुष्काध्यक्षे ॥
 श्रीष्किकीय । पु० विषप्रभेदे ॥ शु
 ष्किकदेशभय । इतिक्कुक्षीतियो
 गविभागाट्ठञ् ॥
 श्रीष्किक । पु० कसपारे । तान्त्रकु
 इके । कसेरः । इ० भा० प्र० ॥ शु
 ष्कघट्टन शिल्पमस्य । शिल्पमिति
 ठक् ॥
 श्रीष्क । पु० प्रहभिर्दृष्टे सामविशेषि ॥
 इष्ट सामेव्यण ॥ न० शुनासमूहे
 । खण्डिकादित्वाद्ञ् ॥
 श्रीष्किकम् । त्रि० भाविदिनस्थायि
 निद्रव्ये । प्रहस्तने ॥ प्रवाभवम् ।
 प्रहस्तुट्चेति० ठक् । ऐकागम' ॥
 श्रीष्कपदम् । त्रि० प्रहापदे । प्रहापद
 सम्बन्धिनि ॥ प्रहापदस्थेदम् । अण्
 । पदान्तस्थान्यतरस्थामितिपञ्च०
 ऐच् ॥
 श्रीष्किक । पु० दन्तरोगविशेषि । य
 थः । प्रहययुर्दन्तमूलेषुसजावान्
 ककरत्ताज । लालास्रावीसविज्ञे
 क । श्रीष्किकीनासनात् ॥ ४ ॥
 श्रीष्कलः । पु० शुष्कमांसस्थापणिकी
 त्रि० पिशिताशनि । शुष्कलीशु

श्मश्रु

ष्कमांस० मांसमात्रवाच्यति । श्रे
 षड्व्यण ॥
 श्च्योत । पु० प्राघारे । चरणे ॥
 श्च्योतनम् । श्च्युतिर्चरणे ।
 घञ् ॥
 श्च्योतन् । त्रि० चरति ॥
 श्म । न० नान्त० मुखे ॥
 श्मशानम् । न० प्रीतदाहभूमौ । श
 यस्थाने । पितृवने ॥ शवा शिरते
 ऽत्र० शवानाशयन वा । पृष्ठादरा
 दित्वात्साधु ॥ श्मशब्देनशव प्रो
 क्त शानशयनमुच्यते । निर्घ्वन्ति
 श्मशानार्थं मुनेशब्दार्थंकीविदा ॥
 श्मशानकाली । स्त्री० कालीविशेषे ॥
 श्मशानवासो । पु० शिवे । त्रि० श्म
 शानवासकर्त्तरि । श्मशानेवस्तु श्री
 लयस्य । वस० । सुपीतिर्णिनि ॥
 श्मशानवासिनी । स्त्री० कालिकाया
 म् ॥
 श्मशानवैश्मता । पु० गिरिशे । शम्भौ ।
 श्मशाशालयवासिनी । स्त्री० कालि
 कायाम् ॥ श्मशानालयेवस्तु श्रील
 मस्या । णिनि । डोप् ॥
 श्मश्रु । न० पु मुखेलीमहद्वधौडाटीइ
 ० भा० केशश्मश्रुधारयतामयाभ
 वतिसम्पत्तिरितिदानधर्मभारतम्
 ॥ श्म० मुखश्रयति । श्रिञ् ० । श्म
 निश्रयतेङुन् ॥ यद्वा । श्मनिमुखे
 श्रयति० उपलभ्यते । श्रु० । मिते

श्यामक

द्रादित्वात्ङ् । क्तिन्वा । आग
मशास्त्रस्थानित्वात्त्रतुक् ॥
श्मश्रुमुखी । स्त्री० श्मश्रुयोषिति । पी
टायाम् ॥
श्मश्रुल । चि० प्रहृद्धमुखरोमवति ।
सिन्धादित्वात्त्रच् ।
श्मशानिक । पु० पितृवनेपाठादि
कर्त्तरि । मसाण्डिजा० इ० भा०
प्र० । श्मशानेऽधीति । अध्यायिन्य
देशकालादितिठक् ।
श्यान चि० शीतात्सङ्घचिते । स
ङ्घचितमार्गे ॥ श्यायतेस्य । श्यै
ङ्गतौ । क्त । संयोगादेरातोधा
तोयंश्वतङ्कृतिनिष्ठानत्वम् ॥
श्याम । पु० प्रयागकण्ठे । वारिदे ।
हृद्धदारकी । पिक्ते । कीकिले ॥
कृष्णवर्णे ॥ हरिद्वर्णे ॥ श्यामाकि
॥ पीलुवर्णे ॥ धनूरे ॥ दमनकव
र्णे ॥ गन्धर्वे ॥ न० मरिचे ॥
सिन्धुलवर्णे ॥ चि० कृष्णवर्णवि
शिष्टे ॥ हरिद्वर्णवति ॥ श्यायतेम
नायस्मात् । श्यैङ् । इषियुधीधि
दसिश्याधूसुभ्योमगितिमक् ॥ पु
० कृष्णमाद्रिजाते । तमाजदक्षनि
मे० चन्दनविशिष्टे ॥ श्रीकृष्णे ॥
श्यामक । पु० श्यामाकि । सांबक
कृतिभाषाप्रसिद्धे ॥ न० रोहिष
वर्णे ॥ श्याम वर्णं मूषकति । य
क् । कर्मण्यश् । शकन्वादिः ॥

श्यामा

श्यामकण्ठ । पु० मयूरे ॥ शिवे ॥
पक्षिविशेषे ॥
श्यामकन्दा । स्त्री० पतिविधायाम् ॥
श्यामकाण्डा ।) स्त्री० गण्डदूर्वाया
श्यामयन्त्रि ।)
म् ॥ गण्डाल्याम् । मीननेत्राया
म् ॥
श्यामपत्र ।) पु० तमालपादपे ।
श्यामपत्रक ।)
श्यामल । पु० पिप्पले । कृष्णे ।
श्यामे ॥ नीलमार्कवि । चि० कृष्ण
वर्णविशिष्टे । सिन्धादित्वात्त्रच् ॥
श्यामलच्छा । स्त्री० गुफायाम् ॥
श्यामलता । स्त्री० शारिवायामोषधी
॥ श्यामलिङ्गि ॥
श्यामला । स्त्री० पार्वत्याम् । कस्तू
र्बाम् ॥ अश्वगन्धायाम् ॥ जम्बा
म् ॥ कटम्बाम् ॥
श्यामलिका । स्त्री० नील्याम् ॥
श्यामलेष् । पु० कृष्णे कौ ॥
श्यामवल्क । पु० शिरोधे ॥
श्यामसुन्दर । पु० श्रीकृष्णे ॥
श्यामशालि । पु० कृष्णशाली ॥
श्यामा । स्त्री० कलिकायाम् । दुर्गा
याम् । पार्वत्याम् ॥ श्यामायाञ्च
त्यसिर्वा । ततः साकालिकादि
वीथीगनिद्राजगन मयी । पु० त्व
त्सतीरुपाजन्मार्थं निम्नकाययो ॥
समयस्यानुकृपिणैर्नकाञ्ठरीशिया

श्यामा

। सन्मूयचसमुत्पन्नासालक्ष्मीरिव
सागरात् ॥ वसन्तसमयेदेवीनवम्यां
भृगयोगत । अर्द्धरात्रौसमुत्पन्नाग
ङ्गेवशशिमण्डलात् ॥ ततस्तस्यान्तु
जातायाप्रसन्नाश्चाभवन्दिश । सा
नुकूलोववौवायुगंभीरोगन्धिल
शुभ ॥ बभूवपुष्पवृष्टिश्चतीघवृष्टि
परातथा । जञ्जलुश्चान्त्य शा
न्ताजगजुंश्चघनाघनम् ॥ तस्यान्तु
जायमानायासर्वंलास्यामपद्यत ।
तान्तुदृष्ट्वायथाजातानीलीत्पलदला
नुगाम् ॥ श्यामांसासेनकादेवीसु
दमायातिहर्षिता । देवाश्चहर्षम
तुल प्राप्सुस्तवमुहमुह ॥ तुष्टुबु
स्तामन्तरीक्षेगन्धर्वाश्चाप्सरीगणा ।
। तान्तुनीलीत्पलदलश्यामांश्चिमव
त सुताम् ॥ कालीतिनाम्नाहिमवा
नाजुहावकृतेदिने । बान्धवास्तुख
सन्तानानाम्नातांपार्वतीतिच ॥ का
लौतिचतयानाम्नाकोत्तितांगिरिन
न्दिनीतिक्कालिकापुराणे ४० अ
ध्याय ॥ शारिणीषधी ॥ कृष्णाश्वे
ताशारिवायासाश्यामेतिनिगद्यते
॥ अप्रसूताङ्गनायाम् ॥ नारीविशि
षि । यौवनमध्यस्थायाम् ॥ अशाल
क्षण यथा । स्निग्धनखनयनदशना
निरनुशयामानिनोस्थिररक्षेहा । सु
स्पृशंशिशिरमांसलबराङ्गनासाम
ताश्यामेति ॥ छायायाम् । भावा

श्यामाङ्ग :

नुरुपायाम् ॥ प्रियङ्गी ॥ वागुजी
। सिमलतायाम् ॥ यमुनायाम् ॥
त्रियामायाम् ॥ कृष्णात्रिहृत्तिकीष
वी ॥ यथा । श्यामात्रिहृत्ततोद्गी
नगुणातीव्रविरेचिका । मूर्च्छादा
हमदभ्रान्तिक्रयलोत्कर्षणकारिणी
॥ नीलिकायाम् ॥ गुग्गुली ॥ गु
न्द्रायाम् । गुडूच्याम् ॥ कस्तूर्या
म् ॥ वटपल्याम् ॥ वन्द्यायाम् ।
रेचनायाम् ॥ नीलपुनर्नवायाम्
॥ पिप्पल्याम् । कृष्णायाम् । ह
रिद्रायाम् ॥ नीलगव्याम् ॥ नील
दूर्वायाम् ॥ स्त्रियाम् ॥ पद्मवीजे ॥
शिशपायाम् ॥ पद्मिबिशीषि । वा
राह्याम् । पाण्डुबकायाम् । श
कुन्याम् । पोतक्याम् । कालिका
याम् । शितिसिम्बिन्याम् ॥ श्या
मोवर्षोऽस्त्यऽस्या । अशंभायच
॥ मगन्ताहाटापु ।
श्यामाङ्ग । पु० तृणधान्यमेदे । श्या
मके । श्यामेचिवीजे । अविप्रिये
। राजधान्ये । सावां० सावक०
इ० भा० प्र० ॥ श्यामाङ्ग । शिष
योर्हृत्तोवातल । कफपित्तहृत् ॥
श्यायते । श्याङ्० । पिनाकादय
श्चेतिसाधु ॥ यद्वा । श्याम वर्या
म्० अकृति । अक० । कामंय
म् ॥
श्यामाङ्ग : । पु० बुधग्रहे ॥ त्रि० श्या

श्याय

मशरीरे ॥

श्यामाङ्गी । स्त्री० श्यामाङ्ग्याम् । कृष्ण
कलेवरायाम् ॥

श्यामादनी । स्त्री० श्यामाङ्ग्या ॥

श्यामान्नी । स्त्री० दीर्घश्याखिकायाम्
। नीलाम्ब्याम् ॥श्यामायमान् । वि० श्यामायमान् ।
भवति तत्र । लै हितादिडाज्भ्य
क्यप् । वाक्यपट्ट्यात्मनेपदेशान्
प् । आनेसुक् ॥

श्यामित । वि० श्यामिते ॥

श्यामककर्ण । पु० श्यामककर्णे ।

श्याल । पुं० श्यालस्योदरे । वा
क्कारे । साला० इ० श्या० प्र० ॥श्यायते । बाहुलकात् । श्याय
क नन् ॥ उच्छिष्टमधुर्काश्चोश्वा
शब्द । श्यालति । आतीनुपेति
क इति सुकुट ॥

श्यायक । पु० श्याये ॥ स्वार्थे क् ॥

श्यायिका । स्त्री० श्यायिकायाम्
। पत्नीभगिन्याम् । साली० इ०
भा० प्र० ॥

श्यायली । स्त्री० श्यायिकायाम् ॥

श्याय । पुं० श्यायि । कृष्णपीतमि
श्रितवर्णे । धूसरे । श्यायानुविशे कृ
ष्णवर्णे ॥ श्यायवर्णे । इति भावप्र
काशे ॥ सुहाभवर्णे इति भट्टोत्पलः
॥ वि० श्यायति । श्यायति ।

कुगुशुद्धीभवति । बाहुलकात् ।

शयितकालक

शयैडोष ।

श्यावदन् । वि० श्यावदन्त । कृष्ण
पीतमिश्रितवर्णदन्तयुक्ते ॥ श्या
वदन्तायस्य । विभाषाश्या
वारीकाभ्यामितिपददन्तस्यद्वादे
श ।श्यावदन्त । वि० श्यावदन्ते । कृष्णद
न्ते ॥ श्यावदन्तायस्य । विभाषा
श्यावारीकाभ्यामितिपददन्तदि
शभाव ॥

श्यावदन्तक । वि० श्यावदन्ते ॥

प्रधानदन्तत्रयमध्यस्थजुद्धदन्तावशि
ष्टे ॥ प्रधानदन्तोपरिदन्तान्तरयुक्ते
॥ अत्र विष्णा । अयमरकनुभूतदु
खानात्तर्धकत्वमुत्तीणानामानुष्येलक्षणानि भवन्ति । कुष्ठवृत्तिपात
को । ब्रह्महायक्री । सुराप श्या
वदन्तक । सुवर्णशरीकुनखो
शक्तत्परीदुग्धमाश्रुत्वादि ॥ दन्त
रोगविशेषे । यथा । शि ५५४ स्मिन्ने
षपित्तो नदग्धादन्तस्त्वऽशेषत ।श्यावतानीलतांवापिगत । सश्या
वदन्तक । १८८ ॥ स्वार्थे क् ॥शयितः । पुं० शयितवर्णे । शयति । पा
रादुरे ॥ वि० शयितवर्णयुक्ते ॥ श्या
यति । श्यायाम्भ्यामितिक्रिति । श्ये
क इति न् ॥शयितकालकः । पुं० शयितकालके ।
राफरे । पुं० शी० भा० प्र० ॥

श्येनम्पता

श्येन । पु० पक्षिविशेषि । शशाद
ने । पत्रिणि । वाज० इ० प्र०
॥ महाकायेमन्दविग श्येनइत
व्याख्यातार ॥ श्रायते । श्यैङ् ।
। शास्याहजविभ्यङ्गन् । पाण्डु
रे । शुक्ते ॥ वि० तद्वति ।
श्येनघण्टा । स्त्री० दन्तीवृक्षे । परण्ड
फलायाम् ॥
श्येनचित् । पु० चाहवनीयधारणा
ये० इष्टकानिर्मितेखलविशेषि ।
श्येनइवचित । चिञ् । कर्मण्य
ग्न्याख्यायामित्तिप ॥
श्येनजीवी । पु० क्रयविक्रयोदिना
श्यनर्जीवीवति० तस्मिन् ॥
श्येनी । स्त्री० शुक्लवर्णायाम् । व
र्णादनुदात्तोपधात्तौनइति० डी
पु० तकारश्चनकारादेशश्च ॥
त्रिष्टुपकन्द ११ प्रभेदे ॥ यथा
। श्येन्युदीरितारजौरलीगुरु ॥
यस्यकीर्तिरिन्दुकुन्दचन्दनश्येन
शेषलीकपावनोसदा । जङ्गवीष
विश्ववन्द्यविभ्रसातभवामिभाग
म्यमच्युतम् ॥ श्येनयैर्षति ।
श्येनीपुत्र । पु० जटायुषि । स
म्यातेरनुजि । दशरथराजसखि ।
श्येनम्पता । स्त्री० मृगयायाम् ॥ प
तनम्पात । श्येनस्यपात ।
कट्षष्ठासमास । श्येनपाती
ऽस्यां वत्तंते । घञ् साध्याक्रिये

श्रद्धा

तिज । श्येनतिलस्यपातेर्ज०
इतिमुसागम ॥
श्र्योनाक । पु० श्र्योनाकद्रुमे ।
सीनागाक् इ० गौ० भा० प्र० ॥
अस्यपर्याययथा । मण्डूकपत्रम्
चोर्णनटकटुङ्गटुगटुका । स्त्री
नाकशुकनासर्चदौर्घ्वन्नुकुटन्नटा
॥ श्राणकसारलाविति । सीनापा
टा० इ० भा० प्र० । अश्वगुणा
यथा । श्यानाकीदीपन पाक
कटुकस्तुवरोहिम । याहीतिको
निलश्च सपित्तकासामनाशन ॥
टुगटुकस्यफलवालरुक्ष वातकफा
पहम् । हृद्यकषायमधुररोचनल
घुदीपनम् । गुल्मार्थं कृमिहृत्
प्रौढ गुरुवातप्रकोपणम् ॥ श्यायते
। श्यैङ्गती । पिनाकादौ निपा
तित ॥
श्रत् । अ० श्रद्धायाम् ॥
श्रथनम् । न० वधे ॥ यत्ने ॥ पुन
पुनर्हर्षणे ॥ बन्धने ॥ मोक्षणे ॥
श्रिथिलौकरणे ॥
श्रद्धधान । चि० श्रद्धायुक्ते । श्रद्धा
वति । यथा । श्रद्धधान शुभावि
द्यामाददीताशरादपि । अन्याद
पिपरधर्मस्त्रीरत्रदुष्कुलादपीति ॥
श्रत्० श्रद्धाधनेविभ्राण ॥
श्रद्धा । स्त्री० सम्प्रत्यये । आदरे ।
आस्तित्यवुषी । शास्त्रार्थेप्रत्यये ॥

अद्धालु

गुरुवेदान्तादिषाक्येषु विप्रवासे ।
 गुरुवेदान्तादिषाक्येषु • इदमित्य
 मेवेतिप्रमारुपायामास्तिक्यबुद्धौ
 । शाखाचार्योपदिष्टेषुऽननुभूते
 प्येवमेवेतदिति विप्रवासे ॥ निग
 माचार्यवाक्येषुभक्ति अद्धेति
 विश्रुतेतिपूज्यपादेति ॥ प्रत्यया
 धर्मकार्येषु दृढ अद्धेत्युदाहृता ।
 नास्तिद्यअद्धधानस्यधर्मकृत्ये प्रयोज
 नमितिस्मृति ॥ इयंवेराग्यस्यपत्नी
 । वीराग्यस्यवहेभार्यं अद्धामभक्ति
 स्येत्युक्ते ॥ अद्धामम् । उद्धा
 ज् • । अद्धन्तरोरुपसर्गवदृष्टिर्वा
 च्या । आतथीपसर्गइत्यङ् । टा
 प् ॥ इच्छायाम् । काङ्क्षायाम् ।
 स्यूहायाम् ॥ चेतस • प्रसादइति
 पातञ्जलभाष्यम् ॥ अद्धाचिबि
 धा । सात्विक्यादिभेदात् । यथा
 हि । श्रीभगवानुवाच । चिबिधा
 भवतिअद्धादेहिनांसास्त्रभाषणा
 सात्विकीराजसीधैवतामसीचित
 तांशुण् ॥ सत्वामुरुपासर्गस्यअ
 द्धाभवतिभारत । अद्धामधायंप्
 कषिधायच्छद्धः सएवस । यज
 न्ते सात्विकादेवान्यधरथांसिरोज
 सा । प्रेतान्भूतगणांचान्ये यज
 न्तेतामसाजनाइति ॥

अद्धालु । स्त्री • दीहवदत्वाम् ॥
 अद्धाति । उद्धाज् • । स्यूहिण्

अम .

हिपतिदपिनिद्रातन्द्राअद्धाभ्यधा
 लुजित्यालुच । अद्धतेतच्छीलाबा
 ॥ चि • अद्धायुक्तं ॥
 अद्धावान् । चि • आद्धे । अतिश
 येनअद्धधाने । अद्धासमन्विते ॥
 अद्धास्वस्थाक्षिन्वा । मतुप ॥
 अद्धाविरहित । चि • कृत्विगृहेषा
 दिनाअद्धधारहिते । अद्धधाने ॥
 अद्धेय • । चि • विप्रसनीये । अद्धा
 तुमहे । आगमोपपत्तिभ्यांहिनिचि
 तीर्थ • अद्धेयोभक्त्यभ्यभिचारा
 दितिपूज्यपादा ॥
 अन्य • । पुं • अन्यने ॥
 अन्यनम् । न • अन्यने । गुम्फे ॥ य
 था । सन्दर्भरचनागुम्फ अन्यन
 अन्यन समाइतिहेम • ॥
 अन्यित • । चि • अन्यति । गुम्फिते ॥
 कृतवधि ॥
 अपितः । चि • पक्ते । घृतदुग्धजल
 भिन्नपक्वद्रव्ये ॥ यथा । निष्पक्वकृषि
 तीपक्वत्वाज्यक्षीरपय • स्मृतम् ।
 अन्यत्तुअपितआण्य • समुदकीद्ध
 तीसमे • इतिजटाधर ॥ आपकी
 क्त • ॥
 अपिता । स्त्री • जाङ्घिके । इतिकीचि
 त् ॥
 अम • । पुं • अभ्यासि । अभ्यसने ॥ अ
 स्थाभ्यासि । खुरज्याम् । अरथिच
 यो • यत्नातिशये ॥ कर्मे । परिश्र

श्रवण :

ने । आयासे । व्यायासे ॥ तपसि ॥
खेदे । गमनादिप्रयुक्तखेदादौ । अ
म । खेदोऽध्वरत्वादेरितलक्षणम्
॥ आम्यत्यनेन । अमुतपसिखेदे ।
घञ् । नोदात्तोपदेशस्येतिबद्ध्वा
भाव ॥

अमथ । पु० तपस्विनि । अमथ
परिव्राडितिपूज्यपादा ॥ बुद्ध
भिद्युक्ते । निर्गन्थे । यतौ । जति०
• इ० भा० प्र० । न० अमे । त्रि०
निन्द्यजीविनि ॥ तपस्विनि ॥ आ
म्यति । अमु० । ल्युट् ॥

अमथा । स्त्री० सुदर्शनायाम् । मां
स्वाम् । सुहृदीयाम् । श्वरीमेदे ॥
अमथी । स्त्री० चतुर्थाश्रमप्राप्त्यायाम्
। तपस्विन्याम् ।

अमवारि । न० आयासेनखेदविन्दौ ॥
अमी चि० अमयुक्ते ॥

अथ । पु० अथथे । आथे । अथथ
म् । अथत्सेवायाम् । एरच् ॥
अथथम् । न० आथे । आथथे ॥ अथो
ल्युट् ॥

अथ । पु० कथे । अथथे । श्रुयतेऽ
नेमश्रवणवा । श्रुश्रवथे । कृदोर
प् ।

अथथ । पु० नक्षत्रविशेषि । अथथाया
म् । न० श्रुतौ । श्रुतकर्मणि । श्रु
तिस्रुतीतिहासपुराणे श्रुश्रुतात्
थविधारणे । तदर्थनिर्धारणान्

श्रव ।

कूलन्यायविचारि ॥ षड्विधलिङ्गैरथी
षवेदान्तानामद्वितीयवस्तुनितात्पर्या
वधारणे । वेदान्तानामशेषाणामा
दिमध्यावसानत । ब्रह्मात्मन्येव
तात्पर्यमितिधी श्रवण भवेदित्यु
क्ते ॥ आचार्यस्यमुखादेवश्रवण स
फलभवेत् ॥ कथेन्द्रियेणसगुणस्य
निर्गुणस्यवाशब्देनज्ञाने । सुनना०
इ० भा० प्र० । पु० न० कथे ।
कान० इ० भा० प्र० ॥ कथेपुन
पुसकथे । श्रवणावनिलस्यचेति
दर्शनात् । नस्त्रियाश्रवण कथेइ
तिहेममाख्यभिधानाच्च ॥ श्रुयतेऽ
नेन । करणे ल्युट् ॥

श्रवणदादशी । स्त्री० श्रवणानक्षत्रयुक्ता
याभाद्रशुक्लाहादश्याम् ॥

श्रवणशीर्षिका । स्त्री० श्रावणीवृक्षे ।
सुहृदीयाम् ॥

श्रवणा । स्त्री० द्वाविंशतितमेनक्षत्रे ॥
तत्रजातस्यफलमथा । शास्त्रानुरक्ती
बहुपुत्रमित्त्र सत्पुत्रभक्तिर्निजि
तारिवर्ग । चेत्पुत्रकालेश्रवणा
द्वियस्यप्रसोपरात्पुत्रवर्णप्रवीण ॥
श्रावणपूर्णिमायाम् । श्रावण्याम्
॥ श्रवणेनयुक्तापौर्णमासी । नक्ष
त्रेथेत्यर्थ । तस्य । लुक्विशेषकृति
लुप् । टाप । सुहृदीरीवृक्षे ॥

श्रवणाद्धा । स्त्री० सुहृदीरिकायाम् ।
श्रव । न० यथसि ॥ कथे ॥ श्रुयते

श्राद्धम्

ऽनेनवा । श्रु० । सर्वधातुभ्योऽसु
न् ॥

श्रावय्य । पु० यज्ञपथौ ॥ श्रावोति
। श्रु० । श्रुदक्षिस्पृहृगृहभ्यश्चाय्य
॥ श्रावय्य • श्रावणीयवृत्तिवेदभा
ष्यम् । अस्मन्नर्थे • वाच्यलिङ्ग ॥
श्राविष्ठा । स्त्री० धनिष्ठानच्चे ॥ श्राव्य
श्रव । ऋदोरप् । प्रसिद्ध श्रवा
ऽस्यस्था । मतुप् । अतिशयेनश्र
वति । अतिशयनेतमविष्टनाभि
तीष्ठन विन्मत्तुपीर्लुमितिमतुपी
त्तुक् ॥

श्राविष्ठाञ्ज । पु० बुधयज्ञे ॥ नि० त
जनातमाञ्जे ॥

श्राव्यम् । न० सुद्वरवाक्ये ।

श्राव्यम् । नि० । पक्के ॥ श्राति । श्रा
पक्षे । ऋत् । सयोगादेरातीधा
तायैश्वतवृत्ति० तस्मिन् ॥ अपि
ते ।

श्राव्या । स्त्री० । उशिकागाम् । यवा
श्वस ॥ श्रावतेस्य । श्रा० । कर्म
णिक्त । सयोगादेरितिनिष्ठानत्वम्
॥ पक्कयाम् ॥

श्रावम् । न० श्रावोक्तविधानेनपितृ
णाकर्मणि ॥ तज्जक्षण यथा । स
स्कृतव्यञ्जनाव्यञ्जप्रयोदधिधृतान्वि
तम् । श्रवसादीयतेयस्मात्श्रावतीन
निगद्यते • वृत्तिवचनत् • श्राद्ध
याऽऽज्ञादेर्हान् श्रावमितिबेदिकप्रयो

श्राद्धम्

गाधीनयौगिकमितिश्राद्धतत्त्वम् ॥
वेद्वेधाधितपोचालम्भनपूर्वकेप्रसूत
देवताकैत्यागविशेषे । सम्बोधनप
दे।पनीतान् • पित्रादीन् • चतुर्थ्यं
न्तपदेनोद्दिश्य • इतिस्थाने । तच्च
श्राद्धं हादशविधम्भवतिविश्वामि
शोक्ते । तथाहि । नित्यनेमिति
क काम्यश्राद्धश्राद्ध सपिण्डनम् ।
पार्वण्येतिविश्वेय गे।ष्टाश्राद्धं
मष्टमम् ॥ कर्माङ्गनवम प्रोक्तदेविक
दशमं स्मृतम् ॥ । श्रावार्थेकादश
प्रोक्तपुण्यर्थंहादशस्मृतमित्ति ॥
विश्वतश्चैतन्नविष्यपुरार्ण यथा । अ
हन्यहनियच्छ्राद्धं तन्नित्यमभिधीय
ते । वैश्वदेवविहीन तदशक्तानुदकि
नतु ॥ एकीहिष्टन्तुवच्छ्राद्धं तन्नै
मितिकमुच्यते । तदप्यद्वैतकर्त्तव्य
मयुष्मानाशयेद्दिकान् ॥ कामाश
विहित काम्यमभिप्रेतार्थसिद्धये ।
पार्वण्येनविधानेनतदप्युक्तखगाधिप
॥ षडधीयत् क्रियतेश्राद्धं श्रावार्थं
तदुच्यते । सर्वप्रदक्षिण्य कर्षं पूर्वा
ह्णं तूपवीतिना ॥ गन्धोदकति
लैर्युक्तं कुर्यात् पाचनतुष्टयम् ।
अर्घ्यार्थं पितृपात्रे लुप्रेतपात्रे प्रसिच
येत येसमानावृत्तिहाभ्यामितज्ज्ञे
य सपिण्डनम् । नित्येनतुल्यंशेषं
स्यादेकीहिष्टं श्रियाअपि ॥ अना
वास्यायत् क्रियतेतत् पार्वण्यसुदाह

श्राद्धम्

तम् । क्रियतेषामर्षिण्यत् तत् पा
 षण्मिति स्थिति ॥ गौष्टायत
 क्रियते श्राद्ध गौष्टो श्राद्ध तदुच्यते
 । बहूनां विदुषां सम्पत् सुखार्थं पि
 तृ तृप्तये ॥ क्रियते श्राद्धयित्तु ब्रा
 ह्मणानां भोजनम् श्राद्धार्थं मि
 तितत्प्रोक्तं वैजयन्तौषधिभिः ।
 निषेककाक्षीसोमेषोमन्तोन्नयने त
 या । श्लेष पुराणेषु श्राद्धकर्मा
 ङ्गेषु च ॥ देवानुद्दिश्य यच्छ्राद्धतद्दे
 विकामिहेच्छते । इषिष्ये षाविशि
 ष्टे नमस्तस्यादिषु यत्नत ॥ गच्छन्
 देशान्तरयत्तु श्राद्धकृत्याञ्च सर्पिषा ।
 याचार्यं मितितत्प्रोक्तप्रवेशेन सश
 य ॥ शरीरोपचये श्राद्धमर्थीप
 चय एव च । पुष्ट्यर्थं मेतद्विज्ञेयमौप
 चायिकमुच्यते । इति ॥ पञ्चविध
 मपिष्ठहस्पतिवचनात्तद्यथा । नि
 त्यनैमित्तककाम्यवृत्तिश्राद्धतथैव
 च । पार्ष्ण्येति मनुना श्राद्धपञ्च
 विधं स्मृतमिति । श्राद्धाश्चिन्ति ।
 प्रज्ञाश्राद्धार्थाभ्योऽङ्कितय ॥ य
 हा । श्राद्धाप्रयोजनमस्य । चूडा
 दिभ्य उरसङ्क्रान्तमित्यण् ॥ कलाव
 स्यानुष्ठानमागमोक्तविधिनैवकार्यं
 न् । यथाऽहमगवान् सदाशिव ।
 आगमोक्तविधिं हि स्वायं श्राद्ध
 कुरुते नर । श्राद्धतद्विफलसोपि
 पितृभिनरं कत्रजेत् ॥ तत्तृतीयं श्रा

श्राय .

णितसमपिण्डो मल्लमयो भवेत् । त
 स्मान्मत्यं प्रयत्नेन श्राद्धरमतमा
 श्रयेत् इति ॥ वि० श्राद्धान्विते ॥
 श्राद्धदेव । पु० अन्तके । धर्मराजे
 । यमे । श्राद्धसुदेव । अशभा
 क्त्वात् । पितृपतित्व हा ॥
 श्राद्धप्रदेश । पु० सृष्टृहतीर्थादिषु ।
 श्राद्धशाकम् । न० कालशाकौ ॥
 श्राद्धिक । वि० श्राद्धिनि । अद्य
 तन एव श्राद्धान्नभोजनि । श्राद्ध
 शब्दं कर्मनामधेयतत्त्वाधमेद्रव्ये
 लक्षणायावर्त्तते । श्राद्धभुक्तमनेन
 । श्राद्धमनेन भुक्तमिनिठनाविति
 ठन् ॥ श्राद्धभाष्येन्द्रव्ये ॥
 श्राद्धी । अ० श्राद्धिके ॥ श्राद्धम
 नेन भुक्तमित्तीनि ॥
 श्रान्त । पु० यतो । श्रान्ते ॥ वि०
 क्लान्ते । श्रमयुक्ते ॥ श्रान्त्यते क्त ॥
 श्रान्तकथ । वि० निवृत्तसंज्ञापि ॥
 श्रान्तसंवाहनम् । न० श्रान्त्वितस्था
 समादिप्रदानद्वाराश्रमीपशमने ॥
 श्राम । पु० मासे ॥ मण्डपे ॥ का
 ले ॥
 श्रामथर । पु० जिनभिर्ज्ञो शिष्ये
 । चेलुके । महापासके ॥
 श्राय । पु० आश्रये । अश्रये ॥ अश्र
 यम् । अश्रुत्सिवायाम् । अश्रुभु
 वानुपसर्गकृतिषञ् ॥ वि० श्रीदे
 वताकेऽभिरादौ ॥ श्रीदेवताऽस्य

श्रावणी

। षष् ॥

श्राव । पु० श्रवणे ॥

श्रावक । पु० श्राक्यमुने शिष्ये ॥

काके । वायसे ॥ दूरध्वनौ । त्रि०

श्रावयितरि ॥ श्रावयति । श्रु० ।

शव, ल् ॥

श्रावण । पु० मासविशेषि । नभसि

श्रावणिके ॥ श्रवणापौर्णमास्य

स्मिन् । सास्मिन्पौर्णमासीत्यर्थे वि

भाषाफाल्गुनीतिपाक्षिकाण ॥ श

ब्द ॥ श्रवणेनष्टहति । शेषइत्यण्

॥ पाषण्डे ॥ इ० मीदिनिकरः ॥

श्रावणा । स्त्री० दध्वालोष्ठे ॥

श्रावणिक । पु० नभोमासि । श्राव

णे ॥ श्रवणापौर्णमासस्मिन्नस्ति ।

विभाषाफाल्गुनीश्रवणाकार्तिकोच्चे

दोभ्यङ्कतिठक् ॥

श्रावणो । स्त्री० श्रवणायाम् । श्राव

णमासस्य पूर्णिमायाम् ॥ अस्या

वृषितर्पण भवति । तत्रकालादि

कमाहकालिदासः । पूर्णास्तकाल

समयाध्यतमारदान्ताया पूर्णिमान

भसिसङ्गगतुतस्य म् । विष्ट्यायु

तोतरहितासुनितर्पणं स्याच्चैत्स

कुमोभधतिवायहणतदान्किचित्स

समिच्छतितदेवतर्पणं श्रुतीचहसो

श्रुतिशाखिभोयहे । स्यात्सङ्क्रमे

वासतिसर्वाशाखिनाततर्पणे श्रा

वणशुक्लपञ्चमी स्यात्सङ्क्रान्तेव

श्री

सुपाकृतीस्यात्पूर्वान्वितावापिचपा

कयन्ते । तथासितापञ्चदशोसमु

क्तातथाष्टकैतत्समयाभिरुपै ।

ज्यो० २१ अध्याय । ४६ ४८ ।

श्रवणेनयुक्तापौर्णमासी । नक्षत्रे

त्यण् । ङोप् । मु ङोर्षाम् ।

श्रावणी । स्त्री० देवविशेषि । धर्मप

तने ॥

श्राविष्ठोय । चि० श्रविष्ठायांजाति

ह्यप्रत्यय ॥

श्राव्यम् । चि० श्रुतिपथमधुरे ॥

श्रितः । चि० श्राश्रिते ॥ स लम्ने

॥ श्रवति । श्रिञ् । गत्यर्थाक

र्मकैतिकर्त्तरिक्त ॥

श्रितशान् । चि० श्रिते ॥ श्रिञ् ।

क्तवतु ॥

श्री । पु० सीमेश्वरमतेषङ्गागान्तर्ग

तप्रथमरागे ॥ हनुमद्भरतयोर्मते

पञ्चमरागे ॥

श्री । स्त्री० वीशरचनायाम् ॥ श्री

भायाम् ॥ भारत्याम् । सरस्व

त्याम् ॥ लवङ्गे ॥ सरलद्रुमे ॥

लक्ष्म्याम् । पद्मालयायाम् । प

श्रायाम् । कमलायाम् । हरि

प्रियायाम् ॥ विश्वसम्पत्तौ ॥

विधायाम् ॥ उपकरणे ॥ वि

भूतौ ॥ नात्मानमवमन्येतपूर्वा

भिरसम्बुद्धिभि । आनृण्यैः श्रयम

न्वच्छेन्नैर्नामन्ये तदुक्तंभाम् ॥ म

श्री .

तौ ॥ बिल्वद्रुमे ॥ अदुजे ॥ अ
धिकारे ॥ प्रभायाम् ॥ कीर्त्तौ
॥ वृद्धौ ॥ सिद्धौ ॥ वृत्ताह
न्मातरि । तारयाम् । बुद्ध
देव्याम् ॥ अयतिहरिम् । अय
न्येतामितिवा । अिज्ज . । कि
व्वचीति . किब्दीर्घी ॥ कर्त्तरि
बिहितस्यकिप कर्मण्यसम्भ
कृदिकारादितिडीष तुन . कृतप्रत्य
योयङ्कारप्रतिव्याख्यानात् । कृ
दन्त यदिकारान्तमितिपच्चे पि कार
ग्रहणे तत्सामर्थ्यादेवकीबलग्रहणा
त् । दुर्घटस्तु . डीषि . श्रीमितापि
रक्षितङ्क्षतीत्याह ॥ विद्याशक्तौ
॥ अयतिपारतन्याश्चिदात्मानमिति
श्री ॥ राजलक्ष्म्याम् ॥ शरीर
श्रीभायाम् । सर्वातकृष्टत्वेना
न्तेस्वाश्रयतयास्त्रीक्रियतेप्रलयसुषुप्
तादौसर्वभूतेरित्याक्त्या . जीव
स्वीपाधिभूयामामविद्यायाम् ॥
देवादिनाम् पूर्वश्रीशब्दप्रयोग
कर्त्तव्यइत्याह । देवगुरुगुरुस्था
नक्षेत्रक्षेत्राधिदेवताम् । सिद्धसि
द्धाधिकारांश्चश्रीपूर्वसमुदीरयेदि
तिप्रयोगसार . ॥ स्वर्गगामित्वा
दिनासिद्धेऽधिकारोयेषानराणा
मित्यानेन . जीवताश्रीशब्दादित्व
नाम्नोनतुमृतानांतथेताधुनिकशि
ष्टानामाचार ॥ पत्रेश्रीशब्दद

श्रीकरी

नप्रमाणयथा । षड्गुरो . स्वामि
न पञ्चदशभृत्येचतुरोरिपौ । श्री
शब्दानांतयमित्त्वएकैकपुत्रभार्य-
योरिति । उक्तथाया १ वृत्तौ ॥
ग श्री । यथा । श्रीस्ते । सास्ता
म ॥

श्रीकण्ठ । पु . नीलकण्ठे । शि
वे ॥ कालकूटविषधारणात् . श्री
श्रीभाकण्ठेयस्यस । धृतकण्ठे
विषघोरतत . श्रीकण्ठताममेति
नीलकण्ठस्तव ॥ कुरुजाङ्गल
देशे ॥

श्रीकण्ठपदजाञ्जन । पुं . माल
तीमाधवनाटककर्त्तरि . भवभू
तिकवौ ।

श्रीकण्ठसख । पुं . कुबेरे । इ .
ह . युध ॥

श्रीकन्दा । स्त्री . वन्याकर्कोटक्या
म् ॥

श्रीकर । पु . विष्णौ ॥ स्मरतांश्रु
खतास्तुवताकीर्त्तयतामर्चयतांभ
क्तानांश्रियमोक्षसाम्राज्यलक्ष्मीक
रीति । कृञोहेतुताप्शील्यानुषी
स्येध्वितकृञष्ट ॥ न . रक्तौ
त्यजे ॥ बि . श्रीकारके ॥ करी
ति । ड . कृञ . । अच् । श्रिय
कर ॥

श्रीकरणम् । न . लिखन्याम् ॥

श्रीकरी । स्त्री . शक्तिविशेषि ॥

शोधर

श्रीकान्त । पुं० विष्णौ ॥
 शकारी । पु० मृगावशेषि । विगि
 हरिणे ॥ इ० रा० नि० षट् ॥
 गोकुलम् । न० सरस्वत्यास्तीर्थे ॥
 श्रीखण्ड । पु० न० चन्दने ।
 इ० लि० शिष ।
 शोगर्भ । पु० विष्णौ ॥ श्रीर्वि
 भूति । गर्भे ॥ खड्गे ।
 श्रीयह । पु० पक्षिणांपानीय
 शालायाम् । शक, निप्रपात्राम् ॥
 श्रीघन । पु० सर्वज्ञे । बुद्धि
 । विने । म, नीन्द्रे ॥ श्रिया०
 ज्ञानपुण्यसम्भारेण० बुद्ध्यावो०
 घन पूषं शुभादित्वाद्भवत्वं
 म् ॥ न० दधि ॥
 श्रीज । पु० कामदेवे ॥
 श्रीताज । पुं० तालवृक्षमट्टवृक्ष
 विशिषि । मृदुताले । विद्यालप
 ने । मसीलेख्यदक्षि ॥
 श्रीतीर्थम् । न० तीर्थविशिषि ॥
 श्रीद । पु० पुण्यजनसदरे । कुवे
 रे ॥ श्रियद्यते० द्दक्षतिषा । दि
 ङोदोजीवा० जातकृतिका ॥ नि०
 श्री० ६ । शिभाद तरि ॥
 श्रीदेवी । स्त्री० तीर्थविशिषि ॥
 श्रीधर । पु० विष्णौ ॥ श्रिया० न
 क्षसिधरेधारका ॥ भूताहर्षदे
 ॥ शाश्वतामविशिषि । यथा । अति
 कुट्टं विचक्रन्तुवनमासाविभूषित

श्रीपथिका

म् । शोधर देविबिज्ञे यश्रीप्रदगृहि
 णासदा ॥
 श्रीनगरम् । न० श्रीविद्यास्थाने ॥
 श्रीनन्दन । पु० कामदवे ।
 श्रीनिकेतन । पु० विष्णौ ॥
 श्रीनिवास । पु० विष्णौ । नारा
 यणे ॥ श्रियेनिवास । निजि
 अथेन० अपायप्रना० श्रीर्षसत्य
 जवायक्षयक्षसिचनपायिनिश्रीर्ष-
 सति० सद्गत्यर्थः । यथा । श्रि
 धेनिवासीयधोरः पानपात्र मु
 खद्वयाम् । वाहविषीकपालानां
 सारङ्गानापदास्त्रजमिति ॥ यद्वा
 श्रीशब्देनश्रीमन्तोक्ष्यन्ते । श्रीम
 नस्तु नित्यनिवासीऽस्य । यतोऽल
 ष्योस्ततोऽरिरित्युक्त ॥
 श्रीपति । पु० पुरुषोत्तमे । विष्णौ
 ॥ अमृतमयनेसर्धानस राजसर्धान्
 देवांश्चविहायविष्णुमेवपतित्वेनवृ
 त्तवतोऽतिविष्णुपुराणप्रसिद्धे ॥
 श्रिय० पति ॥ नृपती । पृथिवी
 नाथे ॥
 श्रीपथः । पु० राक्षसाग्रे ॥ इ०
 इ० चन्द्र ॥
 श्रीपथम् । न० अग्निमन्थे ॥ अक्की
 । पथे । श्री पथे० पथेषुवा
 ऽस्य । अथंथायन् ॥
 श्रीपथिका । स्त्री० फट्, फलि । काय
 फल० इ० प्र० ॥ आत्मयाम् ।

श्रीवक्त्री

गन्धार्याम् ॥ स्वार्थे कन् । ऋक् ॥
श्रीपर्णी । स्त्री० काश्यप्याम् । ग
न्धार्याम् ॥ इठे । कुन्ध्याम् । वा
रिपण्याम् ॥ श्रीयुक्तानिपर्णान्यस्या
० श्रीपर्णे पुत्रस्याया । पाक्कण्ठं प
र्णेत्यादिनाडीषु ॥ कट् फले ॥ श
क्मली ॥

श्रीपर्षत । प० श्रीर्षे ॥ तीर्थं वि
शेषे ॥

श्रीपिष्ट । पु० सरलद्रुमरसे । सरल
द्रवे ॥ श्रिय सरलद्रुमस्यपिष्ट ०
तच्चूर्णेनजनितत्वात् ॥

श्रीपुत्र । पु० अश्वे ॥ कामदेवे ॥

श्रीपुष्पम् । न० लवङ्गे ॥ पद्मकाष्ठे ॥

श्रीप्रसूनम् । न० लवङ्गे ॥

श्रीफल । पु० विखे । मालुरे ॥

श्रीप्रद० श्रीप्रियवाफलमस्य । श्रा
कपार्थिवादि । श्रीफलस्तुवरस्ति
क्तोयाहीरुक्षीग्निपित्तकृत् । वात
श्लेष्महरिबन्धोलघुहृत्पाचन ।
राजादनवृद्धे ॥

श्रीफला । स्त्री० आमलक्याम् ॥ नी
ल्याम् ॥ क्षुद्रकारवेक्ष्याम् ॥

श्रीफलिका । स्त्री० आमलक्याम् ॥
क्षुद्रकारवेक्ष्याम् ॥ महानौलुङ्
घे ॥

श्रीफली । स्त्री० धाव्याम् । आमलक्या
म् ॥ नीलिकायाम् ॥

श्रीवक्त्री । स्त्री० कट् फलायाम् ॥

श्रीमद् .

श्रीभद्र । पु० विभ्रगुप्तसुतेकायस्थ
जातिविशेषे ॥

श्रीभद्रा । स्त्री० भद्रमुस्तके ॥

श्रीभागवतम् । न० पुराणार्थे । महा
पुराणान्तर्गतपुराणविशेषे ॥

श्रीभ्राता । पु० चोटके । विधौ । च
न्द्रे ॥ समुद्रोत्पन्नत्वात् ॥

श्रीमान् । पु० तिलकवृद्धे । क्षुरके
॥ अश्वत्थवृद्धे ॥ शिथे ॥ विष्णौ ॥

कुवेरे ॥ इन्द्रे ॥ वि० मनेन्द्रे ॥

धनिके । श्रीके ॥ सर्वातिशयितश्रि

थि । अखण्डितैश्वर्यसम्पन्ने ॥ म

हाराजचक्रवर्तिनि ॥ श्री लक्ष्मी

सम्पत् ॥ श्रीभा० कान्तिर्वा० सा

श्यास्मिन्वास्ति । तदस्यास्थस्मि

न्नितिमतुप् ॥ ऋचोयजूषिसामा

निसाश्चश्रीरन्तासताम् । तथा

युक्तामहात्मान् । श्रीमन्त । भास्व

सम्भता ॥

श्रीमति । स्त्री० राधायाम् ॥

श्रीमती । स्त्री० श्रीयुक्तायाम् ॥ येषि
तामभिधानस्यपूर्वमेतत्प्रयोगये
त् ॥

श्रीमद् । पु० धनमदे । सर्वमदाध

मे ॥ यथा । नक्षत्र्योक्षुषतीजाप्या

न बुद्धिश्च सारजागुण । श्रीमदाहा

भिजात्यादिर्यत्रस्त्रीयत्तमासक ॥

इत्यन्तेपशुवैद्यनिर्देशे रजितात्म

भि । मन्वमाने रिमदेइमजरास्तु

श्रीवत्स .

त्वु० नश्वरम् ॥
 श्रीमलापहा । स्त्री० धूर्त्तपत्न्यायाम् ॥
 गृध्रपत्न्यायां ॥
 श्रीमस्तक । पु० रसिने ॥ इ० त्रि०
 शेष . ॥
 श्रीमुख । पु० सप्तमेवत्सरे ॥ तत फ
 लयथा । सुभिन्न चो ममारोग्य वर्षी
 काल सुधीभनम । सस्यवृद्धि पिपा
 नोयात्-श्रीमुखेसुरवन्दितै ॥ ७ ॥
 न० शिभितानने ॥
 श्रीमूर्त्ति . । स्त्री० देवताविग्रहे ॥ वि
 ष्युप्रतिमायाम् ।
 श्रीयुक्तः । त्रि०) लक्ष्मीविग्रहे । श्री
 श्रीयुत . । त्रि०)
 मति ॥
 श्रीरङ्ग . । पु० पुण्यक्षेत्रविशेषे । श्री
 रङ्गाख्य महापुण्य क्षेत्रसङ्गिज्ञिताह
 रिरितितन्त्रम् ॥
 श्रीरसः । पु० सरलरसि । श्रीविष्टे ॥
 श्रीराग . । पु० षड्भागान्तर्गततृतीय
 रागे ॥
 श्रीराम . । पु० दशरथात्मनि ॥
 श्रील . । त्रि० श्रीमति । लक्ष्मोवति ।
 लक्ष्मणे । श्रियायुक्ते ॥ श्रीरक्षास्त्रि
 । सिन्धादित्वाङ्गम् ॥ श्रियलाति
 बासा . चादानि । चातीनुपसर्गे
 कः ॥
 श्रीलता । स्त्री० महाज्योतिष्मताम् ॥
 श्रीवत्सः । पु० विष्णोश्चिह्नविशेषे ।

श्रीवारक

क्रुत्स्यदुर्वासस पदाघातरूपेरेखा
 विशिषि ॥ महापुरुषलक्षणभूते० व
 चस्यश्वेतवर्णदक्षिणावर्त्तरोमावर्त्त
 विशिषिषा ॥ प्रदक्षिणावर्त्तविचित्ररो
 मश्रीवत्ससद्विस्वविभूषिताङ्गमिति
 मरुडपुराषात् ॥ वदतिमहत्त्वम् ।
 वदव्यक्तोर्वावाचि । वृत्तुवदिह्निक
 भिकषिभ्य सङ्गतिस . । श्रीयुक्तो
 वत्स . ॥ विष्णोः । कृष्णे । गृहवि
 शेषि ॥ सुरङ्गाप्रभेदे । अर्हतीध्वनी ॥
 श्रीवत्सको . पु० इन्द्रतवक्रावर्त्तहृये ॥
 श्रीवत्सभृत् । पु० हरी । विष्णोः ॥
 श्रीवत्सलाञ्छनः । पु० विष्णोः । श्री
 वत्सोमहापुरुषलक्षणभूतश्वेतरो
 मावर्त्तविशिषिलाञ्छनचिह्नमस्य
 तिविग्रहः ॥
 श्रीवत्साङ्गः । पु० विष्णोः ॥
 श्रीवराहः । पु० आदिवराहे । वि
 ष्यो ॥
 श्रीवज्रभ . । पु० परमात्मनि ॥ श्रि
 या विद्याशक्तेर्ब्रह्मस्तदाकारे ॥
 श्रीवाटी . स्त्री० नागवज्रभेदे ॥
 श्रीवारक . । पु० श्याकविशेषे । सिता
 वरे । सूच्याङ्गे । सूचीपत्रके । सि
 राला . सिरयारा . सिरियारी .
 इ० भा० प्र० ॥ तस्याङ्कप्रकाराय
 था । श्रीवारकदलयाङ्गमारनासिसु
 साधितम् । पीडितालोहिततेले
 कासमर्दसमन्वितम् . वातपित्तद

श्रीवृक्षकी

रावल्याविवन्धाधाननाश्रिनी । क
फकृन्मूत्रकृच्छ्रीभेदिनीसारसाय
नी । सा० श्रीबालीत्यर्थः ॥
श्रीबाली । स्त्री० श्रीवारकी० शाकवि
शेषि ॥
श्रीवास । पु० विष्णौ । नारायणे ॥
श्रियोवास । अथवक्षसि० श्रीर
नपायिनी० वसतीत्यर्थः ॥ शिवे ।
हरे ॥ पङ्कजे ॥ वृक्षधूपे । सरलद्र
वे । श्रीवृष्टे ॥ अस्यगुणा० । श्रीवा
सोमधुरस्निक्त स्निग्धोष्णस्तुवर
सर । पित्तलोवातमूर्द्धाक्षिखररी
गकफापह । रक्षीश्रीस्वेददौर्ग
न्ययूक्ताकण्डूत्रणप्रणात् ॥
श्रीवास्तव । पु० चित्रगुप्तात्मजीकाय
स्थजातिविशेषि ॥
श्रीविद्या । स्त्री० महाविद्याविशेषि ।
परदेवतायाम् । त्रिपुरसुन्दर्याम् ॥
श्रीवृक्ष० । पु० बिस्ववृक्षे ॥ अप्रवृत्त
वृक्षे ॥ श्रीप्रद० श्रीप्रियोवावृक्षी
स्य । शाकपार्थिवादि ॥
श्रीवृक्षकः । पु० अप्रवृत्तवृक्षस्यावर्त्ते ॥
श्रीवृक्षकी । पु० श्रीवृक्षकावर्त्तविशि
ष्टेऽश्वे ॥ तल्लक्षणं यथा । वक्षीभवा
वर्त्तवतुष्टयसुकण्ठेभवेद्यस्थवरोच
मानः । श्रीवृक्षकीनामद्वय० सभ
र्त्तु० श्रीपुत्रपौत्रादिविष्टवयेत्यादि
ति ॥ श्रीवृक्षकीवक्षसिचिद्रोमावर्त्ती
सुखिपिचेतितुवैजयन्ती ॥

श्रुतम्

श्रीवृष्टे । पु० सरलवृक्षस्वरसे । वृक्ष
धूपे । श्रीवासे । तल्लगुणायथा ।
श्रीवृष्टे कटुकस्निक्तकषाय श्री
घ्नपित्तजित् । योनिदोषरुजाजीर्ण
त्रणघ्नाधानदोषनुत् ॥ श्रीसञ्जवा
० श्रियोवावेष्टोनियास ॥
श्रीश्र । पु० विष्णौ ॥ श्रीरामे ॥ श्रि
यर्क्षेयः ॥
श्रीशैल । पु० भारतवर्षस्थे पर्वत
विशेषि ॥ सिद्धितथाविधमनेाबिल
यांसमर्थाश्रीशैलशृङ्गकुहरेषुकदोप
लभ्ये । गात्रयथामरलता परिवे
ष्टयन्तिकर्णे यथाविरचयन्तिखगाश्च
नीडम् ॥ द्रुतियोगतारावली ॥
श्रीसञ्जम् । न० लवङ्गे ॥ श्रिय सञ्जा
सञ्ज्ञायस्य ॥
श्रीहरि । पु० परमात्मनि ॥ श्रिय
जीवत्वीपाधिभूतामविद्याहरति०
आत्मज्ञानप्रदानेननाशयति० इति
श्रीहरि ॥ श्रिय दधाने । विष्णौ ॥
श्रीहस्तिनी । स्त्री० भूरुड्याम् हाती
सूडा० इ० गौ० दे० भा० प्र० ॥
श्रियाहस्त० श्रीहस्त । सविद्य
तेयस्याः । अतद्गुनि ॥ यथा । ह
स्तं गृह्णातिहस्तयति । अथश्याश्रु
यहस्तयति । आथश्याकैतिषिनि ॥
श्रुप्रका । स्त्री० सक्तिंकारे ।
श्रुप्रो ।
श्रुतम् । न० शास्त्रे ॥ शास्त्रविचारे ।

श्रुतार्थ

वेदे । अथर्वे । सुषणा • इ • भा •
॥ वि • विश्रुते । अकथिते । श्रु
वणोत्तरे ॥ श्रूयते • श्रुणवा ।
श्रुश्रवणे । क्त • ॥ अश्राविवा । श्रु •
। क्त ॥

श्रुतशोक्तिः । पु • देवर्षी • स्त्री • अ
ननभातुः कुशध्वजकन्यायाम् ।
वि • कौत्तियुक्ते ॥

श्रुतदेवी । स्त्री • सरस्वती •
श्रुतर्षि । पु • सुश्रुताद्युषिषु • सुश्रु
ताया • श्रुतर्षयइतिविक्त्वात् ।
षः ।

श्रुतश्रवाः । वि • आकथितयशसि •
श्रुतश्रवा । स्त्री • श्रुतश्रवापिठप्वस
रि । विश्रुपास्तमातरि ।

श्रुतश्रुवेनुज । पु • मनोहरयज्ञे ।
श्रुतश्रुषी । स्त्री • द्रवण्यां •
श्रुतादानम् । न • व्रजवादे • इ • वा •
श्री • ।

श्रुताध्ययनसम्पत्ता । वि • धर्मवाच
स्त्री • यथा । श्रुताध्ययनसम्पत्ता •
कुनीमा सत्ववदिन । राज्ञासभास
द कार्या यज्ञोभिर्भयसमा • ॥

श्रुतान्वित । वि • आक्षेपे •

श्रुतार्थ । पु • आक्षेपविषयोभू
तार्थे । श्रुतार्थमात्रेणैव • यथा
। श्रुतार्थपरित्यागः श्रुतार्थस्य
कल्पनात् । प्राप्त्यर्थाधादित्येव
परिसङ्ख्यविदेषिकेति •

श्रुति .

श्रुतायु । पु • सूर्यवशोयन्त्रपतिविशि
ष्टे ॥

श्रुति । स्त्री • वेदे । आम्नाये । वेदा
ख्यपरदेवतायाम् • विनियोगवि
धे सङ्कारिभूतेप्रमाणविशेषे ॥
तत्रनिरपेक्षोरव श्रुति । साच
त्रिविधा । विधात्री • अभिधात्री •
विनियोगी • तत्राद्यालिङ्गाद्या
त्मिका • द्वितीयात्रोद्यादिश्रुति

• यद्यथेवमत्रादिबसस्त्वन्व •
प्रतीवतीसाविनियोगी • साऽपि
त्रिविधा । विभक्तिरूपा • एकाभि
धानरूपा • एकरूपाचेति । तत्रवि
भक्तिश्रुत्याहत्वम् • यथात्रोद्यभि
यंजीतेति • तृतीयाश्रुत्या • त्रीणी

थावागाहत्वम् • तदपिपुरीकाव
प्रकृतितया • अरुणयाएकवाचन्या
गवासीम त्रीणीत्वस्मिन्वाक्य वा
रुण्यस्यापिठतोवाश्रुत्याहत्वम् •
तदपिनीरूपद्वयपरिच्छेदवा
रा • नतुसाचादमूर्त्तत्वात् • त्री

णीन प्रोक्षतीतिप्रोक्षयत्त्रीणाहत्व
द्वितीयाश्रुत्या • तच्चप्रोक्ष • नत्री
द्विस्वरूपायैतद्यतेनविनाप्युपपत्ते
• किन्त्वूर्त्तसाधनत्वप्रयुक्तम् • त्री

णीन्प्रोक्षयवानुष्ठानेऽपूवानुपप
त्तेः । एव सर्वेष्वङ्गेषु • अपूर्वप्रयु
क्तसङ्ख्येवोध्यम् • एवमिमान्श्रु
त्तन्वत्सनाश्रुतस्येवशाभिधानोमा

श्रुति .

दत्त . इत्यत्र . द्वितीयाश्रुत्या . म
न्तस्याप्रवाभिधान्यङ्गत्वम् । यदाहव
नौयेजुहेतीत्याहवनीयस्यहोमाङ्ग
त्वसप्तमीश्रुत्या । एषमन्योपिबिभ
क्तश्रुत्याविनियोगोच्चेय । पशुना
यजेतैथैकत्वपुस्त्वयो सामाना
धिकरण्यश्रुत्याकारकाङ्गत्वम् । य
जेतीत्याख्याताऽभिहितसङ्ख्याया
भाषनाङ्गत्वमसमानाभिधानश्रुतेरे
वपदश्रुत्याचयागङ्गत्वम् . नचामू
र्त्तयस्तस्या कथभाषनाङ्गत्वम .
कर्तृपरिच्छेदद्वारातदुपपत्ते । क
र्त्ताच्चेपलभ्य . . आख्यातेनहि
भाषनेऽच्यते . साचकर्त्तारविनाऽनु
पपत्तेतितमाक्षिपति । सेयश्रुति
लिङ्गादिभ्य प्रबला . लिङ्गादिषु
नप्रत्यक्षीविनियोजक शब्देऽस्ति .
किन्तुक्लृप्य । यावञ्चतैविनियो
जक शब्द क्लृप्यते . तावत्प्र
त्यक्षयाश्रुत्याविनियोगसङ्गत्वम
तेषांक्लृपकत्वशक्तव्याहृतत्वात् । अ
तएवं न्यालिङ्गनेन्दोपस्थानार्थत्व
म् . किन्त्वे न्यागाहपत्यमुपतिष्ठत
इत्यत्र . गार्हपत्यमितिद्वितीया
श्रुत्या . गार्हपत्योपस्थानार्थत्वम् ॥
अत्रदेवीगीतायादेवीवाक्य यथा ।
सर्वज्ञाया . सर्वशक्तेर्भक्तोवेद
समुत्पत्त । अज्ञानस्यममाभावा
दप्रमाथानचश्रुतिरितिसर्वज्ञात्

श्रुति :

सर्वशक्तेऽमत्तद्वृत्तिपाठेतुमत्तोमत्
स्वरूपादित्यर्थ ॥ प्रयोगविध्युप
ये गिनिप्रमाणविशेषे ॥ तच्चक्रमप
रवचनश्रुति । तच्चद्विविधम् ।
केवलक्रमपरम् . तद्विशिष्टपदार्थ
क्रमपरम् । तच्चवेदकत्वावेदिक
करीतीतिकेवलक्रमपरम् . वेदि
करणादेवचनान्तरप्राप्तत्वात् । बष
ट्कर्त्तुं प्रथममवद्वृत्तितुक्रमवि
शिष्टपदार्थपरम् . एकप्रसरताभ
ङ्गभयेनमघानुवादेनक्रममाचक्ष्यवि
धातुमशक्यत्वात् । सेयंश्रुतिरित
रप्रमाणापेक्षयाबलवती . तेषाव
चनक्लृपनद्वाराक्रमप्रमाथत्वात् ।
अतएवाश्विनयज्ञस्यपाठक्रमात्तृ
तीयस्यानेयहयप्रसक्तावाश्विनोद
शमेगृह्येद्वृत्तिवचनाहशमस्थानेय
हयमित्युक्तम् । कर्णे . अस्यप
र्याया । कर्णशब्दग्रहीश्रोत्रश्रुति
स्त्रीश्रवणश्रव . ॥ अस्यशुभाशुभ
लक्षणयथा । रक्ताल्पपरुषश्मश्रुक
र्णास्यु पापमृत्यव . । निर्भा
सैश्चिपिटेभीगा . कृपयाङ्गस्वकर्ण
का ॥ शङ्कुकर्णाश्चाराजानीराम
कर्णा शतायुष . इहत्कर्णाश्च
राजानीधनिन परिकौर्त्तिता
॥ श्रवणे . वाक्यजनितवाक्या
र्थविज्ञाने । मनननिदिध्यासन
सङ्कृतेश्रवणज्ञाने ॥ श्रोत्रकर्मणि ॥

श्रुतिधर .

वात्तयान् ॥ अभ्यासि ॥ षड्जा
दिस्रारभाकावयविशब्दविशिषि ॥
तदुक्तम् । प्रथमश्रवणाच्छब्द श्रु
वतीयच्छमापक । साश्रुति सम्प
रिज्ञो यास्वरावयवलयश्चेति ॥ अत्र
चर्च ॥ श्रुयते । सिर्वात्तिस्रिति
कर्मशक्तिम् ॥ श्रुवतीधर्मोऽनयेति
वा । श्रुवतीधर्मोऽनयेति
क्तिम् ।

श्रुतिकट . । पुं . प्राचसीदि ॥ चर्चो
॥ वापशोधने । प्राचक्षिते ॥ इ .
निदिनिदिमचम्प्री ॥

श्रुतिकट . । पुं . कठोरशब्दे ॥
श्रुतिजीविका । स्त्री . श्रुती ॥

श्रुततत्पर . । नि . वेदाभ्यासरति
। सचर्च ॥

श्रुतिधर : नि . श्रुतमात्रेणधार-
की ॥ तदीषधमूक्त गारुडं यथा ।
हरिकबाच । इति कर्च . वैमूलगु
हीत्वाचूष येहर । सर्वरंगविनि
मुक्तचूर्णपलवतशिव ॥ सचौरं
भक्षितकुर्वात्सप्तानेनषध्वज । न
रश्रुतिधरंशूरशृगेन्द्रगतिविक्रमम्
पद्मगौरप्रतीकाथ युक्त दशमतायुषा
। षोडशाब्दाकृतिविप्रसततदुग्ध
मैजितम् । मधुसर्पि . समायु
क्तं वगधमायुष्कारं भवेत् । तज्जगध
मधुनासाधैदशमधुसहस्रिचम . ।
कुर्वात्तंश्रुतिधरं प्रमदाजनवक्त्रभ

श्रेय .

मिति । १६१ अध्याय . ॥
श्रुतिवर्जित । नि . बधिरे ॥ ना
स्तिके ॥ श्रुतिभ्यां . श्रुत्यावावर्जितं
त ।

श्रुतिवेध . । पुं . कर्चवेधे ॥
श्रुतिस्फोटा । स्त्री . कर्चस्फोटा
याम् । त्रिपटार्यालतायाम् ॥

श्रुतीपनिषत्क : । त्रि . श्रानिनि ॥
श्रेटो । स्त्री . लोलावत्युक्ताङ्गविशिषि ॥
श्रेषि . । पु . स्त्री . बोध्याम् ।

श्राचीपङ्क्तौ ॥ समरनविशिषसं
इती । कारुसइती । एकीनशिल्पे
नपय्येनवायेजोवन्ति . तेषांसमूहे
॥ अयति . श्रीयतेवा । श्रिञ् . ।
बहिश्रीतिनि ॥ एकमुख्येसजाति
समूहे ॥ सिकपाचे ॥

श्रेषिक पु . मगधदेशीयमृपति
विशिषि ॥ इतिदिमचम्प्री ।

श्रेषी । स्त्री . श्रेषिकशब्दार्थे ॥

श्रेषीधर्म . । पुं . बधिगादीनाधर्मे ॥

श्रेय . । न . सुक्तौ । निर्वाणे । नि
श्रेयसे । वेदवीधितेपरमपुरुषार्थे
। स्वरूपावस्थानि । अनपाविसुखा
वाप्तिलक्षणे । आगमज्ञापितेइति

॥ यथा । इहैव नरकव्याधिसिक्कित्या
नकरातिय : । गत्वानिरीषध देशं
व्याधिस्य कि क्करिष्यति ॥ वाच
तिष्ठतिदेहीयतावत्तत्त्वसमम्भसित्

। सन्दीप्तिभवनीके . मुक्कृपंखनतिपार्व

श्रेष्ठ

ति । व्याघ्रीवास्तौ जरावायुर्याति
 गिन्नघटास्वुवत् । निन्नन्तिरिपुवद्रो
 गास्तस्माच्छ्रेय समाचरेत् । या
 वन्नाश्रयतीदु खयावन्नायान्तिचाप
 द । यावन्नेन्द्रियवैकल्य तावच्छ्रे
 य समाचरेत् ॥ कालानन्नायती
 जानाकार्यैः स सारसम्भवे । सुख
 दु खैर्जानोहन्तनवितिहितमात्म
 न इतिकुलार्णवैप्रथमोस्त्रास ॥
 कल्याणैः । मङ्गले । शुभे ॥ धर्मे ।
 । वेदविहितेप्राणिनामभ्युदयनि ।
 श्रेयससाधने । प्रवृत्तिनिवृत्तिलक्ष
 णे ॥ पुण्ये ॥ चि । अतिप्रशस्ते ।
 शस्ते ॥ इदमनयोरतिशयेनप्रशस्त
 म् । द्विवचनेतीयमुन् । प्रशस्त्रस्य
 । विद्यावधिके ॥ धर्मार्थाबुच्यतेश्रे
 य ॥ कामार्थैः । धर्मैवच । अ
 र्थैवेहवाश्रेयस्त्रिवर्ग इतितुस्थि
 ति ॥ अयमुपदेशोबुभूत्सून्प्रति
 धाय ॥

श्रेयसी । स्त्री० करिपिप्यल्याम् ॥ अ
 भयायाम् ॥ पाठायाम् । शठाभ्वा
 याम् ॥ श्रेष्ठायाम् ॥ उगित्वान्डी
 प् ॥

श्रेयाश्च । पुं० वृताहृदिशेषि ॥
 श्रेष्ठः । पुं० कुबिरे । धमदे ॥ विप्रै
 ॥ नृपे ॥ मुख्यप्राणे । न० गीर्दु
 र्ध्वे । गव्ये ॥ चि० अय्ये । वरे
 । पुष्कले । सप्तमे । अतिशीमने ॥

श्रीतव्य

अयमेषामतिशयेनप्रशस्य । अति
 शायनेतमद्विष्टनावितीष्टन् । प्रश
 स्यस्यश्च ॥ प्रधानभूते ॥ ज्येष्ठे ॥
 वृद्धे ॥

श्रेष्ठकाष्ठ । पुं० शाकवृक्षे ॥

श्रेष्ठता । स्त्री० श्रेष्ठत्वे ॥

श्रेष्ठा । स्त्री० स्थलपद्मिन्याम् । उत्त
 मार्यानार्याम् ॥ ज्येष्ठानक्षत्रे ॥

श्रेष्ठान्नम् । न० वृक्षान्ने ॥

श्रेष्ठी । पुं० कुलीतमणिलिपिनि ॥

श्रीश्व । चि० अङ्घ्राहीनेपत्नी ॥ श्री
 षति । श्रीणुसङ्घाते । पचाद्यच्
 ॥ यश्च । शृणोति । श्रु० । बाहुल
 कात् ॥

श्रीचि । स्त्री० कव्याम् ॥ श्रोणति ।

श्रीणु० । इन् ॥ यश्च । श्रूयतेपुं

न्नि । श्रु० । बहिःश्रुश्रुयुद्गुला
 हात्वरिभ्योनिदितिनि ॥ पथि ॥

श्रीशीफलम् । न० कटौ ॥

श्रीशीफलकम् । न० कटिपाश्वे ॥

कटे ॥ श्रीणि फलकमिव । चर्मा
 कारत्वात् ॥

श्रीणिष्विष्वम् । न० कटिसूत्रे ॥

श्रीणिसूत्रम् । न० खड्गवन्धनसूत्रे ॥

परतला० इ० भा० प्र० ॥

श्रीणी । स्त्री० कव्याम् ॥ पथि ॥ क्वा

दिकारादितिपक्षेऽपि ॥

श्रीतव्यः । चि० अश्वणीये । श्रोतुं धी

र्ये ॥ श्रीतव्य श्रुतिवाक्येभ्योम

श्राविय

नन्वधोपपत्तिभि ।
 श्रौत । न० कर्ण० ॥
 श्रौता । चि० श्रवणकर्त्तरि । यो ह्य
 र्थं सध्यगद्यबुध्यते स एव श्रौता भवति
 ॥ यथा । वक्त्रं रवदितज्जाड्यं श्रौ
 ताय ननु ह्यते । इति ॥ अपि
 च । विधिविहीने श्रोतारिवक्तुवाक्य
 प्रयाति वैफल्यम् । नयनविहीन
 भर्त्सरिणा वग्रा मवश्वश्रुनाक्षीणा
 मिति ॥ श्रुणोति । श्रु० । श्रुत् ॥
 श्रौतम् । न० श्रुतो । कर्ण० । शब्द
 यद्वयनिष्पन्नं इन्द्रियमिषेति । श
 ब्दाभिव्यक्तकचन्द्रये ॥ श्रुणोत्यन
 नेतश्रौतम् । शब्दश्च श्रवण प्रति
 करणम् । श्रूयतेऽनेन वा । श्रु० ।
 छन्दान्य माश्रुभसिभ्यस्त्रिमिति च न
 ॥ कर्त्तृशब्दो न्यवच्छिन्न नभएवश्री
 चम ॥
 श्रौतय । पु० क्वाण्टसे । अधीत
 धेद ॥ विद्याचारवत् । ज्ञातके
 ॥ कन्दोऽधीते । श्रावियश्च दे
 धीतइति । कन्द० शब्दश्च । श्रौच
 भाषाघनप्रत्ययश्च देध्यायिनिनिपा
 त्यते ॥ छन्दोऽधीति ॥
 श्रौतयलक्षण यथा । जन्मनात्रा
 क्षणीज्ञेयं सकारेणैव जलच्यते ।
 विद्याभ्यासी भवेद्द्विप्र श्रौतयस्त्रि
 भिरेव हि ॥ इति पाश्चात्तरखण्डे
 ११६ अध्यायः ॥ अपि च । एकां

श्रौतम्

शाखांसकल्पावापडभिरङ्गैरधीत्य च
 । षट् कर्म निरतोऽपि श्रावियो
 नामधर्मवित् । इतिदानकमला
 कर ॥
 श्रावियता । स्त्री० श्रवे । श्रावियत्वे ।
 श्रौतयत्वम् । न० श्रौत । वेदवेदा
 ङ्गपारगत्व । वेदान्तार्थपारगत्वे ।
 श्रावियस्वभाव । त्व श्रौतये
 कामराहित्यात्सर्वानन्दा सहस्य
 ता । साश्रुतसकलानूकामानुसर्षे
 ति प्राज्ञतासरि ॥
 श्रौतम् । न० अग्निवये । गार्हप
 त्याहवनीयदर्शनाग्निषु० त्रि०
 वेदसम्बन्धे ॥ श्रुतीभवम् । श्रुति
 रिदमित्याद्यर्थेषु वा । शैधिकेऽप्य ।
 श्रुतिविहितधर्मादौ ॥ यथा । धर्म
 श्रौतविहितधर्मः श्रौत स्मार्त्तौ
 विधाद्विज्ञे । दानाग्निहोत्रसम्ब
 न्धमिष्यः श्रौतश्चलक्षणम् ॥ स्मार्
 तौवर्णाश्रमाचारोऽयमेव नियमैर्यु
 तः । पूर्वोऽधीत्येव ॥ श्रौत
 सप्तर्षीयानुबन्ध ॥ ऋषीयकूपसा
 नानिब्रह्मणोऽज्ञानिसाश्रुतिः । म
 न्वन्तरश्च श्रौतश्च त्वानुबन्धो
 त् । तत स्मार्त्तं स्मृतीधर्मावर्णा
 श्रमविभागश्च । एवमेव विधिधर्म
 मं शिष्टाचारं सचच्यते । वि
 श्वेय श्रवणात् श्रौतः स्मरणात्
 स्मार्त्तं चच्यते ॥ इत्यादिहात्मकः

श्लक्ष्णकम्

श्रीत . स्मार्त्तोवर्णाश्रमात्मकइति
 माख्ये १२ . अध्याय ॥
 श्रीतयज्ञ । पु . अग्निहोत्रदर्शपी
 यंमासादौ ॥ श्रुत्याप्रीक्त श्रीतः
 । अण् . सचासौयज्ञश्च ॥
 श्रीतस स्फुटि । स्त्री . वेदोक्तस स्फु
 यायाम् । यथा । गृहस्थस्य क्रिया
 सर्वाभागमेता कलौशिवे । नान्य
 मार्गे क्रियासिद्धि कदापि गृहमेधि
 नाम ॥ भैक्षुकेप्याश्रमेदेविवेदो
 क्त दण्डधारणम् । कलौनाख्ये वत
 त्वज्ञे वतस्तच्च छौतस स्फुटिरिति
 म . नि . तन्त्रम् ।
 श्रीचम् । न . श्रोत्रियतायाम् । श्रो
 त्रियस्य कर्मभाषाया । युवादिवा
 दण् . श्रोत्रियस्य लोपश्च । श्रोत्रा
 णांसमूहे ॥ भिक्षाद्यण् ।
 श्रीषट् । अ . देवहविर्दाने ॥ श्रूयते
 ऽनेन । श्रु . । बाहुलकात् . ङीष
 ट् ॥
 श्लक्ष्ण । चि . लोके । अस्त्रपर्यायाय
 या । लोकाल्पञ्च लक्षा . सूक्ष्म श
 ल्क्षादभक्तशतनु । चियांभाचाचुटि
 . पु . सिलवक्षीशकणायव ॥ इति
 ॥ मनोहरे ॥ सुखस्पर्शे । अपरुषि
 । क्षिग्धि ॥ श्लिष्यते . श्लिष्यतिवा ।
 श्लिष्यन्नालिङ्गने । श्लिषिरश्वोपधाया
 इतिक्त् ॥
 श्लक्ष्णकम् । न . पु . नफलं ॥

श्लीपदम्

श्लक्ष्णतीक्ष्णायम् । न . श्ले . श्ले ॥
 श्लक्ष्णकशस्त्रतत्तीक्ष्णश्च . तच्चतद
 यश्च ॥
 श्लक्ष्णत्वक् । पु . अश्मन्तकवृक्षे ॥ सु
 न्दरवल्कले ॥
 श्लक्ष्णभूमि । स्त्री . कृष्णमृदि ॥
 श्लय । चि . श्रैधिलोख्ये । श्रिधिले ।
 श्लाघनम् । न . अभिनन्दने ॥
 श्लाघा । स्त्री . अभिलाषि । इच्छाया
 म् ॥ उपास्तौ , परिचर्यायाम् ॥
 प्रशसायाम् । अविद्यमानगुणसम्ब
 न्धज्ञापने ॥
 श्लाघिष्ठ । चि . श्लाघ्यतमे ॥
 श्लाघ्य । चि . प्रशस्ये । श्लाघनीये ।
 स्तुत्ये ॥ आशास्ये ॥
 श्लिकु । पु . सेवके । भृत्ये ॥ श्लिष्य
 ति . यावत्कार्यं लगतिव्याप्रियते ।
 श्लिष्यन्नालिङ्गने । श्लिषि कश्चेति
 कु कश्चान्तादेश ॥ पिङ्गे ॥ न .
 ञ्योति श्लास्त्रे ॥
 श्लिषा । स्त्री . अलिङ्गने ॥
 श्लिष्ट । चि . सम्पृक्ते । गत्यर्थाऽक
 मंकेति . श्लिषि . क्त । श्लिष्युक्त
 शब्दादौ । भिन्नार्थकैकरूपान्वितवा
 क्ये ॥ तस्मिन् यथा । श्लिष्टमिष्टम
 बिस्पष्टमेकरूपान्वितं वचइति ॥
 श्लीपदम् । न . पादरुग्भिदि । पाद
 बल्मीके ॥ अस्थनिदान्तु । य
 सञ्चरोवड क्षण्योभृशान्तिः श्ला

श्लेष

थोन्वणापाद्गत क्रमेण । तन्मू
पदस्यात्कारकण्येनैत्रिश्रीषनासा
खपिकेचिदाहु ॥ पुराणोदकभू
यिष्ठा सर्वं सुपुषशीतला ये
देशास्ते पुजायन्ते श्रीपदानिभिषि
त । इति ॥ विशेषतस्तुत्युक्तेरन्व
वापिभवतीतिवेध्यते ॥

श्रीपदप्रभव । पु. अ स्रहर्षे ॥
श्रीपदापह । म. पुत्रजीवहर्षे ॥
श्रीपदो, वि. व्याधिनाम्युलचरये ।
श्रील । वि. लक्ष्मीवति।श्रीले ॥ श्रि
यलाति । ला. । का । कापिलका
दित्वात्त्वम् ॥

श्लेष । पु. स योगी । सन्धी ॥ शब्दा
लक्षारविषिषि । तस्य लक्षणादयोग्य
या । वाच्यभेदेनभिज्ञायद्युगपद्वाप
यस्यथ । शिष्यन्तिशब्दा श्लेषी
सावक्षरादिभिरष्टधा ॥ अर्थभेदेन
शब्दभेदइतिदर्शनी. काव्यमार्गोस्त
रोनगप्यतइतिचनये. वाच्यभेदेन
भिज्ञापिषब्दाद्यद्युगपदुच्चारणेन
शिष्यन्ति. भिन्नस्वरूपमपङ्कवती.
सश्लेष. । सवर्णपदलिङ्गभाषा
प्रकृतिप्रत्ययविभक्तिवचनानांभेदा
दष्टधा । क्रमेणोदाहरणम् । अल
क्षार शब्दाकारनरकपाल परिज
नी विशीर्षाङ्गी भृङ्गी वसु च वष
पनी बहुवया : । अत्रस्थे यं स्या
थी रपि भवति सर्वा सरगुरीविं

श्लेष

धी वक्रं मूर्द्धि स्थितवति वय केपु
नरमी । विधीचद्रेएव. विधी
दैवेवक्रं कुटिलेएव. वक्रं प्रतिक्रुले
. मूर्द्धिमस्तकेस्थितवतिसतिसर्वा
सरगुरीमहादेवस्यापीयमवस्थाभव
ति . अमीमानुषावयपुन कीक
स्यांगचनयामिस्वयं । अत्रविधा
विस्तुवर्षे. वचंथी श्लेष ॥
पृथुकार्तस्वरपात्र भूषितनि
शेषपरिजन देव । विजसत्करेणु
गहनं सम्प्रति सममावयी सदन
म् ॥ भक्तिप्रह्वनिश्रीकनप्रथमिनी
। नीलात्पलस्पधनी। ध्यानालम्बन
ताम । समाधिनिरते नीति इति
प्राप्तये । लावर्ण्यकमहानिधो रसि
कर्ता लक्ष्मीहृषी सन्वती युष्म कं
सुकतां भवार्तिधमन नेच तनु वां
हरे . । एवमवचनश्लेषापि ॥ महदे
सुरसम्बन्धित मव समासङ्गमागमा
हरणे । हरमहुमरण त चित्तमी
हमवसरउमेसहसा ॥ अय सर्वाधि
शास्त्राणिहृदिज्ञोषुचवक्ष्यति । सा
मर्ष्यं कृदमिवावांसिवायाञ्चन्द्रपात्म
ज . ॥ रजनिरमयमीक्षे पादप
प्रावलीकक्षयसमयपराप्तापूर्वसम्प
त्सङ्गम् । प्रथमनिबन्धमध्ये जातु
चित्तप्रसादाद्दृष्टुचित्तवचि : स्यां
नन्दितासातथामि ॥ सर्वं सहरसर्वं
स्वत्वभवच्छेदतत्पर : । नयोपकार

श्लेषकार

साम्मुख्यमायासितनुवर्त्तनम् ।
 भेदाभावात्प्रकृत्यादेर्भेदापिनव
 मोभवेत् । नवमोपीत्यपिभिन्न
 क्रम ॥ उदाहरणम् । योऽसक्त
 त्परगोत्राणांपक्षच्छेदक्षणक्षम ।
 शतकोटिदृताविभ्रद्विबुधेन्द्र सरा
 जते ॥ अन्नप्रकरणादिनियमाभ
 वात् । द्वावप्यर्थौवाच्यौ ॥ अर्थाल
 ह्कारविशिषि ॥ तल्लक्षणादयोयथा ।
 श्लेष सवाक्यएकस्मिन्न्यवाने
 कार्यताभवेत् ॥ एकार्थप्रतिपा
 टकानामेवशब्दानाद्यत्रानेकीर्थ
 सश्लेष । उदाहरणम् । उदय
 मयतेदिङ्मालिन्य निराक्षरुतेत-
 राम् । नयतिनिधन निद्रामुद्राप्रव
 र्तयतिक्रिया । रचयतितरांस्त्रै
 राचारप्रवर्त्तनकर्त्तनम् । नतवतल
 सत्लेख पुष्पोषिभातिविभाकर ॥ अ
 त्वाभिधायाश्चनियन्त्रणात् । द्वावप्य
 कंभूपीवाच्यौ । श्लेषणम् ।
 श्लेषः । घञ् ॥ ऐक्ये ॥ श्लेष्य
 ति । श्याह्यघेतिय ॥

श्लेषणम् । न० । एकौभवने ॥

श्लेषक । पु० । कर्त्तु ॥

श्लेषकार । चि० । कफवर्द्धकद्रव्येषु
 ॥ तानियथा । भोजनानन्तरञ्चा
 नजलपान तृषाधिना । तिलतैल
 स्निग्धतैलस्निग्धामामलकीद्रवम् ॥
 यद्युपिताञ्जतक्रस्रपक्व रम्भाफल द

श्लेषा

धि । मायास्वशर्करातोयसुस्नि
 ग्धस्थलसिवनम् ॥ नारिकेलीदक
 रुच्यज्ञानपर्युषितजलम् । तरुमु
 क्ष्मापक्वफलमुपक्व कर्कटीफलम् ॥
 खातज्ञानस्रवर्षासु मूलकाथ श्लेष
 कारणम् । तज्जलव्रह्मगन्धुधमह
 द्दीर्घविनाशनामिति । ब० वे० १६
 अध्याय ॥

श्लेषघना । स्त्री० । मल्ल्याम् ॥ के
 तव्याम् ॥

श्लेषघ्न । चि० । श्लेषघनाशके ।
 न० । मधुनि ॥ श्लेषघ्नाणहस्ति ।
 हन० । अमनुष्येतिटक ।

श्लेषघ्ना । स्त्री० । मल्लिकायाम् ॥
 कम्पल्लके ॥ इ० । हे० । न्द्र ॥

श्लेषघ्नौ । स्त्री० । मल्लिकायाम् ॥ ज्यो
 तिष्वात्थाम् ॥ टित्वान्डीष ॥ नि
 कटुनि । व्योषि । इ० । से० । कर ॥

श्लेषण । पु० । श्लेषले । बहु
 वारके ॥ सन्धिस्यकफो ॥ चि०
 श्लेषवति । श्लेषास्वस्य । पा
 मादित्वान्न ॥

श्लेषणा । स्त्री० । वृक्षभेदे । तपंग्या
 म् । गुरुस्क्रन्धे ॥

श्लेषा । पुं० । कफो ॥ तस्यप्रकोपहे
 तुर्थया । गुरुमधुररसातिस्निग्ध
 दुग्धेषु भक्ष्यद्रवदधिदिनिद्राप-
 पसर्पिः प्रपूरैः । तुहिनपतनका
 वेश्लेषण 'समप्रकोप प्रभवति

श्लेषहर

द्विषसादीभुक्तमात्रेवसन्ते ॥ तज्ज
 लष यथा । स्त्रीमित्यमधुरस्यता
 शिशिरताश्रीकल्य प्रसिकामलप्राचु
 र्याम्यरतारसञ्चलवण कण्डूरति
 खल्पता । आलस्यचिरकारिताक
 ठिनताश्राघारुचि स्निग्धतातन्द्रा
 तृपलुपदहकासशुकतापता क
 फीक्तारुज ॥ तद्प्रशमताकार
 य यथा । शुक्रशीतसृदुस्निग्धमवर
 स्थिरपिच्छता । श्लेषण
 प्रशमयान्निविपरोतगुणैर्गुणा ॥
 रुक्षक्षारकषायतिक्तकटुकव्यायाम
 निष्ठोवनस्त्रीसेवाधूनियुक्तागरर
 तिक्रौडापदघातनम । धूमाल्यु
 ष्याशिराविरिकवमनमू देापनाहादि
 क पानाहारविहारभेषजमिदृश्ले
 ष्याणमुच्यते ॥ श्लेष० । सर्व
 धातुभ्योमनिन् ॥
 श्लेषल । पु० श्लेषी । श्लेषात
 कं ॥ चि० श्लेषयुक्ते । कफि
 नि ॥ श्लेषास्त्रास्त्रि । सिन्धादि
 भ्यश्चेतिपञ्चलक्ष् ॥
 श्लेषान् । चि० श्लेषी ॥ ल
 जभावेमतुप ॥
 श्लेषह । पु० कटफलवृक्षे ॥
 श्लेषहर । चि० श्लेषहरद्रव्ये
 षु ॥ तानियथा । वक्रस्त्रिदभृष्टभ
 ङ्गपक्वतैलविशेषकम् । अमण
 शुष्कभक्ष्यश्चशुष्कपक्वहरोतकी ॥

श्लोक

पिण्डारकमपक्वश्चरन्नाफलमपक्व
 कम् । वैश्वानरसिन्धुवारमनाहा
 रमपानकम् ॥ सघृतरोचनाचूर्ण
 सघृतशुभ्रकरम् । मरीचपिप्प
 लीशुष्कमाद्रककीरकमधु ॥ द्र
 व्याग्येतानिगन्धर्विसद्यश्लेषहरा
 षिचेतित्र० वै० १६५ध्याय ॥
 श्लेषात । प० श्लेषातके ।
 बहुवारके ॥
 श्लेषातक । पु० श्लेषी । श्लेषी ।
 बहुवारके । लसीका । पू० भा०
 प्र० ॥ श्लेषाणमतति । अत
 सातत्यगमने । कुन्निविपस श्लेषी
 रपूर्वस्यापि ॥
 श्लेषिक । चि० कफजि ॥ ज्ञे
 ष्यश्च शमनकोपनवा । वातपि
 त्तकृष्णभ्यः शमनकोपनयोरितिठ
 ल् ॥ कफस्यशमन ॥
 श्लोक । पु० पद्ये । अनुष्टुप्प्र
 भेदे ॥ यथा । पञ्चमोलीशुक षष्ठ
 क्षमसस्तुसनेलघु । पाट्टिहिविष
 नेगन्धेच्छ्लोकीऽनुष्टुप्श्चकीर्ति
 ॥ क्वचित्पादितुविषनेपञ्चमाद्यास्त्र
 योपिजा । तैक्वापिसर्वेणा श्लेषी
 क्वचित्क्विकल्पपञ्चमः ॥ यथासि ॥
 यथा । पुण्डरीकीनलीराजापुण्ड
 रीकीयुधिष्ठिरः । पुण्डरीकीका
 चवेदेहीपुण्डरीकीकाजनादनः
 ॥ वेदमन्त्रे ॥ सङ्घाति ॥ श्लोक

शब्दंष्ट्रा

ते ॥ श्लोकसङ्घघाते । घञ् ॥
 श्लोककार । पु० वाल्मीकिमुनी । श्लो
 ककृति ॥ श्लोक करीतिकर्मण्यण् ॥
 श्लोक्य । चि० पुण्यकीर्त्यङ् ॥
 श्लु । कार्यम् । न० आगामिन्यहनि
 कर्तव्ये ॥ यथा । श्लु कार्यमद्य
 कुर्वीतपूर्वाह्णं चापराह्णिकम् ॥
 नहिमृत्यु प्रतीक्षे तन्नतवाप्यथवा
 कृतम् ॥ इतिकुलाण्यवतन्त्रम् ॥
 श्लु श्रेयसम् । न० शिवे । भद्रे ।
 कश्याणे । मङ्गले । शुभे । शस्ते
 अर्थपरपदस्यात्रश्लु शब्द काल
 बाच्यापि । अभिधत्तेस्वभाविन० ते
 नेमौमङ्गलार्थकावितिपाणिनीयम
 तदर्पण ॥ परमात्मनि । परान
 न्दे । शर्मणि । शास्ते । सुखे ॥
 श्लु आगामीश्रेयोऽत्र । श्लुसीव
 सीय श्रेयसद्वत्यश्च समासात् ॥
 श्लु श्रेयद्वृत्तिविग्रहे० मयूरव्यस
 कादित्वात्समास ॥
 श्लुगण । पु० कुक्कुरसमूहे ॥
 श्लुगणी । चि० शुनापिषके ॥ श्लुगणी
 । स्व्यश्चङ्नि ॥
 श्लुयाही । चि० शुनापिषके ॥ शुना
 याही ॥
 श्लुचक्रम् । न० कुक्कुरचेष्टायाम् ॥ प
 श्यवारञ्चाम् ॥
 श्लुदृक् । पु० गोकुचुरे ॥
 श्लुदृष्टा । स्त्री० गोकुचुके । गोकुचुरके

वृशवा

शुनोदंष्ट्रिव ॥
 श्लुधूत् । पु० शृगाले ॥
 श्लुवा । पु० ग्रामसृगे । अस्य पर्याया य
 या । कौलेयक सारमेय कुक्कु
 रोसृगद शक । शुनकीभषक श्लुवा
 स्यादिति ॥ शुनोलक्षण यथा । प
 दा पञ्चनखास्त्रयोऽपचरण ष
 ङ्गिनखैर्दक्षिण स्तःस्त्रीघ्रायनखो
 सृगेश्वरगतिर्जघन भुव यातिच ।
 लाङ्गलससट० दृगृक्षसदृशी कर्णोच
 लम्बो मृदू यस्य स्यात् सकरोतिपी
 टुरचिरात्पुष्टाश्रय बैगृहे ॥ इति
 बाराही ॥ अस्यपरौक्षातुसृगयार्थं
 शाकुनार्थं कौतुकार्यमहीचिता ।
 श्लुवान् शोष्यास्तस्तेषामववच्या
 मिलक्षणम् ॥ गुणजातिप्रभेदेनशु
 गोभेदाच्चनेकश । सात्त्विकाराज
 साश्चैवतामसाश्चिधामाता ॥ अ
 यान्ताश्चपरिचीणा पवित्रा० स्व
 ल्पभोजिन । श्लुवानस्ते सात्त्विका
 प्रोक्तादृश्यन्ते चक्रचित्कचित् ॥ १ ॥
 क्रुबाबहुभुजादीर्वांगुरुवक्षस्तनूद
 रा । जाङ्गलस्याजाङ्गिकाश्चशुान
 स्ते राजसामता ॥ २ ॥ अल्पश्रमे
 यथेशान्ताललज्जिह्वागुरुदरा ।
 श्लुवानस्तेतामसाश्चैवा सन्ध्याव
 नसमाश्रया ॥ ३ ॥ ब्रह्मादिजाति
 भेदेनचतुर्धासर्वएवहि । शुभादी ॥
 र्धास्तवकर्णालघुपुच्छस्तनूदरा

श्वानिगमम्

सुशुक्लखरदन्ताश्च श्वानस्ते ब्रह्मजा
 तय ॥ १ ॥ रक्ताङ्गास्तनुलोमानो
 ललात्कणास्तनूदरा । दीर्घादीर्घ
 नखरदा श्वानस्ते क्षत्रजातय
 ॥ २ ॥ येषौतवर्णासृदवक्षतनुलोमा
 नएवच । क्रुद्वाक्रुद्बालकृष्णस्ते
 श्वानीवैश्याजातय । ३ ॥ कृष्णा
 वर्णास्तनुमुखादीर्घरीमाश्चण्डवच ।
 चक्रुद्वा श्रमयुक्ताश्चतिश्वान श्रु
 द्रजातय ॥ ४ ॥ लघुप्रमाणास्तु
 रुदराद्येषुऽमेध्यमन्वाहपुत्रकाद्य ।
 प्रवृद्धपुष्कालघसुष्मदन्तास्ते चान्य
 जा कुक्कुरजातय स्यु ॥ ५ ॥
 द्विजातिचिह्नससर्गात्द्विजाति
 श्वामभयावद् । लघुवचयसम्बन्धा
 त्चिजातिर्धननाशन ॥ अश्वभी
 ज । द्विजातिर्वात्रिजातिर्वात्रिजा
 ति श्वामहीभृताम । भयधन
 चयधीकविद्धातियथाक्रमम ॥ इ
 तिभोजराजकृतौयुक्तकल्यतरु
 ॥ श्रुत्यालक्षय यथा । पादेपादेप
 च्चपश्चाऽयपादेवामियक्ष्णन्खा
 मङ्गिकाद्या । वक्र पुच्छं पिङ्गला
 सम्बन्धनीयासारोद्भुक्तुक्कुरीपात्तपु
 ष्टा ॥ इतिवाराही ॥ श्वयति ।
 ट, भोऽश्वगतिवशी । श्वसु, चन्नि
 तिसाधु, ॥ वास्तुन, स्थानभेदे ।
 श्वनिगमम्, । न. श्वनिगमायाम्, । व
 र्णांनिगमायांश्वानउपवसन्ति. तां

श्वपापत्र

कृष्णातुर्दशीत्याहु । तस्यांखिलकी
 चिचच्छानउपवसन्ति । तथाचति
 र्गधिकरणे • श्ववरभाष्यम् । श्रु
 नउतुर्दश्यासुपवसत पश्यामइति
 । श्रुनानिश्चितिविद्यहे • विभाषासे
 नासुराच्छायाशालानिगानामिति •
 निगानातत्पुरुषस्यपात्रिकक्रीवत्व
 म् ॥
 श्वनिगमा । स्त्री • श्वनिशि ॥ श्रुर्नांनि
 गमा । विभाषासेनितिपक्षेक्रीवत्वाभा
 व ॥
 श्वपक्, । पुं • श्वपक्षे ॥ निषाद श्व
 पच, श्वपगितिविपाकित ॥
 श्वपच । घु • श्वपाके । चयडाली ।
 अन्यःवसाथीत्वस्यस चान्तरम् ॥ अ
 श्वधर्मविधा, चयडालश्वपचानान्तु
 चिह्नमात्प्रतिश्रय । अपपात्राद्य
 कर्तव्याधननेर्वाश्वगर्दभम् ॥ वा
 सासिसृत्तधिलानिभद्रभायडेषुभी
 जनम् । काष्ठाविसमलङ्कार, परि
 ब्रज्याचनित्यम् ॥ नतौ समयम
 न्विच्छेत्पुरुषाधर्ममाचरन्, । श्व
 वहारीमिधस्तेषांश्ववाह सहस्रै
 सह ॥ अन्नमेवांपराधीनदेयश्चाद्वि
 द्रभाजने । रातौनिविचरयुस्तेय मे
 युनगरेषुच ॥ द्विवाचरियुःकार्यार्थ
 चिह्निताराजशासनै । अवाभ्रव
 चयडालनिर्दरैर्युरितस्त्रितिः ॥
 चयडालान्य, सततयथाशौक्यं नृ

श्वयथु

पाञ्चया । बध्यबासांसिगृह्णीयु ।
 शय्याश्वाभरणानिचितिमनु ॥ च
 खडाल , श्वपच , क्षतासूनीवै देह
 कस्तथा । मागधायोगधीचै वसमै
 तेन्वावसायिन . ॥ इत्यङ्गिरा ॥
 श्वपच • डीम • डुमडा • इ • भा •
 प्र • ॥ श्वानंपचति । डुपचष् • ।
 पचाद्यच् ॥

श्वपदम् । न • कुक्कुरपादे ॥

श्वपाक । पुं • निषादे । च डाली ॥
 तस्थीत्यतिथंथा । क्षत्तुर्जातस्तथो
 यायाश्वपाकइतिकीर्त्यते • इतिम
 नु । शूट्रेणवैश्यायांजात क्षता
 • क्षत्रियेणशूद्रायांजाताउया • ते
 नतस्यांजात , श्वपाकइत्युच्यतइति
 कुल्लूकभट्ट ॥

श्वफल । पु • बीजपुरे ॥

श्वफल्क । पु • वृष्णिपुत्रे । अक्रूर
 पितरि ॥

श्वफल्कपुत्र । पुं • अक्रूराख्ययादवे ॥

श्वभोरु • । पु • फेरौ । शृगाले ॥

श्वभ्रम् । न • भूच्छिद्रे । अक्षपर्यावा
 यथा । कुङ्करशुषिरविवरविलम् ।
 छिद्र निर्व्यंथन रोक रन्ध्र श्वभ्र वपा
 शुषिरिति ॥ श्वभ्रवर्षत । श्वभ्रग
 तौ । ख्यन्त । पचाद्यच् ॥ शृश्री
 भनमभ व्योमाचवा ॥ विदीर्षभू
 भागे ॥

श्वयथु • । पुं • श्राथे । त्वग्विवर्षने

श्वशुर्थ्य

श्वयति • श्वयनमनेनया । टुषी
 श्विनतिवृहती । ट्टिमोऽयुच् ॥
 श्वयीचि । पु • चन्द्रे ॥ व्याधी ॥
 श्वयति । टुषीश्वि • । श्वयते
 छिदितिर्द्विचि । गुन्थायादेशौ ॥
 श्ववृत्ति । स्त्री • सिवायाम् । चाक
 री • इ • भा • प्र • ॥ सिवातुदौन
 दृष्टिस दर्शनस्वामितर्जननीचक्रिया
 द्विधर्मयोगात् • शुनोवृत्तिरिव ।
 शुनइववृत्तिर्वा । सिवाश्ववृत्तिरा
 ख्यातातस्मात्तांपरिवर्त्तयंथदिति
 मनु ॥

श्वव्याघ्र । पु • श्वापदे । व्याघ्रादि
 द्वि क्षपथौ ॥

श्वशुर । पु • पृष्ये ॥ पतिपत्न्यो
 पितरि ॥ पत्यु पितापत्न्या श्व
 शुर • पत्न्या पितापत्यु श्व
 शुर ॥ शुइत्यास्यर्थे • पूजायांवा
 । शुभश्चते • अश्रयतेवा । अशूच्या
 म्नी • सङ्घातेच । शाश्विनास्तावि
 ल्युरन् ॥

श्वशुरा । स्त्री • ब्राह्म्याम् ॥

श्वशुरी । पु • २ सहाक्त्या • श्वशू
 श्वशुरया । श्वशूश्चश्वशुरस
 तौ । श्वशुर : श्वश्वितिपाञ्च
 कएकशेषः ॥

श्वशुर्थ्य • । पुं • दिवरे । श्याले ॥

श्वसुरस्यापत्यम् । राजश्वशुरा
 यात् ॥

श्वसितम्

श्वश्रू । स्त्री० साश्रुधियि । श्वश्रु
रभार्यायाम् पतिवन्नो प्रस्थाम् ।
पत्युर्मातापत्न्या श्वश्रू • प
त्न्या • मातापत्यु श्वश्रू । श्व
शुरभ्यस्त्री • श्वशुरस्थोकाराकारलो
पञ्चैत्यङ् । पु० योगलक्षणञ्चौघा
पवाद् ॥

श्वश्रू श्वश्रुरौ । पु० २ सहीत्याश्व
शुरया ॥ श्वश्रुश्च श्वशुरयतौ ।
श्वश्रू पु० वृषपत्नीचमातृतुल्या
प्रकीर्तितैतिश्वश्रूचभ्यर्हितत्वा
त्पृथ्वीनिपात ॥

श्व । अ० अनागतदिने ॥ आगामि
अह पृषादरादि । ऐषमेच्छ ।
श्वसोन्यतरस्यामितितद्वैशवाजा
नुकूल ॥

श्वसन । पु० स्पर्शने । वायौ ॥ मद
नदुमे । मयनफलीतिप्रसिद्धे ॥ न०
श्वसिते । श्वासे ॥ श्वसित्वनेन । श्व
सप्राणने । ल्युट् ॥ निजंक्षेपिश्व
सिति । नन्यादित्वाङ्पूर्वा ।

श्वसना । स्त्री० श्वासीच्छ्वासवहाबाधम
न्याम् ॥

श्वसनाशनः । पु० सर्पे ॥ श्वसनाश
नयस्यसः ॥

श्वसनेश्वरः । पु० अर्जुनदुमे ॥

श्वसनेच्छुक् । पु० अहो । सर्पे ॥

श्वसितम् । न० श्वासे ॥ उच्छ्वासमाक
ते ॥ मूत्कारे ॥ श्वसिति । श्वस०

श्ववाचित् • द्

। त्त ॥

श्वसुन । पु० अतप्ते । कुक्करीधा०
इ० भा० प्र० उच्च ॥

श्वस्तन । वि० शोभवेवस्तुनि ॥ ऐष
मेच्छ श्वसोन्यतरस्यामिति० त्वव
भावेच्छ्वस्त्री० तुट्च ॥ न० भवि
ष्यत्काले । इतिराजनिर्घण्ट ॥

श्वस्त्य । वि० शोभवे । अस्तने ॥ ऐष
मेच्छ श्वसोन्यतरस्यामितित्यप् ॥
श्वानम् । न० श्वनाभमृचे ॥ श्वरिक्तवा
दित्वाद्दम् ॥ पु० कुक्कुरे ॥ इ०
श० र० ली ।

श्वानक । पु० श्वनि ॥

श्वानचिह्निका । स्त्री० श्वानचिह्नि
। श्वानचिह्न्याम् ॥

श्वानसीमापद । पु० तीर्थनिर्घ
षि ॥

श्वानी । स्त्री० श्वान्याम् ।

श्वापद । पु० व्याघ्रादिह्रिअपथी
॥ व्याघ्रादयोवनचरा पशवः श्वा
पदासता ॥ श्वनादतद्व्याघ्रचक्र
न्दवराहपुच्छपदेषुदोषीवाच्यइतिदो
षः ॥ वि० श्वीवापदे ॥ श्वापद
स्त्रीदम् । श्वापदश्वान्यतरस्यामि
तिपाञ्चिकऐबनिषेध ॥

श्ववाचित् • द् । पु० श्वश्रुपथौ । सा
उ० इ० प्र० सूक्ष्मसोमवति ॥ श्वा
नविध्यति । व्यध० । छिम् । नदि
हतीतिदोषः ॥

श्व्वासप्रश्व्वासधारणम्

श्व्वाश्च । पु० भैरवे ॥
 श्व्वास । पु० श्व्वासिते । प्राथमेन वा
 ह्यक्षवायोरन्त प्रवेशने । समा
 ध्वङ्गेरेषकविरोधिनि । प्राथवा
 द्यौ । श्व्वासिति । श्व्वास० । श्व्वाद्य
 घेतिश्च ॥ रोगविशेषे ॥ पिशु
 नेानरक स्थाने जायते श्व्वासकास
 वान् । घृततेजप्रदातव्यसहस्रप
 लसम्भितमिदं श्व्वासात्तपीयकमं वि
 पाक ॥ अश्वीषध यथाविभौतक
 स्थवे चूर्णं मधु श्व्वासनाशनम् ॥
 पिप्पलीचिफलाचूर्णं मधुसैन्धवस
 युतम् । सर्वरोगञ्जरश्व्वासशीघपी
 नसहस्रविदितिगारुडे १८६ अध्या
 य ॥ प्राथे ॥ हारोद्घाटने ॥
 श्व्वासकास । पु० श्व्वासयुक्तकासरोगे
 । श्व्वासजनककासे ॥ यथा । का
 सबृह्याभवेष्वास पूर्णवादीषकी
 पने रितिगरुडपुराणम् ॥
 श्व्वासकुठार । पु० । श्व्वासरोगश्लैष
 धविशेषे ॥ यथा । रसोगन्धोविष
 स्यापिटङ्गश्चमन . शिला । ए
 तानिकर्षमावाचिमरिचस्राष्टकषं
 कम् ॥ कटुचय कर्षयुग्मपृथग
 चविनि क्षिपेत् । रस . श्व्वासकु
 ठारोय सर्वश्व्वासनिवारण इतिभा
 वप्रकाश ॥

श्व्वासप्रश्व्वासधारणम् । न० प्राचावानि

॥ श्व्वासप्रश्व्वासधारणं वचतत्

श्वेतक :

श्व्वासहेति । पुं० निद्रायाम् । स्वापि ॥
 श्व्वासारि । पु० पुष्करमूले ॥
 श्व्वासी । पु० वायौ । चि० श्व्वास
 रोगिणि ॥
 श्व्विचम् । न० श्व्वेतकुष्ठे । कुष्ठे ॥
 श्व्वेतते । श्व्वितावरणे । स्त्रायि
 तश्व्वीतिरक् ॥ अश्व्वीषधन्तु । धा
 चीखदिरयो क्वाय पीत्वाचकम्बुस
 युतम् । श्व्वेन्दुधवल श्व्विच ह
 न्तिर्नस श्व्वय ॥
 श्व्विचन्नी । स्त्री० पीतपण्याम् । वि
 कुटी० इति० गौ० भा० प० ॥
 श्व्विचनी । चि० श्व्वेतकुष्ठवति । श्व्वि
 चमस्त्रास्मिन्वास्ति । अतद्वनिठ
 नावितौनि ॥
 श्व्वेत । पुं० शुभश्व्वे । सपे
 द० इ० भा० ॥ श्व्वीपविशेषे ।
 श्व्वेतहीये ॥ अद्रिविशेषे । इला
 वृतश्व्वीसरेदिसहस्रयोजनविस्तीर्णे
 प्रागायतेदिरस्ययवषं स्यमर्षादागि
 रौ ॥ वानरविशेषे ॥ यथारामा
 यथे ॥ श्व्वेतोरजतसहस्रपक्षी
 भीमविक्रमः । बुद्धिवान्मानर
 वरलिषुलोकीषुविश्रुतइति ॥ कप
 र्दके ॥ श्व्वकयइ ॥ श्व्वे ॥ के
 ताभे ॥ श्व्विचवतारविशेषे ॥ न०
 रुष्ये ॥ चि० श्व्वकवर्षविशेषे ।
 श्व्वेतते । श्व्विता० । पचाद्यच ॥
 श्व्वेतक पुं० वराठवी । न० रुष्ये ॥

श्वेतमरुत्

श्वेतकण्टकारी । स्त्री० नाक, ल्याम् ।
 कट, वात्तिका ।
 श्वेतकन्दा । स्त्री० अतिनिषायाम् ।
 श्वेतकिष्कण्डो । स्त्री० गिरिकर्षिका
 याम् । शिरीषपत्न्याम् । विषसि
 कायाम् । श्वेताभासौकिष्कण्डोप
 श्वेतक, छर । पु० ऐरावती ॥ शु
 क्तगजि ॥ श्वेतभासौक, छरश्च ॥
 श्वेतक, य । पु० त्वषविजिषि ॥ सि
 तदर्भे । ह्रस्वक, शि । पूती । वज्र
 भूषणे । सूचीमुखे । पुण्यद्वये
 । गृहिषि ॥
 श्वेतकुष्ठम् । न० शुक्रकुष्ठे ॥ अ
 स्त्रीषधं यथा । सोमरोजस्वबीजा
 निम्बमीतयुतानिषमधुनास्वादि
 तानिश्च, शुक्रकुष्ठहराचिरे ॥
 श्वेतकेतु । पु० उद्दालकस्यर्षेस्तन
 ये । श्रुतिप्रसिद्धे आरुषे येमूनी ॥
 केतुयज्ञविजिषि ॥ मुष्टे ॥
 श्वेतकेश । पु० रक्तशियी ॥ शुक्र
 कषि ॥
 श्वेतकीण । पु० शकरमख्ये ॥
 श्वेतखदिरः । पुं० शुक्रखदिरि ।
 सोमवर्षे । कदरे ।
 श्वेतगजः । पुं० इन्द्रहस्तिनि ।
 ऐरावर्षे । अभमातके । चतुर्द
 न्ते ॥
 श्वेतगरुत् । पु० इति ॥ श्वेता
 गरुतीऽस्य ॥

श्वेतद्वीप

श्वेतगुह्या । स्त्री० चूडाजायाम् ।
 श्वेतकाश्वीण्याम् । काकादन्याम् ॥
 श्वेतचन्दनम् । न० शुक्रचन्दने ॥
 श्वेतचिह्नो । स्त्री० शोकमेदे । वा
 स्तुक्याम् । सुपथ्यायाम् । श्वेत
 चिह्निकायाम् । ज्वरदन्याम् । ज्
 द्रवास्तुक्याम् । बधु, वा० इ० भा०
 प्र० ॥ अष्टौगुहायथा । श्वेतचि
 ह्नोसुमधुराचाराचगिश्चिराचसा ।
 चिदेवधमनोपथ्याज्वरटावविना
 मिनी ।
 श्वेतच्छदः । पु० इति ॥ श्वेता
 म्बुदायस्त्रस । गन्धपर्षे । वायु
 इ० इ० भा० ॥
 श्वेतजीरक । पु० अजाण्याम् ।
 गौरजीरके ॥
 श्वेतटक्कम् । न० चारविजिषे द्रा
 वकरी । भागतोतीरसम्भवे ॥
 श्वेतदूर्वा । स्त्री० पाण्डुरदूर्वायाम्
 । अजा पर्यायास्तु । गीशिमोघत
 वीर्वाचगण्डाशोभक, कृताचकद्रति
 गुवास्तु । श्वेतदूर्वाकपायासा
 त्स्वाहीवर्ष्याचजीवनी । तित्ताचि
 माविसर्पासहट्पित्तकफदाहनुत्
 इति ॥
 श्वेतद्युति । पुं० इन्द्री । चन्द्रे ॥
 श्वेतद्वीपः । पु० शक्रहस्तिनि ।
 हस्तिमर्षे । चतुर्दन्ते । ऐराव
 र्षे ॥

श्वेतपुष्प .

श्वेतशीप । पुं० विष्णोर्धामविशि
षि ॥ यचानिरुद्धमूर्त्तिभंगवा
नास्ते ॥

श्वेतधातु . । पु० खटिकाशाम ॥
शुक्लवर्णधातुमात्रे ॥

श्वेतधामा । पु० इन्दौ । घनसारे
शम्बिर्णे ॥

श्वेतनील । पु० चम्बुदे । मेघे ॥
शुक्लनीलवर्णे ॥

श्वेतपत्र । पु० हसि ॥ न० शुभ
पर्णे ॥

श्वेतपत्रय । पु० सृष्टिरित्रह्यणि ।
विधातरि ॥ श्वेतपत्रोहसिरथोवा
हनयथ ॥

श्वेतपद्मम् । न० पुण्डरीके । सिता
श्रीके । शशुवज्जने ॥

श्वेतपर्णा । स्त्री० कुम्भिकाशाम् ।
वारिपथ्याम् ॥

श्वेतपर्णास । पु० श्वेततुलस्याम्
अर्णके । गन्धपर्णे ॥

श्वेतपटला । स्त्री० शुक्लपाटलाया
म् ॥

श्वेतपिङ्ग । पुं० सिङ्गे । इ० ई०
न्द्रे ॥

श्वेतपिङ्गल . । पुं० सिङ्गे ॥ पि० शु
क्लकपिलवर्णयुक्ते ॥

श्वेतपिण्डोत्तकः । पुं० महापिण्डो
त्तके ॥

श्वेतपुष्पः । पुं० सिन्धुवारहर्णे ॥

श्वेतरहितः

श्वेतार्के । श्वेतकरवीरे । वरु
णदुमे । न० शुक्लवर्णकुसुमे ॥

श्वेष्टुकषक । पु० कारवीरवृक्षे ॥

श्वेतपुष्पा । स्त्री० सृष्ट्याम् । श्वे
तघोषा० इ० गो० भा० प्र० ॥

नागदन्त्याम् । सृष्टेर्वारौ ॥ श्वेता
निपुष्पाशियस्या ॥

श्वेतपुष्पिका । स्त्री० महाशणपुष्पिका
शाम् ॥ पुषदात्यम् ॥ इ० रा०
ष्ट ॥

श्वेतप्रसूनक । पु० वृक्षविशिषि । व
रुणदुमे ॥

श्वेतभण्डा । स्त्री० श्वेतापराजिता
शाम् ॥

श्वेतमन्दारक । पु० पृथ्वीकुरवके
। दीर्घायुष्ये । श्वेतभाक्कइ० भा०
प्र० ॥

श्वेतमरिचम् । न० त्रियुबीके ॥ श्वे
तमरिचमित्र ॥ शुक्लमरिचे ॥

श्वेतरक्तः । पुं० पाटलवर्णे ॥ श्वे
तयुक्तीरक्तः ॥

श्वेतरङ्गनम् । ज० सीसके ॥

श्वेतरथ । पु० दैत्यगुरौ । शुक्ले
॥ श्वेतारथोष्णे ॥ शुक्लवर्णसृन्द
ने ॥

श्वेतराजी । स्त्री० चिचिडे । सुदौ
र्घपर्णे ॥

श्वेतराशिः । पुं० चन्द्रे ॥

श्वेतरहितः । पुं० सितपुष्पे । सि

श्रुतशुद्धा

ताङ्गये । श्रुतेरौहिडा • इ • भा •
 प्र • वृषे ।
 श्रुतलीध्र । पुं • पट्टिकालिध्रे ॥
 श्रुतमथा । स्त्री • अतिविषायाम् ॥ व
 चाप्रमेदे । मेध्यायाम् । हैमवत्या
 म । साक्षाद्वच • इ • भा • प्र • ॥
 श्रुतमल्लाल । पु • उदुम्बरवृक्षे ॥ श्रु
 क्तत्वानि ॥
 श्रुतमाली । पु • चन्द्रे । पार्श्वे ।
 अर्जुने ॥ कर्क • शुक्राण्यवे ॥
 श्रुतमासा । पु • शुक्राण्यधारिस
 न्नासिनि ॥ इ • इलायुध ॥
 वि • परिहितशुक्रावसने ॥
 श्रुतमा । पु • चन्द्रे ॥ श्रुतेरानवहन्ति
 । वृ • श्रुतेरनेहयतेषा । मन्त्रे
 श्रुतमवृत्तिखिनीविषये • श्रुतेत
 महादीर्गाङ्गसंपदक्षेति • वचपद
 त्वंतत्रखिनीपवादेऽङ्गम् । श्रुते
 तवाही • श्रुतेतवाह • श्रुतेतवी
 भ्यामित्यादि ।
 श्रुतेतवाहन । पु • चन्द्रे । अश्विनि
 ॥ धनस्रष्टे । अर्जुने ॥ मकरे ॥
 श्रुतेतवाही । पुं • अर्जुने । पार्श्वे ॥
 श्रुतशुद्धा । स्त्री • वनतिक्तायाम् ।
 विसर्पिण्याम् । गिरिजायाम् ।
 श्रुतवृक्षी । स्त्री • अद्वैतार्तायाम्
 म् । श्रुतेतफलायाम् ॥
 श्रुतवृष । पु • वरुणवृक्षे ॥
 श्रुतवृषपुष्पा । स्त्री • अर्जुनि ।

श्रुता

सितसावकायाम् । सितपुष्पाया
 म् ॥
 श्रुतशियु • । पु • शुक्राभाङ्गनि
 सुतौष्ण्ये । मधुशियुके ॥
 श्रुतेतश्रुपा । स्त्री • शुक्राश्रुपा
 वृक्षे ॥
 श्रुतेतश्रुत्विक । पु • निष्पावे ।
 भटवांस • इ • भा • प्र • ॥
 श्रुतेतशुक्रा । पु • यवे ॥
 श्रुतेतशुक्ल । पु • वनशुक्ले ॥
 श्रुतेतमर्ष्ये । पु • शुक्रावर्षभुक्ते
 । वरुणवृक्षे ॥
 श्रुतेतसर्षपे । पुं • गौरसर्षपे ॥
 श्रुतेतसार । पु • कदरे । खद्विरे ।
 श्रुतेतसुरसा । स्त्री • श्रुतेतपुष्पशुक्रा
 लिङ्गायाम् । भूतविद्याम् ॥ श्रु
 भनीरसीऽद्या • । श्रुतेतवासीसु
 रसाय ॥ श्रुतेततुलसीयाम् ॥
 श्रुतेतस्यन्दा । स्त्री • विष्णुत्वात्मा
 भेदे ॥
 श्रुतेतवय । पु • उर्वे ; अश्विनि ।
 वृषणश्रुवे ॥ अर्जुने । पार्श्वे ॥
 चन्द्रे ॥ शुक्राण्याम् । कर्क • ॥
 श्रुतेतवृक्षी । पु • ऐरावते । शुक्रा
 गजे ॥
 श्रुतेता । स्त्री • वराटिकायाम् ॥
 काठपाटिकायाम् ॥ श्रुतेतव्याम् ॥
 अपराजितायाम् ॥ स्वप्न्याम् ॥
 अतिविषायायाम् । श्रुतेतवृक्षायाम् ॥

श्वेतादर .

श्वेतकण्टकार्याम् । पाषाणभेदा
म् ॥ श्वेतदूषीयाम् ॥ शिलाव
स्फलायाम् ॥ वशरीचनयाम्
॥ शकंरायाम् ॥ लताविशिषे ।
क रिकापञ्चिकायाम् । पर्वमूला
याम् ॥ अविप्रियायाम् ॥ शु
थास्तु श्वे तातिमधुराशीतास्त
न्यदारुचिकारिका

श्वेताविबत् । स्त्री० शुक्लत्रिवृताया
म् । त्रिभाण्डायाम् ॥

श्वेताम्बि । स्त्री० क्षुपविशिषे । अ
म्बिकायाम् पिष्टीडायाम् ॥

श्वेताकर् । प० शुक्लाकर्बुचे ।
तपने । शकंरापुष्पे । वृत्तमल्लि
कायाम् ॥ अस्यगुणा । श्वेता
कर् कटुकस्तिक्तउष्णीमलविश्री
धन । मूत्रकृच्छ्रास्त्रशोकात्तित्र
णदोषविनाशनवृत्ति ॥

श्वेतावर । पु० सितावरशाके ।
श्वेताश्व । पु० अर्जुने ॥ सह
देवपाण्डवि ॥

श्वेताह्वा । स्त्री० सितपाटलाया
म् ॥

श्वेतेक्षु । पु० सितैक्षौ । वशपत्र
के । पाण्डुरेक्षौ ॥ अस्यगुणा ।
श्वेतेक्षु कठिनीरुध्नीगुरुक्षकफ
मूत्रकृत् । दीपन पित्तदाहघ्नो
विपाकेकीष्णजस्तपित ॥

श्वेतादर । पु० क्वथिरे ॥ इ० चि

षट्कर्मा

काण्डशेष ॥

शुक्लसीयसम् । न० कल्याणे । मङ्ग
ले । वसुशब्द प्रशसावाची । ई
शसुन्नन्त । श्वस शब्दउत्तरपदार्थ
प्रश सामाशोविषयमाह । शुक्ल
सीयवृत्तवियहे० मयूरव्य सक्ता
दित्वात्समास । श्वसीवसीय
श्रेयस इत्यच् समासान्त अर्थ पर
पदस्याचश्व शब्द काकवाच्यपि
। अभिधत्तेस्त्रभावेनतेनेमौमङ्गला
र्थकावितिपाणिनीयमतदर्पण ।
शुक्लसीयसन्तो भूयात् ॥

षकाक्षरस्य प्रारम्भ

ष । पं० षकारे ॥ कचे ॥ चि०
बिच्चे । निपुञ्जे ॥ ओष्टे ॥

षट्क । पु० षष्ठासङ्घे । सङ्घ
ख्याया सङ्घासङ्घ घसूत्राध्ययने
ध्वितिकन् ॥ षष्ठेनरूपेणगृह्णा
तीत्यर्थे तु० तावतिथेनगृह्णाती
तिकान्वक्तव्य पूरणप्रत्ययस्यचनि
त्यलुक् । षष्ठेनरूपेणगृह्णाति०
षट्कीदेवदत्त ॥

षट्कटु । न० षड्दूषणे ॥

षट्कर्ण । पु० कर्णविधहोनयोर
पत्ययोर्बिद्यमःनयोस्तृतीयस्यापत्य
स्यसम्भाषनायाम् ॥

षट्कर्मा । पु० यागादिभिर्युते
ब्राह्मणे ॥ षट्कर्माण्यध्ययनादौ
न्यस्य । तानियथा । इत्याध्ययन

षट् चक्रम्

दानानियाजनाध्यापनेतथा । प्र
 तियहृद्यतेयुक्तं षट् कर्माविप्रउ
 च्यतइति ॥ बहुषोष्यवर्गेगृहस्थत्रा
 स्तये ॥ षट्तावाचितभैषज्यविवा
 षिज्यकुम्भीदानिषट् कर्माख्यस्य ॥
 न० षष्ठां कर्मशासमाहारे । अध्या
 पनादिषट् सुकर्मसु ॥ यथा । अ
 ध्यापनमध्ययनयजनयाजनतथा ।
 दान प्रतिग्रहर्षीषट् कर्मव्ययज
 न्ननइति ॥ शास्त्रादिषट् सुकर्म
 सु ॥ त नियथा । शान्तिव्ययनम्भ
 नानिर्विर्षेष्टाष्टमेतथा । मारणा
 न्नानिश सन्निषट् कर्माशिमनोष
 यइति ॥ षि० षट् कर्मकर्त्तरि ॥
 षट्काष्टकम् न० विवाहाविचारी
 दीषविशिषि ॥ यथा । यदिकन्य एते
 भर्ताभर्तु षट् चकन्यका । षट्का
 ष्टक विजानीयात्पञ्चतविद्वैर
 पि ॥
 षट्कूटा । स्त्री० भैरवीदेवताविशिषि ।
 षट्कीर्णम् । न० वच्चे ॥ षट्को ।
 लग्न। तृषष्टगृहे ॥
 षट्कीर्ण । पुं० न० षड्भ्य क्तिवि
 भ्यउत्पङ्गेबपुसि ॥ यथाहुः । पितृ
 भ्यामभितादन्न। तृषट्कीर्ण जायतेव
 पुः । जायवि। स्योनिमव्याचजायते
 पितृतसथा । त्वर्मासशोषितमि
 तिमाहृतसभवन्तिहि ॥

षट् चक्रम् । न० शरीरस्यपद्माकारष

षट् पद

टप्रकारचक्रे ॥
 षट्परष । पुं० भ्रमरे ॥ युक्तायाम् ॥
 षट्तिनी । पुं० साघशुक्रैक दश्याभै
 स्यामुपवासकृत्वाद्वाद्दश्याषट्तिना
 चारविशिष्टे । यथा । मृगशीर्षेश
 शधरेमाघिमासिप्रजायते । एकाद्
 श्यासितेपर्षेसोयवसि। जनीन्द्रिष
 ॥ द्वादश्याषट् तिनाचार कृत्वापा
 पात्प्रमुच्यते । शिलकायीतिनिह
 र्ती तल्लोमीतिनीदको ॥ तिलस्य
 दाताभीक्ताषट् तिनीनावसौदती
 ति ॥
 षट् चिंशत् । स्त्री० सकृद्व्याविशिषि ।
 कृतीस० इ० भा० प्र० षि० । स
 कृयेषि ॥ यथाषट् चिंशदुपचारा ॥
 षट् चिंशत्त्वम । न० यैषशास्त्रप्र
 सिद्धे तस्त्वसमूहे ॥ यथा । प्राणापा
 नसमानासोदानव्यानीकवायव ।
 भूतैषपञ्चभि सायैषतुर्दशभिरि
 न्द्रिषैः । चतुर्विंशतितत्त्वानिसा
 कृद्व्यासास्त्रविदेविदु । महान्का
 लः प्रधानस्यमायाविद्येचपुरुष
 इतिपौराणिका प्राज्ञस्त्रिंशत्त
 त्वानितै सह । विन्दुनादौशक्ति
 त्रिबीशान्तातीतीपरतत ॥ ष
 ट् चिंशत्त्वमित्यक्तयैवायमविद्या
 रदैरितिमानसीकासः ॥

षट् पद । पुं० भ्रमरे ॥ षट् पदानि
 यस्य ॥ युक्तायाम् ॥ न० सावा

षट्पदेष्ट

वृत्तान्तरे । यथा । षट् कलमादौत
 दनुवतुस्तुरग परिमन्तनु ॥ श्रयेद्वि
 कल कलयवतुषट्मेव स स्रुनु० ।
 छन्द षट्पदनामभवतिफणिना
 यकगोत० रुद्रे विरतिमुपैतिवृत्त
 तिसुखकरमुपनीतम् । उज्जालयुग
 लमन्तेभवेदष्टावि शतिकलमिदम्
 • शृणुपञ्चदशेविरतिस्थित पठनेप
 ण्डितजनहितम् ॥ तथा । बामक
 रोदरकलितकमलसोदरसचिवदना
 • गुरुपुरतीपितवैवनामजल्पतिगु
 रुमदना० भवदभिलषणाविशेषरभ
 सपरशेषतद्विषया० सुस्रुतचन्द्र
 भयेनरजनिमध्वजोवितमपिसा ।
 निजहृद्विनिहितभवदभिसरणर
 ह्णतरड गमनड गवति० भवदौय
 विलेकनमन्तरानमनोरथसुखमनु
 भवति ।

षट्पदप्रिय । पु० नागकीशरह
 वी ॥ न० रक्षोत्पले ॥

षट्पदा । स्त्री० यूक्तायाम् ॥

षट्पदातिथि । पु० आम्नवजे ॥

षट्पदानन्द । पु० पुष्पवृक्षत्रिशिषे ।

क्विक्रिराती । पीतभद्रे ॥

षट्पदानन्दवर्द्धन । पु० क्विक्रिराती
 । अशोकपादपे ।

षट्पदौ । स्त्री० यूक्तायाम् । इ० इ०
 न्द्र० ॥

षट्पदेष्ट । पु० नीपे । कदम्बे ॥

षडङ्ग

षट्प्रज्ञ । पु० कामनिनी । कामुके
 षिद्र ॥ धमात्प्रवाग्मविज्ञे । यथा
 । धमार्थकाममोक्षे पुनोक्तत्वाय
 योरपि । षट् सुप्रज्ञास्तिप्रस्योच्चै
 सषट् प्रज्ञइतिस्मृत ॥ इ० वि०
 शेष ॥

षड । पु० पियान्तरे । भेदे ॥

षडश । त्रि० षष्ठाशे ॥ सङ्गा
 शब्दस्यवृत्तिषिष्येपूरणार्थत्वम् ॥

षडङ्ग । पु० द्वेदे ॥ षट् शिखादो
 न्यङ्गान्यस्य । क्षद्रगोक्षुरके ॥ न०
 शिखादिषेदाङ्गेषु ॥ यथा । शि
 खाकल्पोव्याकरण निरुक्त ज्योतिष
 तथा । छन्दस्येतिषडङ्गानिवेदानां
 वैदिकाविदु ॥ छन्द पादौतु
 वेदस्यहस्तौकल्पस्तुवाप्यते । ज्यो
 तिषामयननेच निरुक्त श्रोत्रमुच्यते
 ॥ शिखात्राणस्तुवेदस्यमुखव्याकर
 णस्मृतम् । तस्मात्साङ्गमधीत्यै
 वत्रह्यलोकैमहोयते ॥ इ० स्मृति
 ॥ शरीरस्यषडङ्गवने । यथा । जङ्घे
 वाङ्गुशिरोमध्य षडङ्गमिदमुच्यते
 इति ॥ हृदादिषु ॥ हृत्किरस्यशि
 खाचैवकवचंनयनत्रयम् । करतल
 करपृष्ठीवषडङ्गन्यासकर्मणि ॥
 गव्यत्रिशिषे ॥ यथा ॥ गोमूत्र
 गोमय वीरसर्पिर्दधिचरीवनाष
 डङ्गमेतन्माहृत्यपवित्र सर्वदागवा
 मितिस्मृति ॥

षडष्टकम्

षडष्टजित् । पु० जनार्दन ॥ वि०
षडष्टजितरि ॥

षडष्टगधुप । पु० । देवदेयधुमविशि
षे ॥ यथा । गुरुगन्धुगुणशौर्यकर्क
रामधुवन्दनै । धूपदेदव्यभमि
श्रेणीचेदेवशुदेशिक इति ।

षडष्टवित् । पु० गिद्याद्विद्वेदाङ्गज्ञे
। पङ्क्तिपावनव्रत्तय । षडष्टानि
० पिशादीनियोव्याचष्टेम ।

षडष्टभिक्षा । पु० अत्रयवादिनि ।
सर्वज्ञे । सुवे ॥ दिव्यवक्त,
श्रीश । परचित्तज्ञान । धूर्तनिवा
सानुस्रुति . . अत्मज्ञान . वि
यज्ञमन . कायव्यूहादिसिबिद्येति
षट्पभितीज्ञावमानानिवस्यस ।
षट्सु० दानशौलक्षानिचर्याध्यान
प्रज्ञासु० अभिज्ञा० चाद्य ज्ञानमध्ये
तिथा ।

षडष्टोति । स्त्री० अर्कसक्त्तान्ति
विशिषे ॥ यथा । षडष्टोतिभवे
क्षापन्त्युक्त कन्याभविषुचेत् । ष
डभिक्षाऽशीतिसङ्क्रायाम् ॥

षडष्टोतिचक्रम् । न० सिधुनकन्या
धनुर्मीनराशिस्थरवे शुभाऽशुभफ
लज्ञानार्थेनक्षत्राङ्गनराकारकृते ।
यथा । सुखेवेक करिवेदाः पादयु
गमेदय इयम् । त्रीडेवाण्यथावि
दा । करिसव्येतरेषिच । इय इय
तथानिचेमसक्तिचित्तवतथा । इयक्षे

षड्षणम्

वतथागुह्येवडगीक्षास्वमेस्यते ॥
सुखेदु ख करेलाभ पादयीभं
मणइइ । कान्ताभाइत्यन वासेइ
स्तेस्यत्स्वोयभेनृचाम् सम्मान
नेचये।सैवअपमानसुमस्तके । गुह्य
सैवभवंम्त्यु षडष्टोतफलश्रुति
रिति ॥

षडष्टकम् । न० षट् काश्यपि ॥ सत्तु
वरकन्यया स्वस्वराश्रयेषवापरस्य
रषष्टाष्टमराशिसम्बन्ध । सचमि
चारिभेदेनद्विविध । तत्रमिषषड
ष्टक यथासकारसमेत सिधुन । क
न्याकलसौम्यीन्द्रमीनीच । इषभ
तुलेषफिसेषीककंठधनुषोषमिष
विधौ । षडष्टकावितश्रीष ॥ परि
षडष्टकमाह । मकरः करिकुलारि
पुषाकन्यासेषेषसङ्गपशुलवा ।
काकिंघटौइषधनुषीइचिकमिधुने
चवेरिविधौ ॥ बटिकन्याष्टमेभर्ता
भर्तु षष्टचकन्यका । षडष्टक
विजानीयात्बध्निर्तचित्तशैरपि ।
षडानन । पुं० कातिकेथे । महा
सिने । स्वान्दे । गुह्ये ॥ कृत्तिका
नामस्त्रिपत्नीनांषष्ठांस्तनपानार्थेव
ट्ज्ञाननानियस्यसः ॥

षड्षणम् । न० । मिश्रितषट् षट्क
द्रव्ये । यथा । षड्षणिकल समरिच
षड्षणसुदाइतम् । षड्षणिकलगु
षेतसुखसुखाविशेषमितिभाष

षड्ग्रन्थिका

प्रकाश . ॥

षड्गया । स्त्री० षड् विधगयायाम्
 ॥ यथा । गयागजे.गयादित्योगा
 यत्रोचगदाधर । गयागद्यासुरश्चैव
 षड् गयासुक्तिदायिकेतिवायुपुराणे
 गयापद्धति ॥

षड्गवम् । न० गीषट्कयुक्तहलादौ
 ॥ यथा । अष्टागवधर्महलषड्गव
 जीविकार्थिनाम् । चतुर्गवन्गुश
 सोनाद्विगव ब्रह्मघातिनाम् ॥ ष
 साग्वासमाहार । गीरतद्धितलु
 कौकौतिसमासान्तष्टच ॥

षड्गुणरहित । पु० मधुरादिष
 ड् गुणरहितेपरमात्मनि ॥

षड्गुणेश । पु० षडिन्द्रियनि ॥
 यन्तरि ॥

षड्ग्रन्थ । पु० महाकरञ्जपादपे ।
 षट्ग्रन्थयोयस्य । अचप्रत्यन्ववपूर्वा
 दित्यज्ञाजितियोगविभागादच् ॥
 षट्ग्रन्थायस्यवा ॥

षड्ग्रन्था । स्त्री० वचायाम् ॥ षट्
 ग्रन्था० ग्रन्थयोयस्या सा ॥ श
 व्याम् ॥ शुक्लवचायाम् ॥

षड्ग्रन्थि । पु० षट्पर्षणि ॥
 स्त्री० वचायाम् ॥ न० पिप्पली
 मूले ।

षड्ग्रन्थिका । स्त्री० शक्याम् । ग
 न्धमूल्याम् ॥ षट्बह्वीग्रन्थयो
 स्या । स्वार्थेकन् ॥

षड्भुजा

षड्भुज । पु० तन्वीसमुत्थिते० क
 र्णोत्थितेचस्वरविशेषे ॥ षड्भ्य
 स्थानेभ्योजात । पञ्चम्यामिति
 ड ॥ यथा । नासाकण्ठमुरस्ता
 लुजिह्वादन्ताश्चसस्पृशन् । षड्भ्य
 सञ्जायतेयस्मात्तस्मात्षड्भुजइति
 स्मृत ॥ मयूरस्वरतुल्यमूरोयम् ।
 यथा । षड्भुजैरितिमयूरोहिगावीन
 दन्तिचर्मभम् । अजाबिरौतिगा
 न्धारंक्रौञ्चीनदतिमध्यमम् ॥ ता
 नसिनमतेसप्तस्वराणामध्येप्रथमस्व-
 रोयम् ॥

षड्धा । अ० षट्प्रकारे ॥ सड्
 ख्यायाविधार्थेधा ॥

षड्विध । त्रि० षट्प्रकारे ॥ षट्
 विधा प्रकारायस्य ॥

षड्भावविरहित । त्रि० अस्ती
 त्यादिशरीरधर्मरहितेपरमात्मनि
 अस्तीत्यादयोयथा । अस्तिजायतेव
 र्हेतेविपरिणमठेअपक्षीयतेविनश्य-
 तीति ॥

षड्भुजः । त्रि० षड्भुजस्तुक्ते ।

षड्भुजा । स्त्री० चण्डिकायाम् ॥
 रुद्रचण्डायाम् ॥ चण्डवत्याम् ॥
 न० षड्भुजाभिधेफललताविशेषे ।
 मधुफलायाम् । वृत्तककव्याम् ।
 तिलफलायाम् । खरषूजा० इ०
 भा० प्र० ॥ अस्या फलगुणाय
 थ । तिष्ठवात्येतदनुमधुरकिञ्चि

पड वर्ग

दरत्रयपाकीनिष्पन्नचेततद्वृत्तस्य
तर्पणं पुष्टदायि । वृत्तं दृश्यते
विद्यमानम् । शुद्धि विषयो पक्षी
न्मदापहरकफदण्डभुजयोर्का
रोतिराजनिर्घण्ट ॥

पङ्कस । पु० मधुरादिषट्प्रकार
रसैः । यथा । मधुरालवणस्त्रिज
कषयाम्बु कटस्तथा । मसूतिरस
भोगत्वाद्द्वयपडमोरसा ॥ ए
षानामलक्षणं यथा । मधुरगौण्य
मित्याहुरिजवादीसचलक्ष्यत । ल
वणस्तुपटु प्रोक्त सैत्थवादीमह
शयते ॥ तिलस्तुपिचुमदीदीव्यक्त
मस्तयतेरसः । कषायस्तुवरस्तु
क्त सचपूगोपलादिषु ॥ कटु
स्तुवारसश्च म्यान्मरिगदीसचे
ष्यते । वृत्तिराजनिर्घण्ट ॥

पङ्कवम् । न० पङ्कहे ।
पङ्कखा । स्त्री० पङ्क भुजायाम् ।
खर्बूजी ॥
पङ्कलक्षणम् । न० सपञ्चलवथ वृ
त्त्यातलवथे । मृत्कोपेतेपञ्चलव
थे ॥
पङ्ककष । पु० कान्तिकीये ।
पङ्कवर्ग । पु० लम्बहीरादिषु ॥ यथा
। निशङ्कागात्मक लम्बहीरातस्यार्थ
मुच्यते । लम्बनिभागीद्वेष्यापीग
वभागीनवांशकः ॥ द्वादशांशिद्वा
दशांशस्त्रिंशदंशकः । प

पण्ड

उभया कथिताद्यै तैतेषांक्रममुदी
रितम् ॥ पञ्चावर्ग । षडिन्द्रिय
सुख
पङ्कप । त्रि० पङ्कषांशुभृति० बाल
के ॥ तद्विद्यार्थेतिममास । चित्त
वतिनित्यमितिखठओसादितथालु
कः ॥

पङ्कद । पु० भमरं ॥
पङ्कन्दु । पु० हरी । विष्णो । की
टविशेषे ॥ शिरीशामापदि० पङ्कते
लविशेषे ॥ यथा । परशुमूलसग
रशताङ्गाजीवन्तिकासैम्बवराजिनि
च । भृङ्गविहङ्गमधवपिपाकवि
श्रीषध कृष्णतिलम्यते लम् ॥ अजा
पयनीलविमिश्रतक्षचतुर्गुणे भृङ्ग
रमिनिपङ्कम् । पङ्कन्दुषीनासिक
थे । प्रदेया सर्वाङ्गवम्बु, शिर
सी मकारान् ॥ अ्युतांशुकीशान्प
तितांशुदन्ताङ्गिर्बन्धुमूलान्मुहदीक
रोति । सुपर्णशुभ्रप्रतिमक्षचक्षु
कुर्णित्याङ्गोरधिक् वक्षसः । जीव
न्तिकापहरीतकीशाकविशेष ॥
वृत्तभाष्यप्रकाशः ॥

पङ्कध्या । स्त्री० तैलिन्याम् ।
पण्ड । पु० नीपती । वृषभे ॥ सम्
हे ॥ पु० न० कदम्बे । अजादिक
दम्बे । पञ्चसुमुदादिसकषाति । स
नेति । पण्डानि । अमन्ताङ्कः ।
बाहुलकात्सत्वाभाषः ॥

षष्टिक

षण्डाली । स्त्री० सरसाम् । क'मुक्
स्त्रियाम् । तैलमाने । छटाक०
इ० भा० प्र० । इ'तहेमचन्द्रोमेदि
निकरश्च ॥

षण्ड । पु० षण्डशब्दार्थे । शास्यति
शिश्राभावात् । शमउपशमे । शमे
ठं । बाहुलकात्ष । यद्वा । स
मति । षमष्टमवैकल्ये । जनिदेत्या
दिनाषमेठं । बाहुलकात्सत्वाभा
व ॥ अस्यदर्शनेसूर्यदर्शनम्० स्प
र्शनम्० स्पर्शनेतुञ्जान सूर्यावली
कनक्षप्रायश्चित्तम् ।

षण्मुख । पु० कार्तिकीये । स्कन्दे
। षट् मुखान्यस्य ॥

षण्मुखा । स्त्री० षट्मुजायाम् । ख
रवृजा० इ० भा० ।

षट् । वि० सङ्ख्यान्तरे । छ छै०
इ० भा० । सङ्ख्येयै ।

षष्टि । स्त्री० सङ्ख्यान्तरेसाठ० इ०
भा० । सङ्ख्येयै । षट् दशत प
रिमाणमस्य । प्रकृते षष्भाबस्ति
प्रत्ययेऽपदत्वञ्च० पङ्क्तिव्यतिचि
यत्त्वस्वारि शद्पञ्चाशत्षष्टीतिनि
पातनात् ॥

षष्टिक । पु० न० यौष्मजी० धान्यवि
शेषे । साठी० इ० भा० प्र० । षष्टि
काहिधान्यविशेषा षष्टिका ष
ष्टिरात्रेणपच्यन्तइतिदृतीयात्तात्क
न्० राचशब्दलोपश्चनिपात्यते । धा

षष्टिक्यम्

न्यविशेषएत्राय सावुर्नमुनेषु० ते
पिषष्टिर'त्रेणपच्यन्ते ॥ अस्यलक्षण
गुणाश्चयथा । गर्भ'स्याएवशेषाक या
न्तितेषष्टिकामता ॥ षष्टिक श
तपुष्पप्रमोदकमुकुन्दकौ । महा
षष्टिकइत्याद्या षष्टिका समुद्रा
हृता ॥ एतेपित्रीहय प्रीक्तात्रौ
हिलक्षणदर्शनात् ॥ षष्टिकामधुरा
श्रीतालघवीबद्धवर्षस । वातपि
त्तप्रशमना शालीनासदृशागुणौ
। तत्र० साठागुणा । षष्टिकायाम
॥ अपिच । गौरीनील षष्टिकोऽ
यद्विधास्यद्दार्ढ्यरुच्य शीतलोदो
षहारी । बल्य पच्योदोपनाबी
य'हृदि दत्तेतस्मात्किञ्चिदूनीदि-
तीय ॥

षष्टिका । स्त्री० साठीतिप्रसिद्धवधा
न्ये ॥ अस्या गुणा । षष्टिका
प्रवरातेषालघ्वीस्निग्धात्रिदोषजित्
। स्वादीरुद्धीयाहिणीचबलदाञ्चर
हारिणीति ॥ रक्तशालिगुणैस्तु
ल्यात्तत् स्वल्पगुणा परि ॥ ते
षाषष्टिकशतपुष्पादीनाम् । परि०
षष्टिकशतपुष्पाद्य० ॥ शरदिषष्टि
कार्भ पार्श्वान्नित्यमितिवाचस्य
तिमिश्राः ।

षष्टिक्यम् । न० षष्टिकधान्योत्पत्त्युचि
तभूमौ ॥ षष्टिकानाभवनडचे त्रम्
। यवयवकषष्टिकाद्यदितियत् ॥

षष्ठी

षष्ठिज । पु० षष्ठिकधान्यं
 षष्ठितम । त्रि० षष्ठे पूर्यं ॥
 षष्ठिदुगा । स्त्री० स्कन्दभाषायाम् ॥
 तिथिभेद ॥
 षष्ठिधा । अ० षष्ठिप्रकारे ।
 षष्ठिमत्त । पु० गजि ॥ षष्ठिर्षप
 र्यन्तपय पृषाङ्स्थित्या० षष्ठिमती
 हस्तातिसारस्वताभिधानम् ॥
 षष्ठिलता । स्त्री० भ्रमरमार्याम् ॥
 षष्ठिहायन । पु० गजि । हस्तिनि ॥
 धान्यविशेष ॥ त्रि० षष्ठिसङ्ख्यक
 वस्त्रवधायुक्तो ॥
 षष्ठ । त्रि० षष्ठापूरणे ॥ तस्यपूर
 षोडश । षट्कृतिशक्तिपयचतुरा
 यक ॥
 षष्ठान्नकालिक । त्रि० तृतीयदिनभो
 जिति ॥ न० द्विदिनानन्तरभुक्तौ
 ॥ यथा । इति न्तरेत्यन्तरेभुक्तमाहु
 षष्ठान्नकालिकम् ॥
 षष्ठिका । स्त्री० षष्ठ्याम् ॥
 षष्ठी स्त्री० कात्यायन्याम् । गौर्या
 म ॥ मातृकाविशिष्टे ॥ साचप्रकृतिः
 षष्ठोकना० स्कन्दभाषायै ॥ यथा ।
 प्रकृतेरितिसम्बन्धे० प्रधानांशस्वरूपा
 यादेवसेनाचनारद । मातृकासुप
 ण्यतमासाषष्ठीचप्रकीर्तिता ॥ पु
 षपीचादिदाक्षीचधाक्षीचजगतांस
 तौ । षष्ठांशरूपाप्रकृतिस्तौ षष्ठीप्र
 कीर्तितीतिश्रीदेवीभागवतम् ॥

षाडव

तिथिविशेषे । गुरुतिथौ ॥ षष्ठाप
 रण्याम डम० शोभ० आम०
 इतिश्लोके ॥ अष्टाशमस्वश्लोके
 सत्तर जपुषोपगवाद्दशष्टानाप्रह
 तौनिमित्तम गोमान धनवानित्या
 दीनाचप्रवृत्तिनिमित्तम् ॥ अथत्याप
 त्यवत्सम्बन्धादे शब्दप्रवृत्तिनिमि
 त्तत्वात् ॥ पुरणप्रत्ययान्तश्लोकात्
 तडाप् ॥ षष्ठान्तिशाब्दप्रत्ययफलं
 यथा । विद्वान्वरिष्ठस्तुर सुकी
 र्तिः प्रमस्ववाहुर्ब्रह्मकीर्त्ता च
 । सत्यप्रतिष्ठोधनपुत्रयुक्तः षष्ठीप्र
 सूतीमनुजश्चिरायुरिति ।
 षष्ठीदण्डकपाठ । पुं० । यन्यविशिष्ट
 ॥ यत्रैकशत षष्ठ्यालङ्कारा ॥
 षाट्कौशिक । पु० म्यूनदेहे ॥
 यथा । मञ्जास्थिसायव शुक्राद्र
 षात्त्वष्टमांसशोषितम् । इतिषा
 ट्कौशिकानामदेहीभवतिदेहिना
 म ॥
 षाडव । पु० गानि । रागस्वजाति
 विशिष्टे । सप्तषट्स्वरनिमित्तरा
 गरागिष्यो । यथा । षोडश
 पञ्चभिः प्रोक्तं स्वरैः षडभिस्तु
 षाडव । सम्युषं सप्तभिर्स्वै
 एव रागस्त्रिधामतः ॥ रसविशिष्टे ॥
 सत्तरसविशिष्टतः सद्दशास्त्रे ।
 यथा । सितामध्यादिमधुरोद्गाद्याद्वा
 डिमजीरसः । विरलश्चेत्कृतोरा

षु

ग . सान्द्रश्चेत्पाडव स्मृत . ॥
 इति ॥ अपिच । पाडवामधुराम्ना
 द्विरससयोगपाचिताइति ॥ गुडा
 म्बुप्रभृतय पाडवाइत्यर्थं ॥
 पाडुर्गिक । पुं . इन्द्रियषडूर्गविषये ॥
 पाङ्ग ग्यम् । न . राष्ट्रं रज्यकरणीपा
 येषुषट्सु ॥ यथा सन्धानासनम्
 . सन्धि कृत्वाऽवस्थानम् १ यात्रा
 सन्धानम् २ । विगृह्यासनम् .
 वैर कृत्वाऽवस्थानम् । ३ । यात्रां
 सम्परिगृह्यासनम् . शचीर्भयप्रद
 र्शनार्थं यान प्रदृश्यंस्वस्थानेऽवस्था
 नम् ४ द्वैधीभाव . उभयचस
 न्धीकरणम् ५ । अन्येषास श्रय
 . दुर्गादिर्भारराजस्यवाचाश्रय ६
 इतिमहाभारतीराजधर्म . ॥ सन्धि
 नाविग्रहीयानमोसन दूधमाश्रयइ
 त्यभर ॥ षड्गुणाएव । चतुर्वर्णा
 दित्वात्स्वार्थेऽप्यञ् ॥
 पाशमातुर । पुं . शक्तिधरे । कार्त्तिके
 कीधे ॥ षष्ठांमातृश्यामपत्यम् । मा
 तुरुत्सङ्ख्यासम्भद्रपूर्वायाइत्यधि
 . उत्तरपरत्वञ्च ॥
 पाष्ठ । त्रि . षष्ठे ॥
 पिङ्गः । पुं . कामकीली । कामुकी ।
 नागरे । षिटे । लुच्चा . इ . भा . ॥
 सेटति . षिच्यतिवा । षिटघनादरे
 । बाहुवाङ्गन् . सत्वाभावञ्च ॥
 पु । पुं . गर्भविभोवने ॥

षोडशकला .

षोडन् । त्रि . षड्दन्तयुक्ते ॥ षट्द
 न्ताचक्षु । ययसिदन्तस्येतिदवादे
 श । ततः षषत्त्व दददशधांसूत्त
 रपदादेष्टुत्वञ्च . धासुवेतिवाच्यम् ॥
 षोडश । त्रि . षोडशानाम्पूरणे ।
 तस्यपूरणेऽट ॥
 षोडश । पु . नित्यगृहवचनान्त । ए
 काधिकपञ्चदशसङ्ख्यायाम् ॥ ग
 र्भावानादिसंस्कारेषु ॥ तीयथा ।
 गर्भाधानपसवनसीमन्तीन्नयतथा
 । जातकर्माभिधानञ्चनिष्क्रम प्रा
 शनन्तत ॥ चूडोपनयनवेदव्रता
 नाञ्चचतुष्टयम् ॥ गीदानमेखला
 न्मोक्षोविवाह षोडशक्रमात् ॥ ष
 ट्चदशचषडधिकदशधा । षषत्त
 व दददशधानूसरपदादेष्टुत्वञ्च .
 धासुवेतिवाच्यम् ॥ त्रि . सङ्
 ख्यंये ॥
 षोडशक . पु . षोडशसङ्ख्यापरि
 मितेगणविशेषे ॥ यथा । षोडशक
 स्तुविकारइति । पञ्चभूतानि . ए
 वादशेन्द्रियाणिचित्तेतानिविकारप
 दवाच्यानि ॥
 षोडशकला । स्त्री . चन्द्रमण्डलस्य
 षडधिकदशभागेषु ॥ यथा । अमृ
 तामानदापूषातुष्टि . पुष्टीरतिधृ
 ति । शशिनोचन्द्रिकाकाशान्तिर्ज्यो
 त्साश्री प्रीतिरङ्गदा ॥ पूर्णापू
 र्णासृताकामदायिन्य शशिन

षोडशत्वि क्तु

कागो ॥
षोडशजन्म । न० आद्घादोषोडश
प्रकारदेश्च्ये । तत्क्रममाहु सा
म्प्रदायिका । भूम्यामनजलवस्त्र
पटादिभूतत परम् । तस्मिन्
प्रागद्याद्यमाल्य फगमत परम्
। श्रद्ध्याचपादुकागाव काष्ठनर
जतन्तथा । दानमेतत्षोडशक प्रे
तमुद्दिश्यदीयते ॥ तत्षोडशषोड
शकैरेकादानसो गरीभवति ॥

षोडशभुजा । स्त्री० षोडशहस्तयुक्ता
यादुगाया ॥

षोडशमातृका । स्त्री० गौर्यादिषु ॥
यथा । गौरौपद्माश्रीमेधासावित्री
विजयाजया । देवसेनास्वधास्वाहा
शान्तिपुष्टिर्वृत्ति । क्षमा ॥ आत्म
नादेवता ३ वतथैवसुणदेवता ॥

षोडशत्वि क्तु । पु० षोडशत्वि
क्साध्यं । ज्योतिष्टोमयागे । षाद्
शाहसाध्यसत्रयागे च । तस्मिन् त्व
जानामानियथा । ब्रह्मा १ ब्रह्म
णाक्ष्णसी २ शमीप्र ३ प्रोता
४ एतारावैदोया ॥ षोडा ५ जी
भावकश्च ६ अष्टावाक . ७ याव
स्तीता ८ एतैक्येदिन . ॥ अथ
युः ९ प्रतिप्रस्थाता १० निष्ठा ११
उद्गीता १२ एतैवाजुषा ॥ उद्गी
ता १३ प्रस्तीता १४ प्रतिहर्ता १५
सुब्रह्मण्य . १६ एतैसामगा . ॥

षोडशी

ज्योतिष्टोमेष्टादशशतने। दक्षणावि
भाग षोडशत्विजाम् । तद्विक्र
तौभूतेसत्रत्मकेष्टादशाहसाध्यं
शतेनार्द्धिने। दीक्षयन्तोत्वादिदर्शने
ननिष्पीयते । तत्रविभाग मनुरप्या
ह । सर्वेषामार्द्धिने। मुख्यसदर्धे
नार्द्धिने। ५ परे । तृतीयिनस्तृतीयाशा
स्रतुथास्यैकपादिन ॥ दक्षिणागी
शतविभागायश्रीतकाव्यायने। पि ।
अथष्टादशष्टादशपाद्येभ्य षट्ष
ट्द्वितीयेभ्यस्रतस्रस्रतस्रस्तृतीयेभ्य
स्रिस्रस्रस्रस्रतरेभ्य । इत्यथषोड
षत्विजाचतुरस्रतुरः कृत्वापत्वा
रे वर्गाङ्कितमक्षमासतत्त्वम् ॥

षोडशाशु । पु० शुक्रयज्ञे ॥ षोडश
अर्धवीऽस्य ॥

षोडशाङ्ग । पु० धूपविशेषे । यथा
। गुग्गुलु सरज दारुपत्र मलयसन्भ
वम् । श्रीवैरभगुरु कुष्ठगुडसर्जरस
ङ्घनम् ॥ इरोतकीनखीलाज्जांज
टामानस्रशैलजम् । षोडशाङ्ग वि
दुर्धूप देवैपितृय चक्षुर्माणि । वि०
षोडशावदवति ॥

षोडशाडघ्न । पु० कर्कटे ॥
षोडशारम् । न० षोडशदलपद्मे ।
षोडशाधि । पु० शुक्रयज्ञे ।
षोडशावर्त । पु० शङ्खे ॥
षोडशिकाम् । न० पक्षपारमाथे ।
षोडशी । पु० यज्ञपात्रविधिषु ॥ सप्तौ

सयत्

मकपात्रविशेषे ॥ समयाध्यक्षिते
सूर्योषोडशिन स्तोत्रमुपावरेति ॥
षोडशी । स्त्री० दशमहाविद्यान्तर्गत
महाविद्याविशेषे ॥ यथा । कालौ
तारामहाविद्याषोडशीभुवनेश्वरी ।
भैरवीहिङ्गमस्ताचविद्याधूमावती
तथ ॥ अगलासिद्धविद्याचमातङ्गी
कमलात्मिका । एत दशमहाविद्या
सिद्धविद्या प्रकीर्तिता ॥ जनवि
श्रुतिपिण्डदानक्रियायाम् ॥ षोड
शानापरणी । डट् । डीप् ॥

षोढा । अ० षड्धा । षट्प्रकारे ॥
षोढाषट्धाब.कुरु । सङ्ख्यायावि
ध.र्थेधा । षषडत्व दददशधासूत्त
रपदादेष्टुत्वञ्च.धासुर्वितिवाच्यम् ।

षीवनम् ।) न० फृत्कृत्वञ्छेक्षण
छेवनम् ।) प्रक्षेपे ॥ छिबुभिरसने । ल्युट् ।
छिबुसभोर्ल्युटिदीर्घवितिस्वामी ।
छ्यूतम् । चि० छीवने ॥ छिबु० । क
र्मणिष्ठा । ष्टोरित्युट् ॥ ५

सकाराक्षरप्रारम्भ

स । पु० उकारे ईश्वरे । सप्ते ॥ प
क्षिणि ॥ विष्णौ ॥ सगणे० ॥ ऽपु० ॥
सय । पु० कङ्काले ॥ इ० श० ष०
का ॥

सयत् । पु० स्त्री० युद्धे । आयोधने ।
समितौ ॥ सयतजम् । सयमनवा
। यतीप्रयत्ने० यमउपरमेधा । स

सयम् .

स्यदादित्वात्क्वप् । गमादीनामि
तिमलोप । तुक् ॥

सयत् । चि० वद्धे । सयस्यतीस्म
। यम० । क्त ॥ क्तसयमे ॥
सयतीन्द्रिय । चि० वशीकृतीन्द्रिये ॥
सयतानिविषयेभ्योनिवर्त्तितानि०
इन्द्रियाणियेनस . ॥

सयत्त . । चि० उद्युक्ते ॥
सयत्वर । पु० नृपे । सयच्छति ।
यम० । छित्वरच्छत्वरेतिष्वरश्च ।
निपातनान्मस्यद् . ॥

सयन्ता । चि० सयमनकर्त्तरि । नि
यन्तरि ॥ सयच्छति । यम० । स
म्युः । लृच् ॥

सयम् । पु० व्रताद्यङ्गपूर्वदिनकर्त्त
व्याचारे । विद्यमे । विद्यमे । यामे
। यमे । सयामे । सयमने ॥ धार
णाध्यानमनाधिरितित्रयदेकाविधय
० सयमशब्दे मोच्यते । जयमेकत्र
संयमश्चित्तसञ्चलि ॥ सवर्षणा
नुष्ठेय सकलपुरुषार्थोपयुक्तोयस
यम् । तथाचमनु । इन्द्रियाणा
विचरताविषयेष्वपह रिषु । सय
मेयजनातिष्ठे दुर्विद्वान्यस्तेबवाजि
नामिति ॥ दिद्वान्० विषयेषुवर्त्त
मानानामिन्द्रियाणाद्यत्वादिदे
षान्जानन्नित्यर्थ ॥ धर्माधर्मज्ञान
दानेनानुयहेभियहेष ॥ सयमनम्
। यम . समुपनिदिषुचेतिष्वोऽप

सयाव

॥ स यते ॥
 स यमक । त्रि० नियन्तरि ॥ संय
 भिनि ।
 स यमन । पुं० यमलोके ॥ न० व
 न्यने ॥ व्रते ॥
 स यमनी । स्त्री० यमस्यपुर्व्याम् ॥ यथा
 कृश्रीशृगेन्द्रस हितायाम् ॥ सृष्टो
 स यमनीतुङ्गलौहप्राकारमण्डला ।
 कालपाशपित्तव्याधिप्रैतमारीनिषि
 विता ॥ कालपाशादिजुष्टा० ऽव्यु
 झतायसप्राकारसमूहा० स यमनी
 नामदक्षिणस्यांशान्यपुरीत्यर्थः ॥
 स यमित । त्रि० जातस यने ॥ ता
 रकादित्वादितच् ॥ यद्यिते ॥
 स यमी । पु० मुनी ॥ त्रि० स यमव
 त्ति । स्थितप्रज्ञे ॥ यानिशासर्वभू
 तानासखांजागर्त्तिस यमी ॥ स य
 मीऽस्त्रास्ति । इति ॥
 स यावत् । स्त्री० सस्ययथावायाम् ।
 पौरीनहीपाश्वरगमने । समुदिता
 नागमने ॥
 स याम् । पु० स यने ॥ स यमनम्
 । यम । समुपनिषिषुञ्चेतिपञ्च घञ्
 ॥ स यते ॥
 सयाव । पुं० घृतक्षीरगुडगोधूमच
 र्णसिद्धेभोज्यविशेषे ॥ यथा । संया
 वस्तुघृतक्षीरगुडगोधूमपाककृति
 ॥ पितृकाविशेषे । पिराक्त० पिराकौ
 ० इ० भा० प्र० ॥ यथा । पपञ्च

सयुग

माण्यसमितानिर्मिताघृतभञ्जि
 ता । कुट्टितासोलिता ; शुभा
 शर्कराभिर्विर्मदिता ॥ तत्रचू
 र्णैस्त्रिपेदेलाजवङ्गमरिचानिच । ना
 लिकेरसकपूर् चारबीजान्यनेकश्च
 ॥ घृताक्तसमितापुष्टरीटिकारचिता
 तत । तस्यातत् पूरण्यस्यकुर्या
 न्मुद्रांष्ट्रसुधो ॥ सर्पिषिप्रचुरे
 तान्तुसुपक्षिपुषीजन । प्रकारश्चै
 प्रकारायसयावकृतिकीर्त्तित ॥ म
 ठकीनसमोक्षे च । संयाषीपिगुणै
 र्जनैः ॥ लोके० गंभाकृतिप्रसिद्धी
 यम् ॥ सयूयतेमिश्रीक्रियतेगुडादि
 भि । यु० । समियुद्दुवकृतिघञ् ॥
 सयुक्त । त्रि० संकम्ने । सयागाश्रये ॥
 सम्यक् युक्त ॥
 सयुक्तसमवाय । पुं० सन्निकर्षे ॥
 यथा० घटरूपप्रत्यर्धसयुक्तसमवा
 य । सन्निकर्षः । चञ् ; संयुक्तो घ
 टेरूपस्यसमवायात् ॥
 सयुक्तसमवेतसमवाय । पुं० सन्निक
 र्षं विशिषे ॥ यथा० रूपत्वसामान्य
 प्रत्यक्षे० सयुक्तसमवेतसमवायः
 सन्निकर्षः । चञ् ; संयुक्तो घटेरु
 पंसमवेतम्० तद्वरूपत्वस्यसमवा
 यात् ॥
 संयुगः । पुं० युगे । आधीधने । ज
 न्येरणे ॥ सयाजनम् । युजिर०
 । चञ् । रथयुगीतिनिर्हंशाङ्गणा

स योग

भाव । प्रतिजनादिषुमयुगशब्द
पाठोक्तः ॥

सयुक् । लि० गुणयति । स्वस्वमिति
। सयुज्यते । युज० । द्विपचिति
द्विप ।

संयुत । लि० । स तुतो ॥ ने ॥

स योग । प० प्रप्रेषि । इमौस युता
वितिव्यवहारहेतौ । नवद्रव्यवर्ति
नि ॥ मेलने । सस्यते ॥ सन्निरूप
भेद ॥ अक्षुषाघटप्रत्ययजननिस यो
गसन्निकर्ष ॥ स बन्धमा ॥ स
युज्यतनेन । युजर० । यज् ॥
न्यायप्रतिषेधयोगीगुणपदार्थ । स
च ग शब्दस्तुद्वयस्वपामिरूप सञ्च
न्यविशेष । सन्नितिविधयथा । एक
कर्मजन्य । यथापर्यन्तपक्षिस यो
ग । १ । उभयकर्मजन्य । यथा
नेषद्वयस योग । २ । स योगजन्य
स योग । यथाकपालतरुस योग
जन्यतरुकुम्भस योग । ३ । कर्म
जन्यस योगे ऽपिद्विविध । अ न
घात० तस्माच्छब्दीजायते । १ ।
नादन० तस्माच्छब्दीनजायते
। २ ॥ अत्रप्रमाणम् । अप्राप्तयोस्तु
याप्राप्ति सैवस योगहेतुः । की
र्तितस्त्रिविधस्त्वेषाद्योन्यतरक
र्मजः ॥ तयोभयो कर्मजन्योभ
वेत्स योगजाऽपर । अदिम, श्य
मथैलादिसयोग । परिकीर्तित ।

स योगपृथक्त्वम्

॥ मेधयोः सन्निपातीय । सधितौ
युजायत । कपालतरुस योगात्
स योगस्तककुम्भयो । ॥ द्वितीय
स्यात्कर्मजपिद्विधैवपरिकीर्तित
। अभिघातीनादनशब्दहेतुरिहा
दिम ॥ णञ्दाहेतुर्द्वितीय स्यादि
भागेपिअभाभवेदतिभाषापरिच्छे
द ॥ उदयात्पूर्वदशम्या श्रिपि
॥ यथा । उदयात्प्राग्दशम्यास्तुपि
ष स योगद्वयते । उपरिष्ठात्प्रवे
शस्तुतस्मात्तापरिच्छेद्येत् ॥ स
द्विधौ ॥

स योगपृथक्त्वम् । न० न्यायविशेषि
॥ यथा । एकस्यकर्मणोनित्यत्वका
स्यत्वाभ्यां द्वैरूप्याङ्गीकारे । नित्या
नित्यस योगविरोध । मैवन् । स
योगपृथक्त्वन्यायात् । सचन्याय
अतुर्थाध्यायउक्तः । यथा । खादि
रेऽशु वधाति । खादिरबीर्यकाम
स्यरूपक्षुर्वीतेतिप्रयते । अत्रस श
य । किं काम्यस्यैवखादिरतानित्ये
पिख्यादुतयेति । तत्रफलार्थत्वेना
नित्यतया । नित्यप्रयोगाङ्गतामयुक्ता
। यत्तुनित्येपिखादिरत्वश्रवण० त
त काम्यस्यैवप्रशुबन्धनाययूपायय
आपनार्थमतीननित्येखादिरतेति
प्राप्ते । राधान्तायचतुर्थाध्यायसूच
म् । एकस्यतुभयत्वे संयोगपृथक्
त्वमिति । अत्रस योगः सम्बन्धमा

सरस्वी

वम • पृथक्त्वभेद • । एकस्यखा
द्विरस्यक्रत्वर्थत्वपुरुषार्थत्वहपोभयो
त्मकत्वेवाक्यद्वयेनचक्रतुशेषत्वफल
शेषत्वलक्षणसयोगभेदावगमाद्गनि
त्यानित्यसयोगविरोध । नचा
श्रयज्ञानार्थमित्यवाक्य • सन्निधा
नादेवाश्रयलाभात् । अतउभयार्था
खाद्विरतीति । एव दध्नाजुहीति • द
ध्नेन्द्रियकामस्येत्यादावुभयार्थतेव
। दधित्वस्यदुधाश्रवणादितिप्राय
श्चित्तत्वम् • ।

स योगित । त्रि • जातसयोगे ॥ तार
स योगी । त्रि • स योगविसिष्टे ॥
कादिस्त्वादितच् • ।

स योजनम् । न • स योगे रतिलक्षे । नि
धुवने । सैथने ॥ इ • शारावली ॥

संयोजित । त्रि • पदाथान्तरिणस यु
क्तीकृतेपदार्थे । उपाहृते । मेलि
ते । संयोज्यतेस्य युजिर् • । य्य
न्त • । क्त • ।

संरब्ध • । त्रि • संलग्ने । कुपिते ॥

स रम्भ • । पु • शीटीपि ॥ उत्साहे
॥ यथा । कार्यारम्भेषु स रम्भस्ये
यउत्साहवृध्यते ॥ क्रीपि । क्रीधि
॥ यथा । प्रथिपात्रप्रतीकार स
रम्भोद्दिमहात्मनाम् । स रम्भणम् ।
रभराभस्ये । घञ् । रभेरश्वलुटी
रितानुम् • ।

संरम्भी । त्रि • कुभिते । संरम्भयुक्ते • ।

स व :

स राधि । स्त्री • निष्पत्ती • ।

स राधनम् । न • समाध्यादौ । भ
क्तध्यानप्रथिधानाद्यनुष्ठाने • । स
राध्यतेऽनेन । राध • । भावक
रणादील्युट् • ।

संराव । पु • चारवे । चारावे । अद्भा
वे • । संरवणम् । कश्च्ये । उप
सर्गे क्वकृतिभाविघञ् • ।

स रावी । त्रि • प्रथस्तवद्बिभ्रिष्टे • ।
स रुद्ध • । त्रि • प्रतिवद्धि • । विरग
याहृतिष्याति • ।

स रुढ • । त्रि • प्रौटे • । अङ्कुरिते • ।
सम्पूर्वाद्दृष्टिर्गत्यर्थेतिक्त । ठत्वधत्व
ष्टुत्वठलीपदीर्घा • ।

स रोध पु • श्वेपे • रोधि • सं
रोधनम् । रुधिर • घञ् • ।

स लम्भ • । त्रि • संयुक्ते • । सम्भ
क्लम्भः • ।

स लय • । पु • निद्रासाम् । अयने • ।
सम्यक्लीयतेऽच • । लीङ्स्त्रीषष्ठी • ।
एरच • । प्रलये • ।

संलाप • । पु • प्रीत्यामिथोभाषणे
। अन्वीन्यप्रीतिभाषणे • । स ल
पनम् । लप • । घञ् • । चा
लोपएकीनापित्प्रियते • संलापस्तुपर
स्परभाषणमेवेतिभेद • । उक्तिप्र
त्युक्तिमवाक्यंसंलापप्रतिबोध्यते
• इत्युज्जुलनीलमधिः • ।

सं वः । पु • शर्वी • वस्वी • कुलि

स वत्सरमुखी

श्री । स वयते । वय० । अच् ॥
स वत् । अ० वर्षे । वत्सरे ॥ स वय
ते । वयगतौ । क्लिप । यलोप ।
तुक् ॥

सवत्सर । पुं० वत्सरे । अच् ।
सम्यग्वसन्त्यवर्त्तविमासाद्यस्य ।
वसनिवासे । सपूर्वाच्चिदिसरप्रत्य
य । सत्यार्द्धधातुककृतिसस्युत
स वत्सरपरिवत्सरेडावत्सराः नुवत्स
रोदावत्सरेषुप्रथमवत्सरे ॥ तत्रय
दाशुक्लप्रतिपदिसङ्क्रान्तिर्भवति ।
तदासौरचान्द्रयोर्मासयोर्युगपदुप
क्रमोभवति । सस वत्सर । त
त सौरमानेन । वर्षेषड्दिना
निवर्द्धन्ते । चान्द्रमानेन । ऋस
न्तोषिहादशदिनव्यवधानादुभयोर
पपञ्चाहावोभवति । एवपञ्चवर्षा
णिगच्छन्ति । तन्मध्येद्वीमलमासी
भवतः षष्ठः स वत्सरोभवति ।
तदेवचान्तरमेदेन । स वत्सरादिप
ञ्चकसमामन्ति ॥ एषामुद्धारस्तु
। शकारात्पञ्चभि शेषात्समा
द्यादिषुवत्सराः । सम्परीदोनुपू
र्वाद्यतयोदापूर्वकामता । इति ॥
काकात्मशास्थितिविधी ॥

स वत्सरमुखी । स्त्री० ज्यैष्ठशुक्लदश
म्याम् । दशहरायाम् ॥ यथा ।
ज्यैष्ठशुक्लदशमीस वत्सरमुखी
स्मृता । तस्यांज्ञानप्रसूतीतदान

स वत्स

श्वैवविशेषत । इतिब्रह्मपुराण
म् ॥

स वत्सरा । स्त्री० दुर्गायाम् ॥
स वद् । अ० वर्षे ॥ स वदतिभावा
न् । वद् । विच् ॥
स वदनम् । न० स वादे । समाजो
चे ॥ वशीकृतौ ॥

स वननम् । न० वशक्रियायाम् । व
शीकरणे ॥ सम्पूर्वीवनुयाचने
वशीकरणार्थे । ल्युट् ॥

स वर । पु० अनेकान्तवादिनांसप्त
पदायान्तगतपदार्थविशेषि ॥ य
था । इन्द्रियस धमलध्वप्रतिष्ठ ध्यान
म् । आस्रवनिरोधात्मकत्वात् । स
हृषोत्यास्रवमितिस वरश्चतुर्थे ।
वृङ् वृञ्भ्यां । यइवृ० द्वित्यादिना
कर्मण्यप ॥

स वरणम् । न० शोपने ॥ सम्यक्
वरणवेष्टनम् । आवरणे ॥

स वर्गा । पु० प्राण्ये ॥ वायी ॥
स वर्ष्मनादर्यात्सङ्ग्रहणात् । स
ङ्ग्रसनादाऽग्न्यादीना । वायु ।
स वर्ग । स वृङ्क्ते । वृञ् ।
घञ् । कुत्वम् ॥

स वर्गाविद्या । स्त्री० वायुपासनवि
द्यायाम् ॥ स वर्गात्यविद्या ॥

स वर्त्त । पुं० प्रक्षये ॥ स वर्त्ततेज
गम् । वृत्तु० । हलश्चेतिघञ् ॥
मुनिविशेषि ॥ श्रुत्यादिप्रसिद्धेपर

स बर्हित .

मत्सेऽयेरवतारे ॥ अघद्रुमे । व
प फने । योगविधिषि ॥ यथा । स
प्रमीरविशारेचप्रतिपद्दुधवासरे ।
स वत्स सज्जकोयोगोर्गाहृत शुभ
कर्मसु । मेघाधिपविशिषि । स वत्स
प्रसहृदक ॥

स वत्सक । पुं० कालाग्निरुद्रे ॥ व
रुदेप्रस्यनाङ्गले ॥ श्रीर्व । वाङ्गा
ग्नी ॥ त्रि० प्रवत्सो ॥ स वत्स
ति । वृत्तु० वत्सन् ॥

स वत्सकी । पुं० वलदये । अच्यु
ताऽयजे ॥ इ० त्रि० श्रेय ॥

स वत्सवापी । स्त्री० तीर्थविशिषि ॥

स वत्सि । स्त्री० पद्मादिनवत्रे ।
रावत्सकायाम् । स वत्सते । वृत्तु
० । इपिपिस्तुतिविदिष्टिदि
कौत्सिभ्यश्चोतीम् ॥

स वत्सिका । स्त्री० पद्मादानानवद
ले ॥ पद्मसुकेसरसर्मापस्थले ॥
स वत्सिरेव । स्वार्थेकञ् ॥ गुणा
स्तु । स वत्सिकाहिमातिकाकषाया
दाहट्टप्रष्टुत् । मूलकञ्चुद्व्या
धिरक्तपित्तविनाशिनी ॥

स वत्सकः । पुं० सवर्द्धनकारिणि ॥

स वत्सकम् । न० सम्यग्बुद्धी । सं
वर्द्धतेतच्छील । बुध्बुद्धी । अ
मुदात्तश्चेतिबुध् ॥ सदीपने ॥

स वत्सितः । त्रि० पुष्टे । सम्यग्बु
द्धिविशिष्टे ॥

स वाहनम्

स वलनम् । न० भिन्न ॥

स वलित । त्रि० सिमिते । भिन्नि
ते । एकत कृत ॥

स वसथ । पुं० यमे ॥ स वसन्त
। वस० । उपसर्गेषसङ्गथव ॥

स वध । पुं० सप्तशष्यनागर्तप्रथ
स्त्रवायो ॥ मतद्गृहभायोरुपरिष्ठ
इतिभद्रनात्तिशिरामाय ॥ वा
धाधतुर्धराज ॥ यथा । धवन्तो
नयउयश्चभीम च पञ्चसाङ्गय ।
श्वभियुग्माथवाभेद्यस्तुथ स
वद्योगय ॥ ४ ॥

स वाटिका । स्त्री० शृङ्गाटके ॥

स वाता । पुं० स वहतारि ॥ वाते
गत्थर्थाच्छतप्रत्यय ॥

स वाद । पुं० परस्परवचनाविरी
धे ॥ वाचिके । सन्देहवाक्य ।
समाचारे ॥ स वदनम् । षट्० ।
घञ् ॥

स वादिनो । स्त्री० सदृश्याम् ॥ य
था । षड्जसंवादिनीतिरघ् ॥

स वाध्यः । त्रि० स वरथीये ॥

स वासः । पुं० गृहे ॥ पुरवासि
नांविहारार्थपुरमध्येवह्निर्वाऽनाष्ठ
तस्थाने । सन्निवेशे । निकष
थे ॥

स वाहकः । पुं० अङ्गविमर्दके ॥

संवाहनम् । न० भारादिवाहने ॥
अङ्गमर्दने । पादमर्दनादौ ॥ वच

सविधा

प्रापणे । स्वार्थं यन्ताल्लुट् ।
 बाह्यनमाहितादितिनिपातनाहीर्ष
 इत्येके ॥
 संवाहित । चि० सञ्चारिते ॥
 स विघ्नः । चि० उद्विग्नः । सम्भ्रा
 ण्ते ॥ ओविजीभयचलनयो, स
 पूर्व । क्त । ओदितश्चेतिन ।
 श्लोदितकृतिनेट् ॥
 स वित्ति । स्त्री० प्रतिपत्तौ ॥ ज
 नाववादे ॥ विदज्ञाने । स्त्रियां क्त
 न् ॥
 स वित्० द्० स्त्री० ज्ञाने ॥ सन्ना
 षायाम् ॥ क्रियाकारे । आञी ।
 सङ्ग्रामे ॥ नाञ्जि ॥ अङ्गीकारे
 ॥ प्रतिज्ञायाम् ॥ आचारे । तो
 षर्थे ॥ स यने ॥ स कृते ॥ यथा
 । प्रहत्तौचनिहत्तौचस विद स्या
 पथेद्रणेकृति । कृतव्यवस्थायाम् ॥
 यथा । स विदस्रव्यतिक्रमकृति ॥
 मनीषायाम् ॥ स वेदनम्० स वि
 द्यतेऽनयावा । विदज्ञाने० विद
 चेतनादीवा । सम्पदादित्वात्कि
 प् ॥
 स विदित । चि० अङ्गीकृते । ज
 रीकृते । स विद्यतेऽस्म । विदज्ञाने
 । क्त ॥
 स विधा । स्त्री० भोग्यवस्तुनि । सा
 मर्थ्याम् ॥ स विधीयतेऽनया ।
 स विपूर्वात्धाञ्जातश्चोपसर्गङ्-

स वृत्ति .

तिक ॥
 स विधानम् । न० उत्पादने ॥
 स विभाग . । पु० विभज्यप्रतिपा
 दने ॥
 स विद्यतीर्थम् । न० तोर्थं विशिषि ॥
 स विषा । स्त्री० अतिविषाया ॥
 स बीक्षणम् । न० अन्वेषणे । अप
 कृतवस्तुनस्तात्पर्येणान्वेषणे । सम्य
 क्तात्पर्येणविबिधप्रकारैरीक्षणम् ॥
 स वित । चि० रुडे । अ. वृते ।
 नद्यादिनाविष्टिते । स वीयतेऽस्म ।
 व्यञ्ज् स वरथे । क्त ॥
 स बीताङ्ग . । चि० आच्छादितदेहे ॥
 स वृत्त . । चि० सङ्कुचिते ॥ यथा
 । नास वृत्तमुख . कुर्यात्साञ्ज् ज्
 भातथाक्षुतमिति ॥ निगूटे ।
 गुप्ते । सवेष्टिते ॥ सम्पूर्वाद्भृञ्
 क्त ॥
 स वृत्ति । स्त्री० वागिन्द्रियप्रयुक्ते
 व्यवहारे ॥ गोपने ॥ स वरणम् ।
 वृञ्० क्तान् ॥
 स वृत्त . । चि० सञ्जाते । सम्यक्प्र
 वृत्ते ॥ सम्पूर्वाद्दत्ते । क्त ।
 । पु० वरुथे ॥
 संवृत्ति । स्त्री० स वरथे ॥ अवि
 द्याविषयेऽस्त्रीकिकेव्यवहारे । स्त्री
 किकर्षाद्बुद्धौ ॥ अविद्यायाम् ॥
 स त्रिवृते० आच्छाद्यतेतत्त्व यथा ।
 विभ्रमे ॥ स वर्तनम् । इत्तु०

सद्यम

क्तिन् ॥

स वेग । पु० सम्भ्रमे । इषादिना
कर्मसुत्वरथे ॥ अहृतपरचक्रादि
दर्शनात्सत्वरतायाम् ॥ स वे
जनम् । चीबिजी० घञ् । सम्य
ग्वेगे ॥

स वेद । पु० वेदने । अनुभवे ॥
विदज्ञाने । सम्पूर्व० । घञ् ॥

स वेदनम् । न० स वेदे ॥

स वेद्य । वि० ज्ञेये ॥

स वेद्य । पु० स्थापि । निद्रायाम् ॥
खीरतिबन्धे ॥ पीठे । स वेद्यन
म् । विश० । घञ् ॥

स वेद्यनम् । न० स वेदने ॥ उपभो
गस्थाने ॥

स व्योमम् । न० उत्तरीयवस्त्रे । अं
शुक्ले । वस्त्रे ॥ स धीयतेऽनेन ।
व्यञ्जस्वरथे । ल्युट् ॥

संशयः । पु० समवात् । सङ्गामा
दनिवर्तिनि ॥ समवात् । कुला
चाराण्यपवादा० रुद्रस्य दनिवर्ति
नाऽपराङ्मुखापपञ्चायमानाद्यात्ती
यन्ति० तीसंशयका० कथ्यते ॥
नारायणस्यसिनादिशेषे ॥ शयनम्
। शयनात्तीर्थे । भाषित् ० । स
शयनशयनं करोति । तत्करोतीति
शियन् । शयुञ् । शयुञ् । सम्य
क् ० शयनस्यशय्येतिवा ॥

संशयः । पु० निरवशीवमाशे ॥ सं

सशय

शयनम् । शय० भाषेघञ् ॥

स शयनम् । न० शयने । यथा ।
नशोधयतियहोषान्ममाज्ञोदीरय
त्यपि । समीकरोतिस वृद्धास्तत्
म शयनमुच्यते ॥ नशोधयति० नो
धाधिसार्गाभ्यापातयति । नोदो
रयति० नवर्षयति ॥ इ० भा० प्र०
श ॥

स शय । पु० सम्भ्रमे । हापरै ॥

अशयलक्षणे यथा । एकस्मिन्धर्मि
षिविकृद्धानानाधर्मैश्चिद्यज्ञानं
० संशययति । अथास्य सुर्वापुव
षीविति ॥ विश्विकृत्सायाम् ॥ यो

ग साधनीयानवित्युभयकीटिस्पृ
शिविज्ञाने ॥ अतद्रूपप्रतिष्ठत्वे
विपर्ययानागतोपिसङ्गभयकीटि
स्पर्शित्वैककीटिस्पर्शित्वरूपावान्त
रविशीषविवक्षयाविपर्ययान्ने दो
षोद्धव्य ॥ प्रतिबन्धके ॥ स

शय लक्षयतिगीतम् ॥ समानाने
कधर्मीपपत्तेर्विप्रतिपत्तं रूपान्ध्या
नुपलब्ध्याव्यवस्थान्तश्चिशीषापेक्षीवि
मर्शः स शय । १ । २३ । संशय
कृतिलक्ष्यनिर्देशः विमर्शपुत्र्यश्च
विशब्दीविरोधार्थः । नृशिक्षाना
र्थः एकस्मिन्धर्मिणोतिपूरणोय
म् । तेन० एकधर्मिणिविरोधेन
भाषाभाषप्रकारकज्ञानम् स शय ॥

। तत्रकारणमुखिनविशीषलक्षणाया

स शय

ह. समानेत्यादि । उपपत्तज्ञान
म । तथाच. समानस्यविरुद्ध
कोटिद्वयसाधारणधर्मज्ञानादि
त्यर्थ । तथाचसाधारणधर्मवद्वध
मिज्ञानजन्योऽसाधारणधर्मवद्वध
मिज्ञानजन्यश्चेत्यर्थ । विप्रति
पत्तिविरुद्धकोटिद्वयोपस्थापक
शब्दस्तस्मादित्यर्थ । यद्यपिशब्द
स्थानसंशयकत्वम्. तथापिशब्दात्
कोटिद्वयोपस्थितौमानस स शय
इतिवदन्ति उपलब्धं ज्ञानस्य. अनु
पलब्धे व्यतिरेकज्ञानस्ययाऽव्यवस्था
सद्विषयकत्वानिधारणप्रामाण्यस
शयइतिफलितार्थः. ॥ अन्येतु
उपलब्धव्यवस्थाप्रामाण्यसंशय ।
अनुपलब्धिरुपलब्धिभ्रमत्वम्. तद्
व्यवस्थतत्संशयइत्याहुः । वस्तु
तस्तुप्रामाण्यसंशयस्थानसंशयहेतुत्व
म्. किन्त्वगृहीताप्रामाण्यकज्ञानस्य
विरोधितयासतिप्रामाण्यसंशयतज्
ज्ञानस्याविरोधितयासाधारणधर्म
दर्शनादितएषसंशयैत्यतिरिति ।
उपलब्धौत्यादिकतादृशस्थलिसंशयो
भवतीत्येतावन्मात्रपरम्. चका
रोव्याप्यसंशयस्यव्यापकसंशयहेतु
त्वसमुच्चिनोतीतिवदन्ति । विशि
षापेक्षकोटिस्मरणसपेक्ष । वस्तुत
स्तुसंशयधाराबाहिकत्वस्यादतथाह
। विशेषेति । विशेषविशेषणत्वम्-

स शित

अपेक्षतेनिवर्तकत्वेन. तथाच. वि
शेषदर्शननिवर्त्यत्वकथनमुखेनवि
शेषादर्शनजन्यसंशयइत्युक्तम् ॥
१२३. स शयनम् । शीङ् ए
रच् ॥
स शयात्मा । चि. इहमेवभवतिनवेति
सर्वत्रसंशयात्क्रान्तचित्ते । स शये
• आत्माननौयस्यस । स शया
त्माविनश्यति ।
स शयान । चि. स शयापन्न । स श
ययुक्ते ॥
स शयापन्न । चि. स शयिनि ॥
स शयापन्नमानस । चि. सन्देहकी
। स शयिते । साशयिके ॥ स शय
मापन्नमानसयस्य. यस्मिन्विष
येवा ॥
स शयालु । चि. स शयितरि ॥
स शयित । चि. सन्देहविषये । वि
चिकित्सते ॥
संशयिता । चि. सन्देहाश्रये । स श
यकर्त्तरि । यथाहुः । अस्तिस्वय
मित्यस्मिन्नर्थेकश्चास्तिसंशयपुं
स । अप्रापिसंशयश्चेत्संशयिता
य. सएवभवसित्वम् ॥ ४ ॥
स शित । चि. सम्यक्सम्पादिते ॥
स शितव्रतम् । सम्यक्सम्पादित
मित्यर्थः ॥ व्रतविषयकयव्रतम् ॥
स शितोवाङ्मण । व्रतविषयकय
व्रतानित्यर्थः । सम्यक्संशयतेत्या

स चत्

। शीतनूकरणे । क्त । शास्त्रीरन्य
तरस्यामित्यन् । श्यतेरित्वम् । ब्र
तेनित्यमिति । नित्यमित्वम् । ब्रवस्थि
तविभाषात्वाद्वा । व्रतविषयेऽप्यते
र्नित्यमित्वम् । मुनिश्चते ॥ सम्य
क तनूकृते । सूच्ये ॥

स शितव्रत । वि० व्रतयन्त्रे ॥ सम्य
क शितानितोऽप्योक्तानि । अति
दृढानिव्रतानियस्यसतथा । श्यतेरि
त्व व्रतेनित्यम् ॥

स शुद्ध । वि० सम्यक् शुद्धिनिश्चि
हे ॥

स शुद्धि । स्त्री० सम्प्राप्त्तौ । शरी
रादिमाज्जने । श्रौचे ॥

संशुद्ध । वि० चातपादिनासंश्री
धितवस्तुनि ॥

स शीकः । पु० शीष्याये ॥

स शीकण । वि० खेदके ॥ शीष्या
ज्जयमनेयुक्तादौ । तीर्षाच्छाण्ड
कीपन्तर्भावः ॥ यद्वा । शीष्याद्
मिसुद्धिजातेमशकादौ । तीर्षासु
द्विज्जेऽन्तर्भावः । तथाचस शीकणी
नाखण्डजीद्विजाभ्यामतिरिच्यते ॥

संशोधनम् । न० संशुद्धौ ॥ स्या
नादृष्टिनैवेदुर्हमघोबादीपसञ्चयम्
। संशोधन तदेवसाहं वदालीकल
यथा ॥

संशोधितः । वि० शुद्धीकृतवस्तुनि ॥

संशुत् । न० कुशके । इन्द्रजाति । मा

स सक्त .

ययाम् ॥ सञ्चिनाति । चिञ्च
यने । स चत्पदुद्दृष्टित्वयति ।।
निपातनात् । सुडिक्कारसोपच ॥

स श्यान । वि० शीतेनसङ्घुचिते ॥
स श्रय । पु० राज्ञामाश्रयाख्ये गुणे
। परिष्ठापीडयमानस्यबलवदाश्रय
णे ॥ आख्यायाम् ॥ नवनेनन्दनो
द्देशेनचैत्रयस श्रये । इतिरामाय
णे दर्शनात् ॥ आश्रये ॥ बले ॥

स श्रव . । पु० पक्षीकृतौ । प्रतिष्ठा
ने ॥ सम्पूर्णाच्छ्रयोते . . अदीर
धित्वयत् ॥

स श्रित . । वि० अनुजीविनि । आ
श्रिते ॥

स श्रुत . । वि० अङ्गीकृते ॥ संश्रूयते
स्म । श्रुश्रवणे । क्त ॥

संश्रित् । वि० आश्रिते । मिलिते ॥

स श्रौष . । पु० उपगूहने ॥ स श्रौष
णम् । श्रौषणाश्रिते । षण् ॥

स श्रुत . । न० स चति । मायाशाम्
। स चत्पदुद्दृष्टित्वयत् . सुभू
तिचन्द्र सम्पूर्णाच्छ्रयते . स श्र
दित्याह । स चत्कुशकेऽश्रय स
श्रुत्तत्रैवतेसमे । इतयुष्वादिक्ता
यत् ॥

संसक्तः । वि० अन्योन्यश्रिते । अ
व्यवहिते । स लम्ने ॥ संसज्यतेऽय
। षण्णसङ्गे । क्त . ॥ शीघ्रदाहमन्त्रैः

पाशैर्हृदयशुद्धिभिसुष्यते । शोधना

स सर्गाभाव.

द्विषुसं सक्तो मुच्यते न कदाचन ॥
 स सक्तिः । स्त्री० स श्लेषे ॥
 स सत्० द् । स्त्री० परिषदि । सभाया
 म् ॥ स सीदन्त्यध्याम् । षट्त्वविग्र
 रणादौ । सम्पदादित्वात्क्विप ॥
 स सरथम् । न० असम्बाधचमूगती
 । रथादीनामसम्बाधगमने ॥ घण्टा
 पथे । नगरस्थोपनिर्गमे ॥ स सारि
 ॥ रणारम्भे ॥ समारम्भे ॥ प्राणिक
 न्मनिः । पुनः पुनर्यीनिसम्बन्धे ॥
 गतौ । सम्यक्सरन्त्यनेन० सम्भू
 यसरन्त्यनेनाचवा । सृगती । कर
 णादौल्युट् । बाहुलकाद्वाल्युट् ।
 युक् तयुक्त । घस्यलुङ्पवात्त्वात् ॥
 स सर्गं । पु० सङ्गे । सङ्गमे ॥ सम
 बाधादिसम्बन्धे ॥ स सङ्गं नम्०
 ससृज्यतेवा । सृज० । घञ् ॥
 स सर्गाभावः । पु० सम्व धरहितत्वे
 ॥ न्यायसतीक्ष्णभावपदार्थविशेष ।
 सतुमेद्भिन्नाभावः । सचचिबिध
 । प्रागभावः १ ध्वस २ अत्यन्ता
 भावः ३ इतिभेदात् । यथा । अ
 भावस्तु द्विधा स सर्गान्वीन्याभावभेद
 तः । प्रागभावस्तथाध्वसोप्यत्यन्ता
 भावएवच ॥ एव चैविध्यमापन्न
 स सर्गाभावद्वयदे । इ० भा० प०
 ॥ भेदत्व तादात्म्यसम्बन्धावच्छिन्न
 प्रतियोगिताकाभावत्वम् । विनाश्य
 भावत्व प्रागभावत्वम् १ जन्याभाव

ससर .

त्वमूर्ध्वसत्वम् २ नित्यस सर्गाभाव
 त्वमूर्ध्वसत्वम् २ नित्यस सर्गाभाव
 त्वमत्यन्ताभावत्वम् ३ । इतिसि
 द्धान्तमुक्तावली ॥
 स सर्गी । चि० स सर्गं विशिष्टे ॥ म
 त्वर्थीयइति ॥ सङ्गिने ॥ सम्पूर्वा
 तृसृजे० सम्पूर्वानुवृत्तिविधनुष् ॥
 स सर्पं । पुं० मासविशेषे ॥ यथा
 । यदाक्षयमासो भवति० तदाक्षय
 मासस्य पूर्वोत्तरावधिमासो भवतः
 । तत्र पूर्वोत्तरावधिमासः ॥ सचनम
 लमासः ; किन्तु शुद्धतुल्य । उत्त
 रएवासक्तान्तो मलमासः । तथाच
 जात्राणि । एकस्मिन्नपि वर्षे चेद्द्वौ
 मासावधिमासकौ । पूर्वोत्तरावधि
 प्रशस्तः स्यादपरस्तु मलिन्नुचइति ॥
 ससर्पंथे ॥
 ससर्पंथम् । न० सम्यक्प्रकारेणग
 मने ॥
 स सर्पी । चि० स सर्पं विशिष्टे । स
 म्यग्गमनशीले ॥
 स सारः । पुं० ऋषाञ्जानसम्भूतवा
 सनायाम् ॥ यथा । स सारश्च मिथ्या
 धीप्रभवावासनेति ॥ भवे । स्वाह
 षोपनिबद्धशरीरपरिग्रहे । जन्मम
 रणलक्षणं । प्रमत्तताप्रमुखकटं
 त्वाद्यनर्थे । अविद्यायाम् ॥ यथा
 क्त शङ्कराचार्ये । स सारः स्वप्नतु
 ल्योद्दिश्यादृषादिसङ्कुलः । स्व

स सारबन्धनिर्मुक्ति .

कानिसत्यवशातिप्रवे।धेऽसत्यवन्नविदि
 ति ॥ अपिच । अयमशिवारितचा
 रुतयास सारोभातिरमणीय । अ
 चपुन परमार्थदृशानक्षिमपिसा
 रेणरमणीयकृतिशिल्हणसिम्न ॥
 दु खे ॥ कृच्छ्रेणामेध्यमध्येनिय
 मिततनुभि स्थीयसीगभंवासे •
 कान्ताविश्लेषदु खव्यतिकरविषया
 यौवनेचीपभोग । वामाचोणाम
 वशाविहसितवसतिष्ठंभभातोप्यसा
 धु संसाररेमनुष्या बदतघदिसु
 खसुख्यमप्यस्तिकिञ्चित् ॥ ससरति
 कालान्तरम् । सृ • । अथ • ॥
 संसरणम् • वा ॥ दु • खसूत्रहिस
 ससार सवस्थास्तिसदु खित ।
 व्याग • कृतोयिनसमुखीनापर प्रि
 ये • ॥ प्रभवसर्वदु • खानामालयं
 सकलापदान् । आश्रयसर्वपापा
 नांस सारंशर्जयेत्प्रिये ॥ अश्व्य
 न्धनधीरमखीकृतमहाविषम् । अ
 शस्त्रखडनदेविस सार सक्तचितसा
 म् ॥ आदिसध्याश्रमानेषुदु खस
 र्वमिदंयत । तस्मात्सत्यज्यस
 सारतत्त्वनिष्ठ सुखीभवेत् ॥ इ
 तिकुलार्णवे १ उक्तास ॥

स सारशुद्ध . । पु • प्रद्युम्ने । काम
 देवि । मनोजन्मनि । रूपाद्धे ॥ स
 सारशुद्ध ॥

स सारबन्धनिर्मुक्ति । स्त्री • नाना

स सारवृक्ष •

योनिस्वन्धनिवृत्तौ ॥ स सारएव
 वन्ध • तस्यनितरांसुक्ति ॥
 स सारमार्गं । पु • मिथ्याज्ञाने ॥
 भगे । योनी ॥
 स सारवीजम् । न • कामकर्मप्रवृत्ति
 कारणे • अज्ञाने ॥
 स सारवृक्ष । पु • अव्यक्तादिस्थावरा
 न्तोद्गमसदृशे ॥ यथा । कदलीसन्ध
 वृत्तिसारीऽनेकशतपाखण्डबुद्धिबि
 कल्प स्यदस्तत्वबिबिध सुभिर्निर्घा
 रितेद तत्वी • वेदान्तनिर्घातितपर
 ब्रह्ममूलसारी • ऽविद्याकामकर्म
 व्यक्तबोधप्रमथी • ऽपरब्रह्मविज्ञान
 क्रियाशक्तिदयात्मकाहिरण्यगर्भाकु
 र • सर्वप्राणिलिङ्गभेदस्तम्भ •
 • तत्तुष्णाजलावसेकोद्भूतदर्पी • बु
 द्धोन्द्रियविषयप्रवासाङ्कुर • श्रु
 तिस्रुतिन्यायविद्योपदेशपलाशः •
 यज्ञदानतपसाद्यनैकक्रियासुपुष
 सुखदु खविदनामिकरस • प्रा
 य्यपजोव्यामन्तफलसत्तुष्णासनि
 लावसेकप्ररुठजडीकृतदृढवद्धम
 ल सत्यनामादिसप्तशोकावद्यादि
 भूतपक्षिकृतनीड • प्राणिसुख
 दु • खोद्भूतवर्षशोकाजोतन्वन्नीत
 वादिचक्षुडितास्फोटितहसिताक
 ष्टकदितहामुसुसुखेत्वाद्यनैकशब्द
 कृततुमुक्तौभूतमहारवी • वेदान्त
 विहितब्रह्मात्मदर्शनसङ्गशक्यकृती

स सृष्टि .

च्छेद एष स'सारवृत्तीनिरूपितो वेदा
नेष्वाचार्यैः । तत्रोक्त श्रौतकामि
श्रौ । अमुष्य स सारतरोरविधमूल
स्य चोन्मूलविनाशनाय । विप्रलेश्वरा
राधनबीजजाततत्त्वप्रविधानपरीऽ
भ्युपायवृत्तिः ॥

स सारवृत् । पुं० आत्मवेधि ॥

स सारवृत् । पुं० आत्मनोऽविद्याया
म् ॥

स सारी । पुं० स सारविशिष्टे प्राण्यि

नि । भीकरि । स सारोऽस्मास्ति

। इति ॥ कर्तृत्वादिधर्मवति ॥

स सिद्धि । स्त्री० सम्यक्सिद्धौ

॥ प्रकृतौ ॥ स्वभावे ॥ मदीयाया

स्त्रियाम् ॥ मुक्ती । मोक्षे ॥ देहे

न्द्रियसङ्घातस्यऽशुद्धिद्वयेण स

म्यग ज्ञानोत्पत्तियोग्यतायाम् । अ

वयादिसाध्यायाज्ञाननिष्ठायाम् ॥

फले ॥ साङ्गयोगमनुष्ठायपरिसमा

पन स सिद्धिरितियोगिनः ॥ स

सेधनम् । विधुस राद्धौ । क्लिन् ॥

स सृष्टि । स्त्री० स सारे । प्रवाहे ॥

स सारणं । सृ० । क्लिन् ॥

स सृष्टिः । वि० स सर्गे ॥ बमनादि

नासंशुद्धे ॥ विभागानन्तर प्रीत्या

पुनः स स्त्रीलितधने ॥ यथा । वि

भक्तोयः पुनः पित्राभ्राचार्यैकत्र

स स्थितः । पितृव्येणार्थप्रीत्या

सत्सुसंशुद्धश्च्यते । इतिवृहस्पतिः ।

स सृष्टि .

॥ स सज्जनम् । सृज० । क्त ॥

स सृष्टि । स्त्री० काव्यालङ्कारविशेषे

॥ यथा । सैषास सृष्टिरेतेषामेदेन

यदिहस्थितिः । एतेषांशब्दार्थाल

ङ्कारार्थायथासम्भवमन्योन्यानिरपे

क्षतयोः यदिहः शब्दभागएवः अ

र्थविषयएवः उभयत्रापिवाऽवस्थ्या

नः सैकार्यसमवायसुभावसृष्टि

। तत्रशब्दालङ्कारस सृष्टिर्यथा । ब

दनसौरभलीभपरिभ्रमइभ्रमसम्भ्रम

सम्भृतशीभया । चलितयाविदधेक

लमेखलाकलकलालकलाललक्ष्याभ्य

या । अर्थालङ्कारस सृष्टिर्यथा । लि

भ्यतीवतमोहनिवर्षतौबाञ्जन न

भः । असत्पुरुषसेवेवृष्टिर्निष्क

लताङ्गता ॥ पूर्वपरस्परनिरपेक्षी

यमकानुप्रोसौससृष्टि प्रयोजयत

। उत्तरत्रतुतथाविधिः उपमेतुप्रे

क्षे । शब्दाथालङ्कारयोः स सृष्टि

र्यथा । सोल्लिख्य ए त्व गामे जी

एयं महमहत्तलाअक्षम् । तरुणा

ण हिचञ्चलुडि परसर्पतीथिवादे

इसनास्तिअत्रयःनेयएतास्फुरत्ता

वय्याम् । तरुणानाहृदयलुठ

न परिसङ्कामतिनिशारयतीति स -

स्कृतम् ॥ हृदयलुठनमितिरूपक

म् ० आयुर्घृतमितिवत् । पूर्वार्धे

तुअनुपासः । एव शब्दार्थालङ्कार

योः स सृष्टिरियम् ॥ अत्रानुप्रा

संस्कार :

सौरूपकश्चान्धोन्यानपेक्षे । स सर्ग
श्चतयैरेकत्रयाक्ये छन्दसिवासमवे
तत्वात् ॥

स सृष्टी । त्रि० स सृष्टत्वविशिष्टे ॥

स सेशनम् । न० सम्यग्ज्ञानादौनाउपमो
गे ॥ तत्रनिघण्टुादिप्रोक्तव्यतिरिक्ता
नाद्रव्याणाभक्ष्य निषेधति । अज्ञा
तजातिगुणरूपविधानकानामज्ञादि
धीजरसपुष्पफलोपधानाम् । स सी
वनसूक्तसौख्ययशोभिष्टद्ध्ये नि,
म शय नरयरोविद्धीतनाच ॥

स स्कार । पुं० अनुभवे ॥ मानसक
न्म णि । वासनायाम् ॥ प्रतिशब्दे
। उक्तृष्टगुणाधाने ॥ स स्क्रियते०
अनेन ० श्रीतेनस्मार्त्तनवाकर्मण्यपु
रुपवृत्तिसंस्कार । स्त्रीयस्त्रीयजा
तौसामान्यविशेषविहितवैदिकस्मार्
मार्त्तकनुष्ठानद्वाराऽदृष्टविशेषाधा
यकावृत्तियावत । तत्रक्षययातदर्शी
क्तदिनशुद्धादिरपिभरन्काराच्चेने
च्यते ॥ अतीतश्रीमहानिर्णीयत
न्ते । स स्कारिणविनादेविदेहशुद्धि
र्नजायते । नासंस्तुतिविश्वारोसा
द्देविपित्य अक्षमर्ण्य ॥ अतीविप्रा
दिभिर्भर्त्थे स्वस्ववर्णोक्तसंस्क्र
या । कर्त्तव्या सर्वथायत्नैरि
ह मुर्वहितेषुभि ॥ तेचदशषोडशा
ष्टचत्वारिंशद्देभिनाः प्रेक्तायथा
। जीवसेक पुंसवनसौमन्तोन्नय

संस्कार :

नतथा । जातनाम्नोनिष्क्रमणमन्नाश
नमतपरम् ॥ चूडोपनयनोद्वाहा
संस्कारा कथितादयः शूद्राणांशूद्र
भिन्नानामुपधीतनविद्यते ॥ तेषान
वेषसंस्कारादिजातीनां दशस्मृता ॥
नित्यानिसर्वक्षमाश्रितयानैमित्तिका
निच । काम्यान्यपिवरारोहिण्युर्वा
ष्वाभाववत्सर्ना ॥ शोडशयथा । ग
भाधानपुसवनसौमन्तोन्नयनत
त । जातकर्मभिधानसंनिष्क
म प्राशनतथा ॥ चूडोपनयनवि
द्वतानांष्टवतुष्टयम् । गोदानमे
व्यलीग्नोष्ठीविवाह शोडशक्रमा
त ॥ अष्टचत्वारिंशद्यथा । गर्भाध
नमथापिपुंसवनकसौमन्तजातक्रि
यानामाज्ञादनचौलकीपनयनश्रीत
व्रतान्यव्यथ । चत्वारिंशत्पनविवा
हकारणपञ्चाभियन्त अपिसंस्था
सप्तचसप्तसप्तवृत्तिसंस्कारजाअप्य
मी । देवताप्रतिष्ठार्याषट्संस्का
रायथा । जातनाम्नोनिष्क्रमणमन्त्र
प्राशनमेवच । चूडोपनयनश्चेतिष
ट्संस्कारा । विश्वदितावृत्तिमहा
निर्वाणतन्त्रम् ॥ स स्क्रियतेऽनेन
। कृञोषञ् । व्यत्यतौ ॥ न्या
यमतेगुणविशेषे ॥ सचिविधः वेगा
व्यसंस्कारः १ अयमूर्त्तपदार्थ
स्थाथी० काचिद्देगजन्य० काचिस्वर्त्म
जन्यश्च । स्थितिस्थापकसंस्कारः २

सस्कार .

अथ पृथिवीगुण . केषाञ्चिन्मते
 पृथिव्यादिचतुष्पदार्थानागुण : .
 अथमतीन्द्रिय स्यन्दनकारणञ्च ।
 भावनाख्यसंस्कार ३ अथमात्म
 नाऽतीन्द्रियगुण . उपेक्षानात्म
 अनिश्चयजन्य . . अथ स्मरणप्रत्य
 भिन्नयोः कारणञ्च । यथाहविश्व
 नाथतर्कालङ्कार । सस्कारभेदे
 विनोप्यस्थितिस्थापकभावने । मूत्तं
 माचेतुषेण स्यात्कर्मजीविगण
 क्वचित् ॥ स्थितिस्थापकसस्कार .
 क्षितौकेषिञ्चतुर्ष्वपि । . अतीन्द्र
 य सविज्ञेय क्वचित्स्यन्दोपिका
 रणम् ॥ भावनाख्यस्तुसस्कारोजी
 ववृत्तिरतीन्द्रिय । उपेक्षाऽनात्म
 कस्तस्यनिश्चय . कारण भवेत् ॥ स्म
 रणेप्रत्यभिज्ञायामप्यसौकारण भवे
 दिति । अथ जातकर्मादिक्रियाक
 लाप समय उक्तकालक्रमेणशरी
 रसस्कारार्थं स्त्रीणामपिभवति । त
 थावाचमनुः । अमन्त्रिकातुकार्ये
 य स्त्रीणामाहदशेषतः । सस्कारा
 र्थं शरीरस्ययथाकाल यथाक्रमम् ॥
 वैवाहिकीविधि . स्त्रीणांसस्कारो
 वैदिकः स्मृत । पतिसिवागुरौवा
 सोऽहोऽग्निपरिक्रियेति ॥ आह
 त् . जातकर्मादिक्रियाकलापः ।
 यश्चक्षुषमेवसाय प्रातः समिद्धो
 मादिरूपेऽग्निपरिचयेत्यर्थः ।

सस्त्रिया

सस्कारञ्च . । त्रि . सस्कारात्जाते ॥
 सस्कारवर्ष्णित । पु . ब्राह्मे ॥ वि .
 गर्भाधानादिसस्कारविधुरे ।
 सस्कारस्कन्ध . । पु . वासनाप्रपञ्चे ।
 रूपविज्ञानविदमासज्ञास्कृधानावा
 सनायाम् ॥ रागद्वेषाभिनिवेशेषु
 । रागादय . क्लेशा . उपक्लेशा
 समदमानादयो . धर्माधर्मोचेतिर्वा
 चस्पतिमिश्रा ॥
 सस्कारहीन . पु . ब्राह्मे ॥ त्रि . ग
 र्भाधानादिसस्कारवर्ष्णिते ॥ सस्का
 रैरुपनयनादिभिर्गर्भाधानादिभि
 र्वा . हीन ॥
 सस्कार्य्य . पु . कर्मशेषि . ब्रीह्या
 दौ ॥ त्रि . सस्कारार्हे ॥
 सस्करतम् . न . लक्षणीयेति । पाणि
 न्यादिध्याकरणवोधिते । गौर्वाणवा
 य्याम् ॥ सस्करत नामदैवीभागव्वा
 स्यातामहर्षिभिः . ॥ त्रि . कृतिमे
 ॥ शर्त्तु ॥ भूषिते ॥ सस्क्रियतेस्य
 । क्त ॥ व्युत्पन्ने . अपनीतमक्षे ।
 शोधिते ॥ कृतसस्कारे ॥ पक्ते ।
 सस्क्रुतोत्ता . पु . दीक्षयादौक्षिते ॥
 सस्क्रुति . । स्त्री . सस्क्रियायाम् ॥
 सस्करणम् । ड्, क्तञ् . । क्तान् ।
 सस्क्रिया । स्त्री . सस्करतौ । शब्दाहा
 दिक्रियायाम् ॥ मन्त्रापनयने ॥
 सस्कारायकरणम् । ड्, क्तञ् . । क्त
 अ शचेतिश । रिङ् इयङ् ॥ ब्राह्म

स स्थाय

षो विप्रभिन्नथ स्वस्वर्णोक्तस म्किगा
म् । शैवेनयत्नं नाकुर्यादप्रधमं
कलीयुगे ।

स स्तर । पुं० प्रस्तरे । पञ्चवादिरचि
तशय्यायाम् । साथरा० इ० भा०
प्र० ॥ अश्वरे । यज्ञे ॥ स स्तोयते
। स्तुञ्च्चाच्छादने । ऋदोरप् ॥

स स्तव । पुं० परिचये । सङ्गतिस्त
वने । स स्तवमम् । षुञ् स्तुती ।
ऋदोरप् ॥ सम्यक् स्तुती ।

स स्तवान् । त्रि० वाग्मिनि । स स्तौ
ति । षुञ् । सम्यामन् स्तुवद्
स्थानम् ॥

स स्ताव । पु० क्रतुषु द्विजन्मनांस्तु
तिभूमौ । यज्ञे छन्दोगे क्रियमा
णायाः स्तुतेभूमौ । यज्ञे स्तावक
द्विजावस्थानभूमौ ॥ समेत्यस्तुवन्त्य
व । षुञ् । यज्ञे समिस्तुवद्वतिष
धिकारणे ल्युटीपवादीषञ् ॥ स स्त
वन वा ॥

स स्तुत । त्रि० सम्यक् स्तुतिविषयी
भूते । स स्तुयतेस्य । षुञ् ।
क्त ॥ सङ्गत्वेन निरूपिते ॥ प
रिचिते ।

संस्थानम् । न० महती । उपचये ॥
स स्थायः । पु० सन्निवेशे ॥ स स्था
ने ॥ विस्तृती । सङ्घाति ॥ स
स्थानम् । छौ स्तैरब्दसङ्घात
या । घञ् । आतीत्युक् ॥ गृहे ॥

स स्थिति

यथा । स स्थायान् प्रविशियुरिति ॥
स स्थ । पु० चरे ॥ निजराष्ट्रकेचरे
॥ क्रतुमेदे ॥ सन्तिष्ठतेऽनेन । छौ
। अङ् ॥ त्रि० अवस्थिति ॥

स स्था । स्त्री० स्थितौ ॥ सादृश्ये ॥
नाशि ॥ न्याय्यपथस्थितौ । मर्यादा
याम् ॥ सन्तिष्ठतेऽनया । सम्यग्
स्थान वा । छौ । घातघोपसर्गङ्ग
ङ् ॥ व्यवस्थायाम् । समाप्तौ ॥
व्यक्तौ ॥ प्रत्ययचतुष्टये । यथा ।
त्रैमित्तिक । प्राकृतिकानित्यप्रा-
त्यन्तिकालयः । स स्थितिकवि
भि प्रोक्तचतुर्ष्वस्य स्वभाषतद्वति
पुराणम् ॥

सस्थानम् । न० अकृतौ ॥ मृतौ ॥
सन्निवेशे ॥ चतुष्टये ॥ स स्थीयति
ऽवनेन वा० स स्थितिर्वा । छौ ।
भावधिकारणादौ ष्युट् । चिञ्जे ॥
त्रि० शिवादी ॥ समीचीन स्थान
मस्य ॥

संस्थापनम् । न० स्थिरीकरणे ॥
सस्थित । त्रि० मृते ॥ व्यवस्थिते ।
सम्यक् स्थिते । उत्थिते । सन्तिष्ठ
तेस्य । छौ । गत्वर्थकर्मकेतिक्त ॥
संस्थिति । स्त्री० तत्त्वे । स स्थाने ॥
मृत्यौ ॥

संस्पर्शः । पुं० स्पर्शे । त्वनि
न्द्रियवाङ्मनुष्यविशेषे ॥ यथा । आ
लोपाङ्गात्रस स्पर्शात् । निः श्वा

स खेदजम्,

सात्सहमेजनात् । सहशय्यासना
ध्यायात्पापसङ्क्रमतेनृषामिति-
हागर्ह्य ॥ सम्प्रयोगे । सम्य
न्वे । संस्पर्शनम् । स्पृशस स्प
र्शने । अकारसंरिचकारकेस श्वाभा
मितिघञ् ॥

स स्पर्शज् । चि० विषयेन्द्रियसं
बन्धाज्जातेभोगे । वेहिस स्पर्शजा
मोगाद्दु खयोनयएवते । आद्यन्तवन्त
कौत्सेयनतेधुरमतेबुध ॥

स स्पर्शा । स्त्री० जतूकायाम् । जनी
नामगन्धद्रव्ये । स्पृशति । स स्पृ
श्यतेषा । स्पृश० । पदरुजिति
घञ् । पचाद्यच् । कर्मणिघञ्
षा० ॥

स स्फाल । पुं० मेघे ॥

स स्फुट० । चि० फुल्ले । विकसिते
॥ स्फुटति । स्फुटविकसने । इ
गुपधितिक० ॥

स स्फोट । पुं० युद्धे । रणे ॥
स स्फोटनम् । स्फोटचनादरे ।
घञ् ॥

स स्फोट० । पु० युद्धे । स स्फोट
नम् । स्फुटिर् । घञ् ॥

संस्मरणम् । न० संस्कारजन्यज्ञाने ।
स स्मृती

स स्मृतिः । स्त्री० संस्मरणे ॥ स्मि
यांक्तिन् ॥

स खेदजम् । न० खेदजिशाकविश्री

स हतिः

षे ॥ तथाहि । उक्तस खेदज
शाकंभूमिच्छ्वशिलीन्ध्रकम् । चि
तिगीमयकाष्ठं पुष्पादिषु तदुद्भवे
सर्वेस सूदजा शीत दोषला पि
च्छिलासते । गुरवच्छ्वशंतीसारज्व
रश्लेषामयप्रदा ॥ श्वेता शुचि
स्यलौकाश्वशगीव्रजसन्धवा ना
तिदोषकरास्तेषु : शिषास्त्रेभ्यो
विगर्हिता ॥ चि० भुव शरी
रश्लेषस खेदादुषणेजातेद शमश-
कादिरुपेभूतयामि ॥

स हत । चि० सहते । मिलिते
दृढे ॥ दृढसन्धौ ॥ सहन्यतेस्य
। ता० ॥

स हतजानु० । चि० सञ्जी । स ह
तजानुकै ॥

स हतजानुक । चि० सञ्जी । स ह
सहतेमिलितेजानुनौयस्यस ॥

स हतल । पुं० मिलितपाणिद्वये
। प्रतले । सिहतले । विस्तृता
हृत्स्योर्मिलितयोर्कामदक्षिणयो पा
थ्यो ॥ सहतसङ्घट्टलाति ।
ला० । आतानुपसर्गहृतिक ॥

स हति० । स्त्री० समूहे । वृन्दे ।
निकुरस्वे । कदंबके ॥ अल्पानाम
पिबस्तूनांस हति कार्यसाधिका ।
दृष्ये गुणत्वमापन्नेषु वृत्तान्ते मत्तद-
न्तिन० १ स हतिः श्रेयसिपुसां
सुकुक्ष्मैरल्पकैरपि । तुषियापिप

संहितपुष्पिका

रित्यक्ता नप्ररोहन्तितण्डुला । ॥
 घनतायाम् । स हन्यते । हन्तेः
 क्तान् ॥ घाते ॥
 स हननम् । न० कषेवरे । गात्रे ।
 शरीरे ॥ स हति० स हन्तृतिवा
 । हन० । क्तव्यल्युट् इति ल्युट् ॥
 यदा । स हन्वन्ते ऽस्मिन् भूतानि
 । कारणे तिल्युट् ॥ इटाङ्गत्वे ॥
 स हननाङ्ग । चि० कठिनावयवे ॥
 स हन्यते निषिद्धीभवन्ति० अङ्गानि
 यस्यसः ॥
 स हर्षः । पुं० शर्षायाम् ॥ मु
 दि । सुखे ॥ हर्षणे । घृष्टौ ॥
 प्रभङ्गने । पवने । स हर्षणम्
 । हर्षतुष्टौ । घञ् ॥
 स हारः । पुं० प्रलये ॥ स ह्योचने
 सङ्घर्षे ॥ नरकविशेषे ॥ हर
 यहारः । ह्योभाविघञ् । सम्य
 क् हारोऽप ॥ यदा । सङ्घियते
 ऽनेन । अध्यायन्यायेति घञ् न्त सा
 धुः ॥ असिताङ्गादिभैरवान्तगं
 तभैरवविशेषे ॥
 स हारमुद्रा । स्त्री० विसर्जनमुद्रा
 याम् ॥
 स हितः । त्रि० सहिते । योजिते
 ॥ सन्धीयतेस्य । डुधाञ् । क्तः
 । दधातीह्रिः ॥ मिति ॥
 संहितपुष्पिका । स्त्री० मिश्रया
 याम् ॥

सकष्टकः

संहिता । स्त्री० मन्वादिप्रणीतध
 र्मशास्त्रे ॥ पुराणसंहितासु ॥ प
 ष्टसंहितायथा । ब्रह्मण्यस्यिब्रह्मा
 पिप्रह्लादस्यतथेवच । गौतमस्यक
 मारस्यसंहिताः परिकीर्तिता ।
 ॥ अतस्त्रोयथा । ब्राह्मीभागवतीये
 बीषेण्यधीचप्रकीर्तिता । अतस
 संहिताः पुण्याधर्मकामार्थमेव
 दा ॥ षट्संहितायथा । आद्या
 सनत्कुमारोक्ताद्वितीयासूतसंहि
 ता । तृतीयाभाङ्गरीनिप्राञ्चतुर्थी
 वैष्णवीमता । तत्परासंहितात्रा
 ह्मीसौराख्यासंहितामतीति ॥ स
 धीवर्षानामतिमयितसङ्घिधौ । व
 र्णसंयोगे ॥ वेदेकदेशे ॥ सम्पू
 र्णादधाति कर्मचित्त । दधाति
 हिः ॥
 संदूतिः । स्त्री० बहुभिर्षंहिताङ्गा
 नि ॥ समाङ्गानम । सम्पूर्णात्
 ङ्गिञ् । स्थिराङ्गिन् । वचिस्वपीति
 सम्प्रसारणम् ॥
 संदृतः । त्रि० कृतसंहारेसङ्घि
 त्ते ॥
 संहति । स्त्री० संहारे ॥
 संहृष्टः । त्रि० प्रहर्षिते ॥
 सकष्टः । पुं० शाखाटहर्षे ॥
 सकटाक्षः । पुं० वराक्षे ॥ त्रि०
 कटाक्षसंहिते ॥
 सकष्टकः । पुं० शैबाले । ष्टी

सकाम :

करञ्जे ॥ त्रि० कण्ठकयुक्ते ॥
 सकर । त्रि० सहस्रे ॥ राजस्र
 विशिष्टे ॥ शृणुयुक्ते ॥ सकिर
 णे ॥ करेणसहस्रत्तैय स ॥
 सकरुण । त्रि० सदये । करुणा
 विशिष्टे ॥
 सकरणं । त्रि० श्रवणश्रीले । श्रुति
 तत्परि ॥ सावधाने ॥
 सकर्मक । पु० कर्मयुक्तपञ्चत्वादि
 धातुषु ॥
 सकन । पु० सगुणेशिवे ॥ यथा
 ता शारदातिलके । निर्गुण स
 गुणश्चेतिशिवोच्चेय सनातन
 । निर्गुण प्रकृतेरन्य सगुण
 सकल स्मृतद्वित ॥ कलाप्र
 कृतिस्तथासहस्रत्तै ॥ त्रि० सम्यु
 षे । सर्वस्मिन् ॥ कलानिर्युक्ते ।
 कलाभि परिपूषे ॥
 सकलप्रिय । पु० षण्णके ॥ त्रि०
 सर्वेषांप्रीतिविषये
 सकलाज्ञानम् । न० समष्ट्यज्ञाने ॥
 सकषाय । त्रि० सरागे ॥ कषाये
 षकामक्रोधादिमलिनसहस्रत्तमाने
 । कषायविशिष्टे । कसैला० इ०
 भा० प्र० ॥
 सकाम । त्रि० कामनाविशिष्टे ।
 कामिनि ॥ पु० सीयाविषयामिवाप्त
 कामद्वृत्तिभण्यते । तेनयुक्तोदीन
 मना सकाम प्रीच्यतेबुधे ॥

सकृत्प्रज :

सकामाश्चैवनिष्कामाद्विविधाभुवि
 मानशाः । कामिनांफलमित्युक्तं
 क्षयित्वास्वप्नराध्यवत् । निष्कामा
 षान्तुनिर्वाणपुनराहृतिवर्षितम्
 सहकामेनवर्तते । सहस्रस ॥
 सकाश । पु० समीपे ॥ त्रि० का
 शयुक्ते ॥
 सकुण्डल । पु० साकुण्डलद्वये ॥
 सकुण्ड । त्रि० कुलान्विते ॥
 सकुल्य । त्रि० समीपे । सप्तम
 पु० रुषानन्तरदशमपुरुषपर्यन्तस
 न्ततौ ॥ दशाहिनसपिण्डास्तुशुध्य
 न्तिप्रेतसूतके ॥ त्रिरात्रेणसकुल्या
 स्तु० स्नात्वाशुद्ध्यन्तिगीतिका ॥
 दायाधिकारिसकुल्यास्तु० पञ्चमयु
 षावधय । यथाहबोधायन ।
 प्रपितामह० पितामह० पिता०
 सूय० सीदर्थ्यभातर० सवर्णाया
 पुत्र० पौत्र० प्रपौत्रोवाएतानवि
 भक्तदायादान्सपिण्डानाचक्षते ।
 विभक्तदायादान्सकुल्यानाचक्षते
 सत्सुखजेषुतद्गामीश्वरीभवतीति ॥
 सकृत् । अ० सहस्रे ॥ एकवारि॥
 एकवारम् । एकसकृच्चेतिसु
 च् । सयोगान्तश्चेतिसुचोक्षिप
 । सकृद् शोनिपततिसकृत्कन्या
 प्रदीयते । सकृदहददानीतिवी
 ष्ये तानिसतासकृत् ॥
 सकृत्प्रज । पु० काके । वायसे ॥

सक्तव

सक्तप्रजायस्यस ॥ सिद्धे ।
 सक्तफलान् । स्त्री० फलान् ॥
 सक्तफलान्यथा ॥
 सक्तहर्म । पु० खेसरे । खञ्जर० इ०
 भा० प्र० ॥
 सक्तविभात । वि० एकद्वैतसक्तत्वा
 ऽभिव्यक्ति ॥ सदैवविभाती । सदा
 भासते ॥
 सक्तधीर । पु० एकवीरवृक्षे ॥
 सक्त । वि० अद्विरते । सग्ने ॥
 अभिनिवेशिनलम्ने । कर्तृत्वभि
 सनेरफलाभिसन्धिनाचकम्प्य-
 भनिविष्टे ॥ सज्यतेस्य । सञ्ज
 सङ्गे । त्तः ॥
 सक्तचेता । वि० आसक्तचित्ते ॥
 यथा । अवध्यवन्धनघोरमस्वीकृत
 महाविषम् । अशस्त्रखण्डनदेवि
 स सार । सक्तचित्तसाम् ॥
 सक्तिः । स्त्री० सङ्गे ॥ पञ्चेः क्ति
 न् ॥
 सक्तवः । पुं० न० भूस्त्रिषूर्णके
 । भृष्टयवादिभूषे । सक्तू० इ०
 भा० प्र० ॥ सञ्चते । पञ्चसिचने
 । सितनिगमिससिच्यऽविधाञ्
 कृषिभ्यस्तुन् ॥ अक्षयलक्षणादयो
 यथा । धान्यानिभाष्टभृष्टानियन्त
 पिष्टानिसक्तव ॥ तत्रयवसक्तवी
 यथा । यवजाः सक्तव । शीतादी
 पन लवव । सरा । कफपित्त

सक्त्यि

हरः कृच्च । शीखनाद्यप्रकीर्तिताः ॥
 लैभोतावलदावृष्यावृ ष्याभेदनास्त
 या । तर्प्यणामधुराक्या परि
 षामेवलावहा ॥ कफपित्तध्रम
 क्षुत्तट्टत्रणनेच नयापहा । प्रश
 स्ताघर्मदाहाव्ययायामासंशरीरि
 षाम् ॥ अणकयवसक्तवस्तु । नि
 स्तुषे अणकैर्भृष्टैस्तुथीशै अयवै
 कृता । सक्तव प्रकर्त्तासपिंयुं
 क्तापीप्पेतिपूजिता । शीलिस
 क्तवीयथा । सक्तव शासिसम्भू
 तावृष्टिदालप्रवेदिमा । मधुरा
 याद्विषोरुच्या पथ्याद्यवणशुक्रदा
 नभुक्तानरदैर्गिक्त्वा ननिशायान
 वावहून् । नजलान्तरितान्महि
 सक्तूनद्यामकेवलान् ॥ पूयक्-
 पानंपुनर्दान सामिर्वपयसाभिधि
 । दन्तच्छेदनमुष्णास्रसप्तसक्तुषु व
 ष्येत् ॥ अर्धेषादि ।
 सक्तुक । पुं० विषप्रभेदे ॥ यद्य
 न्यि सक्तुकीनैवपूर्यमध्यः सस
 क्तुक ॥
 सक्तुफला । स्त्री० समीहर्षे ॥ स
 क्तुवत्फलमस्या । अजादित्वा
 त्ताम् ॥
 सक्त्यि । न० जानूर्ध्वभागे । जरौ ।
 सांयल० इ० भा० ॥ सजति० स
 ष्यदेशा । सञ्जसङ्गे । असिसञ्चिभ्यां
 क्यिन् ॥

सखित्वम्

सक्रियम् । न० व्यक्ते । परिस्यन्दवति
। तथाहि । बुद्ध्याद्युपात्तमुपा
त्त देहत्वजन्ति० देहान्तराद्युपात्तद
त्त इति तेषां परिस्यन्द । शरीरपृथि
व्यादीनाञ्च परिस्यन्द । प्रसिद्ध एव
॥ त्रि० क्रियासहिते ॥

सक्षय । त्रि० कृतावसरे ॥

सक्षलम् । अ० क्षत्रियाणांयोग्येक्षत्र
त्वे ॥ क्षत्रियाणां सम्पत्ति अव्यय
विभक्तीति सम्पत्तावव्ययीभाव ।
सम्पत्तिश्च समस्यमानोत्तरपदस्थयो
ग्यप्रवृत्तिनिमित्तम् ॥

सक्षम । त्रि० क्षमतायुक्ते ॥ क्षमा
विशिष्टे ॥

सक्षार । त्रि० लक्षणयुक्ते ॥

सखा । पुं० मित्रे । सुहृदि । वयस्त्रे
। सबयसि । क्षिग्धे । अहिते प्रति
विधेः अहिते चैव प्रवर्त्तनम् । व्यसने
चापरित्यागस्त्रिविधसखिलक्षणम्
॥ अपिच । सत्यागासहनावन्धु
सदेशानुगत । सुहृत् । एकक्रियोभ
वेन्मित्रसमप्राण सखाभवेदिति
॥ समान० ख्यायते लोके । ख्या
प्रकायने । समानेख्य सचादात्तद्व
तोष्० सवडित् । यत्नोप । • स
मानस्यतूदात्त । सद्रव्यादेशश्च ॥ स
हाये । अमाख्यादौ ॥

सखिता ।) स्त्री० सख्ये
सखित्वम् ।) न० सख्ये

सगर्भं

सखी । स्त्री० आली । वयस्यायाम् ॥
सख्यशिश्वीति ङीष् ॥

सख्यम् । न० मैत्र्ये । मित्रतायाम्
। साप्तपदीने । सौहार्दे ॥ दशाब्दा
ख्यपौरसख्यपञ्चाब्दाख्यकलाभृता
म । व्यब्दपूर्व श्रोत्रियाणां खल्वे
नापि स्वयानिषु ॥ इति मनु ॥ स
ख्युर्भाष कर्मवा । सख्युयं ॥
सख्ये निषिध्यावथा । कृतवै रेशठेस्त
व्ये कामुके च गतघृणे । निलम्बे नैव
कर्त्तव्यसख्यमतिमतासदेति । हि
ताशसने ॥

सगर्भद । पुं० भयेन हर्षेण चाश्रुपूर्णे
नेत्रत्वे । सति० कफरुद्धकण्ठन
तथायोश्चोमन्दत्व सकम्पादिभि
कारस्तस्मिन् ॥ त्रि० तद्वति ॥

सगन्ध । पुं० अशके । ज्ञातौ दा
यादे । त्रि० गन्धयुक्ते ॥

सगर । पुं० अयोध्याधिपतौ । बाहु
राजपुत्रे० सूर्येव शीयेन्द्रपतिवरे ॥
नामनिदानन्तु । सपत्न्यातुगरस्तस्मै
दत्तो गर्भनिघांसया । गरेण सहते
नैवजातस्तत्सगरेऽभवदिति ॥
अहं ह्येदे । त्रि० गरसहिते । स
विषे ॥

सगर्भं । पुं० सोदरे ॥ समानो गर्भो
वस्यस । सगर्भेति निर्देशात्समा
नस्यस ॥ अभ्यन्तरितसूक्ष्मपत्रा
दियुक्तकुशादौ ॥

सङ्घट

सगर्भा । स्त्री० गभं वत्याम् ॥

सगर्भ्यं । पुं० सहीदरे ॥ समाने ग
भे भव । सगर्भसयूथेति यत् । स
गर्भेति निहंशात् न ॥ यद्वा । स
इतुल्ये गभे कुक्षीभव ॥

सगुण । पु० गन्वादिबिबिष्टे । वि
द्यादियुक्त ॥ यथा सगुणीनिर्गु
णीवापिसहायो बलवत्तर । तुषिणा
पिपरिभटलङ्घनीनाङ्कुरायते ॥
मायाशक्तसर्वज्ञसर्वशक्तियुक्तं व
त्तपि ॥

सगुणा । स्त्री० दुर्गाधाम ॥ गुणव
त्याम् ।

सगीचम् । न० गीचे । कुले ॥ पु०
सप्तमादूर्ध्वपुरुषे । चि० अभिन्नगी
वे । ज्ञातौ ॥ समानगीतकुलमस्य
ण्योतिर्जनपदेति समानस्यस ॥

सग्धि । स्त्री० सहभोजने । अद्भनन्
। अद्भ । स्त्रियाक्तिन् । बहुन क
दसोतिघस । अस्मिभसीर्लीत्युप
ध लोप । भलीभलीतसलोप
भावसाधोर्धीध । भर्ताजशभशीति
घक्षग । समानाग्धि । समान
स्यच्छन्दसोतिसभावः ॥ सहग्धि
र्षा । सहस्रसः स ज्ञायाम् ।

सङ्घट । त्रि० सम्वाधि । सङ्घीर्षे ।

अक्षयानकाशि । बर्तादौ । सम्यक्क
टति । आह्वयोति । कटेवर्षावरण
योः । पचाद्यच् ॥ यद्वा सम्वाधा

सङ्कर

र्थात्सशब्दात्सुमार्थे० सम्प्रोदयेति
मटच् । न० दु खे ।

सङ्कटा । स्त्री० देवीविशेषे ॥ योगिनी
प्रभेदे ।

सङ्कटाक्ष । पु० धववर्ष ॥

सङ्कथनम् । न० सम्यग्भाषणे ।

सङ्कथा । स्त्री० परस्परभाषणे । सन्धा
षणे । मिय प्रेमगीष्ठाम् ॥

सङ्करः । पु० सम्मालन्यच्छिप्रधृत्त्या

दौ । अक्करे । सङ्कारे ॥ सङ्कीर्यं
ते । कृषिर्षेपेह सायावा । क
दोरप् । व्यामिश्रत्वे । मिश्रित

त्वे । परस्परालम्बनाभावसमाना
धिकरणयोरैकाधिकारस्थे ॥ यथा

मूर्तत्वमनसिबर्तते० भूतत्व ना
स्ति । अक्कारेभूतत्ववर्ततेमूर्त

त्वनास्ति । पृथिव्यांभूतत्व नास्ति
। पृथिव्यांभूतत्ववर्तते० मूर्तत्व

स्थास्तीतिजातिसाङ्कर्यमिति ॥ रा
मान्यजातौ । अण्यसङ्करजातौ ॥ अ

सङ्कारविशेषे ॥ यथा । अविश्रान्ति
जुषामात्मन्यङ्गाङ्गित्वन्तुसङ्कर ।

एतएवासङ्कारायत्नात्मन्यभासादि
तस्यतन्त्रभोगा । परस्परमनुयाद्या

नुयाहकतादधति० सएषासङ्कीर्यमा
णस्वरूपत्वात्सङ्कर । उदाहरण

म, यथा । आसीसीमन्तविष्णुमर
कतिनिहृषेसताटकपर्वेक्षुमायांनेख

लायांभटितिमणितुकाक्रीटियुग्मेष्ट

सङ्घर्षः

हीति । श्रेय विम्बौष्ठकान्यात्वदरि
मृगदृशामित्वरीणामरण्ये राजन गु
ह्याफलानास्रजप्रतिशबरानैवह ५
हरन्ति ॥ अत्रतद्गुणमपेक्ष्य ३ ।
न्तिमताप्रादुर्भूत तदाश्रयेणचतद्गु
ण सचेतसाप्रभूतचमत्कृतिनिमि
त्तमित्यनयोरङ्गाङ्गिभावः ॥ अस्या
न्ये भेदा काव्यप्रकाशादिषुद्रष्ट
व्या ॥

सङ्करो । स्त्री० सङ्कार्याम् ।

सङ्करीकरणम् । न० नवविधपापान्त
र्गतपौपविशेषि ॥ यथाहविष्णु ।
अथपुरुषस्यकामक्रोधलीभास्यरिपु
चय भवति० परिग्रहप्रसङ्गेनविशि
षा० गृहश्रमिण । तेनायमाक्रान्ती
ऽतिपातकमहापातकानुपातकीप
पातकेषुवर्तते० जातिभ्र शक्रेषु०
सङ्करीकरणेषु० अपाचौकरणेषु०
मजावहेषु० प्रकीर्णकेषु० । तद्यथा
। खराश्लोघ्नमृगीभानामजाविकवध
स्तथा । सङ्करीकरणेनैय मीनाह
महिषस्यचेतिमनु । ॥ गर्दभतुरगी
घ्नमृगहस्तच्छागमेपसत्यसर्पमहिषा
यामुप्रत्येकवध । सङ्करीकरणेनै
यमितिकुञ्जकभट्ट ३

सङ्घर्षकः । वि० सङ्घर्षणकर्त्तरि ॥

सङ्घर्षण । पु० सौरपाणौ । वलभ
द्रे ॥ सम्यक् कर्षतिशत्रुशरीरमा
युधै । कृषविलेखने । नन्द्यादि

सङ्कल्पः

त्वाङ्ग्यु ॥ सम्यक्कृष्यतेवा । क
र्मणिल्युट ॥ गर्भं स्यामस्यक् कर्ष
णादा । यथेत्त हरिव श्रे । गर्भं स
वर्षं वास्त्रीकेसोपिसङ्घर्षण स्मृत
इति ॥ अहङ्कारधिष्ठातरि ॥ द्रष्टृदृ
श्ययो सम्यक् कर्षणमेकीकरण येन
न० अन्यत्रस्थितस्यान्यत्रनयने ॥ आ
कर्षणे ॥ सम्यक् प्रकारेणकर्षणम् ॥
सङ्कलनम् । न० क्रमादुत्क्रमतोवाऽ
ङ्गयोगे । जीहदना० इ० भा० प्र०
कलशब्दसङ्ख्यानयो । सम्पूर्व
। ल्युट ॥

सङ्कलित । वि० सङ्कले । सङ्कृहीते
एकवोक्तते । अङ्कान्तरेणैकीकृता
ङ्गे । जीहदियाङ्कइतिभाषा ॥
सङ्कल्यतेस्य । कलसङ्ख्याने क्त
॥ पृथ्वीकृतधान्यादौ ॥

सङ्कल्प । पु० मानसकर्मणि । इद
महङ्कर्यामितिमनसेव्यापारे । इ
दङ्करिष्यामीत्यादिलक्षणेऽन्त क
रणपरिणामे ॥ इद नीलमिद पीत
मितिबिषयविवेचने ॥ इष्टसाधन
ताज्ञाने । समीचीनत्वेनभावने ॥
अहङ्करीमीतिकर्तृत्वाभिमाने ॥ दु
ष्टेष्वपिबिषयेषु० अशीभनत्वादृशं
नेनशीभनाध्यासे । अनेनकर्मणे
दमिष्टफल साध्यते० इत्येव विषया
यांबुद्धौ ॥ तिष्ठ्याद्युल्लेखपूर्वकानाम
नीचाद्युच्चारणपूर्वकैवाक्यविशेषि ॥

सकार .

कास्येकमपिसर्व्वतुध सङ्कल्प
 माचरेत् । विधिवाक्यानुसारेण
 मूर्धसुकृताप्रयेद्व्यागमोक्ते ॥ य
 या । स्रुत्वाविष्णुतत सदितिमास
 पक्षतिथीस्तत । समुत्तिष्ठन्निभि
 तानिसङ्कल्प रचयेत्सुधी ॥ अत्र
 हारीत । मनसासङ्कल्पयति . वा
 चाऽभिजपति . कर्मवाचीपपादय
 तीति ॥ सङ्कल्पेनविनाराकन्वत्
 किञ्चित्कुरुतेनर । फलस्रुत्वात्प
 क तस्यधर्मंस्वार्थंयथाभवेत् ॥ सङ्क
 ल्पनम् । कृ. पू. सामर्थ्ये । भाषिषञ्
 ॥ इच्छायाम् । कामवैती ॥ सङ्क
 ल्पमूल . कामोवैयक्षा सङ्क
 ल्पसम्भवा . । त्रतानियमधर्मासस
 र्बेसङ्क कल्पजा स्रुता . । का
 मजानामितेभूज सङ्क कल्पात्किञ्च
 जायते । नत्वासङ्क कल्पयिष्यामि
 समुत्तानमभिव्यसि ॥

सङ्कल्पजन्मा । पुं . सद्ने । काम
 देवि ॥

सङ्कल्पसम्भवा ()
 सङ्कल्पमूलः । पुं . कामदेवि ॥
 सङ्कल्पयिष्यामि ()

स कसुञ्ज । वि . अस्थिरे । अलस
 भावि । दुष्कर्त्तुः ॥ स कसति ।
 कसमती । समिवासलक्षन् । मय्य
 क्कमन्तिपलाशतो जनाश्छाश ॥

सकार . । पु . अग्निचटकारि ॥

सकीर्ण .

सन्नाम्प्यन्यवपुश्चिते । अवकरे ।
 सकोर्यते । कृषिष्वेपेहि सायावा
 ' कर्म' अघञ् ॥

सकारी । स्त्री . नवदूषितकन्यायाम् ।
 मुक्तकन्यायाम् । इ तमेदिनिर्दिमचन्द्रौ ॥

सकाश । पु . अतिके ॥ वि .
 उत्तरपदस्रुत्वात् ॥ यथा . प
 प्रस काश ॥ यथावा । सम्पद्
 स्वप्नस काशायीवनकुसुमोपमम् ।
 ताड्यपलमायुष्य कस्य स्याज्जानतो
 धृतिरिति ॥ सकाशते । काशु
 दौष्टी । अकाशञ्

सकिल . । पु . अग्निकुण्डे । इ
 हनेत्कायाम् ॥

सकीर्ण . । पु . अश्वहादिशृङ्खला
 पर्यन्तमिश्रितजाती । तथा अम
 र । पाचशृङ्खलात् सकीर्ण
 स्ववक्त्रयादय . । शूद्राविशितास्तु
 रथो .ऽम्बतोवैश्याद्विजन्मना ।
 शूद्राश्चित्रियोरथी . मागधः चत्रि
 योविशिता । माहृष्योर्वाश्चित्रियो .
 चतार्याशूद्रयो सुत . ॥ ब्राह्म
 यथाश्चित्रियात्सूत . सखावेदेहकी
 विद्य । रथकारस्तुमाहृष्यात्कर
 थ्यायस्यसम्भव . ॥ स्याश्चशृङ्खला
 स्तुजजितो ब्राह्मण्यां वृषीमथ ।
 इति ॥ मिश्रितरागे ॥ नानाजा
 तीववर्णे ॥ वि . निचिती ॥ अशु
 चे ॥ जनादिभिर्निरवकाशि । स

स कुलम्

कुली । आकीर्णम् ॥ स कीर्णं भ्रम् ।
कृविशेषे । क्त कृतद्रवातो ।
रदाभ्यामितिनत्वम् ॥ स कटे ॥ प
रस्वरविजातीये ॥

संकोतनम् । न० सम्यगुक्तौ ।
सम्यक्प्रकारेण देवतादिनामोच्चार
रथम् ॥ यथा । शमायाल कल
वङ्गस्तमसीभास्करोदय । चान्ति
कलिरघौघस्यनामस कीर्त्तन हरेर
ति ॥ नामस कीर्त्तन नित्यञ्चुतप्रस्
खलितादिषु । वियोगंशोघ्रमाप्नोतिस
र्वांनर्थीनस शय । सम्यक्कीर्त्तन
म् ॥

सङ्कोक्तिम् । त्रि० सम्यगुच्चरिते ॥
सङ्कुचितम् । त्रि० सङ्कोचयुक्ते
निद्राण्ये । मीलिते । मुद्रिते ॥ यथा
। नरासङ्कुचित पन्थयेनवा
सौहृतीगत । समयेतिष्ठसु ग्रीष
मावालिपथमन्वगा ॥ सङ्कुच
ति । छिन्नसङ्कोचने । क्विचिक्कु
चिकुट्टिभ्य । कितन् ॥

सङ्कुलम् । न० परस्परपराहतेवा
क्ये । क्लिष्ट । सातनेषन्थ्येति
विकृतार्थं धचने । यथा । याव
ज्यौषमहमोजीव्रक्षारपीपतामस
। माताचममवन्ध्यासौत्सराभो
नुपमीभवान् । इति ॥ स कोल
ति । कुलस ख्याने । इगुपधत्वा
त्क । धुद्धे ॥ त्रि० जनादि

स कोप .

भित्तिरवकाशे । व्यापे । आरी
ये । सङ्कोच्ये ॥ अस्मात्
वाचि ॥

सङ्कृतम् । स्त्री० चतुर्विंशत्यञ्
रायावृत्तौ ॥

सङ्केतम् । प० स्वाभिप्रायव्यञ्ज
कचेष्टाविशेषे । प्रज्ञप्तौ । परि
भाषायाम् । शैल्याम् समये ।
आकारे ॥ न्यायमर्त्त० सङ्केता
र्थीयथा । सङ्केतोलक्षणावार्थे
पदवृत्ति । वृत्त्यापदप्रतिपाद्योर्थ
एवपदार्थ इत्यभिधीयते । इदं पद
भिमसर्थं बोधयत्विति० अस्माच्छ
ष्ठादयमर्थीवोच्यव्यङ्ग्येति चेच्छा० स
केतरूपवृत्ति । तत्राधुनिकस
ङ्केत परिभाषा । तयार्थबो
धक पद पारिभाषिकम् । यथाशा
स्त्रकारादिसङ्केतितनदीवृत्त्या
दिपदम् । ईश्वरसङ्केत श
क्ति० तयार्थबोधकपदवाचकम् ।
यथागेत्वादिविशेषबोधकगवादि
पदम् । तद्विधीयार्थगवादिर्वाच्य
सएवमुख्यार्थं ब्रुलुच्यते । इतिश
क्तिवादिगादीधरीटीवा । सङ्के
तनम् । कितनिवासे । घञ् ॥

सङ्केतनिकेतनम् । न० प्रियनेल
नार्थावधारितगृहे ।

सङ्कीच । पु० नीनविशेषे । बर्म्ह
॥ बहुविषयकभाष्याद्यदिरूपविषय

सङ्क्रमः .

यथापने ॥ यथा । सामान्यश
 व्दार्थस्य विशेषनिष्ठत्वसङ्कोचः ॥ न०
 कुकुमे ॥ सङ्कोचति० सङ्कु
 च्यतेवा । यथा । सङ्कोचयति सङ्
 कोच्यतेवाकुचसम्यक् न कौटिल्यप्र
 तिष्ठन्मन्त्रिष्वनेषु । अच्० घञ्
 वा । सङ्कुचतीतिविद्यहेनस
 म्यङ् । कुचसङ्कोचनइत्यस्यकु
 टादित्वेनगुणाभासप्रसङ्गात् ॥
 सङ्कोचनी । स्त्री० लज्जालुलता
 याम् ।
 सङ्कोचपिशुनम् । न० कुकुमे ॥
 सङ्क्रन्दन । पुं० दुःखवने । इ
 न्द्रे ॥ सम्यक् क्रन्दयति । कदि
 क्रदिषाङ्गानिरीदनेच । ष्यु . ॥
 न० । रीदने ।
 सङ्क्रमः । पु० क्रमणे । ज्ञो
 परिगमनार्थकाष्ठपाषाणादिभिर्नि
 र्मिते० मार्गे ॥ सङ्क्रमत्वा
 प्रीक्षयामि लोकार्णांसंक्रमयथा ।
 ददासौहतयास्वर्गसंक्रमेतिप्रदीय
 ताम् । भातेराश्वत्तरप्रवेशे ।
 सक्रमणे ॥ वृटे . सहस्रभागी
 य सक्वाखिरविसंक्रमः ॥ पु०
 न० दुर्गसञ्चरे । दुर्गद्वारेफलका
 दिनिर्मितेसञ्चारमार्गे । सक्रम
 णम् । क्राम् . । घञ् । मोक्ष
 तीर्षद्विश्रमन्तकानाचनेरितन
 वृत्तिः ॥

सर्षपः ;

सक्रमणम् । न० स क्रान्ती । सम्पूर्णा
 त्क्रमेर्ल्युट् ॥ गमने ॥
 स क्रान्त । त्रि० ससङ्गे ॥ स क्रान्ति
 विशिष्टे ॥ क्रमागतधनादौ ॥ प्रा
 ष्ठी ॥ गते ॥
 संक्रान्ति . । स्त्री० । राश्वत्तरसयोगा
 नुकूलव्यापारे । सूर्यादौर्नाप्राया
 यिते । ऽपरराश्वीसक्रमणे ॥ तत्रसंज्ञा
 विशेषायथा । अयनेर्द्विषुवद्वेष
 तच्च . षड्भौतय । अतस्त्रोविष्वा,
 पश्चिमुस क्रान्त्योदादवस्यताः ।
 अपिच . इषालिषट्सि ष्ट्रिषुविष्वा,
 पश्चकंसंक्रमे । षड्भौतिर्भवेत्सा
 पनृयुककन्याभूषिषुच ॥ विषुवन्तुस
 माख्यातंतुलामेषोभयोस्तथा । या
 म्यायनकर्कटेऽग्न्यकरेषोत्तराय
 णम् । सक्रमणम् । क्राम् . । ऋष्यां
 क्रिन् । अनुनासिकस्थेतिद्वौष ॥
 स क्रामः । पुं० दुर्गसञ्चरे ॥
 स क्रोदः । पु० अर्द्धीभाषे ॥
 स क्रोशः । पु० दु . खि ॥ स क्रोशन
 म । क्रिशुविवाधायाम् । घञ् ॥
 स क्रथः । पु० प्रलये ॥ नाशि ॥
 स क्रिप्तः । त्रि० सङ्घते । कृतसं
 र्थेपि । सर्षपयुक्ते ॥
 स क्रुञ्चः । त्रि० आकुले ॥ आकु
 लोभूते ॥
 सर्षपः । पु० सङ्घयि ॥ खल्ये ॥
 समासे । लोकीनभूयसीऽभिधा

सङ्ख्या

ने । सङ्घिष्यते सङ्घे पञ्च वा ।
 द्विप० । घञ् ॥
 सङ्घे पञ्चम । न० विस्तृतानां स की
 चने । समसने सम्पूर्णात् द्विपे
 ल्युट् ॥
 सङ्घे पयोग । पुं ध्यानयोगश्च सू
 चस्थानीयेयोगे ॥ यमाहार्युनायश्री
 भगवान् । यथा । स्वर्गान्कृत्व'ब
 हिराद्याश्चक्षुषैवान्तरेभुवो । प्रा
 णापानौसमीकृत्वानासाभ्यन्तरचा
 रिणौ ॥ यतेन्द्रियमनेबुद्धिर्मान
 मोक्षपरायण । विगतैश्चाभयक्रो
 धाय सदासुक्तएवस ॥
 सङ्घे प्रा । पुं० इरी ॥ चि० सङ्घो
 प्रकारके ॥ विस्तृतसूक्ष्मरूपेण सङ्
 घिपति । द्विपरेरणे । ट्च ॥
 सङ्घोभ । पु० सञ्चलने । चा
 ष्ठ्ये ॥
 सङ्घ्यम । न० मृधे । आस्कन्दने ।
 युद्धे ॥ सङ्घ्यानम् । चक्षिड०
 ख्याप्रकथनेवा । भाविकोवाहुलका
 त् । चि० सङ्घ्येये ॥
 सङ्ख्या । स्त्री० विमर्शे । चर्चयाम्
 । विचारणायाम् । विचारे ॥ सम्य
 क् विवेकीनत्मकथने । सम्यगात्म
 बुद्धौ ॥ एकदहादौ । अत्राहा
 भरसिद्धः । सङ्ख्या सङ्ख्ये
 द्यादशक्षिपु । विंशत्याद्या सदै
 कत्वेसर्वा । सङ्ख्येयसङ्ख्येया

सङ्ख्या

। सङ्ख्यार्थे द्विवहुत्वेस्तस्मात्सुचा
 नवती । स्त्रिय० ॥ पङ्क्तौ शत
 सङ्ख्यादिक्रमादशगुणोत्तरमिति ॥
 अख्यार्थे । आदश० दशशब्दमभि
 ध्याप्य । आड मर्याद्भिर्बिधोरि
 त्यस्ययौभाव । नपुसकादन्यतर
 स्यामिति पक्षे ट्चन् । एकादिकान
 वदशपर्यन्ता • सङ्ख्या • सङ्
 ख्येये • चिलिङ्गाच । नैनसङ्ख्या
 सङ्ख्येययो • सामानाधिकरण्यो
 नर्हति । यथा० एक पट •
 एकाशाटी • एक वस्त्रम् । द्विशब्दो
 ऽवधारणे • सङ्ख्येयएव • नतुस
 ङ्ख्यायामित्यर्थे । तेन० एकोवि
 प्रद्वत्यादिभबतिनतुविप्रस्यैकद्वत्या
 दि । किन्तु । द्व्येकयोर्द्विवचने क
 वचनद्वतिसूत्रे • द्व्यैक्योरिति न
 ईशात्सङ्ख्यामात्रेपिसम्भव ।
 तेनघटानांपक्षेत्यपि स्यादिति सुभू
 ति । वासां कुरेपागुणसप्तयुक्तेति
 वैद्यकसप्तमङ्गच्छते । वि शतिराद्या
 यासोना सङ्ख्याः • सङ्ख्येय
 सङ्ख्यायोर्वर्त्तते • एकवचनान्ता
 ष्च • यथावि शतिर्गाव । • गवाविश
 ति । विंशत्यादीनायदासङ्ख्या
 र्थे सदाद्विवचनबहुवचनेचपिस्त
 । यथाह वि शती • गाव • • गवा
 वातिस्त्रीविशतयद्विति । तासुवि श
 त्यानवतिमभिव्याप्यस्त्रीलिङ्गा ।

सङ्ख्या

मित्रतिङ्नापिसमानाधिकरण्ये
 खलिङ्गा । यथाविशत्यापुरुषे
 कृतम् । विशति कुण्डानोति ।
 पङ्केदशगुणोत्तरक्रमात् । शतस
 हस्रादिविज्ञेयम् । यथा । एकद
 शगुणितपङ्कुरुच्यते । दशपङ्कय
 शतम् । दशशतानिसहस्रम् । दश
 सहस्राण्ययुतमित्यादिविज्ञेयम् ॥ य
 याहिलीलाबलाम् ॥ एकदशशत
 सहस्रायुतलक्षप्रयुतकीटय क्रमश
 । अत्रुदमज्ञ खर्वनिखर्वमशपशय
 क्वससत्मात् ॥ अत्रुधियाग्यमध्य
 परार्द्धमितिदशगुणोत्तरासंज्ञा । स
 ङ्ख्यायास्यानानान्यश्चरथीकृत
 पूर्वैरिति ॥ विष्णुपुराणे श्रीपराश
 रवशास्त्रे । स्थानात्स्थानदशगुण
 नेकस्माद्गुण्यतेदृक् । ततीहादश
 मेभाषीपरार्द्धमभिधीयते ॥ परार्द्धेद्वि
 तय मस्तुपाकृत । प्रकथोदृक् । त
 दाऽव्यक्तऽखिलव्यक्तसद्वैतौल्यमे
 तिवै ॥ इति ॥ न्यायसतेतु । अ
 स्थागणनव्यश्चारेकारणत्वम् । एक
 त्वनित्यवस्तुनिमित्यमन्यवानित्यम्
 द्वित्वा । दशरार्द्धपर्यन्तमपिचाबुद्धेर्जा
 यने । एवमपिचतुद्विधाश्रितेषांभा
 श । पर्याससम्बन्धेनानिष्ठाश्रितेति
 छन्द ॥ सङ्ख्यामम् । सङ्ख्याय
 तीऽगमाया । अक्षिप् : खराक् ।
 आतकोत्तर ॥

सग

सङ्ख्ये त । वि० कृतसङ्ख्ये ।
 गणिते ० सङ्ख्यायर्कस्य । ख्या०
 । त्त । अक्षिप्तादेशोवा । ख्याति ॥
 सङ्ख्यानम् । न० सङ्ख्ययायाम् ।
 प्रकाशे ॥
 सङ्खयायान् । पुं० पण्डिते । सुधि
 यि ॥ सङ्ख्याविचारयाऽस्त्यस्य
 । मतुप् ॥ वि० सङ्ख्यायुक्ते १
 सङ्ख्येयः । वि० सङ्ख्यायोन्ये
 । गणनीये । गण्ये सङ्ख्यातुं
 योन्यः । खया० । यत् । ईत् ॥
 सङ्गः । पु० सङ्गमे । मेकमे ॥ सङ्गदी
 शायथा । निष्पन्नैवमेवायः स्यादो
 या । सर्वेपिसङ्गता । सङ्गात्पत
 व्यधि । ज्ञानीवावश्यंकिमुतात्पवित्
 ॥ सङ्ग सर्वात्मनाख्याण्यः सङ्गीत्
 त्यक्तमशक्यते । ससङ्गिः सङ्गक
 र्त्तव्य सत्तः सङ्गकमेवजन । स
 त्सङ्गविविकल्पनिर्मलंनयनश्चयम्
 • । यद्यनास्तिनर । सीन्धः काय न
 स्यादमार्गम् ॥ इतिश्रीकुलायन
 तन्त्रम् ० सङ्गि । सङ्गप्रकृतौतसि
 विष्णामः सदानर । नासङ्गिरिह
 लोकाशपरलोकाशवाहितमितिगक
 ङपुराणम् ॥ विष्णुपुराणमपिच
 था । सङ्गस्यसङ्गदभयव्यथीमिसुता
 दिरणीसुधिलोस्यतेन । निः स
 ङ्गतासुतापहंयतीनासंवाहृषिपाः
 प्रभवतिदिशाः । इति ॥ रा० ॥

स ग तिका

प्रकाशिलाषि । अ स नि । अत्थन्त
सुखहेतुरेवेत्येव शोभनाध्यासलक्ष
णं प्री तश्चिषे ॥ अभिनिवेशि । अ
हमेव करे।मीतिकर्तृत्वरूपे । कर्तृ
त्वाभिनिवेशि ॥ सञ्जनम् । षञ्जस
गे । षञ् । स गोऽप्रवृत्तिरिति वै
द्या । यथा ; वातमूत्रपुरीषाणा
स गोधानं क्रमोक्त्या । कठरेवात
जाक्षान्त्यं रोगा स्तुर्वातनियन्तात्
॥ रुजाकठरे । इतिमस्यन्व । ॥ प्र
तिबन्धे ॥

स गणिका । स्त्री० अप्रतिरूपकथाया
म् । इ० वि० शेषिसङ्कीर्णवर्गं ॥
स गतम् । न० सौहृद्दे ॥ सुखजननी
कौ । हृद्यङ्गमैयुक्तियुक्तवाक्ये ।
स गतियुक्ते ॥ सप्त योगजीफले ॥
त्रि० तद्वति ॥ युक्ते ॥ उपसन्ने ।
स गच्छतेस्म । गच्छत्येति कर्त्तरि क्त ॥
स गति । स्त्री० स गमे ॥ ज्ञाने ॥
उपोद्घातादिषट्के ॥ यथा । स
प्रस गउपोद्घातोहेतुताऽवसरस्त
था । निर्वाहकैक्यकार्यत्वे षिटास
गतिरिष्यते ॥ स झो षे । सङ्घट्टने
॥ सम्पूर्वाङ्गमे स्तिन् ।
स गतिका । स्त्री० बर्णवृत्तान्तरे ॥ य
था । सगण पुर कुरुषीभित जग
णद्वय गुरुस गतम् । फणिराजबक्
चनिवेदिताभवतीहस गतिकाहिसा
॥ यथा । अश्वेहिकिञ्चिदनुसरंप्र

स गरहित

बदामितेन्द्रपसत्वरम् । तनदिच्च
कौत्सिबिलासिनीप्रतिभिच्चुगेहनि
वासिनी ॥

स गम । पुं० स गे । मेलके ॥ नद्या
दिमेलके ॥ स्त्रीपुंसयोर्मिथुनीभावे
॥ यथा । विदग्धस्यविदग्धे नसंग
मोगुणवान् भवेत् । विदग्धाया इति
बा ॥ सचप्रथममध्यमोत्तमभेदात्
चविध । यथाहव्यास । विवि
ध तत्समाख्यातप्रथममध्यमोत्तम
म् । अदेशकालभाषाभिर्निर्जनेव
परस्तिया ॥ कटाक्षविचक्षणस्य
प्रथम साहस स्मृतम् । १ । प्रेरण
गन्धमख्यानाधूपभूषणवारसाम् ।
प्रलोभनघ्नपानेर्मध्यम साहस
स्मृतम् । २ । सहासन विविक्षेषु
परस्परसमाश्रय । कीयाकीशियह
सैवमन्यक् स यद्वण स्मृतमितिभि
ताक्षरा ॥ स गमनम् । यद्वद्वति
गमेरप् ॥

स गर । पु० युक्ते । सभरे ॥ आपदि
॥ क्रियाकारे ॥ स विदि । विषे ॥
अङ्गीकारे ॥ न० । शम्यफले ।
सागर० इ० भा० प्र० ॥ स गरण
म० स गौर्यतीवा० अनेनवा । गृ
शब्दे । ऋदीरप् । पुंसोतिवोवा
। प्रतिज्ञायाम् ॥ यथा । सत्यस
गरः ॥

स गरहित । त्रि० नि स गे ॥ अ

सङ्गीतम्

इमेवमहायान्त्रिकद्रव्याद्यभिमान
रूपोद्धारपरपर्यायिराजसौगव
विशेष स ग तीनशून्ये । स गेन
रहित ॥

सगव । पु० पञ्चधाविभक्तदिनस्यद्वि
तीयांशे । प्रातः कालात् पर स्या
न्सुहूर्त्तये ॥ यथा । प्रातः क
ले सुहूर्त्तांश्वीन्म गवस्तावदेवतु ।
मध्याह्नः सिसुहूर्त्त स्यादपरा
हणस्तत् परम् । सायाह्नस्त्रिसुहूर्
त्तं स्याच्छाह तत्रनकारयेदिति
॥ सम्यग् ॥

स गवक्वित । वि० नि० स गे स
न्यासिनि ॥ संगैर्क्वित । वा
ह्यवस्तुस्तुहाहीने ॥

स गविवक्वित । वि० चित्तनाचित्तन
सर्वविषयशीभनाध्यासरहिते ॥

स गी । वि० सक्ते । स गविशिष्टे ॥

यथा । आनृत्युतीनेवमनिर्घाना
सन्तोस्त्रिविज्ञातमिद्मयाद्य । म
नोरथासक्तिपरशचित्तनव्यायतेवे
परमार्थस गि ॥

स गीतम् । न० तीर्थंशिकी । प्रेक्षया
वन्द्यगीतवाद्ये । यथा । गीतवा
द्यन्द्यवर्णनाम्यतीर्थंशिकसुतत्
। स गीत प्रेक्षयार्थेऽस्मिन्शाखी
ज्ञेनाम्यधर्मिकीतिहेमचन्द्रः ॥ अ
पिच । ताक्षबाद्यानुग गीत मटीभि
यंभगीयते । नृत्त्यस्यानुमतंर गीत

सङ्गीपनम्

त्स गीतकमुच्यते ।

संगीतशास्त्रम् न० नृत्यगीतवाद्या
नांशिक्षाशास्त्रे । तत्तु० सामेव
रभरतहनुमत कलानाद्यमतभेदाच्च
तुर्विधम् । अधुनातुहनुमन्मत प्र
चलितमस्ति । तस्माध्यायाः सप्त
। स्वराध्यायिरागाध्यायस्तालाध्या
यानृत्याध्यायोभावाध्याय कौका
ध्यायोहस्ताध्यायश्चेति ॥ अथसुहूर्
त्तमाहकालिदास । हरिभेचति
ष्येभगवत्ते हरिभे हरिभेचमेवेधमे उते
हरिभे । हरिभेचविष्ठाहयेन्येसद्
क्विकिलारभयेनाम्यसङ्गीतशास्त्रम्
। इति ॥ इक्षीमृगस्येष्टाचमूर्ति
स्यप्रथातया । पञ्चानाहरिभाना
द्विषयाविध्यामनीषिभिः ॥

संगीतः । स्त्री० आलापे ॥ संगी
ते ॥

संगीर्षः । वि० स विदिते । स श्रुते
। जरीकृते । अङ्गीकृते ॥ संगीयं
तेस्य । गृन्निगरेषे । त्तः ।

सङ्गुप्तः । पु० बुद्धभेदे । वि० स गी
पनाश्रये ॥

संगुठः । वि० संकलिते । रित्यादिना
पुञ्जीकृतधान्यादी । संगुष्टीस्म ।
गुष्टुः । त्तः ॥

संगुहीतः । वि० एकलीकृते । सङ्क
लिते ॥

संगीपनम् । न० सम्यग्गीपने ।

सयहयम्

सयह । पुं० समाहृतौ एककर्तृ
काणामनेककर्तृकाणावा एकाभि
प्रायाणांकाव्यानांसयहणे । वृह
दुद्रुङ्गे ॥ यहे ॥ सङ्घे पि । वि
सृतायाणांसमासेननिबन्धने । अ
र्जने । सयहयम् । यहवृहदनिश्चि
गमस्येत्यप् ॥ सङ्घेपिगृह्यन्ते
नानास्थानेविप्रकीर्णाभ्यांबुद्ध्य
न्तेऽस्मिन्निति० बाहुलकादधिकार
णेऽप्या ॥ परमात्मनि । विष्णौ
॥ सगृह्यातिप्रलयेसर्वजगत्स्वा
त्मन्मुपसहरतीतिसपूर्वाद्गृहे प
चाद्यच् ॥ अन्यविशिषे ॥ इतिकेय
ट । सचलक्ष्मीकसङ्घोव्याडि
कृती। अन्यवृत्तिप्रसिद्धिर्धरतिविवर
णम् ॥

सयहयम् । न० सयहे तीर्थारण्या
दिनिर्जनदेशेपरस्त्रियासहसभाष
यादौ ॥ सहस्रपणदण्डे । यथा ।
परस्त्रिये। भिबदेत्तीर्थारण्येवने
पिवा । नदीनांवापिसम्भदेसस
यहयमाप्रयात् । उपचारक्रियाके
लि स्पर्धीभूषणवाससाम् । सह
खट्वासनस्यैव सर्वसयहय स्मृतम्
॥ स्त्रियस्त्रयेददेश्य स्त्रयोशामर्ष
येतथा । परस्परस्थानुमनेसर्वसं
यहय स्मृतम् । सम्यक् गृह्यतेज्ञाय
तेधेनपरस्त्रीभोगाभिलाषकृति० स
म्पूर्वात्० यहेत्युट् ॥

सङ्घाहः

सयहपी । स्त्री० यहणीरागभेदे । य
था । अन्यधिष्ठानमन्त्रस्ययहणाद्गु
हणीमता । अपक्वधारयित्तत्रपक्व
त्यजतिवाप्यथकृत्यस्या स्वरूपम्
। सुश्रुतीपि । षष्ठीपितधरानाम
याकलापरिकीर्तिता । आमपक्वा
शयान्त स्थायहणीसाभिधोयतङ्
। अस्या प्रभेदः सयहणी । यथा
। द्रवघनसितस्त्रग्ध सकटोवेदन
शकृत् । आमवहुसपैच्छिष्य सग
ब्द मन्दवेदनम् ॥ पक्षान्मासाद्दयाब्दा
हानित्यंवापिमुञ्चति । अन्नकू
जनमालस्य दीर्घस्य सदन भवेत् ।
दिवाप्रकीर्णोभवतिरात्रीशान्तिप्लव
ञ्चति । दुर्बिज्ञोयादुर्निवाराचिरका
लानुबन्धिनी । साभवेदामवातेन
तेनसयहणीमतेति ॥

सयहभोजनम् । न० चन्द्रसूर्योपरा
गकालभोजने ॥

सयाम । पु० युषे ॥ सयामयम्
। सयामयुषे । ग्यन्तः परच् ॥
सङ्घसते । यमुषदने । यसिरा
चितमन्वा ॥

सङ्घामपठह । पुं० रणतुर्ये ॥ श
ङ्गादिरणवाद्ये ॥

सङ्घाहः । पु० फलकम्, ष्टौ । फल
कयहयस्थाने ॥ मुष्टिवन्धनक्रि
यायाम् । मुष्टिवन्धे ॥ यथा ।
यहे। मङ्गलसङ्घाह ॥ सङ्घाह

स प्रप, पी

म् । गुणउपादाने । समिम्,
 हावितिगुहेर्घञ् ॥
 महान् । पु० क टजडधे ॥
 सङ्ग । पु० चरे समूहे ॥ मजा
 तीयानाविक तीयानाञ्च जन्त नाव
 न्द । यथापद्यसङ्घीभिज्, सङ्घो
 वणिक सङ्ग ॥ सहज्यते० परि
 ष्कियतेऽनेन सहननवा । सङ्गेद्
 घोगणप्रणसयोरिति टिलोपिऽप्रत्य
 योघत्वञ्च निपात्यते ॥
 मङ्गवारी । पु० सत्क्षे ॥ वि० व
 हुभि सङ्गामिनो ॥
 सङ्गजीवो । पु० ब्रातीने ।
 सङ्गटनम् । न० यौवनपाम् ॥
 सङ्गट्ट । पु० अन्त्येभ्यश्चिर्द्धे । घ
 टने ॥
 सङ्गट्टनम् । न० सङ्गट्टते ॥ मेक
 ने ॥ घटने ॥
 सङ्घट्टना । स्त्री० संघट्टने ॥
 सघट्टा । स्त्री० जतायाम् ॥
 सघट्टत । वि० निषिति ॥
 सघट्टी । वि० पथभवे । पञ्ची० इ०
 पञ्चका० इ० भा० ॥
 सघटितथः । पु० सघानांपूरणे ।
 बहुपुगणसङ्घश्चेति छटि०
 तिथुगागमविधायात्० सङ्घस्था
 संख्यात्वे पिछट् ॥
 सघपुत्री । स्त्री० वङ्गिपुत्र्याम् ।
 धातव्याम् ॥

सङ्घुषितः

सघर्ष । पु० स्यर्षायाम् ।
 पराभिभवेच्छायाम् ॥ सघर्षे
 ॥ इत्सघर्षस्तटस्थपीडाकर ।
 यथावपभकलहादृत्सपाद्भङ्गम् ॥
 । वपुसङ्घर्षे । घञ् ॥ ससर्षे ॥
 सघाटिका । स्त्री० युग्मे ॥ क
 ट्टन्याम् ॥ जलाकण्टकी ॥ प्रा
 ष्ये ॥
 सघात । पुं० घाते । सहतो ।
 सङ्घ । यथा । सङ्घाता सप्रव
 त्सर्वद्वत्यागमविद्यासुपदेश ॥
 अपसृतावयविसमूहे ॥ सिद्धावय
 वत्वे । पञ्चभूतपरिधामे । सिद्धि
 यशरीरे । नरकविशिषे ॥ सम्य
 कघातीऽत्र० सम्यन्घातव्यवृत्ति
 तिवा । यद्वा । सहन्यन्तेऽत्र ।
 हन्तेर्घञ् । इनस्तीचिस्त्विति ।
 हीहन्तेरितिघः ॥ कर्णे ॥
 संघातपत्रिका । स्त्री० शतपुण्या
 याम् ॥
 सघातवाद । पुं० शोकावतिका
 नांमासिकानांवादे ॥ समथा ।
 अनादौष्यिकीकोकीनेश्वरादिरपे
 क्ष्यते । प्रत्ययसङ्घातमेदशक्तिभि
 सर्वसिद्धितः ॥ यथौषधानांस
 ङ्घातेमादिराशिरसावनम् । तथै
 वभूतसङ्घातित्रेतन्वज्जान्यजीवति
 ति ।
 सङ्घुषित । वि० सङ्घट्टे । सङ्घ

सचीनन्दन .

प्यतेस्म । घृषिर्विशब्दे । त्त
रुष्यम् त्वरमङ्ग, प्राखनामितिपक्षे
इट ॥

सङ्घुष्ट । त्रि० सङ्घुषिते । स ग
ब्दिने । सम्यगघोषयाश्रये ॥ स
ङ्घु, प्यतेस्म । घृषिर् . रुष्यमत्वर
सङ्घुप्राखनामितिपक्षे इडभाव . ॥

सचल । त्रि० अवलभिन्ने । अस्थिरे ।
सचि । स्त्री० शच्याम् ॥ सर्वेन्द्र
येषुसचते । षचसमवाये । सर्व
धातुभाङ्गन् ॥

सचिप्लक । त्रि० क्लिन्नमेचे ॥

सचिव । पु० अमात्ये । मन्त्रिविधि
षि ॥ कार्यसहाया सचिवावुचि
सहायाश्चमन्त्रिणः प्रीक्ताइतिभेद
॥ अथसचिवाः तेषुभेदाऽऽध्यायि
पृ४९वधिश्लोकीद्रष्टव्या । सहाये ।
चेटे । सचनम् । सच० । सर्वधा
भ्यङ्गन् । सचिवाति । वा० आ
तीनुपसर्गेक ॥

सचिवामय । पु० विसर्परेणि ॥
सची । स्त्री० इन्द्राण्याम् ॥ कृदिका
रादितिङोष ॥

सचीनन्दन । पु० जयन्ते ॥ गौडदे
श्रीत्यङ्गे क्लीवैष्णवविशेषधर्मप्रव-
र्तकेचैतन्यदेवे ॥ यथाशाक्तीमुनि
व्योमयुगेन्द्रगण्ये १४०७ पृ०
तियोफाखानुपौर्णमास्याम् । श्री
लोकाभाष्योदयपुष्यकौर्तिर्देवः ।

सजातीयः

सचीनन्दनभाबिरासीत्कृतिचेत
न्यचन्द्रोदयनाटकम् ॥

सचेतन । त्रि० सप्राथे ।

सचेता । त्रि० अव्याकुलचित्ते ॥ प्र
सन्नचित्ते ॥

सचिष्ट वि० चिष्टयासङ्घवर्तमाने ॥

सञ्चारा । स्त्री० हरिद्रायाम् ॥

सञ्चित् । न० ब्रह्मणि ॥

सञ्चिदानन्दम् । न० ब्रह्मणि ।

नित्यज्ञानसुखसुरूपे ॥ त्रि० सा
कारदेवविशेषथे ॥

सञ्चिदानन्दलक्षणम् । त्रि० पर
मात्मनि ॥ सञ्चिदानन्दे . अनृ
तजडदु खप्रतिथोगिभिर्नक्ष्यते .
विरुद्धाश्रयागक्षक्षययाभागलक्ष
णयाजायते . इतिसञ्चिदानन्दल
क्षणम् ॥ यथा . सन्तोसर्वदास्या
यिनौधौचिदानन्दीज्ञानानन्दीती
लक्षणसुरूपमस्य ॥

सञ्ज्ञाकम् । न० आर्द्रके ॥

सज्ज्वाल । त्रि० पङ्क्तिषु । पङ्क्ति
शिष्टे । जम्बाली नपङ्केनसङ्घेति
विग्रह ॥

सजाति । पु० समानजातिस्त्री
पुसयोः पुत्रे ॥ यथा । सर्वर्षेभ्य
सवर्णासुजायन्ते हि सजातय । अ
निन्द्येषु विवाहेषु पुत्रा सन्तान
वर्धना . ॥ त्रि० समानजातौ ।
सजातीयः । त्रि० समानजातीये ॥

सञ्जना	सञ्जाय्य :
<p>जातीभवेजातीय । समानस्य तियोगविभागात्सादेश्च ॥</p>	<p>खेनञ् । सञ्जा । स्त्री० विधि । सञ्जाह । साञ्ज ना० इ० भा० प्र० ॥</p>
<p>सञ्ज् । अ० सहार्थे ॥</p>	<p>सञ्जित । वि० वशीकृते । भूषिते</p>
<p>सञ्ज् । स्त्री० प्रीत्युक्तायाम् सिवा युक्तायाम् । जीषवम० कुट् । जुषोतीतिसिवनवे । भाविकिप् स हजुषावर्त्तते० यासा० सञ्ज् । बहुब्रोहोसहस्रमभाव । ससञ्ज षारु । कीरतिदौघं ॥</p>	<p>। कृतसञ्जे ॥ भूमिती । सञ्जवे ॥ पसञ्ज० । क्त० ॥</p>
<p>सञ्ज् । वि० सङ्गर्धे । भूमिती । वर्द्धमज्ञाहे ॥ सञ्जतिस्य । पसञ्ज गती । अच् । सञ्जते ।</p>	<p>सञ्ज् । पु० पुस्तकखिखनावपचये । साची० इ० भा० । यथा । श्री ताडोपपत्तिसञ्ज समेपचसुसञ्जिते । विचित्रकविपात्रेचमर्षासम्पुटी कृते । रत्नेनगायत्रार्थे नमूर्धन्याव र्द्धितेनच । इडसूचसुबन्धे नएववि धकृतेनच ॥ यस्तुवाद्यसाहसोत्त दितासुपसिखयेत् । ददातिचाभियु क्तायसवातिपरमाकृतिमितिदेनोपु राणमिद्यादानमाह तत्रफलमाका ध्याय ॥</p>
<p>सञ्जान् । पु० महाकुली । कुली ने । आर्थे । पञ्चलक्षणे यथा । निजाचारयाहोयेकुर्वन्तोवेदस म्मतम । पापाभिलाषरहिता स ञ्जनास्ते प्रकीर्त्तितारुति । ऋत्वि यायोगसारे १६ अध्याय । न० उपरक्षणे । सैन्यरक्षणायनियुक्ता प्रहरकदौ । शुक्ले । षडे । वि० कुलीने । सति । सञ्जा सौजन्य सञ्जानोऽनेन० सत्० शिभनम् अन्यतीशऽनेन । पसञ्जग ती० जनोप्रादुर्भाविवा । ल्युट् ॥ महात्मनि ॥</p>	<p>सञ्जत् । पुं० प्रतारके ॥ सञ्जय । पु० समूहे । निवृत्ते । स ञ्जोयते । चिञ् । एरच् ॥</p>
<p>सञ्जना । स्त्री० पत्न्याद्याद्वारिपथे नेमसञ्जोकरथ । कल्पनायाम् । पसञ्जगती । प्यन्त । य्यासञ्जयेति शुभ् । सञ्जत्त्वेनच० तञ्जयत्</p>	<p>सञ्जयनम् । न० सञ्जये ॥ सञ्जयी । वि० सञ्जययी । सञ्जय संरि ॥ सञ्जयीऽस्यास्ति । इति । ॥ सञ्जयीनावसीदत् ॥ सञ्जरः । पु० सितौ । मार्गे । दिष्टे ॥ सञ्जरन्तोऽनेन । गीजरसञ्जरे त साधुः ॥ सञ्जलनम् । न० कम्पने ॥ सञ्जाय्य । पु० कृती । यज्ञे ॥ स</p>

स चिदा

चौयतेऽसौ । सम्पूवाञ्चिनाते •
क्रतीकुण्डपाय्यसञ्चाय्यावितिय्य
दाय्येनिषात्येति ॥

सञ्चार । पु० निर्गमे ॥ सञ्चरण
म् • सञ्चरन्त्यनेनवा । चरगती
। घञ् ॥ ममने ॥ यथा । सञ्चारो
निगमान्तबोधिव्रित्ति ॥ अकृती
भयसञ्चाराप्रकाराजनिधार्मिकी •
इतिच ॥

सञ्चारजीवी । चि० चरणार्थनि ॥
सञ्चारिका । स्त्री० युगले ॥ कुड
न्याम् । दूष्याम् ॥ प्राथे ॥ सच
रति० सञ्चारयतिषो । घ० ।
खुल ॥

सञ्चारिणी । स्त्री० नीघापद्याम् ॥
सञ्चारणीलायाम् ॥

सञ्चारी । पु० धूपे ॥ बायी ॥
भावविशेषि ॥

सञ्चारित० । चि० सञ्चारिते ॥
सञ्चारणी । स्त्री० गुञ्जायाम् ॥ य
था । सञ्चारणीप्रीच्यतेगुञ्जासाति
स्त्रीरूपकभवेत् ॥

सञ्चित । चि० रचिते ॥ सञ्चिते
। सम्यादिते ॥ भाविदेहारम्भके
कर्मविशेषि ॥

सञ्चितकर्म । न० ज्ञानीत्यत्ते ।
प्रागुत्पन्ने • अनारब्धकर्मविधि
॥ सञ्चितचतकर्मच ॥

सञ्चिदा । स्त्री० मूषिकपथ्याम् ।

सञ्चीवनी

मूषीकथ्याम् ॥

सञ्चिन्तित० । चि० सञ्चल्पेनकृते ॥

सञ्चिन्वान । चि० सञ्चयकर्षा
र्थे ॥ सञ्चिन्वानकमेवैनकामाना
महितप्रकम् । वृकीविरणमासा
द्यन्त्युरादायगच्छति ॥

सञ्चिष । चि० सञ्चयनीये । सञ्चि
तव्ये ॥

सञ्चिन्न । त्रि० आच्छादिते ॥

सञ्च । पु० विधौ । ब्रह्मणि ॥ क
द्रे । शिवे ।

सञ्चनन । त्रि० उत्पादके ।

सञ्चय । चि० रजहेषादिदेवाणां
सम्यक्कृतारि ।

सञ्चवनम् । न० अन्वीन्याभिमुख
यालाचतुष्टयगृहे । चतु शालि
॥ सञ्चवन्यत्र । जुगतीप्रीव ।
अधिकरणेऽणुट् ॥

सञ्चवा । स्त्री० अजायाम् । छाग्याम् ।

सञ्चित । त्रि० सञ्चनम् । सञ्चे
र्यन्तात्कृत् ॥

सञ्चिज्ञान । त्रि० परित्यजति ।

सञ्चीवनम् । न० सञ्चवनेसम्यक्प्र
कारिणप्रायधारथे ।

सञ्चीवनी । स्त्री० सुद्रव्यपविशेषि
अमृतसञ्चयाम् । रुदन्तिकाशाम्
यात्रायागान्तरे ॥ यथा । उच्चै
वगतसञ्चीवनीयञ्चरविशुंरु ।

सञ्चीवनीसमाख्योयमृतयुथेगाप

सञ्ज्ञास्कन्ध

सण्डानम

हारकः ।

सञ्ज्ञम् । न० । पीतकाष्ठे । त्रि० । ल
नजानुके । स इतजानुके । स
ञ्ज्ञावति ।

सञ्ज्ञपनम् । न० । मारथे । मारथ
तीषणनिशामनेषुञ्ज्ञा । स्रपमिसे
तिषा । भावेत्युट् ।

सञ्ज्ञप्ति । स्त्री० । मारथे । विज्ञप्ति ।

सञ्ज्ञा । स्त्री० । नामनि । यथाप्रत्या
व्यनेसास ज्ञोतिमहमप्यम् । प
यीधमिति यावत् । माचसंज्ञिनं
वीधयति । गावत्याम् । चेतना
वाम् । बुधौ । रविधीधिति । इ
स्तार्येयं स्यम् । चनावाम् । सञ्ज्ञा
नम । स्याचवधीधने । च तद्योप
सगं ह्यङ् । सम्यक्साधते इति
कर्मणिवाङ् । स इति ।

सञ्ज्ञास्कन्धः । प० । नामप्रपञ्चे । दि
वदतादिनामधि । सविकल्पके
। सविकल्पप्रत्ययः । सञ्ज्ञास सगं
धोग्यप्रतिभासः । यथा । हित्य०
कुण्डली गौरौ । ब्राह्मयोगश्च
तोत्येव जातीयकइति याचस्यतिमि
था । सविकल्पप्रत्ययः इत्यनेन
विज्ञानस्कन्धो निर्विकल्पइति मेद
स्कन्धे ध्वं नितइतकल्पतरुः ।
गौरशब्दस्यादिशब्दगुणितप्रत्यय
इत्यामन्दगिरयः । गौरशब्दस्यादि
शब्दादिभिः शब्द इत्युक्तिष्यकसविक

न्यप्रत्ययइतिवृत्तिकाराः ।

सञ्ज्ञो । त्रि० । सञ्ज्ञावति । सञ्ज्ञया
य प्रतीयतेससञ्ज्ञोतिमहाभाष्य-
कत् । सञ्ज्ञास्यास्त त्रिञ्चादि
त्वादिनि ।

सञ्ज्ञ । त्रि० । स इतजानुके । स इ
तेस लान जानुनोचस्य । प्रसञ्ज्ञां
जानुनीङ् ।

सञ्ज्ञुर । प० । चमिजतापि । सन्नापि
। सञ्ज्ञवति । सञ्ज्ञरेणि । स्य ता
त् । पचाद्यच् ।

सटम् । न० । व्रतिनः । विष्णावाम्-
सटा । स्त्री० । जटाशाम् ।
यथा । जटाजटिर्जटौजटौ चुटक
नुसटसटा । कौटीरजटकइति सि
खायाव्रतिनामपोतिशब्दजावली
। मटत् । षट्चवयवे । चच् ।
किमरी ।

सटाङ् । प० । सिङ् । व्रतिनि । स
टाचङ् । सिङ् । सटस ।

सटि ।
सटिका । स्त्री० ।
सटो ।

साध्यम् । वनभादा । चञ्चरिद्रा ।
इ । गौ । भा । प्र ।

सथ । प० । शथे ।
सथिङ्गः । प० । सन्धे ।
सण्डानम् । न० । सगगतिस्त्रिवा
काम् । पञ्चनीवचादीमतनि ।

सत्

सङ्गतलयनम् । डौड्विहायसा
मती । नपुसक्रीभावेत्त । स्वा
दयभोदितद्वत्यादित्वाद्भिष्टानत्वम्
॥ सङ्गीनंसम्यक्पतनमिति महा
भारतम् ॥

सङ्गीनडोनम् । न० खगानांशोभ
नगमनमात्रे ॥

सङ्गीनिडोनम् । न० खगानांशोभ
ने० जहृगमने ॥

सत् । अ० आदरे । आदरानादर
या । सदसतीतिनिपातसज्ञा ॥

सत् । न० सत्ये । सदस्यायिनि ।

अनृतशून्यव्याहृते । बाधाभा
वीपलक्षितस्वरूपसत्तात्मके । सत्
स्वभावेदेदान्तसिद्धे परमेश्वरे । का
लत्रयाबाध्यं ब्रह्मणि ॥ यद्विषया
बुद्धिर्नान्यभिवारति० तत्सदि
तिभाष्यम् ॥ नि० सत्ये । भा
वत्वाश्रये ॥ साधौ । निस्थानित्य
वस्तुनिर्विकारादिसाधनसम्पन्ने मुमु
क्षौ । शिष्टे । वेदे क्तकारिणि
वेद्ग्यास्त्रानुसारेणवर्तमाने । धी
रे ॥ मान्ये ॥ प्रशस्ते ॥ धार्मिके
॥ विद्यमाने । अस्तौतिविधिमुखे
नप्रतीयमाने ॥ यत्सम्बन्धितयाय
द्विद्यते० तत्तत्सदित्युच्यते ॥

व्यक्ते । विधिमुखेनप्रमाणस्यविष
ये ॥ कर्मकैशुष्यायनेद्वनसमर्थे ॥

प्रुशिव्यर्तनम् ॥ सङ्गीनसाधुभा

सततग

वैषसदित्येतत् प्रयुञ्चते । प्रयुञ्जे
कर्मणितयसच्छब्द पाद्ययुञ्जते
॥ यञ्जेतपसिदनेवस्थिति सदि
तिचेच्यते । कर्मचेवतद्व्यायस
दित्येवाभिधीयते ॥ अति । अ
समुच्चि । लट् शब्दादेग । अतोरलो
प । सत्ताशालिनि । अस्तिता
मात्रेऽस्तु न । शान्ते ॥ अस्ति
ब्रह्मेतिब्रह्मास्तिस्त्वविदि ॥ भावि
ज्ञातेऽज्ञ तुमिष्टोऽज्ञयमानिथविस्मृ
त । स्मर्ततेस्मृतद्वतयेवसङ्गेन
बहुधे च्यते ॥

सततम् । अ० सर्वदार्थे निरन्तरे

सततम् । न० अनरते । अश्रान्ते ।

सन्तते । सलन्यतेऽस्म । तनुविस्ता
रे । क्त । अनुशासोपदेशितनखी

प । समेवाहितततयोदितिपञ्चे
समीमलीप ॥ क्रियान्तरैरव्यवधा

नमस्यार्थ । क्रियाविशेषणस्यक्री
वत्वम् । द्रव्यविशेषणेतुचलित्वम्

। ऽ० विधमज्वरविशेषे ॥ तज्जघ
ण यथा । अहोरात्रे सततकीर्तौका

लाजनुवर्ततइति । कीकाकी० अ
ह्न्येककाले रात्राविकालात्तमायतोऽे

षाऽयामहोरात्रे प्रत्येकहीनैप्रकीप
कालौ ॥

सततगः । पुं० वाधी ॥ नि० सव

दागमनशीले ॥ सततगच्छति । ग
च्छु० । उः ॥

सतीनक .

सततविमुक्त । वि० सर्वदैवमुक्ते ।
 नकदाचिदपिबधे ।
 सततयायी वि० सदाविनङ्गरे ।
 सततीत्वित । वि० निरन्तरसुद्युक्ते
 । सततमुच्यत्वित । ॥
 सततम् । न० स्वभाषे । याय त्तथे ॥
 वि० तत्त्वे नसहिते ॥ तत्त्वे नपास्त
 वरूपेणसहजतंतेकृत ॥
 सतकं । वि० सभवे तर्केषसहज
 तंमनि ॥
 सती । स्त्री० दायावध्याम । उमाया
 म् ॥ साध्वयाम् । पतिव्रतायाम्
 ॥ सावित्र्याम् ॥ विद्यमानायाम्
 ॥ सौराष्ट्रमृदि ॥ प्रमाणांतरबाधा
 योम्यायाम् ॥ इय सत्यपत्नी । यथा
 । सत्यपत्नीसतीमुक्ते । पूजिताज
 गतीप्रिया । यथाविनाभविषोनीच
 धुतारहित सदा ॥ वचसत्यशक्ति
 नांस्त । वचाविश्र्वासात् । मनुष्य
 स्त्री ह नकरेति । इतिवन्धुतादृष्टि
 तीभवतीतियुक्तमेव ॥ प्रतिष्ठाप्य
 न्द प्रमेद्रे । नगसती ॥ यथा ।
 मुररिपितावपद्मम् । नमतिज्ञाननु
 सती । अस्ति । एकस्मिन्पत्नी ।
 अस । शब्द । अतीरक्षीपः । उ
 गित्वाङ्गीप ॥
 सतीन । पु० वशी । कलाथे । वा
 यी ॥

सतीनकः । पु० वशी । कलाथे । क

सत्कदम्ब .

शिल्पके । मटरद्व० भा० प्र० ॥ क
 लावशिपुट प्रोक्त । सतीनीवर्तु
 क्षामत । इतिव्याहः । सतजो
 वेदन प्रभु । स ज्ञायोमितित
 मास । इलदन्तादित्यत्क ॥ स
 तीन वादुकरेति । अन्तेभ्योपी
 तिङ् ॥
 सतीर्ष्यं । पु० परस्परमेवगुरी
 शिष्ये । सहाभ्याविनि । समाने
 तीर्थेगुरीवस'त । समानतीर्थेवा
 सीतियत् । तीर्थेथे । इतिसमन
 क्षस ॥
 सतीनः । पु० सतीनि ॥ वशी० इ०
 सुद्राकिताकारावली ॥
 सतीनकः । पुं० सतीनके । मटर
 इ० भा० प्र० कलाथे । तिसिन०
 तिनवत्ज्ञानवर्षचिन्नेनसहजतंते
 इतिसतीन । निपातनादिकारण
 दीर्घे । स्वार्थेक ॥
 सतीना । स्त्री० कलायविशिषे । नि
 शिल्पकायाम् । शिपुटे ॥
 सतुषम् । न० तुषयुक्तसस्ये । धान्ये ॥ य
 या । सस्य चिगर्तप्रादु । सतुष
 धान्यसुच्यते आमवितुषमित्युक्तं
 खिलमन्नसुदृढतम् ॥
 सतुष्यः । वि० वादिवसहिते । तुष्ये
 तुष्यधीषेः सहित ॥
 सवट् । वि० दृष्ट्यायुक्तं । दृष्टिते ॥
 सत्कदम्ब । पुं० मजभुवि । कदम्बे ॥

सत्ता

सत्कर्म । न० वेदविहितक्रियायाम्
 ॥ सत्कर्मयोग्यो न जनानौ बाप
 शीवकारणम् । यस्मिन्ननु दत्त
 स्मै न मे देवाय भास्वते । इति विष्णु
 पुराणम् ॥

सत्काष्ठनार । पु० रक्तकाष्ठने ।

सत्काण्ड । पु० विष्णु ।

सत्कार । पु० श्रद्धातिशये ॥ साधु
 रयतपस्वीत्र क्षणद्वये व क्रियमाणा
 यास्तुतौ ॥ कोमुद्यादिषु ॥ यथा ।
 तस्मादता सदापूज्या भूषणा
 ष्छादनाशनै । भूतिकामे नरै
 नित्यसत्कारेषु त्सविषुचेति । ए
 ता । नार्यं । पूजायाम् ।

सत्कृत । वि० कृतसत्कारे पूजते
 ॥ आहते ।

सत्कृति । स्त्री० सत्कृष्टायाम् । स
 त कारि ॥

सत्क्रिया । स्त्री० सत्कारे । आदर
 स्थक्रियायाम् ॥ शब्दाहादिक्रिया
 याम् । सत्स्क्रियायाम् ॥

सत्तम । वि० पूज्यतमे । साधीयसि । कृत
 मे । अतिशोभने । अथमेष । मतिशयेन स
 न् । अतिशयनेतमविष्ठनादितितमम् ॥

सत्ता । स्त्री० सजातीयविजातीयस्व
 गतभेदरहितानुभूतौ । विद्यमान
 तायाम् । साधुतायाम् । जाति
 विधिषु । इति भाषापरिच्छेदः ॥
 भवेतत् ॥

सत्ता

सत्तामात्रम् । वि० केवलपरमार्थस
 स्वरूपे ॥

सत्त्व । पु० श्रीरामे । दशमुखान्तके
 । विष्णो ॥ यथा । आसमेप्यन्तदेव
 षु सत्त्वे सहस्रधेत्तमे । सत्त्वा
 यामभवत्सत्त्व सत्त्वरूपो जनाइ
 न इति कौर्म ४८ अध्याय । अश्व
 त्यश्चे । नान्दीमुखप्राहदवे ॥ य
 था । इष्टिशाहेक्रतुर्दत्त । सत्त्वो
 नान्दीमुखे सु । नैमित्तिकेकाल
 कामौ । काम्येषु धुरिलोचनाविति
 ॥ तपोलोकाद्दूर्ध्वतनेलोके । सत्त्व
 लोके ॥ यथे क्त मृगेन्द्रस हिताया
 म । तत सत्त्वाधिय स्थानसत्त्व
 लोका स्वयम्भुव । कामातिश
 यसम्पन्न कोटयो नवसप्तच । सा
 वित्रीमूर्तिमस्यास्ते यत्र देदाससा
 नुगा ॥ ततस्तपोलोकानन्तरम् ।
 सत्त्वैकदुहित्वात् । प्र प्रकल्पाधि
 पत्त्वैकव्रक्षण स्थानम् । इत्यर्थ
 । न० कृतयुगे ॥ अथथे ॥ यथे क्त
 श्रीमहानिर्वाणे । सत्त्वव्रषीमिस
 कल्प्यस्पृष्टाकौल गुरु द्विजम् । ग
 हातीय देवमूर्ति कुलशास्त्र कुला
 मृतम् । देवीनिर्माल्यमथवाक्यन
 शपथे भवेत । तत्रान्त वदन म
 त्वं । कल्पान्तनरक व्रजित् ॥ अपा
 पजनिकार्याणां विद्याय ह्ये पिवा
 । तत्कार्यं सर्वं धाम पथे स्त्रीकृत

सतः

अदधीनयत् । स्वीकारोऽत्रानुष्ठा
 द्धुत्पक्षमेकमभेद्यम् । अनेथा
 पितृभ्रष्टं च्यशदशाहं कथाशने
 ॥ सुखधर्मीपितृशत्रुनिधिधनविश्र
 सीत । मेऽद्याद्यश्रेयसिनस्यात
 कीर्त्तपापशक्येऽसम् ॥ इति ॥ त
 थ्ये । अथ्यभर्त्सरेण । अन्तुति
 रीधनि यद्यदृष्टमभाषणे । प्र
 नापेनादुदुष्टदार्थ्यस्यतस्येभमप
 षे । यद्यथा । यथातिष्ठतिपुण्यानि
 सत्त्वमाश्रितयथाप्रातः । तत्राऽऽ
 तसमाश्रित्यपातकाश्चिच्छिज्ज्यपि
 ॥ अतः सत्त्वविज्ञानसर्वपापा
 शयस्य च ताडनादुद्गमनं द्वाजान
 मापाहं । शिवाहवा ॥ अहंलक्ष
 यमज्ञपापं ज्ञायातीगमारे । यथा
 धर्मज्ञानयत्सर्वं कसुखप्रदम् ॥
 ततः सत्त्वमितिः श्रद्धा नसत्त्वत दु
 ययंयमिति । तस्याकाराहोक्तम
 वाभारतीराजधर्मव्या । सत्त्वसुस
 मताचैवदमस्यैवमस्यययः । अमा
 त्थयंयमाचैवक्रोशित्त्याजमस्य
 ता ॥ त्यागिध्यानमथाधैत्यधृति
 चसततद्वय । अहिंसाचैवराजि
 क्तसत्त्वकाराच्योऽह्मीति ॥ सतः
 प्रवृत्तयथा । नहिंसत्त्वत्परिध
 मीनाऽऽत्मान्पातकपरम् । नहिंसा
 तुः ॥ अतोऽप्यनंशुक्तमंकादात्प
 ॥ १ ॥ अ० अ० वै० सु० ॥ अधिभ

सतः

महानिर्वाणतन्त्रे । प्रकटेऽत्रकली
 हेतिसर्वधर्माहदुरन्ता । स्य स्य
 खेकंसत्त्वमात्रं तस्यातसत्त्वमयोभवे
 तु ॥ सत्त्वधर्मसमाश्रित्यत्कर्मसु
 हतेनर । तदैवसकलकर्मसत्त्व
 जानोऽसिद्रती । नहिंसत्त्वात्प
 रीधर्मीनपापममृतत्परम् । तस्या
 तमर्त्तनामर्त्तं सत्त्वमेकसमाश्र
 येत ॥ सत्त्वज्ञानव्यापूजासत्त्व
 होनाऽऽवाक्यः । अत्त्वज्ञानतपि
 अर्त्तमूर्खवैवर्त्तव्या ॥ सत्त्वज्ञानप
 रत्त्वज्ञानसत्त्वविपरमत्तप ॥ सत्त्व
 मला क्रिया सर्वा सत्त्वात्
 परतरन च ॥ अतएवमयाप्रोक्त
 दुष्कृतप्रवृत्तकली । कृत्वाचार्यपि
 सत्त्वेनकर्मस्त्रीकभापत ॥ गी
 पनादुधीयतेसत्त्वमनु तामृतंवि
 ना । तस्यात्प्रकाशत कृत्वात
 कोऽनक कृत्वामाधनम् । कृत्वा
 धर्मस्यागुणकर्मिणानृतत्वातनुशुप्
 सितम् । अदुक्ताकुलतन्त्रे पुनश्च
 प्रवृत्तकली ॥ अतधर्मस्तुत्याह
 स्मेतायाप इतीनका । इत्याह
 दूःपरिद्विपादमाचैवकलीसुमी ॥ त
 चापिसत्त्वमकावततप च अदवा
 पित् । सत्त्वपादित्तमिधिधर्मक्षिपः
 प्रकयते ॥ तस्य तसत्त्वसमाश्रि
 त्तसर्वकर्मविशोधयेत् ॥ कृत्वाचा
 र्यविनायकनास्त्यपाय । कृत्वाचारि

सत्य .

। तवानृतप्रवेशश्चेत्कतिनिशेन
 सभवेत् । इतः ॥ अश्वमेधसहस्र
 ससश्वतुल्यश्रुतम् । अश्वमेध
 सहस्रद्विषसत्यमकविशिष्यत ॥ अ
 नृतभाषणरूपवागव्यापारनिःषे
 षनर्वाभनृवाभ्ययथाभूतार्थं चन
 । प्रियवृत्तयथार्थभाषण ॥ अश
 धिततात्पर्यविषयेतत्त्वाविदकीवेदा
 स्यप्रमाणे ॥ तदुपजीविनिपु
 राणादौ ॥ प्रमाणमूलीऽवाधितार्थ
 वाक्ये ॥ सिद्धान्ते ॥ भूतपञ्च
 की ॥ सञ्चब्देनपृथग्व्यपतीकासि
 त्वगब्देनवाख्याकाशी । सञ्चतय
 स्य ॥ अनयो समाहार ॥ मम
 दर्शने । परमार्थरूपे । अद्वैत
 वस्तुनि ॥ परमब्रह्मणि ॥ द्वैताद्वै
 तयोः प्रमाणभूतवेदप्रतिपादात्त्वा
 त्कस्यसतयत्वकस्यासतयत्वमित्या
 काङ्क्षायामाहाचार्य अद्वैतमे
 वसत्यं ॥ तस्मिन् ॥ द्वैतं ॥ नसत्य
 मध्यस्तम् । रजतमिष ॥ शुक्लिका
 याम् ॥ मृगदृष्ट्यायामिषो ॥ दक
 स्फुरणम् । आरिपितयदिष्ट्या ॥
 दद्वैतवस्त्व ॥ ऽवस्तुनिद्वैते । युक्त
 नैव ॥ तदास्यात् ॥ सत्ये ॥ अ
 ध्यासो ॥ भवतय ॥ ऽसत्यानाम
 यद्यारिपण ॥ सुभवी ॥ स्तयतिरि
 त्तस्यकस्यचिद्भाष ॥ आरिपणं
 नशून्ये ॥ तस्या ॥ दद्वैतसत्यताया

सतयकारकते .

द्या ॥ एतन्मूलेऽद्वैतेश्रुतिरिषप्रमा
 षमित्याह । प्रतश्चाद्यनगत ॥
 श्रुत्याप्रतपादनीयमहेतम । हे
 तनप्रतपाद्यम् ॥ तस्यस्वयमेवली
 कसिद्धत्वात् ॥ ५४ ॥ इति ।
 भूतपञ्चकी । सञ्चब्देनपृथिव्यमो
 कांसि । तयञ्चब्देनवाख्याकाशी ।
 सञ्चयसतयमि तव्याख्यानात् ॥
 व्यक्तकलितत पूर्यमूर्द्धमप्यक
 रूपाकम् । सतत्वमिनाशवसतयत
 दृवस्तुकथ्यत ॥ चि ॥ तद्यथात ॥ अ
 वाध्ये ॥ सतसत्त्वुवासाधु तयसा
 धुरतयत् ॥ पारमार्थिके यथा
 । सतयत्वमतय परमेस्वर । स
 त्पश्यभूतपञ्चकस्यमतय पारमा
 थिकेनाग्र्यवर्ण्यमाणरूप ॥
 सत्यकाम । प ॥ जावालर्षी ॥ ईश्व
 रे ॥ सतयाचवतथा कामायस्यस ॥
 सत्यगङ्गा । स्त्री ॥ कामरूपदशप्रासङ्गा
 यानर्था ॥
 सत्यकर । प ॥ अत्रय्यमथैतत्क
 तव्यमितसत्यकरणे । सत्याप
 ने ॥ सत्यकरणम् । भाषिच
 ज् । कारित्तयामदस्तेतिमुम ।
 समयकरणे ॥
 सत्यकारकत । चि ॥ अत्रय्यमथै
 तत्कौतव्यमितिसत्यकत्वाद्यहेय
 तस्मिन् । वयाना ॥ साङ् ॥ भा
 प्र ॥

सख्योनि .

सत्यतपा । पु० मुनिविशिषे ॥
 सत्यधृत । प० ऋषिऋषिषे ॥
 त्रि० अतथवेथे ॥ सतयाभ
 वितथवषयाधृतियंश्च ॥
 सत्यनारायण । पु० स्कन्दपुरा
 णप्रसिद्धदेवत विशेषतःकश्चि
 त् ॥
 सत्यपर । पु० परमेश्वरे ॥ स
 तयपरश्चैतन्प्रामिसाधनयस्मिन्स ॥
 सतयफल । पु० बिल्वश्वे ॥
 सत्यभामा । स्त्री० श्रीकृष्णप्राप्तम
 विध्यन्तर्गतमहिषीविशिषे ॥ दुर्गा
 याम् ॥
 सत्यभारत । पु० कृष्णवैपायने ।
 वेदव्यासे
 सत्यम । अ० अर्द्धाहोकारे ॥ प्रश्ने
 ॥ अभ्युपगमे ॥ प्रतिषेधे । स
 तये ॥
 सत्यभरा । स्त्री० अर्द्धाहोकारे ॥
 नद्याम् ॥
 सत्ययज्ञ । पु० पौलुषिनास्मिन्
 निविशिषे ॥
 सत्ययुगम् । न० चतुर्युगानांप्रथम
 युगे । कृते ॥ यथा । कृतसत्य
 युगवेत्तान्नाथी ॥ वापरयज्ञिथी ।
 कालिभक्तभरका . कर्मयुगमित्तिवि
 काण्डशेष ॥
 सत्ययोनि । पु० परमेश्वरे ॥ स
 तयस्यभूतपञ्चकस्योनि कारणम् ॥

सख्यवाक्य

सत्यधीवन । पु० विद्याधरे ॥
 सत्यरत । पु० सत्यव्रतराष्ट्र पु
 त्रे ॥ ज्यासे ॥ त्रि० सख्यवाचि ।
 सत्यरत ॥
 सत्यलोक । पु० सत्यलोकनागत
 लोकविशिषे ॥ यथा । पञ्चगुणे
 नतपीलिकात्सत्यलोकविरोजती
 । अपुनमरिकायत्रज्ञकीकी।सस्म
 त ॥ जनलिकापिषयैवमठगुणे
 नः । दादयकी व्यष्ट्यायेवतपीलिका
 नकारसत्यलोक । अपुनमरिका
 • पुनमृत्युशून्या ॥
 सत्यवर्ष । पु० ऋषी ॥ त्रि० स
 त्त्रवादिनि ॥
 सत्यवन् । पु० नृपानरे ॥
 त्रि० सत्यवाचि ॥ सत्यमख्यसि
 न् सतुप् । मादुपधावाइतिमत्वा
 मस्यव ॥
 सत्यवतो । स्त्री० व्यासमातरि
 । कात्याम् ॥ नादयपतन्वाम् ॥
 ऋषीकमुनेर्भाषायाम् । सत्यवा
 विविष्टायाम् ॥ उगित्वान्ङीप ॥
 सत्यवतीसुतः । पु० व्यासे ॥
 सत्यवाक । पु० ऋषी ॥ काकी ॥
 त्रि० सत्यवादिनि ॥ सत्यवाग
 य ॥
 सत्यवाक्यः । पु० भगवतीपुराणप्रसि
 द्धे मुनिविशिषे ॥ त्रि० सर्वास्यवस्था
 स्वसि सत्यवचने ॥ सत्यवाक्यमस्य ॥

सत्त्वोग्नि

सत्यवादी । चि० यथार्थवक्त्रि । स
त्योद्ये ॥

सत्यवृत्त । चि० अकपटवृत्ति ॥

सत्यव्रत । पु० ईश्वरे ॥ सत्यव्रत
सङ्कल्पोद्ये ॥ सूर्यवशीयस्य च्यारु
णस्यात्मजेराजर्षि विशिषि । योसौ
चिशङ्कुस ज्ञामवाप ॥ चि० सत्य
सङ्कल्पे ॥

सत्यसङ्कल्प । चि० अमेववाञ्छिते
। ईश्वरे ॥ सत्या सङ्कल्पायस्य
सत्यसङ्कर । पु० चिशिरसि । श्री
दे । कुर्वरे ॥ कूटास्रबर्ष्मितीशुरा
णायुजे ॥ चि० सत्यप्रतिज्ञे ॥

सत्यसन्ध । पु० केकयीतनये । भ
रते । जनमेजये ॥ चि० सत्यप्र
तिज्ञे ॥ सतगामन्वाप्रतिज्ञायस्य ॥

सतगामन्वा । स्त्री० द्रौपद्याम् ॥

सत्या । स्त्री० दुर्गायाम् ॥ जनकात्म
जायाम् । सीतायाम् ॥ व्यासमातरि
। सत्यत्रय्याम् ॥ सत्यभामायाम्
॥ विनापिप्रल्ययमित्युत्तरपदलोप
॥ सत्यभाषिण्याम् ॥ अविनाशि
न्यां ॥

सत्याकृति । स्त्री० सत्यापने । मये
रादवश्य कर्तव्यमितितथ्यकरणे ।
सत्यक्रिया । साङ्० भा० प्रसिद्ध
निद्रमे ॥ सत्यस्यकरण । स्त्रियांस्ति
न् । सत्यादशपथे । इतिहाच् ॥

सत्त्वोग्नि । पु० अगस्त्यमुनी । च्

सत्त्वोचित्

डाकर्मज्ञौ ॥

सत्त्वानृतम् । न० वाणिक्ये ॥ सत्यस
हितमनृतम् । शाकपाथिबादि ॥

सत्यापनम् । न० सत्यङ्कारे । सत्या
कृती ॥ सत्यस्यकरणम् । सत्याप
प्राप्तिगिजापुकी । भाषिण्युट् ॥

सत्त्वोद्यम् । न० सत्यवद्ये । सत्यस्यवद
ने ॥ वद सुपिक्यप् चेतिक्यप् ।

सत्त्वम् । न० कृती । यच्चे ॥ सदादा
ने ॥ आच्छादने ॥ अरण्ये । कौत

वे ॥ यच्चविशेषे । गवायनादिक्रतु
विशेषे ॥ यच्चयजमानाएवसमाना

चत्विगादिरूपेषु । कर्मकुर्वन्ति०
तस्मिन् यज्ञे सदक्षिणेततताज्ञदा

ने ॥ धने ॥ गृहे ॥ कर्मणि ॥ सी
दन्त्यवाऽनेनवा । षट्त्वविशरणग

त्यवसादनेषु । इन् ॥ गृधुवीच्या
दिनाद्योचः ॥ सतः साधून्त्रा

यतेवा । षट्पालने । आतीनुपस
र्गकइतिक । नपुसकत्वात्सत्र

स्येति ॥

सत्त्वम् । अ० सहार्थे ॥ सहचायते ।
षट्पालने । अम् । यरोदित्वम् ॥

सत्त्वशाला । स्त्री० प्रतिशये । अन्नदा
नाद्युदवसिते ॥

सत्त्वा । अ० सहार्थे ॥ सत्त्वकलत्रैर्गा
ईस्थाम् ॥ सहद्रायते । षट्० ।

क्विप् ॥

सत्त्वोचित् । पु० कृष्णसप्तशुरे ।

सत्त्व .

सत्त्वायणम् । न० बहुयजमानके० वै
 द्विकेवर्माणि ॥
 सत्त्व । पु० गजी । इस्तिनि ॥ अर्द्धे
 । मेघे ॥ चि० जयशीले ॥
 सत्त्वजातकम् । न० व्यञ्जनविशेषि ॥
 यथा । भास बहुयुतेभृष्ट सित्क्वाचौ
 ष्याम्बुनासुहु । जीरकाद्यै समा
 युक्त परिशुष्क तदुच्यते ॥ तदेव घृ
 ततक्राव्य प्रदिग्ध सत्त्वजातकम् ॥
 सत्त्वो । पु० गृहपती । सदाज्ञादिदा
 नकर्त्तरिभृष्टस्य ॥ नाशौच सत्त्व
 यांसर्वे० नकारुपांस्त्वकर्मणि ॥
 ऋत्विजि ॥ सत्त्व० अन्नतन्मसस्था
 स्ति । अतद्भूतिनाशितोनि ॥
 सत्त्व । पु० ज० जन्ती ॥ न० प्रकृ
 तेर्गुणविशेषि । प्रीत्यात्मकेसत्त्वगुण्ये
 ॥ धेतुप्रीतिर्नन्दु स्वाभावाद्दतिरि
 च्यते० एष दुःखमपिनप्रीत्याभा
 वादन्यदतिमन्यन्ते० तान्प्रत्या
 त्मयज्ञणम् । नैतरेतराभावाः सु
 खादयः ० अपितुभावाः ० आ
 त्मगच्छभावावचनत्वात्० प्रीति
 रात्माभावाशेषातेप्रीत्यात्मान ।
 भावरूपताशैवाद्युपानामनुभवसि
 द्ध्या० परस्परभावात्मकत्वे तु परस्पर
 राश्रयापक्षेरेकस्याप्यसिद्धिरुभया
 सिद्धिरित्यभावः । सत्त्व कघृप्र
 कायकामिष्ट साङ्ख्याचार्य्यैः । य
 त्सुखद्वैतुसात्सुखात्मकसत्त्वम् ॥

सत्त्वविशाल

चेतोधर्मविशेषि ॥ यस्मिन्सतिन
 कुतसिद्धभयमुत्पद्यतेनकस्त्रामप्य
 म्यायाम्बिषाद् समुपजायतेत
 त्सतत्वमितिव्याख्यातार । तथा
 रि । एकाकिनीवनवासिनिचराज
 जन्मप्यनौतिशास्त्रे । सत्वोष्ण
 तेमृगपती० रार्कतिगिर परिष
 मन्ति ॥ पिशाचदो ॥ श्ले । परा
 क्रमे । द्रव्ये ॥ स्वभावे ॥ आत्मत्वे
 ॥ व्यवसाये ॥ असुषु । प्रायेषु ।
 चित्ते ॥ रसे ॥ आयुषि ॥ धर्मे ।
 विद्ये ॥ रथा । अन्त्यदुष्कृष्टखल
 सत्त्वमन्यच्छास्त्रनियमितम् । सामा
 नाधिकारस्य चित्तजसिभिरयो कु
 तद्वृत्ति ॥ जीवात्मनि । अन्त क
 रणे ॥ निर्विकारमनसि ॥ यथा ।
 व्यसनेऽभ्युदयेवापिअधिकारिसदा
 मनः । तत तु सत्त्वमितिप्रोक्तमि
 ति । उत्साहशक्तौ ॥ चित्तधैरे ।
 सतीभाव । तस्यभास्त्वतलो ।
 सौदन्वस्मिन्गुणायाः । प्रदूखः ।
 अश्वेभ्योपिदृश्यन्तद्वृत्तित्वन्वा ॥
 सत्त्वतनु । पु० वासुदेवे ॥
 सत्त्वरम । न० शीघ्रे । अदिलम्बिते
 । चि० तद्वृत्ति ॥ सत्त्वरवाचनंते
 । सद्दक्षसः ॥ अदिलम्बितेक्रिया
 विशेषणत्वादद्रव्येवसमानंजीवम्
 । द्रव्येतुचिचिह्न ॥
 सत्त्वविशाल । पु० भुवः प्रभृतिस

सत्पथ

स्थान्ते लीकी । चि० सत्त्वबहुली ।
जर्षसत्त्वविशाल ॥ सत्त्वेनविशा
ल ॥

सत्त्वसशुद्धिः । स्त्री० अन्तःकरणस्य
निर्मलतायाम् । श्रवणादिपरंपरा
कीशान्तःकरणस्यासम्भावनाविप
रीतभावनादिमलराहित्ये सम्य
कशुद्धिः सशुद्धिः सत्त्वस
शुद्धिः । तथा सम्यक्त्वाभगवत्त
त्त्वस्फूर्तियोग्यता ॥

सत्त्वसङ्घट्टय । पु० चित्तभङ्गे ॥
प्रारब्धकार्यासिद्ध्यादेर्विघ्नाद् स
त्त्वसङ्घट्टय ॥

सत्त्वसमाविष्ट । चि० सत्त्वेनच त्म
ना । आत्मविवेकज्ञानेहेतुनाचित्त
गतेनातिशयेन । सम्यग्ज्ञानप्रति
बन्धकरजस्तमोमलराहित्येन । आ
समन्तात्फलव्यभिचारीण । आवि
ष्टे व्याप्ते ॥

सत्त्वसम्पन्न । चि० सद्भावापन्ने ।
सत्त्वस्य । चि० सत्त्ववृत्तिप्रधाने ॥
पु० विष्णौ ॥ सत्त्वसत्त्वगुणप्रका
शात्मकमधितिष्ठतिपालनापाधित
शाविष्णुरूपेणेतिसत्त्वस्थोविष्णु
। यद्वासत्त्वेपुसर्वप्राणेषुजीवरूपे
शान्तार्थामिरूपेणचतिष्ठतीतिसत्त्व
स्य । छा० । सुपिस्थितिक ॥

सत्पत्रम् । न० सवर्तिकायाम् ॥

सत्पथ । पु० चर्चितेऽध्वनि । स

सत्सार .

द्यासौपन्याश्च । सन्महदितितत्पु
रुष । समासान्तष्टच् ॥

सत्पुत्र । पु० सदपत्ये ॥ सत्पुत्रे
णतुजातेनविणोपिनिदिबधयौ । पु
त्राकोनरकात्त्रोत सतेनसुमहा
त्मना ॥

सत्पुरुषः । पु० पूज्यमानपुरुषे ॥
सत्प्रतियह । पु० साधुजनदत्तद्र
व्यग्रहणे ॥ सदभ्यः साधुभ्यः प्र
तियहोदानग्रहणम् । यथा । सप्त
वितागमाधर्म्यादायोलाभ क्रियो
जय । प्रयोग कर्मयोगसत्प्र
तियहएवचेतिमनु ॥

सत्प्रतिपक्ष । पु० तुल्यव्यक्तौ । प्र
तियोगिनि ॥ न्यायमते । साध्या
भावसाधकहेत्वन्तरयस्यतस्मिन्-
॥ यथा । शब्दोऽनित्यः श्रवणत्वात्
शब्दवत् । शब्दोऽनित्यकार्यत्वाद्
घटवदिति ॥ यद्वा । ऋदोवद्भिमा
नभूमात् । इत्यादीवह्न्यभावव्या
प्यवद्भ्रदादिरिति ॥

सत्फल । पु० दाडिमवृक्षे ॥ शीभ
नफलवतिवृक्षे ॥

सत्सङ्ग । पु० सधुसङ्गमे । सधन्म
वर्तुर्निजनसमागमे । यथोक्तकुला
र्थे । सत्सङ्गविवेकश्चनिर्मलन
यनहयम् । यस्मिनास्तिनर सी
न्ध । कथंनस्यादमार्गगद्विति ॥

सत्सार . । पु० खादिरे । खदिरसा

सदसद्गामनिर्वचनीयम्

रे । वृक्षविश्रिपि ॥
 सद्युक्त्वारम् । न० अम्बूकृती ॥ युक्त्वा
 रेणसहवर्त्तमाने ॥
 सदशक । पु० कर्कटे । कुलीरे ।
 वि० दशयुक्ते ॥
 सदशवदन । पु० कङ्कपक्षिणि । र
 यालङ्करणे । आमिषप्रिये ॥
 सदञ्जनम् । न० कुसुमाञ्जने ॥
 सदनम् । न० वस्य । भवने । गृहे
 ॥ सीदन्त्यथ । षट् । अधिष्कर
 थ ल्य, ट् ॥ तीर्थे । जली । ग्लानी
 ॥ यथा । दीर्घसदन काश्यं कु
 क्षिशूनमथासुचिमिति ।
 सदव्यय । वि० विनाशापक्षयोपल
 क्षितसर्वाधिकारगून्ये । स सासौ
 अव्ययश्चेति कर्मधारय ॥
 सदश्रुत । पु० दान्ताश्रुते ॥
 सद । स्त्री० न० सभायाम् ॥ सीद
 न्यस्याम् । षट् । असुन् ॥
 सदसदात्मकम् । न० स्वरूपपररूपा
 भ्यां निरूपणीयसर्वास्मान्जगति ।
 जगच्चेदव्यवहारदृष्ट्यासत् । परमा
 र्थद्वयं निनासत् । तत्स्वरूपम् ॥
 सदसती आत्मास्वरूपयस्यतत् ॥
 सदसद्गामनिर्वचनीयम् । न० अज्ञा
 नस्योत्कृष्टलक्षणे ॥ निदमसम्भवि
 ० अज्ञानस्यसत्त्वे विदात्मबद्धाभा
 वप्रसङ्गात् । असत्त्वे च वन्ध्यासुता
 द्विवदपरीक्षप्रतिभासानुपपत्तेः ;

सदागति

बाध्यप्रतीत्योष्वाज्ञानेप्रसिद्धत्वाद्यु
 क्त तस्यानिर्वचनीयत्वम् ॥
 सदसद्योनि । स्त्री० धन्नाधर्ममिश्र
 त्वाद्वाङ्मयादिमनुष्येषु ॥ तेषु हि
 राजसमिश्रफलभुञ्जते । सदसती
 र्थीनि ॥
 सदसदादौ । पुं० अकलङ्कितयप्रभृ
 त्तिपुं० अर्हत्सु ॥
 सदसद्विकारम् । न० जगति ॥ सत्
 आकाशवायुरूपममूर्त्तभूतद्वयम् ।
 असत्तत्तज्जलभूमिरूपमूर्त्तभूत
 त्रयम् । तयोर्विकारतत्परिणा
 मरूपयत्तत् ॥
 सदस्यति । पुं० सभाधिपतौ ॥ स
 दसः पति ॥
 सदस्यः । पु० विविद्वर्षिणि । सभा
 ग्रामन्यानाधिकविचारकी० ऋत्वि
 ग्विषे ॥ सद्विमाधु । तत्रता
 धुरितियत् ॥ सभ्ये ॥ सद्विनियञ्ज
 सभायामृत्विग्भ्योऽन्ये मिलितायै
 ब्रह्मण्यसौ सदस्या ॥
 सदा । अ० सर्वकाले । सर्वद्वये ॥
 सर्वस्मिन् काले सर्वकान्यकिय
 त्तद कालेदा । सर्वस्यसोन्यतर
 र्थादि ॥
 सदाकारः । पु० आत्मनि । असी
 त्त्वं तन्मात्रव्यवहारकारणभूतआ
 कारीवस्यस ॥
 सदागतिः । पुं० याती । यावी ॥

सदानन्द

सदागतिरम्य ॥ नाक्षि ॥ निर्वाणे
 ॥ सदीश्वरि ॥ सूर्ये ॥
 सदाचार . । पुं . प्रातः कृत्यादि
 नियमाचरणेनसाधुव्यवहारे । शि
 ष्टाचारे ॥ अथमनु । तस्मिन्
 देशियथाचार पारम्पर्यक्रममागत
 वर्णानां सान्तरालानां ससदाचार उ
 च्यते ॥ तस्मिन्देशे . ब्रह्मावर्तदे
 शि ॥ सतामाचार ॥ सदाचार
 वतापु साञ्जितौ लोकावुभावपि ।
 विशिष कालिकावामनपुराणादौ
 द्रष्टव्य ॥ चि . तद्वति ॥
 सदाचारवान । चि . सदाचारविशि
 ष्टे । सदाचारिणि ॥
 सदातन । पुं . विश्वी ॥ चि .
 निख्ये ॥ सदाभव । सायश्चिर
 मित्यादिना . व्युत्पद्यु लौतुट् च ।
 सदाकौया । स्त्री . एलापय्याम् ॥
 सदानीरायासरिति ॥
 सदादान । पुं . अन्नमातङ्गे । ये
 रावते ॥ हेरम्बे । लम्बोदरे ॥
 गन्धहस्तिनि । मत्तगजे ॥ न .
 निख्यदाने ॥ चि . सर्वदादानशी
 ली ॥ सदादानवम्य ॥
 सदान । पुं . समदे ॥
 सदानन । त्रि . शीभनवदने । स
 त्पाननयस्य ॥
 सदानन्द : । पुं . सदाशिवी ॥ सदा
 चानन्द : सन् . सर्वदास्थायीना

सदाफला

चानन्दोयस्य । सत . साधून्चा
 नन्दयतीतितथा ॥ चि . सतता
 लहादयुक्ते ॥ यथा । ममानन्दे
 सदानन्द सदानन्दो भविष्यति ।
 ममानदेनिरानन्दो निरानन्दो भवि
 ष्यतीतिपुराणे भगवत्तौ वाक्यम् ॥
 सदानसत् । पु . खञ्जनखगे ॥
 सदानीरय्या । स्त्री . करतीयायाम् ॥
 सदानीरा । स्त्री . करतीयायासरि
 ति ॥ गौरोषिवाहसमये . शङ्कर
 करगलितसम्प्रदानतीयप्रभवत्वात् .
 सदानीरयस्या अरणसलत्वात् ।
 तथाषात्रस्मृति . । प्रथमेऽर्कटौ
 देवीव्यहगङ्गारजखला । सर्वास्तव
 हानद्य करतीयाम्बुवाहिनीति ॥
 सदापुष्प । पु . नारिकेलवृक्षे ॥
 श्वेतार्के ॥ न . कुदे । मा
 घ्ने ॥
 सदापुष्पी । स्त्री . परुषार्के । आ
 दिश्वपुष्पिकायाम् ॥
 सदाप्रद । त्रि . सततदातरि ॥
 सदाप्रसून . । पुं . अर्कवृक्षे ॥ री
 षितके ॥ कुन्दवृक्षे ॥
 सदाफल । पु . स्कन्धफले ॥ उदु
 म्बरे । नारिकेले । बिल्वे ॥
 सदाफलानियमिन् ॥
 सदाफला । स्त्री . त्रिसन्धिपुष्पवृक्षे
 ॥ शार्ङ्गाकु विशिषे । सदावेङ्कन .
 इ . भा . ॥ सदाफलानिदीपनी

सद्वत्

रक्तपित्तप्रसादनी । कण्डुकच्छूह
रीशेव । वार्ताकीगुणवत्तरेतिराज
वज्रभ ॥

सदाभद्रा । स्त्री० गन्धार्याम् । भद्र
पर्याम् ॥

सदानुदितम् । न० दानपदवाच्या
यापञ्चम्यासिञ्चौ ॥ नि० सर्वदा
दृष्टे ॥

सदायोग । पु० स्वस्वकृताविभावे ॥

सदायोगी । पु० विष्णो ॥ शिषे ॥

सदाविभूतस्वरूपे । सदायोगी
स्वयम् । इति ॥ अन्वेषांश्चिस्त
हसिगिरीधरपयोगश्चात्स्वरूपा
विभावे । ईश्वरस्यतुल्यरूपानात्र
रणात्स्वरूपयाथात्स्यादिभावे
सर्वदास्तीत्यर्थः ॥

सदाशिव । नि० साधुभिप्राये ॥
सत्प्राशयोयस्य ॥

सदाशिवः । पु० महादेवे । शम्भौ
॥ सदासर्वदा । शिवकल्याणय
स्य । यस्याहा ॥

सद्वत् । नि० सद्वशी ॥ समानमात्म
नापश्यति । समानरूपपश्यतिवा
। इतिप्रसङ्गे । त्वदादिष्वित्यत्र ।
क्तोपिवाध्यङ्गितक्स । इत्येति
समानस्यसादेशः । रुडिरियना
नामयवार्थीयाश्च ।

सद्वत् । नि० सद्वशी ॥ समानमा
त्मनापश्यति । समानरूपपश्यति

सद्भाव

वा । इतिर् । त्वदादिष्विति ।
क्तिन् । इगृहगवतुष्वितिसभा
रुडिरियमितनात्रदर्शनक्रिया
येषास्ति ॥

सद्वत् । नि० तुल्ये । समे । सद्वत्ति
॥ समानमात्मना । समानरूपवाप
श्यति । इतिर् । त्वदादिष्व
तिकञ् । इगृहगवतुष्वितिसभा
य । रुडिरियमितनात्रदर्शनक्रि
यापेषास्ति ॥ उच्यते ॥

सद्वत् नन्दनमस्य । न० निष्कण्डे ॥

सद्वत् । नि० निष्कटे । देवान्भित्ति
॥ समानीदेशीत्य ॥

सद्गति । पुं० ईश्वरे ॥ सन्ति
ब्रह्मनादिन । सन्त । तैर्गन्धर्त
प्राप्यतेइतितथा ॥ स्त्री० शोभन
गती ॥ ति० सदुद्दिदिशिष्टे ॥ स
तोगतिर्दुर्धरस्य ॥ सतानसित्त
त्तेतिविदुषांगति । प्राप्यस्थान स
हति ।

सद्गुरु । पुं० कौत्से ॥ यथोक्तमहा
निर्वाणे । शास्त्रोपात्तो गुरु य
स्त । शैवेधैवो गुरुमर्त । वैष्णवे
धैष्णव । सौरिसौरोगुरुसदाइत
॥ गायपेगाथपथैवकौत्स सर्वत्रसद्ग
रु । अत सर्वोत्तमाधीमान्कौ
त्साहीनांसमाचरेदिति ॥

सद्भाव । पु० अविद्यमानत्वमहावा
विद्यमानत्वे । सतः सन्भावस्यै

सद्यशीव .

भाषाधर्मः सत्त्वप्रमेयत्वादिस्त्वस्मि
न् ॥ चस्त्वित्त्वे । देवदत्तस्यपुत्रा
दिकमस्तीत्यस्मिन्नर्थे ॥

सद्भूत . । त्रि . सत्ये ॥

सद्य . न . विश्वनि । निकेतने । गृहे
॥ तीर्थे । पानीये । नौरे ॥ सी
दन्त्यत्र । षट्स्त्रविषयगत्यवसा
दनेषु । मनिन् ॥

सद्य कृतम् । न . नामनि ॥ त्रि .
तत्कालकृति ॥

सद्य प्राणकर । त्रि . तत्क्षणात्त्र
लकारकद्रव्यादौ ॥ यथा । सद्योभां
स नवान्नस्रवालास्त्रीश्रीरमेजनम् ।
घृतमुष्णोदकाश्चैवसद्य प्राणकरा
विषट् ॥

सद्य प्राणहर । त्रि . तत्क्षणात्त्र
लायुषीर्नाशकद्रव्यादौ ॥ यथा । शु
ष्कमांसं स्त्रियोऽदृधावालाकांस्तु
णदधि । प्रभातिमैषु न निद्रासद्य
प्राणहराविषट् ॥

सद्य शुभ । स्त्री . सद्य शीघ्र ॥ यथा
। देशान्तरमृतेवासीसद्य शुभियं
तीमृते ॥ इ . गोरुडे १ . ७ अ
ध्याय ॥

सद्य . शिथा । स्त्री . कपिकच्छाम् ॥
सद्य शीघ्र . । पु . कार्वादिषु ॥ ती
यथा । कारव . शिथिलनिषेधा .
दासीदासस्यैवच । राजानोरा
जभृत्याश्चसद्यः शीघ्राः प्रकीर्ति

सद्भृति :

ता . ॥ विश्वीषागरुडकुर्मपुराणशु
द्धिविषेकादौद्रष्टव्य ॥

सद्य . । अ . तत्क्षणे । सपदीत्यर्थे
। समानेऽहनि . इत्यस्मिन्नर्थे . सद्य
परत्परार्थे षमभृत्यादिनासमानस्यस
भाषेऽद्यस्चाहनिनिपात्यते ॥

यथा । सद्यैवसहरानारौसद्यै
वल्लकरपय . । स्त्रिय गच्छेत्पय पौ
त्वाताश्चत्त्रापुन पिषेदिति ॥

सदास्तु । त्रि . नवीने । नूतने ॥
सदेराजातः । पु . शिवे । मत्से ॥
त्रि . तत्क्षणीत्यन्ने ॥

सद्यैनि । पु . देवे । सुरे ॥ सा
स्त्रिकीर्णफलभुजि ॥ सतीयैनि ॥
सद्यैभाषी । पु . तर्षके । गोव
त्से ॥ त्रि . तत्क्षण्यभवनयैग्ये ॥

सद्रूप . त्रि . अवाध्यसूरूपे । सर्व
दास्यायिसूरूपे ॥ सत्सदास्यायी
रूपयद्य ॥

सद्भक्ता । पु . सत्कथने । सञ्चसौव
क्ताच ॥

सद्भूतम् । न . सञ्चरिणे । साधुसु
भाषि ॥ त्रि . तद्युक्ते ॥ यथा ।
नासमञ्जसशीले सुसहासौतकदा
चन । सद्भूतस निकर्षीश्चिन्तयाईम
पिशस्यति ॥

सद्भृतिः । स्त्री . शास्त्राविरुद्धजोवने
। प्रमाणात्तरवाधायि . ग्यायांनक्ता
कारायांनृती ॥ सतीयासौभृतिश्च

सध्वृङ्

सतिसर्वादाख्यानिवृत्तिर्वा ॥
 सदृतिभाक् । वि० सदृतिनिमित्ते
 । यथा । पद्याभिर्नाभीतवतांनरा
 षांसदृतिभावाविजितेन्द्रियाणा-
 म् । एकविधानामिदमावुरज्ज्वि
 न्यसदाहृद्वमुनिप्रवाद ॥
 सधर्मचारिणो । स्त्री० सदृष्ट्याम् ॥
 सधर्मा । वि० तुल्ये ॥ समानधर्मी
 यख्यस ॥ धर्मादिनिचकीरणात् ॥
 सधर्मिणी । स्त्री० समानधर्मवत्या
 म्भायायाम् । पत्न्याम् ॥ सध्व
 र्माख्यया । धर्मसुपत्यासदा
 धिकारात् । धर्मशीलवर्षाणाञ्चै
 ति० इति । शीपसर्वनखेतिवा
 स० ॥
 सधर्मि । वि० समानधर्माचारिणि ।
 सधवा । स्त्री० पतिव्रताम् ॥
 सधि । पु० धनी ॥ सहधारथे ।
 सहस्थितौ ॥ धानधि । सहधि
 सधि । ॥
 सधि । पु० वृषभे ॥ सहते । षड्०
 । सहधस्य तीसन् ॥
 सध्रीषी । स्त्री० सध्याम् ॥
 सध्रीषीन । वि० समीचोने ॥ विभा
 षाञ्चैरिति० ख । सहस्यसधि ॥
 सध्वृङ् । वि० सहचरे । सहगच्छति
 । सहाच्छति । ऋत्विगादिनाञ्चै
 क्षिन् । सहस्यसधि । यमदिता
 भित्तिनिक रक्षीप ॥

समन्द

सन । पु० घण्टापाटलिहरे ॥ पु०
 स्त्री० इतिवर्षास्त्राणि ॥ दाने ।
 सनीतिवस्तुदाने । प० षष् । वि०
 षष्णुते ॥
 सनक् । पु० विष्णो पारिवर्तने
 । व्रतव सुते । सुनिविष्टि ॥
 सनत् । ष० निवर्धे ॥
 सनत् । पु० व्रतव । दृष्टि ॥
 सनत्कमार । पु० वैद्वस्यविताप
 चेतरेवृत्तव पुत्रे । वेधाचे ॥
 सनत् । नित्यकुमारः ॥ यथा । स
 नत् । व्रतातककुमारोऽपत्यम् ॥
 तन्नामकारवमत्तंहरिभक्ति । यदीत्य
 प्रसधैवाह कुमारवृत्तिविद्धिमा
 म । तन्नात सनत्कुमारैतिसम
 नामप्रतिष्ठितम् । इति । जिना
 नादादवसावभौमान्तर्गतसावभौ
 मविष्टि ॥ ष० सपपुराणविष्टि ॥
 समन्द । पु० समन्दे । व्रतवः
 पुत्रे । यथा । सनक्समन्दश्च
 सनातनमवात्मन् । सनत्कुमा
 रश्चसुनीन्निष्कृवान्पूर्वैतस ॥
 षष्णुदितसम्बन्ध ॥
 समन्दनः । पु० व्रतवस्तुर्षेपुत्रे ॥
 यथा । धर्मस्यभायाऽविवाख्यात
 र्थापुत्रवस्तुव्यम् । सम्प्राप्त सुनि
 मादृशयोगशास्त्रविचारकम् ॥
 षष्णु सनत्कुमारीभूत् । दि
 तीयसनातनः । द्वतीयः सन

सनातनी

कीनामचतुर्थसमन्दनद्विति ॥ स
 नत्कुमारे ॥
 सनपर्णी । स्त्री० असनपर्व्याम
 सना । अ० नित्ये ॥ सनति । षण्णस
 भक्तौ । आप्रत्यय ।
 सनाखल । पु० सनखले ॥ यथा ।
 महिन्द्रभीमबिमलकुरुक्षेत्रे गगया
 खला । सनापदोत्तरा सादृष्टा
 सा । सनखला खग ॥
 सनात् । अ० नित्यार्थे ।
 सनातन । पु० अच्युते । विष्णौ ॥
 शिवे ॥ अजी । वेधसि ॥ पिष्टयाम
 तिथौ ॥ दिव्यमनुष्ये । ब्रह्मण पु
 षे । सुनिविशिषि ॥ परम्पराप्राप्ते० उ
 पाधिपरिच्छेदेपिबस्तुत परमात्म
 स्वरूपत्वान्नित्ये० आत्मज्ञानविनाछे
 त्तुमशक्येससारवृत्ते ॥ चि० स्थिरे
 । सुनिश्चले । सर्वदैकरूपे । अवि
 नाशिनि श श्रुते ॥ सनाभवः ।
 सायञ्चिरमितिब्युत्प्लौतुट्च् ॥
 अनादिपरम्परागते । चिरन्तने ॥
 सनातनी । स्त्री० लक्ष्मयाम् ॥ सरस्व
 त्याम् ॥ दुर्गायाम् । भवान्याम् ॥
 निर्वचनन्तु । सर्वकालिसनाप्रोक्तं
 विद्यमानेतनीतिच । सर्वसर्व
 कालेषुविद्यमानोसनातनीति ॥ अ
 पिच ॥ निगुंयस्यचनित्यस्यवाचक
 ससनातन । सदानित्यानिगुंया
 याकीर्तितासासनातनीति ॥ टि

सनिष्ठीवम्

त्वान्डीप् ॥
 सनात्कुमार । पु० ब्रह्मण पुत्रे०
 सनत्कुमारे ॥ सनात्० नित्य कु
 मार ॥
 सनाथ । चि० सस्वामिके । नाथव
 ति ॥
 सनाथा । स्त्री०) पतिव्रतयाम् ।
 सनाथिका ।)
 जीवन्नर्तकायाम् ॥
 सनाभ । पु० सौदरेभ्रातरि ॥
 सनाभि । पु० ज्ञातौ । सपिण्डे ॥
 सहीदरे । समानानाभिर्मूलपुरु
 षोऽस्य । ष्योतिर्जनपदेतिसमानक्ष
 स ॥ त्रि० तुल्ये । सहायि ॥
 सनामक । पु० शिभाश्रमे ॥ चि०
 समाननामवति ॥
 सनि । स्त्री० भक्तौ । दाने ॥ सना
 ति । षण्णदाने । खनिकषीत्यादि
 ना० इन् ॥ सनन वा ॥ अध्येष
 षायाम् । शुर्वादि प्रार्थनयाकषिद
 र्थेनिधीकने ॥ यथा । ईस्वामिन्म
 माभिषेक कुरु । अपिच । वाहिना
 यकुलाचारनलिनोकुलवज्रभ । त्वत्
 पादाभोरुदृष्ट्यादिदिग्मूर्ध्नि कृपा
 निधि० इति ॥
 सनित । चि० प्रतिपन्ने ॥
 सनिष्ठीवम् । न० सञ्ज्ञे अवचसि । स
 निष्ठे वी । निष्ठे वनम् । छिबुनिर
 सने । घञ् । लघूपधगुणः । ट

सन्तति .

षादरादित्वादीकारः । सहनिष्ठो
वेन० श्लेषकशादिनिर्गमनिवर्त
तेद्वतिसनिष्ठोवम् ॥ त्रि० तद्वति ।
सनिष्ठेवम् । न० सश्लेषवचसि । अ
म्बूकते ॥ निष्ठेवनम्० निष्ठेवः
। छिबु० । घञ् । लघूपधगुण ।
सहनिष्ठेवेनश्लेषकशादिनिर्गमने
नवर्ततेद्वतिसनिष्ठेवम् ॥ अम्बूक
तसनिष्ठेवमित्यमर ॥ त्रि० त
द्वति ॥

सनी । स्त्री० सनिष्ठार्थे ॥
सनीड । त्रि० निकटे । समीपे ।
उपकण्ठे ॥ समाननीडवासस्था
नमस्य । सहनीडनेतिवा ॥

सनुतर् । अ० अन्तर्ज्ञाने ॥
सन्ततः । पुं० ऊवरविशिषि । तद्वच
नयथा । सप्ताहवाद्याहवाद्याह
वाहमयापिवा । सन्तत्यायिऽपिस
र्पीत्यात्सन्ततः सनिगद्वयतद्वति
॥ विकल्पोवातिकादिभेदात् । स
न्तत्यानेरन्तरेण । अविस्पर्षपरि
त्यागो ॥ न० सतते ॥ त्रि० त
द्वति । व्याप्तं ॥ विसीर्षे ॥ सन्त
न्यतेत्य । तनु० । क्तः । अनुदात्तो
पदेशितिनक्षीपः । समीवाहिततत
थारितपञ्चमक्षीपाभावः ॥

सन्ततम् । अ० सातत्ये ॥
सन्तताभ्यासः । पुं० स्वाभ्यासे ॥
सन्तयिः । स्त्री० निम्ने । अभिजने ।

सन्तान .

सन्ताने ॥ पञ्चमौ । पुत्रपौत्राणां
पारम्यर्थे ॥ विस्तारे ॥ तनये ॥
द्वितरि ॥ सन्तान्यते । तनीतीचि
याङ्गिन् पारम्यर्थे ॥

सन्तप्त त्रि० अश्वगमनादिनाश्रान्ते
। तत्पूर्वावायथा । सन्तापितस्तुस
न्तप्तौधूपितधूपामितौचदूनश्चेति
॥ सन्तप्यतेत्य । तपसनापि । क्तः
अकर्मकत्वात्कृत्परिवाक्त्वात् ॥ प
रतोदिम्ने ॥ अश्वगतापयुक्ते ॥
सन्तमसन् । न० विष्वग्धुन्ते । व्याप
कान्धकारे ॥ समन्तात्सर्वतः ॥
तम । अक्षमन्त्येभ्यस्तमसत्पूर्व
त् ॥

सन्तरथम् । न० तरथे । पारगमने ।
अक्षमपूर्वकदेशान्तरगमने ॥
सन्तर्हणम् । न० इडसंज्ञिषे ॥
सन्तर्षणम् । न० प्रीचने । हृत्प्री ॥
द्राचादादिमखर्जुरीकदलीपकर्ण
लाजाचूर्णमध्याज्यसम्भिक्षिते ॥
त्रि० दक्षिणकारके ।

सन्तप्यित् । चि० सम्यक्प्रोषिते
सन्तानः पुं० सन्ततो । विस्तारे ॥
गीत्रे । वंशि । अन्वयाथे ॥ अप
त्ये ॥ सन्तन्यते । तनुविस्तारे ॥
ब्रज् । सुरहृत्प्री । कल्पवृक्षे ॥
सम्यक्प्रोषितातिपुण्याभिव्यक्तितेति
सूर्णे० तनीतीवपसत्स्वनावाचः ॥
सम्यक्प्रोषितोपुण्याभिव्यक्तितेति

सन्तुष्ट .

करणे हवश्चेति चञ्वा ॥
 सन्तानिका । स्त्री० मर्कटजालके ॥
 छुरिकाफले । फले ॥ क्षीरादिना
 रे । मलाद् । इ० भा० ॥ सन्तानि
 कागुरु शीताहृष्यापित्तान्नशातनु
 त् । तर्पणीवृहणीस्निग्धाबलासव
 लशुक्रदा ॥
 सन्ताप . । पु० अग्निजतापे । सञ्ज्व
 रे ॥ सन्तापयति । तपसन्तापे ।
 व्यत । पचाद्यच् । सम्यगुत्तापे
 । शौष्ये ॥
 सन्तापन । पुं० स्मरःशुगबिशेषि ॥
 त्रि० सम्यक्तापकारके ॥
 सन्तापित . । त्रि० अध्वादिनाश्रान्ते
 । सन्तप्ते ॥ सन्ताप्यतेऽस्मि । तपदा
 हेचुरादि . । त्त . । अकर्मकत्वा
 त्कर्त्तरिवाक्त्वा ॥
 सन्तार . । पुं० सन्तरणे ॥
 सन्ति . । स्त्री० दाने ॥ अबसानि ॥
 पुं० भृत्ये ॥
 सन्तुष्ट . । त्रि० उत्पन्नालम्प्रत्यये । नि
 वृत्तस्मृष्टे । सन्तोषयुक्ते ॥ यथा ।
 अप्राप्त हिपरित्यज्यसम्प्राप्ते समतां
 गत . । अष्टष्टखिदाखिदीय . सन्तु
 ष्टकृतिकथ्यतकृति ॥ असन्तुष्टादि
 जानष्टा . सन्तुष्टासमहीभुज . । स
 ष्टागणिकानष्टानिर्लज्जाचक्रुवा
 क्कना ॥ पुं० अश्वखरणी । खखरद् .
 भा० प्रसिद्ध ॥

सन्दानम्,

सन्तुण . । त्रि० विद्धे । व्याप्ते ॥
 सन्तोष . । पु० विद्यमानभोगोपकार
 यादधिकस्यानुपादित्साहूपायाचि
 त्तवृत्तौ । आनमने । यदृच्छालाभ
 सन्तुष्टौअलाभेचाविषादे । अलम्ब्य
 दूधौ । यथासम्भवभृत्यात्मदायधा
 रणावश्यकपञ्चयज्ञाद्यनुष्ठानमाभी
 चितधनानधिकायास्तृष्टायाम् ॥
 सन्तोषान्मृतदृष्टानायत सुख शान्त
 चेतसाम् । कुतस्तदुधुब्धनामि
 तश्चेतश्चभावताम् ॥ धृती । स्वा
 स्थये ॥
 सन्वास . । पु० साध्वसे । भये ।
 सन्दश . । पु० कङ्कमुखे । स दसीति
 न्यातेल्लिङ्गयन्त्रविशेषे । एकाङ्गानु
 बादेनविधीयमानयोःरप्यङ्गयोःरन्तरा
 ल्लिङ्गितत्वसन्दश . ॥ नरकवि
 शेषि ॥
 सन्दशिका । स्त्री० सुचुञ्चाम् ॥ ली
 ङ्गयन्त्रविशेषि । कातारि . इ० गौ०
 दे० भा० प्र० ॥
 सन्दर्भ . । पुं० प्रबन्धे । रचनायाम्
 । ग्रन्थने ॥ प्रकरणे ॥
 सन्दर्शनम् । न० साक्षात्कारे । स
 दृश्यते । दृशिर . व्युट् ॥ स
 म्यक्प्रकारेणदर्शनवा ॥
 सन्दर्श . त्रि० सम्यक्प्रकारेणदृष्टे
 सन्दानम् । न० दामनि । दे० जन
 काक्षीपादवन्धनरञ्जी ॥ सन्दोयते

सन्दिष्टार्थ .

सम्पूर्णाहाण्वन्वनकृत्यऽस्मात् ।
 पु० गजस्त्राष्टोवतीरघोभागे ।
 सन्दानिका । स्त्री० खरिखदिरि ।
 विट् खदिरि ॥
 सन्दानित् । चि० बह्वे । सन्दान्य
 तेस्म ॥ दानखण्डने । क्त ॥
 सन्दानिनी । स्त्री० गीगृहे ॥
 सन्दाव । पु० पलायने । प्रद्रावि
 ॥ सन्दवनम् । दुगतौ । समि
 युद्ददुरकृतिषञ् ।
 सन्दाह । पुं० सुखतास्त्रोष्ठदा
 हे ॥
 सन्दिग्ध । चि० सशययस्त्रे । सं
 शययुक्त्रे ॥ सन्दिद्यतेस्म । दिह् ।
 । क्त ॥
 सन्दिग्धमतिः । चि० सन्देहविष
 यीभूतबुद्धियुक्त्रे ॥
 सन्दिग्धार्थ । पु० सन्देहविषयी
 भूतार्थे ॥ चि० तन्निश्चिष्टे ।
 सद्दित । त्रि० बह्वे । अस्यपर्याया
 । बद्धिसन्दानितमूतमुदितसन्दि
 तंसितमिति ॥ सन्दोषतेस्म । दि
 षवखण्डने । क्तः ॥ सन्दोषेस्म ।
 वा ॥ षयिती ॥
 सन्दिष्टम् । न० वातायाम् । स
 न्देशे । त्रि० व्याहृति । षक्त्रे ।
 षयिती ॥
 सन्दिष्टार्थः । त्रि० सन्देशहरे ॥
 इ० कश्चित् ॥

सन्देशहर .

सद्दिज्ञान । त्रि० सांघयिके । य
 वा । सन्दिज्ञान सांघयिक सं
 शयपन्नमानस ॥
 सन्दिज्ञमान । चि० सशयविषयी
 भूते । सांघयिके ॥
 सन्दो । स्त्री० खट्टायाम् ॥ निषया
 खट्टिकासन्दोतिषिकारहृषिष ॥
 सन्दीप्त । त्रि० प्रज्वलिते । जलउ
 ठा० इ० भा० ॥ यथावावत्तिष्ठ
 तिदीप्यतावत्तन्व समभ्यसित् ।
 सन्दोर्ध्वे भवन्तीनुक्त्वाप खनतिपाव
 ति ॥ सन्दोष्यतेस्म । दीपीदीपी
 । क्तः । ईदित्वाऽर्द्धे ॥
 सन्दोष्य । पु० मबूरयिखाड्डके ॥
 सन्द्ध्य । चि० सन्दर्शनविषये ।
 नसन्द्ध्यतिष्ठतिरूपमश्र ॥
 सन्देशः । पुं० संवादे । सन्देशा०
 इ० भा० ॥ षोडशस्यहरीरपिह
 त्वापास्त्रीमध्यमतिनीहै।है।इन्तौ
 सन्देशावुच्येते । सन्दिश्यते । दि
 श् । इच्छेतिषञ् ॥
 सन्देशवाक् । स्त्री० वाचिके । परे
 षोक्तार्थस्यपरमप्रत्युक्तौ ॥ सन्दि
 श्यतेकृतिषदेश् । स देशिय ०
 तस्यवाक् ॥ सन्दिष्टोर्ध्वीषये।ष्यति
 सा ॥
 सन्दिशहरः । पुं० दूति ॥ सन्देश
 वचिषंहरति । षञ् । इरतीरनु
 द्यमनेऽञ् ॥

सन्धाता

संदेशहारक । पु० दूते ॥ संदेश
हारक ।

सन्देह । पु० विचिकित्सायाम्
। सशये । हृदयशङ्की ॥ यथा ।
व्याख्यानतोविशिषप्रतिपत्तिर्नहि
संदेशदलक्षणमिति । नहि संदेश
भावादलक्षणताभवति । पुन प्र
माणात्तरेण निश्चयोत्पादादिति ।
संदेशनम् । दिह उपचये । भा
विषञ् । देहमध्यभागे ॥ सन्दे
ह्यते । उपचयति इति वा । पृथि
व्यादिभूतैरुपचितीशरीरे । अल
ङ्कारविशिषे । यथा । विषयोविष
यीयत्रसादृश्यात्कविसम्भतात् ।
संदेशगोचरी स्यातां संदेशालङ्कृति
श्चसति ॥

सन्दोह । पु० विसरे । समूहे ॥
सन्दुह्यते । दुहप्रपूरणे । घञ् ॥
सन्द्राव । पु० पलायने । अस्यप
र्यायायथा । प्रद्रावीद्रावसन्द्रावस
न्दावाविद्रवीद्रव । अपक्रमोपधा
नश्चेति ॥ सन्द्रवणम् । द्रुगती
। समियुद्द्रुवइति घञ् ॥

सन्धा । स्त्री० स्थितौ ॥ प्रतिज्ञा
याम् ॥ सन्धाने ॥ सन्धानम्०
अववा । उ० धा० । आतच्छी
पसर्ग इच्छ ॥

सन्धाता । पु० श्रीहरी ॥ कर्मफ
ले । पुरुषानसन्दधाति । उ० धा

स धि

ञ्० । टच् । सन्धत्सयोजय
तिकर्मफले पुरुषानवा । चि०
सन्धानकर्त्तरि ॥

सन्धानम् । न० अभिषवे । सुराक
रणे । सुरीत्यतिप्रकारे । मदसु
आवना० इ० भा० ॥ सङ्घट्टने
। मिथोऽवयवसयोजने । जीड
जीडना० इ० भा० । सन्धीय
ते । उ० धा० । ल्युट् ॥ का
ञ्चिके ॥ मदिरायाम् ॥ अकदशि
॥ सौराष्ट्रे ॥ धनुषिशरयोजने ॥
यथा । तदाशुक्तसन्धानप्रतिसङ्घ
रसायकम् । आत्तं चाशायव , श
स्त्र नप्रहस्तुमनागसि ॥

सन्धानित । चि० सन्धानविशि
ष्टे । सङ्घट्टिते ॥ इतच ॥
सन्धानी । स्त्री० स्वर्णरूप्यान्वसद्म
नि । कृष्यशालायाम् ॥ स धा
ने । स धिकायाम् ॥

स धार्थ्यं । चि० अनुष्ठेये ॥

स धि । पु० राज्ञाघङ्गुषान्तगं
तगुणविशिषे । स्वर्णादिदानेनबन्
धादिभि प्रीत्युत्पादनान्मौक्त
रणे । प्रथम धेनेकार्थ्ये । अरिबि
जिगीषीव्यं बस्याकरणरूपे । ऐक्य
स धी ॥ उभयीर्मेलने ॥ यथा ।
शचीर्हृदिपरिज्ञायक्षयस्त्रयनिरी
क्ष्यच । स्वामिनेकथयेत्स धिमन्वी
हितकरप्रभो ॥ तथाचीकुरामा

स धि

बन्धे मा ल्यवता । यथा । ततस्तुसु
 मह प्राप्तीमाख्यावाग्नामराजस ।
 रावचक्षयव . श्रुत्वामातु . पीता
 महोऽप्रवीत् ॥ विद्यास्तभिविनी
 तीथीराजाराजन्नानुग . । स
 यासिचिरमै श्रवमरीककुहतीवधि
 । सन्धधानोहिक्वासीतविद्युदध
 चारिभिः सह । सपचवर्धनकुर्वा
 न् महदै श्रवमश्रुते ॥ हीवमा
 निमकर्तज्योराज्ञासन्धि . समेन
 च । नयचमवमन्येतज्यायान कु
 र्नीतविद्युदधम् ॥ अधिक्ववस्तुचय
 नावमन्येतनीपिच्छेत . किन्तुतेन
 सहविद्युद कुर्वीत । हीवमान स
 मवसन्धि कुर्यादित्यर्थ ॥ तन्म
 च्छरोचतेसन्धि सहरासेधरावच
 । बह्यमभियुक्ताः ससाचतस्यै
 प्रदीयताम ॥ तस्यदिवर्षयः स
 र्वेनमवर्षाचयै धिव . । विरीध
 मागमस्तेनसन्धिसेनचरीष्यतामि
 तिसन्धीयतेपूर्वोत्तररूपेऽस्मिन्निति
 सन्धि . स धीनि । कृषि । सन्धा
 ने ॥ सन्धानम् । भाषिणिः ॥
 पर्वसन्धी ॥ सन्धीयतेद्वानादिभ
 वस्मिन् . इ . धाञ् . । उपसर्गे
 षिः । किः ॥ सुवज्ञावाम् ॥ म
 वे ॥ धीः । सकृदने । एकप
 ष्येनधीभिर्नासकृते । सावज्ञाधि ॥
 रूपज्ञायांसुखाद्यहे । नाःकाहे ॥

स धिपूजा

यथा । मुख प्रतिमुख गर्भोऽवमर्षच
 पस इतिरितिसन्धयइति । भिदे ॥
 व्याकरणे तु . बर्ष इवमेवमे । स
 धितावाम् । तन्नचक्षम् यथा ।
 पर्वमाचोच्चारयकाक्षिनाम्बवहितवो
 र्वर्षयोर्दुततरीच्चारय सन्धिरिति ।
 सन्धिविधायकसूत्रविहितकार्येवा
 सन्धिका । स्त्री . अभिषये । मद्यस
 मन्धाने ॥
 सन्धिचौरः । पु . चौरविशेषि । कु
 ष्ठिषि । चारके ॥
 सन्धिजा । स्त्री . पुण्यविशेषवर्षे ॥
 जितसन्धीः ॥
 सन्धिजीवक . । रि . कुसुमाविभवा
 न्येषिणि । पाश्चात्के ॥
 सन्धित . रि . स धियुक्ते मित्तिते ॥
 सन्धित्तु . रि . सन्धातुमित्थौ ॥
 इधाते . सन्ननाहुप्रत्यय . ॥
 सन्धनाथ . पुं . सुग धिद्वयविशेषि ।
 मति । यङ्के ॥
 सन्धिनौ । स्त्री . ज्ञातमेषुनामाकृति
 । इवभाजान्तायाम् ॥ अजातकु
 र्धोक्तायाम् । दि . इकासिऽस्य . ।
 व्रीक्षादित्वादिनि । अचक्ष्यसन्ध
 येवा । भावश्चक्षीचिनि
 सन्धिपूजा । स्त्री . चार्द्धीवमहापू
 जातगतवतीपूजायाम् ॥ यथा
 । अटनीनपसीसन्धीवतीयास्तुकाद्य
 ते । तत्रपूज्यात्तत्र पुन्यैगिनीग

सध्या

असद्युता ॥ अपिच । अष्टम्यास
धिये गेसकलपरिजनै पूजयेतस
त्वभावे रिति ॥

सधिवध । पु० भूमिचम्पके ॥

सधिवधनम् । न० शिरायाम् ॥

सधिला । स्त्री० सुरङ्गायाम् । गू

ठमार्गे । सुरङ्ग० इ० भा० प्र०

॥ नयाम् ॥ मन्दिरे । ओक

सि ॥

सधिवल्ली । स्त्री० तिसन्धिपुष्पे ॥

सधिवेला । स्त्री० कालविशेषे ।

अहोरात्रादिमेलनकालरूपे ॥

सधिवारक । पु० कुम्भिले । स

धिवीरे ॥

सधुषिक । त्रि० प्रदीप्ते ॥

सन्ध्यम् । न० स्वप्नस्थाने ॥ सध्य

स्वप्नस्थानमितिवेदेदर्शनात् ॥

सन्ध्या । स्त्री० पितृप्रस्थाम् ॥ नदी

विशेषे । युगसन्धौ ॥ चिन्तायाम्

सश्वे । सौमि ॥ सधाने ॥ कुसु

मान्तरे ॥ दुर्गाशाम् ॥ अहोरात्र

सधौ ॥ यथा । अहोरात्रस्य

सधि सूर्यनक्षत्रवर्जित । सा

तुसध्यासमाख्यतामुनिभिस्तत्त्वद

र्शिभिरिति । कालभार्येयम् । य

थाकालव्यतिस्त्रोभार्यासध्यारात्रि

दिनानिच । याभिर्विनाविधात्राच

सङ्गाकर्तुं नशक्यतइति ॥ सध्या

रात्रिवह्निजानामपिकालाधीनत्वात्

सन्ध्या

स्त्रीसदृशत्वात्स्त्रीत्वम् ॥ प्रातर्मध्याह्न

सायाह्नरूपकालविशेषे ॥ त्रिकालवि

हितैकर्मविशेषे ॥ अत्रोक्तमहानिर्वाण

तन्त्रे । संध्यात्रैकालिकोक्तायावैदि

कीतान्दिकीक्रमात् । उपासनाया

भेदेनपूजाकुर्याद्यथाविधि ॥ ब्रह्म

सन्तोषासकानागायत्री जपनात्प्र

ये । ज्ञानाद्ब्रह्म तितहाच्य सध्या

भवतिवैदिकी ॥ अत्रैषावैदिकी

सध्यासूर्योपस्थानपूर्वकम् । अ

र्घ्यदानदिग्देशायगाथचौजपनतथा

॥ अष्टोत्तरसहस्रत्राशतशदशधा

पिवा । जपानानियमोभद्रे सर्व

त्राङ्गिककर्मणि ॥ शूद्रसामान्य

जातौनामधिकारोस्तकेवलम् ॥

आगमोक्तविधौदेषिसर्वसिद्धिस्तीम

वेत् ॥ प्रातः सूर्योदय काले ।

मध्याह्नस्तदनन्तरम् । सायसूर्या

स्तसमयस्त्रिकालानामयञ्च क्रम

इति ॥ तत्काले । उपास्या

अपिदेवता । सध्या । तथाचयाज्ञ

वलक्य । सधौ सध्यामुपासीत

नास्तगेनाद्गतेरवाविति ॥ उपासना

पक्रममोहसवत् ॥ प्रातः सध्यां

सनक्षत्रामुपासीतयथाविधि । सा

दिक्षांपश्चिमांसध्यामहंस्तमितभा

स्करामिति ॥ गायत्रीमभ्यसित्ताव

द्यावदादित्यदर्शनमेतत्त्वनुदितघो

मीतरविषयम् । सन्ध्याकर्मात्र

स ध्या

सानेतुखय हेमीविधीयतइतिदक्षो
 क्तो । सध्याऋसध्यायाषष्टम
 मुहूर्तकालमाहस्मृतिः । पूर्वा
 परितयासन्ध्यसन्ध्यप्रकीर्त्तिते ।
 समन्वयेपिसध्याऋमुहूर्तं सप्त
 मोपरीति । विधीयमाहव्यास
 गायत्रीनामपूर्वाहणे । मावित्री
 मध्यमेदिन । सरस्वतीपसायाऋ
 मेवमन्व्य विपुष्पता प्रतिघडात्
 दोषाश्चयातकादुपपातकात् । गा
 यत्रीप्रोच्यतेतस्माद्गायन्तंवायते
 यत । सविद्योतनात्सैवसावि
 त्रीपरिकीर्त्तिता । जगत प्रसवि
 त्रीत्वाहायूप्त्वात्सरस्वतीति ।
 एतत् सन ध्यायय प्रीक्त ब्राह्मण्यय
 दधिष्ठितम् । यद्यन, स्याद्दस्तवन
 सत्राह्मणश्च्यतइति । सन्ध्याही
 मेऽशुचिर्निस्त्वमनहं । सर्वकर्म
 स्वितिचस्मृति । सन्ध्याहीन
 शुद्धवद व्यरहन्त्य । यथाहमनु
 । नातिष्ठतितुथ पूर्वानिपासो यश्च
 पश्चिमाम् । सशुद्धवद्विष्णाय स
 र्वस्यः द्विजकर्मणइतिचनेनैवप्र
 त्यवायेनसन ध्योपासनस्त्वित्यती
 क्ता । नित्यत्वपिसर्वदोषिष्ठितपाप
 चयस्यफलत्वमिदंमिति कुङ्कु
 भट्टीगीड । अत्रयातातपः । अ
 त्र क्षणास्तुषट् प्रीक्त षड्विणातत्वना
 दिनः । आद्योराजभृतसंवादि

स ध्या

तौय क्रयविक्रयो ॥ इतीयौव
 हुयाश्च स्याच्चतुर्थीयामवाकक ।
 पञ्चमस्तुभृतसंवायामभ्यनगरस्यच
 । अनादिद्वानुय पूर्वासादिद्वी
 चैवपश्चिमाम् । निपासीतद्विज
 सन ध्यासषष्टीऽनाह्मण्य स्मृत ॥
 राजभृतीराजसेवक । यामादिभृ
 तीभरणीय ॥ जननमरणाधीषित
 विधीयथा । सन ध्यापञ्चमहाय
 च नैव्यक स्मृतिवर्त्म । तन्म
 ध्येहापयेत्तर्पादवाहानीपुन क्रि
 या ॥ साय सन्ध्यानिषेधकाजी
 यथा । सङ्क्रान्तीपश्चयारन्तेहाद
 श्यांश्राहवासरे । साय सन्ध्यानि
 कुरुवीतकृतेचपितृहाभवेत् ॥ इ
 ति । तत्काल यवनादिनिषेधा
 यथा । स्वप्नमध्यमन ज्ञानमुहूर्त
 निजन गतिम् ॥ उभया स ध्यायी
 निस्त्वमाध्याऋचैववर्जयेदिति ॥
 अस्मात्पुत्रफलमाहयातातपः । अ
 न्तर्मद्यगन्धश्चदिशामैशुनसेवक ।
 पुनातिष्ठलस्यान्नवदि सन्ध्याऋ
 पासिता । यद्विपुपाकतीसन ध्यायी
 छेयतगुणास्मृता । नदीपुषतसा
 हस्तीक्ष्णताविस्त्रधी । प्राक्त
 तीएकगुणा ॥ काकपरिमाचमाह
 वाऽश्वत्थ । आसह्योहिततत
 दिवसानाथय ज्ञमम् । सन्ध्यासु
 हूर्तंमात्रविज्ञासीहृदधीचसासनेति ॥

सन्ध्य पुष्पो

समाप्तिकाल चाह । जपज्ञानीतसा
विभीप्रत्यगातारकोद्गतात् । सन्ध्या
प्राक्प्रातरेव हितिष्ठेदासूर्यदर्श
नात् ॥ प्रत्यङ्पश्चिमाभिमुख ।
प्रक्पूर्वाभिमुख । आसीत्तिति
साय जपेचास ततीर्थम् । तिष्ठे
दितिप्रातर्जपेज्ज्वलार्थम् । मध्या
ह्नसन्ध्याजपेप्यर्द्धतैव ॥ सन्ध्यग्ध्या
यन्त्यस्याम् । ध्येचिन्तायास , आ
तद्योपसर्गद्वयम् ॥ यथा । सन्द
धाति । कुधाञ् । अद्यादित्वाद्य
क् । आतीलीप । तीर्थविशिषि ।
सन्ध्याथ । पु० युगसन्धी ॥ प्रग्याश्च
विवरण युगे ॥

सन्ध्याकाल । पु० सुहृत्तमात्रे ॥ स
न्ध्याकालीप्रणवस्याहृतिचयीपितांसा
विभीर्ब्रह्मणादिर्जपेत् । सन्ध्या
या काक् ॥ आहारमेधुननिद्रां
सन्ध्याकालीविवर्षयेत् । कामंवा
ध्वयनशान्तिथदानप्रतिग्रहौ ॥
सन्ध्यचल । पु० शैलविशिषि । स
न्ध्यांविच्छिन्न कृतवान् । रात्रयस्या
द्विधे सुत । अत सन्ध्याचल
नामतस्त्रगायतिदेशता ॥ सचद
द्विष्यंकाष्टायांबोभकाख्यशैला
दैशान्यांवलंदि ॥

सन्ध्यानाटौ । पु० शमी । शिषे ॥

सन्ध्य पुष्पो । स्त्री० जीव्याम् । माल
त्वाम । सुमनायाम् ।

सन्ध्योपीसनम्

सन्ध्याबल । पु० राक्षसी ।
सन्ध्याबलि । पु० शिबालयोत्सृष्ट
दृषि ॥ येशिवायतनीत्सृष्टालो सन्ध्या
बलयावृषा ॥

सन्ध्य भ्रम् । न० स्वर्णगैरकी । साम्ब
मेघे ॥

सन्ध्याराम । पु० क्षोद्विते । न० सि
न्दूरे ॥

सन्ध्याराम । पु० विधातरि ।

सन्ध्यालक्षणम् । न० सन्ध्याखरूपे ॥
यथा । पर्व स्तमितानुदितात्सूर्या
दख्यष्टम नभोयावत् । तावत्सन्ध्या
कालश्चिह्नैरेतै फल वाच्यम् ॥
क्षिप्तानिफलानिप० बाराहीस हि
तायाम्द्रष्टव्यानि ॥

सन्ध्योपीसनम् । न० स धयायावृद्ध
थोऽभिन्नायागायत्याध्याने ॥ यथा
। नभिन्नाप्रतिपद्येतगायत्रीब्रह्मणा
सह । साहमस्यौ च्युपासीतविधि
नाथेनकेनचिदितिब्यास ॥ सन्ध्या
या सन्ध्याकालाधिष्ठव्यागायत्री
देव्याउपासन ध्यानम् ॥ यथा ।
ब्रह्मणोपासितासन्ध्याविष्णुनाशङ्क
रिणच । कस्तानीपामयैह श्रीसिद्धि
कामे । द्विज । समकृतियाञ्चवल्क्येन
देवीत्वं नकीर्तनात्सन्ध्यारूपाया-
देव्यो प्राणायामादिनापासनम् ।
राधनमित्यर्थ । यथा । स ध्ये
तिप्राशयामादिकर्मनामउपासन

सन्नयः

सिधनमनुष्ठानमिति यावदित्यर्थः ॥
 सन्न । पु० पिप्यालवृक्षे ॥ वि० अ
 वसादस युते ॥ शीर्षे ॥
 सन्नक । पु० पिप्यालवृक्षे ॥
 सन्नकद्रु । पुं० पिप्यालवृक्षे । चार
 द्रु० भा० प्र० ॥ सन्नोलीनः कद्रु
 पिप्यालवृक्षी ॥
 सन्नत । वि० सम्यक् प्रज्ञोभूताङ्ग
 । स नमतिस्त्र । अम० । त्त ॥
 सन्नतिः । स्त्री० ध्वनीवद्भे । प्रपती
 ॥ नम्रतायाम् ॥ अया । इतिवधि ।
 अतश्चो० श्री । स्थितातत्र । अत्रात्री
 अत्रसन्नतिः । सन्नतिर्ज्ञेययात्री
 अत्रित्यङ्गुष्महात्मनि ॥ सम्यक्
 ० गतिः ॥ आनुकूल्ये ॥
 सन्नद्ध । वि० युद्धायसज्जे । धृत
 सन्नाह । अक्षयपर्व्यायवा । सन्न
 द्धीर्भर्मितः सञ्जीव वितीव्युठ
 ककट ॥ इति ॥ व्यूहरचनमास्थि
 ते ॥ सन्नद्धति० सन्नद्धतिस्त्रवा ।
 अइवन्वने । अकर्मकत्वात्० कर्त्त
 रि० कर्मणिवाक्तः । मन्नादिस
 युते ॥ सन्नद्धति ॥ अया । अतिवसन्न
 द्धमनीपत्रपत्रवेतिरघुः ॥
 सन्नद्धः । पुं० पिप्याली ॥
 सन्नव । पु० समवाये । समूहे । पु
 हस्थायिधने । अनुसैन्त्ये ॥ सन्नय
 नमसन्नोपतीषा । सन्नयतिषा । श्री
 क्प्राम ० । एरध । पञ्चाक्षुष्या ॥

सन्निधिः

सन्नहनम् । न० कवचादिधारणे ॥
 सन्नाह । पुं० कवचि । बर्मणि ॥ सं
 बर्म्मयति० सन्नद्धात्वात्मनेसज्जती
 त्वमो । सन्द यति० द'ययति० स
 न्नाहपदपञ्चकम् ॥
 सन्नाह । पु० सन्नाहयोर्म्ये ॥ यु
 चार्हगजे ॥
 सन्निकर्षः । पुं० सन्निकर्षे । समी
 पे । निकटे ॥ अतिव्यवितसंनिधी
 ॥ अयस्थानि ॥ न्यायमतीन० विषये
 निद्रवसम्बन्धे ॥ सन्निकर्षणकारण
 म् ॥ सन्निकर्षणम् । कृष० । अ
 ष् ॥
 सन्निकर्षणम् । न० सन्निकर्षे । सन्न
 कर्षे ॥ कृषिर्द्युष्ट् ॥
 सन्निकटः । वि० समीपे ॥ सन्निक
 ष्यती ॥ कृषि० । त्तः ॥
 सन्निकर्षम् । न० सन्निकर्षे । स
 न्निधी ॥
 सन्निकर्षणम् । न० सन्निकर्षे । निक
 टे ॥ आशये ॥ अवादेवावासासन्न
 धानमिति ॥ न० अयस्थानि ॥ स
 न्यङ्गुष्मिधीयतीऽस्त्रम् । अद्युष्ट् ॥
 सन्निकर्षि । पुं० सन्निकर्षे । अतिक्रि
 ॥ इन्द्रियगोचरे । प्रत्यक्षे ॥ वाक्या
 यंज्ञानहेतौ । पदानामविलम्बेना
 स्कारणे ॥ प्रहरप्रहरेऽसंनिहतीषा
 रितानि० नामानधीत्वादिपदानि
 नप्रमाथम्० सन्निकर्षाभावात् ।

सनिपातज्वर .

संनिधानम् । छुधाञ् । उपस
गोघो . कि : ॥

स निपतनम् । न० सम्यङ्निपाते ॥
स निपात . । पु० सङ्गमे । मेलने ॥
तालविशिषि ॥ यथा । एकएवगुरुयं
चस निपात . स्रज्जतइति ॥ चि
दोषनितव्याधौ ॥ यथा । द्युल्लु
खैकोल्लुखे : षट्, छुर्हीनमध्याधि
कौषषट् . समैश्चैकीकारास्तौ
स निपातास्त्रयोदश . इतिचरकैच
योदशस निपाताउक्ता : । तेथथा
वातील्लुख १ । पित्तोल्लुख २ ।
कफोल्लुख ३ । वातपित्तोल्लुख
४ । वातश्चैषील्लुख ५ । पित्तश्चै
षील्लुख ६ । एवंषट् . अधिक
वातीमध्यपित्तोहीनकफ : १ । अ
धिकवातीमध्यकफोहीनपित्त . २
अधिकपित्तोमध्यवातीहीनकफ . ३
। अधिकपित्तोमध्यकफोहीनवातः
४ । अधिककफोमध्यवातीहीनपि
त्त . ५ । अधिककफोमध्यपित्तोही
नवातश्चैलिषट् . ६ । समैर्वातपित्त
कफौषल्लुखएक . १ । एवंत्रयो
दशस निपाता . ॥ स निपतनम्
। पत्सु . । घञ् . ॥ समूहे ।
संनिपातज्वर : । पु० त्रिदोषज्वरे ॥
त्रिदोषजनकौर्वातपित्तश्चैभ्रमगेह
गा : । वह्निर्रस्यकौष्ठाग्निरसगा
ज्वरकारिणः ॥ अत्राह । संनिपा

सनिवेश

तत्रकालस्यकश्चिद्देनविद्यते ।
चिकित्सकोजयेद्यस्त तस्मात्कोक्ति
प्रतापवान् ॥ त्रिदोषाजगरयस्त मेा
चयेद्यस्तुशैदराट् . आत्मापितस्य
दातव्य कि पुन कनकाद्यइ
तिलौलिम्बराज ॥

स निपातनुत् । पु०)नेपालनिम्बे
स निपातरिपु । पु०)

। तृणनिम्बे । ज्वरान्तके ॥

संनिबद्ध . त्रि० स योजिते । सम्य
ग्वन्धनयुक्ते ॥ स निपूर्वाद्धि
क्ता . ॥

स निभ . त्रि० सदृशे ॥ स निभाति
। भा० । आतष्टोपसर्गइतिक ॥

स निरोध . पु० लये ॥

स निवाय . पु० समुदाये ॥

स निविष्ट . त्रि० स्थिते ॥ उपविष्टे ॥

स निविष्टोद्गम . पु० उपविष्टस्या
धिभावे ॥

संनिवृत्त . त्रि० प्रव्यागते ॥

स निवृत्ति : । स्त्री० सम्यङ्निव-
र्त्तने ॥

संनिवेश . पु० पुरादीगृहादिरच
नापरिच्छिन्नप्रदेशे । निकर्षणे ॥
पुरादेवर्हिर्विहारभूमौ ॥ नगरा
दिवहि . स्त्रीरविहारचारुभूमिषु
। तत्रद्वय निगदितं स निवेशानिक
र्षणमितिशब्दरत्नावली । स निवि
शन्तेऽच । विश . । हलश्चेतिघञ्

सम्यक्

। तन्व्यङ् निवेष्टने । रचनायाम्
स निश्चितम् । न० कुरुक्षेत्रे० सरीसि
प्रथे । द्वि० समीपस्थे । निकटे ॥
स निश्चितार्थम् । न० तीर्थविशि
षि ॥

स नाति । श्लो० सम्यङ् न्याये ॥ स
म्प्रापणे ॥

सम्मानम् । न० आदरे ॥ यथा । अ
सम्मानात्तपे हृद्धि सम्मानात्तु
तप जय । अर्चित पूजिता
विप्रीदुग्धामौ रिवगच्छतीति । अ
भिष । तथा चरेत र्थयोगोसर्ताधमं
मनुस्मरण । जनाद्यथाऽऽसन्धेरन्
गच्छरन् नैवसङ्गतिमिति । सङ्गत
म्मानम् ॥ महताधने ॥ यथा । सं
सारिपुत्रमन्नानांस्त्रिभून्पूज्यत्वमा
जिनाम् । ईश्वरात्कारुण्यमाणास
म्मानमहताधन ॥

सम्मानम् । पु० सदाचारे । श्रुत्यनु
सारिपिष्ठात्युक्तौ ॥ वेदमर्गे ॥
सतास्ततः प्रमाद्यभूतानामप्रामा
द्यैक रथर हतानांविदानांमर्गं ।
ब्रह्मशरत्वम् ॥

सम्यक्त । द्वि० सम्यक्त्वागविशिष्टे
संन्यासिनि ॥ सम्यङ् न्यसांनि
आत्मातिरिक्तानियेन । सम्यक्
त्वतोः समर्पति ।

सम्यक्त । पु० त्वागे । सर्वकर्मस
तुफगपरिहारी । सर्वकर्मसर्वाभग

सम्यक्त

वतिसमर्पणे । सफलकाम्यकर्म
त्वागे । आत्मनिष्काम्यागद्वेषतुर्वा
श्रमे । यथा । यदासन्सर्वैराभ्यं
जायतेसर्वेषुतु । तदैवसम्यक्त्वा
ज्ञानकथ पतिते भवितु । अपिच ।
वित्तकर्महेतुत्वात्तत्त्वागोज्ञान
साधनम् । एषथापयसत्यासोवि
रुत्थ गेनसङ्घर्षे । प्रानक्षरितु
सम्यक्तमार्थं पुष्टिगदमः ॥
सर्वविधीयथा । रुद्र्यासखिनिष
प्रोक्तोविद्विद्विद्विद्विद्विद्विद्विद्विद्वि
मेत विद्वन्मुष्यनिमज्ज्ञायाविदि
पत्नीतन्मृती । ब्राह्मणायुत्थय । प्रो
क्त्याय प्रव्रजिद्वृष्टादित्थयय
ब्राह्मणयद्वैवर्षिकपर । ते
न० ब्राह्मण्य चविधीयापिद्वैष्टो
वाप्रव्रजिद्वृष्टादित्थयु रविदिध
। तथैव निषेधयाचावावाम् ।
यच्चतुर्थाश्रमकर्मदण्डधारणादिति
धारय तत्तुविप्राथमिक । यच्चसर्व
कर्मत्वागव्यसत्तुफगत्वगद्वि
यासम्यक्तः सतुर्वैवर्षिकसाधा
रण्यद्वैत ॥ एतद्वैवर्षिकसुक्तश्रीम
द्वानिर्वाचतमे । चत्वारः कथि
तावर्षिकप्रमाद्यपिसुव्रती । आ
चराद्यापिबर्षागामाश्रमावापुष्यक
पुष्यक् ॥ कृतादौकथिवासेतुर्षा
पद्यप्रकीर्तिताः । ब्राह्मण्य चवि
धीवैष्टः शूद्रः सामान्य दण्ड ॥

सव्यास .

एतेषां सर्ववर्णानामाश्रमौद्धीमहेष्ट
रि । तीष्णामाचारधर्माश्चमृणुष्व
द्योवदामिते । पुरैवकथिततावत्
कालिसम्भवे च तम् । तप , स्त्रा
ध्यायज्ञोनानानृषामप्यायुषामपि
क्तेः प्रयासाशक्तानां कुतो देहपरिश्र
म । ब्रह्मचर्याश्रमो नास्ति बानप्र
स्थोपनिप्रिये । गार्हस्थ्यो भैक्षु कश्चै
व चाश्रमौ द्वौ कलौ युगे । गृहस्थस्य
क्रिया , सर्वाभागोक्ता कलौ
शिवे । नान्यमार्गे क्रियासिद्धि
कदापि गृहमेधिनाम् । भैक्षुकेप्या
श्रमे देवि देवे देवदण्डधारणम् । क
लौ नास्त्यैव तत्त्वज्ञेयतस्तच्छ्रौतस
स्मृतिः । शैवसंस्कारविधिनाऽवधू
ताश्रमधारणम् । तदेवकथितम
द्वे ससन्ध्यासयज्ञकलौ । विप्राणा
मितरेषाञ्चवर्णानां प्रबले कलौ उ
भयत्राश्रमे देविसर्वेषामधिकारिता
सर्वधामैव संस्कारा कर्माणि शैव
वर्त्मना । विप्राणामितरेषाञ्चक
र्माणि ह्यपृथक्पृथक् । ज्ञातमा
त्रौ गृहस्थस्यात्संस्कारादाश्रमौ
भवेत् । गार्हस्थ्यप्रथमकर्मात्यथा
विधिमहेष्टरि ॥ तत्त्वज्ञानिसमु
त्पन्ने वैराग्य जायते यदा । तदा स
र्वपरित्यज्य स न्यासाश्रममाश्रयेत् ॥
विद्यामुपाश्रयैवास्त्रे धनदारांश्च यौ
वने । प्रौढे धर्म्याश्चि कर्माणि चतुर्थे

सव्यास .

प्रव्रजेत्सुधी' ॥ मातरपितरवृद्ध
भार्याश्चैव पतिव्रताम् ॥ शिशुञ्चतन
यद्विद्वानावधूताश्रमव्रजेत् ॥ मा
तृ पितृन् शिशुन् दारान् स्वजना
नश्चान्यवानपि । य प्रव्रजति हि
त्वैतान् समहापातकौ भवेत् ॥ मा
तृहापि तृहासख्यातस्त्रीवधो ब्रह्मघा
तकः । असन्तर्प्य स्वपित्रादौ नयो
गच्छेद्भिक्षुकाशने ॥ ब्राह्मणो वि
प्रभिन्नश्च स्ववर्णोक्तससक्रिया ।
शैवेन वर्त्मना कुर्यादेषधर्म' . क
लौ युगे । इति । अपिच , अवधूता
श्रमे देविकलौ सव्यास उच्यते । इ
त्युपक्रम्य । ब्रह्मज्ञानिसमुत्पन्ने
विरते सर्वकर्मणि । अध्यात्मवि
द्यानिपुण स न्यासाश्रममाश्रये
त् ॥ विहाय वृद्धौ पितरौ शिशु
भार्यापतिव्रताम् , त्यक्त्वाऽसमर्था
न्वधूस्वप्रव्रजन नारक्षी भवेत् ॥ ब्रा
ह्मणश्च चिन्तये वैश्य' शूद्र सा
मोन्य एव च । कुलावधूतसंस्कारि
पञ्चानामधिकारितेति ॥ सन्वड
न्यास सनन्यास । सन्वग्वान्त
विष्टादिवत् . लोकादयभोगस्य . न्या
सक्याग स न्यास इत्यर्थ' । अ
स्यमुहूर्त्तमाह कालिदास . सव्या
स , श्रुतियुगलेशये शिशुञ्चैवैरष्टै र
कश्चिरसीन्द्रपूजितर्चे' । नीरिक्ते
स्थिरसदनेऽपवर्गसिद्ध्यै सीमेज्य

सञ्ज्ञासौ

ज्ञाखरकरेषु चोत्तरासु । नीरिक्ते
स्त्रिरसदने • कृभराधिबर्षिते स्थि
रराशु द्येसतीत्यर्थः ॥

सञ्ज्ञासौ । पु • चतुर्वाग्निभिः । च
बधूति । अथपयवाद्यथा । भिक्षु
परित्राट्कर्मन्दीपाराधयंपिमस्क
रीति ॥ ज्ञानसञ्ज्ञासिनः किंचिद्दे
सञ्ज्ञासिनोऽपरे । कर्मसञ्ज्ञासिन
स्त्वन्येचिबिधा परिकीर्तिता ॥
य सर्वसङ्गनिर्मुक्तो निर्बन्धना
पिनिर्भय । प्रोच्यते ज्ञानसञ्ज्ञासौ
• स्वात्मन्येकव्यवस्थित • ॥ वेद
मेवाभ्यसिन्नित्य निराशीर्निष्परिवहः
। प्रोच्यते वेदसञ्ज्ञासौ मुमुक्षुर्बिंजि
तेन्द्रिय • ॥ यस्त्वन्मीनात्मसात्कृ
त्वात्तन्नापयंपरीद्विज ज्ञेय सक
र्मसञ्ज्ञासौ महायज्ञपरायण ॥ च
याथापि चैतीर्षां ज्ञानोत्वभ्यधिनो
मतः । नतस्य विप्रतीकर्मनजिज्ञा
द्यादिपठित • ॥ युगभेदे सञ्ज्ञासि
नां नामान्मुपाधयश्च यथा । श्रीह्रीं
दान्ताचार्योत्रिणा । द्वितीयाचार्यो वि
ष्णुः । तृतीयाचार्यो रुद्रः । चतुर्थां चा
र्यो विश्व । पञ्चमाचार्यं शक्ति । ष
ष्ठः पराशरः । सप्तमो व्यासः ।
अष्टमः शुक्ल । नवमो गौडः । द
शमीशो विन्द एकादश श्रीशहराचा
र्यः ॥ सत्ययुगे • चाचार्यं च यत्र द्वावि
ंशुवर्षाः । त्रैतायामाचार्यं च यं

सञ्ज्ञासौ

वसिष्ठवृत्तिपराशरा इति पराशराचार्यं
इयं व्यासशुक्लो । कलावाचार्यं च य
गौडगोविन्दशहराचार्या ॥ अथ
पारायं सप्तवार विद्या स्वरूपाचा
र्यं पञ्चपादाचार्यं श्रोतकाचार्यं
• पृथ्वीधराचार्यं वेति । अथ द
दयनामानि । स्वरूपाचार्यं स्य वि
ष्योतीर्षां श्रमो । पञ्चाचार्यं स्य व
नारथ्यो । श्रोतकाचार्यं विद्या
• गिरिपर्वतसागरा । पृथ्वीध
राचार्यं स्य विष्यवय • सरस्वतीभार
तीपुरीवेति शहराचार्यं रचितसप्तम
सूचम् ॥ अपिच । तीर्षां श्रमव
न रथ्यगिरिपर्वतसागराः । स
रस्वतीभारतीपुरीतिदशकीर्ति
ता • ॥ तीर्षासप्तानिवया । चि
द्विषोसङ्गमेतीर्षं तत्त्वमस्यादित्यस्य
। ज्ञायोत तत्त्वाद्यं भावेन तीर्षं ना
मासञ्च्यते ॥ १ ॥ आश्रमयज्ञ
सं प्रौढाशापाश्रविबर्षितः । या
तायातविनिर्मुक्तपतदोश्रमलक्ष्यम्
॥ २ ॥ सुरभ्ये निभ्रं रेद्विभनिवासं
करोति य । आशापाश्रविनिर्मुक्ती
वननामासञ्च्यते ॥ ३ ॥ अरथ्ये
संस्थितो नित्यमानन्दनन्दनिवने ।
त्वत्तासर्वमिदं विश्वमारथ्यलक्ष्यं
विष्य ॥ ४ ॥ वासीगिरिपरे निर्वर्ण
गीताभ्यासीदित्यपरः । गङ्गीराज
जनुविश्वगिरिनामासञ्च्यते ॥ ५ ॥

सपक्ष .

वसेत्पर्वतमूलेषुप्रीटीयोऽध्यानधा
 रणात् । सारात्सारविज्ञाना
 तिपर्वतपरिकीर्त्तित ॥ ६ ॥
 वसेत्सागरगम्भीरोवनरत्नपरियह
 । मयादाद्यनलङ्कृतसागरपरि
 कीर्त्तित ॥ ७ ॥ खरज्ञानवशी
 नित्यसुरनादोक्त्वोश्चर । स सा
 रसागरेसाराभिन्नोयोऽहिसरसुतो
 ॥ ८ ॥ विद्याभारेणसम्पूर्णः स
 र्वभारपरिच्योत । दुःखभार
 नजानातिभारतौपरिकीर्त्तित
 ॥ ९ ॥ ज्ञानतत्त्वेनसम्पूर्णं पू
 र्णतत्त्वपदेस्थित । पदत्रह्णरतीनि
 त्यपुरीनामासलच्यते ॥ १० ॥
 इतिवृहच्छङ्करविजयेश्रीविद्यारण्य
 सूत्रिनः ॥ अक्षधर्माचरणादि
 क मनुष्मृतौत्रह्णवैवर्त्तगरुडकूर्म
 पुराणादिषुद्रव्यम् । विधानन्तुःश्री
 महानिर्वाणतन्त्रेश्रीसदाशिवेनाक्त
 तत्तत्साऽप्यवगन्तव्यम् ॥ सत्या
 साऽस्यास्ति । अतइति ॥ अस्या
 नन्विभिमाहशौनकाः । सर्वसङ्ग
 निवृत्तस्यध्यानयोगरतस्यच । नत
 स्यदहनकार्येनैवपरिण्डीकक्रिया
 ॥ निदध्यात्प्रणवेनैवविसीभिन्नो
 क्त्वोवरम् । प्रोक्ष्यथ खननञ्चैवसर्व
 तेनैवकारयेत्इति ॥

सन्मुखः । त्रिः अभिसुखे ॥

सपक्षः । त्रिः निश्चितसाध्यवति ।

सपत्नीकः

साध्यत्रत्वनिस्यविषये । यथाधूम
 षत्वेऽमहानसम् ॥ अनुकूले ॥ स
 मानः पक्षः इतिविग्रहेऽस
 मानस्थितियोगविभागात्सादृशः
 ॥ यद्वा । सशब्दसदृशवचनः ।
 तेनास्यपदविग्रहोवहुव्रीहिः । स
 मानः पक्षोऽस्यः इतिसपक्षः ॥
 सपक्षः । पुं० ग्लहेऽप्येनसदृशवर्त्त
 मानेऽव्यवहारविशेषिः ॥ यथायद्य
 हमपराजितोभवामिः तदायत
 दास्यामीति ॥

सपक्षाक्षरणम् । नः अत्यन्तपीडने ॥
 सपक्षनिष्पत्तादतिव्यथनइतिडाच् ॥
 सपक्षाकृतः । पुं० क्षतमृगादौ ॥
 त्रिः अत्यन्तपीडिते ॥

सपक्षाकृतिः । स्त्री० अत्यन्तदुःखी
 । निष्पत्ताकृतौ ॥

सपत्रः । पुं० शत्रौ । सपत्रोऽस्य ॥ व्य
 नः सपत्रइतिनिर्देशादकारः । इ
 वार्थेऽस्यप्रत्ययोवा ।

सपत्रारिः । पुं० शत्रोश्च ॥ शत्रो
 शत्रौ ॥ सपत्रस्यपरिः ॥

सपत्नीः । स्त्री० समानपतिव्यायाम् ॥
 समानएकपतिव्यायाम् । इति
 विग्रहेऽस्यः सपत्न्यादिषुसमानस्यस
 भाषिनिपात्यते । नित्यसपत्न्या
 दिष्वितिडाच् ॥

सपत्नीकः । पुं० पत्नीसहिते ॥ सप
 त्न्यावर्त्ततेइतितथानव्युत्पत्तयेति

सपिण्ड

नप ॥
 सपाद् च० तत चथे । शीघ्रे । स
 म्पद्यतेऽस्मिन् । पद्मती । इन् ।
 पृषादरादित्वात्समीत्येताप ॥
 सपय्या । स्त्री० पृजायाम् । पर्याया
 स्तु । पृजानमस्याऽपार्जात सप
 र्याचार्या समाहृति । सपय्य
 म् । सपरपृजायाम् । ऋगडादि
 भ्योयक् । अप्रत्यय त ॥
 सपाद् । वि० चरथयुक्त ॥ चतुर्थं
 भागसहित ॥
 सपादपीठ । वि० पादपीठयुक्तसि
 शसनादौ ।
 सपादमख्य । पृ० गीहाराभिमख्ये
 । सपादमख्येमेधाक्तमोद० चय
 करचस । वातपित्तकरसापिक
 चिकृतपरमोमत ॥
 सरादजागड । पृ० न० सुगन्धि
 शिपि । आहो० इ० भा० ॥
 सपिण्ड । पृ० सनाभी । सप्तपुरुषा
 वधिस्तौ ॥ यथा । प्रपितामह०
 पितामह० पिता० स्वयसी० दर्थाभ्रा
 तर० । सऽर्थाया पुत्र पौत्रप्रपौत्र
 । एतान्विभक्तदायादमसपिण्डाना
 चक्षते । येषामस्यापिण्डदातायेवात
 त्पिण्डदातारस्तेऽविभक्तपिण्डरू
 पदायमन्तौत्वविभक्तदायादा
 सपिण्डा० । समान० पिण्डोद्वेष्टि
 म् । सपुरुषोनिवापोवाक्य । वाक्यस्य

सपिण्डता

न सपि षड्दतिनिदेशात्समानक
 स ॥ यथा । सपि षड्दतिनिदेशात्
 तथा ॥ सपिण्डतातुपुरुषसप्तमेवि
 निवर्त्तत । सनाभीचनिवाइदावभे
 दात्त्रिविध । तत्राभीचसपिण्डक
 कचय यथा । सप्तपुरुषान् । गत
 त्वे सतिगीत्रैव्ये सतिदाहृत्वभेत्तु
 त्वान्यतरसम्भवे नपिण्डकीपान्यतर
 वत्त्वम् । दत्तकन्यानात्तु- भर्तृसा
 पियश्चिनसापिण्डयाम्पदत्तानापि
 चवधिविपुरुषसापिण्डवत्त्वम् ॥ विवा
 इसपिण्डास्तु । पित्रपित्रवन्धुपिचपा
 सप्तमपुरुषावचय । मातामहमा
 त्ववन्धुपिचयापञ्चमपुरुषावधयच ।
 यथा । पञ्चमात सप्तमादृष्टमद्वत
 पितृत क्रमात् । सपिण्डतानिव
 र्त्ततसर्वथेद्वयविधि । दाव
 सपिण्डास्तु । विपुरुषाऽवधय ।
 तेषापितृपितामहप्रपितामहा
 तेषापुत्रपौत्रप्रपौत्रदौहित्रा । मा
 तामहप्रमातामहप्रमातामहा
 । तत पुत्रपौत्रपौत्राद्येतिदाहभा
 ग ॥
 सपिण्डता । स्त्री० सापिण्डये यथा
 । क्षिपभाज्यतुर्थाद्या पितृत्या
 पिण्डभागिनः । पिण्डद् सप्तम
 स्ते प्रांसपिण्डय'साप्तपौरुषमिति ॥
 सगीचत्वे चैव सपिण्डता । सपिण्ड
 तास्तुसर्वेप्राणिचत । साप्तपौरुषी ।

सपीति

तेनमातामहादीनामेकपिण्डसर्वमे
पिनसपिण्डता ॥ सपि उच्यभाव .
। तल् । टाप् ॥

सपिण्डीकरणम् । न० आहविशिषि ।
प्रेतपिण्डस्य पितृपिण्डेनसहमिश्री
करणे ॥ तत्ररुर्षेसंबत्सरेसपि
ण्डीकरणमितिमुष्यकल्प . तदश
क्तौनवमोमास तदशक्तौषष्टोमास .
तत्राप्यसक्तौत्रिपक्ष तत्राप्यशक्ता
वशीचापगमेप्रथममासस्यद्वादशभि
दिनेर्द्वादशमासिकानिश्राडानिनि
वर्त्यत्रयोद्दशाह सपिण्डीकरणका
ल ॥ सपिण्डीकरणविषयकूर्मपु
राण्यथा । सपिण्डीकरणे प्रोक्त पृ
र्षेसम्बत्सरेपुन । कुर्यात्स्वारिपा
दाणिप्रेतादीनां द्विजसमा ॥
प्रेत र्षेपितृपात्रेषुपात्रमासेष्वेत्
त । येसमानावृत्तिहाभ्यांपिण्डा
नप्येवमेवहि ॥ सपिण्डीकरणेया
ह देवपूर्वविधीयते । पितृनावाह
येद्यत्पृथक्पिण्डचर्चिर्दिशित् । येस
पिण्डीकृता प्रेतानतेषांस्वात्पृथक
क्रिया । यस्तुकुर्यात्पृथकपिण्ड पितृ
हंसीपिजायते . इति :

सपीतक । पु० राजकीषातक्याम् ॥

सपीति । स्त्री० चात्मीथिनजनेनसह
मिलित्वैककालकृतेपाने । तुष्यपा
ने । पानस । पापानेस्त्रियंक्तिन्
। घृमाख्येतीश्वम् । समानापीति

सप्तजिह्व .

। समानशब्दस्यीतिसभाव । स
हपीतिर्वा । सहस्यस स चार्या ॥
सपीतिका । स्त्री० इतिघोषायाम् ।
सपुत्रः । त्रि० पुत्रेणसहवर्तमाने ।
सप्तक । पुं० सप्तसङ्ख्यायाम् ।
त्रि० सप्तसङ्ख्याविशिष्टे ॥ सप्त
भि क्रौतवस्तुनि ॥ सङ्ख्यायाच
तिशदन्नाया . कन्नित्याहीयेष्वर्थे
षुकन् ॥

सप्तकी । स्त्री० मेखलायाम् । काञ्च्या
म् । कटिभूषणे ॥ सपति । षप
समवाये । बाहुलकात्तन् । स्वार्थे
कन् ॥ यद्वा । सप्तभिरनेकाभि
क्लिष्टीभिर्वा . सप्तस्वरान्वा० वा
यति । कौश्वे । चातानुपसर्गे
कः । गौरादित्वान्डीष् ॥

सप्तगङ्गम् । न० तीर्थं विशिषि ।
सप्तयोदावरम् । न० सप्तानागोदावरौ
र्णासमाहारै ॥ तीर्थं विशिषि ॥

सप्तच्छद । पु० सप्तपर्णेच्छदो ॥ का
ण्डेकाण्डेसप्तच्छदाचस्य । सङ्
ख्याशब्दस्यवृत्तिविषयेषीप् सार्थत्व
म् । न० तस्यपुष्पे ॥

सप्तजिह्व । पु० चनले । चर्मी ॥ सप्त
काख्यादयोविज्जायाहृतियसनाथै
यस्यस . । तायथा । कालीकराली
चमनीजवाचसुलोहिताचेवसुधूज
वर्षा । स्फुल्लिङ्गिनोविश्वरुचीचदे
वीलीलायमानेतिचसप्तजिह्वा इति

सप्तदीधिति

सुगडकम् ॥ उत्तरार्धे • उद्याप्रदी
 साचक्रपीठयानि सप्तैवकीला, कधि
 ताचक्रिजा • इतिपाठान्तरमन्यत्र ।
 सप्तज्वाल : । पु • अम्नौ ।
 सप्ततनु : । पु • यज्ञे । सवे । अध्व
 रे । सप्तभिष्कन्दोभिरग्निजिज्ञा
 भिर्वा • तन्यते । तनु • । सितनि
 गमीतितुन् ॥ यथा । सपतजिज्ञा
 ष्चन्दासिवा • तन्यन्तेऽथ ॥ सपत
 तन्तव • स स्याद्यज्ञया ॥
 सप्ततित । जी • दद्याधिकषष्टिसकृत्वा
 याम ७ • । सत्तर • इ • भा • प्र •
 ॥ सकृत्स्येये ॥ सप्तदशतः परि
 माणमस्य । पञ्च त्तिविंशतिविंशच्च
 त्वारि यत्पञ्चाशत् षष्टिसप्तत्यष्टीति
 नवतिशतमितिनिपातनात् प्रकृते
 सप्तभाक्शिव्यवच ॥
 सप्ततितम । वि • । सप्तते, पूरणे ॥
 तस्यपूरणे षट् । विद्यन्त्यादिभ्यस्तम
 षन्त्यतरन्त्यामिति षट्समवागम ॥
 सप्तदशः । वि • सप्तदशानांपूरणे षट् ॥
 सप्तदश । वि • । सकृत्स्येये । स
 साधिकदशसु १७ ॥ सकृत्स्येये ॥
 सप्तदशावयवम् । न • लिङ्गयरीरे ॥
 सप्तदशवयववाचकसः । तीवथा ।
 ज्ञानेन्द्रियपञ्चकम् • बुद्धिमनसी
 कर्मेन्द्रियपञ्चकम् प्राणादिपञ्चवाय
 नइति ॥
 सप्तदीधिति : । पु • । सप्तदीधितौ ।

सप्तनामा

अम्नौ ।
 सप्तदीपपति । पु • । सप्तदीपानाम
 धिपती, दीपास्तु • जम्बुयाककुम्भ
 क्रौञ्चद्वयादीपवन्दे द्रष्टव्या ॥
 सप्तद्वीपा जी • । असुमन्वाम् । भू
 मी ॥ यथा । मनी स्वायम्भुव
 खासन्दमपुत्रास्तुतत्समा । ये
 रिथ पृथिवीसर्वांसप्तद्वीपासपत
 ना ॥ सप्तसुद्राकरवतीप्रतिवर्षे
 निवेशितेति । अस्या, परिमाण
 मुक्त शैवतन्त्रे । क्वाटिद्भव विप
 खाज्जीविचतत परम् । पञ्चाश
 चसहस्राणि सप्तद्वीपाससागरा
 ॥ ततीहिसमयोभूमिद्वयकेन्द्रीव
 रानने । दिवानांक्रौञ्चनार्वायिषी
 काजीकधरत परमिति । सप्त
 द्वीपावस्थासा ॥
 सप्तधा । अ • सप्तप्रकारे ॥
 सप्तधातुः । पु • यरीरे । सप्त
 धातवस्त्वगाद्वीयावस्थान् ॥
 सप्त । वि • सकृत्स्येयेविधि । सा
 तइतिभा • प्र • । सकृत्स्येये । य
 थासप्तसुद्रा ॥ सपति । अप
 समवाये । सम्यग्भ्यास्तुट् चितिक
 निन् ॥
 सप्तनाडीपत्रम् । न • खरीद्वी
 क्तो षष्टिज्ञानार्थं यद्वनचपाहितसप्त
 त नाडिकसर्पाकारचक्रे ॥
 सप्तनामा । जी • चादिजभक्ता

सप्तपथं .

याम् ॥

सप्तपत्रः । पु० सप्तच्छदे ॥
मुद्गरवृक्षे ॥ सप्तसप्तपत्रा
स्यस्य ॥

सप्तपदार्थबाद । पु० आहं तानावा
दे । यथा । जीवाजीवात्मक वि
श्वं । चित्तन स्वशरीरवत् । पर
णामावयवानजीव प्रबुध स्मृत
॥ महीधरादिरक स्यात्पञ्चधा
चास्रवादिक् । चास्रव सपरो
निर्जरोवन्मोक्षएव ॥ इन्द्रि
याण्यविवेकादि केशिलुञ्जादिभि
स्तप । जन्मान्यूर्ध्वगतिश्चेतिप
चानामर्थ उच्यते । श्यादस्तोत्रादि
न । सप्तमङ्गीन्यायेनवादिन ।
सप्तवक्रमशाऽपास्यमतथ साधये
त्सुधीरिति ॥

सप्तपदी । स्त्री० विवाहाङ्गसप्तपदीग
मने । सप्तानां पदानासमाहार,
। विगौरितिङ्गीप् ॥

सप्तपथं पु० छतवनीतिव्यातेवृक्षे ।
पर्यायास्तु । सप्तपथी विशालत्वक्
शरदेविशमच्छदइति ॥ सप्त
पथीत्रयज्ञे षवातकुष्ठासजन्तुजित्
॥ दीपन श्वासगुल्मघ्न स्तिग्धी
श्वस्तुवर । सर इतिगुणा । ॥ का
ण्डिकाण्डेसप्तसप्तपथान्यस्य । क्वचि
त्सङ्ख्याशब्दस्यवृत्तिविषयेवीप्सा
र्थत्वमितिकेयटादिव्याख्यानात् ॥

सप्तपुत्रसु .

न० मिष्टान्नविशेषे ॥ यथा । द्रा
क्षादाडिमखजूरमृदितान्न सशकं
रम् । लाजचूर्णं समध्वान्नसप्तपथं
मुदाहृतम् ॥

सप्तपथी । स्त्री० स्वज्जालो ॥
सप्तपलाश । पु० सप्तपथं द्रुमे ॥
सप्तसप्तपलाशानिपचाणिपर्वसुय
स्यस ॥ न० सप्तपथं क्षपुष्ये ॥
सप्तपातालम् । न० सप्तसङ्ख्याका
धीभुवने ॥ यथा । अतलवितलञ्चै
वनितलञ्चगभस्तिमत् । महास्य
सुतलञ्चायापातालंसप्तमविदुरि-
ति । नामान्तराण्यपियथा । आ
भासपरतालास्य वितल चगभस्ति
मत् । महातलरसाकञ्चपाताल
सप्तममुने । इति ॥ एतेषामधि
पायथा । सप्तपथेतेषुदैव्येन्द्रभुजङ्ग
श्चदाचरा । सप्तसप्तसमाख्या
तास्तानप्यथनिवाधने ॥ दैव्या
शङ्खश्रुति पूर्वप्रज्ञाद् विशुपा
लक कर्कस्युक्तीहिरण्याक्षीवृद्ध
भीर्बलिस्तथा ॥ क'द्रविया कुटि
लकीवासुकि कम्बलस्तथा । का
कीटकीथकाकाङ्गीदुर्द'शस्तलकस्त
था ॥ विकटाक्षीहिताक्षयमाख्यी
विकटानन करालीभीमनिर्झाद
पिङ्गलञ्चेतिराक्षसा इति ॥

सप्तपुत्रसु । स्त्री० सुतवस्त्र
रायाम् । सप्तपुत्रायाम् ॥

सप्तभूरादयः .

सप्तप्राणा । पु० व० सप्तैन्द्रियेषु । यथा । अन्तःकरणत्वान्नसपत्न्यत्वेन । पञ्चकर्मेन्द्रियाणामेकत्वसङ्ख्यया च । पञ्चबुद्धीन्द्रियाणि । सङ्कलनया सप्तैन्द्रियाणि । सप्तप्राणपदवाच्यानि भवन्तीति । श्रीष्वर्थे पुंसप्तप्राणेषु ।

सप्तमङ्गी । स्त्री० अनिकान्तवादिना न्यायविधि । दृश्यत्वात्पूर्वोक्तवत्त्वमिति । उत्तमेतिथ पर्यनुयुक्तं । तस्मिन् । अनिकान्तवादेभ्यः पगन्तव्यः । कथया । स्यादसि । स्याद्वाप्ति । स्यादसिचनासिच । स्यादवक्तव्य । स्यादसिचानवक्तव्य । स्याद्वाप्तिचानवक्तव्य । स्यादसिचनासिचानवक्तव्य इति । अत्रविद्ययात्पर्यनुयुक्तं तत्तत्सदसत्तया समाधिषु । तत्र वाच्यतयाऽन्यायतयापिचविरीधेवानिस्तघटनीय । इतिसप्तमप्रथमोच्यते । अत्रतामैवमिहकिन्तत् । यतस्यादसिचानवक्तव्यत्वादिपुद्गलिभिर्भाव्यते जगत्सर्वमिति ।

सप्तमङ्गः । पु० विरीचद्वये । सप्तमभूरादयः । पु० व० प्राणिनां कर्मज्ञानकर्मपयोग्यानि विधीयन्ते । यथा पाठकसमुपयुक्तरवत्तमाभेदुः भूभुव सुमं हर्जनतप स

सप्तर्षयः .

सप्तैषु । सप्तमः । पि० सप्तानां पुरषे । षट् । तस्मिन्मङ्गलम् । सप्तमी । स्त्री० तिथिविधि । सांते । इ० भा० प्र० । तथोत्पन्नमङ्गलफलं यथा । कन्याप्रजापौरिकुलीभसिद्धिषिवाजनेच । प्रथितप्रभाव । देवाद्देवाचारसिकामहात्म्यात्सप्तमीकः । विद्विषित्वात् । अतादौ वृष्टोयुतायद्या । वि० श्रीम् । सुप० इति विधि । टिक्वान्छीप् ।

सप्तरक्तम् । न० मरीरस्य रक्तवर्णविशिष्टेषु सप्तमयर्षेषु । तत्र समुद्रवाक्यं यथा । पाणिपद्मसौरीतीति चान्तरनखानिच । तत्तुक्वाधरजिह्वाद्यसप्तरक्तं प्रथमं तद्वृत्ति ।

सप्तर्षयः । पु० भू० मरीच्यत्रिसुक्तेषु चित्रमिच्छिष्टेषु । यद्योक्तं पाशेभुर्गच्छरुहे । सप्तर्षयस्य कतस्याह प्रथिते सर्वतोपरि । तत्र सप्तर्षयसन्निविनियुक्ता प्रजापता । मरीचिरत्र पुत्रश्च । पुत्रस्यः क्रतुरश्चिदाः । वसिष्ठस्य मङ्गलाग । मङ्गलोमानसाः सुता । सप्तमङ्गलात् इत्येते उच्यन्ते मङ्गलादिभिः । सप्तर्षयैरनसूयाचक्षणाप्रीतिश्च मङ्गलति । अत्रत्यतिशयात्तत्र सप्तमङ्गीतिमातरः । एतासां तपसा

सप्तशलाकम्.

चैतद्धार्यतेभुवनत्रयम् • सन्ध्यात्रयम्
पासोनागायत्रीजपततपरा । त
स्मि लोकेचसन्धे तेनाह्मणात्रह्मणा
दिनवृत्तिपाद्म ११९ध्याय ॥

सप्तशला । स्त्री • नवमालिष्ठायाम् ॥
सप्तलाति । ला • । आतीनुपेति
क ॥ चर्मकषायाम । सातला
याम् • गुह्यायाम् ॥ पाटलाया
म् ॥

सप्तवाहन • पु • आदित्ये ॥ सप्ता
श्रवावाहनान्यस्य । सप्तनामकएकी
श्रोवाहनमस्यवा ॥ एकीश्रोवह
तिसप्तनामेतिश्रुते ॥ वहति •
आदित्यरथम् ॥

सप्तमती । स्त्री • सप्तशतिकायाम् ॥
सप्तशतमन्वात्मकदेवीमाहात्म्ये ॥
गीतायाम् ॥ सप्तानांशतानांसमा
हार • । द्विगेरितिङीप् ॥

सप्तशलाक । पु • विवाहापयोगि
विधविशेषे ॥ यथा । जर्ध्वंगा
सप्तरेश्वास्तुर्यक् सप्तविलिख्यच
कृत्तिकादिषु सप्तशलाकानि
सुसलिखित् ॥ चन्द्ररेखास्यनक्षत्र
यहस्तिष्ठतिचेतदा । विध सप्त
शलाकाख्योविवाहंतवर्ज्येत् ॥
यद्रेखायांचन्द्रस्तिष्ठतिसाचन्द्ररेखा
• तवस्थितप्रद्वेष तस्मिन् यदिसू
र्यादीनामन्यतमोय कश्चिद्व्यहस्ति
ष्ठत • तदासप्तशलाकाख्योविध •

सप्तस्रोत •

ख्यात् • तत्रविवाहवर्ज्येदिति ॥
यथा • शशीसप्तशलाकभिन्न पो
पैरपापैरथशविवाहे । रक्ताशुक्लेने
वतुरोदमानाश्मयानभूमिप्रमदाप्र
यातीतिफल ॥

सप्तशिरा । स्त्री • नागबल्ल्याम् ॥
ताम्वल्ल्याम् ॥

सप्तशृङ्ग । पु • हिमाचले ॥ सप्त
शृङ्गवति ॥ दक्षिणदेशप्रसिद्धेगि
रिविशेषे ॥ तत्रप्रसिद्धेभिविका
स्थाने ॥

सप्तसपति । पु • दिवाकरे । सूर्ये ॥
सप्तगायत्र्यहीनिछन्दासि • सप्त-
थोऽश्रवा • यस्यस ॥ यथा । इया
सप्तसप्तछन्दांसितीर्षानामानिमेष्टु
मायत्रीचतुष्टय, षष्णमृगगतीनिष्टुवि
षय । चतुष्टुप् पङ्क्तिरेतानिछन्दां
सिहरयोहरेरितिषष्णपुराणम् ।
सप्ताश्रवपाश्चन्दांसिबहन्तेवातर
हसप्तसप्तमस्यपुराणम् ॥

सप्तसमिध । स्त्री • बहुवचनान्त •
सप्तप्राणानांसप्तसुविषयेषु ॥ विष
यैर्हिंसमिधन्तेप्राणा • ।

सप्तसोमर । पु • महादानविशेषे ॥
सप्तसारसूतम् । न • तीर्थविशेषे ॥
सप्तसू । स्त्री • सुनवस्करायाम् ।
सप्तपुत्रप्रसूतायाम् ॥

सप्तस्रोत • । न • तीर्थप्रभेदे । दक्षि
णेनहिमवतकृष्णोष्णामाश्रमे ॥ यथा

सप्तोपधातर

स्रोतोभि सप्तभिर्वावेस्वर्धुनोसप्त
धाव्यधात् । सप्तानांप्रीतयेनाञ्जास
पत्स्रोत प्रचक्षते ।

सप्तशुपुंगव । पु० अजियडे ॥

सप्तार्चि । पु० दमुनसि । शुक्रे ।
अनी । वैश्वानरे ॥ सप्तपचिधि
वद्य ॥ चिन्नकठघ्ने । अजियडे ॥
चि० क्रूरचक्षुषि ॥ सप्तार्थी
चि० सप्तप्राधानादीपत्तव स्ववि
षयान्धीतनानीत्यर्थः ॥

सप्तार्थी । पु० तीर्थविधीये ॥

सप्ताश्व । पु० हरिदश्वे । उष्
वरमौ । सूर्ये । सूर्ये ॥ सप्तभ
शा । सख्ये ॥ अकठघ्ने ॥

सप्ताश्वपान । पु० सूर्ये ॥

सप्ति । पु० घाटके । पीती । तु
रि ॥ सप्तिसीनायांसमवेति । ज
पसमवाये । तिप् । बाहुलकात्
तिर्षा ॥

सप्तेन्द्रियम् । न० सप्तप्राथेषु ॥

सप्तोपधातव । पु० ष० सप्तसङ्
ख्यकीपधातुषु ॥ यथा । नादिकं
तुल्यकार्भे अनीलाञ्जनशिलाऽऽल
काः । रसकथे तिभिन्ने बाएतेस
प्तोपधातवः ॥ शरीरस्यसप्तधातु
भवसप्तोपधातुषु ॥ यथा । सान्धर
कषणादीनांवाशिभवतिगच्छति ।
शुद्धभर्मासभवः । कोटियः । सासही
अतिवसा ॥ खेदीदनास्वयाकीवा

सभा

तथेवैजससप्तमसृष्टिधातुमवाच्यं
याएतेसप्तोपधातवइति ॥

सफल । चि० फलिते । फलवति ॥

सफल । चि० सैन्ययुक्ते । सामर्थ्यं
वति ॥ बलीनसङ्घवर्ततिइति ॥

सफल । पु० दिनावसाने । उत्सू
रे । विक्रान्ति । चि० बलिसहिते ॥

सबाध । चि० पीडायुक्ते । निषेध
युक्ते ॥ बाधया । बाधेनचसङ्घवर्त
मान ॥

सप्तज्ञाचारी । पु० समानविद्वज्ज्ञाया
रिचि । यथाज्ञानर । एकत्रज्ञानता
चारामिथ सप्तज्ञाचारिचइति । ज्ञा
विद्वत्तदध्ययनार्थं व्रतमप्युपचारात्
ज्ञा० एकस्मिन्ज्ञाचारिचज्ञाचारणये
यांतेमिथ । परस्परं । सप्तज्ञाचारि
चोभयतीत्यर्थः ॥ समानज्ञाच
रति । ज्ञतइतिचिनि । चरखेत्र
ज्ञाचारिचोति । समानस्यस ॥ स
मानेज्ञाचिचरतिवा ॥

सभटका । स्त्री० पतिवज्याम् ॥ सङ्घ
भर्तासिदद्या । नद्युतये तिक्वप् ॥

सभा । स्त्री० गीर्षामम् । समज्यापरि
वर्द्धी।ष्टीसभासमितिसंसद् । अ
स्यानीकोवमास्यानं स्त्रीनपुंसकयो
सद् : • इत्यमरः ॥ सङ्घभानिये
वस्थांवा । भादीपती । सुपीतिक
। अन्यत्रापीतिचोवा । भिदाद्यक्
वा ॥ समानीभान्दस्यामितिवा ।

सभापति .

समानस्त्रेतियागविभागात् • सभा
वाङ्मतिनिर्देशात्समानस्यसादेश
। अस्यास्तत्र यथा । यस्मिन्देशे
निषीदन्तिविप्राधिद्विदस्त्रय रा
ज्ञाधिकृतोविद्वान्ब्रह्मणस्तासमां
विदुरितमनु ॥ अत्रारोविद्वन्म
ज्ञा • पशत्तत्रैविद्यमिषया । साब्रूते
य सधर्मं स्यादेकीवाध्यात्मवित्तम
• इतियाज्ञवत्कथ ॥ विदुत्स ह
तौ • भा प्रकाशस्तथासहवर्तते •
इत्युक्तौ ॥ यामनगरादौनियत
जनसमूहस्थाने ॥ समाजिके । स
भ्ये ॥ द्यूते ॥ मन्दिरे । राज्ञोऽमा
त्वादिदर्थंनगृहे ॥ अनुविधेयस्येय
सभ्यपुरुषवतीजनतासभा । अनु
विधेयेराजादि • • स्थेयान्मध्य
स्थ ॥

सभाग । वि • सभाकृते ॥ अन्ये • पू
ज्यमाने ॥ भजन भाग • • पूजा •
सिवा । सहभागेनवर्तमान ॥
भागसहिते ॥

सभाजन : । पु • सभ्ये ॥ न • गमना
गमनादिसभ्येसुमुदादेरालिङ्गनारी
ग्यमन्नखागतादिनानन्दीत्यादने ।
चानन्दने । चाप्रच्छने ॥ सभाज
प्रीतिसिद्धये । ल्युट् ॥

समाजित . । वि • पूजिते ।

सभाज्य : । वि • पूज्ये । भजनीये ॥

सभापति : । पु • समाजाधिपती ॥

समासत् • द्

यथा । श्रीमद्भागपुरेसाक्षात्तरना
मासभापतिरिति ॥

सभारचना । स्रो • राजमन्दिरनिर्मितौ
॥ यथा । चापाकृति न्यस्तनूपास
नादरा सती तिक्रीर्णा नृपगौरवा
चित्ता । निष्णातवीरै विदधीत म
न्त्रिणा नरै रनूचानरसामरै
सभा ॥

समासत् • द् । पु • सभास्तारे । सभ्ये
। सामाजिके । सभासदानोह । श्रु
ताध्ययनसम्पन्ना कुलीना सत्य
वादिन । राज्ञासभासद् कार्या
शचीमित्तेचयेसमाङ्कितियाज्ञवत्का
॥ श्रुताध्ययनसम्पन्ना • धर्म
शास्त्रज्ञा • । कुलीना • साङ्ख्य
दोषशून्यमातापितृवशपरम्पराका
॥ सभायामधिकृतत्वेनलीकानां
धर्माधर्मावलीकनार्थंसीदतिउपधि
शति । षट् । सत्सूविधिति
क्षिप् ॥ समाङ्घ्रिवाक् सामाज्य •
सत्राक्षयपुरोहित । ससभ्य प्रे
क्षकीराजास्वर्गेतिष्ठतिधर्मतः ॥
तत्रब्राह्मणापनियुक्ता • सभ्योस्तु
नियुक्ताइतिभेद । तत्रनियुक्ता
नांयथावस्थितार्थकथनेपियदिराजा
न्यथापरोतितदाऽसौनिवारणीया
न्यथादीष । यथाइकात्पयन ।
अन्यायेनापितवान्त येनुयान्तिसभा
सद् . । तैपितद्वागिनस्तस्याद्रीध

सम

नीय सतीर्नृपइति ।
 सभाभार । पं० सभासदि ।
 सभास्तृणाति । स्तृञ्भाष्ठाद
 ने । कर्मस्थब् ॥
 सभिक । पु० व्युत्कारके । प्र
 तिभूत्वादिनाद्यतप्रयोगके ॥ स
 भाद्युत्तमाश्रयत्वेनाख्यासि । वी
 द्यादित्त्व इन् ॥
 सभोचित । पु० पथिष्ठते । चि०
 सभायोग्ये ॥
 सभ्य । पं० सभासदि ॥ यथा ।
 सस्येनावश्यवत्तस्य धर्मार्थसहित व
 च । शृणोतिवदिनाराजायात्
 सभ्यस्तदाऽनुच इति । शीता
 पनोदाद्यर्थबाष्ठाके प्रथितेऽम्
 विशिषे । सभायांसाधुः । सभा
 यावः ॥ कुलीने ॥ साधौ ॥
 चि० प्रकथिते । विज्ञासपार्थ
 ॥ सभासम्बन्धिनि ॥
 सम । च० शोभनार्थे ॥ समार्थे ॥
 सहाय्ये ॥ प्रकृष्टार्थे ॥ समंती
 भावे ॥ समुच्चये ॥
 सम । चि० समाने । तुल्यार्थे ॥
 साध्यार्थे ॥ सभंशब्दार्थे ॥ रा
 गवर्षादिरहिते । समंति । य
 मनेऽज्ञाने । पचाद्यच् । समार्थे
 अर्थनामसम्प्रा ॥ यवत्के । नि
 ब्रह्मानुग्रहधोरनारम्भत् । सर्वेषुभ
 तीष्वःतमीपस्येनसभंयसुखदुःखस्य

सम

पश्यतितस्मिन् । न० सम्युक्ते
 । सताप्रकाशाभ्यामर्थाभिन्ने । नि
 विंशेदि० सर्वविकारमन्ये० कृट
 ख्ये० निख्ये० एकस्मिन् । सर्वत्रैक
 रूपे० प्रतिदेशमेकस्मिन् । ब्रह्मणि
 ॥ समस्यानि ॥ सर्वमर्थे ॥ यथा
 ह्यारविशिषे ॥ यथा । समशोभ्य
 तयायोगीवदिसभाचितकथित् ।
 इदमनयो ज्ञाप्यमितियीम्यतवा
 सम्यग्ब्रह्मनिवृत्तविषयमध्यवसानके
 त्तदासमम् । तत्सखीगोऽमखी
 गेव । उदाहरणम् । धातु वि
 ल्यातिशयनिकवस्थानमेषाऽवगाथौ
 रूपेदेविःप्यवमनुपमीदत्तपच ह्यर
 ख्य । जातं देवात्सद्व्यवमनयोः
 सङ्गतं बहुतदितच्छुद्धारखीपनतम
 धुनाराध्यमेकातपचम् ॥ यथावा ।
 चिच चिचंयतयतमश्चिचमेतदि
 चिचंजातीद्देवाहुचितरचनास वि
 धाताविधात । ब्रह्मिष्वानापरिचत
 प्रकस्योतिरास्त्रादनीयामकौतस्या
 कवकनकसःकीविद् । काकधीक
 ॥ नक्षत्रविशिषांसासप्रावान् ॥
 यथा । समंमदुधिप्रवसुयदीऽम्बि
 मचाधिपूनीकपभसितिप्रकृष्टमनच
 खेपु ॥ पु० विश्वौ । नवाधि
 यासहस्रतीकृतितया । सर्वका
 धिसुसर्वविकाररहितत्वात् । राधि
 विशिषांसासप्राविशिषे ॥ यथा ।

समझ

क्रूराथसौम्य • पुरुषोद्भवाच •
 चीजोययुग्म विषम • समञ्च । च
 रस्थिरद्रात्मकनामधेयानीपादयो
 मीक्रमश्च प्रदिष्टा ॥ मानस्यप्र
 कारविशेषे ॥ सतुयदागीतवाद्ययो
 स्तालोगानकर्तुर्घ्नपादादिचाल
 नञ् • एकदासमभाषिनपततितदा
 भवतीतिसङ्गीतशास्त्रम् ॥

समकक्ष • । त्रि • तुल्ये । समे ॥

समकन्या । स्त्री • विवाहीपयुक्तायाम्
 ॥ इतिधनञ्जय ॥

समकाल । पुं • अम्भञ्च । द्विरस
 ने । सप्ते ॥ इ • त्रि • शेष ॥

समकम् । अ • अक्ष्यो समीपे ॥ अ
 क्ष्योसमीप वीग्य वा । अव्यय विभ
 क्तीतिसमीपे • यथार्थेवाऽव्ययीभा
 व । प्रतिपरितटच ॥

समगन्धकः । पुं • वृक्षधूपे ॥

समगन्धिकम् । न • उयीरे ।

समयः । त्रि • समस्मिन् । सर्वस्मि
 न् । विश्वस्मिन् । अशेषे । सम्यु
 र्ध्वे ॥ सङ्गतमयमञ्च ॥ सम यसते
 वा । अन्येभ्योपीतियसेड् • ॥ शि
 भनायके ॥ सहायेणफलिनविद्यतेय
 त्तव ॥

समङ्ग । पुं • मूषके ॥ सम्यक् प्रका
 रणहिद्रादिकरणेन • अङ्गयति •
 चिह्नयतिब्रह्मादिकम् । अङ्गि • ।
 अङ्ग ॥

समञ्चसम्

समञ्चा । स्त्री • मञ्जीठद्र • प्र • ओषधी
 । पथायास्तु । मञ्जिष्ठाचिकित्साजि
 ह्नोसमञ्चाकालनेषिका । मण्डूकप
 र्थीमण्डूरीरोगण्डोयोजनबद्धयपी
 ति ॥ लज्जालौ । नमस्कार्याम् ।
 गण्डकार्याम् ॥ समन्ततोङ्कति ।
 अङ्गि • । पञ्चान्यच् ॥

समचित्त • । त्रि • इष्ये विषादशून्यम
 नसि । आत्मविदि ॥ सम चित्त य
 सस • ॥ एकविषयकान्त • कारण
 वृत्तौ

समज • । पुं • पशुनाड्यन्दे ॥ स बीय
 तेऽववा । अज • । समुदेरज प
 शुचिन्त्यप् • मूर्खस वृत्तौ ॥ न •
 विपिने ॥

समञ्चा । स्त्री • यशसि । स्त्रीर्त्तौ ॥ स
 म्भै सर्वैश्चायते । ज्ञा • । अज्यर्थे
 वा ॥

समञ्ज्या । स्त्री • परिषदि । अभायाम्
 ॥ समजन्त्यस्याम् । अज • । स ज्ञा
 यांसमञ्जितिक्यप् । अज्जी • कापिबी
 भावेन ॥

समञ्चसम् । न • उचिते । न्याये ॥
 सम्यगञ्जोऽव । अचप्रबन्धवेक्ष्या
 ऽजितियोगविभागादच् ॥ यदा । स
 ङ्गतमञ्चसातत्त्वमच । इत्योनपु स
 केइतिङ्गत्वम् • द्वि • समीचीने
 ॥ अभ्यस्तौ ॥ अचिरुते । युक्ते ॥
 न्याये । अज्यर्थवाधि ॥

समधिक

समरुठ । पुं० शकभेदे । गणडीरे ।
समता । स्त्री० साम्ये । समत्वे ॥ स
मत्वमाराधनमध्य, तच्छेतिप्रज्ञाप
चनम् ॥ समवर्तित्व । मध्यस्थत्वे ॥
चित्तस्य रागद्वेषादिरहितावस्थाया
न् । तत् ॥

समतिमृष्ट । वि० अनुज्ञाने ॥

समतीत । वि० चिरविनष्टे ॥

समचक्रम् । न० समभागासुगुडयुग्मो
परातकोषु ॥

समदर्शनम् । न० समानदृष्टौ ॥

समदर्शी । वि० सम्यग्दर्शिनः । आ
निनि । सदैव रूपवस्तुदर्शनशील
। पण्डिते ॥ सम ब्रह्मद्रष्टुंशौन य
द्य ॥ चिनिः ॥

समदृक् । पुं० ज्ञानिनि । ब्रह्मात्मै
क्यज्ञानवति ॥ सम ब्रह्मपश्यति ।
दृष्टिर् ॥ क्षिप् ॥ अश्वीवाहारीवा
कुसुममयनीवाहवद्विवा मयीवा शिष्टे
वापजवतिरिपीवासुदृष्टिवा । तद्ये
वास्त्रीषो वासनसमदृष्टिवास्तुद्विष
साः क्षपित्पुष्यारथ्ये चिबशिवशि
वेतिप्रथमतः ॥

समदृष्टिः । स्त्री० सर्वचतुष्टयदर्शने ॥
यथा । दुः खिसुखिबन्धिन्द्रया
दृष्टिर्नतेसदा । तथाशनीचनिते
असमदृष्टिहसास्युतीतिपद्मपुराणे
क्षिवायेनसारे १६५प्यायः ॥

समधिकः । वि० अधिके । अतिरि

समन्वय

त्वे सम्यगधिक ॥

समधिगत । वि० प्राप्ते । अधिग
ते ॥ सम्यगधिगत ॥ अधिगतप
रमाथान्पण्डितान्मायम स्यास्तु
अभिवलघुजम्भोर्भेवतान्त्स रुच
द्वि । अभिनवमदृष्टीभाष्यामगण्ड
स्थलानानभवतिविसतन्तुर्वारण वा
रथानां ॥

समधुर । वि० मधुररसयुक्ते ॥ स
मानभारे ॥ मधुरैवसहविद्यति ॥
समाधुभारिवाक्यस कल्पपुरिच्यः ॥

समन्त । पुं० समन्ततीर्थे ॥ मी
सनि ॥

समन्ततः । अ० चतुर्दिगभिव्यासे ।
परित । सर्वत । विष्वक् ॥

समन्तात् । आद्यादित्वात्तत्सि ॥
समन्तदुग्धा । स्त्री० कुशीदुग्ने । सी
दुग्धे ॥ समन्ताद्दुग्धमक्षाः ॥

समन्तपञ्चकम । न० कुदर्थे ॥

समन्तभद्र । पुं० सुगती । बुद्धे ॥ स
मन्त भद्र वद्यसः । समन्तात्सर्व
त । पुष्यसम्भारती । ज्ञानसम्भार
तश्चभद्रः श्री ४ः । पञ्चमीतियोग
विभागात्समास । पृषादरादि ॥

समन्तभुक् । पुं० अगति । अमी ॥

समन्तात् । अ० समन्ततीर्थे ॥

समन्वयः । वि० सन्नीधे ॥

समन्वय । पुं० विज्ञे शाक्यतात्पर्य
सम्बन्धे ॥ भिन्नानां संरूपतायाम् ॥

समभिहार .

सम्यगन्वय ॥

समन्वारम्भणम् । न० समनुगमने ॥
समन्वितः । वि० सम्यगन्विने । स
युक्ते ॥

समन्वितलयः । पुं० एकतालि ॥ स
म्यक् अन्वितालयेऽन्वयगीतवाद्या
नां साम्यवचसः ॥ सम्यगन्वितोष
यामध्यमलयोवायस्मिन् ॥

समपद । पु० रतिवन्धविशेषि ॥ य
था । योषित्पादौ हृदिस्थायकरा
भ्यां प्रीडयेत्स्तनौ । यथेष्टताडये
द्यौनि वन्ध समपद स्मृतवृत्ति ॥
न० युद्धकालीवन्धनांपादन्यासवि
शेषि । धन्विनांपादयोस्तुल्यरूपतया
धारणे ॥ धन्विनांस्थाने ॥

समपर्यासनम् । न० परिवर्तने ।
समपादम् । न० धन्विनांपादयोस्तु
ल्यरूपतयाधारणे ॥

समबुद्धि । वि० सर्वधरागद्देषशून्ये
॥ कः कौडककर्माः इत्यव्यापृत
बुद्धौ ॥

समभिव्याहारः । पु० सहिते ।

समभिव्याहृतः । वि० सहाचारिते ॥
सहिते ॥

समभिहारः । पुं० आभीक्ष्ये । पौ
न - पुन्ये ॥ भृषार्थे ॥ समभिहार
वम् । इज् । वज् ॥ सम्यगभि
हारवत् ॥ विप्रकीर्णानां द्रव्याचारा
शीभाषि । शेषशेषिवाचकपदयोः ।

समयाचारः .

सहाचारार्थे ।

समभूमि । स्त्री० समानस्थाने ।
आजी ॥

समम । अ० सहायार्थे । सार्द्धम् । स
चम् ॥ समति । अम० । अम् ॥
समयः । पु० कालि । दिष्टे । अनेह
सि ॥ सम्यगेति । इण् गतो । पचा
द्यच् ॥ कार्यकालि ॥ समयेष्टिस
र्वमुपकारिकृतम् । सर्वसमयेकृत
मुपकार्येव भवति ॥ शक्ये ॥ आ
चारे ॥ सिद्धधान्ते ॥ धिवि । स
विदि ॥ शिवाकारे ॥ निर्देशे ॥
सङ्कले ॥ भाषायां ॥ सम्पदि ॥
नियमे ॥ अपसः ॥ समयजम् । स
मीघन्तेऽन्तानेनवाः समेतगा ।
इण् । इगतौषा । एरच् । पुंसी
तिघोषा । पचाद्यञ्च वा ॥ सङ्ग
ने ॥

समयकारः । पुं० सङ्कले ॥

समयज्ञः । वि० कालज्ञे ॥ समयजा
नाति । ज्ञा० । क ॥

समयमेदी । वि० स विद् २ तिक्रमका
रिणि ॥

समया । अ० अन्तिके । निकटे । म
ध्ये ॥ समेति । समयनंवा । इण् ।
। आ समिष निकषिभ्याम् ॥ का
लविज्ञापने ॥

समयाचारः । पु० समयोचिताचर
णे ॥ तन्मविशेषि ॥

समर्थयिता

समयाध्ययिता । पु० भर्गनक्षत्रव
ज्जितकाले ॥ समय चध्ययिता
यद्यिनः ।

समयी । पु० भगवत्याखरणभक्तिभा
वप्रतिपादकृष्णस्त्रान्ते ॥

समरः । पु० न० बुद्धेः रणे ॥ स
मरणम् । ऋतोः श्वादि । ऋदा
रणम् ।

समरभ । पु० रतिवस्त्रविशिष्य ॥ य
था । खजड्घादयस सुकृत्वाथी
पितृपद्वयस । समीभुत्वारमेत्
कामोपम्भ समरभ श्वात्तृति ॥

समरविजया । स्त्री० यात्राप्रभेदे ॥ स
मरविजयात्रयायागविशान्क्षितौ
शयेः गेभु ॥ क्षितौ शयेः गेभु० राज
येः गेभु । सालम्भयद्वलवशिननवधि
तियाभावाद्द्रष्टव्या ॥

समर्थः । वि० इति ॥ शक्तिः । शक्ति
सम्यङ्गे ॥ सर्वदुष्टे । उवाचकुम्भ
ले । समर्थयति० समर्थ्यतेवा । अ
र्थउपयाज्जायाम् । पचाद्यच्० च
ञ्च्वा ॥ सम्वद्धार्थे ॥

समर्थता । स्त्री० सामर्थ्ये ॥

समर्थनम् । न० अनुचितचितनिश्च
ये ॥ सम्प्रधारणायाम् ॥ अर्थयतिः
समर्थनात्० ष्युट् । विद्यपरि
वारि ॥

समर्थना । स्त्री० समर्थने ॥ घुञ् ॥

समर्थयिता । वि० प्रतिपादकितरि ॥

समवायः

समर्थित । वि० कृतसमाधाने ॥
समर्थक । वि० वरदातरि । वरदे ।
इष्टार्थप्रदेष्टवतादौ ॥ सम्प्रधीति ।
क्वधुद्धधौ । खलुल् ॥

समर्थम् । न० सम्यगर्थे । आद
रिणापर्थे । सौपना० इ० भा०
प्र० ॥

समर्थितः । वि० कृतसमर्थे ॥

सम्प्रोति । सम्प्रवेति ॥ श्यापिती ॥

समर्थ्यादि । पु० समीचे ॥ वि० म

र्थदासहिते ॥ समानामर्थदास्य ।

समर्थ्यादयेतिवा ॥ वैमचन्द्रसु ।

समर्थ्यादिसर्थादासहितेपिच । सुख्या

नुवायिनिमित्तौप्रकृतस्यानुवर्तने

। दोषाख्यादे० इत्याह ॥

समजः । वि० मजिने । आविषि ॥

समवतारः । पुं० तीर्थे ॥

समवर्ती । पु० परैतराजि । अमरा

जि । पिङ्गपती । यमे ॥ वि० तुल्य

वर्तनशीले ॥ समवर्तितु शीलम

स्य । सुप्यजातावितिषिनिः ॥

समवसयी । स्त्री० रण्णाम् ॥ समवस

यते । सज्जः । समवसर्थात्ते तिष्ठ

त् । चक्षिरितिङ्कुत्वम् ॥

समवस्थितः । वि० अविनाशित

। जन्मादिविनाशान्तभावविचारय

न्वतया० सम्यक्तवाऽवस्थिते ॥

समवाचारः । पुं० नाट्यभेदे ॥

समवाचः । पुं० समूहे ॥ चक्ष्रादि

समवेतसमवाय .

तत्क्रियाधामिलने । सम्बन्धविशि
 षे । यथा । अठादीनां कपालादी
 द्रव्येषु गुणकर्मणो । तेषु जातेषु स
 म्बन्ध समवाय प्रकौत्तित ॥
 अथ यथावयविनी । गुणगुणिनी ।
 क्रियाक्रियावती । जातिव्यक्त्यो । नि
 र्द्रव्यविशेषयोश्चय सम्बन्ध न
 समवाय इत्यर्थः ॥ यथावा । श्रोत्रे
 ण शब्दसाक्षात्कारे । समवाय स
 न्निकर्षः । कर्षणं विषयस्यार्थाकार
 ण्यश्रोचत्वात् । शब्दसाक्षात्कारगुण
 त्वात् । गुणगुणिनीस्य समवायात् ।
 सचनित्यसम्बन्धः । सच एक एव ॥
 समवायते । अथ । घञ् ॥
 समवायिकारणम् । न । उपादानका
 रणे ॥ यत्समवेत कार्यमुत्पद्यते ।
 तत्समवायिकारणम् । यथा तस्त
 व पटस्य । पटस्य स्वगत रूपादे ।
 यथावा । परमाणुद्रव्यकस्य । कपा
 लस्य घटस्य । सर्वसमवायिकार
 ण द्रव्यमेव । समवायीत्यस्य । इ
 नि । तच्च तत्कारणस्य ॥
 समवेत । त्रि । मिलिते । सङ्गते
 । समवायसम्बन्धे नष्टौ । यथा ।
 यत्समवेत कार्यं भवति तत्र यन्तु सम
 वायिकर्षणतत् ॥
 समवेतसमवाय । पु । सन्निकर्षं वि
 शिष्ये ॥ यथा । अद्वैतसाक्षात्का
 रसमवेतसमवाय सन्निकर्षः ।

समसुप्ति .

श्रोत्रसमवेतशब्दे । शब्दत्वस्य सम
 वायात् ॥
 समसुप्तान् । त्रि । सम्यक्प्रकारेण
 व्याप्तिविशिष्टे ॥
 समष्टि । स्त्री । सामान्ये । समस्त
 व्याप्ते । यथा । समस्तत्वेन
 स व्याप्ति समष्टिरिति कौत्तितेति ।
 अपिच । समष्टिरीश सर्वेषां स्वा
 त्मतादात्म्यवेदनात् । तद्भावात्
 तदन्ये तु ज्ञायते व्यष्टिसंज्ञयेति ।
 सङ्घाते ॥
 समष्टिल । पु । क्षुपविशिषि । भगडी
 रे । मदास्त्रे । आस्रगन्धके । किका
 ये । कण्टकिफले । उषदशि ॥
 कौकुर्षा । इ । भा । ॥
 समष्टिला । स्त्री । गण्डीरी । गण्ड
 रदुवी । इ । प्र । शक्ति ॥ सम्यग
 ष्टिलाबीज यस्याः ॥
 समस्यज्ञानम् । न । सकलाज्ञाने
 समष्टिल । पु । समष्टिले ॥
 समष्टिला । स्त्री । समष्टिलायाम् ॥
 समेतिष्ठति । मिथिलादयश्चेति
 साधु ॥
 समष्टीला । स्त्री । समष्टिलायाम् ॥
 समसनम् । न । समासीपादानामैक्य
 साधने । अनेकस्यपदस्य एकपदीभव
 ने ॥ सङ्घोपणे ॥ असुष्पणे
 । सम्पूर्णल्ल्युट् ॥
 समसुप्तिः । स्त्री । कल्पान्ते । मञ्जा

समाशहारी

प्रकृये । तुल्यशब्दे ॥
 समस्त । त्रि० सशययवविशिष्टे ।
 सकृन् ॥ समस्मिन् । पूर्णः ।
 समस्तैस्त्र । अमु० । ऋ । सी
 पकरणे ॥ सकृत् पुञ्जीकृते ॥
 नि शिते ।
 समस्त । त्रि० धनधान्यादियुक्ततया
 सम्यगवस्थिते । समतिष्ठति । छ।
 । सुपिम्यङ्कृतिक ॥ समभावेन
 स्थिते । समाने ॥
 समस्थलो, स्त्री० अशस्यल्योम् ॥
 अन्तर्दि समस्तकौतुहिसचन्द्र ।
 समस्था । स्त्री० श्लोकश्लोकेनपादेन ।
 हाभ्यां विभक्तिपूरणे । समासार्था
 याम् ॥ समसनमन्वोक्तप्रश्नस्योप
 णम् । असु० । यद्यत् । सज्ञापूवक
 स्वाङ्गुद्यभाव ॥ मुमूर्षोक्ति तवा
 द्यापिचिकानननागरै । स्मर
 नारायण्येनभेतायारामणीकृत ।
 समा । स्त्री० अलङ्कारविशिष्टे ॥ सास
 मालङ्कृतिर्योगिबस्तुनारमुकूपया
 रितिलक्षणात् ॥
 समा । स्त्री० शरद्वि । सबत्सरे । व
 त्सरे । हायने ॥ समन्ति । विक्र
 व सुर्बान्तसर्वम् । समष्टमवेत्तव्ये ।
 पचाद्यधि० टाप । प्रायेणाम बहु
 वचनान्त ॥
 समाशहारी । त्रि० समभागार्हे ॥ य
 था । समाशहारिणीमातापुत्रार्था

समाख्या

खान्मृतेपयातिदायतत्वम् ॥
 पतावितिप्रयागस्तुपामाटिकण ॥
 समाशिक । त्रि० समभागार्हे ॥
 यथा यदिक यात् समान गान्प
 त्व्य कार्या समाशिका । नद
 त्त स्त्रीवनयासादत्ते च्चैप्रकीर्तित
 मितिदायतत्वम् ॥
 समागी । त्रि० तुल्यभागिन । य
 था । अयं प्रकाशप्रभगेनसर्वेवास्तु
 समाशिनइतिदायतत्वम् ॥
 समासमीना । स्त्री० प्रतिवर्षप्रसता
 यागवि ॥ समायासभायां०को
 यते । समासमाशित्रायतेइतिख
 । उत्तरपदयदिभक्तयोर्लापि ० पूर्व
 द्वितीयोपपत् ॥
 समाकर्ष । पु० सम्यगाकर्षणे ॥
 समाकर्षी । पु० दूरगागिगम्भे ।
 निर्धारिणि ॥
 समाकुल । त्रि० सशयिते ॥
 समाकुल । त्रि० सम्यगाकुले ॥
 समाक्रान्त । त्रि० सम्यककृताक्र
 मणे । व्याप्ते ॥ अधिष्ठिते ॥
 समाख्या । स्त्री० नास्ति । स ज्ञाया
 म ॥ क्षीर्णे । यमसि ॥ योग
 लभ्यार्थे ॥ विनियोगविधि सङ्
 कारिभूतेप्रमाणविशिष्टे ॥ समा
 ख्यायौ गण शब्दः । साचद्विधि
 धा । वेदिकीकौतिकीच । तत्र०
 द्वातुसमसमन्वयाङ्गत्वं । द्वाङ्गम

समाज्ञा

सङ्गतिः । वैदिक्यासमाख्यया च
ध्वर्योक्तत्तत्पदार्थाङ्गत्वकौकिक्या
ध्वर्यवर्मातिसमाख्ययेतिसङ्घ सप
। लक्षणे ॥

समागत । त्रि० सम्प्रप्तौ ॥ अग
समाश्रये । सम्यगागमनविशिष्टे ॥

समागम । पु० संयोगे ॥ सम्यगा
गमने । स प्राप्तौ ॥

समाघात । पु० वधे ॥ युद्धे ।
समाहननम् । घञ् । हनलोपि
ण्यत्वा । ह्रीहन्त रितिघ ॥

समाश्रयनम् । भ० र शीकरणे ॥

समाचरणम् । न० समाचारे । समा
ङ्पूर्वाच्चरेत्युट् ॥

समाचार । पु० सम्यगाचरणे । व
र्णाश्रमादिधर्माणांमाचरणे । समाच
रणम् । समाङ्पूर्वाच्चरेर्भाविघञ् ॥
व्रतयत्ये ।

समाज । पु० पशुभिन्नानांसमूहे
॥ यथा० समाजीव्राह्मणानां० स
माज क्षत्रियाणाम् ॥ अनेकीषां
प्रामाणिकजनानांवासस्थाने ॥ स
भायाम् । उत्सवेषुसङ्घाते ॥ स
वीयतेऽत्र । अज० घञ् । अघञ्
पोरित्युक्तेर्भावात् । अजिब्रज्यो
द्येति कुत्वनिषेधः । हस्तिनि ॥
ब्रह्मणीकार्यकोष ।

समाज्ञा । स्त्री० ख्याती । समाज्ञा
यते । समाङ्पूर्वात्ज्ञाश्वीधने०

समाधि

ब्रह्मस्त्रादातस्योपसर्गब्रह्मङ् ॥

समादर । पु० सम्माने ॥

समादानम् । न० सङ्घट्टे । समौ
वीनयहणे ॥ सौगताङ्गिके । बौ
द्धानांनिश्चयकर्मणि । सम्भषा
याम् ॥

समाधानम् । न० ब्रह्मणिमन स्थि
राकारथे । अथधाने । प्रविधाने
॥ चित्तकायान्तुसङ्घस्य समाधान
मितिस्मृतमित्युक्ते ॥ निश्चयो
तस्मिन्मनस श्रवणादौ० तदनुगु षड्वि
षयेचसमाधि समाधानमितिलक्ष
णलक्षिते ॥ श्रवणादादिव्यवादिश
ब्दोभननादिसङ्घग्रहाय ॥ तदनुगु
थे अत्र० गुरुश्रुष्पापुस्तकसम्पादन
तद्वचनादि श्रवणाद्यनुगुणोविषयो
निर्दिश्यते० नपुन सुखवासद्रव्या
न्नादिसङ्घहादेरपिश्रवणाद्यनुकूल
त्वात्तदर्थमठारम्भप्रतिगहादावपि
चित्तसमाधिः कर्तव्यव्युत्पदिश्य
ते । दण्डमाच्छादन कौपीन परिच
हेच्छेष । बसुजेदितिसत्रासकाक्षित्या
जितस्यदण्डकौपीनाद्यतिरिक्तस्य०
विनाप्रतिप्रसवशास्त्रसङ्घट्टानुप
पत्ते रित्यर्थः । योग्ययोगसामर्थ्ये
। तत्परतायाम् ॥ सम्यक्साधानम् ॥

समाधिः । पु० समर्थने ॥ समर्थन
मशक्ये० अथवसायोदुर्घटसङ्घ
टन वा ॥ नीवाकि । नीवाकिवचना

समाधि

भावकृतिस्यामी । धान्यादिषुमुत्थो
 त्कर्षपृष्वकोजनादरकृतिसुभृति
 ॥ नियमे । अङ्गीकारे ॥ मोनप्रता
 दो । सिहान्ते ॥ इन्द्रियरोधे । ए
 कान्तभक्तियोगे ॥ ध्याने ॥ काव्यगु
 षविशेषे । अलङ्कारप्रमेदे ॥ यथा ।
 समाधि सुकरकार्यकारणान्तरयेत्
 त । साधनान्तरोपकृतेनकर्त्तव्यं यद्
 क्लेशेनकार्यमारब्धमाधोवती । ससमा
 धिर्नाम । उदाहरणम् । मानस
 स्थानिराकर्त्तुपादयोर्मपतिष्यत
 । उजकारायदिष्य दसुदीर्घधनग
 ष्णितमित । समाधोवतीऽस्मान्
 मनोजने । इधुधाञ् । उपस
 नोधि । किरिस्वधिकारयेकि ॥
 कारणसामग्राम् ॥ ध्याने । चित्त
 शब्दे यत्तमानिष्ठतावस्थाने ॥ स
 चसमाधिर्द्विविधः । सविकल्पकी
 निर्विकल्पकश्चेति । तद्विपर्यय स
 विकल्पकनिर्विकल्पकशब्दे द्रष्टव्य
 म् । ध्यानमेवावसावनिर्भासस्वरू
 पशून्यनिवसमाधिः । सर्ववाचि
 जातीयप्रत्ययानन्तरतः सक्रातीय
 प्रत्ययप्रवाहः । सतुचित्तभूमिमेदे
 नद्विविधः । सम्यग्ज्ञातीऽसम्यग्ज्ञा
 तश्चेति । चित्तस्यचित्तभूमयोभ
 वन्ति । चित्तमूढविचित्रमेकाय
 निरुद्धमिति । समाधोवतीऽस्मान्
 सर्वमितिष्युत्पत्त्याः समाधिरन्तः

समाधि .

करणपरमात्माया ॥ अहम्भूता
 श्यवस्थान समाधिरितिगोचरे ॥ द्वि
 त्तिधेःसिमाधिर्भवति । जयपृष्व
 कोवाधपृष्वकथयति । तत्र । तदन
 न्यत्यमारम्भशब्दादिभ्यदिति ॥ १० ॥
 नः कारणव्यतिरेकीयकार्यसामत्वा
 तः । पञ्चोक्तपञ्चमहाभूतकार्य
 व्यष्टिरुत्तरः । समष्टिरुत्तराटकार्य
 त्वात् । तद्व्यतिरेकीयनास्ति । त
 चापि । पृष्वी । शब्दस्यवर्कर
 सगन्धस्पर्शपञ्चगुणा तथासमष्टिरुत्त
 रपिपञ्चोक्तपञ्चमहाभूतकार्य
 म् । अपञ्चोक्तपञ्चमहाभूतकार्य
 त्वात् । साचपृष्वी । मन्वेतरच
 तुर्गुवाकार्यत्वात् । तद्व्यतिरे
 कीयनास्ति । ताचतुर्गुवाचापोः
 गन्धस्पर्शपञ्चगुणात्मकतजः का
 र्यत्वात् । तद्व्यतिरेकीयनसन्ति
 तदपिपञ्चगुणात्मकतजोः । गन्धस्पर्श
 रूपितरदिगुणवायुकार्यत्वात्तद्व्य
 त्तिरेकीयनास्ति । सोपिदिगुणात्म
 कीवायु । शब्दमोचगुणावाय
 कार्यत्वात् । तद्व्यतिरेकीयनास्ति
 । सचशब्दगुणवाकाशिवदुष्कामिति
 परमेश्वरसङ्ख्यात्मकाङ्कारणार्थ
 त्वात् । तद्व्यतिरेकीयनास्ति । त
 द्दपोचचरुप महत्तत्त्वमोवापरिवा
 मत्वात् । तद्व्यतिरेकीयनास्ति ।
 तदपिमावाङ्मकारण जलत्वेनचैत

समाधि

न्यऽध्यस्तत्वात् • तद्व्यतिरेकेण न
स्तोत्रनुसन्धानेन • विद्यमानेति का
र्यकारणात्मके प्रपञ्चे • चैतन्यमा
त्रोचरोय • समाधि • सत्यपू
र्वक उच्यते । तत्र तत्त्वमस्यादिवेदा
न्तमहावाक्यार्थज्ञानाभावेनाऽविद्या
तत्कार्यस्याच्चीणत्वात् • एवचित्तने
पिक्कारणसत्त्वेन • पुन कृतज्ञप्रप
ञ्चोत्थानात् • अयं सुषुप्तिवत् सवी
ज • समाधिर्न मुख्यः । मुख्यस्तु •
तत्त्वमस्यादिमहावाक्यार्थसाक्षात्का
रेण • अविद्यायानिबन्धसंग्रामेण
तत्कार्यनिवृत्तिरनाद्यविद्यायाश्च पु
नरुत्थानाभावेन तत्कार्यस्यापि पु
नरुत्थानाभावाग्निर्बीजाबाधपूर्व
कः समाधि । स एव • सर्वाणी
न्द्रियकर्माणि प्राणकर्माणि चापरे ।
आत्मसयमयोगान्मौकुञ्चितज्ञानदो
षित इत्यनेन श्लोकेन प्रदर्शितः । त
थाहि । सर्वाणि निखिलानि स्थूल
रूपानि सस्काररूपाणि च । इन्द्रि
यकर्माणि • इन्द्रियाणां श्रोत्रत्वक्
चक्षूरसनघ्राणाख्यानापसानां • वा
क्पाणिपादपायूपस्थाऽऽख्यानां वा
द्यानाम् • आत्तर्थात्मनो बुद्ध्यो
कर्माणि • शब्दस्पर्शस्पर्शस्पर्शरूप
दर्शनरसगन्धगन्धस्पर्शानि • वच
नादानगमनविहरणौत्सर्गानन्दा
ख्यानि च • सङ्ख्याध्यवसायौ च ।

समाधि :

एव प्राणकर्माणि च • प्राणानां • प्रा
णापानव्यानीदानसमानाख्यानाप
सानाकर्माणि • वह्निर्नयनमघानय
नमाकुक्षुनप्रसारणाद्यशितपीतस
माजयनमूर्जनयनसित्यादीनि । अ
नेन पञ्चज्ञानेन्द्रियाणि • पञ्चकर्मे
न्द्रियाणि • पञ्चप्राणा • मनोबु
द्धिश्चितिसप्तदशात्मक लिङ्गसुक्तम् •
तच्च सूक्ष्मभूतसमष्टिरूप • हिरण्य
गर्भाख्यमिह विवक्षितमिति वेदितु
सर्वाणीति विशेषणम् । आत्मसय
मयोगान्मौ • आत्मविषयक स
यमोधारणाध्यानसम्पन्ना तसमाधि
रूपस्तत्परिपाके सतियोगे • निरो
धसमाधि । य • पतञ्जलिः सू
चयामास । व्युत्थाननिरोधसंस्कार
रथोरभिभवप्रादुर्भावौ निरोधलक्ष
णचित्तान्वये निरोधपरिणाम इति
। व्युत्थान • क्षिप्तमूढविक्षिप्ताख्य
भूमिभयम् • तत्संस्काराः स
माधिनिरोधिन तैर्योगिप्रयत्नेन
प्रतिदिनं प्रतिक्षणाभिभूयन्ति •
तद्विरोधिनश्च निरोधसंस्काराः प्रा
दुर्भवन्ति • ततश्च निरोधमात्रक्षणे
चित्तान्वये निरोधपरिणाम इति ।
तस्य फलमाह । ततः प्रशान्तवाचि
तासंस्कारादिति । तमेव जसो
क्षयात्सर्वविषयेषु न्युत्त्वेन शुद्धसत्त्व
रूपचित्तप्रशान्तमित्युच्यते । पूर्व

समाधि

पूर्वप्रथमसंस्कारपाठवेनतदाधि
 क्य प्रशान्तशक्तिरिति । तत्कारणस्य
 सूत्रयामास । विरामप्रत्ययाभ्यास
 पूर्व संस्कारशेषान्यद्वृत्ति । वि
 रामोहृत्सु परमः तस्यप्रत्यय' का
 रणं हृत्सु परमाद्य' . पुरुषप्रथमस्त
 याभ्यास पीन पुन्येनसम्पाद
 नम् . तत्पूर्वकस्तज्जन्तोऽन्य . स
 म्प्रज्ञातादिलक्षणेऽसम्प्रज्ञातद्वय
 र्थं । एतादृशियात्मात्मसंबन्धयोग स
 एवाग्निस्तस्मिन् . ज्ञानदीपिनी . ज्ञा
 नवेदानावाक्यजन्तोऽसम्प्रज्ञातस्यैकसा
 चात्कार . दीनाविद्यातत्कार्यनाश
 दारादोपितीतत्वन्तीप्सुलितेशाधपूर्व
 क्तिसमाधौसमष्टिलिङ्गशरीरमपरिचुञ्च
 तिप्रविद्यापवन्तीत्यर्थं । तदेकतान
 तामेति स समाधिर्विधीयते । तत्
 • ध्यानम् . ऐकतानताम् . ध्येये
 क्कनिर्भासत्वम् . यदाऽभ्येति . त
 दा . समाधिरिति याकेषु प्रदिश्यते
 । लक्षयन्तु । निर्विकारतया हृत्वा
 ब्रह्माकारतया पुन । इति विस्मर
 णसम्यक समाधिर्ज्ञानसंज्ञक' ।
 अपिच । ध्यात्तु ध्यानिपरिच्छिन्नज
 मादुर्ध्वे ये क्कनीचरम् । निवातद्वीपम
 क्षित' समाधिरभिधीयत इति ॥ पु
 नश्च । निर्व्यग्रं बुद्धियुक्तं सत्यमो
 नन्दमद्वयम् । तुरीयमखरब्रह्मच
 रसंज्ञिपरंपरम् । अहम्ब्रह्मि च्चव

समान .

स्थानसमाधिरिति गीयते । इ .
 गा . ४४ । अपिच । तस्यैव कल्प
 नाहीनस्वरूपयद्वर्णद्विबत् । मनसा
 ध्याननिष्पाद्य समाधि सिभिधी
 यते ॥ इ . वि . पु . . अपरश्च
 । इर्मगुणसमाहारमनात्मत्वे नप
 श्यत . । अन्त . श्रोतवतावस्थास
 माधिरितिकथ्यते । इति योगवा
 शिष्ठे उपशमप्रकरणम् ॥ समाधी
 र्बतिसर्वसंखिन् . समाधानमनिनवा
 । अमाह पूर्वावाचोऽधिकारवादी .
 उपसर्गेषां कि . ॥

समाधिविज्ञ । पु . जयविर्षे पक्षपा
 यरसाखादशब्धेषु चतुर्षु ॥

समाधिस्य . । चि . व्युत्थितचित्ते ॥
 समाधियुक्ते ॥ यथा । मनः स
 क्कल्पपरचित्तमिन्द्रियाधीनचित्त
 यम् । अस्य ब्रह्मचित्तसंकीर्णसमाधि
 स्य . संकीर्णत . । ध्यायतः प
 रमात्मानमात्मस्य ब्रह्मधीयते . ।
 मनस्तज्जयतां धातिसमाधिस्यः स
 कीर्णत . । इति गार्हपत्ये गीता
 साधे २४ . अध्याय' ॥

समान' । पु . ब्रह्माभिसर्गसन्धिद्विती
 यायुर्विशेषि । शरीरमध्यगतीऽधि
 तपीताज्ञपानादिसमीकरणकारेना
 थी । नाभिसंखियते ॥ यथा । पी
 तं भक्षितमात्रांतरक्तपित्तकफानि
 जस । समंनवतिगार्हपत्युक्तमानी

समानयानकर्मा

नाममासुतद्विति ॥ अद्भुतल्लवणे
 षु ॥ समानशब्देनपूर्वाचार्यनि
 हे'शादकौभिधोयन्ते'दशसमानाद्
 तिबचनादितिकैवटः । बचना
 दिति । अथा० इदं उज्ज कृच्छ
 ल्लु दशसमानाद्वितिपूर्वव्याकरण
 वचनादित्यर्थद्वितिबिबरणम् । चि०
 सती । साधी ॥ समे । तुल्ये ।
 जनातिरिक्तवर्णम् ॥ एकस्मिन् ॥
 समन्तादित्यनेन । अन० । इल
 खे तिषञ् ॥ समतिषा षम० ।
 ताच्छील्यवयोवचनशक्तिषुषानश
 । आगमशासनमनित्यमितिसुमन
 ॥ सहमानेनवर्त्ततद्वितिषा । वीप
 सज'नस्ये'तिसभाव । ॥ समान
 भागमस्ये'तिषा । समानस्यच्छन्द
 सीतिस० ।

समानकालीनः । त्रि० समकाली
 त्यतिषि ॥ यथा । गोषुदुष्टमाना
 स्वागत०० दुग्धास्वागतइत्यादी
 समानकालीनत्व भाषते । तेनगी
 विषयकवर्त्तमानदेहनकालीनग
 मनानुकूलकृतिमान् । एव गोविष
 यकातीतदोहनसमानकालीनाती
 तगमनानुकूलकृतिमानितिषीध ॥

समानयानकर्मा । पुं० सन्धेः प्रभेदे
 ॥ यथा । तात्कालिकफललाभा
 र्यंसुत्तरकालीनफललाभार्थंवायव
 रीकान्तरेणसहान्यप्रतियानादिक

समानोदर्थ्य

मंक्रियते० ससमानयानकर्मासन्धि
 र्ज्ञेय ॥

समानाधिकरण । पु० समानविष
 य ॥

सम'नाभिहार । पु० समानगुणाना
 मिष्यते ॥ यथा० तीयदमुक्तजल
 विन्दूनां० जलाशयेसमाभिहार
 यथात्रोमाहिषादिदुग्धपतितानांम
 व्यदुग्धानाम् ॥

समानालङ्कृति । स्त्री० अलङ्कारवि
 शेषि ॥ यथा । समानालङ्कृतिर्यी
 गेषस्तुनोरनुरूपयोरिति ॥

समानिका । स्त्री० वर्षवृत्तान्तरे ॥
 हारमेरुषायदासङ्कलाभवेत्तदा ।
 सप्तवर्षनिर्मितासासमानिकामता
 ॥ यथा । पद्मचारुचक्षुषानीलनौर
 कस्त्रिषा ॥ आलिमन्मनेद्धत ॥
 शवाद्मोहितम् ॥ अनुष्टुप्भेदेपि
 । ग्लौरजीसमानिकातु । यथा ।
 यल्लक्षणपादपद्ममस्तिहृत्तडागस
 द्वा । धी समानिकापरेणनी
 चितामत्सरेण ।

समानोदक० । पु० चतुर्दशपुरुष
 र्यन्तेकम्पनामस्मृतिपर्यन्ते च ॥
 गोत्रजमात्रे ॥

समानोदर्थ्य । पुं० सद्देदरे । सी
 दर्थे ॥ समानोदरेशयित स्थि
 त । समानोदरेशयितभोचिदा
 तद्वतियत् । विभाषादरद्वितिषा

समापित .

द्विकत्वात्सादेशान् ॥
 समाप । पुं० देवयजने ॥ समापा
 पोयस्मिन् । ऋकपूर्वित्थ ॥
 समापक . । वि० समापनकर्त्तरि ॥
 समापयति । श्वल् ॥
 समापति । स्त्री० यदृच्छवासङ्
 गती ॥
 समापनम् । न० परिच्छेदे ॥ समा
 प्ती ॥ ऋषि ॥ समाधाने ॥ ऋषे ।
 प्राप्ते ॥
 समापन्न । वि० समाप्ते ॥ प्राप्ते ।
 क्लिष्टे ॥ ऋषि ॥
 समापय्य । अ० समाप्ति प्रापयेच्छर्थे ॥
 समापिका । स्त्री० वाक्यसमापकक्रि
 यायाम् ॥ तत्प्रतिपादयोभयन्ति ।
 यथा । देवदत्तो गच्छति । क्वचित्
 ज्ञानादिपदेनानिवाक्यसमाप्ति
 । यथा । नास्ति ह्यष्ट । विधीयते
 । क्वचित्प्रव्याप्तान्निवाक्यसमापिवा
 क्यसमापकत्वम् । यथा । मया
 कांदिश गन्तव्यम् । वाक्याद्निमित्त
 याऽस्य समापिका . तत्रशब्दादयोभय
 न्ति । यथा । गच्छन्मुहूर्त्ते । भु
 क्त्वा भवति । पीत्वा स्वपिति ॥
 समापित . । वि० कृतसमापने ॥
 यथा । आरब्धं मज्जमासात्प्राक्
 यत्कर्म मज्जमापितम् । आगतीमज्ज
 मासीपितत्समाप्यं न संवयकृतिमज्ज
 मासतत्त्वम् ॥

समारोपित :

समाप्त । वि० समाप्तिगते । स
 माप्तिविशिष्टे ॥ यथा । समाप्ते
 यदिजानीयान्मयेतदन्यथा कृतम्
 । यतस्तदन्यथाभूतततएव समाप
 येदिति तिथ्यादितत्त्व ॥
 समाप्ति . । स्त्री० अथवाने ॥ सम
 र्थने ॥ समापनम् । अ० भू . । कि
 ज्ञायादिभ्य ॥ परिप्राप्ते ॥
 समाप्तिका । स्त्री० समाप्यर्थे ॥
 समाप्यर्था । स्त्री० समक्यायाम् ॥
 समाप्य . । वि० समापनीये ॥
 समायोगः । पुं० संयोगे ॥ समवा
 ये ॥ प्रयोगने ॥ समायोजनम् ।
 युजिर . । अञ् . । युद्धे . । र
 ती . । अन्वये . । ऋषीकरणसा
 धने ॥
 समारतः । वि० उपरति ॥
 समारम्भः । पुं० उपक्रमे । आत्मार
 म्भे ॥ यथा । समारम्भाभम्भा . .
 कृत्तिकृतिमवारांस्तवप्रीतिपिपा
 सीसुखे स्मिन् द्विष्यन्मृगद्वेष्यात्
 वजसि । तथापिप्रत्यावाविरमतिम
 तीऽद्यापिप्रतधानजोर्ष्वर्षोतीनि
 पतममनिघावर्षटितमिति ॥ जी
 र्षम् . विदोर्षम् ॥ समारभ्यते
 । रमीर्षञ् । रमीर्षञ्च, टारिति
 मुम् ॥
 समारोपितः । वि० विषयवयुक्ते ॥
 सन्वयकृतारोपये । सन्वयक

समावास .

लिपते ॥ सम्यक् चारीपित ।
 समारोह । पु० सम्यगारोहणे ।
 नीचादूर्ध्वगमने ॥ सोपाने । समा
 रुद्धतेऽनेन० समारोहणम् । समा
 रोहतिवा । रुहे कर्मणि० भावे
 वाघञ् । पचाद्यञ्वा ॥
 समालम्बी । पु० भूतृणे ॥
 समालम्भ । पु० विलिप्ने । कुङ्कुमा
 दिविलिपे ॥ समालम्भनम् । डुल
 भष्प्राप्तौ । घञ् । उपसर्गात्ख
 ल घञोरितिमुम् । घातने ॥
 समालम्भनम् । न० विलिपे । घातने
 ॥ सम्यक् स्पर्शने ॥
 समालिङ्ग । पु० समालिङ्गने ॥
 समाली । पु० कुसुमाकरे ॥
 समावर्त्त । पु० विष्णौ । स सारथ
 क्रमसम्यगावर्त्तकद्रुतितथा । जन
 नमरथादिरूप स सारथक्रमज्ञौवा
 न प्रतिसम्यगावर्त्तयन् समावर्त्तक
 त्वर्थ० । समाङ्पूर्वाद्दिक्ख्यन्ता
 त्पचाद्यञ् । समावर्त्तनम् । वृ
 तु० । भाषिघञ् ॥
 समावर्त्तनम् । न० साङ्गाधीतवेदस्य
 गुरोरनुज्ञयागृहागमे । वेदाध्यय
 नानन्तरगार्हस्थ्यत्राधिकारप्रयोगकीक
 र्मणि ॥ सम्यूर्वावर्त्ततेर्ल्युट् ॥
 समावाय । पु० समुदाये । समू
 हे ।
 समावास । पु० स्थाने ॥

समास .

समाविष्ट । त्रि० आक्राते ॥
 समावृत्त । पु० लब्धानुज्ञे । साङ्ग
 वेदाध्ययनानन्तरत्वमिदानीगृह-
 स्थोभवेतिगार्हस्थ्यायगुरो प्रा
 प्तानुज्ञे ॥ समावर्त्ततेऽङ् । वृत्तु०
 । गत्यर्थेतिक्त ॥
 समाविदनम् । न० निविदने ॥
 नभाविश । पु० विन्यासे ॥ एकत्रस
 हावस्थाने ॥
 समाविशित । त्रि० सहावस्थिते ॥
 प्रविष्टे ॥
 समाश । पु० सहभोजने ॥
 समाश्रय । पु० वासस्थाने ॥ सम्य
 क्० आश्रय । सम्यगाधारे । स
 हाये ॥
 समाश्रित । त्रि० सम्यक् शरणागते
 ॥ सम्यक् प्रकारिणाश्रित ॥
 समाश्रयः । त्रि० सङ्घातविश्रवासे ॥
 समाश्रयास । पु० सम्यगाश्रवासे ॥
 समास । पु० सङ्घेपे । समर्थने
 ॥ ऐकपद्ये । पद्यो पदानावाए
 कीकृतौ । समसने ॥ समसनम्०
 पद्यो० पदानावा० एकपदीकर
 णम् समास० सङ्घेपे । भाषि
 घञ् । सचानेकपदैक्यम् । सच
 तुर्द्धा० प्रधानार्थस्यचातुर्बिध्यात्
 । तथाचिक्तमहाभाष्ये । इहकश्चि
 त्समासः पूर्वपदार्थप्रधान०
 कश्चिदुत्तरपदार्थप्रधान० कश्चि

समास .

दन्यपदार्थप्रधान . • कश्चिदुभय
पदार्थप्रधानइति ॥ पुनश्चद्विविधा
निष्ठाऽनित्यभेदात् । अविद्यमानि
त्वसमासः • अल्पपदविद्यमाना •
समसमानवाचत्पदरहितविद्यइ
तियावत । । तद्विज्ञोऽनित्य ॥
अपिच । कृततद्धितसमासैकशि
षसनाऽन्तधातुरूपा पञ्चतय •
। परार्थाभिधानइति • परमव्य
थैर्कस्तथाभिधानमितियावत् ।
हृत्त्वर्थनिधकांशकवःवयइ । सद्दि
भा । कौकिकीऽलौकिकश्च । पवि
निष्ठितत्वात्साधुर्लौकिक । प्र
थेगानर्हीऽसाधुरलौकिक । य
थाराजः पुरुषः । राजन्पसु •
पुरुषसु • इति । अविद्यमानित्व
समासीऽल्पपदविद्यमाना । समा
सम्पत्तुद्धेतिप्राथेबाद् • अव्ययी
भावतत्पुरुषबहुमोचिदुन्दाधिका
रश्चिभूतानामपिसहसुपितिबिधा
नात् । पूर्वपदार्थप्रधानोऽव्ययी
भावः • उत्तरपदार्थप्रधानस्तत्
पुरुषः • अन्यपदार्थप्रधानोबहुमो
चि । उभयपदार्थप्रधानोदुन्द्
इत्यपिप्राचांप्रबाद् प्राथेभिप्राय •
। सम्प्रति • अन्तगतकमिस्त्वाद्य
व्ययीभावे • अतिमाकादीतत्पुरु
षे • द्विवाः सपुत्रव्यादिवहुमो
ची • इतीष्टमित्यादिदुन्दुंवाभा

समासाद्यः

वात् । तत्पुरुषविशेषः कर्मभा
रय • तद्दिशिदिगु । अनेकपद
त्व इन्दुबहुमोच्योरेव • तत्पुरुष
कश्चिदेवेत्युक्तम् ॥ किञ्च । सुपा
सुपातिङानास्वाधातुनाऽप्यतिङांति
ङा । सुपतो गेतिचञ्चेय समास
वद्धिधेवुधे ॥ सुपा • राजपु
रुष • । तिङा • परमभुयत् । ना
का • कर्मकारः । धातुना • क
टम् • अत्रसम् । तिङा • तिङा •
पिबतखादत । तिङासुपा • क्त्वा
विचयवेतियर्थांतिबायांसाकृता
विचयणा । एहीडाद्वीग्यपदा
र्थेइति • मयूरव्यसकादौपाठात्
समासः । समुदाये । समुद्दे ॥
समासत्त • वि • सन्वगासञ्चिती •
सयुक्ते ॥
समासजनम् । न • समासहे । मेलने
सथेगि ।
समासतिः । स्त्री • स निबन्धे ॥
समासज्ञः । वि • प्रख्यासज्ञे । निब
टवर्तिनि ॥ समासीइतिस्व । प
दुष्ट • । गत्वर्थेतिङ् । समासा
द्यतीस्वरा ॥
समासदान् । पुं • तुम्ने । नन्दिह
चे ॥ वि • समासात्रये । समा
सविद्यहे ॥
समासादित । वि • चाङ्गी • प्राप्ते ॥
समासाद्यः । वि • प्राप्ये । गन्धे ।

समासोक्ति

आप्तुं शक्ये । समासाद्यते । षट्
लृ० । ऋहलोऽयत्
समासार्था । स्त्री० । समस्रायाम् ।
पूरुषकृतपदाकड् चायाम् । क
विशक्तिपरीक्षार्थं मपूर्त्तयै षपठ्य
मानायाम् । यथा । शतचन्द्र न
भक्तलमिति । तत्र० । दामोदरक
राघातविह्वलीकृतचेतसा । दृष्ट वा
णूरमङ्गेनेत्यादिना० सा० पूर्यते
॥ समासोक्त्यर्थे यस्याः ॥

समासोक्ति । स्त्री० । अर्थोक्तकारभेदे
॥ यथा । परीक्षितभेदकै स्त्रियै
समासोक्ति । प्रकृतार्थप्रतिपाद
कवाक्येन० श्लिष्टविशेषणमाहात्म्या
न्नतु विशिष्यस्यसामर्थ्यादपि० यदप्र
कृतस्यार्थस्यभिधानसासमासोक्ति
॥ उदाहरणम् । लहिजणतुभुवा
हुफसजीएसकीविउल्लासा । जष
लक्ष्मीतुहविरहेणहीज्जलादुव्वलाण
सा ॥ अत्रजयलक्ष्मीशब्दक्रीबल
कान्तावाचकत्व नास्ति । प्राकृत
स्यस स्क्रतन्तु । लब्धातववाहुस्पर्श
यस्या सकीप्युक्तास । जयलक्ष्मी
स्तवविहरेणखलूज्जलादुव्वलाननु
सेति ॥ अत्रवाहुस्पर्शाभप्रयुक्ती
ल्लासादिसाधारणविशेषणबलाज्जय
लक्ष्मीवृत्तान्तोनाधिकारत्तान्तरूप
तयागम्यतइतिसमासोक्तिरलङ्का
रः ॥

समाह्वय

समाहरणम् । न० । समाहारे ॥
समाहार । पु० । समुच्चये । ससमुदा
यकरणे । एकत्रकरणे । बहनाभि
ज्ञानावाञ्छव्यापारेणबुद्ध्यावापञ्चमू
लीत्रिभुवननवद्राशीकरणे ॥ सड्क्षे
प्रे । समूहे । स हतप्रधानेऽर्थे वि
शेषे ॥ यथा । कृषोपानहृषाकत्व
चम् । शमीदृषदमिति ॥ अत्र
स हतेरेकत्वादेकवचन नित्यक्तोभ
तावभवतो ॥ समाहरणम् । ह
ज० । घञ् । सम्यगाहारे ॥

समाहित । वि० । यतात्मनि । अ
नन्यमनसि । समाहितत्वमैका
ग्रयमनस श्रवणादिषु ॥ समाधि
स्थे ॥ उक्तसिद्धान्ते ॥ आहिते
॥ निर्विबाहीकृते । प्रतिज्ञाते ।
सश्रुते । अङ्गीकृते ॥ समाधीयते
स्म । क्त । दधातेर्हि ॥ सम्य
गाहित । स्थितेऽथा ॥ सावधाने ॥
अलङ्कारान्तरे ॥

समाहृत । वि० । सक्रमे लिते ॥
समाहृतिः । स्त्री० । सङ्गहे ॥ ममा
हरणम् । भाषितान् ॥ एककटं
काणामनेककटं काणावाएकाभि
प्रायाणां शक्यानां समाहरणे ॥ स
क्रियते० सङ्क्षेपेणप्रतिपद्यतेऽन
या । क्तिन् ॥

समाह्वय । पुं० । आहवे । सङ्गरे ॥
आह्वाने ॥ प्राणित्युते । पशुभिः

समिता

पक्षिभिराद्युते ॥ तस्यनिषिद्धत्व
यथा । द्यूतसमाह्वयस्यैवराजारा
द्र निवारयेत् । राग्यान्तकरणावेतौ
होदापीपृथिवीक्षिताम् । प्रकाशमे
तत्तास्कर्य्यं यद्देवनसमाह्वयौ । त
योर्निर्व्वप्रतौघातेनृपतिर्यत्रवानभ
वेत् ॥ अप्राणिभिर्यत्क्रियतेत
त्तौकीद्यूतमुच्यते । प्राणिभिः ।
क्रियतेयस्यसमिद्धय समाह्वय
॥ द्यूतसमाह्वयस्यैवयः कुर्वात
कायेतथा । तानसर्वाङ्घ्रातयेद्वा
जाशुद्रांश्चिजलिङ्गनइति ॥ स
समाह्वयस्तेऽथ । हुं अम्यर्वायाम्
। पृसौतिच । बाहुल्यकाज्ञा
त्वम् ॥

समाह्वय । स्त्री० शी० जिह्वायाम् । गी
जियासता० इ० भा० प्रसिद्धा ॥
समित् । अ० विन्दायाम् ॥
समित् । स्त्री० युद्धे । आयोधने ।
रण ॥ समयनम् । इगतौ । सम्य
दादित्वात्किप् । तुक् ॥
समित् । वि० सङ्गते । सम्यक्
इत् ॥
समिता । स्त्री० शी० शूमाशूर्णविश्वेति ।
मयदा० इ० भा० प्र० ॥ यथा ।
शीमाशुमाशुमाधीता कुर्वता । शी
षितासत । प्रेषितायन्मिष्य
ष्टाशानिता । समिताधुतेतिराजनि
र्वाण्ट ॥

समित्

समित् । स्त्री० पाजौ । सम्यराये
। अभ्यामर्हे । सङ्गामे । सभायाम्
॥ सङ्गमे ॥ साम्ये ॥ स इतौ ॥
सहविद्यमानामिक्षितेर्वामित् ।
प्रमऽस्याम् । समयनम् । समी
यतेवाऽस्याम् । इगतौ । त्तिन् ।
समयन्त्यस्यां ॥

समित् । पु० शी० इरी ॥ समि
तौयुद्धेजयति । जिजये । स ज्ञा
याभृत्वजोत्वादिनाश्चिमुभाग-
मः ॥ समिति युद्धेजयतीतिवा ॥
समितिनन्दन । वि० युद्धेत्सुक्ते ॥
नन्दतौतिनन्दन । समितौयुद्धे
नन्दन ॥

समित् । पु० बङ्गी ॥ समिति । इ
ण० समीणइतियक् ॥ सङ्गामे
सम्यगेतिजयार्थमथ ॥

समित् । वि० प्रज्वलिते । सम्यग्
दीप्ते । समिद्धिमावाहृतीर्णुषीतो
तियथा ॥

समित् । पु० किं शुक्लवर्णे ॥

समित् । स्त्री० अग्निसन्दीपनार्थं दृष्टय
काष्ठादी । इन्धने । एधसि । समि
न्धने । इन्धन० इ० भा० प्र० ॥
समिद्ध्यतेऽनया । जिह्वन्दीपनी
। सम्यदादित्वात्करणेकिप् । न
क्षीपः ॥ शीमाशुमाशु ॥ तस्यैव
यथा । प्रादेशभाषासमिद्धा । स
वल्कासपलाशिनो । समिध स

समी

कल्पयेत्प्राज्ञ सर्वकर्मसुसर्वदे
 तिमख्यपुराणम् ॥ हृन्दोगपरिशि
 ष्टेपि । नाङ्गुष्ठादधिकान्यूनसमि
 त्स्थूलतयाक्वचित् । ननिर्मुक्तत्व
 चाचैवनसकौटानपाटिता ॥ प्रा
 देशान्नाधिकानानानतथास्याद्विशा
 खिका । नसपचाननिर्भीर्याह्मि
 पुष्विजानतेति ॥ निषिद्धलक्षणय
 था । विशीर्णाविदलाङ्गुष्ठावक्रा
 स्थूलाद्विधाकृता । कृमिदृष्टाश्च
 दीर्घाश्चसमिधोनेवकारयेत् ॥ अत्र
 दोषायथा । विशीर्णायु चयक
 र्याद्विदलापुत्रनाशिनी । ह्रस्वाना
 शयतेपत्नीवक्रावन्धुविनाशिनी ॥
 कृमिदृष्टारे।गकरोविद्वेषणकरोद्वि-
 धा । पशून्मारयतेदीर्घास्थूलाचा
 र्यंविनाशिनीतितन्त्रम् ॥ नवय
 हाणांसमिधायथा । अर्कं । पला
 शः खदिरस्त्वपामार्गीयपिप्पल ।
 उदुम्बरः शमीदूर्वा, कुशाश्चसमि
 धः क्रमादिति ॥

समिध । पु० असिताचिंषि ।
 अग्नी ।

समित्वनम् । न० समिधि ॥

समिर । पु० बायी ॥ इ० द्वि० च
 न्द्र ॥

समी । स्त्री० शम्याम् । बीजगुप्या
 म् । समति । षम० । अच । गौ
 रादि ।

समीप .

समीकम् । न० साम्परोधिके । युद्धे
 । समनम् । षम० । अनीकाद्य
 खेतिकन् ॥ सम्यगयनवा । ईगत्या
 दौ । बाहुलकात्क ।

समीक्षम् । न० भाङ्स्थशास्त्रे ॥

समीक्षणम् । न० सम्यङ्निरूपणे ॥
 प्रेक्षणम् ॥ सम्यक्प्रकारेणैवैव
 दर्शनम् ॥

समीक्षा । स्त्री० तत्त्वे ॥ बुद्धौ ॥ नि
 भालने । समीक्षणे । दर्शने ॥
 मीमासाशास्त्रे ॥ सम्यगौक्षणमन
 यावा । ईव० । गुरोश्चेत्य । टा
 प् ॥ यत्ने ॥

समीच्य । त्रि० समीक्षणीये । दर्श
 नीये ॥

समीच्यमाण । त्रि० प्रेक्ष्यमाणे ॥

समीच । पु० समुद्रे । अङ्गुपारे ॥
 स वन्तियस्मिन् ॥ इण् ० । समी
 णङ्कतिचट् दीर्घत्वञ्चधाती ॥

समीची । स्त्री० शम्याम् । एण्ड्याम्
 ॥ बन्दनायाम् ॥ टित्वान्डीप् ॥

समीचौनम् । न० सख्ये । ष्टेति । त
 थ्ये ॥ त्रि० तद्वति ॥ सम्यगेव ।
 विभाषाश्चेरदिक्स्त्रियामितिख
 । समः समि ॥ शीभने ॥

समीन । त्रि० समाम् । अधीष्टे ।
 भृते । भूते । भाविनि । समाया ।
 खः ॥ मौनसहिते ॥

समीपः । त्रि० अथ्यवहिते । निकटे

समुचित .

॥ सङ्गताभाषायस्मिन् । ऋक
परिष्व समासान्त । द्रव्यन्तव
पसर्गेभ्योपदेत् ॥

समीपकम् । न० निकटे ॥

समीपता । स्त्री० समीपत्वे । सामीप्ये
। नैकव्ये ॥

समीर । पु० मासुते । प्रवसने । म्य
शने । वाथी ॥ सम्यगोरयतिगच्छ
ति । ईरयतिप्रेरयतेरा । ईरगती
कम्पनेन । अच् । स्वातिनक्षत्रे ।
समीरुष्ये ॥

समीरय । पु० प्रवसने । नभस्सति
। वाति । पवने ॥ सम्यगोरयति०
गच्छति० सम्यगोरयतिप्रेरयतिवा
। ईर० । युच्० ल्युर्वा ॥ पथिकी ।
पान्ये ॥ माथिज्भक्ती । मरुवकी ।
मरुवा० इ० प्र० पुष्पशब्दे ॥

समीरसार . । पु० विष्णे ॥

समीरित . । नि० उहोपिती । चित्ते
॥ समीर्यतीत्य । ईर० । क्त ॥

समीहन . । पु० विष्णौ । सृष्ट्याद्यर्थे
समीहते । ईह० । गन्द्यादित्वा
ल्ल्यु ॥

समीहा । स्त्री० वाञ्छायाम् ॥ सम्यगी
हनमनया । ईह० । गुरोःस्येत्व . ॥

समीहित . नि० वाञ्छिते ॥ सम्य
कईहित ॥

समुख . नि० वाग्मिनि । वावटूके ।

समुचितः । नि० अथाये ग्यं । स

समुच्चय .

म्यगुचित ।

समुच्चय . । पु० सहावस्थानलक्षण्ये०
एकाधिकरथ्ये ॥ समाहारे । रा
शौकरथे । यथा । राशौडधीर्बहु
नास्रसमाहार समुच्चय । वा
र्थविशिषि । परस्परनिरपेक्षस्थानेक
स्थैकस्मिन्नन्वये ॥ यथागार्थ्यावा
त्यस्रपक्षतिपठतिचक्षेच ॥ समु
च्चयनम् । चिञ् . । एरच् . ॥ ह
न्दे ॥ अर्थाङ्कारभेदे । यथा । त
त्सिद्धिद्विताधिकस्मिन्वचान्यतस्तत्
कारभवेत् . समुच्चयोऽसौ ॥ तथा
प्रस्तुतस्यकार्थस्य . एकस्मिन्सोध
कीत्यते . साधकान्तराण्ययसम्भ
वन्तिससमुच्चय उदाहरणम् । दु
र्बारा स्वरमागंषा . प्रियतमीदू
रेमनीत्सुत्सुर्कागठ प्रेमनववयीऽ
तिक्कठिनाः प्राणा . कुकनिर्मक
म् । स्त्रीत्वधैर्बिदिधिगणवसु-
इत्काण . ज्ञातान्तीक्ष्णीनासद्यश्च
तुला कथमुविरह सीठस्यइत्व
शठ ; ॥ अत्रविरहासइत्वस्वरमा
गंषाएवकुर्वते . तदुप्रियतमदूरस्थि
ष्याद्युपात्तम् । एषएवसमुच्चय .
सद्योगीऽसद्योगी . सदसद्योगीचप
र्थवस्यतीतिनपृथग्लक्ष्यते । तथा
हि । कुकममलिनभद्रामूर्त्तिर्म
ति . श्रुतवाक्मिनीभुजवशमलस्यो
तालक्ष्मी . प्रभुत्वमखशिखतम् । प्र

समुच्छ्रय .

कृतिमुभगाह्ये तेभावाऽमीभिरयज
 नेत्रजतिसुतरादर्पराजस्तएवतवा
 हुशो ॥ अत्रसतांयोग • उक्तोदा
 हरणे स्वसतायोग • शशीदिवसधू
 सरौ • गलितशौबनाकामिनी •
 सरौविगतवारिज • सुखमनचर
 खाकृती । प्रभुर्जनपरायण • सत
 तदुर्गत सज्जनानृपाङ्गणगत •
 खली • मनसिसप्तशल्यानिनि ॥
 अत्रशशिनिधूसरेशल्येशल्यान्तरा
 षीतिशोभनशोभायोग ॥ द्विती
 य समुच्छ्रये यथा । सत्त्वन्यायुग
 पद्यागुणक्रिया । गुणौचक्रियगुण
 क्रिया • क्रमेषोदाहरणम् ; वि
 दलितसकलारिक्कलतबबलमिदम
 भवदाशुभिमलध्व । प्रखलमुखा
 निनराधिपमलिनानिचतानिजाता
 नि ॥ अथमेकपदेतयावियोग प्रि
 यवाचीपगत सुदु सहेमि । न
 बवारिधरोदयादहोभिर्भूषितव्यस्र
 निरातपत्वरम्यै कालुषस्रतबाहि
 तीष्वकस्मात्सितपङ्केरुहसोदरश्रि-
 चक्षु । पतितस्रमहीपतेन्द्रतेषा
 नपुषिप्रस्फुटमापदाकटाक्षै • ॥
 बहुनासमाहारे ॥ खलिकपीतन्या
 येनबहुनाकार्यसाधने । कारणाना
 समुद्योग . सद्द्वितीय समुच्छ्रयः ॥

समुच्छ्रये . । पु० विनाशे ॥

समुच्छ्रय . । पु० विरोधे । वैरे ॥ उ

समुत्पन्न

त्संधे । उद्गतौ ॥ सृष्टुर्जर्णश्रय
 थम् । शिञ् • । एरच् ॥
 समुच्छ्राय • । पु० समुच्छ्रये ॥ सम्य
 गुच्छ्राय • ॥
 समुच्छ्रित । चि० उच्चे ॥
 समुज्जित । चि० त्यक्ते ॥ समुज्जित
 तेषा । उज्जितउत्तमर्गे । त्त ॥
 समुत्कीर्ण • । चि० सम्यगुल्लेखिते ।
 विद्धे ॥
 समुत्क्रम • । पु० जर्द्धगमने । स
 म्यगुत्क्रमे ॥
 समुत्क्रोश • । पु० कुरुरपक्षिणि ॥
 सम्यमुत्क्रोशति । क्रुश • । अच ॥
 समुत्त । चि० क्लिप्ते ॥ समुत्त
 । उन्दीक्तेदने । अकर्मकत्वात्
 कर्त्तरिक्तः । नुदविदेतिपक्षे नत्वा
 ऽभाव • ॥
 समुत्थ । चि० समुत्तथे ॥ समु
 त्यति ॥
 समुत्थनम् । न० समुद्योगे ॥ व्या
 धीनानिर्णये ॥ जर्द्धगमने ॥
 सम्यक्प्रकारेणोत्थाने । उठावना •
 जभाकर्ना • इ० भा० ॥ यथा ।
 इन्द्रध्वजसमुत्थान प्रमादान्नकृत य
 दि । तदाहादशमेवर्षे कर्त्तव्यना
 न्तरापुन • ॥
 समुत्थित • । चि० सम्यगुत्थिते ॥
 समुत्पतनम् । न० कूर्दने ॥
 समुत्पन्नः । चि० समुद्भूते ॥

समुदाय .

समुत्पिञ्ज । वि० अत्य तव्याकुलि ॥
समुत्पिञ्जते । पिजिहि नायाम् ।
अच् ॥ पु० भृशमाकुलसैन्ये ।
पिञ्जते ॥

समुत्सृक्त । वि० अनुरक्ते । स
स्यगुत्कस्थिते ॥ सम्यगिष्टार्थीद्यु
क्ते ॥

समुत् । वि० सानन्दे ॥ मुदास
ह्यर्त्ततेइ . ॥

समुदत्त । वि० कृपादेरुद्धृतजला
दी । उद्धृते । समुदध्यतीक्ष्णः ।
अधु० । ता ॥

समुदय । पु० सङ्घे । गर्धे ।
सङ्घे ॥ स युगे । रणे । युगे ।
समुदमे । समुदीयते । समुदय
तेषा । इय० । अयगतौषा ।
एरच्० । पञ्चाद्यञ्वा ॥ समीची
दये ॥ राज्ञाधान्यहिरव्याद्युत्प
त्तिस्थाने ॥ समुदयन्ति । उत्पद्यन्ते
• अस्मादर्थीः । एरच् ॥ दि
ने । न० खान्ने ॥

समुदागम . । पु० समन्ताजज्ञानि ॥
समुदाचार . । पु० अभिप्राये ।
आशये ॥

समुदाय . । पु० सङ्घे ॥ युगे ॥
समुदायते । अयगती । आङ्
प्र० ; । अच् । समुदयनम् ।
अप्रदानादौ घञ्वा ॥ पृष्ठस्था
यिष्यते ॥ उन्नते ॥

समुद्भवमकम्

समुद्भित । वि० समुत्पतिते
समुद्भते ॥ सम्यकप्रकारेणकथिते ॥
समुदीपणम् । न० पक्षिर्षापरस्य
रस्यद्रव्यागमने

समुद्ग . । पु० समुद्भक्ते ॥ समुद्गच्छ
ति । गच्छ० । अन्येष्वपीतिड ॥
यमकभेदे ॥ अर्थाभ्यासः । समु
द्ग स्यादस्यभेदास्त्रयामताः ॥ वि०
मुद्गसहिते ॥

समुद्गक . । पु० सम्पुठके । भूष
णाद्यावपने ॥ समुद्गच्छति । ग
च्छ० । अन्येष्वपीतिड . । स्त्री
र्थेकन् ॥

समुद्गत . । वि० उत्पत्तिष्ठी ।
समुद्गम । पु० ऊर्ध्वंगतौ ॥ उत्
पत्तौ ॥

समुद्भवमकम् । न० चित्तकाव्यप्रमे
दे ॥ यथा । अयशीभिदुराक्षीक्षि
क्षीपधामरणाहते ॥ अयशीभिदु
रा . क्षीक्षि . क्षीपधा . मरणाहते ॥
अस्यार्थः । अय शुभावहोनिधि .
अयशीभी . भाग्यवान् । सचासी
दुराक्षीक्ष . तैश्चस्त्रित्वाद्दृश्यंश्च
तिविशेषणसमासः . तस्मिन् । क्षी
पधामक्षीपाश्रयः क्तुपितृत्वार्थः
। अतएवरणाहते . रथार्थोत्पत्तिः
। क्षीपधामचासी . रणाहतेत्यत
स्मिन् . एवविधिवीरक्षीक्षि । अय
शीभिदुरा . स्वाम्यनादरनिमित्ता

समुद्भव

पकीर्त्तिनिर्दिष्टा • उपधा • उपा
 य • मरणादति • प्राणत्यागविने
 त्वर्थ • । का • नकापीत्वर्थ • ॥
 समुद्भूतम् । वि • उच्चैर्गीते ॥
 समुद्गोष्थं । वि • वमिते ॥ उत्तो
 लिते । कथिते ॥
 समुद्धृत । वि • अविनीते ॥ स
 मुद्गोष्थे ॥ समुद्धन्तिस्म • स
 मुद्धन्यतेस्मथा । इतोर्गत्वर्थत्वा
 त्कर्त्तरि क्त कर्मणि वा ॥
 समुद्धरणम् । न • उद्धरणे ॥ स
 म्युद्ध्रियते । उद्धरतेर्लुट् •
 भाविषा ॥ वान्तात्ने ॥ उन्नये ॥
 भुक्तोज्जितोन्मूलितयो • स्यादुद्ध
 रणमुन्नयेइतिरभस • ॥
 समुद्धर्त्ता । वि • उद्धारकर्त्तरि ॥
 श्रीगुरौ ॥ सम्यगनाथासिन • उत् •
 ऊर्ध्वे सर्वबाधावधिभूतेशुद्धित्रस्त
 विधर्त्ता • धारयिता ॥ उन्मूलयि
 तरि ॥ यथा ॥ अनन्वार्णासमुद्ध
 र्त्तुरितिरत्तु ॥
 समुद्धृतः । वि • समुत्कीर्त्ते ॥
 अपनीते ॥ उत्थापिते ॥ यथा ।
 जलोधमन्नासचराचराधराविषाण
 कीव्याखिलाविश्वमूर्तिना । सम
 द्धृतायेनवराहरूपिणासमेखयन्मू
 र्भंगवान्प्रसीदतु ॥ सम्यक्प्रका
 र्त्तु उद्धृत ॥

समुद्भव • । पुं • उत्पत्तौ ॥ कार्त्तु

समुद्भक्तान्ता

सम्यगुद्भव ॥ समुद्भवत्यस्मादा ।
 अपादीनार्थे ॥ भुवोऽद्देरम् ॥
 समुद्भूत । वि • समुत्पन्ने ॥
 समुद्र । पुं • अश्लोधी । तद्यपर्या
 या । समुद्रो • ब्विरकूपार • पा
 रावार • सरित्यति । उदन्वानु
 दधि • सिन्धु • सरस्वान् • साग
 रो • शंख • । रत्नाक्षरो • जल
 निधि • याद पति • रपाम्पतिरि
 ति । समुनत्ति • उन्दी • । स्फा
 यीतिरक् ॥ अन्द्रोदयेसम्यकउन्द
 न्तिक्त्वन्तिच्चापोयश्वा । उपा
 श्चैवसमुन्देनससमुद्रइतिस्मृतश्च •
 वायुपुराणम् ॥ समीचीना • उ
 द्रा • जलचरविशेषायस्मिन्निति वा
 ॥ सहसुद्रयामर्यादयावर्त्तते • इ
 ति वा ॥ परमात्मनि ॥ समुत्पद्य
 भूतानिद्रवतिलयगच्छन्त्यस्मिन्नि
 तिव्याख्यानात् । सङ्ख्याविशेषि
 ॥ अन्त्यादि श्रुतिगुण समुद्रइति
 रामायणटीकायांमाहेन्द्रव्याख्या
 नात् ॥ ढगणस्यद्वितीयपर्याये ।
 आदिगुणचिकले • ५।॥ वि • सु
 द्भक्तान्तासहितेपदादौ ॥
 समुद्रकफः । पुं • समुद्रर्षेणे ॥ स
 मुद्रकफइव ॥
 समुद्रकान्ता । स्त्री • नद्याम् ॥ समु
 द्भक्तान्ता । समुद्रः कान्तोयस्या
 वा । पृक्तायाम् ॥

समुद्रयात्रा

समुद्रगा । स्त्री० नद्याम् ॥
 समुद्रगृहम् । न० जनयन्त्रालये ।
 पा० हारिक घरः । इ० भा० वि०
 शेष ॥
 समुद्रचलुक । पु० अगस्त्यमुनी ॥
 समुद्रचलुकीगण्डूपीस्य ॥
 समुद्रदायिता । स्त्री० नद्याम् ॥
 समुद्रनवनीतम् । न० पोयूषि । च
 न्द्रे ॥ समुद्रखननवनीतमिव ॥
 समुद्रनेमि । स्त्री० समुद्रमेखका
 याम् । भूमौ ॥ समुद्रीनेमिरि
 वनेमिरस्या ॥
 समुद्रफलम् । न० अश्वफले ।
 औषधविशेषि ॥ तद्गुणायथा ।
 फल समुद्रस्यकटूष्णकारि० वाता
 पङ्गुभूतनिरोधकारि । त्रिदोष
 दाबाननदोषहारिकफामयभ्रान्ति
 निरोधकारीतिरा० नि० चण्ट० ॥
 समुद्रफेन । पु० फेने । अश्व
 कफे । हिण्डीरे ॥ समुद्रफे
 नश्चक्षुष्योखिलन शीतल सर ।
 कषायीविषपित्तघ्न । कर्णसकफह
 ल्लघु ॥
 समुद्रमेखला । स्त्री० भुवि । अ
 चलायाम् । विष्णुभरायाम् ॥
 स्थिरायाम् ॥ समुद्रीमेखलाय
 स्याः ॥
 समुद्रयात्रा । स्त्री० पीतिसमुद्रग
 मने । समुद्रयात्रादयः कक्षी

समुद्रलक्षणम्

निपिहायथा । समुद्रयात्रास्त्रीका
 र कमण्डलुविधारणम् । वि
 जानामसवर्णासुकन्यासूपयमस्तथा
 । देवरेणसुतौत्पत्तिर्मधुपर्कपश्या
 र्धध । मासादन तथाश्राद्धे वा
 नप्रस्थाश्रमस्तथा ॥ दत्तायाश्चैव
 कन्यायापुनर्दानं वरश्च । दी
 र्घकाल ब्रह्मचर्यं नरमेधाश्चमेधकौ
 ॥ महाप्रस्थानगमन गीमेधश्च तथा
 मख । इमान्धर्मान्कलियुगेव
 ज्ञानाद्दुर्मनोषिवदतिहङ्गारदो
 यम् । अपिच । एतानिषीक
 गुपर्येकक्षीरादौमहात्मभि । नि
 वृत्तितानिकर्माण्यवस्था० पूर्व
 क बुधेरित ॥
 समुद्रयानम् । न० पीते । बह्वि
 ॥ यथा । समुद्रयानेरत्नानिमहा
 मूल्यानिसाधुभिः । रत्नपरीक्ष
 कः सार्द्धमानयिष्ये बहूनिचितिव
 राहपुराणम् ॥
 समुद्रयायी । वि० समुद्रेवहिना
 दिनाद्वीपान्तरगामिनिजने ॥ स
 मुद्रयायीवन्दीचतैलिक कूटका
 रक । इतिमनु० । समुद्रयायि
 भिः सार्द्धे स विद सूच्यनिर्गतइ
 तिवराहपुराणं ॥
 समुद्ररसना । स्त्री० पृथग्याम् ॥
 समुद्रीरसनाकाञ्चीयस्याः ॥
 समुद्रलक्षणम् । न० काली । चिक

समुन्दनम्,

टे । सामुद्रे ॥ समुद्रखलवणम् ।
 समुद्रजलजात लवण वा ॥
 समुद्रबङ्ग । पु० वाडवे । बड
 धानले ॥
 समुद्रविजय । पु० वृषाहर्तृपितरि ॥
 समुद्रसिन्धुसङ्गमः । पु० । तीर्थ
 विशिषि ॥
 समुद्रसुभगा । स्त्री० गङ्गायाम् ॥
 समुद्रा । स्त्री० शब्दां ॥ श्रम्या ॥
 समुद्रान्तम् । न० जातीफलै ॥ अ
 व्यावसानि ॥
 समुद्रान्ता । स्त्री० तुण्डिकेय्यम्
 कापास्याम् ॥ समुद्रोन्तोयस्या ॥
 यहा । सुद्रयोसहवर्तमानान्त
 समीपीयस्या । आच्छादकत्वात्
 ॥ दुरालभायाम् । योसि । यवासि ॥
 समुद्रोन्तोऽस्यस्या । अर्थआद्य
 च् ॥ समुद्रोन्तोऽस्यावा ॥ मरु
 म्नालायाम् ॥ पृक्कायाम् ॥ स
 मुद्रीतोऽस्या ।
 समुद्रांस्वरा । स्त्री० पृथिव्याम् ।
 अचलायाम् ॥ समुद्रींस्वरवसन
 यस्याः ॥
 समुद्रायणा । स्त्री० नद्याम् । स
 रिति । समुद्रीऽयन गतिर्वासा ॥
 समुद्रारु । पु० याज्ञविशिषि ॥ से
 तुभ्ये ॥ तिमिङ्गिले ॥
 समुद्रक । पु० प्रादुर्भावे ॥
 समुन्दनम् । न० आद्रींभावे । स्त्री० ।

समुल्लिखन्,

स्तने । उन्दी० ल्युट् ॥
 समुन्न । त्रि० आद्रे । समुन्नति ।
 उन्दी० अकर्मकत्वात् कर्त्तरिक्त ।
 नुदविदेतिपक्षे नत्वम् । सम्यगुन्न
 क्तिन्न वा ।
 समुन्नत । त्रि० समुन्नद्धे ॥
 स्तम्भविशिषि । इ० धरणि ॥
 समुन्नति । स्त्री० समुच्छये । उत्से
 धे ॥ अतिवर्षी ॥
 समुन्दध । त्रि० समुद्भूते । प
 गिडितभ्रान्ये ॥ गर्विते । दृष्टे ॥
 जध्वं बधे ॥ प्रभौ ॥
 समुन्नय । पु० समुच्छये
 समुन्नाह । पु० उच्छये ॥
 समुपक्रम । पु० आरम्भे ॥ समुपक्र
 मणम् । क्रमु० । घञ् ॥
 समुपजीषम । अ० आनन्दे । कल्या
 णार्थे ॥ समुपजीषणम् । जुषीप्रौ
 तिसीवनयो । अम् प्रत्यय ॥
 समुपस्थित । त्रि० प्राप्ते ॥
 समुपेत । द्वि० सम्प्राप्ते ॥
 समुपियवान् । त्रि० सम्यगुपगति ॥
 समुल्लसत् । त्रि० सम्यगुल्लासयुक्ते ॥
 यथा । दरक्षितसमुल्लसद्दनकान्ति
 पूरान्मृतैर्भवानलविभर्जिताननि
 शमूर्जयन्तीनरान् । चिदेकमयच
 न्द्रिकाचयचमत्कृतितन्वतीतनेतु
 ममशतनी । समुद्विद्यन्तनोरङ्गना ।
 समुल्लिखन् । त्रि० आदादिनाभूमि

समृद्ध

खननकर्त्तरि ॥
 समुल्लेख । पु० सम्यक्कथने । सम्यग्
 चारणे ॥
 समूढ । त्रि० पुष्पिते । भुम्ने ॥ स
 योजाते ॥ अनुश्रुते । शिधिते
 ॥ दमिते ॥ ऊढे ॥ विवाहिते ॥
 समूह । पु० अजिनयानौ । हरिष्य
 प्रभेदे ॥ श्रीभनाबुरुषस्य ॥
 समूल । त्रि० सप्रमाणके । मूलस
 हिते । मूलिनसहवर्त्तमानवृत्ति
 तथा ॥
 समूह । पु० व्यूह । सन्दोहे । व्रजी
 । समुदाये । समूहः ॥ ऊह०
 घञ् ॥
 समूहचारः । पु० चारनिकुरम्बे ॥
 समूहगन्धम् । न० जवादिनि । गन्धा
 व्य ॥
 समूहनी । स्त्री० ऊहन्याम् । सन्ना
 कान्याम् ॥
 समूहित । त्रि० एकत्रोक्तम् ॥
 समूह्य । पु० यज्ञान्नी । परिचा
 व्ये । उपचार्ये ॥ समुह्यते० सम
 ह्यतेवा । बहुप्रापणे० ऊहवितर्के
 वा । अग्नीपरिचार्योपचार्यसम
 ह्यवृत्तिसाधुः । अग्निवारणार्थे
 व्यक्तविधिषि ॥
 समृद्धः । त्रि० अधिकदूर्ध्वे । समृ
 धियुक्ते ॥ समृद्धोत्तमः । ऋधुह
 दूर्ध्वे । अकर्मकत्वात्कर्त्तरिक्ता ॥

सम्पत्० द०

समृद्धि । स्त्री० महदूर्ध्वे । एधाया
 म । धनसम्पत्तौ । अपेक्षितार्थस
 म्पत्तौ ॥ समर्चनम् । ऋधु० ।
 क्तान् ॥
 समेत । त्रि० मिलिते । स युक्ते ॥
 यथा । श्रीनाथिनसमेतास्वच्छन्दकुस
 क्केलिमिति ॥ अपिष । नामसमेत
 कृतसङ्कोतवाद्यतीन्द्रुवेष्टुमिति ॥
 समेत्य । अ० मिलित्वेत्त्वर्थे ॥
 समेधित । त्रि० सम्यग्धृते ॥
 समेदकम् । न० मधिताधाम्बुद्धिनि
 । उद्भिद्धति ॥ समसुद्धकयध्विन् ॥
 समीसा । पु० खनाम्बेवलीकभाषा
 याम सुदशास्त्रे चप्रसिद्धेखाद्यवि
 शेषे ॥ निर्माणप्रकारायथा मण्ड
 कस्यकृतापट्टीपूरणेनप्रपुरिता ।
 विद्यमृत्वाटकाकार सन्धिलिष्येत्क
 निष्ठया । हृतेपक्षित्त्वमेसितिनाम्ना
 बहोतिसूपक ॥ सुवच्यंवातजिद्
 ल्यवृष्य पितापहगुरु । विशिषाच
 मुषीधीहिमांसमेदात्सजायते ।
 सम्पत्ति । स्त्री० विभधीत्वर्थे । ल
 क्तयान् । सम्पदि ॥ साक्षिगानपत्नी
 यथा । हेगानपत्नीसम्पत्ति पूजिता
 चसुरैर्नरैः । सर्वसिक्कादरिद्राञ्ज
 गत्सुचययाविनेतिभागवतम् ॥ इ
 टप्राप्ती ॥ सम्पदनमनयोवा । प
 दगतौ । स्त्रियाङ्कत्तान् ॥ सुक्तौ ।
 ऋद्धिनामौवधौ ॥ शुचोत्वर्थे ॥

सम्पत् द्.

सम्पत्. द्. । स्त्री. भूती ॥ गुणीत्क
 र्त्वे । हारभेदे ॥ सम्पदनमनयावा
 । पद. । सम्पदादित्वात् क्विप् ॥
 अथसम्पदश्च्यन्ते स्वल्पेकमं शिक
 मंथ . । महतश्चिन्तन सम्पत्तया
 प्राप्यमहाफलम् ॥ इतीयताराया
 म् ॥ वासनासन्ततीशरीरारम्भका
 लीपुण्यादिकमंभिरभिव्यक्तावाम्
 । साहिधा । देवी. आसुरीति
 भेदात् . । अनयोर्विस्तारस्तुभगव
 द्ज्ञोतायाषोडशाध्यायेयथा । श्रीभग
 वानुवाच । अमयसत्त्वस शुद्धिर्ज्ञा
 नयोगव्यस्थिति । दान दमश्चयज्ञ
 स्रस्त्राध्यायस्तपश्चार्जवम् । अह
 सासत्त्वमक्रोधस्व्यागप्रशान्तिरपैशु
 नम् । दयाभूतेष्वजेलुपत्वमार्दव
 श्चैरचापलम् ॥ तेज जमाधृति
 शौचमद्रोहानातिमानिता भव
 तिसम्पद् देवीमभिजातस्यभारत
 ॥ दम्भोर्दुर्षीभिमानश्चक्रोध . पारु
 ष्यमेववच । अज्ञानश्चाभिजातस्य
 पार्थसम्पदम सुरीम् ॥ देवोसम्प
 द्दविमोक्षायनिषत्थायासुरीमता ।
 माशुच सम्पद्देवीमभिजातोसि
 पाण्डव ॥ दैभूतसर्गोलीकस्मिन्
 देवसासुरएवच । देवोविस्तारश्च
 प्रोक्तसासुरपार्थमेश्वर ॥ प्रवृत्ति
 च्छनिर्वृत्तिश्चजनानविदुरासुरा ।
 नशौचनापिचाचागिनसत्य तेषुवि

सम्पत्. द्.

द्यते ॥ असत्यमप्रतिष्ठन्ते जगदाहु
 रनीश्वरम् . । अपरस्परसम्भूत कि
 मन्यत्कामहेतुकम् . । एतादृष्टि
 मवष्टभ्यनष्टात्मानोऽत्यबुद्धय ।
 प्रभवन्त्युपक्रमण क्षयायजगतीऽ
 हिता . ॥ काममाश्रित्यदुष्पूर दम्भ
 मानमदान्विता । मीहाद्गृहीत्वा
 ऽसद्व्याहान्प्रवर्तन्ते ऽशुचिब्रता
 ॥ १० ॥ चिन्तामपरिमेयाश्चप्रलया
 न्तामुपाश्रिता । कामोपभोगपर
 म एतवदितिनिश्चिता । आशा
 पाशशतैर्बद्धा कामक्रोधपराय
 णा . । ईदृन्ते कामभोगार्थमन्याये
 नार्थमश्नुयान् ॥ इदमद्यमयालब्ध
 मिद प्रापयेमनेरथम् । इदमस्ती
 दमपिमेभविष्यतिपुनर्जनम् ॥ अ
 सौमयाहत . शत्रुर्हनिष्येचापरा
 नपि । ईश्वरैरहमह भोगीसिद्धो
 ह बलवान्सुखी ॥ आक्योभिजन
 वानस्मिकीन्योस्तिसदृशोमया । य
 च्येदास्यामिमोदिष्यद्व्यज्ञानविनी
 हिता ॥ अनेकचित्तविभ्रान्तामो
 हजालसमाहता . ॥ प्रसक्ताकाम
 भोगेषुपतन्तिनरकीऽशुचौ ॥ आत्म
 सन्नावितास्तब्धमनमानमदान्वि
 ता . । यजन्ते नामयज्ञे स्तेदम्भेना
 विधिपूर्वकम् ॥ अहङ्कारबल द
 र्पकामक्रोधश्चस श्रिता . । ममात्म
 परदेहेषुप्रहिषन्ते ऽभ्यसूयका ॥

सम्पराय .

तानह द्विषत । क्रूरान्स सारिषुन
 राधमान् । क्षिप्रम्यजस्त्रमशुभाना
 सुरीष्वेवथानिषु । अ.सुरीयानि
 मापद्मान् टाजन्मनिजन्मनि । मा
 मप्राप्यै वक्तीन्तेयतलोयान्यधमाग
 तिम् ॥ २० ॥ त्रिविध नरकस्त्रेद
 द्वारनाथनसोत्पन्नः । काम क्रो
 धस्तयालोभस्तस्मादतत्त्रय व्यजेत्
 ॥ एतेर्विसुक्त कौत्स यतनीद्वारे
 क्षिभिर्न । आचरन्त्यात्मन श्रे
 यस्ततोया'नपरांगतिम् ॥ य . शा
 स्त्रविधिमुत्सृज्यवर्ततेकामपारत
 । नमसिद्धिमवाप्नोतिनसुखनपरां
 गतिम् ॥ तस्माच्छ'स्त्रप्रभाषकोका
 र्याऽकार्यं यवस्थिति । सास्वाशा
 स्त्रविधाने'स्त कर्मकर्तुमिहाहंसि
 ॥ २४ ॥ इति ॥

सम्पदम् । न . समेपदयुगे ।
 सम्पद्यमान । त्रि . मिश्रिते ॥
 सम्पद्या । स्त्री . अकर्म । नाचारसे ।
 सम्पद्र । त्रि . सम्पत्तिसञ्चिते । स
 मृद्धि ॥ साधिते ॥ सङ्गते । ए
 कोभूते ॥ विशिष्टे ॥ सम्पद्यतीत्य
 । पद . । क्तः । रदाभ्यामिति न
 त्वम् ॥
 सम्परायः । पुं . समीक्षे । युद्धे ॥
 चापदि ॥ उत्तरकाक्षे ॥ सम्यक्
 परेकाक्षिर्ब्रूयतीति सम्पराय' . पर
 क्षिणकसन्निभं . इति आख्याता

सम्पादितः

॥ सम्परायणम् । इब् . । परच्
 अय . इगतीया । घञ् ॥
 सम्परायकम् ।) न . युद्धे ॥
 सम्पराधिकम् ।)
 सम्परेत । त्रि . कृते ॥
 सम्पर्क' । पु . मेलके ॥ रती । मर
 ते ॥ सम्बन्धे । सयोगे ॥
 सम्पर्की । त्रि . सम्पर्क'विशिष्टे ॥
 सम्पर्क' । पु . आरम्भे ॥ सम्पर्क
 पाक्षे । त्रि . तर्क'के । याचक्षे ॥
 छुष्ट ॥ सम्यक्पाक्षे स्या ॥ सम्यक्
 पचनम् . सम्यक्पच्यतेऽनेनवा ।
 छुपचम् . । इतथेति घञ् ॥
 सम्पाट' । पुं . तर्क' । धृ . अ .
 माणा ॥
 सम्पात . । पुं . पक्षगतविशिष्टे । प
 तने ॥ सम्भूयपतने ॥ सञ्चारी ॥
 सम्यक्पतनम् । पतृच्छ . । घञ्
 ॥ सम्यक्पतन्यनेनिति व्युत्पत्त्या .
 कर्म'श्च . अथे ॥
 सम्पाति . । पुं . पक्षिराले । अहथा
 त्तमे . जटायुषिण्य छे भ्रातरि ॥ स
 न्यक्पाति । पातिरति . ।
 सम्पातिक . । पुं . सम्पाती ॥
 सम्पादकः । त्रि . निष्पादके । सम्प
 द्भकर्त'रि । धनादिषड्पाचके ॥
 सम्पादनम् । न . निष्पादने । अकर्म
 ने ॥
 सम्पादितः । त्रि . शीजिते ॥ स

सम्पन्नात .

धिते ॥

सम्पीड . पु० . नादने ॥

सम्पीडनम् । न० . सम्यक् प्रकृतिव्य
यने ॥

सम्पुट । पु० . लुप्तवके ॥ समुद्रके ॥
पेटके ॥ एतज्जातीयेभ्यमध्यवर्ति
नि ॥ रतिवन्धविशेषे ॥ यथा । स
म्पसार्योभयौपादौषध्यागतकक्षि
लक । भगलिङ्गस्यस योगाद्रमते
सम्पुटेऽहिस ॥

सम्पुटक । पु० . समुद्रके । भूषणा
द्यावपने । उवा० . इ० . भा० . प्र० ।
सम्पुच्यते । पुटस श्लेषार्थे । कुन् ॥
सम्पूर्णं । पु० . रागजातिविशेषे ॥
यथा । श्रीडव पञ्चभि प्रोक्त ।
स्वरैः षड्विस्तुषाडव । सम्पूर्णं ।
सप्तभि प्रोक्तोरागजातिस्त्रिधामते
ति ॥ वि० . न्यूनस्वदीर्घरहिते । क्त
तुक् । परिपूर्णं ॥ साङ्गं ॥ सम्पू
र्वतीस्य । पूरी० । यत्नत । कर्त्त
रि० . कर्मविशेषः ॥

सम्पुक्त . । वि० . खचिते । मिश्रिते ।
क्षरम्बे । कबरे । मिश्रे ॥ सयुक्ते
। ससृष्टे । सम्पुच्यतेस्य । पृची०
। क्त ॥

सम्पुञ्जाल । पु० . तपोविशेषलब्धस
ञ्जकीवानप्रस्थविशेषे ॥

सम्पन्नात . । पु० . समाधिप्रभेदे ॥

वि० . सम्यक् प्रकर्षेण ज्ञाते ॥

सम्प्रदानम्

सम्पन्नातसमाधि । पु० . सविकल्प
कामनाधी ॥ ब्रह्माहमस्मीतिचिन्त
यते । यावच्चेतोव्यापृतिस्त्वावत्स
म्पन्नातसमाधि ॥

सम्पतापन । पु० . कुम्भीपाके ॥

सम्प्रति । अ० . अधुनार्थे ॥ सम् . प्र
ति० . एतयो समाधारद्वन्द्व ॥
न्याय्ये ॥

सम्प्रति . । पु० . पूर्वकल्पस्यार्द्ध
भेदे ॥

सम्प्रतिपत्ति । स्त्री० . उत्तरविशेषे ।
साध्यस्यस्यकथ० ॥ शुक्लसिधो
ग प्रत्यर्थीयदित प्रतिपद्यते । सातु
सम्प्रतिपत्ति आञ्छास्त्रविहित
दाहता ॥ निखये ॥ उत्पत्तौ ॥

सम्प्रतिपन्न । वि० . सम्यग्ज्ञाते ॥

सम्प्रतिष्ठा । स्त्री० . स्थितौ ॥

सम्प्रतीति . । स्त्री० . सम्यक्स्थितौ
॥ सम्यक्ज्ञाने ॥

सम्प्रत्यय । पु० . षादरे । भक्त्यतिश
ये ॥ ज्ञाने । निखये ॥ यथासन्ना
सम्प्रत्ययायस ज्ञात्वनिखयायेतित
दर्थं ॥

सम्प्रदाता । वि० . दातरि । सम्प्रदा
नकर्त्तरि ।

सम्प्रदानम् । न० . दानपात्रे । चतुर्थी
कारके । त्यागेर्हृश्ये ॥ सम्यक् प्र
कर्षेण दीयतेऽस्मीतत् । सम्यक् प्र
पूज्यदान वा ॥

सम्प्रदाय .

सम्प्रदाय । पु० गुरुपरम परागतस
दुपदेशि । अत्रायि ॥ आगमोक्ता
वैष्णवसम्प्रदायायथा । श्रीशिवउवा
च । वैखान सोमवेदादीश्रीराधा
ब्रह्मभीतथा । गोकुलेशिमहेशानित
थाब्रह्मावनीभवेत् ॥ पाञ्चरात्र प
ञ्चम स्थातृषष्ठ श्रीश्रीरक्षेष्वाव
। रामानन्दो हरिव्यासो निस्वार्कध
मसुपरि ॥ ततोभागवतो देविदश
भेदा प्रकीर्त्तिता । शिखासु
राजौजटोषैव दिशिदशडोक्तमेषव ॥
एकदशडोमहेशानिश्रीरक्षेष्वावैव
। सप्तपाशुपता . प्रोक्तादशधावै
ष्वाभसता । पतैर्षावासन देवि
शृणुयन्नेनशास्त्रवि । विवेष्टसर्वस
व्यप्ययस्तद्वतिसर्वेष्वव ॥ वैख
नसादिदक्षाद्यैर्भूषित . स्मार्त्तवै
ष्वावः । श्रीराधाब्रह्मभ देविशृणुय
न्नेनशास्त्रवि ॥ भैष्वावाचारनिर
तीविष्णुतन्त्रैकपारम । अनन्दधि
ता . शान्तात्माविष्वाचित्त . परायण
॥ श्रीराधाब्रह्मभीदेविगी कुलेशशृणु
प्रिये । नानाभूषणसम्पन्नो नाना
सुगन्धिभूषित . गोकुलप्रोष
यिताक्षैलिकृष्णस्वरूपधृक् । शरीर
मर्थप्रार्थासतस्त्रिवेदनकारक . ॥
अन्त . शक्तिपरीदेविबहिर्वैष्वावक
पधृक् । गन्धर्वाचारनिरतीकतावि
ष्टमत्परः ॥ सम्प्रदाये गोकुलि

सम्प्रदाय :

श सर्वसिद्धिकरीभुवि । ब्रह्माव
नाम्य देवेशिशृणुयन्नेनसाम्प्रतम्
॥ विगताश प्रसन्नात्माविष्णुभक्ति
परायण । कामिनीसङ्घपत्नीव
नक्रौडात्किनादधृक् ॥ सौगन्ध्य
भूषिततनु स्त्रीध्यानेकपरायण
। विपुसाराह्यतत्त्वज्ञ प्रोक्ताब्रह्मा
वनीशिवे ॥ पाञ्चरात्रोमहेशानित
थैश्वरीरक्षेष्वाव । पूर्वमेवमहेशा
निकीर्त्तित . परमेश्वरि ॥ राशक्त
रि तन्निष्क्यताम शिवः परिकी
र्त्तित . । तदागन्दोशान्ताचित्तोप्र
सन्नात्माविचारधृक् ॥ सर्वसम
रूपवरागानन्दोप्रकीर्त्तित . हरि
व्यास महेशानियय बद्धधारय ॥
पापस हरयाशक्तोविष्णुभक्तोजिते
न्द्रियः । यमादिनियमैर्युक्तोभक्त्या
चारपरायण . । स्त्रीपथीगणकथा
हीपरकासंपरायण . । हरिव्यासी
महेशानिशिवभक्तिस्वरूपधृक् ॥ नि
स्वार्काह्य सम्प्रदायशृणुयन्नेनसा
म्प्रतम् । निष्कार्पनक्रमासक्तः
स्वतन्त्रैकपरायण ॥ शास्त्रपूजा
दिनिरतीनान्यभक्त प्रसन्नधी . ।
आयंपद्यान्वित . स्वच्छ . स्वच्छन्दा
व रतत्परः ॥ स्वतन्त्रस्मार्त्तविद्वे
षीनिस्वार्कीभगवान्हरिः ॥ अथ
भागवत देविकथयामिशृणुप्रिये ।
विष्णुभक्त्यै कश्चिपुण्योविजितात्मा

सम्प्रयोग :

प्रसन्नधी ॥ स्मार्तमर्षान्वितादेवि
 तदन्याचारतत्पर । चार्थपदान्वि
 तादेवितयास्वरूपवेशधृक् ॥ शैवज्ञेयी
 तस्यसद्भातपुन . ज्ञानपरायण . ।
 केवलविष्णुतत्त्वज्ञ प्रोक्तोभागवत
 विधि ॥ इतिश्रीशक्तिसङ्गमतन्त्रे १
 खण्डेऽपठक . ॥ यज्ञपुगाशोक्ता
 वैष्णवसम्प्रदायमेदा यथा । श्रीम
 द्वारायथोत्रज्ञानारदेव्यासएवच ।
 श्रीलसध्वपद्मनभेनूहरिर्माधवस्त
 या ॥ अक्षोर्भाज्यवतीर्थसञ्ज्ञानसि
 न्धुर्महानिधि । विद्यानिधिस्वराने
 न्द्रोक्तयधर्ममुनिस्तथा । पुरुषोत्त-
 मोत्रज्ञाण्योव्यासतीर्थमुनिस्तथा ।
 श्रीमार्जुनोपनिश्रीमान्माधवेन्द्र
 पुरिस्तथा ॥ सम्प्रदायविहीनाथेम
 क्तास्तोनिष्कलामता . । अत . क
 लौभाविष्यन्तिचत्वारः सम्प्रदायि
 नः ॥ श्रीमार्ध्वरुद्रसनकावैष्णवा
 क्षितिपावनाइति ॥ सम्प्रदानम् ।
 बुदाञ् . । अञ् . अतइतियुक्त ॥
 सम्प्रधारणम् । न . विचारे ॥ सम्प्रज्ञे .
 सम्प्रधारणा । स्त्री . उचितानुचितनि
 श्चये । समर्थने । इदमुचितमेवेति
 निश्चये ॥ सम्प्रधारणम् । धृञ् . ।
 व्यक्तः । ष्यासितियुच् ॥
 सम्प्रमोष . । पु . विस्मरणे ॥
 सम्प्रयोग . । पु . रते ॥ निधुञ्जने ॥
 ॥ अन्विती । सम्बन्धे ॥ कर्मणे ।

सम्प्रज्ञ

बधीकरणादिकर्मणि ॥ चि . प्राथि
 ते ॥
 सम्प्रयोगी । पु . कलाकौली । कामे
 कामुके । सम्प्रयाजने ।
 सम्प्रज्ञ . । पु . सम्प्रधारणे ॥
 सम्प्रसाद . । पु . सुषुप्तिस्थाने ॥ स
 न्यक्प्रसौदत्यस्मिन् । षट् . । अ
 ञ् ॥ विदुषि ॥ प्राथे ॥
 सम्प्रसाधनम् । न . पवित्रीकरणे ॥
 श्रीभाजनके ॥
 सम्प्रहार . । पु . गतौ ॥ युजे । रणे
 सम्प्रहरणम् । इञ् . । अञ् . ॥
 इनने . इतिधरणि ॥
 सम्प्रहृष्ट . । चि . पुलकिते । पुलकि
 तगात्रे ॥
 सम्प्रप्त . । चि . समागते ॥ सम्यक्
 प्रकारेणप्राप्त . ॥
 सम्प्राप्ति . । स्त्री . सम्यक्प्रापणे ॥
 सम्प्रेष . । पु . नियोगे । विधौ ॥
 सम्प्रज्ञ . । पु . एकीभाविनेतरतरच
 नीभावे ॥ व्यामिश्रणे ॥ महाधुरे ॥
 वारिपूरे ॥ प्रलये ॥ सङ्घोभे ॥ उ
 ज्जते ॥ यथा । मेघ सम्प्रभवते ॥
 सम्प्रभवनम् । मुञ् . । कदीरय् ॥
 सम्प्रभवतेवा । पचाद्यच् ॥
 सम्प्रबोधोपलः । पु . चन्द्रकांते ॥
 सम्प्रालः । पु . मेघे ॥
 सम्प्रज्ञः । चि . विक्रमे । विकसि
 ती । प्रफुल्ले ॥ सम्प्रकलति । अिफ

सम्बन्ध .

बाधिवरणे । अतः क्तः , आदि
तश्चेतोऽभाषः । उतफुल्लसम्फु
योऽपसङ्गानमिति . तस्यल .

सम्बन्धः । वि . बधनविशिष्टे ॥ सम्बन्ध
प्रकारेणवद । सम्बन्धयुक्ते ॥ स-
बद्धयतिस्म । बध . । क्तः ।

सम्बन्धः । पु . सम्बन्धी । न्याये । इत्य
जयः । स येगादौ ॥ आदिना .
समवायस्तादात्म्य । वषडविषयिभा
वस्येतिगृह्यते ॥ सम्पर्के । सचवि
विध , विद्यालियाजिजः प्रीति
जघेतिभेदात् ॥ स सर्ग ॥ यथा ।
एकपदार्थेऽपरपदार्थसम्बन्धः स
सर्गमर्बाद्वाभासती . सच . प्रतिधा
न्यनुयोग्याधाराधो वविषयविषयि
भावादिरितिप्रथमस्युत्पत्तिवादीव
गादाधरो ॥ सम्बन्धोवहुविधीजन्य
जनकसिन्धसिन्धविधिवधकप्रतिपा
द्याप्रतिपादकादिभेदात् ॥ प्रस्ये
षि ॥ संज्ञेषि ॥ वधार्थे ॥ तृतीया
नुबन्धे ॥ यथाविदातिनाप्रत्ययत्वा
पीरेकप्रमेयस्य . तत्प्रतिपादकीप
निषत्प्रमाथस्यच . विध्यविधकभा
ववत्त्वः सम्बन्धः . ॥ सम्बन्धपथि ॥
यथा । पदयो सामानाधिकरथ्यम्
पदार्थयोर्विशेषयविशिष्यभावः .
प्रत्यगात्मपदार्थयोर्लक्ष्यत्वत्वभाव
स्येति । तदुक्तम् । सामानाधिकर
थ्यस्यविशिष्यण विशिष्यता । लक्ष्य

सम्बन्धोद्भवम्

लक्ष्यसम्बन्धः पदार्थप्रत्यगात्मना
मिति ॥ दावविभागीपथीमिति ॥
सद्विधिः । यथा , सम्बन्धोद्विदि
धिस्येयोविभावाज्जन्मनस्तथा । त
चौदाहिकसम्बन्धादपरोवक्ष्यतार .
इति ॥ बन्धनम् . बन्धः । बन्धे
इत्यस्येतिघञ् . सम्बन्धवन्ध ॥
यावत् कुरुतेजन्तु . सम्बन्धान्
मनस प्रियेण् । तावतीत्यनिघ
न्ततेइदथीशिक्षणस्यः । एतेइम
पिजीवीचमुक्तावातिजुषिश्चरि ।
स्त्रीमातृपितृपुत्रादिसम्बन्धः . किन्
हेतुना ॥ वि . बन्धे ॥ इति ॥ स-
म्बन्धते । कर्मविघञ् ॥

सम्बन्धी । वि . सम्बन्धविशिष्टे । उच्य
वति । सद्युक्तिः । मातृपथे । श्व
शुरादौ । जामातृश्याजकादौ ॥
सम्बन्धोऽस्यासि । इतिः ।

सम्बरः । पु . देवविशिषि । हरिचवि
शिषि ॥ मत्स्यभेदे ॥ शैलप्रमेदे ॥
जिनान्तरे ॥ सीती ॥ न . सखि-
क्षि । जक्षि ॥ बीजव्रतविशिषि ॥ स
यमे । संबवति । वन्धसम्बन्धे ।
बाहुलकादरन् ॥

सम्बरारिः । पु . मनसिनी । कामदे
वि । सम्बरस्यदेव . विशिष्यस्यचरिः ॥
सम्बरी । स्त्री . वतमूल्याम् ॥ सम्बन्ध्या
म् ॥

सम्बरीह्वयम् । न . गडकवयो ॥

सम्बोधनम्

सम्बल . । पु . न . पाथिये ॥ जले ॥
सम्बाकृतम् । वि . शम्बाकृते । वि
तोयाकृते ॥ सम्ब्यते । प्रस्वसम्ब
न्धे । व्यन्त । अच । सम्बकृत
म् । डाजितिकश्चित् ॥

सम्बाध । पु . सहटे ॥ भगे । यो
नी ॥ भवे ॥ सम्यक्वाचन्तेऽत्र ।
बाधुकीडने । हलश्चेतिघञ् ॥ अ
न्योन्यपीडायाम् ॥ सम्बाधनम्
। भोवेघञ् वा । सम्बाध्यतेवा । घ
ञन्तस्यापिबिशीषनिघ्नत्वम् . सम्बा
धमनुवर्त्तन्तइतिभाष्यप्रयोगादिष्य
ते । सम्बाधं हृदपितहभूवत्स्मो
तिमाघः ॥

सम्बाधनम् । न . हा . सद्ने ॥ शु
लाये ॥ दारपाले ॥ इतिमेदि
निकर ॥

सम्बुध . । वि . सम्बुद्धधरति ॥
अशंभाद्यजन्त . । यथा । ज्ञ ने
नाकाशकल्पे नधर्मान्योगगनापमा
न् । ज्ञेयोऽभिन्नेनसम्बुद्धस्त .
वन्देद्विपदांवरम् ॥ सज्जाते । पु .
बुद्धे । समन्तभद्रे । भृगते ॥

सम्बुधि . । स्त्री . सम्यग्बुद्धी ॥
सम्बोधनप्रथमायाएकवचने ।

सम्बोध . । पु . सम्यग्बुद्धे ॥ सम्बो
धने ॥

सम्बोधनम् । न . आमन्त्रणे । अभि
मुखोकरणे । अन्यत्रव्योसक्तस्य .

सम्भार

कार्यान्तरेनियोजन र्थमाभिसुख्यवि
धाने ॥ यथा . हेदेवदत्त . हेवटीइति
व्याकरणम् ॥ हेहञ् . हेलते . हे
फल . इत्यादावचेतनेतूपचार ॥
सम्भक्ति । स्त्री . सम्भजने भज .
क्तिन ॥

सम्भली । स्त्री . कुट्टन्याम् । सम्यङ्
नार्य्यन्यपतिसङ्ग भलते । भनपरि
भाषणे । पचाद्यच् । गौरादि ॥

सम्भव । पु . हेतौ । कारणे ॥
सम्भवस्यस्मात् । अजन्तंरिचका
रकइत्यधिकाराद्पादानार्थे . ऋदे
रप् ॥ उत्पत्तौ ॥ मेलके . अ धेय
स्याधारानतिरिक्तत्वे । आधार धे
यैकहृष्ये । भूय सहचराधीन
ज्ञाने ॥ यथ सम्भवतित्राह्याणे .
विद्यासम्भवत . सहस्र गतम् । यथा
स्वार्थोद्घोषाठकपश्य दावगम ॥ वि
ष्णौ ॥ स्वेच्छयासमोचीन भग्नभ
स्य । समोचीनोभवेजन्मास्तेति
वा । धर्मसंस्थापनोथायसंभवा
मीतिवचनात् ॥ उत्पत्ते ॥ सम्भ
वति । भू . । पचाद्यच् । सङ्ग
ते ॥ अप धे । भवत्कल्पार्हद
न्तरे ।

सम्भार . । पु . सम्भुतौ ॥ सङ्गे ।
गणे । सम्भियते । भृञ् . ।
अजन्तंरिचितिघञ् । साधने । उ
पकरणे ॥ सर्वपूर्णत्वे ॥

सभिन्न

सम्भावनम् । न० । अत्युत्कृष्टप्रका
शनायात्युक्तौ ॥ यथा अपिस्तु
यादृश्युम् । अथावाङ्मनसगोच
रविष्णुमपिस्तुयादित्यधिकोक्तिः ।
एतद्दृग्स्थान्यद्वीयस्तत्रैतानर्थ्यम
स्तीत्यत्रैव वक्तव्यमिति भावः ॥
सम्भाव्यते । यत्नत् । यत्नासन्नयो
युच ॥ सम्भावन० क्तियसुयोग्य
ताध्ययसायद्वृत्तिमुग्धबोधव्याकरण
म् ॥ आङ्कारविशेषे ॥ यथा । स
म्भावन यद्दोदृष्ट्यादित्युच्चैरन्यस्त्रिमि
द्वधये । यद्विशेषिभवेद्वक्ताकथिता
श्च गुणोक्तप ॥

सम्भावना । स्त्री० । धीम्यतायाम् ।
सम्भावनीय । वि० । सम्भावनायो
ग्ये । सम्भाव्ये ॥

सम्भाषितः । वि० । मानिते । अत्रमा
त्र प्राप्त । पूज्यताम्प्राप्ते । बहुव
त्ति ॥ यथा । भुक्त्वाभावेभवतिमरण
किन्तुसम्भाषितानामिति ॥ वि
निते ॥

सम्भाव्य । वि० । सम्भावितु योग्ये ।
सम्भावनीये ॥

सम्भाषणम् । न० । आभाषणे ॥ सम्पू
र्णाद्द्विष्युट् । नञ्जेष्ठाशुच्यधा
र्मिके । सहसम्भाषित ॥

सम्भाषा । स्त्री० । सम्भाषणे ॥

सभिन्नः । वि० । स युक्ते ॥ सङ्ख्यु
भिते ॥ सम्यग्भिद्विषये ॥

संभृति

संभृ० । पुं० । जनितरि ॥ यजमानि
॥ संभवति । भू० । विप्रसम्भवे
उस ज्ञायामितिष्ठ ॥

संभृत । वि० । उत्पन्ने । समभवति
स्म । भू० । क्त ॥

समभतविजय । पु० । श्रुतकेवलिस
अकीर्षीद्वधविधिषे ॥

समभृति । स्त्री० । विरय्यगर्भाख्याया
दवतायाम् ॥ सम्यगभृतिरैश्व
र्ययस्या । सम्भवनवा०
संभृति । सम्भवमात्रे ॥ यथा ।
कामान्नातापिताचैव यदुत्पादय
तामिय । संभृति तत्त्वताविद्या
द्वयोनोनाप्रभिजायनद्वृत्तिमनुः ॥
यथोनोमातृकुक्ष्याभिव्यायतिचक्षु
स्त्रज्ञानिजभते । तत्तत्तत्त्वसम्भवमा
त्रं पश्वादिनाधारण । यतः । आ
चार्यस्त्वस्पर्शाजातिविधिवद्विद्वपा
रण । उच्यतेद्वतमाविद्यासासा
ख्यासाऽनराऽमरेतिमनु० ॥

संभूयसमुत्थानम् । न० । मिलित्वैक
सख्यावणिगादोनाशर्मकरणे ॥ आ
दिमानटनर्त्तकप्रभृतयोऽष्टमते ॥
तत्तुविवाद्यपदविशिष ॥

संभृत । वि० । सम्पादिते । संवृत्ते
॥ पूर्ये । सम्यक्पुष्टे ॥ जनिते
॥ सम्यक्प्रभारि । अञ् । क्त ॥

संभृतिः । स्त्री० । सम्भारि । सम्यक्
प्राषणे ॥ सम्यग्भरणे । सम्यग्धा

सम्भ्रम.

रणे ॥
 सम्भेद । पु० सिन्धुसङ्गमे । सरितो
 मिथ सङ्गमे । नद्योर्नद्योर्नदी
 समुद्रयोश्चमेलके ॥ सम्भियन्ते मि
 लन्त्यव । भिदिर् । हनश्चेतिघ
 ञ् ॥ स्फुटने । सङ्गे । मेलने ॥
 सम्भोग । पु० भेगे । रते । निधुव
 ने । सुरते ॥ स्त्रीणासम्भोगएवमण्ड
 नम् । तद्भावेसर्वमण्डनस्याप्यम
 षडनत्त्वम् । जिनशासने । शुण्डा
 याम् ॥ हर्षे ॥ शृङ्गारविशेषे ॥ त
 छद्यय यथा । दर्शनस्पर्शनादीनि
 निषेवितेबिलासिनी । यचानुरक्ता
 बन्धोन्व सम्भोग समुदाहृतइति
 साहित्यदर्पणम् ॥
 सम्भोगी । पु० कीलिनागरे ॥ चि० स
 भोगवति ॥ सम्भोगीविद्यतेऽस्य ।
 इनि० ॥
 सम्भोजनी । स्त्री० बहुपुरुषभोजना
 त्मिकायांनिष्ठाम् ॥ यथाहमनु ।
 सम्भोजनीसाऽभिहितार्थाचौदक्षि
 णादिजै । इहैवास्तीतुसालोके
 गौरन्धेवैकविस्मनोति ॥ सहभुज्य
 तीयया । भुज० । ख्युट् । डीप् ।
 दक्षिणादानक्रियेत्यर्थः ॥
 सम्भोज्य । चि० समेजयितव्ये ॥
 सम्भ्रम । पु० भयादिजनितत्वरयाया-
 म् । सवेगे ॥ साध्वसे । भये ॥
 आदरे ॥ अप्राप्तप्राप्तीहिसम्भ्रमेव

सम्भाषणं .

वच्यनाप्तकामस्य ॥ सम्भ्रमणम् ।
 भ्रमुषनवस्थाने । भावे । घञ् । नो
 दात्तोपेच्छवृद्धि ॥ महाभ्रमे ।
 सूत्रे ॥ इत्यजयपाल ॥
 सम्भ्रान्त । ति० स विभो ॥
 सम्भ्रत । ति० निर्धीति ॥ अनुमते ।
 सम्मानभाजि । महाजनाङ्गीकृतै ॥
 सम्भ्रतिः । स्त्री० अभिलाषि ॥ अनु
 ज्ञायाम् ॥ अभिप्रायस्यविधाने ॥
 पूजजने । यथा । देवदेववन्द्योसि ।
 अत्रवाक्यादेरामन्त्रितस्येति सम्भ्रती
 द्वित्वम् ॥
 सम्भ्रद । पु० हर्षे । ति० तद्वति ॥
 मदीर्घे । प्रसदसम्भ्रदौ हर्ष इत्यप ।
 सम्भ्रदं । पु० सम्वाधि । परस्परपी
 डायाम् । भीड० इ० भ षा० प्र० ॥
 सम्भ्रदंज । पु० गन्धमेदे ॥ यथा ।
 सगन्धकारवौ बिल्वगन्धनीतिलक त
 था । प्रसृतीनारसेयोऽसौ निष्पीड्य
 परिगृह्यते । ससम्भ्रदौ दृग्तीगन्ध
 सम्भ्रदंजद्वतीप्यतइति ॥
 सम्भ्रद । पु० मत्स्यविशेषे ।
 सम्भ्रानम् । न० समादरे । गौरवे ॥
 यथा । सम्भ्रानाद्वाङ्मथोनिव्यमुद्दिजे
 तविषादिव । प्रसृतस्येवचाक्काङ्
 खे इवमानन्तुसर्वत ॥ इति ॥
 सम्भ्रानित । चि० समाहते । गौर
 विते ॥
 सम्भाषणं । चि० सम्यङ्माजंन

सम्मुख

कर्त्तरि ॥
 सम्मुखं नम् । न० संशुद्धौ । स
 शोधने । मन्त्रापनयने ॥ सम्यङ्-
 भाष्यं नम् ॥
 सम्मुखनी । स्त्री० शोधन्याम् । बर्ह
 न्यास । सोहनौ । बटनी । इ० भा० ॥
 सम्मुख्यतेऽनया । मृज् शुद्धौ ।
 कारणे ल्यट् । मृजिर्द्वि ॥
 सम्मुखित । वि० विरक्तस्वो । मा
 जा० इ० भा० ॥ सम्यङ् मुखित ॥
 सम्मुखित । वि० सदृशे । परिच्छिन्ने
 । मिते । मिया० मिन० इ० भा० ॥
 सम्यङ् मित ॥
 सम्मुखः । वि० स युक्ते ॥
 सम्मुखः । वि० अभिसुखे । भग्न
 पृष्ठे ॥
 सम्मुखीनः । पु० दर्पणे । सम स
 र्भुम्बु० सम्मुखम् । समशब्दस्या
 ण्णोपनिपातसिद्धे । सम्मुख
 मुखस्य दर्शनं । यथासुखसम्मुख
 स्य दर्शनं खड्गतिख ॥
 सम्मुख । वि० सम्यङ् मोहयुक्ते ।
 सुग्धे ॥
 सम्मुख्यः । पु० लृषादौ ॥
 सम्मुख्यम् । न० अभिव्यङ्गी । उ
 च्छाये । मोहि ॥ सुच्छानिहसमुच्छा
 यथा । ल्युट् । उपधायाश्चेति
 दीर्घं ॥
 सम्मुख्योक्तम् । पु० मत्स्यादौ ॥

सम्यग्ज्ञानम्

सम्मुख्यः । स्त्री० सकलेन्द्रियमनसां
 स्वविषयग्रहणाशक्तिहेताववस्थावि
 शेषि ॥
 सम्मुख्यित । वि० सम्यगिहते ॥
 सहतकरणे । विज्ञानशून्ये ॥ प्र
 तिफलिते ॥
 सम्मुख्यः । वि० स शोधिते । शुद्धाङ्गे
 ॥ स मृज्यतेऽस्य । मृज् शुद्धौ । कर्म
 धिता ॥ मधिकार्यापनयनेन शो
 धित्व्यङ्गनादौ ॥
 सम्मुख्यः । पु० प्रीतौ ॥
 सम्मुख्यः । पु० विवेकायोग्यत्वे ।
 कार्यकार्याववेकाभाषि ॥ विज्ञात
 मतित्वे ॥ सम्मुख्यतेऽनेन । सम्
 पूर्वान्मुहूर्धञ् ॥
 सम्मुख्यम् । न० अस्त्रविशेषि । स
 म्मुख्यतेऽनेन । मुहूर्ध्वेषि ल्युट् ।
 सम्मुख्यः । स्त्री० बर्हत्तान्तरे ॥ यथा
 । शौकशीर्षारः सम्मुख्यसारः ।
 बर्षा । पञ्च बर्षाशाधीशक्तम् ॥ य
 था । दूर याताशीघीरावन्यानी ।
 कृष्णोमायाभीनिर्वेदोभाषी ॥
 सम्मुख्यित । वि० जातसम्मुख्ये । स
 म्यङ् म्निहविषयीकृते ॥ स्वरूपावर
 णेनविशिष्टे ॥
 सम्यग्ज्ञानम् । न० एकरूपिज्ञाने ।
 भीषनिषट्ज्ञाने । यथाग्निरुष्णह
 तिज्ञानवस्तुतत्त्वत्वादेकरूपम् । ए
 वनिविशिष्ये तन्यात्मकीहमिति

सयावसानम्

ज्ञानम्, सम्यग्ज्ञानम् ॥
सम्यग्दर्शनम् । न० श्रद्धयात्मदर्शने
। शास्त्रीपपत्तिभ्यामवधारितेऽद्वया
त्मदर्शने ॥ क्लेशानस्पदत्वादात्
म्यैकत्वबुद्धिरसम्यग्दर्शनमित्या
हुर्भाष्यकारा ॥

सम्यक् । अ० दृढे ॥ प्रशसायाम् ॥
सम्यक् । चि० मनोज्ञे ॥ सङ्गते ॥
सख्यवचने । कृते ॥ सशयादिशू
न्ये ॥ अर्थेनसहसम्यग्ज्ञातिसङ्ग
च्छतयितिसम्यक् । अद्यु० कृ
त्विगादिना० क्तिन् । राम समी
तिसम्यादेश ॥

सम्यगव्यय । पुं० आद्यतुरोयाथ
व्यये ॥

सम्वाट् । पु० राजसूयभागकर्त्तरि
। राजसूयिनि । चतुरव्वसौमाव
ष्णिन्नायाभूमेरीश्वरे । अक्रवर्त्त
नि । सार्वभौमेनृपवरे ॥ द्वादश
राजमण्डलस्येश्वरे ॥ क्षियत्परि
माणयाभूमेराज्ञोनृपान्थेभृत्यव
दाज्ञयाशास्ति० तस्मिन्ननृपे ।
राज्ञयाज्ञयाशासके ॥ यथाह
येनेष्टराजसूयेन० मण्डलस्येश्वर
श्चय । शास्त्रियश्चाज्ञयाराज्ञ स
सम्वाडित्यमर ॥ सम्यक्० राज
ति ॥ राजृ० । क्विप् । मोराजि
समः क्वौ ।

सयावसानम् । न० तीर्थविशेषे ॥

सरघा

सयानि । पु० इन्द्रे ॥ चि० समा
नयानौ ॥

सर । पु० कटूरे । दध्यये । द
ध्युत्तरे । दध्नुपरिप्लवमाने । ग
तौ ॥ वीथे ॥ लषणे ॥ निष्कर्त्तरे
॥ नीरे । जले ॥ सर्वावरे ॥ चि०
सारके । भेदके । सरति । ए० ।
अच् । दध्नस्तूपरियोभागे षन् ।
स्नेहसमन्वित । सनेकीसरइत्यु
क्तौदधनीमण्डस्तुमस्त्विति ॥ सर
खादुर्गुंस्त्वप्योवातवर्जप्रणाशन
सेम्नोवलिप्रधमन पित्तञ्चैश्चवि
वर्द्धन ॥

सर क्वाक । पु० हस्ते ॥

सर क्वाकी । स्त्री० वरटायाम् ।
हस्याम् ।

सरक । पु० न० शोधुपान्ने । शोधु
पाने ॥ इद्युशोधुनि । अष्णिन्ना
ध्वगपङ्क्तौ । अष्णिन्नाध्वगाना
पङ्क्त्यर्थस्मिन् । सरक० सडक०
इ० भा० प्र० वर्त्मनि ॥ न० ग
गने । आकाशे ॥ तीर्थविशेषे ॥
सरसि ॥ चि० गत्तरि । गति
शौले ॥ क्षियते । सङ्गती । क्व
जादिभ्यः सञ्जायांबुन् ॥ सरति ।
सङ्गती । प्रुसुख । समभिहारेबु
न् । इतिवाबुन ॥

सरघा । स्त्री० मधुमक्षिकायाम् ॥

रङ्घणम् । रघिगती । खनेष्वे

सरण्ड

तिविक्ररणादन्येभ्योपीतिघ
आगमयास्त्रस्यानित्यत्वाद्गनुम् । स
रवेणगत्यावर्त्तते ।

सरणम् । न० नवनीते ।

सरजा । स्त्री० मलिष्टायाम् । रज
स्त्रलायाम् । ष० चि० शिष ॥

सरट् । पु० वायौ ॥ वारिदे ॥ सर
घायाम् ॥ सरति । छ० । सत्ते
रटि ॥

सरट् । पु० कृकलासि । सरति ।
छ० । शकादिभ्योऽटन् ॥

सरटि । पु० वायौ ॥ मेषि ॥

सरट् । पु० सरटे ॥

सरणम् । न० गमने । लोहमसि ॥
सरत्तच्छील । छ० । जुषङ्
क्रम्येत्यादिनायुष् ॥ धावने ॥ भा
षित्युट्वा ॥

सरणा । स्त्री० गन्धालिकायाम् ।
प्रसारणायाम् ॥ विष्टतायाम् ॥ स
रति । छ० । बाहुलकात् युष्
। टाप् ॥

सरणि । स्त्री० पङ्क्तौ । मार्गे ।
पङ्क्तौ । अयने ॥ सरन्धनया ।
स्रगती । अतिःस्रष्टुधमीत्यनि ॥

सरणी । स्त्री० कटम्भरायाम् ॥ प
यि । ष्ङ्क्तौ ॥ ङोष् ॥ सर
नार्द्धे । कृतिश्चिमगिरिप्रसिद्धेनिष्पद
यानविशिषे ॥

सरण्ड । पु० धूर्त्ते ॥ सरटे ।

सरल

अथविशिषे । सरति । छ० ।
अण्डनकचम्भुअदृत्यण्डन ॥ का
मुक्ते ॥ खगे ॥

सरण्यु । पु० वारिवाहे ॥ मात
रिश्चनि ॥ सरति । ससर्त्तिवा ।
छ० । स्युवचिभ्योऽन्युजागूजक्रुष
दृत्यन्युष् ॥ सरण्यु शीघ्रगामी
तिवेदभाष्यम् ॥ जले ॥

सरत् । पु० तनी । सूत्रे ॥

सरथ । वि० रथेनसङ्घर्त्तमानि ॥

सरथाम् । पु० गीतमसुनौ ॥

सरपचिका । स्त्री० पद्मपत्रे ॥

सरभसम् । वि० ससत्त्वरे ॥

सरमा । स्त्री० कुक्कुयाम् ॥ देवशुन्या
म् ॥ राक्षसोभेदे । विभीषणस्वप
नाम् ॥ सरति । छ० । बाहुल
कादमः ॥ कश्यपस्यस्त्रीविशिषे ।
अमरादोर्नामात् । वि० शो
युते ।

सरयु । पु० पवने । वाति ।

सरयु । स्त्री० नदीविशिषे । सरति
। छ० । सत्तेरयु ॥

सरयू । स्त्री० नदीप्रभेदे । सरति
। छ० । सत्तेरयूरित्येके ॥ सरयू
सजिलस्रष्टुधनपुष्टिप्रदायक ॥

सरल । पु० पीतद्रौ । पूतिक्राष्टे
॥ अथगुणा । सरथिसधुरसि
क्त । कटुपाकरसीजघ् । जिम्बो
ष्य । कर्णकस्रष्टुचिरीगरुडोपरः

सरसिजम्

स्मृत । कफानिलखेद्युक्ताका
 सालक्ष्मीवृथापह ॥ इति ॥ देव
 दारुविशेषि ॥ बुद्धि ॥ अग्नौ ॥ स
 रति । स० बाहुलकादलच् । वृषा
 दित्वाहाकल । बाहुलकाद्गुण ।
 ॥ त्रि० उदारे ॥ ऋजौ । अवक्रे
 ॥ यथा । सरलाविरलायन्ते घनाय
 नो कलिद्रुमाः ॥ नशमीनचपुत्रा
 गाथस्मिन्स सारकानने ॥
 सरलद्रव । पु० वृक्षधूपे । श्रीवेष्टे ॥
 सरलस्यदेवदारो द्रव ॥
 सरला । स्त्री० सर्वानुभूती । विपुटा
 याम । चिह्नति । प्रवृत्तचिधारेति
 ख्यातीषधी ॥ सरति । स० । वा
 हुलकात्कलन् । टाप् ॥
 सरलाङ्ग । पुं० श्रीवेष्टे ॥
 सरलाधिका । स्त्री० सानेय्याम् ॥
 सर । न० नीरे ॥ तडागे । स ज्ञा
 नञोभयजलाशये । अस्यजलगुणा
 । सारस लघुष्टष्णाघ्नबल्य स्वादुक
 षायवदिति ॥ देवखातजलाशये ।
 स्त्रियते । स्रगती । कर्मण्यसुन् ।
 सरसम् । न० सरसि ॥ रसवतिमासे
 ॥ त्रि० रसस युक्ते ॥
 सरसम्प्रतम् । न० लुद्धाम् । चि
 कण्ठे ॥
 सरसा । स्त्री० द्राक्षायाम् ॥ रसविशि
 टायाम् ॥
 सरसिजम् । न० पद्मे ॥ सरसिजातं

सरस्वती

म् । जनजनने० जनोप्रादुर्भाविवा ।
 सप्तम्यांजनेडं । तत्पुरुषइति०
 डेरलुक् ॥
 सरसी । स्त्री० कासारि । सरसि ॥
 स्त्रियने । स० । कर्मण्यसुन् ।
 गौरादित्त्वान डीष् ॥ प्रकृतिच्छ
 न्द . २१ प्रमेदे ॥ तल्लक्षयोदाह
 रणे यथा । नजभजजाजरीधदित
 दामदितासरसीकवौश्वरैः ॥ चि
 कुरकलापथे पलकृतप्रमदामुलसद्र
 सोमिंषु० स्फुटवदनाम्बुजामुविल
 सद्भुजवालमृषालबलिष्ठु । कुचयुग
 चक्रवाकमिथुनानुगतामुकलाकु
 तूहली० व्यरचयदच्युतीव्रजमृगौन
 यनासरसीषुविभ्रम ॥
 सरसीक । पु० सारसपक्षिणि ॥
 सरसीरुद्रम् । न० पद्मे । नलिने ।
 सारसे । सरस्यारोइति । रुद्र० ।
 इगुपधेतिक । तत्पुरुषेति० त्रि०
 लुक् ॥
 सरस्वान् । पुं० सागरे । अण्वि ॥
 नदे । सरानीर० गतिर्वाऽस्थस्मि
 न् । भूधिमतुप् । तसीमत्वर्थइ
 तिभत्वान्नपदकार्यम् ॥ चि० रसि
 के ॥
 सरस्वती । स्त्री० वाय्याम् । वाचि ॥
 वाग्देव्याम् । पर्यायास्तु । ब्राह्मी
 तुभारतीभाषागीर्वाण्वापीसरस्वती
 ति ॥ अष्टाध्यान यथा । वापीम्

सरस्वती

पूर्णनिष्कारोष्णलसुखीकर्पूर
 कुट्टप्रभाचन्द्रार्शद्वितमस्तकानिज
 करे स विभ्रतोमादरात् । वी
 यामखगुण सुधाव्यकलश विद्यासु
 तुङ्गस्तनीदिव्यैराभरणैर्विभूषित
 तनु ह साधिरुढाभजे ॥ नदीवि
 शेषे । ऋजसमुद्रमायाम् ॥ वाक्
 प्रदायाम् । ब्रह्मसुतायाम् ॥ अ
 स्थाजलगुणायया । सरस्वत्याजल स्वा
 दुपूत सवर्णजापहम् । रुच्यश्च
 दीपन पथ्य देवकान्तिकर लघु ॥
 सातुदेशभेदेनसप्तनाम्नीयथा । पु
 ष्करेपतामहयज्ञेसमाहूता । सु
 प्रभा १ नैमिषिसप्तयाजिभिर्कर्तृभि
 भिराहूता । काञ्चनाक्षी २ गय
 देशेगयराजयज्ञेअहूता । विशाली
 ३ उत्तरकोशलायामौद्दालकमुनि
 यज्ञेसमाहूता । मनीरमा ४ । कृ
 षभक्षीपिकुरुक्षेत्रेकुराजयज्ञेस
 माहूता । श्रीधवती ५ । गङ्गाहार्ते
 दक्षप्रजापतियज्ञेसमाहूता । सुरे
 णु ६ । हिमालयेव्रह्मणः । पुन
 र्यज्ञेसमाहूता । विमलीदा ७ । त
 षसप्तसरस्वत्य समागता । अ
 तस्तप्तीर्वसप्तसरस्वतनाम्नाप्रसिद्धि
 तिमहाभारतेशल्यपर्व ॥ स्त्रीरत्ने
 ॥ गवि ॥ नदीषु ॥ मनुपत्न्याम्
 ॥ ष्योतिषाख्याम् ॥ ब्राह्मण्याभीषधी
 ॥ सीमवल्क्याम् ॥ दुर्गायाम् ॥

सरिताम्यति ।

बहुशक्तिविशेषः । सरिताम्यस्या ।
 । सरासिसन्ध्यस्यावा । मतुप । स्त्री
 प् ॥ तीर्थविशेषे ॥
 सरस्वतीसङ्गम । पु० तीर्थविशेषे ॥
 सरस्वतीसागरसङ्गम । पु० तीर्थवि
 शेषे ॥
 सरस्वत्यरुणासङ्गम । पु० तीर्थवि
 शेषे ॥
 सरस्वत्य । त्रि० मन्वदेवताज्ञानसहिते
 सरा । स्त्री० विद्यतायाम् ॥ गन्धा
 लिकायाम् । प्रसारण्याम् ॥ भरिः
 सराग । त्रि० रागसहिते ।
 सराव । पु० शरावार्थे । सिर०
 इ० भा० प्र० कृष्णवहयपरिमा
 ये । मोतिकायाम् ॥ मृत्याववि
 शेषे । वर्द्धमानके ॥ यथा । वरस
 रावस्तस्यपगङ्गालागारबीधिषु ।
 भिक्षार्थमटनकाश्वाराण्य नान्यन-
 भीरिषु ॥ सरणम् । च० । कृदी
 रम् । सरतिवा । अच् । सरस
 राहाऽवति । अच् । अण् । अच्वा ।
 सरिः । पु० स्त्री० निभारे । उत्सरे
 ॥ सरणम् । च० । अचच् ।
 सरिका । स्त्री० हिङ्गुपत्न्याम् ।
 सरित् । स्त्री० नद्याम् । तरङ्गिण्या
 म् ॥ सरति । च० । इच्छकृदियु
 मिभ्यद्भवति सत्तेरिति ॥ स० च ॥
 सरितामनाथ । (पु० ससुद्रे ॥
 सरिताम्यति । (पु० ससुद्रे ॥

सरोजम्

सरिताम्बरा । स्त्री० गङ्गायाम् ॥ य
था । त्व देवसरितानाथ त्व देवि
सरिताम्बरे । उभयोः सङ्गमेजा
त्वामुच्चाभिदुरितानिषै ॥ इतिग
ङ्गासागरसङ्गमज्ञानमन्त्र ॥
सरित्पति । पु० समुद्रे । पारा
वारि । सरिताम्पति ॥
सरिहरा । स्त्री० गङ्गायाम् । विष्णु
पद्याम् ॥ सरित्सुधरा ॥
सरिधाय । पु० समुद्रे ॥
सरिमा । पु० अ० नदी । वायो ॥ स
रति । स्त्री० । हृष्टधृष्टस्त्रुभ्यङ्गम
निच ॥
सरिलम् । न० सजिखि । कले ॥ रल
येरिकस्वम् ॥
सरिषप । पु० सप्रपि । कटुजो हे ।
सरी । स्त्री० निर्भरै ॥
सरीरुप । पु० सपे । पृदाकी ।
आशीविशि ॥ कुटिल सपति । स्त्री
मू० । निश्चकीटिख्येगतावितिय
ङ् । पचाद्यङ् । यङोविचोतय
ङोलुक् ॥ वृषिकराशी ।
सरीरुपन् । चि० अतिशयेनचकति ।
सरूप । चि० सदृशे ॥ समान रूपमख्य
। ज्योतिर्जनपदेतिसमानस्यस ॥
सरोजम् । न० अजे । पद्मे ॥ सर
सिजातम् । जनी० सप्तम्यांजनेडं
। तस्यरुपद्वयबहुलोक्तोर्लुक् ॥
सरोजखण्ड । पु० पद्मधने ॥ स

सर्गः

रोजानांसमूहः । कामलादिभ्य
खण्डः ॥
सरोजम् । न० पद्मे ॥
सरोजी । पु० ब्रह्मणि । सुरज्ये हे ॥
लोकनाथे । बुद्धभेदे ॥
सरोजिनी । स्त्री० कामलाकरे । पद्म
खण्डे ॥ पद्मे ॥ कासारि । सरो
जानिसन्ध्याम् । पुष्करादित्या
दिनि ॥
सरोत्मस । पु० सारसखनि ॥
सरोध । चि० रुद्धे ॥ रोधिंसहवत्
मानः ॥
सरोरुट् । पु० अम्बुजी ॥
सरोरुहम् । न० ॥
सरोरुहासन । पु० ब्रह्मणि । काम
लासने ॥
सरोवर । पु० पद्माकरे । तडागे ॥
सर्गः । पु० स्वभावे । निर्भीचे ॥
निर्भीक्ष्ण्यगिमीक्षाभाविषा । मो
क्षाभावियथा । इहैवतैर्जितः स
र्गोदेषासाम्येभ्यितमनः ॥ निश्चये
॥ यथा । शृङ्गायशस्त्र यदिसर्गएष
तेः इति ॥ अध्याये । मोहे । उ
त्साहे ॥ अनुमती ॥ सृज्यते । सृज
विसर्गे । कामंविषज् ॥ सृष्टौ ॥
यथा । सर्गं सप्रतिसर्गं चेति ॥ कौ
मारभाषं प्राजापत्योमानवद्वत्या
दिभेदैः पुराणेषुविस्तरेणोक्तं ॥
हैतप्रपञ्चे । स्थूलदेहात्यती । अचि

सर्जनम्

तनसृष्टौ । सञ्चयन्ते येषु सृष्टव्याः ।
 प्राणिनां हृत्तित्वुत्पत्त्या । पृथिव्यादि
 लोकाः सर्गपदवाच्याः । अथ
 कृतगुणलोभान्महतास्त्रिहताद्यहम्
 । भूतसत्त्वेन्द्रियार्थानासम्भवं सर्गं
 उच्यते । इति श्रीविष्णु भागवतम् ।
 सर्गक्रमः । पु० प्रकृतेर्महदाद्यत्पत्ति
 क्रमे ॥ यथा । प्रकृतेर्महास्ततोऽह
 रारस्तथाऽहणस्तुषीऽहणक । तस्मा
 द्दपिषीऽहणकात्पञ्चभ्यः पञ्चभूता
 नीति ॥ सर्गस्योत्पत्ति क्रमः ॥
 सर्गावन्धः । पु० महाकाव्ये ॥ सर्गा
 णां बन्धोऽथ ॥
 सर्वाः । पु० सालबृक्षे । सखुभ्राः
 इति ख्याते ॥ मृजति । मृजेरिगुप
 धेतिवाः ॥
 सर्वाकः । पु० पौरसाले । आसने
 । बन्धुकापुष्ये । विजयसोरः इ०
 भा० प्र० हृजे ॥ मृजति । मृजवि
 सर्गे । खलुन् । यद्वा । सञ्चयते ।
 घर्जघर्जने क्नुन् ॥ वि० सृष्टिक
 तारि ॥
 सर्वागन्धाः । स्त्री० राज्ञायाम् ॥
 सर्वातेलम् । न० सर्वास्त्रेह । राजतेल
 इ० भा० ॥ तैलसर्जरसोद्भूतवि
 स्फोटव्रणनाशनम् । कुष्ठपामाकमि
 हरवातघ्नं घामघापहम् ॥
 सर्जनम् । न० विसर्जने ॥ सृ
 ष्टौ ॥

सर्प

सर्जनिर्यासः । पु० राले । धूनके
 सर्जमणिः । पु० राले । धूनके
 सर्जरसः । पु० धूनके । यक्षधूपे ।
 सर्जसालक्षरसः ॥ बाद्यभाण्ड
 विशेषे ॥
 सर्जिः । स्त्री०) सर्जिकाक्षारः ।
 सर्जिका । स्त्री०) सर्जोः इ० भा
 प्र० सर्जिकाख्यगुणात्सर्जादिशेषा
 ह्रन्मशुलहृत् । तस्मात् । यवचा
 रात् ॥
 सर्जिकाक्षारः । पु० कापोले ।
 सुखवर्धके । सौवर्धके । रुचके ।
 सर्जोः साकोः इ० भा० प्र०
 सर्जिकारजसः क्षारः । शाकपा
 थिवादि । सर्जिकादग्ध्वान्निष
 मायः क्षारवृत्त्यर्थः ॥
 सर्जिघारः । पु०) सर्जिकाक्षारः ॥
 सर्जोः स्त्री०)
 सर्ज् । स्त्री० बणिलि । विद्युति ।
 सर्जति । घर्जघर्जने । कृत्वापचमि
 तनिधनिसर्जिखर्जिभ्यजः ॥
 अभिसारे ॥ हारे ॥
 सञ्चयः । पु० सर्जरसे ॥
 सर्पः । पु० अही । नगीभ्योपकृष्टे
 । अल्पघाया यथा । सर्पः । पृदा
 कर्भुजगोभुजकीर्दिर्भुजङ्गमः
 आशाविषोविषधरयक्रोव्याणः । स
 रौसृपः ॥ कुण्डलीगुठपाञ्चशुः अ
 वा काकोद्दरफणो । दर्शिकरोद्दो

सर्पदन्ती

र्वपृष्ठोदन्दशुक्रोविलेशय ॥ उरग
 पन्नगीभोगौजिह्वग पयनाशनकृति
 ॥ सर्पति । सृपल्लगतौ । पचाद्यच्
 ॥ नागक्षेत्रे श्मशुपारिणिक्लिष्ट
 जातिविशेषे ॥ पञ्चमाचक्षु द्वितीय
 भेदेऽ । १५० ॥ षण्मात्रस्य षष्ठप्रभेदे
 ॥ १५१ ॥ सर्पणे । ममने ॥
 सर्पकङ्कालिका । स्त्री । वृक्षभेदे ॥ स
 र्पकङ्कालिका । तीक्ष्णा । विषदष्टा
 । विषापहेतिपर्याया ॥
 सर्पकङ्काली । स्त्री । सहायाम् । स
 र्पकङ्कालिकायाम् ।
 सर्पगन्धा । स्त्री । अहिभुजि । रक्तप
 त्रिकायाम् ॥ वृक्षविशेषे । कृत्वाकी
 । सर्पगन्धाचरसनाचपलङ्कषेति
 पर्याया ॥
 सर्पग्रह । पु० । सर्पग्रहबुजौ ॥
 सर्पघातिनी । स्त्री । सर्पकङ्काली
 भेदे । सर्पसहोयाम् । सपा
 ड्या ॥
 सर्पन् । त्रि० । गच्छति ॥
 सर्पलक्ष्म । पु० । नकुले ॥ इ० । हे०
 न्द्र ॥
 सर्पदष्ट । पु० । दन्तीवृक्षे ॥
 सर्पदष्टा । स्त्री । वृक्षकाल्याम् ॥
 सर्पदष्टिका । स्त्री । अजशृङ्ग्याम् ॥
 सर्पदण्डा । स्त्री । सैहल्याम् ।
 सर्पदण्डी । स्त्री । गोरक्ष्या ॥
 सर्पदन्ती । स्त्री । नागदन्त्या ॥

सर्पाक्षी

सर्पामनी । स्त्री । बन्ध्याककोट
 क्याम् ॥
 सर्पनासा । स्त्री । सर्पघातिन्याम् ॥
 सर्पनिर्माणन । पु० । धूपविशेषे ॥
 यथा । कार्पासास्थिभुजङ्गस्यतयानि
 र्माणन भवेत् । सर्पनिर्माणनाधू
 प । प्रशस्त सततगृहे ॥
 सर्पपुष्पी । स्त्री । नागदन्त्याम् ॥
 सर्पफणज । पु० । सर्पफणजात
 मणी ॥
 सर्पभुञ्ज् । पु० । मयूरे ॥ सर्पान्भु
 ङ्क्ते । भुज० । क्लिप् ॥ द्विमुखा
 ह्यौ ॥ त्रि० । सर्पभक्षके ॥
 सर्पराज । पु० । अहिराजि । वासु
 की ॥ सर्पाणाराजा । राजाह स
 खिभ्यष्टव ॥
 सर्पलता । स्त्री । नागसङ्गराम् ॥
 सर्पविद्या । स्त्री । गारुडे ॥ सर्पा
 णाविद्या ॥
 सर्पसत्रम् । न० । जनमेजयारव्ये स
 र्पनाशकीयज्ञविशेषे ॥
 सर्पसत्री । पु० । जनमेजये ॥
 सर्पसहा । स्त्री । सर्पघातिन्या
 म् ॥
 सर्पसुगन्धा । स्त्री । राज्ञायाम् ॥
 सर्पहा । पु० । नकुले ॥ इ० । हे०
 न्द्र ॥
 सर्पाक्षम । न० । रुद्राक्षे ॥
 सर्पाक्षी । स्त्री । बान्दविशेषे । गन्ध

सर्प

नाकुल्याम् ॥ वृक्षविशेषे गण्डा
 ल्याम् ॥ अस्या गुणा । सर्पाक्षी
 कटुकातिक्रासाप्याकृमिनिकृन्त
 नी । वृश्चिकीन्दुरुसर्पाणाविषघ्नी
 ब्रणरोपणीति ॥ सर्पानक्षति । अ
 क्षुव्याप्तौ । कर्मक्षयण् । डोप् ॥
 सर्पाक्षीनागफणौतिभावमिश्र ॥
 सर्पाक्ष्य । पु० मङ्गलकन्दभेदे । ना
 गकीसरे । चि० सर्पनामके ॥
 सर्पाक्षी । स्त्री० सर्पातिन्याम् ॥
 सैङ्गल्याम् । राज्ञायाम् ॥
 सर्पादनी । स्त्री० व्यासगन्धायाम् ॥
 सर्पाराति । पु० गरुडे ॥ सर्पाया
 मराति । ॥
 सर्पारि । पु० नकुल्लि ॥
 सर्पावास । पु० श्वेतवर्धने ॥ पा
 ताली ॥ सर्पाणामावास ॥ बहुव्री
 हिर्वा ॥
 सर्पाशन । पु० मयूरे ॥
 सर्पाज्ञयः । पु० नागकीशरे ॥
 सर्पाक्षी । स्त्री० सर्पाक्ष्यस्त्रियाम् ॥
 सर्पाद्वी । स्त्री० तीर्थविशेषे ॥
 सर्पि । म० भाष्ये । घृते । सर्प
 ति । रुद्रु० । अर्चिशुचिद्वृष्टपिच्छा
 दिच्छादिभ्यद्वसिरितीसि ॥
 सर्पी । स्त्री० सर्पाण्याम् ॥ जातित्वा
 न् डोप् ॥
 सर्पेष्टम् । न० श्रीखण्डचन्दने ॥
 सर्पः । पु० गमने ॥ सरति । छ०

सर्व्व सहा

। सर्पिस्तुसुहृत्सितिमन् ।
 सर्व्व । पु० ईश्वरे । शिवे । हरे ॥
 विष्णौ । हवीकेशे । इरौ ॥ यथा
 । असतसतसर्व्वसर्व्वस्यप्रभवाप्य
 यात् । सर्व्वस्यसर्व्वदाज्ञानात्सर्व्व
 नेत प्रचक्षते ॥ असत । कारणात्म
 कस्य० सत कार्वात्मकस्यसर्व्वस्य
 प्रपञ्चस्यप्रभवाप्ययात्उत्पत्तिप्रलय
 स्थानत्वात् । तथाचमर्त्रीपादानत
 यासर्वात्मकत्वात्सर्व्ववृत्त्यप्युत्प
 ल्यथ ॥ सर्व्वति । सर्व्वसहाया
 म् । इत्यत सर्व्वगतावित्यतीना०
 वरधीरभेदात् । पचाद्यच् । सरति
 । स्रगती । सर्व्वनिष्ठेष्वेतिसाधुर्वा
 स्रतमनेनविश्रुवा । पूर्व्ववत् ॥
 न० । नामरूपात्मकीजगति । चि०
 । विश्वस्मिन् । समस्मिन् । अग्नि
 षि । निरविशेषे । क्तत्त्वे ॥ यथा
 । सर्व्वरत्नमयीमेरु । सर्व्वार्थमय
 नभ । सर्व्वतीर्थमयीगङ्गासर्व्वदे
 वमयीहरिरितिब्रह्मपुराण ॥
 सर्व्वसहा । स्त्री० वसुमत्याम् । भुवि
 । भूमौ ॥ सर्व्वसहते । षड्मर्षणे
 । पू० सर्व्वथारितिखच् । अरुद्धि
 षदितिमुम् ॥ सर्व्वसहावसुमतीस
 हतीनखिद्वयम् । अज्ञार्थपादृचा
 तस्रदीपतापन्तयैवच ॥ अतीभूमौ
 निराधारीहीपानसंस्थाप्य ॥
 चि० सर्व्वसहिष्णौ ॥

सर्वगन्धम्

सर्वकर्त्री । पु० खड्गि । ब्रह्मणि ॥
सर्वकर्म्मसञ्चयः । पु० देहादिव्या
पाराणामविद्ययात्मन्त्रियैसमारो
पितानांविद्ययाबाधे ॥ सर्वकर्म्मथा
सम्यङ् न्यासः ॥

सर्वकर्म्मोप । वि० पुरुषे ॥ स
र्वकर्माणिव्याप्नोति । ततसर्वादिरि
तिख ॥

सर्वकेशी । पु० नटे ॥ सर्वकेशीऽ
स्यास्मि । सर्वादिस्येति । इनि ॥
सर्वद्वार । पु० बहुद्वारे । महा
द्वारे । साबन्द् । भा० प्र० ।
मलवस्त्रविशोधने ॥

सर्वग । पु० शङ्करे ॥ ब्रह्मणि । वि
भौ । आत्मनि ॥ सर्वगच्छति ।
गमूळ० । अन्तात्यन्तेतिड ॥ न०
सलिले ॥ वि० सर्वत्रगामिनि ॥
सर्वसत । वि० विभौ ॥ सर्वानु
स्यूतेसन्मात्रे ॥ यच्चक्विसिञ्जगल्य
स्मिन्दृश्यतेश्रूयतेपिवा । अन्तर्
द्विस्रतत्सर्वव्याप्यनारायण स्थि
तः ॥ सर्वगतत्वसर्वाव्यवधानमा
त्रमितिव्याख्यातार । व्यापित्वमि
तियावत् ॥

सर्वगन्धम् । न० कुङ्कुमादिगन्धद्रव्यवृन्दे
॥ यथा । कुङ्कुमागुरकपूरकसूरी
चन्दनेषु ॥ चतुर्जातकादौ । य
था ॥ चतुर्जातककपूरकक्रीलागु
रुकुङ्कुमम् । लवङ्गसहितसर्वसर्व

सर्वज्ञ

गन्धविनिर्दिष्टेदिति ॥
सर्वज्ञा । स्त्री० प्रियङ्गौ ।

सर्वज्ञान्य । ए०) पिप्पलीमूले ॥
सर्वज्ञान्यकम् । न० ;

सर्वज्ञप्र । वि० खले ॥ सर्वज्ञप्र
ति । कर्षहि सायाम् । सर्वकृला
भेतिखच्च अरुहिप्रदितिमुम् ।

सर्वजननी । वि० सर्वजनिके
सर्वजनोय ।)

॥ सर्वज्ञासौजनश्च । पूर्वकाले
कृतितत्पुरुष । सर्वजनायहित ।
सर्वजनादृज खश्च । षष्ठीतत्पुरु
षात्तु० छ ॥

सर्वजित् । पु० बत्सरविशेषे ॥ त
त्फल यथा । उद्यतोऽर्षणोमेवो
ज्जन नैवोपजायते । महार्घसर्व
जिह्वर्षेसर्वमेववरानने ॥ वि० स
र्वजयकर्त्तरि ॥

सर्वजीव । पु० ईश्वरे । सर्वान्जी
वयति । जीव० । अच् ॥

सर्वज्ञ । पु० शिवे । ईश्वरे ॥ स
र्वजानाति । सर्वविषयावच्छिन्न
अतन्यलक्षणज्ञानवानिति । ज्ञा०
। आतीनुपसर्गेक । यद्वा । सर्वे
ज्ञायस्यस्वात्मन सर्वस्थापरोक्षत्वा
त् ॥ यद्वा । सर्वेज्ञायस्मात् । सर्व
ज्ञायेनवा ॥ सर्वज्ञासौज्ञस्येतिवा ॥
आनन्दमये ॥ यथा । अशेषप्राणिवु
द्धीनांवासनात्तत्रस स्थिता । ता

सर्वतन्त्रसंज्ञान

भि क्रीडौकृत सर्वतेनसर्वज्ञै
रित ॥ तत्र. सौषुप्तेऽज्ञानेकार
रश्मूतेकार्भूतानांनयंप्राप्तिबुद्धी
नां. सनानिवसन्ति. ताभिर्वासना
भि सर्वजगत. क्रीडौकृतम्.
विषयोक्ततम. तेनसर्वबुद्धिवास
नाप्रदज्ञानोपाधिकत्वेनसर्वज्ञत्वमु
च्यतेइत्यर्थ ॥ परमार्थपण्डित
॥ जिनेन्द्रे ॥ बुद्धे. सुगते ।
त्रि. सकलज्ञातरि ।

सर्वज्ञत्वम् । न. सर्वज्ञतायाम् ॥
परमार्थतोसङ्गस्यापिचैतन्यस्याध्या
सिकसत्त्वज्ञानद्वारासर्वावभासक
तायाम् ।

सर्वज्ञा । स्त्री. दुर्गायाम् । सर्व
ज्ञासर्ववैतृत्वाच्छान्तित्वाच्छान्ति
रुच्यते ॥ इतिदेवीपुराणम् ॥

सर्वज्ञानविमूढ । त्रि. सर्वज्ञ
म्णि. ब्रह्मणि. सगुणोनिगुणे
च. यज ज्ञान त्रिविधम्. प्रमाणत
प्रमेयतश्च. प्रयोजनतश्चतत्रमूढे.
सर्वप्रकारेणायोग्ये ॥

सर्वत प्राणपादम् । न. क्षेत्रज्ञे ॥

सर्वत शुभा । स्त्री. प्रियङ्गुवर्षे ।

सर्वत श्रुतिमत् । न. क्षेत्रज्ञे ॥

सर्वतन्त्रम् । न. सकल शास्त्रे ॥

सर्वतन्त्रसिद्धान्त । पुं. गीतमो

क्षीसिद्धान्तविशिषे ॥ तथाहि ।

सर्वतन्त्राविरुद्धस्तन्त्रेऽधिकृत स

सर्वतोभद्रः

वतन्त्रसिद्धान्त ॥ अथार्थ ।
सर्वतन्त्राविरुद्ध. सर्वशास्त्राभ्यु
पगतवृत्तिवद्भव । वस्तुतीययाश्रु
तएवार्थ । अन्यथा. तन्त्रेऽधि
कृतवृत्त्यस्यवैयर्थ्यापत्ते. अतएव
अजात्यादेरसदुत्तरस्त्वमपिसर्वतन्त्र
सिद्धान्त । नचतन्त्रेऽधिकृतवृत्ति
स्पष्टार्थलक्षणे तुनदेयमेवेतिवाच्य
म् । मनसङ्गन्द्रियत्वस्यापिसर्वतन्त्र
सिद्धान्ततापत्ते । नव्यास्तुसूत्र
स्वीपक्षक्षयमात्रत्वात्. वादिप्रति
वाद्युभयाभ्युपगत कथानुकूला
र्थे सङ्गतिवदन्तीति । २८ ॥

सर्वत. । अ. समन्ततीर्थे ॥ सर्व
स्मात् । पञ्चम्यास्तसिन्त् ॥

सर्वतापन । पु. कामदेवे ॥ त्रि.
सर्वतापके ।

सर्वतित्ता । स्त्री. काकमाच्याम् ॥
सर्वतोर्षवरज्जद । पु. तीर्थवि
शिषे ॥

सर्वतोभद्र । पु. चित्रकाव्यविशिषे
॥ तदुदाहरणम्यथा ।

स	का	र	ना	ना	र	का	स
का	य	सा	द	द	सा	य	का
र	सा	द	वा	वा	द	सा	र
ना	द	वा	द	द	वा	द	ना

॥ अथार्थ

पुन क्रीडौसिना. सकारा स

सर्वतोमुख

यत्ना सीत्साहा • नाना • नाना
 विधाश्च • ये • चारा अरीयास
 मूहा • तेषाकासा • गतिभेदा •
 काया • विग्रहाश्च • तेषासाद्
 ददति • इतिसाददा • नाशका
 रका सायकायस्यासातरिका ।
 रसेत • रागेण • आह्वेयस्य •
 सा • रसाहवा • रणरागिणीत्यर्थ •
 बाहसाराणां बाहश्रेष्ठाणा • येनादा
 ह्येपादिघोषा तेषासाद् कलहं द
 दति • इतिसाददानि • तै सहक
 लहायमानानिवादनानि • वाद्यानि •
 यस्यांसा • वाहरीरनादमाददवाद
 वा । अतएवतेषातुल्यतोक्तेरतिश
 योक्ति । सर्वतोभमणात्सर्वतोभ
 द्राख्यश्चिबन्ध । अतएवदण्डी ।
 तद्विष्ट सर्वतोभद्रमद्रमप यदिसर्व
 तद्वति ॥ निम्बे ॥ विष्णु • ये ॥ व्य
 हविशिषि । सर्वतोभद्रमच । सर्वतो
 भद्रथस्याहा • न • देवेद्यानविशि
 षि । ह्येत्सगर्वतप्रतिष्ठादेषुपूजा
 धारमण्डलविशिषि ॥ तच्चथारदादि
 तयोधुःपृथ्वम् । पु • न • ईश्वर
 सद्यविशिषि । चतुर्हारातिन्देशाभि
 राजगृहान्तरे ॥ चतु • भालसतु
 हार सर्वतोभद्रसंज्ञितकृत्युक्ते •
 सव्वतोभद्रा । स्त्री • गमभार्याम् ॥ न
 टयोधिपति ॥ सर्वतोभद्रयस्या •
 सर्वतोमुख । पु • विधी । ब्रह्मणि ॥

सर्वथावर्तमान

उपे । रुद्रे । शिवे ॥ चोच्चो ।
 च त्मनि ॥ अग्नौ ॥ ब्राह्मणे ॥
 स्वर्गे न • अथ नि • जले ॥ आ
 काशे । खे । सर्वतोमुखान्यस्य ।
 सर्वदिग्गमनात् ॥
 सव्वर्च । अ • सर्वस्मिन्काले ॥ सर्व
 स्मिन्देशे ॥ सर्वस्थान्दिशि ॥ सप्त
 स्वास्त्रल् ॥ सर्वत्रखलुदृश्यन्तेसाध
 वेधमचारिण । शूरा शरण्या
 सौमित्रेतिर्यग्योनिगतेष्वपि ॥
 सव्वर्चग । पु • वायौ । त्रि • सर्व
 व्यापिनि ॥ सर्वकारणे ॥ सर्वत्रग
 ष्छति । गम्ल • । उपकरणे सर्वत्र
 पन्नयोरुपसङ्ख्यानाइ ॥
 सव्वर्चगामी । पु • अनिले ॥ त्रि •
 सर्वत्रदिग्देशकालेषुगमनकर्त्तारि
 सव्वर्चसमदर्शन । त्रि • सर्व
 स्मिन्नरिमित्रादीसमदर्शन यस्यत
 स्मिन् ॥
 सव्वर्था । अ • हेतौ ॥ वाठे ॥ सव्वर्
 प्रकारेणैष्यर्थे ॥ सर्वे प्रकारे ।
 प्रकारवचनेषाल् ॥ यथा । विद्यते
 नखलुकश्चिदुपाय सर्वलोकापरि
 तोषकरोय • । सर्वथास्त्रहितमाच
 रणीय किङ्करिष्यतिस्त्रीबहुजल्प
 । प्रतिज्ञायाम् ॥ भृशे ॥
 सव्वर्थावर्तमान । त्रि • सर्वथाप्रा
 रब्धकर्मवशाद्विधिमतिक्लम्यवर्त
 मानी

सर्वधारी

सर्वदमन । पु० शकुन्तलात्मज०
 भरते ॥ कात्वीर्ये ॥
 सर्वदर्शन । पु० विष्णो ॥ सदागिदश
 नात्मकान्यक्षीणयस्यसर्वात्मकत्वा
 त् ॥
 सर्वदानी । पु० विष्णो ॥ सर्वेवा
 प्राणिनां कृताकृतमर्षं पश्यति स्वाभा
 विकीर्णवैधेन तितथा ॥ बुद्धे ॥
 त्रि० सर्वज्ञ ॥ सर्वद्रष्टृशीलम
 य सुप्यजातीयिनिस्ताच्छील्ये ॥
 सर्वदा । अ० सर्वस्मिन्काले ॥ स
 ज्ञेकान्यकवत्तद् कासिदा ॥
 सर्वदुःखक्षय । पु० मोक्षे ॥ सर्व
 दुःखानां क्षयो विनाशोऽस्मिन्
 इति तथा ॥ सर्वपीडनाशे ॥
 सर्वदृक् । त्रि० सर्वज्ञे ॥ अखि
 लस्यपदार्थस्यावलीकयितरि । स
 र्धं पश्यति । इतिर० । किम् ॥
 ईश्वरे ॥ सर्वमतोतानागतदि०
 पश्यति स्वरूपवैधेन तितथा । कि
 न्प्रत्ययकेत्यवबुद्धीच्छाश्रयणात्
 कुत्वम् ॥
 सर्वदेवमुख । पु० अग्नि । अग्नी ।
 सर्वधत्तम । त्रि० सर्वस्वधारति
 हृतम ।
 सर्वधारी । पु० बत्सरविशेषे ॥ तत्
 फल यथा । कीदृशा शास्त्रमुक्ता
 शकत्तुमवस्तथैव च । सुखं जा
 यति स स्थ जगत्सर्वधारिणि ॥ त्रि०

सर्वन्दम

सर्वीररथमाले ॥
 सर्वरावण । पु० सर्वभरौषे
 ॥ महाचामीषूक्ष्णं सवधरा । पू
 र्वकार्लकसर्वेति समाप्त ॥
 पूरित्य । बहुराति० ॥
 च् । सर्वधुराया बह
 सर्वधुरीण । पु० रथलाभ गदि
 सर्वभाराणां वाहकी गवादी । सर्व
 धुरावह ॥ सर्वधुरावहति य
 सर्वधुरादि तव
 सर्वनाम । न० सर्वादिपक्षभि शत
 ॥ तानियथा । सर्व० विप्र० उ
 भ० उभय० इतर० इतम० अ
 न्य० अन्यतर० इतर० त्वत्०
 त्व० नेम० सम० सिम० पूर्वप
 रावरदक्षिणोत्तरापराधराणिव्यव
 स्थायामसन्नायाम् । स्वमज्ञातिध
 नाख्यायाम् । अन्तरवह्निर्भोगिव
 सव्यानयो । त्यद्० तद्० यद्०
 एतद्० इदम्० अदस्० एक०
 द्वि० युप्रद्० अप्रद्० भवतु० कि
 म्० इति ॥
 सर्वनियन्ता । त्रि० परमेश्वरे ।
 चिदात्मनि ॥ परमार्थताऽसङ्ख्या
 ऽपि चैतन्यस्य० आध्यात्मिकसम्बन्ध
 सम्यक्धाज्ञानद्वारा सर्वजीवप्रवर्त
 कत्वेन० सर्वनियन्तृत्वमतिज्ञे
 यम् ॥
 सर्वन्दम । पु० शाकुन्तलेये० भ

सर्वभूतात्मभूतात्मा

रते ॥
 सर्वपत्रोष । पु० सारथी । सर्व
 पत्राव्याप्नोति । तत्सर्वादि पथ्य
 कर्मपात्रपात्र व्याप्नोतीतिख ॥
 सर्वपथीन । पु० रथे ॥ सर्वपथा
 न्याप्नोति । तत्सर्वादिरितिख ।
 सर्वपात्रीण । पु० श्रीदने ॥ सर्वपा
 त्र व्याप्नोति । तत्सर्वादिरितिख ॥
 सर्वपूर्णत्वम् । न० सम्भारे ।
 सर्वभक्ष । त्रि० सर्वभक्षककर्तारि ॥
 सर्वभक्षा । स्त्री० गलस्तन्याम् ।
 सर्वभक्ष्या । स्त्री० छाग्याम् । भक्षा
 याम् ॥ इ० ई० न्द्रः ॥
 सर्वभूतगुहाशय । पु० चिदात्मनि०
 परमेश्वरे ॥ सर्वभूतानांस्यावरज
 मानां गुहासुबुद्धिपुशेत् । श्रीडो
 धिकरणे शैतेरित्यच् ।
 सर्वभूतप्रणेता । पु० लोकात्मनिपर
 मेश्वरे ॥ यथाहु । द्यांमूर्धानंयस्य
 विप्रावदन्ति० खवैनाभिचन्द्रसूर्धौ
 चनेने । दिशः श्रोत्रे विविपाद्दौ
 चित्तिसोचिनत्वात्मासर्वभूतप्रणे
 ता । इति ॥
 सर्वभूतात्मक । त्रि० प्रत्यगभिन्ने पर
 मात्मनि ॥
 सर्वभूतात्मभूतात्मा । पुं० आत्म
 ज्ञानिनि ॥ यथा । जडाजडात्मक
 सर्वमात्ममात्र प्रपश्यति । सएवस
 र्वभूतात्मभूतात्माप्रोच्यतेबुधेरिति

सर्वमङ्गला

सर्वभूतात्मभूतश्च० आत्मास्वरु
 पमयस्य ।
 सर्वभूताशयस्थित । त्रि० आत्मनि०
 चैतन्यामन्दघनेचिन्मात्रे ॥ सर्व
 भूतानामाशयिहृद्दृशेन्तरयाभिरुपे
 ण० प्रत्यगात्मरूपेणचस्थितोय
 सएवस ।
 सर्वभृत् । त्रि० नामरूपात्मकस्यजगती
 धारके० प्रोषकेच० चिदात्मनि० ॥
 मायया० सदात्मना० सर्वङ्कल्पि
 त० धारयति० प्रोषयतिच० निर
 धिष्ठानभमायोगात् । बुभृजुधारण
 प्रोषणया । त्रिप । तुक् ॥
 सर्वमङ्गला । स्त्री० दुर्गायाम् ॥ सर्वे
 भ्य सर्वेषोवामङ्गला ॥ सर्वाणिम
 ङ्गलानियक्षाइतिवा ॥ सर्वाणिहृद
 यस्थानिमङ्गलानिशुभानिच । ददा
 तिचिप्सितांस्त्रीकैतेनसासर्वमङ्गले
 तिदेवीपुराणम् ॥ अपिच । मङ्गलं
 मोक्षवचनमाशब्देदादवाचकः । स
 र्वान्मोक्षान्याददातितेनसासर्वमग
 ला ॥ इषेसम्पदिकल्याणेमङ्गलपरि
 कीर्तितम् । तान्ददातिचयादेवी
 साएवसर्वमङ्गला ॥ इ० त्र० वै०
 पु० ॥ अन्यच्च । सर्वमङ्गलशब्दस्य
 सम्पूर्णार्थव्याचक । आकारो
 दादवचनसाम्नात्सासर्वमङ्गला ॥
 इ० त्र० वै० पु० श्रीकृष्णजन्म
 खण्डे २७ अध्यायः ॥

सर्वलिङ्गो

सर्वमय । त्रि० सर्वात्मके ॥
सर्वमूल्याम् । न० कपर्दके ॥
सर्वमूषक । पु० अनेहसि ॥
फ. छि ।

सर्वमेध । पु० सर्वसूदक्षिणे० वि
श्वजिद्यज्ञे । यज्ञे ॥

सर्वभरि । पु० प्राथे ॥ सर्व
स्वभरि । सर्वश्रुमागमोभ्रम्
इतिनिर्पातनात् ॥

सर्वयोगविनिश्चय । त्रि० असह्ये ।
सर्वसम्बन्धविनिर्गते ॥ योगशब्दे
नसम्बन्धलक्ष्यते । सर्वैकयोगा
सम्बन्धास्त भोविनिश्चयत । विनि
र्गते ॥

सर्वरक्षयम् न० कवचविशेषे ॥
सर्वरस । पु० सज्जरसे । धूमके ॥
श्रीधामप्रदे । लक्ष्मणरसे ॥ सर्वैर
रस्यते । रसपात्रादने । अदन्तोय्य
न्त । वज्र० अज्वा ॥ सर्वैरसा
यस्मिन्वा । परमानन्दे० अत्म
नि ॥ सर्वैरसा सुखानिविधान्ते
यस्मिन्स । ॥ पण्डिते ॥

सर्वैरसाय । पु० मण्डे ॥ रसधा
साययज्ञ । रसधायकृतिना ॥ अ
थोरस . . रसाय । राजदन्तादि
ना । सर्वैरसायः ॥

सर्वैरसात्म । पु० लक्ष्मणरसे ॥

सर्वैरुपरिवर्त । पु० बत्सरे ॥

सर्वैरिङ्गो । पु० पाषण्डे । वैद्वि

सर्ववेदा

सहाचारि० सर्वैकवाचसपिण्डधारि
त्रि ॥ नान प्रतधरानानाविषा ।
पाषण्डिनामता । सर्वापिचतानि
किङ्कानिच । सर्वैकालिङ्कानिसम्ब
न्धे । अतद्विनि ॥

सर्वैकौह । पु० शिवायवाच्ये ।
प्रसिद्धने । समस्तधातो ॥

सर्वैकवर्षिका । स्त्री० गन्धर्वाणां ॥
सर्वैकवृक्षम् । त्रि० सर्वप्रिये ॥

सर्वैकसभा । स्त्री० असव्यामृनायां
म् ॥

सर्वैकवाच्य त्रि० सर्वैकनिष्ठावाग्
विषये ॥

सर्वैकविक्रयो । पुं० प्रतिविषयद्रव्याणां
विक्रोतरि ॥

सर्वैकवित् । पु० परनेश्वरे ॥ त्रि०
विदितात्मतत्त्वे ॥ सर्वैकसर्वै
ति० विन्दतवा । विद० विदुष्य
वा । सत्सूक्ष्मिणादिनां कृष्णम्

सर्वैकविषयातीत । त्रि० सर्वात्मनां
मिषि । सर्वैकविद्यायत्कावात्म
कविषयमतोत्थावस्थित ॥

सर्वैकवेदाः । पुं० विश्वजिद्यज्ञे । स
र्वैकदक्षिणोपेतयागकर्तारि ॥ व-
याहामर । सर्वैकवेदाः सर्वैकयो
याग । सर्वैकदक्षिणकृति ॥ सर्वै
वेदयति० लक्ष्मणयति० अत्सिग्भ्य
इति सर्वैकवेदाः । विदुष्यनामि ।
व्यक्तः । असुम् ॥

सर्वसन्नहनार्थक .

सर्वेशी । पु० नर्तके । नटे । सर्वे
धावेश साख्यस्य । इति० । स
कलवेशधारिणि । बहुव्री० । इ०
भा० ॥

सर्व्व्यापी । त्रि० आकाशवत्सकल
पदार्थव्यापनशीले ॥ यथा । सर्व
व्यापिनमत्मानं प्रात्याधीरोनशा
चतीति ॥

सर्व्वं । अ० सर्वप्रकारेणेत्यर्थे ॥
सर्व्वशाखात्मकम् । न० नक्षत्रविशि
षेषु ॥ यथा । भरणीकृत्तिकापित्र्य
विशाखाश्रमभानिच । सर्वशाखा
मल प्रोक्तं व्रतं तत्र विवर्ण्येत् ॥

सर्व्वशास्त्रवित् । त्रि० महानिर्वाणाय
मन्त्रे ॥

सर्व्वशान्तिकृतम् । पुं० दौ प्यन्तौ ।
शाकुन्तलेषु ॥ त्रि० सर्वशान्तिवि
धायिनि ॥

सर्व्वससर्गसत्रयम् । न० औष
रके ॥

सर्व्वसङ्गतम् । पुं० षष्ठिकायाम् ॥
त्रि० सर्व्वप्रिये । सकलसङ्गति
युक्ते ॥

सर्व्वसत्त्वसमुद्भवा । स्त्री० प्रावृषि ॥
सर्वेषामाश्रयिणांसमुद्भवत्पत्नितोषी
वनतश्चयस्याम् ॥

सर्व्वसन्नहनार्थकम् । पुं० सर्व्वसै
न्यसन्नहने । सर्वाभिसारे ॥ सर्वे
षांसन्नहनम् । सर्वसन्नहनम् । स

सर्व्वान्सुन्दर .

सर्वसन्नहनमर्थोयस्यस ॥

सर्व्वसन्नाह । पु० सर्वात्मनि ॥
सर्व्वसह । पु० गुग्गुली ॥ त्रि० स
कलसहिष्णौ ॥

सर्व्वसाक्षी । पु० परमात्मनि ॥ सर्वे
षांशुभाशुभकर्माणां साक्षी । सा
क्षाद्गृष्टा ॥ त्रि० सर्व्वविषयद्र-
ष्टारि ॥

सर्व्वसिद्धि । पुं० श्रीफलेविष्वे ॥
त्रि० सिद्धियुक्ते ॥

सर्व्वसुखप्रदम् । पु० परमात्मनि ॥
भगवति ॥

सर्व्वस्वम् । न० समस्तधने ॥

सर्व्वस्वी । पु० गोपकन्याशानापिता
प्यतिसङ्करजाती ॥ त्रि० सर्व्वस्व
विशिष्टे ॥

सर्व्वहर । त्रि० सर्वसहारकारिणि ॥
सर्व्वहितम् । न० मरिचि ॥ त्रि० स
र्वेषांहितकारिणि ॥

सर्व्वकार । त्रि० समस्तदेहाद्याका
रविशिष्टे । भगवति ॥ यथाहुरा
चार्या । सर्वाकारो भगवानुपास्य
तेयेनयेनभावेन । तन्मन्त्रावम्भू
त्त्वाचिन्तामन्त्रवत्समभ्येतीति ॥
सर्वापादानकारणत्वात्सर्वाकार
त्वम् ॥

सर्व्वान्सुन्दरम् । न० सकलावयवे ॥

सर्व्वान्सुन्दर । पु० औषधविशिषि
॥ यथा । रसगन्धकतुल्यांशौषीभा

सर्वात्मा

गौटमव्याख्य । मौक्तिकं विद्रुमं च
 खमवनीयसमागत । हेमभस्मा
 र्दभागसुसर्वाखलो निधापयित् । नि
 स्वुद्रवस्यये निनापिष्टिकांकारयेद्भि
 षक् ॥ पद्मद्वयपुट दद्याच्छौतल
 क्षुसमुपरेत् । हेमभस्मसमतोष्ण तो
 ष्या । वीं दरे देमत ॥ एकोक्तत्वस
 मस्तानिसुष्म पूर्णानिकारयेत् ।
 तत पूत्राप्रकुरीतमजयेद्द्विषीशु
 भे ॥ सर्वाङ्गसुन्दरी चोपरीगर कनि
 क्तानन । वातापित्तज्वरेषीरेसस्त्रिपा
 तीसुदकथे ॥ अर्घ्यस्ययङ्घोरीनिसे
 हेगुल्मे भगन्दरे । निहन्तिवातजा
 न रोगान स्त्रे ष्टिकांश्च विशेषतः ॥
 पिप्पलीरुधुम युक्त घृतयुक्तमद्यापि
 वा । भक्षयेत् पथं खण्ड नसितया
 चार्द्रकेषवा ॥ गुडूचोसस्वसहितं
 प्रमेहे च विशिषत । रसरत्नान्करः प्रो
 क्तः सिद्धये नीरसीतमः । राजि
 कादिद्रुतेन क्लृप्तप्रवाह्यं विवर्णये
 त । हृतभेषज्यरत्नान्करासर्वाङ्ग
 सुन्दरोरसः ॥

सर्वाङ्गोपः । पुं० य पे । सर्वाङ्गानि
 व्याप्नोति । तत् सर्वादि रिति खः ।
 चि० सर्वाभयवस वन्धुक्ते ॥
 सर्वाशिशिः । पुं० विश्वरथितरि ॥
 सर्वाशिशिद्रुजके ॥ सर्वे० प्रतिय
 ग्रे यक्षसः ॥

सर्वात्मा । पुं० सर्वस्वरूपे ॥ सर्वं व

सर्वाभिसम्भ

वर्णे ।
 सर्वात्मता । स्त्री० सर्वं स्रष्टात्मनेदे
 ॥ भावेतत् ॥
 सर्वाध्यक्ष । चि० सर्वं स्रष्टा चिह्नते
 ॥ सर्वप्रत्यक्षे ॥ सर्वनिवन्तरि ॥
 सर्वानुकारिणी । स्त्री० शाश्वतपथ्याम् ।
 सर्वानुकारो । चि० सर्वसमे ॥
 सर्वानुभूतिः । स्त्री० श्वेततपिह
 तायाम् ॥ सर्वापसुभूतयेऽस्याम्
 । सर्वैरनुभूयनीया । कर्मांश्चित्त
 न् ॥ सव्यवर्तने । पुं० भूताङ्
 द्विशिषे ॥ भाव्यङ् द्विशिषे ॥
 सर्वाङ्गभक्षक । चि० उद्दरपिपाषि ।
 सर्वाङ्गभोजिनि ।
 सर्वाङ्गभोजो । चि० सर्वाङ्गोने ॥ स
 र्वेषामज्ञानि० सर्वाङ्गनि । सर्वा
 ज्ञानिभोक्तुं योवमस्य । सुरोतिचि
 निः ॥
 सर्वाङ्गीन । चि० सर्वं सर्वाङ्गभक्षके
 । सर्वाङ्गभोजिनि ॥ सर्वाङ्गानिभ
 क्षयति । अमुदसव्याप्नोति खः ॥
 भिषी ॥
 सर्वाभिसम्भः । पुं० परशुवासजन
 तस्य सर्वाभे मके । वैदः स्रष्टात्तिका
 दौ ॥ यथाहमनुः । धर्माध्वजीसदा
 सुव्यवस्थादिशिक्षीति कदम्बः । वै
 दः स्रष्टात्तिकाश्चैरिदं चः सर्वाभिस
 न् धकप्रति ॥
 सर्वाभिसम्भो । पुं० वैदः स्रष्टात्तिका ।

सर्वायानुसाधनी

कृपतापसी । चि० सर्वाभिसंधान
विशिष्टे ॥

सर्वाभिसार । पुं० सर्वोवे । सर्वम
ब्रह्मार्थके । - तु ब्रह्मैतन्मज्जाहे ॥

सर्वेष० अभिसरणम् । घ० भा
वेषम् ॥

सर्वार्थसाधिका । स्त्री० दुर्गायाम् ॥

चि० सकलप्रयोजनसाधके ॥

सर्वार्थसिद्धि । पुं० बुभुक्षे । शाक्य
मुनी । शीदु शीदनी । चि० लब्धा
र्थे । समस्तप्रयोजनसिद्धियुक्ते ॥

सर्वार्थेषु म निष्पन्न । सिद्ध
शुक्लाकार्थे । खे तिसमास ॥

सर्वायं सिद्धौ खे तिसमास ॥

सर्वार्थसिद्धि । स्त्र० शी गविश्री
। सर्वायं सिद्धिस इति ॥ सर्वार्था
नांसिद्धि ॥

सर्वायंसिद्धिसहित । पुं० शी गमे
दे । यथा मूलाक्षराकारतुरङ्गम
पुष्पभानिसूर्पे । इरोन्दु विधमैत्र
गुरु शगाङ्गे । सापी हुताशनउ
पान्यभमेवभीमे । बङ्गोन्दु मेषकर
भानिविधिसौम्ये ॥ मेषान्यपु
ष्यतुरगादितिभानिजीवे । इयन्त्य
मेषतुरगादितयद्युक्ते । ब्रह्मानि
लक्षणभानिशने सराहे । सर्वायं
सिद्धिसहित कथितोह्येग ॥

सर्वायानुसाधनी । स्त्री० सर्वायंसाधि
न्याम् । अम्बयाम् । दुर्गायाम् ॥

सर्वेश्वर

यथा । धर्मादीश्चिन्तितान् यस्मात्
सर्वलोकेषु यच्छक्ति । ततोदधीसमा
ख्यातासासर्वायानुसाधनी तद्वैश्वी
पुराणे ४५ अध्याय ॥

सर्वावसर । प० नि म पाति । अ
र्द्धरात्रे ॥ सर्वेषामवसरे ऽस्मिन् ॥
इ० त्रि० शेष ॥

सर्वागौ । त्रि० निषिद्धभोजनादि
श्रीले ॥

सर्वाध्ययनय । त्रि० अनेक इतप्र
चुरे ॥

सर्वश्रमनमस्कुत । प० अन्त्य श्रमे
। परमहस्ये ॥

सर्वास्त्रा । स्त्री० देवीविशेषे ।

सर्वहण । प० समस्तदने ।

सर्वोद्य । त्रि० सर्वे ॥ सर्वस्मिहित
म् । सर्वाणोवितिपञ्चेक ॥

सर्वेन्द्रियगुणाभासम् । त्रि० प्रोथेत्र
ह्याणि ॥ सर्वेषावहि करणानाथी
त्रादोना । मन्त करणयेऽबुद्धि
मनसोर्गुणै । रथ्यवसायसङ्कल्पश्रव
णवचनादिभिस्तत्तद्विषयतय ऽयभा
सतद्भव । सर्वेन्द्रियव्यापारैर्व्यापृ
तमिदयम् ॥ तत्सर्वेन्द्रियाणिगु
णाद्यतद्विप्रयानाभासयतिवा ॥

सर्वेशान । पु० परमेश्वरे ॥ सर्वे
षामीश न ॥

सर्वेश्वरः । पु० परमेश्वरे ॥ परम यं
तीऽसङ्गस्यापिचैतन्मस्य । आध्यास

सर्षप .

कतञ्च धपम्बदृध'ज्ञानडार सर्वम
यादाध'रकमत्त कवत्व नपरमश्वर
त्वम् ; सर्वेयाम् . ईश्वर । आ
न दमये । यथा अयप्रत खजतेवि
श्वगद्व्यथयितु पुमान् । नकीपि
शक्तो नाय सर्वे श्वरइति श्रुत . ।
यथावा । नारायणमाभान ज्ञात्वा
सर्गस्थितिप्रलयहेतुम् । सर्वस्य
सर्भूत स' सर्श्वरोभव
तीति ।

सर्षपि । पु० सर्वसङ्गनाथके ।
सर्षपशोध । शुद्धविशेषि ।
सर्षपशोध । श्री० शोधधिवर्गविशि
षि ॥ यथा । कुड'माशोह रद्वेरे सु
राशेलेषचन्दनम् । बचाकाचूरमु
स्त ख्या सर्षपश्च . प्रकीर्त
ता । १

सर्षप । पु० सर्षपे । तुमे । कद
म्बके ॥ सरतिज्जेहे इमात् . छ०
। सर्षप पुत्र धित्त्वप पुग'गम
य ॥ सर्षपस्तु (सीमाकेकटु ह'त्वा .
सतिक्तक । तीक्ष्णोष्ण ; कफना
तन्नीरक्तपित्ताग्निवर्द्धनः ॥ रक्षोह
राजयेत काण्ड, कुष्ठके। छत्तमिषका
न् । यथारक्तस्तय'गौर . किन्तुगौ
रावरोसत . ॥ स्यावरिषप्रमेदि ॥
जिह्वाप्रट्कपरिमाणे ॥ यथा । का
कान्तरगतीभागीयञ्च। कुड'श्वरीरज.
। तीक्ष्णुभि'भ'मिह्वालिवाभ'त्रि

सर्षपम्

एतद्यप ॥
सर्षपतेजम् । न० सर्षपाभाके हे ।
अ हेतौनेच् । दोषन सर्षप तैर्ल
कट, पाकरम लघु । शीतल स्पश भी
धीया तीक्ष्णपित्तासदृशकम् ॥ क
फमे देशनिजागीत गिर कर्षमिवा
पइन् । काण्ड, के। छत्तमिषितकठकु
ष्ठत्रयप्रमाण ॥ तद्वदाजिकयोस्तौल
विशील अतकृष्णकृत् । राजिक
ये। कृष्णराजिकादुरतराजिका .
तथा ; ॥

सर्षपनालम । न० सर्षपेकायहे ॥
तीक्ष्ण च्च सर्षपनाल वातकोष
त्रयापहम् . काण्ड, कृ'सहर'दद
कुष्ठत्र सचिकारकम् ॥ पाकप्रका
शेयथा । सर्षप कीमसीदण्ड
स्त्रिगुणकोषपीडित . । ततसौषी
सहिष्णुग'गच्छे भर्जितः सौम्यवा
न्यति । इति ॥

सर्षपशाकम् । न० सर्षपेकाके ॥
कटु, क सर्षपाक बहुम्, जमज'शुद्ध
। अस्त्रपाक विद्याद्विद्यादुष्ण कश्च
शिदे यज्ञत ॥ सखार'तवच'तीक्ष्ण
ख'दुयाकेषुनिन्दितम् ॥

सर्षपो । श्री० खड्गनिकायाम् ।
सर्षपम् । न० जषी ॥ सखयि । सख०
। खच् ॥
सर्षपितम् । त्रि० सर्षिकासे ।
सर्षिरम् । न० जषी ॥ सखति । सख० ।

सलिलकुन्तल .

सलिलकलीति० इलच् । रलयीरे
कत्वम् ॥

सलिलम् । न० जले ॥ उपादाना
ख्यायाद्वितीयायातुष्टौ ॥ सलति०
गच्छतिनिम्नदेशम् । सलगती । स
लिलकल्पनिमहिभडिभण्डिशण्ड
पिण्डतुण्डकुकिभूभ्यइलच् ।
सलिलव्यञ्जकदेशाद्गार्ग्लेद्रष्टव्या
। कश्चिद्विशेषात्वापिकालिदासीत्तो
यथा । अद्याजुर्नोदुम्बरसिन्दुरा
पर्याप्रबालातिविशालशाखा । ब
लमीकपाश्र्वां श्युरगाद्विद्यतवा
म्बुनिर्देश्यमलसमाश्रु ॥ योषाति
श्रीतलवसत्त्वणपुष्टिर्शीसास्वादु
सान्द्रसलिलाकिलशीघ्रवादी ।
इत्यविलोक्यत्रसुधाभिहकूपवापी
कासारकुण्डखननविद्धीतशश्वत्
॥ नीचगतजलदेशमाह । सिधुप
तानमरुकाणं वगौडगेशेनिम्नधरा
न्तरगमम्बुनिसर्गभावात् । क्षारा
स्त्रकुण्डतरुवद्भुविनिस्तुणोर्ब्यातव्व
नविक्रतिमद्गुणमाहुरार्या ॥ शु
भजलज्ञानमाह । यामादुदीरितह
रिखुशनोज्जभागेनैवेभमण्डलवि
भागवतिप्रशस्तम् । वाच्यवनतदि
हगभंकवोन्दुभागेनिम्नाद्भूमित
टिनोनगदिक्शिराभिरिति ॥

सलिलकुन्तल । पु० शैबाले । सलि
लकुन्तलशब्द ॥

सवनम्

सलिलकोष्ठ० । ष० जलगृहे । जल
मन्दिरद्व० भा० प्र० ॥

सलिलज । त्रि० जलात्पन्ने ॥ न०
पद्मे ॥

सलिलनिधि । पु० समुद्रे ॥ यथा
। पीत्वागर्जन्त्वपस्ते दिशिदिशिज
लदास्त्वशरख्योगिरीणामुवामाता
सभाजामसरविटपिनाजन्मभूमि
स्त्वमेवागाम्भीर्यं किञ्चतादृकत्वयिस
लिलनिधिक्वित्तुविज्ञापयाम सर्वो
पायेनमैवावशुणिसुनिकृपादृष्टय
काङ्क्षणीया । जलानानिधि ॥

सलिलेम्बन । पु० वाडवाग्नौ ॥ स
लिलमिम्बनयस्य ।

सलील । वि० लोलयासहवर्तमाने ।
सलीकता । स्त्री० समानलीकता
याम् ।

सल्लन्ती । स्त्री० गजभक्ष्यायाम । शल्ल
क्याम । सत्कृत्यलक्यतैस्वाद्यतीग
र्जः । लक० । कुन् । गौरादि ॥

सल्लक्ष्यम् । न० प्रत्यगभिन्नेब्रह्मणि ॥
सञ्चतल्लक्ष्यश्चेतितथा ॥

सव० । पु० यज्ञे ॥ सोमोयवाभिषू
यनेरसार्थं खण्ड्यतीवक्राध्वरेससव
॥ सत्वने ॥ सूयतेसोमेऽव । सु
व्य० । ऋदोरप् ॥ यद्वा । सूयते
ऽवानेनवा । षूप्रेरणे । अप० घी
वा । न० जले ॥

सवनम् । न० यज्ञज्ञाने । सूच्याप्रा

सविकल्पक :

म ॥ अभिषेवे ॥ अध्वरे ॥ सीमनि
 र्जनने ॥ पुञ्चभिषवे । ल्युट् ॥
 प्रसवे ॥ पु० काले । समये ॥ च
 न्द्रम'स ॥ सवति० सुनोति० सुव
 तिषा । मयुरुवञ्जोयुष् ॥
 सवया । पु० वयस्ये । झिग्धे ॥
 समानवयोऽस्य । ऋतीतिर्जनपदेति
 समानस्यस ॥
 सवर । पु० सलिले ॥ शिवे ॥
 सवर्ण । चि० सदृशि । तुल्यवर्णे ।
 समानजातौ ॥ यथा । पाण्डिय
 षणसम्कार सवर्णासूपदिश्यते
 इति ॥ समानोवर्णोऽस्य । ऋती
 तिर्जनपदेति स । तुल्यास्यप्रय
 त्ने वर्णे ॥
 सवथा । स्त्री० शनिमातरि । छा
 यायाम् ।
 सवर्णाल्यम् । न० तीर्थविशिष्टे ॥
 सवहा । स्त्री० चिह्निते ।
 सवासक । पु० वर्षहत्तान्तरे ॥
 द्विजगणमाहरभगणसुपाहर । भण
 तिसवासकमितिगुणनायक ॥ य
 था । गिरिवरनन्दिन्दुरितनिक
 न्ति । विहितमतौमयिकुसकर
 षामपि ॥
 सविकल्पक । पु० सम्रज्ञातसमा
 धौ ॥ तथाहि । सविकल्पकीनाम
 ज्ञातज्ञानादिविकल्पभेदज्ञानपे
 चयाऽद्वितीयवस्तुनितदाकाराका-

सविता

रितायाश्चित्तवृत्तेरवस्थानम् । त
 न्नीदाहरणम् तदामृन्मवगजादि
 भानेपिमृद्धानवत् । दूतभानेष्यद्वे
 तवस्तुभासते । इति । तदुक्तम् ।
 दृगिस्वरूपगगनोपमंपरमकृद्भिमात
 न्वत्रमेकमहरम् । अलिपकंसर्वगत
 यदहयतदेशपाहसततविमुक्तइति
 ॥ चि० सविकल्पमइति ॥
 सविकार । चि० विकारमइतिम
 धाम्, तादिभृत्यन्त ॥ विकारैषस
 इति । कार्यमाधीपादानतया
 सर्वकार्यतादात्म्यापञ्चे ब्रह्मणि ।
 सविकाश । चि० सप्रकाशि
 सविकासः । चि० विक्र सेनमइव
 त्तमाने ॥
 सवियह । चि० सृष्टिर्मति ॥
 सविता । पु० सूर्ये । सर्वभाषानां प्र
 सवितरि ॥ यथाहय ज्ञानज्ज्ञा ।
 सवितासर्वभूतानांसर्वभाषान्प्रमृ
 यते । सवनात्पावनञ्चैवसविता
 तेजस्यैष्यतइति ॥ अन्तिपुराणमपि
 • यथा । धोमष्टशब्धोवृक्षाणप्रचि उ
 यतिसर्वदा । सृष्ट्यर्थेभगवान्त्रिष्य
 सवितासतुकोत्तित ॥ सर्वसीक
 प्रसवनात्सवितासतुकोत्तित ।
 यतस्तद्देवतादेवसावित्रीष्युच्यतेत
 तइति ॥ त्रिष्युधर्मात्तपि । र
 सानासुतथादानाद्भिरित्यभिधीय-
 ते । प्रजानासुप्रसवनात्सवितैष्य-

सव्यसाची

भिधौयतइति ॥ सधति ॥ सुष
 ति० कर्मणि लोकापेरयति । प्रू
 रणे । तच् । अकंठर्च ॥
 सवित्दैवत । पु० इस्तनक्षत्रे ॥ स
 वितादैवतयस्य ॥
 सवित्त्वम् । न० प्रसवसाधने ॥ सूय
 तेनेन । प्रू० । अत्तिलूधूसूख
 नेतीचः ॥
 सवित्रिय । सूर्धसम्बन्धीये ॥
 सवित्री । स्त्री० जनन्याम् । तजन्ता
 त० डीप् ॥
 सविध । चि० अन्तिके । निकटे ॥
 समानाविधाऽस्य० सहविधयेतिवा
 ॥ सप्रकारे ॥
 सविद्यय । त्रि० प्राच्ययुक्ते । वी
 चापत्रे ॥ विद्ययेनसहवर्ततइति
 तथा ॥
 सवेश । चि० निकटे ॥ वेशान्विते
 समानोवेशोऽस्य० सहदेशेनेतिवा ॥
 सव्य । पुं० विष्णौ ॥ चि० वामे । प्र
 तीपे प्रतिकूले । दक्षिणे ॥ सूयते ।
 प्रू० । अचौयत् ॥ यथा । सुने
 ति । बाहुलकाद्य । ॥
 सव्यभिचार । पु० इत्वाभासान्त
 रे ॥ यथा । अनैकान्तिक० स
 व्यभिचारः । सविधिविधः । साधा
 रणाऽसाधारणानुपसर्गभेदात् ॥
 सव्यलोकः । चि० सापराधि ॥
 सव्यसाची । पुं० अर्जुने । पार्थे ॥

ससदह .

सव्येनवामेनहस्तेनापि० शरान्०
 सचितु सन्नातु गील यस्य । चि
 नि ॥
 सव्येष्ठ . । पु० सारथौ ॥ सव्येतिष्ठ
 ति । सुपिस्थइतिक । स्थास्थिन्
 स्थृणामितिष . । हनदन्तादिस्थ
 लुक् ॥
 सव्येष्ठा । पुं० सृते ॥ सारथौ ॥
 सव्येवामेतिष्ठति । ष्टा० । सव्ये
 स्थश्छन्दसीति० ष्ट . डिव्व ।
 अम्बाम्बेच्छत्र० स्थास्थिन्स्थृणामुपस
 ह्णानात्षत्वम्० सुषामादित्वाहा
 । हलदन्त्या दल्लुक् । सव्येष्ठरी०
 सव्येष्ठरइत्यादिरूपाणि ॥
 सशस्य । त्रि० शस्ययुक्तेभूत्यादौ ॥
 सशस्या । स्त्री० नागदन्त्याम् ।
 सशशुः । स्त्री० शशुयुक्तत्रियाम् ।
 नरमानिन्याम् ॥
 ससत्त्व । त्रि० प्राणियुक्ते ॥
 ससत्त्वा । स्त्री० गर्भिण्याम् ॥
 ससन्देह . । पुं० चर्चालङ्कारप्रभेदे ॥
 यथा । ससन्देहस्तुभेदीकौ० तदनु
 क्तौवस शय । भेदीकौयथा । अ
 यमार्सण्डः कि सखलुतुरगे स
 सभिरित कृशानु किसवा प्रसरति
 दिशेनैव नियतम् कृतान्त कि
 साक्षान्महिषवह्नीसावितिचिर स
 माजीक्याजीत्वाविदधतिविकल्पा
 न्प्रतिभटा ॥ भेदीक्यावित्यनेननकी

सखक .

बलमयं निश्चयगर्भायावन्निश्चयान्ती
 पिसन्देहः स्त्रीकृतः । यथा इन्दुः
 किक्ककलङ्क सरसिजनेतत्कमम्बुकु
 त्रगतम् । ललितसबिलासवचने मुं
 खमितिहरिणः क्षिनिश्चित परतः ॥
 किन्तु निश्चयगर्भ इव न त्रनिश्चयः
 प्रतीयमान इत्युपेक्षितो भट्टी इटिन ।
 तन्नुत्तौ यथा । अन्ना सर्गविधौ
 प्रजापतिरभूत्सन्तो मुक्तानिप्रद
 शृङ्गारैकरस स्वयं तुमदनीमासी
 तुपुष्पाकर । वेदाभ्यासजडः क
 य नुविषयव्याहृतकौतुहलीनिर्मा
 तु प्रभवेत्सनीहरमिदं रूपपुराणी
 मुनिः ॥ वि० सन्देहसहिते ॥
 ससुरः । वि० सदेवे । सुरासहिते ।
 सुरेश्वरः सुरयावाः सहवर्त्तते इति ॥
 सस्मितः । वि० ईषहास्ययुक्तो ॥ य
 या । सस्मिताननसरीजमङ्गलिरिज
 भावमतिकीलकुललम् । रिचनी
 क्षितभासमस्तुमेकैश्वर्यमनसिभ्यै
 शवमपुरिस्थनुमितौजगद्देश ॥
 सखम् । न० शखे । हृष्टादिपक्षे ॥
 धान्ये । शखे ॥ गुण्ये । सखि ।
 वसवसिखे । मांशाससिभ्योय ॥
 सखकः । पु० मणिमेदे । नालिकीरा
 ना । सखाभमथौ । यसौ । खड्गे
 ॥ शखे ॥ साथी ॥ सखे भगुण्ये श
 मरिजात सखः । सखेनपरि
 जातइति ॥ ॥

सहगमनम्,

सखमारी । पुं० महामुषके ।
 सखसवर । पु० सालहर्षे ॥ सखी
 सत्रियति । हज्० । यद्वद्विखम् ॥
 सखसवरणः । पु० सालहर्षे । स
 खुरा० इ० भा० प्र० ॥
 सखेद । वि० खेदसहिते ॥
 सखेदा । स्त्री० दृषितायाम्कन्याया
 म् ।
 सह । ष० आकल्पे ॥ निद्यमाने ॥
 साहय्ये । योगपदो । सार्धम्०
 साकम्० सखम्० सममित्यर्थे ।
 सहिते ॥ समुद्यौ । सम्बन्धे ॥
 सहति । यदमर्थे । पचाद्यच् ।
 सह । पुं० न० बलि । पु० मार्ग
 शीर्षे । न० पाशवे । लवणे ।
 वि० क्षमे ॥ खानो ॥ सहति०
 क्षमते । पद० । पचाद्यच् ॥
 सहकारः । पुं० अतिखीरभास्त्रे ॥
 सहार० इ० भा० प्र० ॥ सहका
 रयति० निजवतिइन्दुम् । अच् ।
 तुषाराद्वचत्वात्तीवासाधुः ॥ सा
 ह्ये ।
 सहकारी पुं० प्रख्ये ॥ वि० सह
 कार्यं कृतिः ॥
 सहकारित्वम् । न० तन्निर्गतं सति
 तत्प्रत्ययनकत्वे । इति नैवायिकाः ॥
 सहगमनम् । न० । अनुगमने । यथा
 ॥ अहीशोकायासादिखचन्द्रानि
 काग्याकाशभूमिजलहृदयाभक्षिता

सहजमितम्

न्यामिपुरुषयमदिनरात्रिसन्ध्याध
र्मायुयसाक्षिणीभवत् • ज्वलच्चित्तारो
हणेनपतिदेहेनसहगमनमहकरो
मौल्यनुगमनेसहकल्प • ॥

सहचर । पुं • नीलभिण्ड्याम् ॥ पी
तभिण्ड्याम् । पीयावासाह • भा
प्र • ॥ त्रि • अनुचरे ॥ सहचरति
। चर • । पचाद्यच् ॥ वयस्ये ॥ प्र
तिबन्धकी ॥

सहचरित • । त्रि • सहोनुष्ठिते ॥ स
हे चारिते ॥

सहचरी । स्त्री • नीलभिण्ड्याम् ॥ पी
तभिण्ड्याम् । भिण्ड्यीमार्व ॥ भा
र्यायाम् । पत्न्याम् । वयस्यया
म् ॥ सहचरति । चर • । पचादौ
चरडितिटित्वनिपातजान् • डीप् ।

सहज । पुं • निसर्गे । स्वभावि ॥
द्वितीयभवेने ॥ त्रि • सहोत्थे । सह
सम्भवे । सहोदरे ॥ सहतुल्ये • उ
दरे • जात • । जनी • । अन्येष्व
पीतिङ् • ॥

सहजन्मा । पुं • सोदरे ॥ सहसमाने
उदरेजन्मयस्यसः ॥

सहजमितम् । न • स्वाभाविकीमुद्बुद्धि
। यथा । अरिमित्रमुदासीनाऽन
न्तरस्तत्पर पर • । क्रमेणमण्डन
चिन्त्यसामादिभिरुपक्रमैः ॥ अ
रिः • शत्रु । मित्तम् • सुहृद् •
। उभयविलक्षण • । उदासीनः ॥

सहदेव

तैश्चतयस्त्रिभिधाः । सहजा • •
कृत्रिमा • प्राकृताश्चेति ॥ सह
जमितम् • भागिनेयपैतृष्वस्रीष-
मातृष्वस्रीयादिरितिमिताक्षरा ॥

सहजा । स्त्री • भागिन्याम् । सहोदरा
याम् ॥ प्रकृतिप्रभेदे । आत्मनास
हैवजातायाम् ॥ यथापद्यादीना
माकाशगमनादिलक्षणाप्रकृति स
हजा ॥ टाप् ॥

सहजात । त्रि • सहोदरे ॥ यमजी ॥
सहजारि । पुं • स्वाभाविकेशधी ॥
यथा । सहजारि सापत्न्यपितृव्य
तत्पुत्रादिरितिमिताक्षरायामाचा
राध्याय • ॥

सहजकम् । न • अस्थिसहितेपक्षमासि
। सास्थिरक्षमासि । हडमासद्विति
प्रसिद्धे ॥ यथा । छागादेर्मासम्
व्यादि कुट्टित खण्डितं पुन
शुद्धमांसविधानेनपच्येदेतत् सहजक
म् ॥ सहजक गुणयन्त्ये शुद्धमांसगु
ण स्मृतमितिभावप्रकाश • ॥

सहदेव • । पुं • पञ्चमपाण्डवे । मा
द्वीतनये । नकुलानुजे ॥ अरासंध
सुते ॥ त्रि • देवेनसहिते ॥

सहदेवा । स्त्री • बलायाम् ॥ दण्डो
त्पले । शारिवीषधी ॥ मरुदेवा
याम् । अहंन्मातरि ।

सहदेवी । स्त्री • महाबलायाम् । पी
तपुण्यायाम् ॥ यथा । ज्वरं हति

सद्वचनम्

शिरावदासहृदव्य'लटाधुनम् ॥
ज्वर'वषमज्वरम् । सपान्द्य म
॥ पीतदाडोत्पलायाम ॥ सहद
वशाभाथायाम ॥

सहदेवोगण । पुं० प्रतिष्ठायासद्देव
ज्ञानार्थमे वधोसम हे । यथा ।
पञ्चमथै ज्ञापयैवमहदेव्यादभि
सत । सहदेवीवलाथैयगतम्
कोशत'मरा । कुतारा'रगु'धीच
सिहोव्य'घोतरी च । वाच'पधो
तिमन्त्रे वलाभमे प'धमङ्गलैः ॥

सहधर्मिणो । स्त्री० वैद्विधाने
नीडाशाम् । पत्न्याम् । द्वितीया
वाम् । भार्गव्याम् ॥ सहधर्मो
स्वस्था : ० पत्यासहकर्म'स्त्रिका
रात् । धर्म'शीलवर्णानास्त्रोतामि
। धापसक्य'नक्ष ॥

सहनम् । न० समानांम् । प्रती-ता
रानिच्छायाम् ॥ यथा । सहन
सर्वदुः खाना'तितिच्छासाशुभास
तिति ॥ वि० समवाप्ति । स
हिष्णी । समिधि ॥ सहतीतच्छी
तः । पञ्च० अनुदाने'तच्छी तियुच
। नन्यादिस्वाका'रुषा ॥

सहनस'नम् । न० एकवचनसहसाका
रुण्यकरणे ॥

सहनशोकः । वि० सहिष्णी ॥
सहसो'द्विष । वि० वषथी ॥
सहसासम् । न० समीची ॥

सहा

सहभाषो वि० सह धि प
सहभोजनम् न० बहुभि सखि-
ल्लैकपा'रमे'कने । मरुधौ । सह०
भे'जनम् । सुप सुपे'तसमास । ॥

सहमरणम् । न० मृतत्वा'मिनासह
ज्वत धृतारे'हथेनप्राचल्यानि ॥
सहमान । वि० सहिष्णी ॥
सहमाना । स्त्री० वैद्वि'क्यात्मन' कौ
कस्य'द्वि । उभा'नी ॥ सहन्तो'धो
पापकर्म'फा'तानियमपुर्थे प्र'विनह
तितया ॥

सहमय । वि० कर्म'धिकृते ॥ व
क्त'मवि'हतकर्म'क'ज्ञापन० रुहव
स'तद्व'त ॥

सहयावो । वि० मिश्रितगामि'न ।
सथो० वृ० भा० ॥

सहयुगा । वि० कारितदु'वे ॥ सहयो
धित'भान् । सुध० सहै'वे'त'कानिप ॥

सहरसा । स्त्री० मुह्यपथ्यी ॥
सहप' । वि० स्व'युक्ते ॥

सहवास । पुं० सहा'वस्थानि ॥
यथा । नस वसि'हपत'ति'र्न'चा'रुडा
सो'र्न'पु'क्रा'सी । नमू'खै'र्नो'व'कि'मै'स
ना'ख्यै'र्न'ग्या'प'सा'वि'भिरितिमनु ॥

सहवासो । वि० एकस्थानि'वीगप
थो'ना'व'स्थान'व'स'दि ॥ यथा ।
सहवासो'वि'जाना'ति'वि'हित'सह'वा
सि'गामिति ॥

सहा । पुं० ज्ञान'शीर्षे । मार्गे ॥

सहस्रकरण .

शिमन्तर्षी । सहते । षड्० । अ
 मुन् ॥
 सह । न० बले ॥ मानसपाठये ॥
 ण्यीतिषि ॥ सहते० सङ्घर्षेऽनेना
 चना । षड्० । अमुन् ।
 सहस० । वि० सहासि ॥ हसेनसहस
 संतद्वृत्तिः ।
 सहसा । अ० हठादर्थे ॥ अविमर्शे ॥
 यथा । सहसाविदधीतनक्रयामवि
 वेकः परमापदापदम् । इत्यतेहि
 विसृष्टकारिण गुणलवधा स्वय
 मेवसम्पद ॥ अतर्कते । आक
 स्मिके । अकस्मादर्थे । सहसानि
 स्मृतेभावाये। अनित्य इदिस्थि-
 त । नाकारिगूहितु शर्कोष्ठस्य
 तिसमैरपि ॥ तत्त्वणादर्थे ॥ दि
 ष प्रसूनसहसाप्रपातेतिथया ॥
 सहते । षड्० । असाप्रत्ययः ॥
 सहसान् । ० पुं० मयूरे ॥ यज्ञे ॥
 वि० अमायुक्ते ॥ सहते । षड्० ।
 षट्ष्विधिमन्दिषड्व्य किदिस्थ
 सानच् ॥
 सहस्र । पुं० पीषमासि । सहस्रिब
 लिसाधु । तत्रसाधुरितिथत् ।
 सहस्रम् । न० दशमते० १००० । अ
 नन्ते ॥ विश्व भूत सहस्रस्रस्रम
 चयथाचकमितिमहाभारतम् ॥
 सहस्रकाण्डा । स्त्री० श्वेतपूर्वायाम् ॥
 सहस्रकिरण । पुं० सूर्ये ॥ सहस्र

सहस्रधारा

किरणायस्य ।
 सहस्रम् । पु० अ दिव्ये । भानौ । स
 सहस्र गणारम्भीनायस्यसः ॥ अत्र
 यादृ । तासाशतानिचत्वारिरश्मा
 नावृष्टसज्ज वे । शतत्रय हिमो-
 त्खर्गनाशङ्गभस्यसज्ज ने ॥ आनन्दा
 यद्विमेध्यायनूतनापूतनाद्वृत्ति । अ
 तु शत वृष्टिवाहस्ता । सर्वाभृत्
 त स्त्रियद्वृत्ति ॥
 सहस्रजित् । पुं० हरौ ॥ सहस्रा
 य्यसुराणांजयति । जि० । क्तिप् ॥
 सहस्रणी । पुं० भीष्म । ग ज्ञेये ॥
 सहस्ररथिने नयति० पालयति ।
 र्थेज् । सत्सू द्विधितक्त्विप् ॥
 सहस्रतम । वि० सहस्ररथपूरणे ॥
 निश्च शत दोमिडठस्रमडागमः ॥
 सहस्रदृष्ट । पु० प ठौनमत्त्ये ॥ स
 हस्रदृष्ट यत्स ॥
 सहस्रदृष्टी । स्त्री० पाठौने । धादा
 लमत्त्ये ॥
 सहस्रदृ । वि० बहुप्रदे ॥ सहस्र
 ददाति । डुदाज् । कः ॥
 सहस्रदोः । पुं० कात्तर्षीर्षाङ्गुनि ।
 ॥ सहस्र देषिवाहवीयस्यस . . ष
 त्वस्यासिद्धत्वाद्दुस्त्विसर्गौ ॥
 सहस्रधारः । पु० विष्णु चक्रौ ॥
 सहस्रधारा । स्त्री० देवताज्ञानार्थं स
 हस्रच्छिद्रयुक्तपापगलितजलधारा
 याम् ॥ यथा । सहस्रधारवादेर्षी०

सहस्रवदन .

ज्ञापयामिसुरेश्वरीमिति ॥
 सहस्रनयन . पुं० इन्द्रे ॥ सहस्र
 नयनान्यथा ॥
 सहस्रनेत्रः । पुं० इन्द्रे ॥ विष्णौ ।
 सहस्रनेत्राख्यस्य ॥
 सहस्रपत्रम् । न० कर्मणे । पद्मे ।
 नदिनि ॥ सहस्रम्बहुनिपात्राख्य
 स्य ॥
 सहस्रपात् । पु० विष्णौ ॥ सहस्र
 पादायस्य । सहस्र्यामुपूर्वात् ॥ ति
 पादस्यान्तलीपः ॥
 सहस्रपादः । पुं० क रण्डे ॥ मार्त
 ण्डे ॥ यज्ञपूर्वस्य । विष्णौ ॥
 सहस्रभित् । न० कस्युयाम् ॥ यज्ञ
 वेतसे ।
 सहस्रभुजः । पुं० विष्णौ ॥ कार्त
 वीर्यार्जुनि ॥
 सहस्रभुजा । स्त्री० दुर्गायाम् ॥ न
 जालक्याम् ॥
 सहस्रमरुचिः । पुं० सूर्ये ॥
 सहस्रमूर्धा । पुं० श्रीहरी ॥ विष्णौ
 ॥ सहस्राष्टिपरिमितामि मूर्धा
 विऽस्य ॥
 सहस्रमूली । स्त्री० द्रवण्यमौषधी ॥
 सहस्रमूलिः । पु० विष्णौ ॥ क
 वन्ते ॥
 सहस्ररश्मिः । पुं० सूर्ये ॥ ।
 सहस्ररश्मि । पु० शिवे ॥
 विष्णौ ॥

सहस्री

सहस्रबाहुः । पुं० कार्तवीर्यार्जुनि
 ॥ वाणासुरे ॥
 सहस्रवीर्या । स्त्री० दुर्गायाम् ॥ स
 हस्रवीर्याख्यस्य ॥ महाशताव
 याम् ॥
 सहस्रविधम् । न० काश्चिकविधिस्य ।
 चुक्रे ॥
 सहस्रविधो । पु० यज्ञवेतसे । चुक्रे
 ॥ कस्युयाम् । न० रामठे ।
 हिङ्गुन । वि० सहस्रविधकस्यैरि
 ॥ सहस्रविधितुंशोक्तस्य । विध
 विधानि । सुपीतिविनिः ॥
 सहस्रविधरः । पुं० विन्व्याचले ॥
 सहस्रा । स्त्री० यन्त्रहायाम् ॥
 सहस्रायः । पु० सहस्रतमेभामि ।
 सहस्रायः । पु० भागी । हसि । त
 पने ॥ सहस्रसंशयोक्तस्य ॥
 सहस्राक्षः । पुं० याज्ञवल्क्ये । इन्द्रे
 ॥ विष्णौ सव्यंशोक्तसाक्षिवि ॥
 सहस्रमक्षीयस्य । सहस्राख्यापरि
 मितान्यक्षीयस्यस्य ॥ बहुव्रीहौ
 सकथ्यस्योः स्त्राङ्गात्पञ्च ॥
 सहस्रारः । पुं० न० शिरोपस्थिता
 विःसुखसहस्रदलकर्मणि ॥
 सहस्राक्षिः । पुं० विष्णौ । सूर्ये
 सहस्राक्षिणी विधकसः । सहस्रा
 ख्यनशाखिणी विभासीयकाविश्वक
 पधरक्षविष्णोरिति ॥
 सहस्री पुं० सहस्रसङ्ख्यासैवायुक्ते ।

सहाय .

साहस्रे ॥ सहस्र बलमस्यस्य । तप
सहस्राभ्यांविनौनी • इतीनि ॥
बलिनेयसहस्रे षसाहस्रास्तेसहस्रि
य ॥

सहा । स्त्री • नखभेषजी • दण्डोत्प
लायाम् । सहदेवायाम् ॥ सङ्गप
र्याम् ॥ घृतकुमार्याम् ॥ उर्व्या
म् । भूमौ ॥ सहते । षह • । अ
च् । टाप ॥ सैवन्ध्याम् ॥ शुक्र
जिह्वाम् ॥ सपंकहाल्याम् ॥
राज्ञायाम् ॥ स्वर्णक्षौर्याम् ॥ त
रणीपुष्पे ॥ पीतदण्डोत्पलाया
म् ॥

सहाचर । पु • पीतभिह्वाम् । क
टसारिका • कटसरैय्या • इ • भा •
प्र • । सहचरे ॥ सहभाचरति ।
चर • । अच् ॥

सहाय । पु • चक्रवाके । त्रि • सह
चारिणि । अनुचरे । अभिसरे ॥
सहअयते • अयतिवा । अय • । इ
गतीवा । यचाद्यच् ॥ राज्ञ सह
यायथा । सहसाद्यतथापुष्टा सत
तप्रतिसानिता । राज्ञासहाया
कत्तव्या : पृथिवीजीतुतिच्छतेति
माख्ये १८६ अध्याय . ॥ अथोक्त
देवीभागवतीव्यासेन । शक्तयेत्यम
तिर्दंसाहरिणावचतिने । प्रविष्टो
यववि विष्णुः सहाय • प्रत्यपद्यत
॥ नचापदिसहायिभूषासुदेव क

सहिष्णुः :

यश्चन । समयेखजन . सर्व • स
सारैस्त्रिन्जराधिप . ॥ देवेषु
खताप्राप्तेनकीप्यस्तिसहायवान् ।
पितामातातथाभार्याभाताबायसहे
दर ॥ सैवकीवापिमिच वापुचस्यै
वतथौरसः । प्रतिकूलिगतेदैवेनकी
प्येतिसहायतामिति ॥

सहायता । स्त्री • सहायीषे । सहाया
नासमूह . । गजसहायाभ्यामिति
तल् । साहाय्ये ॥ सहायक्षकर्म
भावीवा । तल् ॥

सहायत्वम् । न • साहाय्ये ॥

सहार । पु • आन्ववर्षे । रसालि ॥
महाप्रत्यये ॥ इतिहलायुध ॥

सहारी । पुं • षर्णावृत्तान्तरे ॥ चाद्य
न्तकर्णा पञ्चावर्णा । लब्धेक
धारीवाच्य सहारी ॥ यथो । क
सादिकेतुधर्मकहेतुम् । बदेब्ज
नाभम् • इन्दीवराभम् ॥

सहारोग्य . । द्वि • नौदजि ॥

सहित . । त्रि • सहिते । सयुक्ते ॥
सन्धीयतेस्य । डुचोञः क्त . । दधा
तेहि । समोहितततथैर्वालिप
॥ सम्यग्भिधते । हितेनसहवत्
माने ॥

सहिता । त्रि • सीदरि । सहजशीले
॥ सहते । षह • । टच् । तीपस
हितिवेट् ॥

सहिष्णु . । त्रि • सहने । सन्तरि ।

सहस्रकृति :

तितितौ चमिषि । सहनश्री
न . । यथा । सहते श्रीतीष्यादी
नि । सह . । अलङ्कृतमिति . इ
इच्छुच् ॥

सहस्रता । श्री . चमायाम् ॥

सहस्रिः । पु . आदित्ये । दिवाक
रे ॥ श्री . चितौ ॥ सहते । अ
इ . असिसहस्रिः । सहस्रिः
सहनश्रीलक्ष्मिदेभाष्यम् ।

सहस्रदयः । त्रि . प्रथमसहिते । इह
शोकी ॥ सहस्रदयिनः । तीनसह
स्रितिवह्नोश्चिः । प्राथिमातस्रतथा
त्वाद्व . प्रथमपरत्व इदयशब्द
स्य ॥

सहस्रखम् । न . विचिकित्सिताम्ने
॥ यथा । विचिकित्सातुहदयेष
न्ने यस्मिन्प्रकायते । सहस्रखन्तु
विचिरेयः पुरीषन्तुस्रभाषतकृति
प्राथम्यतविचिकः ॥

सहस्रकृतिः । श्री . अर्थालङ्कारविशेषि
॥ यथा । सासहस्रकृतिः सहस्रार्थ
श्रवलादेकविवाचकम् । एकार्था
भिधायकमसिहस्रार्थवशाद्यदुभय
स्वावगमकासासहस्रकृतिः ॥ यथा ।
सह . दिवस . पिसाहि . दीहरा .
सासदगडा . सहस्रशिवलएहि . वा
इधारा . गलन्ति । सुहस्र . तुह .
विशोए . सखेइवए . सौहस्रतया
जहाए . दुष्मला . जीविदासा ॥

सहस्रकृति :

अस्रसंस्कृतान्तु । सहस्रदिवसनिशा
भिर्दीर्घा . इत्तासदगडा . सहस्र
शिवलयेर्वाप्यधारागलन्ति । सुम
ग . तवविशेषी . तस्मा . सहस्र
श्रीलाभा . सहस्र . तनुकताया .
दुर्बला . जीवितामिति ॥ दूष्माना
यकंप्रतोयमुक्ति . । इत्तासार्थावन
प्रचुरतयादगडत्वेननिरूपणम् . का
श्यान्मिषिककृष्णगतनम् . आथा
यादुर्बलत्व कादाचित्कत्वम् । इत्ता
सदगडादिगतदीर्घत्वादिशाब्ददि
वसनिशादिगतान्तु . सहस्रार्थसाम
र्थ्यात्प्रतिपद्यते । अस्रसहस्रकृतिर
लङ्कारः । अपिच । सहस्रकृतिः
सहस्रभाषणेदुभासतेजनरश्चन . ।
दिगन्तमगमतस्रकृतिः प्रत्यर्थि
भि . सहस्रकृति ॥ लक्षणात्तरमपि
। सहस्रार्थेनाव्ययीयचभवेदतिशयो
क्तिः । कल्पितौपम्यपर्यन्तासा
सहस्रकृतिरिष्यतइति ॥

सहस्रकृतिः । पु . मृत्नीनांपरुवाजा
यान् । परीटजि ॥ यथा । मृत्नी
नास्रचितान्कृष्यांपरीटजसहस्रकृ-
त्वावितिहारावली ॥

सहस्रकृतिः । पु . द्वादशपुत्रान्तगतपु
त्रविशेषि ॥ यथा । बागभिर्श्रीसंस्
क्रियतेज्ञानाज्ञातापिवासती । वा
टु . सगभीभवतिसहस्रकृतिवि
श्रयतइतिमनुः ॥ संस्क्रियते . य

साराविषयम्

रिणीयते । अदायादेष्टयम् ॥ स
हेष्टयस्म । बह० । क सम्प्रसा
रणम् । गुण० ॥ वि० ऊठेनसह
वत्तमानि ॥

सहेत्यः । प० द्वतीयभदने ।

सहेदरः । पुं० सहजी । सीदरेभा
तरि ॥ सहउदरेणवत्तते । बीप
सर्जनस्य ॥ सह० समानम् । उ
दरयस्येतिवा ।

सहेरः । वि० साधुनि ॥ सहते ।

षह० । किशिरादयस्येतिचोरन् ।

सद्यः । पु० मलयट्टिममौपवत्तिं
निशैलविशेषि । न० आरीग्ये ॥

सान्ये । वि० सहनीये । सोढ

व्ये । सुमधुरे ॥ सद्यते । सीढु

प्रकथोवा । षह० । शकिसहेस्ये

तियत् । गीदावरीभीमरथौक्कणा

बेषादिकास्तया । सद्यपादोक्तवा

नद्य स्मृता पापभयापहा ॥

सा । स्त्री० खल्लग्राम् ॥ दुर्गायाम् ॥

सांवाचिकः । पुं० पीतवण्डिजि । व

ह्विचगामिनिर्वाणगजने ॥ संयाचा

हीपान्तरगमनायसम्भूययाचासाप्र

थेजनमस्य । तदस्यप्रथेज्जनमिति

ठञ् ॥

सांयुगीनः । वि० रणोत्सुके । युव

कुशले ॥ सयुगेरणे साधु । प्रति

जनादिभ्यः खञ् ॥

साराविषयम् । प० न० समन्ताच्छब्द

सांख्यिकः

। इष्टशब्दध्वनी ॥ सहूतो ॥

सांख्यिकः । पु० गणके ॥ अष्टलक्ष

यमाहवरोहमिहर । तत्रसांख्य

रोऽभिजात प्रियदर्शनी । विनी

तवेश ० सत्यवाक्चनसूयक ० स

म ० सुसहितोपचितगात्रसम्भिरवि

कलस्यार ० वारचरणनखनयनचिबु

कदशनश्रवणललाटभूत्तमाङ्गोवपु

ष्मान्गम्भीरोदात्तघोष ० प्राय शरी

राकारानुवर्तिनीहिगुणाश्चदोषा

श्चभवन्ति ॥ १ ॥ तत्रगुणा शुचि

दर्शनं प्रगलभेवगमीप्रतिभानवा

नूदेककालवित्तुसोत्त्विकानपरिषही

रुः सहाध्यायिभिरनभिभवनीय ०

कृशलाऽव्यसनीशान्तिकपौष्टिका-

भिचारज्ञानविद्याभिज्ञीविवुधार्च

नत्रतीपवासरिततः स्वतन्त्राश्चर्धी

त्यादितप्रभावपृष्ठाऽभिध्याध्यन्यत्र

दैवाध्ययाद्यहगणितसहिताहारा

यन्यर्थवेत्ता ॥ २ ॥ विशिष्यागाराह्यां

सांख्यिकसूत्रेद्रष्टव्य ॥ स बत्सर

विति । तदधीतितद्देव्यम् ॥ न०

फले ॥ पर्वणि ॥ सन्धिवैलादिषु०

सबत्सरात्फलपर्वणोरितिशैषिकी

ऽण ॥

सांख्यिकः । वि० स बत्सरसम्भन्धि

निः कालाह्वितिशैषिकीध्वये

ध्वण ॥ स बत्सरव्याप्यभूते ॥ प्रतिष

र्षकसंख्येयाद्यादिकसंख्ये ॥

सांसिद्धिकी

सांबतक . । पु० प्रलयान्नी । प्रलय
कर्त्तरि ।
सांवाटिक . । पु० नैयायिके । इ०
ज० धर ।
साययिक . । वि० स गययुक्ते । स ग
यापन्नमानसै । सन्दिहानि । स ग
यमापन्न . । स गयमापन्नरूतिठ
क् ।
सांसर्गिक . । वि० स सर्गनिर्मिते ।
सांसारिक . । वि० स सरसम्बन्धिनि
॥ सांसारिकमुखासक्त ब्रह्मज्ञीस्यौ
तिवादिनम् । कर्मब्रह्मीभवभ्रष्ट त
त्त्वजिह्वज यथा ॥
सांसिद्धिक . । पु० अणूनां गुणविशिष्टे
॥ यथा । विशिष्टधर्मसकारसमुद्दीपि
तत्तत्तसाम् । गुण . सांसिद्धिकी
भातिदेहापायेपिपूर्वत् ॥ विविष्टे
नेष्टापूर्तादिधर्मसंस्कारेषुसम्यग्गुणो
पितप्रदीक्षितचेतीधेर्वातीषानपरदिष्ट
स योगी . यावद्देहापायेपिप्रागुद्यो
गुण प्रकाशतेससांसिद्धिकीनास-
योद्वय . ॥ सम्यक्सिद्धि . स सि
द्धिः । तत्रभवः । ठक् ॥
सांसिद्धिकी . स्त्री० प्रकृतौ । यथा
योगिनासिद्धिनामणिसाद्यैश्चर्य-
प्राप्तिप्रकृतिः . सांसिद्धिकीस्त्रा
भाविकोसहजाप्रकृतत्वया । प्रकृ
ति . सीतिविज्ञेयास्त्रभावंनजहाति
या ।

साक्षात्

सांस्थानिकः । वि० ससौचीनस्थानि
व्यवहर्त्तरि ॥ स स्थानेव्यवहरति ।
कठिनात्तेतिठक् ॥
सांहितिक वि० स हिताभिन्ने ।
स हितामधीतेविदवा । क्रतूक्पा
दौतिठक् ॥
साकम् । अ० सहार्थे । सहचकन
म् । अमप्रत्यय । सहस्येतिः ।
। आभीक्ष्येयमुक्त्वा ।
साकम्प्रस्थाप्य । पु० बागविशिष्टे ।
साम्प्रस्थाप्येनवर्णितपशुकामः ॥
साकल्यम् । न० अक्षिपतावान् ॥ स
कलस्यभाष . । प्यञ् ॥
साकार . । वि० आकारविशिष्टे ।
यथासाकारमन्त विधीति । साका
रापिनिराकारामायथावदुरुपिषी
तिच । अपिच । साकारसुनिराकार
सगुणनिर्गुणप्रभुम् । सर्वाभारस्य
सर्वसुखीत्यारूपनमाव्यवहित ॥
सकुरुण्डः । पु० कचविशिष्टे । यन्त्रि
पक्षे । कर्तुरपक्षे ।
साक्षितम् । न० अयोध्यावान् ॥
साक्षुक् . । पु० वने । सक्षुसुसाधुः
। गुहादिभ्यङ्क् ॥ न० सक्षुर्ना
समूहे । अचित्तवृत्तिविनीहक् ॥
साक्षरः । वि० अक्षरयुक्ते ॥
साक्षात् । अ० प्रकृते । यथासाक्षा
द्गुहा । सहस्येय . साक्षः । तमल
ति । क्षिप् ॥ तुष्ये ॥ अक्षसाक्षा

साक्षी

लक्ष्मी 'तुल्यार्थ' साक्षाच्छब्दयोगे ।
 तुल्यार्थे रतुलोपमाभ्यामिति । त
 तीयाप्रयोगउचित । साक्षालक्ष्मी
 रित्यादिप्रथमान्तप्रयोगेतु । प्रत्यक्षा
 र्थकएप्रतिभाति । लक्ष्म्यासा
 क्षादिति । लक्ष्म्यातुल्येतिवत् ।
 लक्ष्मीसाक्षादितिभवति च
 साक्षात्कार । पु० इहानीमित्यनेष्विष्य
 परीक्षज्ञाने ॥ प्रत्यक्षकरणे ॥
 साक्षात्करणम् । कञ्जीषञ् ॥
 साक्षी । चि० प्रत्यक्षदर्शने । वृत्त
 ज्ञे । साक्षादिन्द्रियार्थसन्निकर्ष
 विनैवेक्षतेपश्यतिप्रकाशयतीति ।
 निर्विकारे । आत्मनि ॥ स्वप्रकाश
 ज्ञानमात्रस्वरूपीप्यात्माऽविद्योपहित
 त । सन् । साक्षीत्युच्यते । यथा
 हुवात्सिककारो । नर्त्तेत्याडिक्रि
 यादु । खीसाक्षिताकारिकारिण
 धीविक्रियार्थसहस्राणांसाक्ष्यते । इमवि
 क्रियवृत्ति ॥ बधा । नेनस्वरूपवो
 धेनपश्यतिसर्वमितिसाक्षी । वृत्ति
 व्यवधानमन्तरेणस्वाध्यस्त सर्वस्वरू
 पचेतन्येनपश्यतीत्यर्थ । साक्षाद्
 हरिस ज्ञायामिति । इति ॥ शून्य
 वादिभिरपिशून्यसिद्धयेसाक्ष्यभ्युपे
 य । किमुबल्लव्यमितरैरत्याह । प्र
 त्यक्षसाक्ष्यतिरेकेणनाभावेपिप्रसि
 द्धति । किमुभावेजगत्त्वस्मिन्सा
 क्षीवानन्यसिद्धिः । अभावेपि ।

सागर .

शून्यमपीत्यर्थ ॥ पुरेपौरान्पश्य
 न्नरयुवतिनामाकृतिमथान्सुवेसा
 न्स्वर्णालङ्करणकलितांसिचसदृशा
 न् । स्वयसाक्षीद्रष्टेव्यपिचकलयं
 स्तै । सहरमन्सुनिर्वायोह भज
 ति गुरुदौक्षाक्षततम ॥ साक्षाद्
 हरि । सर्वप्राणिनांसाक्षाच्छुभा
 शुभद्रष्टरि ॥ चेतनत्वेनाविषय
 यत्वेनचसाक्षित्वद्रष्टृत्वञ्च । चेतनो
 हिद्रष्टाभवति । यस्मैप्रदृश्यंतेवि
 षय . ससाक्षी ॥ तथालोके . अर्थि
 प्रत्यर्थिनौ . विधादविषय साक्षि
 षेदर्शयत । एव प्रकृतिरपिस्वच
 रितविषयंपुरुषार्थदर्शयतीतिपुरु
 ष साक्षी । नचचेतनोवा . वि
 षयोवा . शक्योविषय दर्शयितुमि
 ति . चैतन्यादविषयत्वाच्चभवति
 साक्षी । अतएवद्रष्टापिभवतीति
 साक्ष्यविद् ॥
 साक्ष्यम् । न . साक्षिकस्मृति ॥ यथा
 । समक्षदर्शनात्साक्ष्यप्रवशाच्चेव
 सिद्ध्यतीतिमनु ॥
 साक्ष्यम् । न . सख्ये ।
 सागर . पु० समुद्रे । अक्षौ । सग
 रपुत्रैः खालेजलाशये ॥ सगरस्व
 रज्ञीयम् . सगरिणावतारितत्वा
 त् । तस्येदमित्यण ॥ क्षीरे । दादि
 ध्वप्य, पमयासागरव्यपदेशवृत्तिवृद्
 धा ॥ नृगविशेषे ॥ दृशपद्यस

साङ्ख्यम्

कृष्यायाम् ॥

सागरगा । स्त्री० नद्याम् ॥

सागरगामी । वि० सिन्धुगे । समुद्र
यायिनि ॥

सागरगामिनी । स्त्री० नद्याम् ॥ सू
क्तौ लार्था ॥

सागरनेमिः । पुं० पृथिव्याम् ।
सागरनेखलाः) स्त्री० पृथिव्याम् ।

सागरीनेनिर्मोखलावायसाः ॥

सागरानूप । पुं० समुद्रतीरप्रदेशे ॥
सागरस्यभनूपः ॥

सागराम्बरा । स्त्री० धरायाम् । परि
न्याम् ॥ सागरीऽम्बरं वस्त्रम्य
थाः ॥

सागरालयः । पुं० अप्यती । वरुणे ॥
सागरीत्यम् । न० समुद्रलवणे । वि०
सिंधुजे ॥

सागुरुः । पुं० शिंशुपायां ॥

साय । वि० अथेषसहिते ॥

साङ्ख्यम् । न० सङ्करतायाम् ॥ जा
तिसाङ्ख्यम् । पङ्क्तिसाङ्ख्यमि-
ति । तत्रपङ्क्तिसाङ्ख्यं दोषाय-
था । नसंश्लेषपतितैर्न चाण्डालै
र्नपुंसैः । नमूर्खैर्नान्धैश्च ना
त्यैर्नान्यावसायिभिः ॥ एकत्रय्या
सनपङ्क्तिभाण्डपक्ताङ्गमिश्रणम् ।
याजनाध्यापनीयानिस्तथैवसङ्गी-
जनम् ॥ सहाध्यायस्तुदशमः सह-
याजनमेव च । एकादशसमुद्दिष्टा-

साङ्ख्य .

दोषाः साङ्ख्यसंज्ञिताः ॥ समी
प्रेचाप्यवस्थानात्पापंसंक्रमतीन्वा
म् । तस्मात्सर्वप्रयत्ननसाङ्ख्येपरि
वर्जयेत् ॥ अङ्गसाङ्ख्यं दोषवारण्यो
पायायथा । एकपपङ्क्तुविष्टायेन
स्पृष्टान्तिघरस्परम् । भक्षणाङ्गतमर्था
दानतेषांसङ्करोभवेत् । अग्निनाभ
स्यनापैवचहि पङ्क्तिर्विभक्षयतकृति
कर्म १५ अध्यायः ॥

साङ्ख्यम् । न० नगरविधिवे ॥ सङ्घा
शिननिर्हृतनगरम् । सङ्घाशादि
भ्याम् ॥

साङ्कृतिः । पुं० सुनिविधिवे । वैया
त्रपद्यगोत्रस्यपरि ।

साङ्ख्यम् । पुं० कपिलमुनिङ्गतदर्थं
नविदिकापिषे ॥ सङ्ख्यं प्रकृत्यं
तैश्चैवप्रकृतिसुप्रचक्षते । तस्मान्नि
चतुर्वैद्यत्तेनसाङ्ख्याः प्रकीर्ति
ताः ॥ औपनिषदेषुषे ॥ सम्य
कख्यायते । सर्वापाधिगुन्यतया
प्रतिपाद्यते । परमात्मतत्त्वमनयेति ।
सङ्ख्याः उपनिषद् । तथैवतात्प
र्यपरिसमाप्त्याप्रतिपाद्यते । सा
ङ्ख्यः । सौपनिषद्ः पुरुषए
व । सञ्ज्ञासे ॥ सङ्ख्यासम्बन्धात्
बुद्धिः । तांश्चतीति । ज्ञानान्त
रङ्गसाधनतयाससाङ्ख्यः । सच
सञ्ज्ञासः ॥ न० विद्वान्नाशास्त्रे ॥
निरतिशयपुरुषार्थं प्राप्त्वर्यं सर्वा

साङ्ख्य .

नयं विद्वत्पथं च ख्यातव्या जीवी •
 ब्रह्म • तयैरैक्य • तद्बोधोपयोगि
 नक्षत्रवशादय पदार्था • • तिस
 ङ ख्यायन्ते • व्युत्पाद्यन्ते ऽस्मिन् •
 आत्मज्ञाने • शुद्धात्मतत्त्वविज्ञान
 साङ्ख्यमित्यभिधीयते इति व्यासस्मृ
 ति • • ज्ञानशास्त्रेषु दृशं नात
 गंतदृशं न विशिषे । कापिले ॥ पञ्च
 म • कपिलिनामसिद्धेश • कालवि
 ज्ञुतम् । प्रीवाचासुरयेसाङ्ख्यत
 त्वज्ञानविनिर्णयम् ॥ इति श्रीभा
 गवतम् ॥ साङ्ख्य सङ्ख्यात्मक
 त्वाच्चकपिलादिभिरुच्यते • इ • म
 त्व्यपुराणम् । सम्यक्ख्यायते प्रका
 श्यते वस्तुतत्त्वमनयेति • सङ्ख्यास
 म्यग्ज्ञानम् • तस्यांप्रकाशमानमा
 त्मतत्त्वसाङ्ख्यमितिश्रीधरस्वा
 मी ॥ अपिचाहु । साङ्ख्यद्विक
 पित्तमुनिनास सारविमुक्तिकारण
 प्रोक्तम् । एताः सप्ततिरार्याभाष्य
 स्वाप्यचगौडपादकृतम् ॥ एतत्प्र
 विचमय्यं मुनिरासुरयेऽनुकम्पया
 प्रददौ । आसुरिरपिपञ्चशिखायते
 नच बहुधाकृत तन्मम् । शिष्यपरम्प
 रयागतमोश्वरकण्ठो नचैतदार्था
 भि । सङ्क्षिप्तमार्यमतिनासम्य
 ग्बिज्ञायसिद्धान्तम् ॥ सप्तत्याकि
 लयेऽर्थास्ते र्या • कृत्स्नं सप्रष्टितन्त्रक
 । आख्याविकाविरचिताः परवाद्

साङ्ख्य .

विवर्जिताद्यापि ॥ इति साङ्ख्य
 प्रवचनभाष्यम् । अस्याध्ययने प्रार
 भ्यशुद्धिमाहकालिदासो यथा । त्रि
 युग्मौश्रवीयुग्मभै सद्यहाणांसमा
 रम्भित साङ्ख्यशास्त्रादिशास्त्रम् ।
 सृष्टिप्रशम्भूशम्भूयुक्तौ दिने
 ज्वेवतद्बोधसिद्धि तनोतीति ॥
 साङ्ख्यमतम् । न • षष्टितन्त्रादौ ॥
 साङ्ख्यानमतम् ॥ यथा । त्रिगु
 णयत्प्रधानतत्पुरुषार्थेन हेतुना
 । प्रवर्तते वासनात्त्वज्ञप्ति • सचे
 तिकापिला ॥ नान्त • कारणमेवा
 त्मा • किन्त्वन्त्य सर्वगत स्वप्र
 काश • स्वस्वभोगापवर्गानुगुण्ये न
 हेतुनायत्प्रधानमस्तितदात्मनैव
 स्थितमन्त • कारणतत्सधर्मक प्र
 वर्तते • तदेवश्रुत्यावासनात्वेना
 च्यतइतिवदन्तीत्यर्थ • ॥
 साङ्ख्ययोगः । पुं • चिन्तनविशेषे ।
 निदिध्यासनपूर्वभाविनाश्रवणम
 ननरूपेण • नित्योनिश्चयविवेकादि
 पूर्वकीर्ण • इमेगुणत्रयपरिणामाश्च
 नात्मन • सर्वमिथ्याभूता • • त
 त्साक्षीभूतानिष्ठीविभुर्निर्विकार
 सत्य समस्तकण्डसम्बन्धशून्यथा
 मात्यद्विवेदान्तवाक्यविचारज
 न्येचिन्तने ॥
 साङ्ख्यः । त्रि • अङ्गसहिते ॥ अङ्गेन
 अङ्गैर्वासहित ॥

साटीप

सारतिक । वि० शीकीपु, विचित्रप
 'रहासकपादिभि सङ्ख्यावृत्त्यर्थ'
 गि । सङ्गतीभवे ॥
 साङ्गमा । पु० सङ्गमे ॥
 साङ्गुष्ठा । स्त्री० शुद्धायाम् ॥
 साङ्गीपाङ्ग । वि० सम्पूर्णो ॥ अङ्गी
 पाङ्गे सहित ॥
 साङ्ग, हसचिक । वि० सङ्ग, हसृचाभि
 ज्ञे ॥ सङ्ग, हसृचसधौते० वेदवा ।
 क्ततक्यादिसूचान्ताडकम् ॥
 साङ्ग, हक । वि० सङ्ग, हाभिज्ञे ॥
 सक्त्यादित्वात्, डकम् ॥
 साङ्ग्यामिक्त । वि० सङ्ग्यामीपथी
 गिरयादौ ॥ सङ्ग य मेसाधु ॥ गु
 ङादिभ्यष्ठञ् ॥
 सङ्ग, हक । वि० सङ्ग, हङ्गे ॥ सङ्ग, ह
 वेद । उक्त्यादित्वात्, डकम् ॥
 साङ्गातिका । वि० भारत्सके ॥ ज
 न्मभात्, पिङ्गशेनघने ॥ सङ्ग, घ ती
 साधु । गुङ्गादिभ्यष्ठञ् ॥
 सावि । अ० वक्तो । तिरिथे । तिर्य
 नथे । सवनम् । पवसभवाथे ।
 इजजादिभ्यः ।
 साविवाटिका । स्त्री० श्वेतपुनर्नवा
 वाम् ॥
 साविव्यस । न० साहाय्ये ॥ सविब
 यकसंभाषीना । व्यञ्ज ॥
 सङ्गन । पु० क्तकण से ॥
 साटीप । वि० ससम्भुमे ॥

सात्त्वान्

साट्ट । वि० । साट्टे ॥
 सातत्त्वम् । न० अविच्छिन्नतयावत्त
 माने । सततक्षमाव । व्यञ्ज् ।
 सातवाहन । पं० यातिवाहनन्पे ॥
 साति । स्त्री० दाने ॥ अवसाने । स
 मापनेसननम्० सानस्य । प्रशुदाने०
 प्रान्तकर्मविचक्षित्त्वं । अतिवृ
 तीदित्यादिना० सतेरोत्वाभाषी
 निपत्स्यते । मनोतिर्भा० जनसनीत्यात्त्वं
 म् । सनुतादा । तिक्तत्तौषि
 त्तिक्तत्त्वं ॥
 सातिसार । वि० अति साररीगयुक्ते
 । अतिमारकिचि ॥ सङ्गअतिसारी
 यवत्तंते ॥
 सातीनक । पं० कलाये । सती
 नकएव । प्रज्ञायथ ॥
 सात्तम । वि० चित्ते ॥
 सात्त्व । वि० सत्त्वशीले । सत्त्वशी
 लमस्य । लवादिभ्योश्च । । स्त्रियां
 • त'ष्ठीनिक्षेपेपोति० लोपि०
 हजसद्विधितश्चोतिथसीपि० साती०
 । सांघो० इ० भा० ॥
 सात्त्विकि । पु० पाषाणशिथे । युयुधा
 ने ॥
 सात्त्ववतः ।) पुं० माठरे वाद
 सात्त्वयतिथः ।)
 रायथे । वेदव्याप्ति ।
 सात्त्वान् । वि० उपोसक्ते ॥ भगवत्त
 ते ॥ सत्त्वशब्देन० सत्त्वमूर्तिभंग

सात्वत .

वान् . सउपास्यतयाविद्यतेयस्य ।
 मतुप् । स्वार्थेऽण् । वृद्धि ।
 च षत्वाद्दणोऽप्रथमम् । यथा ।
 सुतजानीसिभद्रन्तेभगवान्सात्व
 ताम्पतिरिति ॥ सात्वत नामतन्त्र
 म् . तत्करोति तदाचष्टइति णिचि
 क्तते . क्तिप्चेति क्तिप प्रत्ययेषे रनि
 टीति णिक्लिपेचकृतेपद सात्वदिति
 सात्वतापतिरिति नामभाष्यम् ॥
 तथाच . सात्वतांसात्वततन्त्रमाच
 क्षायानांभक्तानांपति पालकइ
 तिव्याख्येयम् ॥

सात्वत । पु . क मप ले । म
 धुप्रये । बलदेवे । र . मे । हरौ ।
 हेमशङ्के । श्रीकृष्णे ॥ दशाहं ।
 उ । सक्ते । भगवद्भक्ते ॥ यथोक्तपा
 द्ये . उत्तरदण्डे . सत्वसतत्व . अयस
 तत्वगुणसेवेतजेश्वरम् . योनन्यत्वेन
 मनसासात्वत समुदाहृत ॥ वि
 द्यायकास्यकामादीन्भजिदेकाकिन
 हरिम् . सत्यसतत्वगुणोपेतोभक्त्या
 तसातत्वतविदुः । सुकु दपादसेवा
 यांतन्नामश्रवणेपिच । कौत्सनेचर
 तोभक्तोनाम्न स्यात्स्मरणेहरे ।
 बन्दनाचनये । भक्तिरनिशदास्यस
 खाया . । रतिरात्मापणोयस्यदृढा
 नत्तस्यसात्वत । इति ६६ अध्या
 य ॥ सतत्वक्यात्स्वार्थिक . प्र
 ज्ञादण विजन्मनि । सुधन्वाचा

सात्त्विक :

ये ॥ यादवे ॥ सत्वतीपत्यमुपमा
 न् उत्सादिभ्योऽज् ॥ पुभूक्त्वि .
 देशविशेषि ॥ यथा । यदवस्तुदयो
 हां . स्यु . सात्वता कुक्कुराद्य-
 ती . इतित्रिकाण्डशेष ॥ न . प-
 च्चराचतन्त्रे ॥

सात्वततन्त्रम् . न . वैष्णवतन्त्रे ॥
 पञ्चराचागमे ॥ सात्वतानाम्भग
 वदुपासकानांतन्त्रम् ॥

सात्वतस हिता । स्त्री . मह पुराणेऽपि
 भागवते ॥ यस्यावैश्रूयमाणाथाक
 ष्ये परमपुरुषे । भक्तकृत्यद्यतेपु
 स श्रीकमे . इभयापहा ॥

सात्वतो स्त्री . शिशुपालमातरि ।
 कृष्णास्यपितृष्वसरि . सात्वतीऽप
 त्यद्वी । उत्सादिभ्योऽज् . डीप् ॥
 न व्यङ्ग्यन्तरे ॥

सात्वतोऽसूनु . । पुं . चैद्यो । शिशु
 प . ली ॥

सात्त्विक . । पुं . ब्रह्मण्य । विधात
 रि ॥ विविधभावान्तर्गतभाववि
 शेषि ॥ तल्लक्षण यथा । सत्त्वोत्क
 टिमनसियेप्रभवन्तिभावास्तोसात्त्व
 काइतिविदुर्मुनिपुङ्गवास्तैः । तेय
 था । सत्त्वः स्वोदीयरीमास्य . स्व
 रभङ्गीयवेपथु . । वैषय्यमश्रु
 प्रलयइत्यष्टौसात्त्विकागुणा ।
 प्रलयामूर्च्छा ॥ यज्ञान्तरे ॥ यथा
 । अफलाकाक्षियंज्ञोविधिदृष्टोय

सात्त्विकी

ब्रूयते । यद्यन्यमेवेतिमन समा
भायससात्त्विक ॥ आहारप्रभेदे ।
यथा । आयु सत्त्वबलारीग्यसु
खप्रोतिविर्द्धना । रक्षा क्षि
ग्धा स्थिराहृद्याभाहारा . सात्त्विक
कप्रिया ॥ सत्त्वगुणोप्राधान्येन
स्थित . ॥ नगर्णे . ॥॥० ॥ वि० स
त्त्वगुणाव्ये ॥ सत्त्वेनमानाहृत्वा
निर्हत ॥ तिनानर्हतमितिठञ् . ॥
सत्त्वभवेना . अर्थात्सादित्वा-
हृञ् . वा ।

सात्त्विकधनम् । न० शुद्धिधने । य
था । शुभशौर्भतप . कन्याशिव्य
वाक्याऽन्वयगतम् । धनसप्तविधं
शुद्धसुनिभि . समुद्रहृतम् ॥
शुद्धेनाध्ययनेन . शौर्भेयजयादिना .
कन्यागतक . कन्यायासङ्गत ३३शु
रादेकैश्वम् . शिष्यगतशुद्धद्वय
यादिना . वाक्यागतसात्त्विकद्वय
श्वम् . अन्वयगतमदायादेभ्योऽन्व
म् . शुद्धसात्त्विकमित्यर्थ ॥

सात्त्विकी । स्त्री० दुर्गायाम् ॥ पूजा
विशेषि ॥ यथा । आरदीचण्डिका
पूजाविधिपरिगीयते । सात्त्विक
कीराजसीधैवतामसौचिततच्छुणु .
सात्त्विकीजपयज्ञायैनेवेदीयानि
रामिणैः । माहात्म्यभगवच्छास्त्र
पुराणादिपुकीर्तितम् । पाठस्त
सजपः प्रोक्तः पठेद्देवीमजासधि

साहस्यम्

ति ॥ देवीप्रकृतौ ।
साह । पु० सङ्गतायाम् । अथसा
दे ॥ सदनम् । षट्ख० । षण् . ॥
कार्ये । कृत्यत्वे । यथा । अरीर
साहादसमयभूषणतिरघु . ॥
साहनम् । न० यद्दि । सदने । स्वयं
व्यक्तात्सदेष्टुट् . ॥ मज्जने ॥
साहनो । स्त्री० कटुक्याम् । अज्ञा
हृञ् . म् । ङीप् ।
साह । पु० सारथी । शैषि । शी
दुधरि । सेदति । षट्ख० । अति
अपियजिर'अत्रजिमद्विनिवाशि
वादिवा'रभ्यहृञ् . ॥ वि० सा'ह
युते ॥

साहित । वि० सा'सती । विध्यती
कृते ॥

साही । पु० अश्वारोहि । असवार .
हृ० भा० प्र० । मातङ्गारोहि ॥ यथा
रोहि ॥ अथश्वसीद'त . साहवति
वा । षट्ख० । आश्वयकितिषि
नि । यज्ञादिर्वा ॥

साहस्यम् । न० उपमायाम् । तुल्य
तृत्वे । सहस्यत्वे । तद्विज्ञत्वेस
तितहृतभूयाधर्मवत्त्वे ॥ यथा
अन्द्रभिज्ञत्वेमतिचन्द्रगताह्लादक
त्वादिजतृत्वसुखेचन्द्रसाहस्यम् . त
त्यशबायथा । तमन्वेत्तनुवत्ता
तितच्छीकतत्निषिधते । तस्यवा
नुकरोतीतिशब्दाः साहस्यवाच

साधनम्

का इतिदण्डो । सदृशस्यभाव
 । सुषुप्तवगवाङ्मयादिभ्य व्यञ् ।
 चिदाधिस्वान्ङोषि । सादृशी ।
 श्यञ् । चित्करणादीकारोऽङ्गुलिमि
 तिवाऽमनसूवाङ्कल्पक ॥
 साधान्तः । पु० राट्धातोः ।
 साधयस्क । पु० सामयानविशेषि ।
 साधकः । चि० साधनकर्त्तरि । नि
 प्यादके ॥ अथवाऽनुष्ठान्तरि ॥ सा
 धीति । साधस सिधौख्यत् ॥
 पु० पुत्रधीवद्भूमे ॥ षष्ठतारायाम्
 साधकतमम् । न० करणे । क्रिया
 सिद्धौ प्रकृतोपक रके ॥ हेतौ ॥
 चि० अतिशयसाधके । अतिशय
 नेतमप् ॥ प्रकृतसाधक साधक
 तमम् ॥
 साधनम् । न० करणकारके ॥ साध्य
 ती० कर्मनिष्पाद्यतेऽनेन । साध०
 । ख्युट् ॥ अतस स्कारे । सौन्डे
 ॥ सिद्धौषधी ॥ गतौ ॥ निवृत्ताने
 । निवृत्तौ ॥ उपाये ॥ साध्यमुद्दिश्य
 साधन निरूप्यते ॥ मद्धे ॥ दापने
 ॥ अनुगमे ॥ धने ॥ मारणे ॥ वधि
 । प्रमाणे ॥ मेषे ॥ मोहने ॥ ज
 वे । धिने ॥ मन्त्रसिद्धिकरणे ॥ सि
 द्धौ ॥ मोक्षसाधकैधर्मविशेषि ।
 साधनचतुष्टये । यथा । निश्चानि
 त्ववस्तुविधिक ० इहामुचायं फल
 भोगविरागः ० समदसादिषट्क

साधर्म्यबोधर्म्यसमी

सम्पत्तिः ० सुसुप्तत्वञ्चेति ॥ सा
 ध० । भावकर्मकरणादौख्युट् ॥
 साधयतिवा । नन्द्यादित्त्वाद्यु
 ॥ तसि । यथा । तपीभि प्राप्य
 तीभौष्ट नासाध्य इतिपस्यत । दु
 र्भगत्वत्त्व ले कीयतेसतिसाधने
 अल्पसाधनै रधिकारणीन्मुकर ।।
 साधननिर्मुक्तः । चि० साधनाभ्यास
 रहिते ।
 साधना । स्त्री० आराधनायाम् ॥
 साधनाव्यापकत्तम् । न० साधनवञ्चि
 षाख्यताभावप्रतयागितायाम् ॥
 साधनीयः । चि० साध्ये ॥
 साधन्तः । चि० भिक्षुके ॥ साधोति
 साध० तृभूवद्विषसौख्यादिना० भू
 च् ० पितृ ॥
 साधयन्तो । स्त्री० मांसिकायाम् ॥
 स धर्म्यम् । न० समानधर्म्यत्वे ॥
 साधर्म्यबोधर्म्यसमी । पुं० न्यायमति
 जातिविशेषलक्षणे ॥ यथाहोत
 म । साधर्म्यबोधर्म्याभ्यामुपसं
 हारितदधर्मविपर्ययापमत्ते । सा
 धर्म्यबोधर्म्यसमी ॥ २ ॥ उपसंहारि
 साध्यस्योपसंहरणे ० वादिनाकृति
 ० तदधर्म्यसाध्यरूपधर्मस्यैवाधि
 पर्ययैव्यतिरेकस्यसाधर्म्यबोधर्म्य
 भ्याद्विवासाभ्याव्याप्यनपिवाभ्यामदु
 षपादनततीहेतोः साधर्म्यबोध
 र्म्यसमाबुध्यते । तदयमर्थः ।

साधारण :

वादिना • अन्वयेन व्यतिरेकीयवासा
 भ्ये साधिते • प्रतिवादानासाधर्म्यमा
 चप्रवृत्तहेतुना तद्भावापादन साध
 र्म्यसमा । वैधर्म्यमाचप्रवृत्तहेतुना
 तद्भावापादन वैधर्म्यसमा । तत्र
 साधर्म्यसमायथा । शब्दोऽनित्य
 कृतकत्वात् • घटवत् • व्यतिरेकी
 यत्राव्योमवत् • द्रव्यपस द्रुते • ने
 तदेवम् • यद्यनित्यघटसाधर्म्यान्नि
 त्याकाशवैधर्म्यादाऽभिव्य स्यात्
 नित्याकाशसाधर्म्याद्द्रुमूत्त्वात्तत्त्व
 स्यत् • विभ्रिषिवावक्तव्य • वैध
 र्म्य समायथा । शब्दोऽनित्य • कृत
 कत्वात् • घटवत् • आकाशवहे
 तिस्थापनायाम • अनित्यघटवै
 र्म्याद्द्रुमूत्त्वात्तत्त्वः स्याद्विभ्रिषि
 वावक्तव्यद्विति । अत्रसाधर्म्यत्वमात्र
 वैधर्म्यत्वमात्र वागमकतौपर्यया
 मित्त्वोऽभिमानीत् सत् प्रतिपक्षदेश
 नाभ सीचेनेचने कान्तिकक्षदेशनाभा
 सेतिवातिंकेतुचनेकान्तिरूपद्वया
 यात् सत् प्रतिपक्षपरम् । एकात्ता
 तै साध्यसाधकत्व उभावात् ॥
 साधारण • पुं • वस्तुविशेषे ॥ त
 तंफलं यथा । तीर्थपूर्णोभवेभ्यो वि
 बर्षं लोबद्वैदिने । निरुपद्रवात्
 राजानः सर्वसाध र्णोप्रिये । ४४
 ॥ आङ्गलाऽनूपकत्वसम्प्रदेशे ।
 यथा । मिश्रं च सुमेदिनैः सङ्घ

साधारणधर्मः :

साधारण • स्मृत । तस्मिन्देशेव
 दुदक तत तुमाधारण स्मृतम् ॥
 साधारणास्वुमधुर दीपन शीतलं
 लघु । तर्पण रोचनदृष्ट्याद्दृष्टीव
 दवप्रणुत् ॥ वि • समाने । अनेकस
 स्वभिन्येकस्मिन् । सामान्ये ॥
 अनेकत्वामिकवस्तुनि । यथा । सा
 धारण समाश्रित्ययत् किञ्चिद्वाङ्मना
 युधम् । शौर्यादिनाप्रोत्तधनभा
 तरस्तत्रभागिनः ॥ सर्वे । तत्त
 दितरसम्बन्धिनि ॥ सङ्घसाधारणे
 नवतते । शीपसर्वं नख्येति • स
 भाव • आनोप्रसाधारणास्वामि
 तिस्र र्थेऽत्र । साधक्यसंसिद्धि
 • पारथीशचकद्रवना ॥ किञ्चां
 साधारणी ॥ इत्वाभावविशेषे ॥ य
 था । अनेक लोविरुहस्याप्यसिद्ध
 प्रतिपक्षित । काकात्त्वयापदिष्ट
 य इत्वाभासस्तुपक्षधा • अथ •
 साधारणस्तुस्यात् स्यादसाधारणोऽ
 पर । तथैवानुपस हारीचिधाने
 कान्तिकोभवेत् • य सपक्षे विपक्षे
 चसतुसाधारणीमत । वस्तुभव
 स्याद्व्यावृत्त सत्वसाधारणीमत
 तथैवानुपस हारीकवसान्वयिप
 क्षकः ।
 साधारणत्वम् । न • असाधारणभि
 न्त्वम् ॥
 साधारणधर्मः । पुं • चतुर्बर्कषं

साधित .

तव्ये । यथा । प्रजनार्थस्त्रियः
 सृष्टाः सन्तानार्थवमानवाः । त
 स्मात्साधारणोधम् श्रुतीपत्न्या
 सङ्गोदित . ॥ अपिच । अहिंसा
 सत्यमस्तौ यशौचमिन्द्रियसयम । द
 म . क्षमाश्रवणदानसर्वेषां धर्मसा
 धनमिति ॥ आत्मज्ञानतितिक्षा
 च धर्मः साधारणो नृपतिच ॥
 साधारणस्त्री . । स्त्री . वैश्यायाम् ॥
 साधारणानैकान्तिक । पुं . हेतुत्वा
 भासान्तरे । साध्याभाववद्भूतौ ॥
 यथापर्वतोऽग्निमान् . प्रमेयत्वादि
 ति । प्रमेयत्वस्य बहून्यभाववति ऋदे
 विद्यमानत्वात् ॥ साध्यवदन्यव-
 तौ । यथा । शब्दो निष्प
 नि स्पर्शत्वात् न च विरुद्धसङ्घी
 षादेशः . उपधेयसङ्घरेऽप्युपाधि
 रसङ्करात् ॥
 साधारणी । स्त्री . सदृशाथाम् । स
 मानायाम् ॥ कुञ्चिकायामिति हे
 मचन्द्रः ॥
 साधारण्यम् । न . साम्ये ॥ कुञ्चिका
 याम् । इति हेमचन्द्र ॥
 साधारिका । स्त्री . घटिकायाम् ।
 नाडिकायां ॥
 साधिका । स्त्री . साधनकल्याम् ॥
 सुषुप्तौ ॥ सुप्तस्तुसाधकिति हेमः ॥
 साधित । वि . दापिते । धनादिना
 यत्नोक्तौ । धनादिप्रदापिते ॥ प्र-

साधुः

दापितधने ॥ साध्यसिद्ध । साध . ।
 क्त . ॥ सिद्ध ॥
 साधिमा । पु . साधुत्वे ॥ साधीर्भा-
 वः । प्रमनिच् ॥
 साधिष्ठ . । वि . अतिशयेन वाढे
 अतिहृदे । आर्य्ये ॥ न्याय्ये । शी
 भनतमि । अयमेषामतिशयेन वा-
 ढः । अतिशयिनेतमविष्टनावि
 तोष्ठन् । अन्तिकवाढयान् देसा-
 धौ ॥
 साधिष्ठान । वि . जीवि । अधिष्ठानेन
 कूठस्थचेतन्येन सहिते ।
 साधीयान् । वि . अतिवाढे ॥ अति
 शीभने । अतिसाधौ ॥ अथमनया
 रतिशयितो वाढ साधुर्वा । द्विच
 पनेतीयसुनि . अतिक्रवाढयोरिति
 वाढशब्दस्य साधादेशः । टेरिति
 साधीष्टिषीपः ॥
 साधु । वि . उत्तमकुलोत्पन्ने । अथ
 पर्यायायथा । महाकुलकुलीनाय्यं
 सभ्यसज्जनसाधवद्वृत्ति । वाधुं वि
 के ॥ चारी । शीभने । मनीषी ।
 स्वभावसुन्दरे ॥ प्रबोधि । याग्ये ॥
 स्वधर्मवर्तिनि ॥ अपकारिष्वप्युप
 कारयोके ॥ अद्रोहिषि ॥ पुष्यका
 रिषि । वेदसागर्थ्ये ॥ शास्त्रवि
 हितकारिणि ॥ सर्वहिते ॥ नित्या
 निष्कमस्तुविवेकादिसाधनचतुष्टय
 सम्पन्ने सुमुक्षौ ॥ कुलधर्माश्रिते ॥

साधुवाद् .

सर्वपूज्ये । बधा । शाल्वीवावेष्य
 वे . शैवे : सीरेर्गावपतेरपि । कौ
 लधर्माश्रित : साधु : पूजनीया
 तिव्रजत । साधोतिपरकार्त्तम् .
 धर्म्मम् . धर्मम् . कामम् . मोक्षं
 वा । साध . । कृत्वापित्युष्य . । पुं .
 व्याकरणेनप्रतिपादितेशास्त्रीवश-
 द्दे । यद्यपिसाधुनेवभाषितेतिन-
 श्रुवतेतथापिफलनिर्द्देशवाक्ये त-
 द्विर्द्देशादेविद्वयविधिः कल्प्यते .
 साधुनेवभाषितनापशब्दानिति ।
 मन्त्रीहीनः स्वरतीवर्चतीवेतिद-
 र्शनात् ॥ सुनौ ॥ जिनि ।

साधुव । नि . उत्तमकुशीहवि ।
 साधौ ॥

साधुधी . । स्त्री . वरवत्सनायाम् ।
 श्वश्रुाम् ॥ सुन्दरबुद्धी ॥ नि .
 तवति । साध्वीधीर्दशाः ॥ कर्म
 धारयावहुश्रीहिर्वा ॥

साधुनिन्दितः । नि . प्रषाव्ये । सा
 धुभिर्निन्दिते । साध्वसम्मतवृत्तिया
 वत् ॥

साधुपुण्यम् । न . प्रदीण्डरीके । स्थ
 लपद्मे । साधुवतत्पुण्यञ्च । उत्त
 मप्रसूने ॥

साधुभावः । पुं . असाधुत्ववहायां
 साधुत्वे ॥

साधुवाद् : । पुं . सतानुनोदने ॥

साधुवादीपठ हितवृत्तिवया ॥ सा

साधूतम् .

धोदत्तरे ॥

साधुवाद् . । पुं . विनीताशब्दे ॥ सा
 धुवासीवाहञ्च ॥

साधुवाही । पुं . विनीताशब्दे । सुत्रि
 च्चित्तुरगे । साधुवहनशीलः ।
 वद . । सुपीतिचिनिः ॥ नि . शी
 भनाञ्जयुक्ते ॥

साधुवच । पुं . कदम्बहृने ॥ वरुण
 वच ॥ साधुवासीवचञ्च ॥ मनी
 श्वतरी ॥

साधुवत्त . । नि . सुपरिचे । साधु
 नामिनसमानसुखदुःखानांसुख
 दाहणम् ॥

साधुवृत्तिः । स्त्री . उत्तमश्रीविकावा
 म् ॥ सद्दिवरचे ॥ सुन्दरवर्तने ॥
 साध्वीवासीवृत्तिञ्च ॥ साधिवृत्ति
 वा ॥ नि . तद्वृत्तिः । साध्वीवृत्ति
 वंश ॥

साधुसङ्गमः । पुं . मनीजियवकी
 यावविशेषे । बस्तुविधितमपितत्त्वं
 नसम्बन्धते . शोभाविद्यारति . त
 शीः साधुसङ्गमपरीपायः । साध
 शिचिपुनः पुनर्भीभवन्ति . स्मारव
 निच ॥

साधुसमागमः । पुं . साधुसङ्गमे ।
 बधाः । क्वचदुर्जनसंसर्गमजसाधु
 समागमम् । क्वचपुण्यमहीसर्वकार
 निचमनित्यतामिति ॥

साधूतम् । न . बहिंसकृत्वाते ॥ य

साध्यः

य्यशीय्याम् ॥ चातपत्रे ॥ इत्यज
वपात् । पाठान्तरे ० साधृतम
पि ॥

साध्यः । पुं० गणदेवताविशेषि ॥
साध्यसिद्धि । साध० । ऋहृलो
र्यत् ० इतिभाविष्यत् । साऽस्य
स्य । अर्थसाध्यत् । साध्याद्वाद्य
विख्याता । पुराणेषुपुरातनैः ।
तियथा । मनोमन्त्रसंप्राप्त्यनयाया
नाहवस्तथा । नारायणो नरस्यैवह
सद्यश्चिन्तयाभिभुः ॥ प्रमुखद्वाद
शैवैतीसाध्या । प्रोक्ता पुरातनैरिति
॥ विष्कन्माद्यन्तर्गतयोगविशेषि ॥
तथोत्पन्नसफल यथा । असाध्यसा
ध्यः क्वलसाध्यजातः शूरोतिथी
रोविजितारिपक्ष ० बुद्ध्याद्युपा
यै परिसाधितार्थं । परकृतार्थं
सुतरांविनीत ॥ स्मरे । कामे ॥
देवे । सुरे ॥ चि० साधनीये ।
कृष्णीपायः सुखोपायोद्विषयः ।
साध्यलक्ष्यते ॥ साधनार्हाभिमतैः ॥
साध्यतेऽत्र । सतुपक्ष । यथा ।
प्रतिज्ञादीपनिर्मुक्त साध्यसत्कार
सान्वितम् । निश्चित लोकसिद्धस्य
पक्षपक्षविदोविदुः ॥ साध्यसाध
नार्हाभिमत पक्षविदुः । यद्यप्यन्य
नसाध्य साध्यम् । तद्विभिष्टधर्मी
पक्षइतिमेदः । तथाप्यन्यथाक्प्रत्या
प्यर्थादिधर्मविशेषविशिष्टस्यपक्षत

साध्यसमः

याधर्मिणीऽधमर्थं पदैरेवसाध्यत्वात्
साध्यपक्षयोरभेदाभिधानमिति व्यव
हारतत्त्वम् ॥ व्याप्ये ॥ साध्यते
ऽनेतिव्युत्पत्त्यापक्षे ॥ यथा ० प
र्वतीवक्त्रिमानित्यत्रपर्वत ॥ सा
धितुंयोग्ये ॥ यथापर्वतीवक्त्रिमा
नित्यत्रवक्त्रि । साध्यः ॥ साध्यस्य
वस्तुनीऽभाषिसाधनैः किप्रयोजनम् ॥
साध्यतावच्छेदकम् । न० अनुमिति
विधियांशिसमानधर्मे ॥
साध्यव्यापकत्वम् । न० साध्यसमा
नाधिकरणाद्यन्ताभाषाप्रतियोगि
त्वे ।

साध्यसमः । पुं० इत्वाभासान्तरे ॥
यथाहगीतम । साध्याविशिष्टस्य
साध्यत्वात्साधयत्तम ॥ ४८ ॥
साध्येनबह्व्यादिना ० अविशिष्ट ०
कृतइत्यतश्चाह ० साध्यत्वादिति ०
साधनीयत्वादिष्यर्थं । यथाह ०
साधय साधनीय ० तथाहेतुरपिचेत्
० साधयसमइत्युच्यते । अतएवचा
सिद्धकृतित्यवक्रियते । अथसाय
यासिद्धिस्वरूपासिद्धिव्याप्यत्वासिद्
धिभेदात् ० त्रिविध । आश्रयासि
द्धिस्य ० पक्षपक्षताच्छेदकाभावः ।
। यथाकाश्चनमय ० पर्वतीवक्त्रिमा
निष्ठादी । स्वरूपासिद्धिः ० प
क्षहेतुताऽवच्छेदकावच्छिन्नस्याभा
वः । यथाहृदोद्रव्यधूमादिष्यादी

साध्यसम् .

। व्याप्यत्वासिद्धिश्च • अन्वयिच
 रितसामानाधिकरन्व्यसाभावः ।
 नचक्षरुपासिद्धिरेवसुनाक्षयत्वप्र
 तीतीर्नीभयित्वात्त्वमितिवाच्यम्
 । हेतुरितिपदञ्चपूरणोचम् • हे
 तुपदञ्चगमकहेतीत्यसिद्धिश्चिष्टपञ्च
 धर्मसाधनकाम • व्याप्तिविशिष्टप
 ञ्चधर्मद्वन्द्वेवधापूर्यताम् । तथा
 च • तत्राधिक्येद्वयसाध्यत्वमेव
 साध्यसमत्वम् । अतएवसाध्यसा
 ध्यतावच्छेदकाभाव साधनेसाध
 नतावच्छेदकाभावाच्चव्याप्यत्वासि
 द्विः । यथा • पञ्चतावच्छेदकाभा
 वपञ्चतावच्छेदकवन्नेदादेरन्यतम
 त्वेनाश्रयासिद्धित्वम् • यथाच •
 पञ्चेहेत्वभावहेतुमन्नेदादेरन्यतमत्वे
 नक्षरुपासिद्धित्वम् • तथासाध्य
 तावच्छेदकाभावादेरन्यतमत्वेन
 व्याप्यत्वासिद्धित्वम् • चित्तवान्य
 तमत्वेसाध्यसामान्यलक्षणमी
 लधुमत्वादेरपिव्याप्यत्वासिद्ध्याव
 न्तर्भाववदन्ति । तेषामयमाशयः ।
 व्याप्तिर्हि साध्यसम्बन्धितावच्छेदक
 रूपा • शुद्धधर्मस्यसाध्यसम्बन्धितान
 वच्छेदकीऽपीलधुमत्वादिः सा
 ध्यसम्बन्धितानवच्छेदकत्वान्नव्या
 प्तिक्षरुपत्वम् । तथाहसाध्यताव
 च्छेदकाभावादिद्विष • साधनताव
 च्छेदकीव्याप्यतावच्छेदकत्वमपि

सानन्दः

भवतिव्याप्यत्वासिद्धिरिति ४८।
 साध्यसिद्धिमाद् • । पु • व्यवहारश्च
 चतुर्थपादे • सचनित्ययपादः ।
 यथा । प्रत्यर्थिनेऽप्यतीक्ष्णमिति •
 भाषापाद प्रथम । श्रुतार्थस्त्रीत
 रंक्षिण्यमित्युत्तरपादोद्वितीयः ।
 ततार्थीक्षिण्येत्सद्यकृत्तन्निष्पादाद्
 श्रुतीय । तत्सिद्धौसिद्धिमा
 प्रोतीतिसाध्यसिद्धिपादचतुर्थ • ।
 यथा । भाषात्तरत्नवासाध्यसिद्धि
 मिः क्रमवृत्तिभिः । आधिपत्यतु
 रवस्तुचतुष्पादभिधीयते । इतिमि
 ताचरा •

साध्यसम् । न • भये • साधुन्वय
 ति । अस • । अचित्तमुकुट •
 तत्र । अथः असङ्गात् । तस्यात् •
 साधुनाम्पसः • सञ्जुषी •
 साधो । धी • दुर्गावाम् • मेदावा
 न् • पतिव्रतायाम् • तत्रचच
 साहचारीतः । आर्त्तात्सुदृताह
 र्हे प्रीयतेमलिनाङ्गवा । नृतेष्वि
 येतवापञ्चोसाधोन्नेवापतिव्रतीति
 • अनुरपि । पतिव्रानाभिचरति
 मनीषाव्देहस वता । साधतुंशो
 कानाप्रोतिसङ्घिः साधोतिवाच्य
 ती • इति • पीतीसुखवचनादिति
 ङीष् • शिभनावान् •
 सानन्दः । पु • शुक्लवस्त्रे • शुव
 काप्रमेदे • यथा । अष्टादशाक्षरे

सान्तपनम्

युक्तोदशीहर्षप्रदे।ध्रुव । कश्चि
 सन्नकेतालेसानन्दीवीरकीरसे ॥
 त्रि० आह्लादयुक्ते ॥
 सानन्दूर । पु० तीर्थविशेष ॥
 सानसि । पु० काञ्चने ॥ सनोति
 षण्णुदाने । सानसिबर्णसीत्यादि
 नासिप्रत्ययउपधावृद्धिश्च ॥ त्रि०
 सम्भजनीये ॥
 सानिका । स्त्री० बाद्यविशेष ॥ सना
 ई० इतिखीकप्रसिद्धे ॥ वशी
 वाद्ये ॥
 सानु । पु० न० स्त्री । प्रथ्ये । पर्व
 तस्यसमभूभागे ॥ वने ॥ बाह्या
 याम ॥ मार्गे ॥ अये ॥ कीबिदे
 ॥ सनोति । षण्णु० । दृसनिजनी
 तिञ्णु ॥ अर्के ॥ पक्षे ॥
 सानुक्रोश । त्रि० सदये ॥
 सानुज । पु० तुम्बुरुवृक्षे । तीक्ष्ण
 पत्रे ॥ न० प्रपौण्डरीके ॥ त्रि० अ
 नुजिनसहवर्तमाने ॥ सानुज रा
 ममीर्डे ॥
 सानुवन्ध । त्रि० सपरिवारे ॥ अवि
 ष्छिन्ने । सानुस्यते ॥
 सानुमान् । पु० पर्वते ॥ सानधीवि
 यतिऽश्च । मतुप ॥
 सानियिका । स्त्री० सानिय्याम् ॥
 सानियी । स्त्री० वंश्याम् ॥ इ० श०
 र० जी० ॥
 सान्तपनम् । न० कृच्छ्रसान्तपनाभिधि

सान्दृष्टिकम्

व्रतविशेष ॥ यथा । नीमूचनीमय
 घोरदधिसपिं कुशीदकम् । ए
 काराभोपवाससकृच्छ्र सान्तपनस्मृ-
 तम् ॥ नीमूचादिषड्द्रव्याण्येकी
 कृत्यैकस्मिन्नहनभक्षयेत्० नान्यत्
 क्विञ्चिदद्यात् । अपरदिनेचापवास
 इत्येतत्० सान्तपनकृच्छ्र स्मृतमित्य
 थं ॥ सन्तपति । तप० । ल्यु ।
 तस्येदङ्कम् । अण् ॥
 सान्तर । त्रि० विरले ॥ अन्तरेष्वस
 हित ॥
 सान्तम । न० अत्यर्थमधुरैवाक्ये ।
 कर्षमन प्रीतिजनके ॥ साम
 नि । प्रियवादार्थप्रदानसम्बन्धादि
 भि क्रीडोपशमने । द्रव्यदाह्या
 मितुभ्य माभैषीरित्यादिसमाधा
 नात्तौ ॥ सान्नुयति । षान्त्वसामप्र
 योगे । चुरादिरदन्त । एरच्० अज
 वा ॥ दाक्षिण्ये ॥
 सान्त्वनम् । न० प्रथये ॥ सामीवाद्यै ।
 षान्त्व० । ल्युट् ॥
 सान्त्वना । स्त्री० प्रथये ॥ प्रथम सा
 न्त्वनाननेतिकीषान्तरम् ॥ सामनि
 सान्त्वनावाद । पु० प्रियवचने ।
 सान्दीपनि । पु० सुनिविशेष ॥ अ
 द्वादिविद्याभिन्ने ॥ अश्वत्थिपुरवासि
 निकाश्वेरासकृष्णयोगुरौ । सन्दी
 पनस्यापत्यम् । अतद्भज् ॥
 सान्दृष्टिकम् । पु० व्यापारानन्तरं

साम्निपातिक :

जायमाने • सद्य • फले । सन्दृष्टौ प्र
त्त्यक्षे भवम् । अध्यात्मादित्वाद्दृञ्
॥ समानदृष्टिबिषये ॥

साम्द्रम् । न० घने ॥ चि० घने । नि
विडे ॥ मृदौ । सह० चन्द्यते । च
दिबन्धने । बाहुलकाद्द्रक् ॥

साम्द्रपुष्प • । पुं० विभीतकवृक्षे ।
साम्द्रस्निग्ध • । चि० घनस्निग्धे ।
मेदुरे ॥

साम्भिक • । पुं० शौण्डिके । चि०
सम्भिकतरि ॥

साम्भिविलासम् । न० सम्भिविलासाम्भ
वे ॥ सम्भिविलास्यतुनक्षत्रेभ्योश्च ॥

साम्भ्य • । पुं० स्वप्ने ॥ सम्भिवि ॥ स
न्ध्याधाम्भवः । सम्भिविलादित्वा
दच् ॥

साम्भ्यकुसुमा । स्त्री० चिसम्भ्यपुष्पवृ
क्षे ॥

साम्भजनिक • । चि० शोधानारण्यसन्ना
हप्रवर्तके ॥ सन्नाहनप्रयोजनमस्य ।
तदस्यप्रयोजनमितिठक् ॥

साम्नाय्यम् । न० शैतन्यद्रव्ये । इति
विसम्यङ् नोयते शोधार्थमग्निम्रति
। षीञ् । पाय्यसाम्नाय्येतिष्यदा
यादेशे समोद्दीर्घं च निपात्यते ॥

साम्निध्यम् । न० नैक्ये ॥ निकटे ॥
साम्निधिरिव । चतुर्गण्यादित्वात्
स्वार्थेऽप्यञ् ॥

साम्निपातिकः । चि० साम्निपातजरी

साम्भ्यापत्तिः

गे । साम्निपातस्यमनङ्कीपनया
। साम्निपाताच्च तिठञ् ॥

साम्भ्यासित्वा । पुं० भिक्षौ । पाराश
रिणि ॥

सान्त्वय । चि० सम्बन्धिनि ॥ कुलस
हिते ॥ पुत्रपौत्रादिसहिते । यथा
। यानधीत्वद्विजिवेदमन्यत्रकुसुतीत्र
मम् । सजीवज्ञेयशुद्धत्वमाशुनश्च
तिसाम्भव ॥

सापन्न • । पुं० सपत्नीतनये । सपत्न्या
अपत्यम् । शिवादिभ्योश्च । तत्र स
पत्नेतिपाठेपिक्विपिक्विष्टपरिभाष
या • सपत्नीशब्दादपिसामान्यचि
न्तया • ढकवाधित्वेऽपिचितिविध्यम
॥ वैरिषस्तनये ॥ तस्मात्पत्यमित्यञ्
• शिवादित्वाद्वा ॥

सापत्नेय • । चि० सपत्न्यास्तनये ॥
सपत्न्याअपत्यम् ॥ स्त्रीभ्योऽठक्

सापत्नेयी । स्त्री० सपत्न्यादुहितरि ॥

सापत्नपा । स्त्री० लज्जाशाम् ॥

सापराधः । चि० कृतापराधि ॥

सापिण्डः । पुं० सपिण्डे ॥ प्रजा
दिभ्यश्चेतिस्वार्थेऽप्यञ् ॥

सापिण्डराम् । न० सपिण्डताशाम् ॥

सासपदीनम् । सख्ये । मिचत्वे ॥

सप्तभिः प्रद्वैरवाप्यते । सासप
दीनं सख्यमितिसाधु ॥

साफल्यम् । न० सफलताशाम् ॥

साम्भ्यापत्तिः । स्त्री० साम्भ्यप्राप्तौ ॥

साम

सामक । पु० तर्कुशार्थे ॥ सा
माभिन्ने ॥ सामअधीते० वेदवा ।
क्रमादिभ्योवुन् । न० मूलकृते ॥
सामग । चि० ब्राह्मणविशेषे । छा
न्दोगे ॥ सामगायति । गैशब्दे ।
गापेष्टगितिठक् । टाडोष्यं ।
तेनस्त्रियांसामगी ॥

सामगभं० । पु० विष्णौ ॥
सामयी । स्त्री० कारणसमुद्दि । यथा ।
सामयीचेद्रफलबिरहोव्याप्तिरेवेति
तत्त्वमुद्ग० पदाङ्कदूत ॥ द्रव्ये ॥
सामग्राम् । न० समुदायत्वे ॥
सामज । पु० गजे ॥ कुञ्जरे ॥
चि० सामेत्ये । सामार्थे ॥
सामञ्जसम् । न० श्रीचिह्ने । यु
क्तियुक्ते ॥

साम । न० सहस्रशाखिपितृदेवताकेवे
दविशेषे ॥ गीतिविशिष्टायामृचि ॥
कृच्यध्ठ सामीच्यते ॥ वाक्यवि
शेषस्थार्यागौतौ ॥ सामपदन्तुगी
तिमात्रस्यैवाभिधायकमित्यन्यत् ।
चतुर्णांविदानांमध्येमानमाधुर्येणा
तिरमणीयत्वादिष्णोर्विभूति सा
मेत्युच्यते । राज्ञांशत्रुवशीकरणा
योपायविशेषे । सास्त्वे । प्रियवाद्
र्थप्रदानसम्बन्धादिभि शत्रो
क्रोधोपशमने ॥ यथा । परस्परौप
काराणादर्थं न गुणकीर्तनम् । स
म्बन्धस्यसमाख्यानमायत्त्या । सम

सामयानि

कोशनम् ॥ वाचापिशलयासाधुतवा
हमित्तिचापंशम् । इतिसामविधा
नञ्चै सामपञ्चविधस्मृतम् ।
स्यतिपाप० रोष वाऽनेनवा । विअ
न्तकर्मणि । सातिभ्यामनिन्
निष्ठाव्रितिमनिन् ॥ सामनम् ।
सामसान्वप्रयोगे । बाहुलकात्
कनिन्वा ॥ त्रि० शीभने । अनव
द्ये ॥

सामन । पुं० सामवति ॥ सामा
स्यास्ति । पामादित्व न्न ॥
सामनी । स्त्री० पशुशब्धनरूप्यौ ॥
सामन्त । पु० प्रतिसासिनि । स
लग्नोन्तएकदेशोऽस्य । प्रादिभ्योधा
तुजस्येति समास । समन्ताया
स्यदेशाव्यवहितभूमेरथम् । तस्येद
मिच्छन् ॥ माण्डलिके ॥ चतु
र्द्वरिके ॥ त्रि० सहाये ॥

सामन्यः । पु० सामविदि ॥ साम
सुसाधु० प्रवीणो० योग्योवा । त
वसाधुरितियत् । येचाभावकर्म
णोरितिप्रकृतिभावः ॥

सामयिक । त्रि० समयाचिते । स
मयेकार्यकर्त्तरि ॥ समय प्राप्तो
स्य । समयस्तदस्यप्राप्तमितिठञ्च ॥
भिनयादित्वात्कार्थेठग्वा । सम
येत्ये ॥

सामयानि । पुं० ब्रह्मणि । द्रुहि
थि । कुञ्जरे । गजे । त्रि० सा

सामानाधिकरण्याम्,

नीत्य ॥

सामरस्यम् । न० ऐकरस्ये ॥

सामर्थ्यम् । न० शीघ्रतायाम् ॥ प्र

ज्ञौ ॥ विशिष्यविशिष्यभावावगाह्य,

पस्थितिजनकत्वरूपे एकार्थीभावे

॥ परस्परकाङ्क्षाकृपायाव्यपेक्षा

याम् ॥

सामर्प । चि० सरोषि ॥

सामवायिक । पु० अमात्य । म

न्त्रिणि । चि० समवायसम्बन्धि

नि ॥ समवायात्वे ॥ सामूहिके

॥ समवायं समवेति । समवाया

नमसवैतीतिठक् । इहसमवपूर्वस्यो

प्योयं प्रविश्यैकदेशीभवनम् ।

तत्रगुणभूतप्रवेशप्रति० प्रकृत्यर्थ

स्यकर्मताविधया । विशिष्यानुरो

धिनतु० कीकिसप्तमौप्रायेणप्रमुञ्च

ते । कुरुक्षेत्रे समवेताहुतिशया ।

सामूहिकत् पु० उद्गातरि ॥ सामा

निवेशि । विद्० । त्रिप् ॥

सामवेद । पु० कृजाधिपेधेद्वि

शिषि ॥

सामाजिक । पु० समासदि । स

भास्तारे ॥ समाजसमवेति । स

मृषड्वानुसमवेतीतिठक् ॥ समा

खरुजतिवा । रजतीतिठक् ॥

सामाधिपति । पु० भीमयष्टि ॥

सामानाधिकरण्याम् । न० पश्यी

सम्बन्धविशिषि । पश्यीरेकार्यनिष्ठ

सामान्य

त्वे । सचसम्बन्धीभिन्नप्रवृत्तिनि

मितानांशब्दानामेकस्मिन्नर्थेतात्प

र्यसम्बन्धः । यथासीयदवदत्तइति

वाक्ये तत्कालविशिष्टवदत्तवाच

कसशब्दस्य० एतत्कालविशिष्टव

दत्तवाचकायशब्दस्य० एकस्मि

न्पिण्डेतात्पर्यसम्बन्धः ॥ यथा

कृमाचार्यं । एतन्नवतिरर्थेदृष्टानां

भिन्नवृत्तिवृत्तानाम् । सामानाधि

करण्याम्भवतीत्येववदन्तिकाङ्क्षि

काइति ॥ एकदिभन्नवृत्तानांपदान

विशिष्यविशिष्यभावेनैकार्यनिष्ठत्वे ।

तच्चमुख्यगौणभेदेनद्विविधं यथा ।

सामानाधिकरण्यात्किंस्त्वैक्ये मुख्य

ताव्रजेत् । खल्लिद्रमुत्पलनीलमि

त्यादौतद्विचारात् ॥ अन्यस्यान्य

चसम्यत्वात्सिद्धकापुरुषिशया ।

सामानाधिकरण्याच्चगौणसिद्धं पु

ननिति ॥ समानमधिकरणं बंधो

स्तयेर्भाष ॥ एकाशयत्वे ॥ अ

न्यदुच्छृङ्खलसत्त्वमन्यच्छास्त्रनिघन्ति

तम् । सामानाधिकरण्याद्वितीजसि

मिरथी : कुतः ॥

सामान्यः पु० पञ्चमेवर्थे । बन्धु

द्वारे ॥ यथीकामहानिर्वाचे । अ

त्वार कथितावर्थाभाशमाशपिसु

व्रते । आचाराद्यापिवर्तानामाश

माणापृथक्पृथक् । कृतादीकलि

काशितुवर्था पञ्चप्रकीर्तिताः ।

सामान्यम्

ब्राह्मण क्षत्रियो वैश्याः शूद्राः
सामान्य एव चेति ॥

सामान्यम् । न० जातीयं । तद्विविध-
म् । यथा । सामान्यद्विविधम् प्री-
क्तम् परस्वापरमेव च । द्रव्यादिनि-
कृतिस्तु सत्तापरतयोच्यते । पर-
भिन्नासत्ताजाति सौवापरतयोच्य-
ते । व्यापकत्वात्परापि स्याद्द्रव्याप्य-
त्वादपरापि च । द्रव्यत्वादि कजा-
तिस्तु परापरतयोच्यते । इति भव-
परिच्छेदः ॥ तद्विषयवशात् । नि-
श्चये सत्यमेकसमवेतत्वमिति । अ-
नेकसमवेतत्वं सयोगादीनामप्य-
स्ति० अतः सत्यन्तम् । निश्चये
सतिसमवेतत्वं गगनपरिमाणादी-
नामप्यस्ति० अत उक्तमनेकेति ।
निश्चये सत्यमेकवृत्तिसामान्यमु-
पेक्ष्य समवेतत्वं मुक्तम् । एकव्याक्त-
वृत्तिस्तु न जातिः । यत उक्तम् । व्य-
क्तेरमेदस्तुल्यत्वं सङ्घरोऽयं नवस्थि-
तिः । रूपज्ञानिरसस्वन्धो जातिवा-
चकसङ्घः ॥ एकव्यक्तकत्वा-
दाकावत्त्वमजातिः । तुल्यवृत्ति-
कत्वाद्घटत्वकलसत्त्वनजातिद्वय-
म् । सङ्घोर्षत्वाद्भूतत्वमूतत्त्वन-
जातिः । अनवस्थाभयात्सामान्य-
त्वं न जातिः । विशेषकन्यावृत्त-
त्वाभावस्वरूपज्ञानि० स्यादतीविशि-
षत्वं न जातिः । समवायसम्बन्धा-

सामान्याम्

भावात्समवायानजातिः । द्रव्या-
दिधिकवृत्तिरिति । परत्वमधिक-
देशवृत्तित्वम्० अपरत्वमल्पदेश-
वृत्तित्वम् । सकलजात्यपेक्षया
ऽधिकदेशवृत्तित्वात्सत्ताया पर-
त्वम् । एतद्वोधनयद्रव्यादीति ।
तदपेक्षयाचान्यासांजातीनामपर-
त्वम् । परभिन्नासत्ताभिन्ना । व्या-
पकत्वात्परापि स्याद्द्रव्यप्यत्वादप-
रापि च । पृथिवीत्वाद्यपेक्षया व्या-
पकत्वात्० अधिकदेशवृत्तित्वा-
त्० द्रव्यस्य परत्वम् । सत्तापेक्ष-
याऽल्पदेशवृत्तित्वात्० द्रव्यस्य०
अपरत्वञ्च । तथाच धर्मद्वयस-
मावेशाद्दुभयमधिकवृत्तम् । इतमुक्त्वा-
वली ॥ निश्चयेकमेकं नुगतसा-
मान्यम् । तच्च द्रव्यगुणकर्मवर्ती-
ति० तर्कसङ्घः ॥ सामान्यगुण-
साम्ये नयत्रधस्त्वन्तरैकतीति लक्षण-
लक्षितेकाव्यालङ्कारविशिषे ॥ य-
थावा । प्रस्तुतञ्च येषु गुणसाम्य-
विबन्धना । ऐकात्म्यवध्यतेयागात्
तत्सामान्यमिति स्मृतम् । अताह
शमपिताहशतया विबन्धितुं यदप्रस्तु-
तार्थेन सम्पुक्तमपरित्वक्तनिबन्धने
वतदेकात्मतयानिवध्यते० तत्समा-
नगुणनिबन्धनात्० सामान्यम् । उ-
दाहरणम् । मलयज्वरसंविशिष्यतन-
वीनवहारलताविभूषिता सितत-

सामान्यज्ञानम्

रदन्तपचक्रतरक्चक्रुधीरुधिरामलां
 शुद्धा । अथभूतपिततधास्त्रिधन
 कथतिधरामविभाव्यताङ्गता । प्रि
 यकसति प्रयानिसुखमेवनिरस्तभि
 योऽभिसारिका ॥ अत्रप्रस्तुततद
 न्ययोरन्यूनानतिरिक्ततयानिबध
 धवलस्त्रमेकात्मताहेतु । अतएव
 पृथग्भावेनानयोरुपलक्षणम् ॥
 यथावा । वैश्वत्वात्तुल्यरुपावध,
 नाकर्षायतीगच्छतलागतानि । अ
 द्वा' सहेतु यदिनापतिष्यन् कौबिद
 विष्यन्नवचम्यकानि ॥ अत्रनिमित्ता
 न्तरजनितापिनामास्त्वप्रतीतिः प्रथ
 मप्रतिपन्न मनेदं नन्युदसितुमुत्सहते
 प्रतीतत्वात्तस्त्वप्रतीतिप्रवाधायोगात्

सामान्यम् । द्वि० साधारणे । अवि
 शेषि । तुल्यतायाम् । अनेकसम्ब
 न्धेकवस्तुनि ॥ उत्सर्गे ॥

सामान्यज्ञानम् । न० छलप्रमेदि ॥
 सम्भवतीर्थं श्यातिसामान्ययोगाद्
 सम्भूत यं कल्पनासामान्यज्ञानम्,
 ॥ ५३ ॥ सामान्यविशिष्टसम्बद्ध
 र्थाभिप्रायिणीत्तस्य० अतिसामान्य-
 योगाद्सम्बद्धर्थं कल्पनायाम् । दू
 षणाभिधान सामान्यज्ञानम् । य
 थात्राज्ञापीठं विद्यापरणसम्बद्ध-
 त्वुक्तं० ब्राह्मणसूत्रेनविद्यापरणसम्ब
 द्साधयतीति कल्पयित त्वा० परी
 वदति कुतीनाज्ञायत त्वे न० विद्या

सामासिक ।

अरण्यमम्यत० वाक्येव्यभिचारा-
 त् । ५३ ॥
 सामान्यतादृष्टम् । न० अदृष्टलक्षण
 असामीन्यविषयिणीताऽनुमाने ॥
 सामान्यलक्षणा । स्त्री० अलौकिक०
 श्लिष्यविशिषि । सत्तु० अत्रव
 ज्ञापकसामान्यज्ञानम् । यथा
 एक घटदर्शनेमकलघटज्ञानमव-
 तिर्ह्यद्वयघटत्वादिज्ञानम् । तत्
 प्रमाणयथा । अलौकिक० सन्न
 कर्षश्चिद्विध० परिकीर्तित ।
 सामान्यलक्षणाज्ञानलक्षणायागज
 लक्षणा ॥ आसतिराश्रयात्सामान्य
 मान्यज्ञानमिष्यते । तदिन्द्रियक
 तद्वर्तव्यसामान्यमिष्यते ॥ इति
 भा० ॥

सामान्यविधिः । पुं० अनारभ्यवि
 धी । यथा । गदित्वात्सर्वाभू
 तानीति ।

सामान्यवासनम् । न० सामान्या
 धिकारि । राजश्लिष्यविशिषि ॥

सामान्या । स्त्री० नाचिकामेदि वा
 चान्तरे ॥ कथिततिथिदास्ररर्षे
 श्वभिमत्प्रवदाभविज्ञसामान्या ॥

सामान्यभिनयः । पुं० नागसङ्घ
 क्षीऽभिनये ॥ यथा । सामान्य
 भिनयानामश्नीयावागङ्गसङ्घज इ
 ति ॥

सामासिकः । पुं० साङ्घर्षेपिषि ।

सामुद्रम् ।

समाससमूहे ॥
 सामि । ष० षडे ॥ निन्दायाम् ॥
 सामयति । धामसान्त्वप्रयोगे ।
 षवद् ॥
 सामिधेनी । स्त्री० धाव्यायाम् । ष
 म्निज्वालनार्थं सृष्टि । ष्टकसामि
 धेनीधाव्याचयास्याद्भिषमिन्धने
 ॥ समिधामाधानी । समिधाम
 धानेषिण्यण । षित्वान्ङीप् । य
 ष्यहलङ्कृतिस्त्रीप ॥ समिधि ॥
 सामिधेना । ष० मन्त्रविशेषे ॥
 समिधामाधान । समिधामाधा
 नेषिण्यण् ॥
 सामीची । स्त्री० बन्दनायाम् ।
 सामीप्यम् । न० सामिध्ये । देश
 कालाभ्याङ्गतायाम् प्रत्यासत्तौ ।
 षव्यवहितत्वे ॥ समीपमेव । चतु
 र्बर्णादित्वात्० ष्यञ् ।
 सामुद्रम् । न० देहलक्षणम् ॥ लक्षणवि
 शेषे । कडके । वशिरे ॥ ष्यगुणा
 यथा । सामुद्रमधुरपाकेसतिक्तम
 धुरगुरु । नास्युष्ण दीपनभेदिसच्चा
 रमधिदाहिव ॥ श्लेष्मलवातनुत्तिक्ता
 मरुच्च नातिशीतलम् ॥ समुद्रोदके
 सामुद्रमुदकांश्चारं सर्वदोषप्रकोपण
 म् ॥ समुद्रफेने ॥ धाराजलप्रभेदे
 ॥ तत्सञ्चारलक्षणं शुक्रदृष्टिवला
 पइम् । बिस्वसुदेपल तीक्ष्णं सर्व
 कर्मसुगर्हितम् ॥ सामुद्रन्वाश्रित

साम्पराधिकम्

नेमासिगुणैर्गाङ्गबदादिशित् । य
 तोऽगस्त्यस्यदिव्यर्षेरुदयत्सकल
 जलम् ॥ निर्मलं त्रिर्बिषं स्वादुशु
 क्रलं स्वाददोषनम ॥ तत्सामुद्र
 जलम् । आहव । फूत्कारविषवा
 तेननागानां व्योमचारिणाम् । वर्षा
 सुसविषं तोयं दिव्यमप्याश्रितं वने
 ति ॥ षि० समुद्रोत्पन्नवस्तुनि ॥ स
 मुद्रेभवम् । तत्रभवद्दृश्यम् ॥
 सामुद्रकम् । न० समुद्रलवणे ॥ स
 मुद्रोक्तस्त्रीपुलक्षणयान्ये ॥ तीर्थवि
 शेषे ॥ षि० । स्त्रीपुंसयोश्चिञ्
 वेत्तरि ॥
 सामुद्रिक । षि० स्त्रीपुंसयोश्चिञ्
 च्छे ॥ विसास्त्रीपुंसयोश्चिञ् सामुद्रि
 कडदाहृतद्रतिहारावली ॥ समुद्रं
 सम्बन्धिनि ॥ समुद्रचारिणि ॥
 सामूहिक । षि० सामवायिके ॥ स
 मूहसमवैति । समवायान् समवै
 तीतिठक् ॥
 साम्पराय । षु० परलीके ॥ परली
 कसाधने । सम्पराय । परलीक
 • तत्प्राप्तिप्रयोगनेशास्त्रीयसाध
 नविशेषे ।
 साम्पराधिकम् । न० युगे । समीके
 । समरे ॥ षि० पारलौकिके ॥ य
 था । प्रभुः प्रथमकल्पस्योऽनुक
 ल्पे नरत्तंति । नसाम्परायिकं तस्य
 दुर्मतीविद्यतेफलम् ॥ पारलौकि

साम्बुध्यम्

कीसाधने । सम्परायणम् । अथग
तौह्यतीवा । घञ् । ततोविनयो
दित्वात् स्तोत्रेठक् ॥ सम्परायाव
प्रभवति । सन्तापादित्त्वद्भञ्ज ॥
सम्परायाह । सम्परायमहंति ।
तदहंतीतठक् ॥

साम्प्रतम् । न० । अधुनार्थे । इदानी
म् । उचितार्थे । सम्प्रतनम् ।
तनुविस्तारे । डम् । पृषादरादि
त्वात्समेदीर्घ ॥ यथा । सम्प्र
ति० एतयोः समाह रड्भट्ट ।
तस्मात् । प्रज्ञायाश्च । गणेषाठा
न्मान्त्वम् ॥

साम्प्रतिकम् । न० । समे ॥ न्याय्ये ॥
सम्प्रतिशब्दाद्दिनयादित्वात्स्वार्थे
ठक् ॥

साम्बम् । न० । उपपुराणविशेषि ॥
साम्बरम् । न० । गडकवर्षे ॥
साम्बरी । स्त्री० । भायायाम् ॥ साम्ब
रीसम्बरीमाया । मायाकृद्भञ्ज् । किन्
ट् । इ० । शब्दरत्नावली ॥

साम्बरी । स्त्री० । रक्तक्षीर्णे ॥
साम्बातुरः । पु० । भाद्रमातुरि । स
तीतनये ॥ साम्बातुरपत्न्यम् । मा
तुवत्सङ्ख्यासम्बद्रपूर्वायाः ॥
साम्बुध्यम् । न० । सायाङ्ग्यापिन्या
क्तिधौ । साम्बुध्यनामसायाङ्ग
ङ्गापिनीदृश्यतेयद्दोतिस्त्वंन्दीक्तेः
॥ साम्बुध्यत्वे ॥

सायक .

साम्यम् । न० । तुल्यत्वे । समताया
म् । चाण्डालान्बस्त्रियोगत्वाभ्
क्ताप्रतियुञ्जथ । पतञ्जलान्तैः
विप्रोक्षानात्साम्यन्तुगच्छ'तः । नि
र्विशेषि । सर्वभूतेषु विषमसमेषु
पिपत्मानस्यवत्त्वात् समभावे ॥
समाह्वविष्यञ्ज ॥

साम्बाज्यम् । न० । सार्वभौमेपदे । दृ
शतवाधिपत्ये ॥ यथा । साम्बा
धिपत्यराज्यम् । साम्बाज्यदशक
शके । शतलक्षेभ्यः । निमन्त्रासा
न्बन्धुमन्व्यतद्वृत्तिवरदात् । वेदितौ
बः पठञ् । साम्बाजीभाव ।
ष्यञ्ज ॥

साम्बाविश्वहंसम् । न० । जरादिनाम
निगन्धद्रव्ये । गन्धाच्च ॥ इ०
रा० । नि० । यट् ।

साम्बाधिपत्यम् । न० । महापारिपति ।
सायसम्बा । स्त्री० । पित्रप्रक्षाम् ॥
सायहासीपादुदेवतायाम् ॥

सायम् । न० । निशामुखि । दिनान्ते ॥
सायम् । षा० । यम् । युगायाम् ॥
सायः । पुं० । चाण्डे । शरी । वा
च्ये ॥ दिनान्ते । विनासी ॥ स
ति० समापवतिदिनम् । षा०
श्यादुधेतिथः ॥ घञ् । आती
युक् ॥

सायकः । पुं० । शरी । यड्भट्टे । स
ति । षा० । यम् । युक् ॥

सार . ।

सायकपुङ्गा । स्त्री० शरपुङ्गायाम् ॥
 सायकाल . । पुं० सायक्रे ॥
 सायम् । अ० निशामुखे । दिनान्ते ।
 सानम् । षो० । अम् । युगा
 गम ॥
 सायम्प्रातिक । वि० सायम्प्रातमं
 वि ॥ कालादृञ् ॥
 सायन्तन . । वि० सायकालसम्बन्धि
 नि ॥
 सायक . । पुं० किकालके । दिना
 न्ते । पञ्चधाविभक्त्याङ्ग पञ्चमे
 भागे । यथा । सायकस्त्रिसुहूर्त्तं
 स्याच्छ्रुततत्रनकारयेत् । राक्षसी
 नामसावैलागर्हितासर्वकर्मसु ॥
 अद् सायम् । सङ्ख्याविसाये
 तिच्चापकात् समास । सायमीद्
 मक्षीपद्धतिभाष्याद्साधु ॥
 सायिका । स्त्री० क्रमस्थितौ ।
 सायुग्यम् । न० सयुगभावे । एकदे
 हदेद्वित्वेपेक्षे ॥ सयुजीभाव . ।
 त्र ह्यणादित्वात् ष्यञ् ॥
 सायिकाक्षर . । पुं० विकाली ।
 सार . । पुं० बन्धि ॥ स्थिराशे ॥ यथा
 । वैद्यान्यनेक्रयान्वाधिचाल्पयुर्वि
 प्रथे टयः । तस्मात् सार विजानी
 यात् शौरहंसप्रवाणस . । मज्ज
 नि । मज्जायाम् ॥ बध्वादिरे ।
 दीने । दूतिधरणी ॥ दाडिने ॥
 बाधौ ॥ बाधके । नवनीते ॥ द

सारगन्ध . ।

ध्यये । काव्यलङ्कारविशेषी ॥
 यथा । उत्तरोत्तरमुत्कर्षीभवेत्सा
 र परावधि ॥ पर पद्यन्तभा
 गोऽवधियं संधाराधिरोहितयातथै
 वात्कर्षं स्थविशान्ते । उदाहरण
 म् । राज्ये सारवसुधा . वसुधाया
 म पुरम् . पुरेसौधम् । सौधेतल्प
 तल्पे वराङ्गनाऽनङ्गसर्वस्वम् । न०
 कले । धने ॥ न्याये । नवनीते ॥
 विपिने । लोहसारे । यथा । अ
 माभृच्छिखराकाराद्यङ्गान्यस्त्वेनसि
 पिते । लोहस्युर्ध्वसूत्राणितत्सा
 रमभिधीयते ॥ लोहसाराङ्गय ह
 न्याङ्गहणोमतिसारकम् । अर्द्धसर्वा
 ह्ज वात शूलश्चपरिणामजम् ॥
 छर्द्दिश्वपौनसपित्तश्लासनाशुव्ययो
 हति वि० वरे । श्रेष्ठ ॥ यथा ।
 असारेखलुस सारसारेमेतच्चतुष्टय
 म् । काश्यावास . सतांसङ्गी
 गङ्गाश्च शिवपूजनम् ॥ दृढे ॥
 विरन्तिष्ठन्सरतिकालान्तरम् । स०
 । सस्थिरे . इतिषञ् ॥ सार . श
 बलपीतयोरितिषिद्धः ॥
 सारक . । पुं० तरलप्रवृत्तिवृत्तौ । ज
 यपाक्षे । वि० विरेचके ॥ सरति
 । स० । खलु . ।
 सारखदिरः । पुं० दुष्खदिरि । पञ्च
 तैरौ ॥
 सारगन्धः । पुं० बन्दिने ॥

सारङ्ग .

सारयाही । वि० सारयहयकर्त्तरि ॥
 सारघम् । न० मधुनि ॥ सरघाभि
 कृतम् । सञ्जायामिष्यण् ॥
 सारङ्ग । पु० एण्ये । हरिण्ये ॥ चा
 तकी ॥ मतङ्गजी ॥ विहगान्तरे ॥
 चसुरीके ॥ छत्रे ॥ राजहसी ॥ वि
 चसुरी ॥ वासुमेदे ॥ अशुकी ॥ वि
 चवर्णे । नानावर्णे । मयूरे ॥ का
 मदेवे ॥ धमुषि ॥ कीशि ॥ स्वर्णे ॥
 आभर्णे ॥ पद्ये ॥ शङ्खे ॥ चन्द
 ने ॥ कपूर्णे ॥ पुष्पे ॥ जीकिषी ॥
 मेघे ॥ भूमौ ॥ राशौ ॥ दोसौ ।
 सिद्धे ॥ न० सारङ्गैषमांसि ॥ य
 था । सारङ्ग आङ्गलक्षिगध मधुर ल
 घुष्यदमितिराजनिर्घण्ट ॥ वर्ष
 हत्तान्तरे ॥ कर्णध्वज जोहलचाम
 रदेहिचिङ्ग सताल सदासन्निधीधि
 हि । सर्पाधिराजाधिराजसदाहृत
 मूरीकर्तोत्तिसारङ्गनेतवि ॥ यथा
 । अद्यापिनैवात्मनीन कृतककर्म
 यातजनु कापिलभ्यनवैशक्तं ।
 किन्दारदेहात्मजस्वर्णवन्देनचतो
 रतिविन्दसेचिन्मुकुन्देन ॥ वि०
 चित्रवर्णवति । शवले ॥ भगवद्भक्त
 ॥ यथा । श्रियेनिवासोयशोर ०
 पानपात्र सुखंइयाम् । वाह्वीली
 कपाकार्णा । सारङ्गानांपदाभ्युक्त
 मिति ॥ सरति । छ० । सुहृत्कीर्ण
 विषेच्छङ्गम् ॥ सारगच्छतिवा ।

सारथ

गम्, छ० । खच् । सारमङ्गयस्य ।
 यकम्बुादि ॥ सहारङ्गेषवा । सा
 रङ्गायतिवा । गीबद्धे । गापी
 हक् ॥
 सारङ्गिक । पुं० हरिणिके । सा
 रङ्गान्, हन्ति । पश्चिमव्यसृगान्, ह
 न्तीतिठक् ॥
 सारङ्गिका । स्त्री० वर्षहत्तान्तरे ॥
 द्विजवरकर्णैसगण विरचययस्याश्च
 रणम् । जगद्भिरामहितवाभव
 तिहिसारङ्गिकवा ॥ यथा । प्रथ
 मतराधारमण नगन्तपवाधाहमनम्
 । असुामदापाहरणं बहुकुलचूडा
 भरणम् ॥
 सारङ्गी । स्त्री० वर्षहत्तान्तरे । यथा
 सादौकृत्वाकर्णैः दन्वाहार ताटह
 म् । विद्युन्मासापाह दद्यादन्तेहा
 रं बहुतम् । नागाधीशिनोक्त तत्सा
 रङ्गीष्याख्यातं सहिसाङ्गुत्तारीमाश्च
 न्तिप्रोय । सर्वेषां गात्राणि ॥ यथा
 । वन्दारय्ये गे धुक्पूर्णे गोपायन्त
 गे वन्द० बाले साकवाकलीडा
 शीजवन्दे गीविन्दम् । आभीरोया
 मीपन्यस्रव्यावाहास ; कर्णनाह्ने
 लीकुञ्जसन्मङ्गु विराधाहृष्टाहृष्यन्त
 म् ॥ शवलायाम् ॥ अन्यतीक्ष्णी
 प्रितिक्षीष् ॥
 सारङ्गम् । न० नवनीति ॥
 सारथ । पुं० चतुसाररेणि ॥ रा

सारभृत्

बषमन्त्रिणि । दशकम्बरदूते ॥
 पाम्नातके ॥ भद्रवलायाम् ॥ न०
 गन्धभेदे ॥ मलनिर्गमने ॥
 सारणि । स्त्री० क्षुद्रनद्याम् ॥ प्र
 सारख्याम् ॥
 सारिणो । स्त्री० प्रसारण्याम् ॥ सू
 स्यनद्याम् ॥
 सारण्ड । पुं० सर्पाण्डे ॥
 सारत । पु० सुनौ ॥ त्रि० चत्ते
 नसहवर्तमाने ॥
 सारतक । पुं० कश्चीवृक्षे ॥ इ०
 ध० छय ॥
 सारत । अ० बलतद्व्यर्थे ॥ प्र
 स्रम्यास्तसिल ॥
 सारथि । पु० सूते । निघन्तरि ॥
 अश्वलक्षणं यथा । निमित्तशकुन
 ज्ञानोद्देश्यशिक्षाविशरद । इयायु
 र्बेदतत्त्वज्ञोभूरिभागविशेषवित् ॥
 स्वामिभक्तोमहेत्साह ; सर्वेषां
 प्रियवद शूरशक्तविद्युत्सारथि
 परिकीर्तितव्रति ॥ सरत्स्रवान् ।
 इ० । अन्तर्भाविष्यर्थः । सत्तेरि
 श्चेतिगयिन् ॥
 सारथ्यम् । न० सारथेः कर्मणि०
 भावे च ॥ पुरोहितादिस्वाद्यक् ॥
 सारदः । त्रि० सारदातरि ॥
 सारद्रुस । पुं० खदिरे ॥
 सारपाद् । पु० धामनिवृक्षे ॥
 सारभृत् । त्रि० सारयात्रिणि ॥

सारस

सारमिति । स्त्री० वीदे । श्रुतौ ।
 सारस्यथार्थस्यमिति ॥
 सारमूषिका । स्त्री० देवदाल्याम् ॥
 सारमेय । पु० ककुुरे । सरमा
 याचपत्न्यम् । स्त्रीभ्योठक् ॥
 सारमेयादन । पुं० नरकविशेषि ॥
 सारमेशी । स्त्री० शून्याम् ॥ टग
 न्ताङ्गुलीप ॥
 सारलोहम् । न० लोहसारे ॥ इ
 तिभूरिप्रयोगः ॥
 सारव । त्रि० सरयूजातवस्तुनि ॥
 सरव्यभिव । तत्रभवद्व्ययम् । दा
 ण्डिनायनेतियलीप ॥ स्त्रियां
 टिड्ढेतिङ्गीपि० सारवी ॥
 सारवान् । त्रि० ससारे ॥
 सारवती । स्त्री० कुन्दीभेदे ॥ यथा
 । चिह्नगणचितयक्रमत० स्याद्गुरु
 न्तगतोचमत । स्त्रीयशवन्तन्प्र
 यिता० सारवतीकविभिः कथि
 ता ॥ सारविशिष्टार्था ॥
 सारसः । पु० स्वनाम्नैवप्रसिद्धेषु
 द्विविशेषि । पुष्कराङ्गे ॥ अश्व
 कुनयथा । इष्टार्थसिद्धिः । सक
 लासुदिक्षु स्यात्सारसहनृद्विलोक
 नेन । श्रुत्वाश्वपृष्ठेनिनदनगर
 त्सिद्धयत्यभीष्टंष्टवयस्मात् ॥
 वामेनयोषित्कुललाभकारौशब्द
 स्याद्यन्त्रप्रतीर्थलव्यम् । य सा
 सारसाभ्यांयुगपद्विराव० कृतोपि

सारसिका

रेणकमतीपिषाम' ॥ सवीदितव्य
 कथितार्थकारी० क्रीडयस्याप्य
 यनेववम' ॥ इन्द्रसन्तराज . ॥
 इन्दो ॥ हरे । न० सरसोरुडे ।
 पद्मे । भौमपानोयविशेषि ॥ यथा
 नद्या । शैतवर। च्छभीयवसस्र, च्छ
 तिष्ठति । तत्सरोजलजच्छन्न तद
 न्न सारसस्युतम् ॥ सारससखि
 लवस्य तेषां प्रमथ रत्नघ, । रीः
 नतुवररुच्य बद्धमू, नमकहितम् ॥
 त्रि० सरोजती ॥ सरसिभवः ।
 चण् ॥

सारसनम् । न० तनुवनामोरखे ।
 कञ्चुकदाव्यार्थिमध्यकायनिबद्धप
 ट्टिकादौ । यथा । कञ्चुकीवारवा
 योच्छी० यत्तु, मध्येसकञ्चुकाः ।
 च्छन्नितत्सारसनमधिकान्तेऽयथी
 पंक्तिनिष्पन्नः ॥ कञ्चुकीयम् ।
 निखलायाम् । कटिभूषणे । श्री
 कव्यापञ्चरात्र्यने । सरसुत्कृष्ट स
 नमस्य चरसन्नती । य । स
 शारसनेनाल्पशब्देनवा सारंस
 नीतिवा । पञ्चुद्दानी कर्मण श्री
 पञ्चविंशत्यसम् । यथा । सारवल
 मस्यते० हीप्यतेऽनेन । पञ्चमतदी
 प्लादानेषु । चरपतिच्छुट् । क
 कञ्चुकादि ॥

सारसिका । श्री० सारसाम् । सा
 योक्तः ॥

सारसुती

सारसी । श्री० लक्ष्मणायाम् । सारस
 जियाम् ॥

सारसुत । पु० देवविशेषि । विश्व
 दगडे ॥ कल्पविशेषि ॥ यथा । सा
 रसुतस्यकल्पस्यमर्धे देवसु, नंराम-
 रा । तद्दुत्तान्तेऽवसी, कीलङ्गागव
 तमुच्यते ॥ इतिमार्कण्डे ५.५ प्या
 य . ॥ सरसुतीनदीपुत्रेऽनुविशेषि
 षि ॥ इति कश्चित् । सारसुतदेशी
 इति च्छब्धे ॥ सारसुतविधौ च्छु
 प्रसिद्धः । यथा । सारसुता कान्य
 कुल इति । न० प्रकीर्णुती । वि०
 सरसुतीतीरवासिनि ॥ सरसुती-
 तीरसम्बन्धिनि ॥ सारसुतदेशसम्
 बन्धिनि ॥

सारसुता । पु० भूमि० देवविशेषि ।
 विश्वविशेषि ॥ यथा । कर्मोरासु
 म धुमका । सारसुतासुविशेषि-
 का इति हिमवन्तः ॥

सारसुतकल्प । पु० स्वावन्त, वनाद्य
 कातन्तोत्तेव च्छापरैसरसुत, पास
 नाप्रकरणे ॥

सारसुतव्रत । पु० न० मन्त्रपुराणो
 क्तव्रतविशेषि ॥

सारसुती । श्री० इष्टविशेषि । वाग्नि
 का । पठन्ति । चाङ्गिताम्बरपत्र
 व्द प्रयुज्यप्रार्थयन्तीर्वासारसुतीमि
 ट्टिनिर्घण्टितप्रार्थयन्तीयानाम् । मे
 त्थ्येव व्याकरणमितिसहाभाष्यम्

सागर्गलः

सारा । स्त्री० स्रुहीप्रभेदे ॥ दूर्वाया
 म कृष्णविवृतायाम् ।
 सारार्थः । वि० निष्कृष्टार्थे ॥
 सारालः । पु० तिखे ॥
 सारि । पु० स्त्री० पात्रके ॥
 सारिका । स्त्री० शारिकाख्यखगे ।
 पीतपादायाम् । गौराटिकायाम् ।
 सरति । सृ० । खुल् । प्रत्यय
 ४० द्वितीस्त्वम् ॥ वृजान्तः ।
 सारी । स्त्री० वपिलशिपायाम्
 ॥ ४० पार्सिकायाम् । पुरालभा
 याम् ॥ प्रसारण्याम् ॥ रक्तपुनर्न
 वायाम् ॥ महदेव्याम् ॥ इतिरा
 जनिर्घण्टः ॥
 सारी । वि० बलयुक्ते । सबले ।
 सारिष्ठः । वि० अतिप्रथेनसारे ॥
 सारी । स्त्री० सप्तलायाम् ।
 सारु । न० वण्यवृत्तप्रभेदे ॥ हारदण्ड
 ४० सारु ॥ यथा । नन्दनन्दनम्
 भजामि ॥
 सारुणः । वि० अरुणवर्णयुक्ते ॥
 सारुणा । स्त्री० जपायाम् ।
 सारुप्यम् । न० सरूपतायां ।
 सारिष्ट्रः । पु० देशभेदे ॥ सारउष्ट्रोय
 स्मिन् ॥
 सारिष्ट्रिकः । पु० विषविशेषे ॥ सा
 रोष्ट्रे देशिभवः । अध्यात्मादिस्त्रोष्ठ
 ४० ॥
 सागर्गलः । वि० सप्रतिबन्धे ।

साप्यराज्ञी

सार्थः । पुं० जन्तुसङ्घे ॥ बणिका
 समूहे ॥ समूहमात्रे ॥ २० बिका
 १ानासङ्घमाते ॥ वि० सन्ने ॥
 सफलः । अ० धेयसहिते ॥ सरति
 ० खियतेवा । सृ० । सत्तार्थदि
 तियन् ॥ अर्थेनसहवर्तमानोवा
 ॥ बापीष्विबस्रवन्तीषुबनेषूपवने
 ष्विब । सार्थाः । स्त्री० तदीयेषुष्वेक
 ० श्मखिबाद्रिषु ॥
 सार्थकः । वि० सप्रयोजने ॥ अर्थे
 नसहवर्तमानः । सार्थकः ।
 सार्थबाहः । पुं० बणिजि ॥ सार्थ
 वहति । बह० । कर्मण्यण् ॥
 सार्थिमः । वि० सार्थेस्थिते । सार्थी
 तिख्याते ॥
 सार्द्रः । वि० आर्द्रे ॥ पर्यायास्तु ।
 आर्द्रसार्द्रं क्लिन्नं लिमितं लिमितं
 समुद्रसुतश्चेति ॥ सहआर्द्रेणगुणे
 नितितथा ॥
 सार्धः । वि० अर्धसहिते ॥ अर्धेनस
 हवर्तमानः ॥
 सार्धम् । अ० साकमर्थे । सचम् ।
 समम् । सार्धार्थे ॥ ऋध्यति । ऋधु
 वृद्धी । बाहुलकात्कम् । सहऋध
 वत्तते ॥
 साप्यः । पुं० अज्ञेयानक्षत्रे ॥ स
 र्पीदेवतासु । सास्यदेवतीस्त्वण् ॥
 साप्यराज्ञी । स्त्री० सप्यराजकवासु
 की । पत्न्याम् ॥

सार्वपम्

साप्यंष . । वि० सपिं . सख धि
नि । सपिंषास स्कृते ॥ अण् ।
सापिंष्कः । वि० घृतस स्कृते । स
पिंषासस्कृत । तेनसस्कृतमितिठक् ॥
सापिंष्कन्दाधिकसपिंर्दधिभ्यांस
स्कृत क्रमादितिहेमचन्द्रः ॥
साव्यं . । पु० अर्हति । जिने । वि०
सर्वंरिति । सर्वंस्मैरितिः । सर्वं
पुस्तकाभ्याण्डव्यवितिथः ॥
सार्वजनिकः । वि० सर्वजनोने ॥
सर्वजनः । पूर्वकार्षीतिप्रमा
सः । सर्वजनायहितः । सर्वजना
इज् खघे तिठक् ॥
सार्वभौमः । पु० सर्वपृथ्वीपती ।
चक्रवर्तिनि । कान्यकुब्जदेशे ।
उत्तरदिग्गजे ॥ सर्वलाम्भूभौ
विदितः । तत्रविदितइत्यण् । अ
नुयतिक्वादिस्वाद्भयपदत्वविः ॥
सर्वभूमीरोश्वरौवा । तस्येश्वरइत्य
ण् ॥ सर्वभूमिनिमित्तंशशागल
त्पातीवा । सर्वभूमिपृथिवीभ्यास
वज्राविष्यण् ॥
सार्वजनोन् । वि० सर्वजनिसाधी
॥ खञ् ॥
सार्वलौकिक . । वि० सर्वलौकवि
दिति ॥ सर्वलौकिकविदित । लौक
सर्वलौकाइज् । अनुयतिक्वादि ॥
सार्वपम् । न० सपंप्रभाषि ॥ शुभा
यथा । कटुक्सार्वपंशाब्बंरहम्

साक्षरसः

दमलकुसुम् । अन्नपात्र विदादि
स्वादुश्च कृष् त्रिदोषकृत् ॥ सचार
लवण तीक्ष्णंस्वादुपाक्षिपुनिन्दितम्
॥ सपंपतैखे ॥ दीपन सार्वप तै
ल कठुपाकरसलघु । खेखन स्पर्श
बीबीष्ण तीक्ष्णंपित्त।सदूषकम् ॥
क्षफमेदोनितार्थोन्न शिर . कर्षाम
वापहम् । काण्डूकौष्ठकमिश्रितकु
ष्ठदुग्धप्रयुक्त ॥ तद्द्राजिककयीस्यै
व विधिषाम्भूतकृत्कृत् ॥ राजि
कयीः ० कृष्णराजिकारत्तराजि
कयीः ॥
साष्टिता । ली० समानर्हित्वे । स
मानैश्वर्ये ॥
साल . । पु० उद्यमात्रे । प्राकारि ॥
सर्वपादपे । सखुधा . इ० भा०
प्र० ॥ सख्यति । जलगतौ । कर्क
विधज् । न० धूमके ॥
सालग्रामः । पु० ग्राहपत्नी ॥
सालनः ।) पु० धूमके । सर्व
सालनिवास ।) पु० धूमके । सर्व
रसि ॥
सालपर्णी । ली० सालपर्ण्याम् ।
विदारिगन्धावान् ॥ इ० अ० र०
ली० ॥ सालः पर्वसखाः । साल
शब्दस्यभासपर्वसङ्घिनलक्षणा । पा
ककर्थेतिजीव् ॥
सालपुष्पम् । न० खलपद्ये ॥
साक्षरसः । पु० राक्षि । धूमके ॥

साल्वेय .

साल्वेष्ट . । पुं० धूनके ॥
 साल्वृक्षम् । न० प्राचीराये ॥
 साल्वसार । पु० तरौ ॥ षड्गुनि ॥
 साल्विका स्त्री० शारिकायाम् ॥ पल०
 । खलुक् । इत्त्वम् ॥
 साल्वीक्ष्यम् । न० एकलीकवासी ।
 सलीकतायाम् ॥
 साल्विक . । पुं० पक्षिविशेषे । गूथ
 लक्ष्णे । सुद्रुचुडे ॥
 साल्वः । पुं० देशविशेषे ॥ तद्देशस्थे
 • पुंभूम्नि० कारकुक्षीयेषु ॥
 साल्वास्तुकारकुक्षीयामरवस्तुदेशीर
 काङ्कतिहेमचन्द्रः ॥ पुं० नृपति
 विशेषे ॥ न० मूलविशेषे ॥ सा
 ल्वस्यमूलम् । पुष्पमूलेषु बहुलनि
 श्ययोलुक् ॥ वृत्तिप्रामाण्यात्सा
 ल्वशब्दस्य षड्त्वेपिबिस्वादिस्वप्नच्चा
 दित्ववाचोभ्यम् ॥ त्रि० साल्वदे
 शजे । साल्वेषुभवः । कच्छादि
 भ्यश्चेत्यण् ॥ यथा० साल्व पद
 तित्रंजति ॥
 साल्वक । त्रि० साल्वदेशजेत्राह्वयणा
 दौ ॥ गवि ॥ यथाश्वाम् ॥ सा
 ल्वेषुष्वात् । अपदातीसाल्वादि
 ति० गीयवाग्वोश्चेतिचबुञ्ज् ॥
 साल्वती । स्त्री० नाव्यवृत्ती ॥
 साल्वहा । पु० श्रीकृष्णे ॥
 साल्वेयः । पुं० नृपान्तरे ॥ तस्या
 पत्न्ये ॥ साल्वेयस्यापत्ये • राजा

सावर .

वा । साल्वेयगाव्यादिभ्याश्चोच्चञ् ॥
 सावधान . । त्रि० समाहितान्त क
 रणे ॥ अश्वानेनसहसर्त्तमान ॥
 सचेतने ॥
 सावन । पुं० यज्ञकर्माति ॥ यज्ञमाने
 ॥ प्रचेतसि । वरुणे ॥ दिवसवि
 शेषे । यथा । खरमरीच्य द्यद्वय
 जान्तर यदिहसावनसप्तदिनस्फुट
 म् ॥ अपिच । अष्टारात्रेणचैकेन
 सावनेादिवसःस्मृत । इति ॥ त्रिं
 शदिनात्मकेमासे ॥ त्रिंशतासौ
 रदिवसैः सावनः परिकीर्तितः
 । न० सवनसम्बन्धिदिने । सीम
 यागिसवनत्रयस्याष्टारात्रसाध्यत्वात्
 तत्सम्बन्धिदिन सावनमितिमाध
 वावाच्यः ॥
 सावयवम् । न० व्यक्ते ॥ अवयवनम
 वयवामिथः सङ्घेषः मित्रणसं
 योगइतियावत् । अप्राप्तिपूर्विका
 प्राप्तिः सयोगे तेनसहसर्त्ततइ
 तिसावयवम् । तथाहि० पृथिव्याद
 यः परस्परसंयुज्यन्ते० एवमन्ये
 पि । नतुप्रधानस्यबुद्ध्यादिभिः
 सयोगस्तादात्म्यात् । नापिसत्त्वर
 जसमसानुपरस्परसंयोगोऽप्राप्ते
 रभावात् ॥ त्रि० अवयवविशिष्टे ॥
 सावरः । पुं० नृगविशेषे ॥ न० त
 न्मासि ॥ यथा । मांससावरसम्भूतं
 पाचितं बहुधाभूति । विसवारीषवा

सावर्धिक .

कीर्णोद्दिष्टसैन्धवसम्भृति ॥ बलपुष्टि
कररुच्यविष्टभिर्गुरुपाचनम् । सा
वरपल्लवशीतसुखादुक्कफहृन्मतम् ॥
रसेपाकैवमधुररक्तपित्तनिवारणम्
तद्भुक्त्वाशर्कराभूयोभक्षणाद्यप्रक
ल्पते ॥ भावप्रकाशेषि । सावरपञ्च
लक्षिगधशीतलगुरुचस्युतम् । रसे
पाकैवमधुररक्तपित्तनिवारणम् ॥
चि . भवरेणसाहते ॥

सावर्धिक : । पु . षष्ठममनौ ॥ यथो
क्तदेवीभागवती । छायासंज्ञासुती
थीसौद्वितीयः कथितोमनु . । पू
र्वजस्यसवर्णोसौसावर्धिकेनकथ्य
तइति ॥

सावर्धिक : । पु . सूर्यतनये । षष्ठम
मनौ ॥ षष्ठमेतरभायातेसावर्धिकं
भवितामनु . ॥ सवर्णियाप्रपञ्च
म् । अतद्रज्ज् . इत्यधिकारे . बाव
हादिभ्यश्चेति . इज्ज् . यथा । अथ
जस्यवैदस्यतमनो । समजावर्णंइ
तिसावर्धिकं : । यथोक्तविष्णुपुरा
णे । छायासंज्ञासुतीथीसौद्वितीय
य . कथितोमनु : । पूर्वजस्यसव
र्णोसौसावर्धिकेनकथ्यतइति ॥
शावर्धिकेषु ॥ यथा । बोध्यसाव
र्धिकीत्यथीरौवच्यवनभागवजाम
दगत्याप्रभवतः प्रवराइत्युदाहृत
त्वं ॥

सावर्धिक : । पु . मन्वन्तराक्षरे ।

सावित्री

सावर्ण्ये : क : प्रकाशायस्मिन् ॥
षष्ठममनौ । सावर्ण्येकीनाममनु
भंवाग्भुविभविष्यतीत्युक्ते ॥

सावित्र . । पु . यज्ञरे ॥ बसौ ॥ त्रा
ह्यथे ॥ सूर्ये ॥ गर्भे ॥ न . यज्ञोप
वीते ॥ सवितुरयम् । तस्मिंस्मि
त्यम् ॥

सावित्री । स्त्री . सत्वदेशीयसञ्चय
द्राजपत्न्यम् । मद्रदेशीयाश्चप
तिराजकन्यायाम् ॥ ब्रह्मपत्न्या
म् । सवितुः पृथग्यामपत्न्यां
जातायाम् । उमावाम् ॥ तन्ना
मकारणयथा । विद्मैरर्चितादे
वीविद्व्यागेषुपुत्रिता । भावशुभ
स्वरुपास्तुसावित्रीतिनसास्मृतीतिदे
वीपुराणे ४४ ऽध्यायः ॥ याव
व्याम् ॥ सर्वशोकप्रसवनात्सवि
तासतुकोत्थंते । अतस्तद्देवतादेवी
सावित्रीत्युच्यतेततः । विदप्रसव
नाच्चापिसाधोनीप्रोच्यतेषुधेरिति
ब्रह्मपुराणेब्राह्मणप्रशंसानामाध्या
यः ॥ सन्ध्यायामन्यत्रसमयेच
त्वत्तसावित्रीजपः सायंप्रातर्हीमा
दिरूपयास्वकीयक्रियवाचस्वका
लित्यतोब्राह्मण्य . अत्रिबीवैश्वोपिसञ्ज
नेदुनिन्दांगच्छतितस्मात्स्वका
वित्रीजपस्वकीयान्त्वजीतुसवितु
रियम् । अथ . कोप . । पुण्यरी
पप्रसिध्दार्थान्धाम् ॥

साहस .

सावित्रीव्रतम् । न . ज्येष्ठकृष्णचतुर्थं
 श्यामसूक्तौकसंन्ये नियमविशेषे ।
 षटसावित्री . इ . भाषाप्रसिद्धे ॥
 सावित्रीसूत्रम् । न . यज्ञोपवीते ॥
 साशङ्क । त्रि . सभये ॥
 साशुक् । पु . कम्बले । इ . हारा
 बली ॥
 साशुधी । स्त्री . श्वश्रुम् इ . वि .
 शेष . ॥
 सास । पुं . चापविशेषे ॥ अ . सैन
 धनुषासहवर्तते । तीनसहेतितुल्य
 त्रीहि . ॥
 सासि . । त्रि . सखडगे ॥ सहासि
 नावर्तते । तीनसहेतितुल्ययोग
 तिहृत्रीहि ॥
 सासुसु । पु . सबाणे ॥ असुसुभि
 बाणे सहति ॥
 सास्थित स्तर्द्धम् । न . कांशे ॥ इ .
 त्रि . ष ॥
 साक्षा । स्त्री . गलाकम्बले । गवाङ्
 गलस्थितेकम्बलाकृतिमांसि ॥ स
 स्ति । असखप्रे । राक्षासाकृति
 साधु . ॥
 साहङ्कार . । त्रि . गर्भयुक्ते ॥
 साहचर्यम् । न . साहित्ये । एकत्रि
 यान्वधित्वे । सामानाधिकरण्या
 एकाधिकरणवृत्तित्वे ॥ सहचरस्य
 भाव । घ्यञ् . ॥
 साहस । पु . अग्निविशेषे । यथा ।

साहसिक .

प्रायश्चित्ते विधुश्चैवपक्षयज्ञे तुसा
 हस । लक्षहे।नेतुवङ्गि ध्यात्की
 टिहे।मेशेहुताग्रन . ॥ इतितिथ्या
 दितत्त्वम् ॥ दमे । दण्डविशेषे ॥
 सर्वाविधायथा । प्रथम साहस
 स्मृत । मध्यम पक्षविज्ञेय :
 सहस्रन्त्वेवचोत्तम ॥ लोभात्
 सहस्र दण्डन्तुमे।हात्पूर्वन्तुसाह
 सम । भयाद्द्वीमध्यमोदृष्टीमे
 व्यात्पूर्व्वं चतुर्गुणमितिभावने
 साहसिककरणे ८ अध्याय . ॥ न .
 वलात्कारकृतकार्ये । कलात्समस्य
 क्रियमाणे पारुष्यादौ ॥ तथाचना
 रद । सहसान्नियतैकमयत्किञ्चि
 हलदर्पिते । तत्साहसमिति
 प्रीक्त सहोपलमिहीच्यते । मनुष्य
 मोरण स्तियपरदाराभिसर्षणम् ।
 पारुष्यमन्दतश्चेहसहास पञ्चधास्मृ
 तमिति ॥ दुष्कृतकर्मणि ॥ अवि
 मृष्यकृतौ । पञ्चाहीषमनासि।च्यक
 रणे ॥ इ षे ॥ जीवानपेक्षितकर्म
 णि । सहसिबलीभवम् । तत्रभव
 इत्यण् ॥ शास्त्रत्यागे
 साहसाह . । पु . विक्रमादित्त्वभूप
 तौ ॥ साहसिके ॥
 साहसिकः । पु . चीरे । अविचार्यं
 कारिणि ॥ बलेनगृहदाहधनादि
 ग्रहणकारिणि ॥ अत्रराज्ञावमान
 कार्या । यथाहमनु । ऐन्द्र स्थान

साहस्र .

मभिप्रेष्य यं शशाचयमव्ययम् । नी
 पित्तं तद्वयमपिराजासाहसिकनर
 म् ॥ वाग्दुष्टोत्तस्कराश्चैवदण्ड
 नैवचिह्नसत । साहसकनर
 कर्ताविज्ञेयः पापकृतम् ॥ सा
 हसिपत्तमानन्तुधामर्षयतिपार्थिव
 । सविनायव्रजस्याशुविज्ञेयपाधि
 गच्छति ॥ नमितकारणाद्वाजाविपु
 लाहाधनागमात् । समुत्पूजितसा
 हसिकान् सर्वभूतभयावहानिति
 ॥ सहसावलीनवर्तते । श्लोकस
 ह्निभसावर्ततइतिठक् ॥
 साहसिकवम् । न० सहसाप्रवर्तने ॥
 साहसिककर्म । ब्राह्मणादित्वा
 त्प्यञ् ॥
 साहसी । वि० साहसान्विति ॥
 साहसः । पुं० सहस्रसकं व्याकगजा
 दिसैव्यवति ॥ सहस्रवलयमय ।
 अथ्वित्यञ् ॥ न० सहस्रहर्द
 सहसायांसमूह । भिक्षादिभ्योऽ
 ष् ॥ सहस्रमात्रे ॥ सावैऽश् ॥
 यथा । इदिसौसाहस्रसकवलिमा
 धावपदयोर्यदेकीनेतस्त्रिजमुद
 हरद्वेवकमलमिति ॥ वि० सहस्र
 शुवाधिके ॥ यथा । विधियज्ञाज्ज
 पवस्त्रीविशिष्टोद्भवभिर्गुणैः । उपा
 श्रुः काश्चतशुचः साहस्रीमान
 सञ्ज्ञतइति ॥ सहस्रीचक्रीती ॥
 यतमानविभक्तिकसहस्रवसनाह-

सिह

च " सहस्रसम्बन्धिनः ।
 साहसकम् । न० तोयविशेषे ॥
 साहस्रवम् । न० तोयविशेषे ॥
 साहायकम् । न० साहाय्ये ॥ सहा
 यकर्मभाषाया । सहायाहेतिवु
 ञ् । शोषधङ्कृपीतमाहृज्जि
 तिरा ॥
 साहाय्यम् । न० सहायतायाम् ॥
 सहायक्यकर्मभाषाया । ब्राह्मणा
 दित्वात्प्यञ् ॥ साहाय्यपरयामा
 सितिधया ॥
 साहित्यम् । न० मेलने ॥ सहितक
 भावः । प्यञ् ॥ तद्वचनयथा ।
 परस्परसापेक्षायांतुल्यरूपायांयुग्
 पदेकत्रिबान्त्वित्त्वासाहित्यमिति
 ब्राह्मणिकः ॥ एकत्रिबान्त्वित्त्वा
 ना ॥ मनुष्यकृतरश्मिमाहादि
 पत्ये । काव्ये ॥
 साह्यम् । न० साहाय्ये ॥ सहस्रम्
 सहायवाची । राक्षसानांविषाद्य
 लहायाहप्रधर्षं चैवतरामायणव
 चनात् ॥ सहितरत्ने । मेलने ॥
 साह्यः । पुं० समाह्वये ॥
 सिह । पुं० मृगीन्द्र । पक्षाक्षे ।
 कण्ठरथे ॥ सहासिह्ने ॥ हिमपि
 । हिसिहिसाशाम् । पचाद्यञ्
 । पुषीहरादिः ॥ सिहः । प्र
 सुखानांपावनिसुहृत्समाह । सा
 यमीष्वध्विभन्त्याहयानामक्रिमे

सि हनाद

बलवृभगं कभैन्द्रे । कर्म-
पालनमुख द्विसप्तपूर्वै पुण्डरीकमु
खहेतिनखानाम ॥ इति ॥ पं
चमराशौ ॥ तल्लग्नोत्पन्नस्यफनमा
ह सि हनन्नेसमुद्गूतीभोगीशच
विमदंन । स्वल्पोदरोल्पपुत्रस्य
सिंत्स हीगजविक्रम । ॥ उत्तरस्य
स्मृत श्रेष्ठे । रत्नश्रीभाङ्गने ।
पहंतां ध्वजि ॥ सिद्धति । विषय
रणे । सिचि । स ज्ञायाहनुमीक
स ।

सिहकील । पु० पूर्वाजने । म
स्रुचोषि ।

सिहकीशर । पु० बकुले ॥ सिह
सटायम् ॥

सिहतल । पु० सहतले । सव्यद
विषया पाण्डोर्मिलितयोविस्तृ
ताङ्गुल्यो । प्रतले ॥ सिहस्थेव
तलमच ॥

सिहतुण्ड । पु० सौहृण्डे । कुच्छा
म् ॥

सिहदूरन न० प्रवेशद्वारे प्रवेश
ने । सिहपील० इ० भा० प्र० ॥
द्वाराये स्तम्भोपरिचिते । तीरणे ॥

सिहध्वनि० । पु० सिहशब्दे ॥

सिहनाद । पु० युद्धेसैन्यानायोऽ
हङ्काररत्न । ससिहनाद । कुंडा
याम् ॥ सिहवज्रदनम् । णद०
। घञ् ॥ सिहनादोभटानादि

सिहल

सिहवज्रदन स्मृतम् ॥ गजयुध
दयंनात् । तल्लगाय० यथासिहस्य
नादस्तथा० परबलभङ्गाय० स्तोत्रम् ।
हविष्ययैचयैराव ससिहनाद
॥ कलहसास्येन्द्रोभेदेगुग्गुली ॥
सिहनादिका । स्त्री० दुरालभाया
म् ॥

सिहपर्णी । स्त्री० वासकी ॥

सिहपुच्छ पु० वासकी ॥

सिहपुष्पिका । स्त्री० विषपणिका
याम् । कुद्रचाकुलिया० इ० गौ०
भा० ॥

सिहपुष्पी । स्त्री० पृश्नपर्णाम् ॥ सि
हपुष्पाकारपुष्पत्वात् । उग्रमाना
त्पक्षत्रपुष्पाच्चेतिङीष् ॥ म० य
पर्णाम् ॥ वासकी ॥

सिहपुष्पी । स्त्री० पृश्नपर्णाम् ॥

सिहमुखी । स्त्री० वासकी ॥

सिहयाना स्त्री० दुर्गायाम् ।

सिहरथा । स्त्री० दुर्गायाम् ।

सिहल । पु० जम्बुद्वीपस्थोपद्रोपप्र
प्रमेदे । सिहोन० इ० गौ० दे
प्र० । देवविशेषि । यथा । दक्षिणे

ऽवज्जिमाहिन्द्रमलयोऽप्यमूषका
विषकूटमहारण्यकाश्चौसिहलकीरु

णा इति । देशान्तरेपिच । मरुदे
शात्पूर्वभागिकामाद्रेर्दक्षिणेशिषि ।

सिहलाक्षोमहादेश । सर्वदेशोत्तमो
त्तम इति ॥ न० पिप्तसि । रङ्गे

सि हस हनन .

त्वचे ॥ दालवीनी . इ . भा . ॥
 सिहलस्था । स्त्री . सैहल्याम् ॥ चि .
 सिहलदेशवासिनि ॥
 सिहलास्थ न । पु . तालवृक्षसदृश
 वृक्षविशेषि । प्रोत्फले ॥
 सिहलील । पु . रतिबन्धविशेषि ॥
 यथा । लिङ्गीपरिस्थितानारीभू
 मीदत्त्वापदद्वयम् हृदयदत्तहस्ता
 चसिहलील प्रकीर्तित ॥ लि
 ङ्गीपरिस्थितानारीकान्तोरस्थपदद्व
 या । हृदयदत्तहस्ताचसिहलीली
 प्यसावपि ॥
 सिहवाहिनी । स्त्री . दुर्गायाम् ॥
 यथा । सिहमारुह्यकल्पान्तिनिह
 तीमहिषीयथा । महिषघ्नोत्तोदे
 वीकन्यावैसिहवाहिनी ॥
 सिहविक्रान्त । पु . अश्वोहये ॥ चि .
 सिहतुल्यविक्रमवति ॥
 सिहवित्री । स्त्री . माप्रपर्याम ॥
 सिहविलोकितम् । न . माबाहृत्ताना
 रे ॥ शृणुसिहविलोकितवृत्तवद्वर
 यमकमने । हरपरणधरम् । धरणी
 पतिमानसमधिकलितहिलवेदचतु
 ष्कनगणललितम् ॥ यथा । दिवसा
 दवसादिततिमिरवनवनजाबलिवा
 धनि सर्गधनम् । धनदेन्दुक्रतान्तपा
 शिनमितम्मितभुवनतलनमदिवस
 कृतम् ॥ सिहावलीकिते ॥
 सिहसहनन . । चि . बराङ्गरूपिपति

सि हिक्का

॥ सिहसहनन सखाद्योहिसर्वा
 वसुन्दर ॥ सिहस्येवसहननदेही
 ऽस्य ॥ कृटिशब्दीयम् ॥ न . सि
 हस्यसम्यग्बधे ॥
 सिहसीन . । पु . वृत्ताहृतपितरि ।
 सिहा । स्त्री . धमन्याम् ॥ नाड्या
 म् ॥
 सिहाणम् । न . मण्डूरे । लोहमले
 ॥ सिहमानयति । अन . । कर्म
 यण् । पृषादरादि . ॥
 सिहाधिप . । पु . सूर्ये ॥
 सिहानम् । न . मण्डूरे ॥ सिहव
 दनमिति । अन . षच् ॥
 सिहासनम् । न . हेममयेराजासने
 ॥ सिहवदासने ॥ सिहाकारमास
 नम । सिहवदासनम्वा ॥ परासन
 स्थोये । राजायेराजाचनिरासन .
 सपरैहन्यतिसि हेरिवमत्तो गजाधि
 प . ॥ पु . रतिबन्धभेदे । यथा ।
 खलङ्गाद्वयबाहूचक्रत्वाये प्रापदद्वय
 म् । स्तनीधृतवारमेत्कामोवन्व सि
 हासनामत ॥
 सिहास्य । पु . वासके ॥ सि हचास्य
 मस्य । सि हास्यसदृशपुष्पत्वात् ॥
 चि . सि हसमानमुखे ॥
 सिहिक्का । स्त्री . राहुमातरि ॥ कश्यप
 पश्यत्सिहोतुसि हिक्काराहुवास्तु
 तनयावजीकृतम् । पूर्वजाहरिनि
 कृतकन्धरीदैवतीरभजानिपातित

सिक्तामयम्

सिद्धिकात्मजः ।) पुं० राक्षीवि
सिद्धिकासूनुः ।)

धनुदे ॥ वास्तुपुरुषि ॥

सिद्धनी । स्त्री० माचावृत्तान्तरे ।
यादिगाथातुर्यपद्विग्रतिनाच चगा
धिनोभवति । फण्णपतिपिङ्गलभ
षिततद्विपरीतन्तुसिद्धिनीवृत्तम् ।
यथा । पर्याप्ताजलधाराविरमति
नचहन्तलोचनेजलधारा । जगमु
प्रसादभाशास्तदपिनमेभवतिजीवि
तस्त्राशा ॥

सिद्धी । स्त्री० कष्टकार्याम् । वा
र्ताकी ॥ वासकी ॥ राहुमातदि
॥ दिनस्त्रि । द्विसो० पचाद्यच्
। पृषादरादि । गौरादि ॥
सुषण्वर्णवराटकी ॥ मुद्गपर्या
म् ॥

सिद्धीलता । स्त्री० ब्रह्मचर्याम् ॥
सिद्धीवता । स्त्री० शर्कराखण्डेभि
दे २४ । वसन्ततिलके ।

सिक्ता । स्त्री० सिक्तालि० देशे ॥
सिक्ताख्यऽथ । देशे लुबिलचौचे
ति० सिक्ताशर्कराभ्याश्चेतिविहि
तस्याशीलुप् ॥ रुजि ॥

सिक्ताः । स्त्री० भूम्नि ॥ बालुका
याम् ॥ सिच्यते । सिद्धघरणे ।
बाहुकादतच् । पृषादरादि ॥

सिक्तामयम् । न० बालुकायदेशे
। सैकते ॥ सिक्ताजाविकारः ।

सिद्धन्

मयद्धैतयोर्भाषायामभवाच्छादन
योरिति मयट् ॥

सिक्तावान् । चि० बालुकावहुलेदेशे
सैकते ॥ अश्वप्रायश्चदधिकेदेशे ॥
सिक्ताऽख्यथ । मनुप् ॥

सिक्ताति । ल० । चि० सिक्तावति
॥ सिक्ताऽख्यत्र । देशे लुबिलचौ
चेति० ब्रूलच् ॥

सिक्त० । चि० अभिषिक्ते ॥ हातसीच
ने । सैकः शये ॥ सिचि ता ॥
एके मुनि कुम्भकुशाग्रहस्तथात्र
स्त्रमूलेसिल्लददान । अ. क. स. सि
क्त ॥ पितरश्चतृष्ठाएकाक्रियाद्वय
र्थं करी प्रसिद्धा ॥

सिक्थ० । पुं० भक्तपुलाके । यासे ॥
न० मधुच्छिष्टे । मैथ० सिथा०
इ० भा० प्र० गोम० इति च ॥ नी
ल्याम् ॥ सिद्धति । सिच्यते वा ।
पिच० । पातृदृष्टिचिरिचिसिचि
भ्यस्थक ॥

सिक्थकम् । न० सिक्थे । स्वार्थे क ॥
सिक्थवर्तिका । स्त्री० मधुच्छिष्टव
र्तिकायाम् । सिक्थदीपे । सिक्
थस्यवर्तिका ।

सिद्धाचम् । न० सिद्धाच्ये ॥
सिक् । स्त्री० वस्त्रे ॥

सिचयः । पुं० वस्त्रे ॥ जीर्णवस्त्रे ॥

सिद्धन् । चि० क्लपयति ॥ सिचिः
शब्दप्रच्छय ॥

सितच्छवा

सिद्धिता । स्त्री० पिप्पल्याम् ॥
 सित । पु० शुक्रग्रहे ॥ अवदाते ।
 गौरवर्णे । बाणे । शरे ॥ न० चन्द
 ने ॥ रूप्ये ॥ मूलके ॥ त्रि० समा
 म्ने । अवसिते ॥ शुक्रवर्णविशि
 ष्टे । धवले ॥ वद्धे । वधा० इ०
 भा० ॥ ज्ञाते । सौधतेस्म । पिञ्
 वन्वने । क्त० । व्यतिस्य । धा० क्त ।
 द्यतिव्यतौतीच्च वा ॥ सिनीतिवा
 । अस्मिघृषिभ्य क्त ॥ समा
 ज्ञप्ते ॥

सितकण्टा । स्त्री० श्वेतकण्ट-
 कार्याम् ॥

सितकण्ठ । पुं० दाल्यूहपक्षिणि ॥
 सितकरः । पु० चन्द्रे । कर्पूरे ॥
 सितकर्षी । स्त्री० वासके ॥
 सितकुञ्जरः । पुं० इन्द्रे ॥ इन्द्र-
 गजे ॥

सितगङ्गा । स्त्री० कामरूपप्रसिद्धन
 दौविशेषि । स्वर्णदाम् ॥ इ० का-
 लिकापुराणम् ॥

सितगुञ्जा । स्त्री० श्वेतगुञ्जायाम् ।
 काक्षपीली ॥

सितचिह्न । पुं० बालुकागर्भे म
 ल्ये ॥

सितच्छत्रम् । न० नृपच्छत्रे ॥

सितच्छवा । स्त्री० शतपुष्पायाम् ॥

सितवद्धंशुभ वाहचमक्षा ॥

सितवर्षाभू

सितच्छचित । त्रि० श्वेतच्छत्रयुक्ते ॥

सितच्छद । पु० हसि ॥ श्वेतच्छद
 विशिष्टे ॥ त्रि० सिताः शुभा । छ
 दायस्य ॥

सितच्छदा । स्त्री० श्वेतदूर्वायाम् ॥

सिततुरगः । पु० अर्जुनाख्यपा-
 र्शवे ॥

सितदर्भः । पुं० श्वेतकुशे ॥

सितदीप्यः । पु० श्वेतजीरके ॥

सितधातु । पु० कठिन्वाम् ॥

सितपञ्चः । पु० हसि । शुक्रपत्रे ॥
 त्रि० तद्वति ॥

सितपर्णी । स्त्री० अर्कपुष्पिकायाम् ॥

सितपाटलिका । स्त्री० काष्ठपाटला
 याम् ॥

सितमुड्खा । स्त्री० श्वेतशरपुड्खा
 याम् ॥

सितपुष्पः । पु० तगरवृक्षे ॥ श्वेत-
 रोहिणी ॥ काशि । न० कौवर्णीसु-
 स्तके ॥

सितपुष्पा । स्त्री० मल्लिकायाम् ॥

सितपुष्पी । स्त्री० श्वेतापराजितावा-
 स् ॥ नागदन्वाम् ॥

सितमरिचम् । न० शिचुबीजे ॥ शु
 भमरिचे ॥

सितभाषः । पुं० राजभाषि ॥

सितरञ्जनः । पु० पीतवर्णे ॥

सितरश्मिः । पु० चन्द्रे ॥

सितवर्षाभूः । पुं० पुनर्नवायाम् ॥

सिता

सितबाजी । पुं० अर्जुने ॥
 सितशिशपा । स्त्री० श्वेतशिशपा
 याम् ॥
 सितशिविकः पुं० गोधूमे ॥
 सितशूरण । पुं० वनजौह्वे ॥
 सितसर्षप । पुं० रघोष्णे । सिषा
 र्थे ॥
 सितसायका । स्त्री० श्वेतशरपुङ्गाया
 म् ॥
 सितसार । पुं० शालिष्ठशालके ॥
 सितसारक । पुं० तिन्दुके ॥ शा
 लिष्ठे ॥
 सितसिही । स्त्री० श्वेतकण्टकार्या
 म् ॥
 सितसिन्धु । स्त्री० गङ्गायाम् ॥
 सिता । स्त्री० शर्करायाम् ॥ सिनी
 ति । पित्र वन्धने । अस्त्रिष्टुषभ्य
 क्त । टाप् । शुभ्रवर्णत्वाद्वा ॥
 खण्डन्तुसिकतारूप सुश्वेत शर्करा
 सिता । सितासुमधुरारुच्याभात
 पित्तासदाहृत् ॥ मूर्च्छाहृद्द्विज्वरा
 नृहन्ति सुशीताशुक्रकारिणी ॥ मञ्जो
 म ॥ तेजान् ॥ जपायाम् ॥
 गिरिजातापराजितायाम् ॥ वा
 कुचाम् ॥ चायमाणायाम् ॥
 मये ॥ पिङ्गायाम् ॥ विदार्या
 म् ॥ सितकण्टकार्याम् ॥ श्वे
 तदूर्वायाम् ॥ चन्द्रिकायाम् ॥
 कुटुम्बिन्याम् ॥ गङ्गायाम् ॥

सितालकं .

सितांशु । पुं० चन्द्रे ॥ कर्पूरे ॥
 सितांशुतैलम् । न० कर्पूरतै
 ले ॥
 सिताखण्ड । पुं० मधुशर्करायां ॥
 सिताङ्क । पुं० बालुकागडमख्ये ॥
 सिताङ्क . पुं० श्वेतरोहिते ॥
 सिताजाजी । स्त्री० श्वेतजीरके ।
 सितादि । पुं० गुडे ॥ सिताया
 आदि ॥
 सितानन । पुं० गरुडे ॥
 सितापाङ्क । पुं० मयूरे ॥
 सिताब्जम् । न० श्वेतकमले ॥
 सिताभ । पुं० कर्पूरे ॥
 सिताभ पुं० हिमबालुकायाम् ।
 कर्पूरे ॥ सित श्वेत्य० बन्धन वा
 • चन्द्र वा • अभति । अभगतौ ।
 कर्मण्यण् ॥ शुक्रत्वात् । सिता
 भमिषवा ॥
 सिताभकम् । न० कर्पूरे ॥
 सिताम्बर । पुं० श्वेतइक्षपरिहि
 तत्रतिनि ॥ वि० शुक्रपत्रव
 ति ॥
 सितांभोजम् । न० शुक्रपद्मे । पु
 ण्डरीके । सित शुक्रपत्रतदम्बोज
 षु ॥
 सितालक । पुं० श्वेततुलस्याम्
 कुठेरके ॥
 सितालता । स्त्री० श्वेतदूर्वायाम् ॥
 सितालकं । पुं० श्वेतमन्दारे ॥

सितापल :

सितालिकटभौ । स्त्री० श्रुतकिण्वही
वृक्षे ॥

सितावर । पुं० सूचीपत्रके । श्री
वारके । सिरिवाराद्वृत्तिख्यातीयाके
। मुनिप्रसङ्गे ॥

सितावरी । स्त्री० वाक्युच्यम् ॥

सितासित । पुं० बलभद्रे । इला
युधि ॥

सिताह्वय । पुं० श्वेतशियौ ॥ श्वे
तराहिते ॥

सितेशु । पुं० श्वेतेशी ॥

सितेतरः । पुं० कृष्णशाली ॥ कु
लत्ये ॥ कृष्णे ॥ त्रि० कृष्णवर्ण
वति ॥

सितेतरगति । पुं० बङ्गी ॥

सितोद । पुं० सरोविशेषे ॥ वि
पुलाख्यस्याद्रे मूर्खिवैभ्राजाख्यवनत
वसितोदकनामसर । यदकं का
न्तिभिरज्जैर्मण्डितसुरैरासीव्यते ।
तदुक्तम् । वैभ्राजवैपुलीमूखिसितो
दहृद्दोत्तम । देवैर्निषिव्यतेक
न्न कमलैरश्रुमत्प्रभैरिति ॥ सि
तमुदकयस्य । उत्तरपदस्यैच्छुद
कञ्जोदादेशः ॥

सितोदक । पुं० सिते दे । स्वा
र्थेकः ॥

सितोदरः । पुं० कुबेरे ॥

सितापल । पुं० स्फटिके ॥ शि
वाधातौ ॥ सितास्मानि । मि

सिद्धः ।

श्री० श्रीला० इ० भाषाप्रसिद्धा ॥

सितापला । स्त्री० शकंरायाम् ॥
शकंराविकारमेदे । मिश्रीतिलौ
कविश्रुते ॥ सितापलासराजघ्नी-
वातपित्तहरीहिमा । यथायथाहि
नेर्मल्य मधुरत्वं तथातथा ॥ केह
लाघवशेखानिसरत्त्वञ्चतथातथा ॥

सिद्धः । पुं० व्यासादौ ॥ देवधीनि
विशेषे । अणिमादिगुणोपेतैवि
श्रवावसुप्रभृतौ ॥ विष्कभादियो
गान्तरगतयोःगविशेषे ॥ तत्रजात
स्यफल यथा । जितेन्द्रियः सर्वं
कला निधानो गौरोतिशूरीमधुरी
विनीत । सख्योपपन्नः कृतभू
रिभेः गीयस्य प्रसूतौ कलसिद्धयोग
। इति ॥ गुडं चसेधौतु । इति
सिद्धः सिद्धुः हिंसासराह्योः । ग
त्यर्थकर्मकेतिकर्त्तरिक्तः । सि
धिरस्यास्तीतिवा । अशंथाद्यच् ॥
कृष्णाधत्तूरे ॥ व्यवहारे ॥ रे ।
शब्द गृणोमीत्यादिव्यवहारेणप्रसि
द्धे । न० सैन्धवलवणे ॥ त्रि०
धीमिनि ॥ जन्मनैवधिनाप्रय
नंधमंज्ञानवैर ग्यैश्रव्यातिशय
प्राप्ते ॥ पूषंमनोरथे ॥ अधिग
तपरमार्थे ॥ पुं० भृत्त्यादिभिः
सहायैः सम्यङ्नि ॥ प्रसिद्धे ।
नित्ये ॥ यथासिद्धाद्यौ । सीद्
धापृथिवी । सिद्धमाकाशमिति

सिद्धपीठ :

॥ कार्येष्वपि वर्तते । तद्यथासि
दधुद्वीपेन सिद्ध . सूप . सि
द्धीयवागुरिति ॥ मुक्ते ॥ नि
पत्रे । पत्रे ॥ सिद्धतिस्य ।
विधु सरादधी । त्त . । सिद्धी
साधनाप्रयोग ॥ सर्वभूतादीनि
शाधिष्ठानेपरमेशुरे ॥ सत्यया
लम्बात्मकविघटादिसिद्धमित्युच्य
ते . परमात्मातु . सर्वदासवधस
त त्मक सङ्घोषकप्रमाणाभावा
दितिनित्यनिष्पन्नरूपत्वान्नित्यसिद्ध
धदुच्यते ॥ सिद्धिर्भीषीज्ञान
वातदुभयमीशुरस्यस्यत सिद्धद्व
खनन्याधीनसिद्धस्वात्सिद्धीवा
॥ सिद्धिभिषिष्टे ॥

सिद्धक । पु . शालवृक्षे ॥ मिथु
वादे ॥

सिद्धकामेश्वरी । स्त्री . कामाख्याया
पञ्चमूर्त्तानगतप्रथममूर्त्तौ ॥

सिद्धकीरल . । पुं . कीरलदेशान्तगतं
तदेशविशेषि ।

सिद्धगङ्गा । स्त्री . मन्दाकिन्याम् ॥

सिद्धवज्रम् । न . काञ्चिके । पञ्च
तीर्थे ।

सिद्धदेवः । पुं . शिवे ।

सिद्धधातु । पु . पारदे ।

सिद्धपीठ . । पु . सिद्धस्थाने ॥

यथा । जानीसवलिधर्मज्ञानेवा
कीटिसकल्यक । महाविद्यालय

सिद्धसाधन :

कीटि . सिद्धपीठ . प्रकीर्त्तं
तद्वति ॥

सिद्धपुरम् । न . भूनीलयाधिदेश
विशेषि । तन्वीत्तरेकुम्भधर्मस्नानर
सदेशेति । यथा । लङ्काकुम्भध्वं
मकीटिरया . प्राक्पश्चिमेरिमक
पतनञ्च । अथस्तत सिद्धपुरं सु
मेद . सौम्येऽथयान्ये वल्लवानलक्ष
॥ कुष्ठतपादन्तरितानितानित्या
नानिषट्गीलविदीवदन्ति ॥

सिद्धपुरी । स्त्री . सिद्धपुरे ॥

सिद्धपुष्प . । पु . करवीरवृक्षे ॥

सिद्धप्रयोगन . । पु . गौरसर्पे ॥
त्रि . लव्यकार्ये ॥ सिद्धप्रयोग
न येन . यस्या ॥

सिद्धमन्त्र . पु . सिद्धिप्राप्तमन्त्रे ॥

सिद्धमेदक . । पु . तवराजीङ्गवख
वर्धे ॥

सिद्धयोगिनी । स्त्री . योगिनीविशेषि ।

सिद्धरस . । पु . पारदे । रसे । द्वि .
व्याडिप्रभृतिषु । सिद्धसासौर

सद्य ॥ सिद्धोरसीयेषाम् ॥

सिद्धविद्या । स्त्री . दुर्गावाम् ॥ म
हाविद्यार्था ॥

सिद्धसङ्घ . । पु . कपिलादिसिषा
नांसमूहे ॥

सिद्धसखिलम् । न . काञ्चिके ॥

सिद्धसाधनः । पु . गौरसर्पे ॥

न . सिद्धसखस्तुन साधने । सः

सिद्धान्त .

ध्यवत्त्वानिश्चयेसत्त्वेऽप्यनुमाने ॥
 सिद्धसिद्धु । खी० धम्मद्रव्याम् । ग
 हायाम । अकाशमहायाम् ॥
 सिद्ध नांसिद्धु । ॥
 सिद्धसेन । पु० कात्तिकेये ॥
 सिद्धसेवित । पु० भैरवे ॥ चि०
 कपिलादिसिद्धोपासिते ॥
 सिद्धा । खी० ऋद्ध्याह्नयौषधी ॥
 सिद्धिरस्त्यस्याम् । अशंभाद्यधि
 टाप ॥ धीगिनीविशेषि ॥
 सिद्धान्तः । पु० वक्तृतात्पर्यविष
 याश्रधारणे ॥ पूर्वपत्र निरस्तसिद्ध
 धपत्रस्थापने । वादिप्रतिवादिभ्यां
 निर्णयित्ये ॥ सिद्धान्त लक्षयति
 गीतमीयथा । तन्नाधिकरणाभ्यु
 पगमसंस्थिति । सिद्धान्तइति ।
 अचार्थ । तन्त्र शास्त्र तदेवाधि
 करणप्रापकतयायस्य० तादृशीया
 भ्युपगम० तस्यसमीचीनतयाऽस
 श्यरूपतयास्थिति० तथाचशास्त्र
 तार्थनिश्चय सिद्धान्त । अत्र
 चाभ्युपगम्यमानार्थं सिद्धान्तइति
 भाष्यम् । अभ्युपगमं सिद्धान्तइ
 तिवात्तिकटौका । नचात्रविरोध
 शङ्कनीय । आचार्ये परिहृतत्वा
 त् । तथाचपिसूचीनिबन्ध । अ
 र्थाभ्युपगमयोग्यप्रधानभाष्यवि
 वक्षातन्त्रत्वात्० अर्थाभ्युपगमोऽभ्यु
 पगम्यमानोवाच्यं । सिद्धान्त० ति

सिद्धयिका

नसूत्रभाष्यवात्तिकटौकासुनविरो
 ध । अत्रचभाष्यानुसारात्सर्वत
 न्नप्रतितन्नाधिकरणाभ्युपगमं सि
 द्धान्तान्यतम । सिद्धान्तइति
 सूचार्थइतितुनयुक्तम् अयिमसू
 चानुत्यानापत्ते । तंअसिद्धान्त
 त्वेनद्वयमनुगम्यतवाधिकरणाभ्यु
 पगमान्यतमसिद्धान्तइतिकश्चित्
 ॥ २६ ॥ सिद्धान्त विभजते । स
 र्वतन्त्रप्रतितन्नाधिकरणाभ्युपगमं
 स्थितोनामर्थान्तरभावात् ॥ २७ ॥
 सचतुर्विधइतिशेष । सर्वतन्ना
 दिसंस्थितोनामर्थान्तरभावात्० मे
 दादित्यर्थं ॥ २७ ॥ सिद्धान्ते
 ॥ सिद्धोऽन्तोनिश्चयेयधिन् ॥
 न०विधिव्योतिर्गन्त्येणु । ब्रह्मसू
 र्यसोमब्रह्मस्पतिर्गर्गारदपराशरपु
 लस्त्यत्रिष्टसिद्धान्तेषु ॥
 सिद्धान्ताचारः । पु० बामाचारा
 दुत्तमवाचारविशेषि ॥ यथा । आ
 त्मानदेवतामत्वायजिह्वेरीश्वमात्र
 सैः । सदाशुद्ध सदाशांत सि
 द्धाताचारउच्यते० इत्याचारभेद
 तन्त्रम् ॥
 सिद्धान्तो । पु० मीमांसके ॥ सि
 द्धान्तोविद्यतेऽस्य ॥ इति ॥
 सिद्धापगा । खी० स्वर्णद्व्याम् । ग
 हायाम् ॥
 सिद्धयिका । खी० जिनशासनदेव

सिद्धासनम्

ताविशेषे ॥

सिद्धार्थं । प० विष्णो ॥ सिद्धो
निर्वृत्तो निष्पन्न कास्यमा निरर्थोऽ
स्य । आप्तकामत्वादिति ॥ रजो
घ्नः । सितसर्षपे ॥ शाक्यसिद्धे ।
श्रीद्धेदनी ॥ वृत्ताहंत्पितरि ॥
जिननम्रविश्टीवृत्ते ॥ सिद्धार्थोऽ
स्मादस्त्रा ॥ बत्सरविशेषे । तत्
फलथया । तीयपूर्णा स्मृतानि
घावहुसस्याचमेदनी । निष्ठुरापा
थिवादेविसिद्धार्थे चवरानने ॥ ५३
॥ वि० प्रसिद्धार्थे ॥

सिद्धार्था । स्त्री० वृत्ताहंन्मातरि ॥
सिद्धासनम् । न० ब्रह्मणि ॥ सिद्ध
यत्सर्भंभूताद्विश्रवाधिष्ठानमव्य
यम् । यस्मिन्सिद्धा समाविष्टा
स्तद्सिद्धासनं विदुः ॥ सिद्धस्य
तदासनस्य । सिद्धानामासनं वा
। कर्मधारयतत्पुरुषाभ्याम्० ब्रह्मै
वेत्यर्थः । योगिनामासनविशेषे ॥
यथा । योनिस्थानकमङ्गुलघटि
त कृत्वाहट विन्यसेन्मिद्रे पादमथै
कमेवद्वयेकृत्वासमविद्यम् । स्या
यु । स यमितेन्द्रियोऽचलदृशापश्य
न्भुवोरन्तरेतिष्ठ देतदतौवयोगि
सुखद सिद्धासनं प्रोच्यते ॥ इति
। योनिस्थानकमिति ॥ एकपादमू
लालङ्कमूले ॥ द्वितीयपादमूललङ्कणा
धत्त्यर्थः ॥

सिद्धि .

सिद्धिः । स्त्री० निष्पत्तौ ॥ प दुकाया
म् ॥ अन्तध । वृद्धी ॥ ऋद्धी
नामीषधी ॥ दुर्गायाम् ॥ सम्पत्तौ
। योगि । साङ्ख्यानामष्टविधसि
द्धी । यथा । जह शब्दोऽध्ययन
दु खविघातास्त्रयः सुवृत्प्राप्ति
। दानस्यसिद्धयोष्टौ । विद्वन्ममा
नस्यदु खस्यचित्वात्तद्विघाताच्च
यइति । इमामुख्यास्तिस्रः सिद्ध
यः । तदुपायतयाचेतरागौश्यः ।
पञ्चसिद्धयः । ताश्चप्रहेतुहेतुम
तयव्यवस्थिता । तदाद्याध्ययन
लक्षणासिद्धिहेतुरेव । मुख्यास्तु
हेतुमण्येव । मध्यमास्तुहेतुहेतुम
ण्यः । पुम्रक्त्यादिविषयाबुद्धिर्था
सिद्धिरवसा । पुरुषात्मनि० प्रकृ
ताऽव्यक्ते० आदिग्रहणाद् व्य
क्ते चयाबुद्धिर्विज्ञानसासिद्धिरित्यु
च्यते ॥ यात्रायोगान्तरे ॥ यथावर्गी
समगतैलम्ने शुभेवाथवलान्विते ।
सिद्धिसंज्ञीमहायोगीशायिनांसिद्धि
दायकः । इति ॥ राज्ञांशक्तिव्य
साध्यासुपुरुषार्थलाभात्मिकासु०
प्रभुसिद्धिमन्वसिद्ध्युत्सहसिद्धिषु ।
सहायाः साधनोपायाविभागीदेश
कालयोः विनिपातप्रतीकारः सि
द्धिपञ्चाङ्गद्वयते ॥ तथाक्का कर्म
णामारम्भोपायः । पुरुषद्वयसम्पत्
। देशकालविभागः । विनिपातप्र

सिद्धम्

तीकार । कार्यसिद्धिर्धेति
 मोतिशास्त्रविद् । मोक्षे ।
 सत्त्वशुद्धिहार, ज्ञानोत्पत्तौ ॥ ब्रह्म
 भावलक्षणायाम् । पुरुषार्थप्राप्ति
 योग्यतारूपायामन्त कारणशुद्धौ ।
 ज्ञाननिप्रालक्षणायाम् ॥ सिद्धयति
 । सिद्धुस र द्धौ । क्लिब । यहा ।
 कारणे क्लिन् ॥

सिद्धद । पु० प्रत्यगभिन्नब्रह्मा
 धरो ज्ञानद्वारा स्वस्वरूपावस्थानल
 क्षणमुक्तिप्रदेशीगुरौ ॥ परमेश्वरे ॥
 सिद्धिमफलकर्तृभ्य स्वाधिकारा
 नुरुपतौददाति । छुदाञ् । आ
 तद्धतिका । भैरवे ॥ चि० सिद्धि
 दातरि ।

सिद्धियोग । पु० शुभयोगविशेषे ॥
 यथा । शुक्रेनन्दाबुधेभद्रा० शनौ
 रिक्ता० कुलैजका । गुरौपू० चाचस
 युक्ता० सिद्धियोग प्रकौर्त्तित ॥
 सिद्धियोगिनो । स्त्री० योगिनोवि
 शेषे बह्मपुराणोक्तासुदक्षस्यप
 स्त्राश्रितत कन्यासु

सिद्धिस्थानम् न० पुण्यस्थानविशेषे ॥

सिद्धेश । पु० आपिलमुनी । सदा
 शिवे ॥ सिद्धानामोश ॥

सिद्धेश्वर । पु० शिवे ॥

सिद्धेश्वरो । स्त्री० देशीविशेषे

सिद्धौष । पु० शुद्धमविशेषे ॥

सिद्धम् । न० किलासरेगे । सिद्ध

सिन ।

वा० इ० प्र० ॥ सिध्यति । सिद्धुस
 राद्धौ । बाहुलकान्मक ॥
 सिद्धा । पु० न० किलासरेगे ॥ सि
 धाकिलास त्वकपुष्य सिद्धमितिहे
 मचन्द्र । किलास सिद्धद्वयमर ॥
 सिद्धल । चि० किलासिनः ॥ सि
 धमस्यास्ति।सिद्धादिभ्यश्चेतिलच ॥
 सिद्धला । स्त्री० मन्त्रविज्ञातौ । मन्त्र
 च० ॥

सिद्धान् । चि० सिध्यते ॥ सि
 धमस्यस्य । मनुष्य ॥

सिध्य । पु० पुष्यगचचे ॥ सिध्यन्व
 स्मिन्कार्याणि । सिद्धु० । पुष्यसि
 द्धौनक्षत्रद्वितिक्यपिनिपाततः ॥

सिद्ध पु० वृक्षे ॥ साधौ ॥ सिध्यति
 । सिद्धु० । स्फावितस्त्रीतिरक् ॥

सिद्धका । स्त्री० सौधद्विभाषाप्रसिद्धेवृक्षे
 । सिध्यति । सिध्यतेवा । सिद्धु० । बहुलम
 न्यचापीति । स्फावितस्त्रीतिवारक ।
 तत स्वार्थेकान् । सिपकादिस्वादिष्वा
 भाव ॥

सिद्धकारणम् । न० देवाद्यानि ॥

सिद्धकावणम् । न० सिद्धकारण्ये ॥

सिद्धकार्णावनम् । वनम्पु रगान्ति
 अक्षेत्पुतरपदस्यस्यनस्यत्वम् ॥

सिन । पु० यासि । पिण्डीक

रमाषोयासावदादध्यादिव्यस्यन

शाहभनेनुकृति।भगतितदाक्रमण

कर्तृत्वम् । तथासिनेतिर्वासक

सिन्दूरः

मं कश्चेति निष्ठातक्षण . ॥ काणे
 ॥ सिनाति । पिञ् . । इष्षिञि
 तिनक ॥ नि . शुक्रगुणविशिष्टे ।
 सिनी । स्त्री . शुक्रगुणवत्याम् । श्वे
 तोसितासिनीश्रीनीतिव्याडि ॥
 सिनीवाली । स्त्री . दृष्टेन्दुकलामा
 याम् ॥ चतुर्दश्रीयोगाद्दृष्टचन्द्रा
 सती . चमा . सिनी . वालीपद
 वाच्याभवति । एनविष्णुनांसहव
 र्त्तैसाक्ष्मी । तद्योगात्सि
 नीचन्द्रकला । ब्रीह्यादित्वादिनि
 । सिनीवसति । बल . । कर्म
 य्यष् . । डीप् ॥ दुर्गायाम् । इ .
 मे . नी . ॥

सिन्दुक . पु . । सिन्दुवारे ॥ स्यन्द
 ती । स्यन्दप्रसवणे । स्यन्दे . सम्प्र
 सारणन्वस्येत्पु . । बाहुलकादपधो
 न । स्वार्थिसञ्चार्यावाकन् ॥ श्वेत
 नोलपुष्यभेदात्सिन्धुकोद्विधिमीम
 त . ।

सिन्दुवारः । पुं . निगुण्डयाम् ।
 सिन्दुके । स्त्री . सलालू . व
 हया . इ . भा . प्र . ॥ निसिन्दा .
 इन्हर . इ . गौ . दे . भा . ॥ सि
 न्दुवृथोति . वारयतिवा । वृञ् व
 रणेवृञ् आदरणेवा । कर्मय्यष् .
 सिन्दूर . पुं . वृञ् विशिषि । न . र
 तावर्णे चूर्ण विशिषि । नागसम्भवे ।
 सीमन्तके । तद्वारणात्स्वाम्यायु

सिन्दूरपुष्पी

षाठ्विभं वतियथोक्त काशीखण्डे
 । हरिद्राक, कुमञ्चैवसिन्दूरकज्ज
 ल तथा । कार्पासकञ्चताम्बूल मा
 कल्याभरण शुभम् ॥ केशस स्कार
 कपरोकरकणं विभूषणम् । भर्तु
 रायुष्यमिच्छन्तीदूरथेन्न पतिव्रतेति
 ॥ अक्षपर्यायादथोयथा । सिन्दूर
 रत्नरेणुसनागगर्भस्यसौसज्जम् । सी
 सौपधातुः । सिन्दूरगुणस्तत्सौस
 वन्मतम् ॥ स योगजप्रभाषिणतस्ती
 प्यन्वेगुणा . स्मृता . । सिन्दूरमु
 ष्या वीसर्पकुष्ठकण्डूविषापहम् ॥
 भग्नस धानजनन व्रणश्रीधनरोपण
 म् ॥ अश्रीधनयाथ । दुग्धाश्व
 येगतस्तस्यविशुद्धिर्गदिताबुधेरि
 ति ॥ स्यन्दती । स्यन्दू . । स्यन्दे स
 म्प्रसारणस्येच्छूरन् ॥

सिन्दूरकारणम् . न . सीसके ॥

सिन्दूरतिलक . । पु . मतङ्गजी । इ
 सिनि ॥

सिन्दूरतिलका . स्त्री . सधवायांना
 र्याम ॥

सिन्दूरपुष्पी । स्त्री . सिन्दूरीतिख्याते
 पुष्पञ्चपविशेषि । वृषपुष्प्याम् । क
 रण्यदायाम् ॥ अक्षगुणा । कटु
 त्वम् . तिक्तत्वम् . कषायत्वम् .
 श्लेष्मवातशिरातिभूलनाशित्वम् .
 अण्डोपिप्रयत्नश्चेति ॥ सिन्दूरइव
 पुष्पाख्यथा । पाककणंतिडीप् ।

सि धुक

सिन्दूररस । पुं० रससिन्दूरभि
धीषधि ।

सिन्दूरिह । त्रि० सिन्दूरवत्कृते ॥
सिन्दूरवच्छब्दात् तत्करोतीति य्य
न्तात्कर्मणिक्त । याविष्ठवज्ञावा
त् । विन्मतीलुंक् ॥

सिन्दूरी । स्त्री० रोचन्याम् ॥ रक्तधि
लिकायाम् ॥ धातक्याम् ॥ सिन्दू
रीविषपित्तस्रष्टण्यावान्तिहरीहि
मा ॥

सिन्धु । पुं० अथ्वी । समुद्रे ॥ अ
न्दन्ते । चापोऽत्र । अन्दू० । अन्दे
रुम्प्रसारण धर्मेत्यु ॥ वमथौ ॥
रामेयभरतायापितीदेशविशेषे ॥ का
श्मीरदेशप्रसिद्धे नदविशेषे ॥ गज
मुदे ॥ सिन्धुवारवृत्ते ॥ रागविशि
षे ॥ श्वेततटङ्गने ॥

सिन्धु । स्त्री० नद्या । सरिति ॥ न
दीविशेषे ॥ तज्जलगुणायथा । शत
द्रोबिंपाशायुज सिन्धुनद्या सु
शीत लघुस्त्रादुसर्गमधुघ्नम् । जल
निर्मल दीपन पाचनस्रष्टवत्तबल
बुद्धिमेधायुतञ्च ॥

सिन्धुक । पुं० सिन्दुके । निगुं
गड्याम् ॥ सिन्धुशब्दात्स्वार्धेस
न्नायाशकन् । गुणायथा । सिन्धु
क ' स्मृतिदक्षिक्त ' कषाय ' कट,
कीलघुः । केश्योनेप्रहितोहनिशु
लश्रीयोसमाकृतान् ॥ क्लमिकुष्ठारु

सि धुवार .

विश्वे सत्रयाञ्जिलापितद्विधा ॥ सि
न्धुवारकल जन्तुवातश्चै प्रहर लघु
॥ त्रि० सिन्धुपुजाते ॥ सिन्धुपक
राभ्याकान् ॥

सिन्धुकफ . । पु० समुद्रफेने ॥

सिन्धुप्रभव . । पु० तीर्थविशेषे ॥

सिन्धुरम् । न० श्वेततटङ्गने ॥

सिन्धुखिल । पु० सिन्धुदेशे ॥

सिन्धुजम । न० सैन्धवलवणे ॥ सि
न्धुपुजातम् ॥ सप्तम्यांजनेडः ॥

त्रि० समुद्रजाते ॥

सिन्धुजन्मा । पुं० चन्द्रे । न० सैन्ध
वलवणे ॥

सि धुजा । स्त्री० लक्ष्म्याम् ॥

सि धुडा । स्त्री० मालवरागभार्ग
याम् ॥

सि धुनन्दन . । चन्द्रे ॥

सि धुपुत्र । पुं० चन्द्रे ॥ मर्कटिन्दौ ॥

सि धुपुष्पः । पु० शङ्खे ॥

सि धुमन्यजम् । न० सैन्धवलवणे ॥

सि धुर . । पु० हस्तिनि ॥

सि धुरहेथी । पुं० सिंहे ॥

सि धुरवदन । पु० श्रीगणेशे ॥

सि धुराज । पुं० समुद्रे ॥

सि धुखवणम् । न० सैन्धवे ॥

सि धुवार । पु० उत्तमाश्वे ॥ सि

धुवारे । निगुं गड्याम् ॥ सि धुवा

रोत्रिप्रज्ञे सत्रयञ्जुल्लयापहः ॥

सि धु वृषीति . वारवृषीति । वृष्

सिन्धु

आच्छादनेना । कर्मण्यम् ॥
 सिन्धुवारक । पु० सिन्धुवारे ।
 सिन्धुवारित । पु० सिन्धुवारे ॥
 चि० समुद्रेणवारिते ।
 सिन्धुवेषम् । पु० गम्भार्याम् ॥
 सिन्धुसङ्गम । पु० समेदे । सिन्धुध्वो
 सङ्गमोमेल ।
 सिन्धुसतम् । न० तोयमेदे ॥
 सिन्धुसङ्गम् । न० सैन्धवलवर्णे ॥ सि
 न्धुसङ्गवेषम् ॥
 सिन्धुपलम् । न० सैन्धवलवर्णे ॥
 सिप्र । पु० सेन्द्र । हिमाशौ ॥
 निदाघसलिले । खेदे ॥ न० स
 रीविशेषे ॥ यथोक्तकालिकापुरा
 णे । ततोहिमश्नत् प्रस्थे प्रतीच्य
 त्त पुरस्य च । सिप्र नामसर पू
 णं ददृशुर्दृष्टिणा दयङ्कति ॥
 सिप्रा । स्त्री० नद्यन्तरे ॥ सिप्राख्या
 त्सरसोयस्मान्निर्गतासामज्ञान
 द्दी । अत सिप्रेतितन्नामपुरैवत्र
 स्नानाकृतमितिकालिकापुराणम् ॥
 साध्याप्ययिनोदेशिवर्तते । तस्या
 स्रोत्यति । कालिकापुराणे २३
 अध्यायेदृष्टव्या ॥
 सिम । चि० समस्मिन् । सर्वशब्दा
 र्थे ॥ सिनेति । पिञ् । अदि
 सिशुषिभ्य । क्तिदितिमन् ॥
 सिम्बा । स्त्री० शम्भ्याम् । शिम्बाया
 म् । बौध्गुप्तायाम् । प्रीर । इ०

सिंहण्ड

भा० प्र० ॥ फलो० इ० प्र० च ॥
 समति । प्रमवैक्त्ये । उल्लङ्घाद्य
 खेतिसाधु ॥
 सिम्बि । स्त्री० शिम्ब्याम् । सिम्बा
 याम् । नखनामगन्धद्रव्ये ॥
 सिम्बी । स्त्री० शिम्ब्याम् ॥
 सिर । पु० पिप्पलौमूले ॥
 सिरा । स्त्री० नाड्याम् । अम्बुवाहि
 न्यानाड्याम् । सौर० इ० भा०
 प्र० सिनेति । पिञ् । बहुलम
 न्यत्रापीतिरक् ॥
 सिराल । पु० सिरासन्तते ॥
 सिरिष्टका । स्त्री० चन्द्रकूटस्विन्त्या
 ह्यचुपे । दुराधर्षायाम् ॥
 सिलक । पु० शलावतीपत्र्ये । ष्ट
 षिविशेषे ॥
 सिलकौ । स्त्री० शलकौष्ठ्ये ॥
 सिषाधयिषा । स्त्री० साधनेच्छायाम्
 ॥ यथा । सिषाधयिषयाशुन्यासि
 द्वियैकविद्यते । सपञ्चतवहति
 त्वज्जानादनुमितिर्भवेत् ॥
 सिषिच । स्त्री० सिक्कामिच्छायाम् ॥
 सिष्टचन् । चि० सष्टमिच्छति ॥
 सिंहण्ड । पु० ज्जीवर्णे ॥ सी
 तिहण्डसे । हुडिबरणे । पञ्चा
 द्य ॥ सिंहण्डस्यायमपञ्च शब्द
 तिस्रामी । शृषादरादि । अरुण
 णायथा । सिंहण्डोरेवनस्तीक्ष्णोदो
 षन । कटकीशुक । शूलामाष्टी

सिंहसारः

लिङ्गभानकफगुल्मीदरानिलान्
उन्मादमोहकुष्ठार्थं शीथमेदीश्ल
षाण्डुना । ब्रणशीथज्वरघ्नौहविष
दूषोविषहरेत् ॥ उष्णशीथंस्त्रुहीची
रक्षिगधसुकटुकलघु । गुल्मिना
स्त्रुक्कुष्ठिनाश्चापितथैवादरैरगिणा
म् ॥ हितमेतद्विरेकार्येयेचान्येदौ
घरैरगिण ॥

सिंहगुण्डदलम् । न० स्त्रुहीयत्रे ॥
तच्छाकगुणायथा । सिंहगुण्डस्यद
लन्तीच्छादीपनरीचनहरेत् । आ
भानाष्टौलिलागुल्मशूलशीथीदरा
विष ॥

सिंह . । पुं० तुरुष्के । पिण्डके ।
यावने । लोषान् . इ० भा० प्र०
॥ स्त्रिद्यति । स्त्रिह्रीती । अ
न्तर्भावितप्यथ । बाहुकाञ्जक ।
पृषादरादि० ॥

सिंहक . । पुं० सिंहो । नागौरी
गूद . इ० भा० लोषान् . इ० य
वनभाषाप्रसिद्धे ॥ सिंहक . कटु
क ; स्वादेस्त्रिगुण्ण . शुक्रकान्ति
कृत् । वृष्यः कण्डूखेदकुष्ठज्वर
दाहयहापह . ॥

सिंहकी । स्त्री० सङ्गक्याम् ॥ सि
ङ्गे ॥

सिंहभूमिका । स्त्री० सङ्गक्याम् ॥

सिंहसारः । पुं० तुरुष्के । धून्
वर्णे । पीतसारे ॥

सीत्कारः

सीत्कार . । पुं० श्रीकरे ॥ धनपाला
दिमतेदन्त्यादि ।

सीता । स्त्री० जाङ्गलपद्मती । इल
रेखायाम् ॥ जनकनन्दिन्याम् ।
मैथिल्याम् । वैदेह्याम् ॥ सीता
लाङ्गलपद्मति . । तदुत्पन्नत्वात्सी
तेतिनिर्द्देश्यते ॥ यथा । अथमे
कषत च च लाङ्गलादुत्पितातत
। अथ शोधयतालव्धानाम्सीतेति
विश्रुतेतिरामायणे ६६ सर्ग ॥
स्वर्गगङ्गायाम् ॥ यथा । पूर्वेणशै
लात्सीतातुर्थैकयाच्यन्तरिचगा ।
ततश्च पूर्वेवर्षेणभद्राश्विनैतिसार्ण
वम् ॥ सातुभद्राश्ववर्षगङ्गा । य
थोक्तश्रीभागवते । सीतातुत्रक्षस
दनात्कीर्णवाचलादिगिरिशिखरेभ्यो
ऽधीऽधः प्रसवन्तीगन्धमादनमूर्ध
सुपतिस्त्वान्तरेणभद्राश्ववर्षे प्राच्या
दिशिचारसमुद्रमभिप्रविशतीति ॥
श्रियि ॥ दुर्गायाम् । सखाधि देव
तायाम् ॥ मदिरायाम् । गङ्गास्रोत
सि . काञ्चनमालायाम् ॥ सीवते ।
विज् . । क्त . । पृषादरादि . ॥

सीताद्रव्यम् । न० काष्ठकुहालादौ ॥

सीतापति . । पुं० रामचन्द्रे । दा
सीतायापतिः ।)

शरथी ॥

सीत्कारः । पु० मनुष्याणांमुषानुरा
गक्षयन्दे ॥ यथा । शब्दो गुणानु

सीमा

रागित्य । प्रणादः । सीत्कत नृणा
मिति हेमचन्द्रः ॥ दन्तनिष्पीडना
यां । सीरिति शब्दे ॥
सीत्कृतम् । न० सीत्कारिसुरतध्व
नी ॥
सीत्थम् । न० धान्ये ॥ चि० हृद्ये ।
इति नृणां च ॥ सीतया समित
• सकृत • निम्नोन्नतादिरहित उ
क्त • समीकृतमितियावत् । नौ
वयोधर्मैतियत् ॥
सीदमानः । चि० अयसीदति ॥
सीदम् । न० आलस्ये ॥
सीधुः । पु० शीघ्रशब्दार्थे ॥
सीधुगन्धः । पुं० वकुले ॥
सीधुपुष्पः । पुं० कदम्बे ॥ वकुले ॥
सीधुपुष्पी स्त्री० धातव्याम् ॥
सीधुरसः । पु० आन्नवर्धे ॥
सीधुसञ्ज्ञः । पु० वकुलद्रुमे ॥
सीपः । पु० तर्पणाद्यर्थताम्नादिनि
मित्तैर्जलपात्रे । अर्घाः कौषाः
इ० भा० प्र० ॥
सीम् । अ० सर्पतीभवे ॥
सीमा । स्त्री० आघाटे । मर्यादायाम्
। सीमायाम् । यामादीनामवधारि
तान्तभागे । सीम० इ० भा० प्र०
॥ स्थितौ ॥ ज्ञेये । अण्डकौषि ॥
सीयते । षिञ् । नामन्सीमन्नि
त्यादिना निपातितः । मनश्चित्तन
डोप् । सीमानौ । सीमानः ॥

सीमा

द्वयादि ॥
सीमन्तः । पु० सीमन्तोन्नयनसंस्का
रे ॥ पु० न० केशवेशि । केशरच
नामेदे ॥ केशेषुवर्त्मनि । मूर्ध्नि
मध्यपदधत्तौ ॥ सीमन्तमस्त्रिशास्त्री
णाकेशमध्ये तु पदधत्तिरिति बीजय
न्ती । सीमोऽन्तः । शकन्ध्वादिः ॥
सीमन्तकः । पु० नरकावासे ॥ यथा
। लक्षपञ्चैवनरकावासाः । सीमन्त
कादयश्च । हेमचन्द्रः ॥ न० सि
न्दूरे ॥
सीमन्तितः । चि० सीमन्तिनीकृते ॥
सीमन्तशब्दात्प्रत्ययान्तात् । तत्क
रातीति ग्यन्तात्कर्मणिक्त्वात् । या
विष्टवद्भावे । विन्मतेर्लुक् ॥
सीमन्तिनी । स्त्री० नाट्याम् ॥ सो
मनीऽस्यस्याः । अतश्चिन् । ना
कलक्षणीऽपि ॥
सीमन्तोन्नयनम् । न० गर्भाधानात् ।
षष्ठेऽष्टमेवामासिककर्तव्ये । सस्का
रविशेषे ॥ यथा । मासिषष्ठेऽष्टमेवा
पिच्छे पुंसवनीदिति । रिक्ताहोने
तियौकुर्यात्सीमन्तोन्नयनश्चिद्यो ॥
सीमा । स्त्री० अघाटे । मर्यादायाम्
। सीमनि । यामादीनामवधारिता
न्तभागे । सीम० इ० भा० प्र० ॥
स्थितौ ॥ ज्ञेये । अण्डकौषि ॥ स्थि
नातिः । सीयतेवा । षिञ् । ना
मन्सीमन्नित्यादिना निपातितः ॥

सौलभ्य

मनइतिनडीप । डालुभाभ्यामिति
पक्षे डाप । सौमे । सौमा । • • इ
थ्यादिविध्यम् ॥ विलायाम् ॥

सौमाविवाद । पु० यामादीनासौ
माविषयकेकलहे ॥ सौमाविषयकी
विवाद सौमाविवाद । सौमा
चतुर्विधा । जनपदसौमा० याम
सौमा० चोचसौमा० गृहसौमेति
भेदात् ॥

सौमिक । पु० वृक्षविशिषि ॥ वा
ल्मीकी ॥ सूक्ष्मकामिजाती । वृक्ष
पत्रविभागकृतिफीटे । स्यमति ।
स्यमुशब्दे । स्यमे सम्प्रसारणश्चे
तिक्किन् ॥

सौर । पु० अर्को । सूर्ये ० हले
। लाङ्गले ॥ सिनेति० । सीयतीवा
। पिञ् । शसिचिमीनादीर्घश्चे
ति० क्तन्० दीर्घत्वश्च ॥

सौरक । पु० शिशुमारि ॥ अर्धे ॥
हले ॥

सौरध्वज । पु० चन्द्रवशीयनूपवि
शिषे ॥

सौरपौषि । पु० बलभद्रे । कालि
न्दीभेदने ॥ सीरालाङ्गलपाथा
बल्य ॥

सौराङ्गम् । न० कालाधारे ॥

सौरी । पु० बलदेवे ॥

सौलभ्य । पु० मत्स्यविशिषे । सि
लिन्दा० इ० गौ० दे० भा० प्र०

सौसम्

॥ तद्गुणायथा । सौलभ्य शेष
लोहृष्यो विपाकेमधुरेगुरु । वा
तपित्तहरेः हृद्यषामवातकरश्चस ॥

सौवनम् । न० सौवने । सूतौ । तु
न्नवायकर्मणि । सौवना० इ०
भा० ॥ पिबुतन्तुसन्ताने । ल्युट्
पृषादरादित्वादीर्घं ॥ पिबुसि
व्योर्ल्युटिवादीर्घइतिस्त्रामौ ॥

सौवनी । स्त्री० लिङ्गमण्यध सूत्रे
। लिङ्गायाद्गुणपर्यन्तसौवने ॥

सौसम् । न० सोसके । येनेष्टे । ना
गे । सौसा० इ० भा० प्र० धा
तौ ॥ सिनेति । पिञ् । क्तिप्
। अनिच्यत्वाद्गुणक । ईंश्चति ।

पि० । आतानुपेतिक । सिच०
तत् । ईंसश्च० सौसम् ॥ अस्यगुणा
यथा सौसरङ्गगुणश्चैवविशिषान्मे
हनाशनम् ॥ नागस्तुनागशततुल्य

बलं ददातिव्याधिविनाशयतिजीव
नमातनेति । बलि प्रदीपयति का
मबलकरोतिमृत्युश्चनाशयतिसन्त
तसेवित स० ॥ पाकेनहोनौकि

सवगनागीकुष्ठानिगुल्फाश्चतथाति-
काष्टान् । पाण्डुपमेहानिलमन्दशो
थभगन्दरादीनुक्रुतः प्रभुत्तौ ॥
अस्यशोधनमारणविधिर्यथा । त

स्यसाहजिकादेवाव गस्यैवनिदर्शि
ता । शोधनचापितसौव० भि
षग्भिर्गदितपुरा ॥ ताम्बूलरस

सौहृण्ड

स्मिष्टशिलालिपोत्पुन पुन ।
 हाचि शङ्खि . पु. टेनांशानिसत्य भ
 स्मजायते । शिलामन . शिला ।
 अन्यच्च । अश्वत्यविश्वत्सकचूर्णं
 चतुर्थीशेननि . विपेत् । मृत्याचे
 विद्रुवोनागेकीहृदय्याप्रचालित
 ॥ यामेकेनभवेद्भस्मतत्तुल्यास्यान्म
 न . शिला । काञ्चिकेनद्वयपिष्टा
 पचेदृष्टपु.टेनच ॥ स्वाङ्गशोतपु
 न पिष्टाशिलयाकाञ्चिकेनच ।
 पुन पचेच्छरावाभ्यामेवषष्टिपु-
 टेमृति . ॥ अपिच । तैलितक्रो
 गशामूत्रेकाञ्चिकेचकुलत्यके । वि
 धाविधाविशुद्धि . स्नात्स्वर्णादीनां
 समासत । मारणम्पुन । कु
 डवनागपचाणाकुनव्या स्नात्प
 लार्द्धकम । तण्डुलीथरसैर्यामयाम
 वासारसैस्तथा । सम्मद्यं चक्रियड
 क्तत्वाधर्मेसशेष्यतम्पुन . । सरा
 वसम्पुटेकत्वापचेदन्योपलेभिषक
 ॥ एवसप्तपु.टेनांशेभस्मीभवतिनि
 धितम् । द्विगुञ्जोयध्रुवहन्यातप्रमे
 हानखिलानपीतिवैद्यदर्पण . ॥
 श्रीसकम् । न . सीसे । स्वार्थे क ॥
 सौम्यपत्रकम् । न . सीसके ॥
 सौहृण्डः । पुं . कुञ्जाम् । सिह
 षडे ॥ सौतिहृण्डते । हुडिभरणे
 । पचाद्यच् ॥ सिहृण्डश्याप्रभंशो
 र्भूमितिस्त्रामी । पृषाद्वरादि ॥

सुकर्णक .

सु । अ . पूजायाम् ॥ भृशार्थे ॥ नि
 भंरे । अतिमात्रे ॥ अनुमती ॥
 कृच्छ्रे ॥ समृद्धौ । अनायासे ॥
 सूर्यते . सवतिवा । सुगती । कि
 पि . तुगभाव . हुर्बा ॥
 सुकण्टका । स्त्री घृतकुमार्याम् ॥
 सुकण्डु । पुं . कण्डुरीगे ॥
 सुकया । स्त्री . नैमिषारख्याधिष्ठात्रो
 देवतायां ॥
 सुकन्द । कशेरुषि ॥ धरणीकन्दे ॥
 सुकन्दक । पुं . पलाण्डौ ॥ श्रीभ
 नमतीवशा . कन्दयति . भक्षकस्य
 जातिभ्र शकरत्वात् । कद्विरेदने
 । अ व । स्वार्थे कन । ख लना ॥
 धरणीकन्दे । वाराहीकन्दे ॥
 सुकन्दौ । पुं . सूरणे ॥
 सुकम् । अ . अतिशये ॥
 सुकर . । द्वि . सुखकरे । सुखिनक
 र्त्तुं शक्ये । सुसाध्ये ॥ ईषद्दु . नु
 ध्विति . भावि . कर्मणिवा . अक
 ष्कार्येखल ॥ अल्पसाधनैरधिकार
 रक्षोनसुकर . ॥
 सुकरा । स्त्री . सुशीलायाह्वयि । अच
 ण्ड्याम् ॥ सुसुखड करोति । अ
 च ॥ सुक्रियतेवा । ईषदुससुध्वि
 तिखल ।
 सुकर्ण . पुं . इक्षिकर्णे ॥ द्वि .
 शिभनकर्णं वति ॥
 सुकर्णकः । पुं . इक्षिकन्दे ॥ द्वि .

सुकालुका

सुन्दरकण्ठवति ।
 सुकर्णिका । स्त्री० मूषीकख्याम् ॥
 सुकर्णी । स्त्री० इन्द्रवारुण्याम् ॥
 सुकर्मा । पु० विष्कभाद्यन्तर्गतयो
 गविशेषि ॥ तज्जातफल यथा । परी
 पकारीकुशल कलामुहर्षेणयुक्ती
 नितरायशस्त्री । प्रसूतिकालीयद्वि
 तसुकर्मानर सुकर्माभवतिप्रसि
 द्धः । देवानाशिल्पिनि । विप्रक
 र्माणि ॥ त्रि० सत्क्रिये । शोभन
 कर्मकरणशीले ॥
 सुकल । त्रि० दाढभोक्तृरिमानवे ।
 यएकएऽददाति० भुङ्क्ते चतत्र ।
 दाताभोक्ता० इ० भा० प्र० ॥ सु
 कल्पते । कलशब्दसङ्ख्यायथा
 । ईषद्दुसुध्वतिखल् ॥ शोभनाक
 लायस्येतिवा ॥
 सुकल्प । त्रि० अतिनिपुणे ॥
 सुकाण्ड । पुं० करवेक्षे ॥ त्रि०
 शोभनकाण्डवति० वृक्षादौ ॥
 सुकाण्डौ । स्त्री० काण्डौरे । काण्ड
 वेलङ्कति० गौ० भा० प्र० लता
 याम् ॥
 सुकाण्डौ । पु० भ्रमरे ॥
 सुकामा । स्त्री० त्रयमाण्यायाम् । व
 लिति० बहुलिति० गौ० भा० प्र० ॥
 सुकाली । पु० वशिष्ठात्मजेषु० शूद्रा
 षापितेषु ॥
 सुकालुका । स्त्री० डोडीक्षुपे ॥ इ०

सुकृत

रा० णट् ॥
 सुकाष्ठकम् । न० देवकाष्ठे ॥
 सुकाष्ठा । स्त्री० कटव्याम् ॥ का
 सुकाष्ठिका ।)
 षकदल्याम् । इ० रा० णट् ।
 सुकुन्दन । पु० बर्बरे ॥
 सुकुमार । पु० पुण्ड्रेश्वी । वनचम्प
 के ॥ लवे ॥ श्यामाके । त्रि० कौ
 मले । मृदौ ॥ सुकुमारयती । कु
 मारक्रीडायाम् । सुराद्यदन्त ॥
 पुंमीतिघः । एरज्जो ॥ यदा । सु
 काम्यते । कामे । किदुच्चोपधाया
 इत्यारन् ॥
 सुकुमारक । पुं० शालो ॥ सुन्दरवा
 लके ॥ न० तमालपत्रे ॥
 सुकुमारतर । त्रि० अतिपेलवे ॥
 सुकुमारतरा । स्त्री० अतिपेलवायाम्
 । प्रकृतौ ॥ यथोह । प्रकृते सुकु
 मारतर नक्षिष्टिदस्तीतिमेमतिर्भ
 वति । यादृष्टास्तीतिपुनर्नदर्शन
 सुपैतिपुरुषस्येति ॥
 सुकुमारा । स्त्री० कदल्याम् ॥ माल
 ख्याम् ॥ नवमालिकायाम् ॥ जा
 ख्याम् ॥ पृष्ठायाम् ॥ त्रिसन्धि
 पुष्पे ॥
 सुकुमारी । स्त्री० नवमालिकायाम् ॥
 सुकृत । त्रि० पुण्याद्ये ॥ धार्मिके
 ॥ सुष्ठुकृतवान् । डुकृज ० । सु
 कर्मपापितकृज क्तिप् । तुका ।

सुखम्

सुकृतम् । न० शुभे । स्वर्गादिप्राप
के । पुण्ये ॥ चि० सुविहिते । सु
विधाने ॥ सुष्ठुकृतम् । प्रादिसमा
स ॥ सुष्ठुक्रियतइतिषा । क्त ॥
सुकृति । स्त्री० सत्कर्मणि । शोभ
नाकृति ॥
सुकृती । चि० पुण्यवति । धन्ये ॥
सुकृतमस्यास्ति । अतइति ॥
सुकैतुमुता । स्त्री० ताडकायाम् ॥
सुकेशर । पु० बीजपूरे ॥
सुकेशी । स्त्री० अप्सरोविशेषि ॥ चि०
शोभनकेशयुक्ते ॥
सुकौमल । चि० अतिमृदुले ॥ अ
तिमनोहरे ॥
सुकौमला । स्त्री० सिन्दूरीतिप्रसिद्धे
पुष्पे ॥
सुकौली । स्त्री० नीरवाकील्याम् ॥
सुकौश) पु० कौशास्त्रे । च
सुकौशक) द्रास्त्रे ॥
सुख सुण । पुं० खट्वाङ्गे ॥ इति०
ई० चन्द्र ॥
सुखम् । न० आत्मवृत्तिगुणविशेषि ॥
सुहि । प्रीतौ ॥ इषे । सभादे ।
आनन्दे । शर्मणि । सर्वेषामनु-
कूलवेदनीये ॥ स्वर्गे । नाकि । चि
दिवि ॥ इतिनामौषधि ॥ जली ॥
न्यायमते० धर्मजन्यजगत उक्ता
न्ये ॥ यथ सुखन्तुजगतानिश्चान्य

सुखम्

धर्मणजन्यते । अधर्मजन्यं दुःख
स्यात्प्रतिकूल सचेतसाम् ॥ तस्मिन्
नीगापरत्वं यथा । मनोयाज्ञ सु
ख दुःखमिच्छाद्वेषामति० कृति
रितिभा० प० द० । सुख चतुर्विंश
तिगुणान्तर्गतगुणविशेषः । तत्तु
नित्य जन्यञ्च । नित्य परमात्मनी
विशेषगुणान्तर्गते । जन्यसुख
जीवात्मनेविशेषगुणान्तर्गते ।
तच्चशुभादृष्टजन्यम्० धनमिच्छलाभा
रोम्यमिष्टाङ्गपानपुरीषात्सर्गं पुत्रा-
दिजन्मतत्पाण्डित्यकान्तासक्तीगा
दिजन्यञ्च । तस्यद्विषयस्यायिस्त्व
खोत्तरोत्पन्नानुभवनाश्रयत्वात् । सु
खाद्युपरागेषैवात्मनेमानसवी-
ध । सुख तदुपायश्चेष्ट । बाल
सस्तन्यपानप्रवृत्तौसुखसाधनत्वं
ज्ञान हेतु तच्चसुखस्त्रैवेष्टत्वं ।
दुःखजनकगमनादिप्रवृत्तौसुखी
पायोधन तदेवेष्ट० तत्साधनत्वं ज्ञा
नमेवेहेतु । यागादिप्रवृत्तावपिपा
रलौकिकसुखसाधनत्वं ज्ञान उक्ता
रणम्० सुखीपायस्वर्गादिरूपेष्टसा-
धनत्वं ज्ञानमप्रिकारणम् । सुखस्य
कालावच्छेद्यत्वं शरीरावच्छेद्यत्वं
सुखस्यैऽव्याप्यवृत्तित्वम्० शरीरैक-
देशावच्छेदेनदुःखसम्भवेप्यन्यदे
शावच्छेदेनसुखसम्भवात्० एकस्य
पावच्छेदेनजीवस्यदुःखसम्भवेपि०

सुखम्

क्षणांतरावच्छेदेनसुखसम्भवाच्च०
 तत्तुविस्फोटकवतीमिष्टन्नभोजना
 दौद्रष्टव्यमितिताकिंका ॥ * ॥ सुख
 रूपेन्नह्यपि ॥ आत्मानन्दलक्षणधान
 दे ॥ सर्वतानिर्वृत्तिकेनचित्तेनलय
 विच्छेदविलक्षणम् । विच्छेदेष्वसिस्त्वा
 त् । लयेचमनसोपिस्वरूपेणाऽसत्त्वा
 त् । सर्ववृत्तिग्रन्थेनसुखेणमनसो
 सुखंनुभविसमाधी ॥ धर्मासाधार
 णकारणकेऽनुकूलवेदनौये । निरु
 पाधीच्छाविषयीभूतधर्मासाधारण
 क रणिकायाश्चित्तवृत्तौ । परमा
 त्मसुखव्यञ्जिकायाम् । मोक्षानन्दे ॥
 भोजनानन्तराङ्गादे ॥ हृत्प्री ॥ त
 चसात्त्विकादिभेदात्त्रिविधम् ।
 यथा । अभ्यासाद्रमतीयवदु ख
 न्तञ्चनिगच्छति एतद्विद्ययोति ।
 यत्तदय विषमिवपरिणामेऽमृतीप
 पमम् । तत्सुख सात्त्विकम्प्रोक्त
 मात्मबुद्धिप्रसादजम् ॥ विषयेन्द्रि
 यसयोगाद्यत्तदयेऽमृतीपमम् ॥
 परिणामेविषमिवतत्सुख राजस
 स्मृतम् ॥ यद्येचानुबन्धेचसुख
 मेहनमात्मन । निद्रालस्यप्रमा
 दौत्य तत्त मसमुद हृतम् ॥ आ
 त्मगुणे ॥ आत्मतत्त्वरूपे ॥ शी
 भनानिपरिपुष्टानि० खानोन्द्रिया
 शिथिलतत् ॥ यथा । सुखयति ।
 सुखदु खतत्क्रियायाम् । चुरा

सुखम्

दि । पचाद्यच् ॥ चि० चमेदेन०
 सुखविशिष्टे ॥ यथा । त्रिषुद्रव्ये
 पापपुण्यसुखादिवैत्थमर । पापपु
 ण्यशब्दोसुखादयश्चशान्तगुणेष
 योत्तलिङ्गा उपचारात्तद्विद्येवि
 शिष्यवर्तमानावाच्यलङ्गा । यथा ।
 पापात्तुमतीकन्यापापे राजाप्यर
 का । पापव्याधकुलहिंस्रपापेविप्रश्च
 सेवका ॥ पुण्यतीर्थेनदोपुण्याभ्य
 म पुण्यएवच सुखाभूति सुखी
 वासः सुखकामोकुलमतम् ।
 सुखसंध्ये ॥ अक्लेशे ॥ सुखे
 ती ॥ सुखदु खसाधनानामस्थि
 रत्त्वसुखस्यमनेविलासमात्ररूपत्व
 स्तोक्त विष्णुपुराणे । यथा । इत्स्वे
 कामेवदु खदसुखायेर्ष्याङ्गवायच ।
 कोपायचयतस्तस्माद्दुस्त्व त्मकङ्
 कुत ॥ तदेवप्रीतयेभूत्वापुनर्दु
 खायजायते । तदेवकोपायतत प्र
 सादायचजायते ॥ तस्मद्दुखत्म
 क्कनास्तिनचकिञ्चित् सुख त्मकम
 । मनस परिणामोय सुखदु
 खोपलक्षणवृत्ति २ अग्नी ६ ऽध्याय
 ॥ सर्वकामविहीनेऽत सुखसर्वव्य
 वस्थितमित्यम्बच ॥ दु० खविषं
 सुखप्राज्ञानवदन्तिसुखकिलितिदेवी
 भागवतम् ॥ सर्वपरवशदु खंस
 वंम त्मवश सुखस । एतद्विद्यात्
 सनसिनलक्षण सुखदु खयो ॥

सुखरात्रिका

सुखकर । वि० सुकरे ।
 सुखहरी स्त्री० कताविशिषि । जी०
 न्याम् ॥ सुखकर्षाम् ।
 सुखहृद्य । पु० शिवखट्वाङ्गे ॥ इ०
 वि० शेष ।
 सुखधर । वि० सुखगमिनि ॥
 सुखधार । पु० उत्कृष्टाश्ले ॥
 सुखजात । वि० जातसुखि ॥
 सुखद । पु० परमात्मनि । विष्णौ ॥
 सद्वृत्तानासुखमेव लक्षणददाति
 । उ० उ० । असद्वृत्तानासुख
 द्यति । खण्डप्रतिभा । दे० । आत
 इति ॥ वि० सुखप्रदे । न०
 विष्णो स्थिने ॥
 सुखदा । स्त्री० गङ्गायाम् ॥
 सद्य पातकम हन्तीसद्योदुखविना
 शिनो । सुखदामि । चदागङ्गागङ्गे ॥
 परमागति ॥ शमीवर्चे ॥ सु
 खदव्याम् ॥ स्ववेश्यायाम् ॥
 सुखदेह्या । स्त्री० सुखमन्दीहाया
 ऋषि ॥ सुखिनदुह्यते । दुह० ।
 ऋहखीण्यत् ॥
 सुखमेदा । स्त्री० शङ्खकीवर्चे ॥
 सुखरात्रि । स्त्री० } दीपान्वितामा
 सुखरात्रिका । स्त्री० }
 वाञ्छारत्नौ ॥ यथा । तुलाराशि
 गतीभानावमावासानराधिप । का
 ल्पदेशानृपितुन्भक्त्यासम्पूज्याय
 प्रणम्य ॥ क्त्वातुप्रावणश्राद्ध

सुखरात्रिका

धिञ्जीरगुडादिभि । ततोऽपराह
 णसमयेषु षडैकगरेन्दुव । लक्ष्मी
 सम्पूज्यतालोकाउल्काभिश्चाभिचे
 ष्टताम् ॥ * ॥ दर्शद्वेषप्रदोषव्या
 पत्यानिणय । तुलोसस्ये सहस्रा
 शीप्रदोषेभूतदर्शया । उल्का ह
 स्तानरा कुयु पितृणांमार्गदर्श
 नम् ॥ उभयत प्रदोषप्राप्तौपर
 दिनएव । द डैकरजनीयानोदर्श
 श्चासात्परिहृनि । तदाविहायपू
 र्णेषु परिहृणिसुखरात्रिका । उ
 भयत्रप्रदोषव्याप्तौवप० उल्कादान
 परदिने० पूर्वोक्तपावणानुरोधात्
 । भूत हेप्रेप्रकुर्वन्तिउल्काग्रहमचे
 तस । निराशा पितरैर्यान्तिशा
 पइतासुदाशुणम् ॥ अत्रैवलक्ष्मी
 पूर्वाहिरात्रीपूज्या । अमावास्याय
 दारात्रीदिवाभगेचतुर्दशौ । पूज
 नौयातदालक्ष्मीर्विज्ञेयामुखरात्रि
 का ॥ उल्काग्रहणादिपलकृष्य
 स्वात्प्रचीनावीतिनादक्षिणामुखेन
 कर्तव्यम् ॥ तथाचमनु ।
 प्राचीनावीतिनासम्यगपसव्यमत-
 न्द्रिया । पिव्यमानिधनात्कार्यैर्वि
 धिद्भर्पाणिनेति ॥ उल्काग्रहण
 सन्धीयथा । शङ्काश्रुहृतानासुभू
 तानांभूतदर्शया । उज्ज्वलज्यो
 तिष देहदृष्टेयव्यामर्षिज्ञेति । दा
 नमन्त्रायथा । अग्निदग्धासृष्टीया

सुखाधार .

दीप्यद्गन्धा कुनिमम । उज्ज्वल
ज्योतिषाद्गन्धास्ते यान्तु ररमाङ्गति
मिति । विसर्ज्जनमन्वीयथा । यम
लोकपरित्यक्त्यन्नागतायिसहालये ।
उज्ज्वलज्योतिषावर्त्मप्रपश्यन्तीव्र
जन्तुते ॥ इति ॥

सुखलुबध । पु० देहिनि ॥ यथा ।
मासलुब्धोयथ मत्स्यो लोहशङ्कुनप
श्यति । सुखलुब्धस्तथा देहोयमवा
धानपश्यतीति कुलाणवतन्वम ॥
सुखञ्चक । पु० सर्ज्जिकाक्षारे । सुख
वर्चयति । वञ्चदौप्तौ । क्रुन् ॥
सुखवर्चा । पु० सर्ज्जिकाक्षारे ॥
सुखिनवर्चीयेन ।

सुखवास । पु० तरसु० इ० प्र० फ
लविशेषे ।

सुखवासन । पु० मुखवासनगन्ध
द्रव्ये । यथा । मुखवासकरोगन्ध
श्च मे'हौमुखवासन । सुखवास
नद्रव्येकीशुभवासनद्रव्यपी'तमन्द
रत्नावली ॥

सुखसन्निधि । स्त्री० सुखानुभाषि ।
सुखसन्दीक्षा स्त्री० सङ्ख्याम् । सु
ब्रतायाम सुखेनसन्दुच्छते । दु
ह० । चट्टकीण्यत् ।

सुखा । स्त्री० प्रचेतस पुर्याम् ॥
अभेदेनसुखवच्यम् ॥ शीभनेन्द्रि
यायाम् ॥

सुखाधार । पु० स्वर्गे । त्रि० सुख

सुखी

स्याधारि ॥

सुखायत । पु० उत्कृष्टाश्वे । सु
शिक्षितेश्वे ॥ यथा । सुखयत
शुभमुख सुखचारः सुखायनद्व
तियब्दमाला ॥

सुखायन । पु० उत्कृष्टघोटीके ॥
सुखेनअयनगमनयेन ॥

सुखालुका । स्त्री० बहुश्लक्ष्याम् ।
जीवन्त्याम् ॥

सुखावती । स्त्री० बुद्धशक्तौ ॥

सुखावतीश्वर । पु० बुद्धभेदे ॥

सुखावह । पु० भर्त्सरि ॥ त्रि०
सुखदातरि ॥

सुखाय । पु० वरुणे । प्रचेतसि ॥

सुखभोजने ॥ तरम्बुजि । अक्षय
यायायथा । स्याच्चेलाणस्त्रिफल
सुखाशिराजतेमिष । खतापन
सनाटाम्नीसिदुरितिचिक्काण्डशेष ।

सुखासनम् । न० नरवाञ्छयानविशि
षे । खासा० इ० भा० प्र० ॥

सुखेनवासनयस्यन् ॥

सुखित । त्रि० सुखरूपताङ्गते ॥ सु
खसज जायतस्य । इतच् ॥

सुखी । त्रि० सर्वथानीरोमे ॥ निरा
यासस्थिते ॥ तृष्णयेज्जिते ॥ सु
खमस्त्यस्य । सुखादि यश्चेति० इ
नि । ॥ दु० खमूल हिंससार
सपस्थास्तिसदु० खित । तस्यस्या
ग कृतीयेनससुखीनापर प्रिये ।

सुगन्ध .

इतिश्रीकुलाणवतन्त्रम् । ब्रह्मा
दिव्यपर्वन्त माययाकल्पित जग
त् । सत्यमेक पर ब्रह्मविदित्वैव सु
खीभवेदितिमहानिर्वाणतन्त्रम् ।
विदित्वागुरीर्मुखादध्यात्मविद्याया
श्रवणादिभि ॥

सुखोत्सव . । पु . भर्त्सरि । प्रत्नौ ॥

सुखस्यउत्सवाऽस्मिन् ॥

सुखोदकम् । न . सुखीण्ये । सुखज
नकीण्यजले ॥

सुखोष्णिक । पु . सज्जिकाक्षरि ॥

सुखीष्णम् । न . सुखोदके ॥

सुग . । पु . गन्धर्वे ॥ सुष्टु गार्धति ।

गौ . क । न . विष्टायाम् ॥ चि .

सुगमे ॥ सुखिनगच्छत्यत्र । उपक

रणे . सुदुरीरधिकरणद्वितिगमेड ॥

सुगत . । पु . सर्वज्ञे । क्षयिकज्ञा

नात्मवादिनि । बुद्धे । शोभन गतं

ज्ञानमर्थे तिसुगत । सुष्टु, अपु

नराहत्तयेगतइतिवा ॥ सुखेनससा

राद् गतोश ॥

सुगति . । पु . अतीतकल्पार्हं दे ॥

स्त्री . शोभनगतौ ॥ पुण्यात्मनांशरी

रान्ते प्राप्यस्थाने ॥ यथा । सुष्ठु

शौकसम्पन्न प्रसन्नात्मात्मविद्,

ध . । प्राप्ये हलीकिसन्मान सुगति

प्रेक्ष्यगच्छतीति ॥

सुगन्ध . । पु . कर्पूरादिगणे ॥ य-

था । कर्पूरीमृगनाभिजकस्तूरीज

सुगन्धपत्रिका

तिकातया । गन्धमामरिचीय्यं ध
श्रीखण्ड पीतचन्दनम् ॥ कालीय

क रत्नकाङ्क पतङ्गमगुरुद्वयम् । दे

वदाहससरलसागर पद्मकपुर . ।

सर्वनिर्वासकीरोल कुन्दु रुच्यशिर

रस । सिद्धकसलवङ्गस्रजातीपर्ण

फलतया ॥ एलाह्वय दारुचीवीक्ष्व

पत्र नागकीशरम् । बालु कधीरण

मांसीकुङ्कुम शिचनानखम् ॥ सुग

न्धवीरण बाल जटामासोसुराचन

। शटोक्चरूपकाङ्गीसुगन्धीय गण

मत ॥ रक्तशियो ॥ चणके ॥ ग

न्धके ॥ भूदये ॥ न . सुद्रजीरके

गन्धद्वये ॥ श्वेतचन्दने ॥ नीके

त्पले ॥ अत्यिपर्णे ॥ कृष्णजीरके

कटये ॥ पु . तीक्ष्णग धे । रक्ततु

स्याम् ॥ चि . समवायातिरिक्तसर

न्धेनसङ्गन्धविशिष्टे ॥

सुगन्धक । पु . गन्धके ॥ रक्त

लक्ष्याम् ॥ ककोडा . इ . भा . प्र .

काशाके ॥ तस्यपर्यावायथा । क्व

टक किलारुद्रद्विक्तपत्र सुग

न्धक इतिहेमचन्द्र । काकरोर

इ . गौ . दे . भा . ॥ शालीविशेषि ।

सुगन्धतैलनिर्यासम् । न . गन्धद्व

विशेषि । जवादिनि । मृगघर्म

। कृन्निमे ॥

सुगन्धपत्रा ।) स्त्री . रुद्रजा

सुगन्धपत्रिका ।)

सुगन्धि

याम् ॥

सुगन्धमूढयम् । न० गन्धटयम् ॥

सुगन्धमूला । स्त्री० राज्ञायाम् ॥

खलपद्मिन्याम् सुगन्धीमूलीय
स्याः ॥

सुगन्धा । स्त्री० राज्ञायाम् ॥ शिभनी

गन्ध । कुगतीतिमभास । सुग

न्धोख्यस्या । अथ च यच्च ॥ अ

व्याम् ॥ गङ्गापत्न्याम् , वन्ध्यात्

कीटस्याम् । नगम । राकायाम्

तुलस्याम् ॥ मधुकराटिकायाम्

॥ शतपुष्पायाम् ॥ स्वयंयथ्याम्

॥ रुद्रजटायाम् ॥ अनन्तमूले ॥

सज्जाम् ॥ माधव्याम् ॥ तीर्थ

विश्रिजे ॥

सुगन्धमलकम् । न० सर्षपधिभि

शुष्कमलकत्वय्येने । यथा । सर्ष

पधिभमायुक्ता शुष्कास्त्वामलक

त्वच । यदातदाययोगः स्यात्

सुगन्धामलकाभिध ॥ इतिराज

निर्घण्ट ॥

सुगन्धि । पुं० शिभनगन्धे । सुरभी

। प्राणतपस्ये । इष्टगन्धे ॥ तुम्बु

वर्षे । तीक्ष्णकल्के ॥ परमात्मनि

॥ इतिमोक्षत्रमंठीकायानीलक

कृष्ट ॥ सहकारि । न० एतवालु

के । ऐश्वर्ये ॥ कुसुम्बुरौ । धान्या

के ॥ सुप्तके ॥ कशेरुणि ॥ गन्धट

ये ॥ पिप्पलीमूले । नि० सुगन्ध

सुगन्धिमूलम्

युक्तं । शिभनीगन्धोऽस्य । गन्ध

स्येदुत्पत्तिसुसुरभिभ्यङ्गीतत्वम् ॥

गन्धस्येत्वेतदेकान्तग्रहणनाद्विद्य

न्तेकवयः । यथा । कण्डू

थत कटभुषण्डकरिणोमदेनस्त

नृ । सुगन्धिमनुलोभवतानगस्येति

माधि । सुगन्धिशिभनगन्धमिच्छ

यात् ॥

सुगन्धिका । पुं० सिद्धके । तुरुष्की

महाशाली ॥ गन्धकी ॥ न० कङ्का

रे ॥ पुष्करमूले ॥ गौरसुवर्णे ।

वीरजे । पत्रशाकविशेषे ॥ सुवर्णे

॥ उशीरे ॥

सुगन्धिवुसुमम् । न० सुगन्धिपुष्पे

प० पातकरवीरे ॥ शिभनगन्धव

न्तिपुष्पायस्य ॥

सुगन्धिकुसुमा । स्त्री० पृक्कायाम् ॥

सुगन्धिता । स्त्री० सौरभ्ये ॥ शिभ

नीगन्धीयस्य । तद्यभाषः । तल्

। टाप ॥

सुगन्धितीयम् । न० । सुगन्धिजले

। केतकादिपानीये ॥

सुगन्धिफला । स्त्री० जातीफले न०

पूगफलेनचस युक्तेलवङ्ककलिकाफ

ले ॥

सुगन्धिनौ । स्त्री० चारामशीतलायाम् ॥

सुगन्धिमूलम् । न० उशीरे ॥

सुगन्धिमूषिका । स्त्री० षुण्डुन्द्या

म् ॥

सुग्रीवी

सुगमः । वि० सुखेनगमनीयैस्थाना
दौ ॥ सुखेनगम्यतेप्राप्यते । ग
म्लु० । ईषद्दुःखु, ध्वितखल् ।
यथासुगम . पत्न्याः ॥

सुसरम् । न० रघुने । विदु, लि ॥

सुगहनः । वि० निःश्ले ॥

सुगहनावृत्ति . । घौ० कुम्बायाम् ।
यज्ञस्थाने० असृष्ट्यादिदृश'नवा
रणाथनिःश्लेवेष्टने ॥ सुगहनान
रवकाशावृत्ति . ॥

सुगृह । प० अञ्चुसूचीखगे । ग्रीततु
ण्डे । वया० इ० भी० प्र० ॥ न०
श्रीभनालयः । वि० श्रीभनगृहवृत्ति ॥

सुगृहीत . । वि० सुन्दररूपेयकृतय
दृश्ये ॥

सुगृहीतनामा । पुं० शुभकाभ्ययाप्रा
त स्मत्त'व्येयुधिष्ठिरादौ ॥

सुगन्धि . । पु० गन्धरण'प्रभेदे । ची
रके ॥ श्रीभना गन्धेययस्त्रिन ॥

सुग्रीव . । पुं० कर्पपुङ्गवे । सूर्य
पुत्रे । क्विञ्जित्वाधिपे । श्रीरा
ममित्रे ॥ विष्णोरयदृश्ये ॥ देवी
म्रतिशुक्लनिशुक्लाभ्यां प्रेषितेदूतवि
शेषे ॥ वृत्ताहंतृपितरि । श्रीभ
नायोवायस्यस ॥ शिवे । इन्द्रे ॥
राजहसे ॥ असुरविशेषे ॥ पर्व
तविशेषे ॥ अज्ञविशेषे । नाग
प्रभेदे ॥ वि० श्रीभनयोवायुक्ते ॥

सुग्रीवी । स्त्री० कश्यपपत्नोविशेषे ॥

सुचित्तबीजा

सुग्रीवेशः । पुं० श्रीरामचन्द्रे ॥

सुवीष । पुं० विष्णो । नारायणे ॥

श्रीभनीवीष . शब्दोविदात्मकोवाऽ
स्य ॥ नकुलाख्यपाण्डुस्यशब्दः ॥

सुवचु . । पुं० उदुम्बरे ॥ न० श्रीभ
नीनेत्रे ॥ विदालजन्मज्ञाने ॥ यथा

। एव'विधत्वासकल'त्मानामपिस्वा
त्मानमात्मात्मतयाविच्छते । गुर्व
क'लव्योपनिषत्सुवचुषायेततर
न्तीवभवान्ताम्बुधिम् ॥ वि० उ
त्कृष्टाक्षे ॥ आत्मविदि । श्रीभने
अञ्चुषीयस्यस . ॥ सुष्टुश्रीभनसुत
अञ्चुषीयस्य ॥

सुवचु . । पु० महाचक्रुशाक्ते ॥

सुवचुर . । वि० श्रीभनानिचत्वारि
यस्य . तस्मिन् ॥ अचतुरविचतुरे
त्यादिनासाधुः ॥

सुचरित्र . । वि० सुग्रीवे ॥ श्रीभ
नचरित्रमस्य ॥

सुचरित्रा . स्त्री० साधव्याम् ॥ श्री
भनचरित्रमस्या ॥

सुचर्मा . । पुं० भूर्ज'वृक्षे वि० सु
चर्मावति ॥ श्रीभनचर्मास्य ॥

सुचारु . । वि० मतेःहरे ॥

सुचिचम् . । न० श्रीभनचिचे ॥

सुचित्तक . । पु० मत्स्यरङ्गविषुङ्गमे
॥ चिचसपे । मातुलादौ ॥ वि०
सुन्दरचिचयुक्ते ॥

सुचित्तबीजा . स्त्री० विडने ॥

सुजाता	सुतपा
सुचिन्ना । स्त्री० चिभिंटायाम् ॥ सुचिरायु । पु० सुरे । देवे ॥ मा कंशुडयादौ ॥ श्रीभन चिरायु यंशु ॥	म् । तुषयाम् । सुजिह्व । पु० हव्यदाहने ॥ सुजीवन्ती । स्त्री० स्वर्णजीवन्त्याम् ॥ सुज्ञ । वि० विज्ञे ॥ सुश्रीभनं
सुचुक्रिका । स्त्री० तिलिङ्ग्राम् ॥ सुचुटी । स्त्री० सन्दंशिकायाम् ॥ इ तिसन्दंशिकाशब्दार्थेनेदिनिकर ॥ सुचेलम । न० श्रीभनवस्त्रे ॥ श्रीभन स्त्रेलम् ॥ त्रि० श्रीभनवस्त्रवति ॥	जानाति । ज्ञापयवोधने । चातशी पसर्गइतिक्व ॥ सुज्ञेय । वि० सुष्टुविज्ञेये ॥ सुखे नज्ञातु योम्य । ज्ञा० । यचोवत् । ईद्रुयो ॥
सुचेलक । पु० तद्वस्त्रे । पठे ॥ सु चेलमेव । स्वार्थेकन् ॥ चि० त इति ॥	सुडीनम् । न० पश्चिम् । सुकुमार पाते ॥ सुत । पुं० चात्तजी । तनये । पुत्रे ॥ साटपिटस्वभाववत्स्वभावेसुत कन्येभवत् । यथाक्वञ्जिपुराणे । शीलसम्भजतेपुत्रोमातुस्तातस्वगै सुता । यथाशीलाभवेन्मातातया शीलाभवेत्सुत । । यद्वयावैभवे भूमिस्तदर्थसखिलम्भवेत् । मातृर्वा शीलदेवेषुपिटशोलगुणेनच । वि भिन्नास्तुप्रका । सर्वा । भवन्तिभव शीलनामिति । सूयतेष्व । सीति वा । पुञ् । अभिवे । पुपसर्वेश्वरं थीर्वा । क्त । नृपे । पाथिवे ।
सुच्छत्री । स्त्री० शतद्रुसरिति ॥ इ० श० र० स्त्री० ॥	सुतजीवक । पु० पुदञ्जीवे । सुतनु । स्त्री० नाख्याम् । त्रि० सु कञ्चि ॥ खञ्जे ॥
सुजन । पुं० कृपाशौ ॥ सदाचारे । साधौ । सख्यने ॥ यथा । दुर्जन स्य हिंस्रनेनसुजनोपिविनश्यात् । प्र सन्नजलमित्याहुः । कर्हमे कस्तुपी कृतम् ॥	सुतपादिका । स्त्री० इंसपद्याम् । गोधापद्याम् ॥ सुतपा । पुं० सूर्वे ॥ सुनित्रिषिदि
सुजनता । स्त्री० सौजन्ये ॥ सुजलम् । न० कामले ॥ श्रीभनेच खिले । त्रि० श्रीभनजलयुक्ते ।	सुजल्प । पु० वाक्काविशेषे । यथा । यथाजंवात् सगाम्भीर्थं सदैव्यसह चापलम् । से त्काखलसुहरिस्पृष्ट समुजल्पो नगद्यते ॥ इत्युज्ज्वल शोणमथि ॥
सुजल्प । पु० वाक्काविशेषे । यथा । यथाजंवात् सगाम्भीर्थं सदैव्यसह चापलम् । से त्काखलसुहरिस्पृष्ट समुजल्पो नगद्यते ॥ इत्युज्ज्वल शोणमथि ॥	सुजात । वि० सुन्दरे सुजाता । स्त्री० सौराष्ट्रमृत्तिकाया

सुतारम्

॥ सुनी ॥ नरनारायणरूपेभगवति
बदरिकाश्रमेसुशोभनं मनसस्येन्द्रि
याणाञ्चैकाग्ररूपतपोऽस्तीति सुत
पानरनारायण ॥

सुतराम् । अ० अच्यन्ते । अतिशये
॥ अवधारितार्थप्रतिपादके ॥ य
था । शृणुद्विजमहाबुद्धेर्दम्भेनापि
स्मृतीहरि । ददाति मोक्षं सुतरा
किम्पु मर्दन्मवर्जनादिति ॥ द्विष
चनविभज्येत्यादिना । सुशब्दात्तर
प् । किमेतिङ् व्ययेत्यदिनाम्प्रत्य
य । तद्वितञ्जासर्वविभक्तिरिच्यव्यय
सञ्जा ॥

सुतकारी । स्त्री० देवदालीखतायाम् ॥
सुतहर्न । पु० ताम्राक्षे । को
क्लि ॥

सुतज । पु० अट्टालिकाश्रये ॥ ना
गलिकाप्रभेदे ॥

सुतशस्करा । स्त्री० सप्तपुत्रप्रखाम ॥
सुतश्रेणी । स्त्री० मूषिकपण्याम् ॥

सुतानाश्रणिरक्षा ॥ पुत्रवन्दे ॥
सुता । स्त्री० स्वषपथ्य । कन्यायाम्
॥ दुरालभायां ॥

सुतात्मज । पुं० पौत्रे ॥ दौहित्रे
॥ सुतस्यसुतायावाचात्मज ॥
सुतात्मजा । स्त्री० पौत्र्याम् ॥ दौहि
त्र्याम् ॥ सुतस्यसुतायावाचात्म
जा ॥

सुतारम् । न० द्वितीयायाम्शब्दाख्या

सुतेजा

याम्सिद्धौ ॥

सुतारणा । स्त्री० बुद्धभासमदेवी
विशेषे ॥

सुतित्त । पु० भूनिम्बे । किरात
तिल्ले ॥ पर्वटे । पित्तपापडा०
इ० भा० प्र० ॥

सुतित्तक । पु० पारिभट्टे । भू
निम्बे ॥

सुतित्ता । स्त्री० कौशातक्याम् । मृ
दङ्गफलिकायां ॥

सुतित्तिका । स्त्री० कौशातक्याम् ।
सुती । चि० पुत्रवर्त ॥

सुतीच्या । पु० शिथौ ॥ श्वेतश्री
भाञ्जने ॥ रामायणप्रसिद्धे मुनि
विशेषे ॥ नाम्नासुतीच्यासरितेनदा
न्त ॥ चि० अतिशयेनखरे ॥

सुतीर्थकम् । न० । तीर्थविशेषे ॥
सुतुङ्ग । पुं० नारिकेलगणे ॥ य
हाणामुच्चांशविशेषे । अच्यन्तुङ्ग
॥ चि० अतिशयेनश्चे ॥

सुटण । पुं० कुन्दरे । उखर्ले ।
मृगबलभेदणविशेषे ॥

सुतेजन । पुं० धन्वर्के । धन्वन
वर्के ॥

सुतेजा । पु० सुतेजस्त्वगुणविशि
ष्टे बुलीके ॥ स्वर्गे ॥ प्राकल्पार्ह
विशेषे स्त्री० आदित्यभक्त्यायाम् ॥
चि० तेजसान्विते ॥

सुतेजा । पु० सुतेजस्त्वगुणविशि
ष्टे बुलीके ॥ स्वर्गे ॥ प्राकल्पार्ह
विशेषे स्त्री० आदित्यभक्त्यायाम् ॥
चि० तेजसान्विते ॥

सुतेजा । पु० सुतेजस्त्वगुणविशि
ष्टे बुलीके ॥ स्वर्गे ॥ प्राकल्पार्ह
विशेषे स्त्री० आदित्यभक्त्यायाम् ॥
चि० तेजसान्विते ॥

सुतेजा । स्त्री० महाज्योतिषाख्याम् ।

सुदर्शन :

सुत्था । स्त्री० अभिषवे । सीमल
ताकण्डने ॥ अभिषवदिने ॥ स
वनम्० सुयतीसीमोऽस्मिन्० अस्या
वा । पुञ्० अभिषवे । स ज्ञार्था
समजीतिक्यप् ॥

सुवामा । पु० गोत्रभिदि । इन्द्रे ॥
सुष्टुनायते० पालयति । वैङ्पा
लने । आतीमनिन्० सर्वधातु
भ्योमनिन्वा ॥

सुत्वा । पु० अभिषवज्ञाने । य
ज्ञाज्ञानकर्त्तरि ॥ सुतवान् ।
पुञ्० । सुयतीङ्निप् । तुक् ॥
सुस्वरो । स्त्री० मातरि ॥ ङ्निव
न्तात्० वनेरचित्ठीव्री ॥

सुदग्धा । स्त्री० दग्धाख्यवर्षे । सु
दग्धिकार्या ॥ मेरुजम्बुद्विने ॥

सुदग्धिका । स्त्री० कुरुह० इ० गौ०
दे० भा० प्र० वृक्षे । दग्धरुहा
याम् । भस्मरीहायाम् ॥

सुदण्ड । पु० क्षेत्रे ॥

सुदण्डिका । स्त्री० गौरक्ष्याम् ॥

सुदन् । त्रि० शोभनदन्तविशिष्टे ॥
शोभनादन्तायक्षस । वयसिदन्तस्य
दृष्ट । सुम् ॥

सुदर्भा । स्त्री० दृषविशिषि । इक्षुद
भायाम् ॥

सुदर्शन । पु० । इरेक्षते ॥ अक्ष
लक्षणे यथा । द्वादशारन्तुषट्को
णवलयत्रयसंयुतम् । चक्रस्य

सुदामा

तदक्षियावर्त्तं श खस्यश्रीहरे स्मृ
तइति । जिनानांबलदेवे ॥ वृ
त्ताहृतपितरि ॥ शोभन दर्शनम
स्य । भक्तैः सुखिनदृश्यतीवा । भा
षायाशासियुधिदृशिष्ट जिमृषिभ्यो
युच् ॥ गन्धर्वे ॥ जम्बूद्वीपे ॥
सुदर्शनाकारत्वात् ॥ मीरौ ॥
धश्री ॥ राजमेदे । न० शक्रन
गरे ॥ शत्रुगमने ॥ त्रि० सुदृश्ये ॥

सुदर्शनचूर्णम् । न० भावप्रकाशित्ते
ज्वररीगलीषधिविशेषे ॥

सुदर्शनद्वीप । पु० न० जम्बूद्वीपे ॥

सुदर्शना । स्त्री० आश्रायाम् ॥ शो
षधिप्रमेदे । सीमवक्ष्याम् । इ
षपथ्याम् । सुदर्शनगुलस्रुह० प
द्मगुलस्रुह० इ० गौ० दे० भा० प्र०
॥ सुदर्शनास्त्रादुरुष्याकफशोफाक्ष
वातजित् ॥ मेरुजम्बुद्विने ॥ सु
राविशिषि ॥

सुदर्शनी । स्त्री० अमरावक्ष्याम् ॥

सुदर्श । पु० क्षीरमेरुटे ॥

सुदर्शा । स्त्री० तरुण्याम् । गन्धा
व्यायाम । सिवन्त्याम् । शालव
ण्याम् ॥

सुदान्त । पु० शक्यमुनिशिष्यवि
शिषि । वि० तप ' सङ्घे ॥

सुदामा । पु० वारिधरे । मेघे ॥ प
वंतविशिषि ॥ गोपविशिषि समुद्रे
॥ श्वेतद्वीपे । ऐरावते ॥ श्रीकृष्ण

सुदुर्लभः

मिचेब्राह्मणविशेषि । चि० सुदात
रि ॥ सुष्ठुददाति । डुदाज् ।
आतीमनिन् ॥

सुदामा । स्त्री० नदीविशेषि । टाप् ।

सुदाय । पु० हरणे । कन्यादान
कालि० ब्रतमिच्छादौचदीयमानद्र
व्ये । सुष्ठुदीयते । डुदाज् । घ
ञ् । युगागम ।

सुदारु । पु० पारिपाचकपर्वते ॥
सुदारुःपारिपाचकइतिहेमचन्द्रः ॥
न० शोभनदीकणि ॥

सुदि । अ० शुक्लपर्वे ॥

सुदिनम् । न० शुभदिवसे ॥ चि०
प्रशस्ते ॥ यथा । सुदिनासुसभा
सुकार्यमेतत्प्रविचिन्वीतविशेषतः ।
स्वयमितिप्रयोगः ॥

सुदीर्घः । चि० अतिविस्तारे ॥

सुदीर्घवर्मा । स्त्री० असनपण्याम् ॥

सुदीर्घफलिका । स्त्री० वाताकुविशे
षे । सिद्धावैगन० इतिगौ० दे०
भा० प्र० ॥

सुदीर्घा । स्त्री० चीनाककव्याम् ।

सुदुर्दृशः । चि० अत्यन्तद्रष्टुमशक्ये ॥
सर्वथादर्शनायोग्येपरमात्मनि ॥
तस्माद्दृष्टरूपत्वात् ॥

सुदुर्लभः । चि० अतिदुपप्राप्ये ।

दु खिनापिलब्धुमशक्ये ॥ यथा ।
बहूनांजन्मनामन्तेज्ञानवान्माप्र
पद्यते । वामुदेवः सर्वमितिसम

सुधन्वाचार्यः

शात्मासुदुर्लभइति ॥ सुधतिमा
च दुर्लभः ॥

सुदुष्करः । चि० अतिशयदु खिना
चरणीये ॥

सुदुष्करः । चि० सर्वथाकर्तुमशक्ये
॥ अत्यन्तकेशकरे ॥

सुदुस्तरः । चि० अतिदु खिनतर
णीये ॥

सुदूरः । चि० दूरीयसि । दधिष्ठे ।
अतिदूरे ॥ यथा । सुदूरमपिगन्त
व्ययवमहेश्वरोजनः ॥

सुदूरपराहतः । चि० अतिदूरनिरा
कृते ॥

सुदृढम् । न० अतिदृढे । गाढे ॥
चि० तद्वृत्ति ॥

सुदृढत्वम् । स्त्री० काश्लशीम् ॥

सुदृक् । चि० शोभननेत्रयुक्ते ॥

सुदृश्यः । चि० सुन्दराकृतौ ॥

सुदेशी । स्त्री० नाभेर्भायांयाम् । मेरु
जन्वाम् ॥

सुदेशः । पु० मत्स्यदेशे । उत्तमदेशे ।

सुद्युम्नः । पुं० वैश्वस्तमने । पुत्रे ॥
चि० बहुधने ॥ अतिवलशालिनि ॥

सुधन्वा । पु० विश्वकर्माणि । त्वष्ट

रि । नृपविशेषि ॥ चि० धन्व

नि । प्रौढधानुष्के ॥ शोभनध

नुर्यस्यसः । धनुषश्चेत्यनङ् ॥

सुधन्वाचार्यः । पु० ब्राह्म्यादेश्या
त्सवर्णायांजातेः जातिविशेषि ।

सुधाशुतेलम्

कारुषे । यथाइमनु । वैश्वानु
जायवैवाख्यात्सुधन्वाचार्यएवच ।
कारुषयविश्वमाचर्मव सत्त्वत
एवचिति ॥

सुधर्म । पुं० जिनगणाधिपधिप्रिषे ॥
सुधर्मा । वि० धर्मशालिनि ॥ कु
टुम्बिन ॥

सुधर्मा । स्त्री० देवसभायाम् । शी
भनीधर्माख्याम् । धर्मादनिधुके
बलात् । डालुभाभ्यामितपध्वे
टाप् । अनेबहुव्रीहिरितिडीव्ज ।
सुधर्म० सुधर्माख्यादि । डाल
भावे । सुधर्माणी० सुधर्मायङ्
व्यादि ॥

सुधा । स्त्री० पीयूषे । अमृतै ।
मद्ये । सुरायाम् ॥ सुखिनधी
यते । धेटपाने । आतद्योपस
गद्वितिकमव्यङ् । सेपने । सुराय
म् । मूर्च्याम् ॥ कुड्याम् ॥
गङ्गैष्टकायाम् ॥ गङ्गायाम् ॥
शाकपण्याम् ॥ विद्युति ॥ गु
डूच्याम् ॥ जले ॥ तीये ॥
रसे ॥ धाव्याम् ॥ आमलक्या
म् । पुष्परसे । मधुनि ॥ इ
रीतक्याम् ॥ सुष्ठुदधातिपुण्या
ति । डुधाञ् । विच ॥

सुधाम् । पुं० इन्द्री । चन्द्रे ॥

सुधाशुक्ताचमवीयसस . ॥

सुधांशुतेलम् । न० कर्पूरतेली ।

सुधासञ्जयोग.

सुधाशुरत्नम् । न० शीतिके ॥ इ
भ्दश्यान् ॥

सुधाकर । पु० चन्द्रे ।

सुधाचार । पु० सौधमूषणे । चू
ना० इ० भा० प्र० ॥ सुधाचारी
ऽम्बसङ्काश प्राकीकोदीविदार
य ॥

सुधाङ्ग । पु० चन्द्रमसि ॥

सुधाजोषी । पु० पञ्जगण्डे । लीप
के । राज० इ० भा० ॥ सुधयाले
पनेनजीवति० तच्छील णिनि ॥

सुधाधार । पुं० चन्द्रे । इन्द्री ।
अमृतपात्रे ॥ सुधाया आधार ॥

सुधानिधि । पु० चन्द्रे ।

सुधामुक् । पु० गीर्वाण्ये । देवे ।
सुधामुक्ते । भुज० । क्लिप ॥
सुधामय । पु० सौधे । राजसदने
वि० अमृतात्मके ॥

सुधामोदक । पु० यवासशकरा
याम् ॥

सुधामोदकज । पु० तवरजिह्व
खण्डे ॥

सुधावर्षी । पु० विधातरि । विश्व
जि । बुद्धमेदे ।

सुधावास । पु० चन्द्रे ॥ न० चपु
षि ॥

सुधावसा । स्त्री० चपुष्याम् ॥

सुधासञ्जयोग । पुं० अमृतसिद्धिषी
नि । यथा । इरावज्जर्ज्ये०

सुधीश्वर :

जर्षं निजर्षं निजर्षं उक्तमाद • दा
समादि । जर्मैवम् । भवेदन्वधि
पृथक्पृथक्पृथक् • कधिपृथक् प्रमौचित
दैव सुधास ज्ञेयान् ॥

सुधासिन्धु । पु • अमृताथंवि ॥
सुधासूति । पुं • चन्द्रे ॥ यथा ।
प्रदीपज्वालाभिर्दिवसकरनीराजन
विधि • • सुधासूतेन्द्रोपलजल
कवैरर्घ्यं घटना । स्वकीयैरभोभि
सलिलनिधिसीङ्गकरथं • त्वदो
याभिर्वाग्भिस्तवजननिवाचास्तुति
रियमिति ॥ मखि । यज्ञे ॥ पञ्चे ॥
सुधास्रवा । स्त्री • अधोजिह्विकाया
म् । गलशुण्डिकायाम् । घण्टि
कायाम् । वृडानाड्याम् । रुद
कीर्तने ॥

सुधाहर । पु • गरुडे । देवि ।
सुधाहृत् । पु • गरुडे । देवि ।

सुधिति । पुं • स्त्री • स्वधितौ । प
रथौ ॥

सुधी । पु • विदुषि । सति । की
विदे । पण्डिते । न्यायगृहीतयो
स्त्रार्थं याचके । स, ह, ध्यायति । ध्यै
• । ध्यायते । क्विपिसम्प्रसारणम्
॥ स्त्री • सुन्दरबुद्धौ ॥ सु, धी
वि • शिभनबुद्धायुक्ते ॥

सुधूप । पु • सरलद्रवे ।

सुधूम्य । पु • खादुनामगन्धद्रव्ये ॥

सुधीश्वर । पु • धन्वन्तरौ । दिवो

सुनयना

दासे ॥

सुधीश्वरा । स्त्री • हरीतक्याम् ॥

सुनन्द । पु • श्रीकृष्णस्यपार्श्वद्विशिषि ॥

होदशविधराजगृहान्तमं तगृहवि
शिषि ॥ सचदैर्घ्ये राज्ञ स्वहस्तमाने
नेकपञ्चाशद्वस्त परिणाह्वित्वारि
शहस्तस्य ॥ यथा । वद्यत्रैवोच्यते
मान तस्यतेनैवकल्पना । राज्ञ
स्वहस्तानेकानुदोर्घेसर्वदनि विधि
त् ॥ आयामिनसुनन्द • आद्राज
हस्तैः सप्रसूभिः । परिणाह्वितुभि
शराजहस्तैः प्रतिष्ठितः ॥ अस्या
धिदेवताभीमैरक्षतीमावसुन्धराम्
हाराणिवि शतिसाकरक्तचित्राहता
निच ॥ रक्तपट्टाहृतीगिष सकला
यंप्रसाधकः । अत्रस्थित्वामहीपा
त् सुचिरपातिमेदिनीमितियु
क्तिकल्पतरु ॥ दैर्घ्ये ५१ प्रखे
४ • ॥ न • इलभृन्मुसली ॥

सुनन्दा । स्त्री • दीपनायाम् ॥ उ
मायाम् ॥ अङ्गनायाम् ॥ जनन्या
म् ॥ उमासखीमेदे ॥ अर्कपत्रीवृ
क्षे । इथैरमूल • इ • गौ • दे •
भा • प्र • ॥

सुनन्दिनी । स्त्री • मङ्गभाषिणीक
न्दसि ॥

सुनयन । पु • मृगे ॥ वि • शिभननेत्र
युक्ते ॥ शिभनेनयनेयस्यसः ॥

सुनयना । स्त्री • नार्याम् ॥

सुनिषण्णम्

सुरेन्द्राधिपः । पुं० यगर्थे । ५५ ॥
 सुनाह्वत । पुं० कर्पूरके । इ० प्र०
 चन्द्रिका ।
 सुनाम । पुं० मैनाकाचले ।
 सुनामहाद्वी । स्त्री० द्वादशमासी
 । यद्वाद्द्वीकतव्यत्रतविशेषि ।
 सुनारः । पुं० श्वनीस्तन्ये ॥ सर्पा
 र्थे ॥ चटके । कलविडके ।
 सुनाल । पु० उद्योरे ॥ कामप्यके ।
 सुनालक । पुं० पकटुमे । वि०
 सुन्दरनालयुक्ते ।
 सुनामिका । स्त्री० काकनासायाम्
 । शिभननासायाम् ॥ वि० तद्यु
 क्ते ॥
 सुनासीर । पुं० इन्द्रे ॥ नासते ।
 वास्यर्थे । बाहुलकादीरन् । सु
 ह्नासीरसैनामुखम् । नासीराप
 यसरवायस्यसः ।
 सुनिर्यासा । स्त्री० जिङ्गिन्याम् ।
 सुनिष्ठित । पुं० बुद्धविशेषे ।
 सुनिषण्णम् । न० सुनिषण्णकशक्ति
 । अज्जहोणिकासहस्रे । चौमति
 या० इ० प्र० जलप्रभवशक्ति । च
 तुष्यव्याम् । अस्मरुणायथा । चा
 ह्नीरोसहस्र पत्रैश्चतुर्दलद्वतीरित
 । शकीजलान्वितेदेशेचतुष्यपीति
 चाच्यते । सुनिषण्णीहिनीयाही
 मीहदोषत्रयापह । अविदोहील
 घ् । खादु कवथोरुजदीपन ॥

सुनेपाली

॥ ह्य्योरुच्योज्जरश्वासमिहकुष्ठधम ।
 प्रणुत् ॥ सितावरशक्ति । शोवार
 के । वि० सुपविष्टे ॥
 सुनिषण्णकम् । न० शकविशेषे ।
 पितुर्मे । सुनिषण्णे ॥
 सुनीति । स्त्री० ध्रुवमातरि । शी
 भननये ॥ वि० शिभननीतियु
 क्ते ॥
 सुनीथ । वि० धर्मशीलके ॥ नीति
 मति । पु० वटौ ॥ ब्रोह्मणे ।
 सुष्टुनयति । षोड्श् । इतिशुभि
 नीत्यादिनाश्रयन् ॥
 सुनीथा । स्त्री० कृत्यो कन्यायाम् ।
 विगृह्यमातरि ।
 सुनील । पु० नीलरत्ने । दाडिमे
 ॥ सुन्दरनीलवर्णे ॥ न० काम
 प्यके ।
 सुनीलक । पुं० नीलरत्ने ॥ नीला
 सने ॥ दाडिमे । नीलभृङ्गराक्षी
 । न० वीरणाडप्री ॥
 सुनीला । स्त्री० तद्विशेषे । चण्डिका
 याम् । गोदुग्धायाम् । अतस्थाम् ।
 विष्णुक्रान्तायाम् । अरतीतये ॥
 सुनीलिका । स्त्री० सुनीलायाम् ॥
 सुनेपाली । स्त्री० विण्डवस्त्रुंरिका
 प्रमेदे । तद्दुवायथा । सुनेपाली
 सुसुदुलावलिहीनफलाचसा । सु
 नेपालीश्रमभान्तिदाहसूक्ष्मांसपित
 हत् । सुनेमानोतिशोके ॥

सुन्दरी ।

सुन्द । पु० रामायणप्रसिद्धेवानरवि
शेषे । राक्षसविशेषे ॥ कस्याङ्करी
परमेश्वरे । सुष्ठु उच्यते । आर्द्रोक्त
रोति । उन्दी० । पचाद्यच् । शकन
ध्वादि ॥

सुन्दर । प० कामदेवे । सुन्दरी०
इति० गौ० दे० भा० प्र० वृत्ते ॥
चि० रुचिरे । चारुणि । शोभने ।
मञ्जुले ॥ सद्रिथते । दृढपादरे ।
यहवद्रिथ्यप । पृषोदरादि ॥
यथा । सुष्ठु उच्यते । पितृद्रोहकरी
ति । उन्दी० कौ० दे० । वाहुलकाद
र । शकनध्वादि ॥

सुन्दरिका । स्त्री० तीर्थविशेषे ॥

सुन्दरी । स्त्री० रूपनामस्यसम्पन्नाया
नार्याम् ॥ दृमान्तरे । त्रिपुरसुन्द
र्यां देव्याम् । वैगिनीविशेषे ॥
हरिद्रायाम् ॥ काकमाच्यम् ॥
कन्देविशेषे । अयुजी । अदिसीजगौ
युजी । सभराङ्गौयदिसुन्दरोत्तदा
। यथा । यद्वीचदवेद्यमानिनीप
रित् क्लेशमयेनचक्षुषा । अपि
वागधपस्यदुर्वचवचनतद्विदधीत
विस्मयम् । पथं वृत्तान्तरेपि । कु
सुमगश्चरसेरभिभूषिताचरणसङ्ग
तनूपुरमण्डिता । करमुषणलस
दूलवान्विताकुरातकस्यनचितसि
सुन्दरि । यथा । नसुलभाशरदि
न्दुम् खोप्रियासनसिक्कामनिचेष्टि

सुपथ्य

तमोद्वयम् । अलशमारुतवातिन
सालतीरिअलप्रसरे हतशासर ॥
सुन्दरशब्दगौरादित्वान् ङोष् ।
पाठं ह्याम् ॥

सुन्वन । चि० सीमशान्तिनि । सी
माभिषयडकवति ॥ सुनासिल्लंठ
शतादेश ॥

सुपक्व । पु० सुगन्धक्ये ॥ त्रि०
शोभनपरिधते । परिपक्वे ॥

सुपक्वक । पु० सहकारार्त्तम् ॥

सुपत्र । पु० पक्षिशाहलये ॥ आदि
थ्यपथे । न० दीजान्ते । पत्रके ।

सुपत्रक । पु० शिथौ ॥

सुपत्रा । स्त्री० पालङ्क्याम् ॥ शताव
र्याम् । शब्द्याम् ॥ रुद्रजटाश्याम्
। शालपथ्याम् ॥

सुपत्रिका । स्त्री० जतुकाश्याम् ॥

सुपथः । प० । शि० नेवर्त्तानि । अत्य
थे ॥ यथा । सत्यथस्त्वतन्त्या
असुपन्था सुपथोपचे तथस्त्वरत्ता
ली ॥

सुपन्था । प० । अर्चतेऽध्वनि । स
त्यथे । अतिपथि ॥ सु पूजा
श्याम् । कुगतीतिरुमास । नपू
जनादितसमासात्तनिषिध । क
तसमान्निर्देशात् । पथ सद्यथा
व्यथादे रतिनक्तीपत्यम् ॥

सुपथ्य । चि० अघ्रीडाशरीभोजना
दी ॥

सुपर्वी

सुपथ्या । स्त्री० श्वेतचिह्न्याम् ॥
 सुपद्य । पुं० व्याकरणविशेषि ॥ पुं०
 न० शिभनारविन्दे ॥
 सुपद्मा स्त्री० वचायाम् ॥
 सुपर्वा । पुं० पद्मगायने । गरुडे ॥
 अनक्षमयत्वात् । शिभनीपर्येष्य
 स । खण्चूडे । चापे ॥ कृत
 मालके । राजवृक्षे ॥ सुष्टुपर्णा
 न्यस्य ॥ भगवतिवासुदेवे ॥ शि
 भनानिपयानिच्छन्दासि० स सार
 तरुह्रिणोस्य मन्त्रद्वीपस्थे ऽद्रिवि
 शेषे ॥ श्येनप्रभेदे । वेगवानल्प
 विग्रह सुपर्ण इति व्याख्यातारः ॥
 सप्तपर्णे ॥
 सुपर्णक । पुं० आरग्ववे सप्तच्छन्द
 वृक्षे ॥ गरुडे ॥
 सपर्णकेतु । पुं० विष्णो ॥
 सुपर्णा । स्त्री० कमलिन्याम् । वि
 नतायाम् ॥
 सुपर्णाख्य । पुं० नागकीधरे । तीर्थ
 विशेषे । यथा । उत्पलाक्षीसुपर्णा
 ख्ये । इति ॥
 सुपर्णाका । स्त्री० सार्णजोषल्याम् ।
 पन्नाश्याम् ॥ बालुच्याम् ॥ रेणुका
 याम् ॥ शालपर्ण्याम् ॥
 सुपर्णी । स्त्री० कमलिन्याम् । वि
 नतायाम् ॥
 सुपर्णीतनय । पुं० गरुडे । तार्क्ष्ये
 सुपर्वा । पुं० सुमनसि । देवे ।

सुपाश्वक .

सुरे ॥ सुष्टुपर्वायमावास्याद्विचरित
 म् । बहुन्याद्विधान्य उत्सवोवा
 यस्य ॥ शरे ॥ वशे ॥ पर्वणि ॥
 धूमे ॥
 सुपर्वा । स्त्री० श्वेतदूर्वायाम् ॥
 सुपर्वाङ्गना । स्त्री० देवलक्ष्मिनायाम् ।
 यथा । सुपर्वाङ्गनागानगक्षीरता
 नखनत्सङ्घातीयाविपक्षीरवेष्ट ।
 कणत्किङ्किणीनादपूर्णेनतूर्णमुक्ति
 नास्वसम्पूर्णधूर्णाङ्गोहि ॥
 सुपाक्वनी । स्त्री० गन्धपत्रायाम् ॥
 सुपाक्वम् । न० विडलवर्षे ॥
 सुपाचम् । न० दानयोग्यव्यक्तौ
 शिभनभाजने ॥ त्रि० उत्तमपा
 चयुक्ते ।
 सुपान । त्रि० दानयोग्ये ॥ सुखिनपी
 यते । पा० । कर्मणिल्युट् ॥
 सुपाश्वक । पुं० मन्त्रवृक्षे ॥ वृत्तार्ह
 वेदे । सम्पत्ते पुत्रे । पक्षिविशि
 षे । पञ्चाशत्सहस्रयोजने । ऋषि०
 अरुणवर्षे मेरी सौम्यदिशि । त
 स्यद्व्यर्थस्थिते । विष्कम्भशैले ॥
 तत्रसहस्रयोजने । त्रिमाश्वयोधपा
 दपेस्ति ॥
 सुपाश्वक । पुं० गर्दभांडे । क
 न्दराले । कपीतने । मन्त्रे । पी
 लवः । पीलखयः । निर्गोडो । गौ
 ढी । इ० प्र० वृक्षे ॥ शिभनम् ।
 पाश्वकस्य ॥ भाव्यर्हद्विशेषे ।

सुपुष्पप्रवेश .

सुपिङ्गला । खी० जीवन्त्याम् । ज्यो
तिष्मत्या ॥

सुपीतम् । न० गजरे ॥

सुपुट । पु० कौलकन्दे ॥ वि
ष्णुकन्दे ॥

सुपुत्रिका । स्त्री० लताविशेषि । जतु
कायाम् । जतुकार्याम् । तिर्य
कफलायाम् ॥

सुपुष्करा । स्त्री० स्थलपद्मिन्या
म् ।

सुपुष्प । पु० राजतरुण्याम् । हरि
द्रौ । शिरीषे ॥ रक्तपुष्पके ।
पालितामदार० इ० गौ० दे० भा०
प्र० ॥ न० लवङ्गे ॥ प्रपौण्डरी
के ॥ तूक्ष्णे । तूदे । पोश्वर्षदिप्यला
भिधे ॥ स्त्रीणारजसि ॥ आहु
त्ये ॥

सुपुष्पिका । स्त्री० पाटलायाम् ।
जीर्णदारुणि ॥

सुपुष्पी । स्त्री० श्वेतापराजितायाम्
॥ कदल्याम् ॥ जीर्णफज्ज्या
म् । जीर्णदारुणि ॥ द्रोणपुष्प
प्याम् ॥ मिश्रेयायाम् । शतपु
ष्प्याम् ॥

सुपूर । पु० बीजपूरे ॥

सुपूरक । पु० वक्त्रपुष्पवृक्षे ॥

सुपुष्पप्रवेशः । पु० यावानिवृक्ष
नन्तरङ्गशुद्धप्रवेशे ॥ यावावसाने
तुसुपूर्वसङ्घे ॥

सुप्ति

सुपेशल । त्रि० अतिरम्ये । मुन्द
रे ॥

सुपेशा । त्रि० सुकुमारं । कामले ॥
सुरूपे ॥

सुप्तम् । न० साधिकायाम् । सुषु
प्तौ ॥ त्रि० निद्रिते । निद्राय ॥
शयितेसूता० इ० भा० ॥ अष्टवि
धनेविधिविधिवीथया । क्षुधितस्तृ
णित कामौविद्यार्थोक्तविष्कारकः
। भाण्डारोचप्रवासीचसप्तसुप्तान्
प्रधीधयेत् ॥ मच्चिकाभमरीसर्पी
राजावैवालकस्तथा । परश्वपिच
मूर्खं चसप्तसुप्तान्नवीधयेत् इति ॥
स्त्रापितिष्ठ । जिघ्र्ष्यथे । त्त ।
सम्प्रसारणम् ॥

सुप्तघातक । त्रि० दशरे । हिस्त्रे ॥
इ० त्रि० ष० ॥

सुप्तजन । पु० अर्धरात्रे ॥ निद्रिते
जने ॥

सुप्तज्ञानम् । न० सुप्तविज्ञाने । स्व
प्ते ॥

सुप्ति । स्त्री० स्पर्शाक्षतारुजि ॥
विस्त्रम्भे ॥ शयने । निद्रायाम्
। स्वप्ने विज्ञानविरतौ ॥ अस्या
स्त्रीविध्यमुक्तयथा । आहारादिवि
भेदेन० सास्त्रिकीराजसोतथा । ता
मसीतिविधासुप्तिः । सापरान्मृश्यते
विधा ॥ सुखमस्त्रापसमद्याद्यदु
खमस्त्रापसमद्यनु । याटमूठीवम

सुप्रभातम्

स्थापसमित्युक्ति सार्वजैकिकीति
 धिन्नप्रथये । क्तच सुप्त सुप्ति
 न जानानिनासुप्ते स्वप्रजागरी ॥
 सुप्तोत्थित । वि० सुप्तादुत्थित्य
 ते । आदौसुप्त पश्चादुत्थित ॥
 सुप्ता । पु० सत्सन्नामवति ॥ नि
 च्छमसिचप्रजाभिधया ॥
 सुप्रतिभा । स्त्री० मन्दिरायाम् ॥ प्र
 गलभतायाम् । ज्ञानोत्कर्षे ॥
 सुप्रतिष्ठा । स्त्री० शोभनप्रतिष्ठाया
 म् ॥ पञ्चाचरायाहली ॥ साहि
 धा । पञ्च क्तिप्रियाञ्च ॥
 सुप्रतिष्ठित । पु० उदुम्बरे ॥ वि०
 शोभनप्रतिष्ठायुक्ते । सुस्थिरे ।
 यथस्थिति ॥
 सुप्रतीक । पु० ईशानदिग्गजे ॥
 शिवे ॥ कामदेवे ॥ शोभनाङ्गे ॥
 वि० साधौ ॥ शोभनाङ्गविशिष्टे
 शोभना प्रतीका अथवायस्य
 ॥ यदा । सुप्रप्रदीपितोऽनीका
 दित्य त्कीकन् । इणस्तुट् च ॥
 सुप्रभ । पु० जिनविशिष्टे । शु
 क्तवत् ॥ वि० सुन्दरप्रभायुक्ते ॥
 सुप्रभा । स्त्री० बाकुच्याम् । अर्जु
 र्जिह्वाविशिष्टे ॥ सुप्रभापद्मरागा
 भाषारुष्यादिशिस स्थितेति तन्वसा
 र ॥ शोभनदीप्तौ ॥
 सुप्रभातम् । न० शुभसूचकप्रात
 काक्षी ॥

सुप्रिया

सुप्रभाता । स्त्री० शोभनप्रभातयुत
 धारात्री ॥ प्रवृत्तीपक्षसरिति ॥
 सुप्रयुक्त । वि० शोभनप्रयोगविशि
 ष्टे ॥
 सुप्रयुक्तशर । पु० कृतदृष्टौ ॥
 सुप्रयोगविशिष्ट । पु० कृतदृष्टौ ।
 सुशिक्षितवाणभोक्षके । रुच्यकृत्
 तशराभ्यासे ॥ शोभनप्रयोगीहस
 सुप्रयोग । सुप्रयोगीशिशिखाऽस्य ।
 सुप्रलम्भ । वि० सुखलम्भे ॥
 सुप्रलाप । पु० सुवचने । सुष्टुतौ ॥
 सुष्टुप्रकृष्ट । लपनम् । चञ् ॥
 सुप्रसन्न । पु० कुबेरे ॥ कृष्णार्जके
 ॥ वि० सुप्रसादयुक्ते ॥
 सुप्रसन्नक । पु० कृष्णार्जके ॥
 सुप्रसरा । स्त्री० प्रसारय्याम् । गन्धा
 लिकायाम् लतायाम् ।
 सुप्रसाद । पु० शिवे ॥ विष्णौ ॥
 शोभनप्रसादेऽस्य ॥ अत्रचारवतां
 विशुपालादीनामपिनीचप्रदात
 ष्वाहा ॥ सुप्रसन्नतायाम् ॥ वि०
 प्रसन्नमुखे ।
 सुप्रात । पु० सुप्रभाते । शोभ
 नप्रातरक्ष । सुप्रातसुप्तेत्यादि
 ना० बहुव्रीह्याच्च प्रथयाक्तोनिपा
 तित ॥
 सुप्रिया । स्त्री० सुभगायाम् । भ
 र्तुः प्रियायाम् । सुहृदायाम् ॥
 मचाक्ष्वमपरिच्ययदा सिद्धिगु

स भगा

भंदित् । तच्चाह्नेकन्यकाचीटासुभ
गासुप्रियाभवेत कृतिमाण्डव्य ॥
सुफल । पु० हाडिमे । बहरी । सुके ।
कृषिकाने । राजतरौ । आरत्वध
विशेषे । छोटोसानालु० इ० गौ०
दे० भा० प्र० ॥ कदिव्ये ॥ सत्फ
ले ॥ वि० शोभनफ तवति । सुष्ठु
शोभनानिफलान्यस्य ॥

सुफला । स्त्री० कृष्णखडामीषधी ॥
इन्द्रवाक्य्याम् ॥ क० ज्मयाम । क
दव्याम् ॥ कपिलद्राक्षायाम् ॥

सुफोनम । न० समुद्रफने ॥

सुवन्ध । पु० तिले ॥

सुवचपुषी । स्त्री० गान्धार्याम् ॥

सुवहरी । स्त्री० पुत्रदाव्याम् ॥

सुवह्री । स्त्री० वाकुच्याम् । सीसरा
ज्याम् ॥ शोभनावह्निरस्या ॥ क
दव्याम् ॥

सुव्रह्मण्य । पु० ऋत्विग् विशिषि ॥

गृहे ॥ किरलादिदेशप्रसिद्धैर्लपाधि
कृषिकृषि० सप्तत्ये सपरं राजिव ॥

सुव्रह्मण्या । स्त्री० निगदविशिषे ॥

सुव्रह्मवासुदेव । पु० ब्रह्मरूपवसु
देवसुते ।

सुभग । पु० चम्पके ॥ अशिके ॥
रत्नाम्बाने । टङ्ग्ये ॥ वि० इष्टे
॥ सुन्दरीचक्षुष्ये ॥ शोभनम्०
भग श्रीर्षस्य ॥

सुभगा । स्त्री० दुर्गायाम् ॥ परात्प्रिया

सुभाषित

याम् । सुप्रियायाम् । शालिप
य्याम् ० कनककानाम् ॥ हरिद्रा
याम् ॥ सुवर्णकदल्याम् । चम्प
ककदल्याम् । चम्पाक्षिलो० इ०
भा० प्र० ॥ नीलद्वबायाम् । मि
शङ्गी । कस्तूर्याम् ॥ तुलकाम् ।
कैवर्त्तिकायाम् ॥ शोभनम्० भ
ग श्रीर्षस्या ॥

सुभगास्तुत । पु० सौभागिनेये ॥

सुभगाया सुत ॥

सुभङ्ग । पु० नारिकेलवृक्षे ॥

सुभङ्ग । पु० विषयी । रालभेदे ॥

वि० सुभङ्ग गलयुक्ते ॥

सभद्रक । पु० विमाने । विस्व
वृक्षे ॥

सुभद्रा । स्त्री० श्रीकृष्णभगिन्याम् ।
घृतमण्डायाम् ॥ श्यामास्ततायाम्
॥ काश्यायाम् । गम्भायाम् ॥

सुभद्राणी । स्त्री० व्यायन्ध्याम् । बहुला
इ० गौ० दे० भा० प्र० ।

सुभद्रिका । स्त्री० दुर्गायाम् ॥

सुभद्रेश । पु० अर्जुने ॥

सुभानु । पु० बत्सरविशिषे ॥ सत्
फल यथा । सुभिक्षं कर्मसारेण्य
विश्वश्चनिरुपद्रवम् । व्यवहारोभ
वेष्ट सुभानीदेवपूजिते ॥ १० ॥

सुभाषित । पु० वृष्टे ॥ न० सुव
चने ॥ द्वितीपदेशवचने ॥ यथा
स्वर्गापवर्गसिद्ध्यर्थं भाषितयत् सु

सुमत

शोभनम् । वाक्यमुनिवरै शर्तै
 स्तद्विज्ञेय सुभाषितमिति
 सुभिन्न । वि० सुनभमैजद्रव्ये ॥
 सुलभमैजयुक्तकालादौ ।
 सुभिन्ना । स्त्री० धाटपुण्याम् ॥ शो
 भनायाम् ॥ भिन्नायाम् ॥ वि०
 लब्धात्रे ॥ सुष्टुभिच्यते० । भिन्न
 याच्चादौ । घञ् ।
 सुभीरव । पु० पलाशवृक्षे ।
 सुभू । वि० सुजन्मनि ॥
 सुभूता । स्त्री० चैलेख्यात्मनः का
 शशोद्गमभागे ॥ भूतिमङ्गिरोश्व
 रकुबेरदिभिरधिष्ठितत्वात् ।
 सुभूतिक । पु० द्विल्लवृक्षे ॥
 सुभूम । पु० कात्तौरीये ॥
 सुभृशम् । अ० वाटमिच्छये ॥
 सुभ्राता । वि० स्निग्धभ्रातरि । शो
 भन स्निग्धोभ्रातायस्यस्य । नद्य
 तस्येति कपतुनभवत् । वन्दिते
 अतुरित्तिनिषिधात् ॥
 सुभू । स्त्री० योषिति ॥ वि० शो
 भनभूविशिष्टे ॥
 सुसम् । न० पुष्ये ।
 सुसङ्गलम् । न० पुष्यादिद्रव्ये ॥ वि०
 सदाचारे ॥ अतिशयवर्धभवति ॥
 सुसङ्गला । स्त्री० वायसोल्याम् । अ
 हन्मातरि ॥
 सुमतः । वि० अनुमते । सुन्दरज्ञा
 नविषये ॥

सुमनाः

सुमति । पु० भरतात्मजे ॥ वृत्तार्ह
 विशिष्टे । भृताहर्द्विशिष्टे ॥ स्त्री० शो
 भनसती विष्णुयशस पत्न्या
 न् । कल्किमातरि ॥ वि० सुबुद्धौ ।
 निपुणे ।
 सुमदन । पुं० अमृतवर्धे ॥
 सुमदात्मजा । स्त्री० स्वर्गानन्दाया
 म् । अप्सरसि ॥
 सुमधुरः । पु० जीवशाके ॥ न०
 अश्वर्यमधुरवाक्ये । सन्त्वे ॥
 वि० अतिशयमधुररसयुक्ते ॥
 सुमनः । पुं० गोधूमे ॥ सुष्टुमन्य
 ते । मनज्ञाने । अच् । धत्तूरे ।
 वि० मनोहरे
 सुमनः पत्रिका । स्त्री० जातीपल्याम्
 जाषितो० इ० भा० प्र० ।
 सुमनः फलम् । न० जातीफले ।
 पु० कपित्थवृक्षे
 सुमना । पु० देवि । सुरे । अधी
 रे । पण्डिते ॥ शोभनसनीय
 स्यस्य । पूतीकरञ्जे । महा
 करञ्जे ॥ निम्बे ॥ गोधूमे ॥
 देवेप्रादिषावभूञ्जि ॥ वि० प्रश
 स्तमनसि ॥
 सुमना । स्त्री० सुमनस स्त्री० भूञ्जि०
 पुष्ये । सुमना पुष्यमौल्यो०
 स्त्रियांमिति मेदिन्यादेरेकत्वम् । वि
 श्वःप्रशानसुमनाइववर्णनीयेतिशु
 कोक्तेः ॥ स्त्रियः सुमनसः

सुमर्ष .

पुष्पमप्रसूनङ्कुसुमसुमसिन्धुमरी
 त्ते । भूमिस्त्रिय सुमनसद्वृत्ति
 रत्नकीशाश्ववहुत्वमपि ॥ सुष्टुम
 न्यतेचाभि . । मन . । असुन् ।
 यद्वा । शिःभजमनीऽस्याम् ॥ शतप
 व्याम ॥

सुमन । न . पुष्पे ॥ पुष्पसुमन
 कुसुमसिन्धुनाममाणा । अप्रख्याख्ये
 येर्दाधिसुमनसौतिप्रथेगद्यारुक्ती
 बन्धेऽनुकूल । क्लीबस्त्वच्छान्दस
 मिच्छेके ॥

सुमना । स्त्री . मालश्याम् । जातीपु
 ष्यहृत्ते । चम्बे लीतिभाषाप्रसिद्धे
 सुमनायाद्यपचापीतिसुश्रुतेदर्श
 नाद्भावन्तापि ॥

सुमनोरज । न . पराने ॥ सुमनसा
 रज ॥

समन्तु । पु . सुनिविशेषे । अथर्वा
 ङ्गिरसानुधारकेव्यासशिष्ये ॥

सुमन्त । पु . कल्किदेवस्यैष्ठ
 भ्रातरि । यथा कल्कीर्ज्यैष्ठस्य
 शूरा कविप्राज्ञसुमन्तका । ता
 तमात्प्रियकरागुरुविप्रप्रतिष्ठिता
 वृत्तिकल्किपु . २५ . य ॥ दशरथ
 भूपते सारथी ॥

सुमन्ता । स्त्री . दुर्गायाम् ॥

सुमर्षण . । वि . सुसहे ॥ सुखे
 नमृष्यते । मृष . । भाषाभाषा
 सियुधीत्यादिनाखलयेयुष ॥

सुमुखी

सुमालतिका । स्त्री . वर्षावृत्तविशेषि
 ॥ यदाजगणद्विभवेदमलद्यु । प्रा
 षीवितनोतिसुमालतिकीति ॥ य
 था । मनोजशरेणविषस्यतरेण । अ
 वादिनतेनभवद्वयितेन ॥

सुमित्र । पु . ईश्वरे ॥ सुष्टुमि
 च जीवपक्षिण सखा ॥ वृत्ताह
 नृपितरि । इत्त्वाकुवशीयहृहृहला
 न्वयेसुरथराजपुत्रे ॥ न . हिते ।
 सुमित्रभू । पु . जिनचक्रवर्तिवि
 शेषे । सगरे ॥

सुमित्रा । स्त्री . लक्ष्मणशत्रुघ्नयोर्ज
 नन्याम् । दशरथराजपत्न्याम् ।
 लक्ष्मणप्रस्थाम् ॥

सुमित्रानन्दवर्द्धन . । पु . लक्ष्मणे ॥
 सुमित्रायाश्चानन्दवर्द्धयति । नद्या
 दित्वालल्यु . ॥

सुसुख । पु . गरुडात्मजी ॥ नाग
 विशेषे ॥ प्राक्प्रभेदे ॥ परिणते ॥
 हेरम्बे ॥ वनवर्षरिकायाम् ॥ वर्षरे
 सितोर्जके ॥ प्राग्दक्षिणपश्चिमहा
 रण्टे ॥ भगवतिवासुदेवे ॥ शोभ
 नमुखमक्ष ॥ न . नखचतविशेषि
 ॥ उत्तमास्त्रे ॥ वि . परिणते । म
 नोच्चे । सुन्दरे ॥ सुन्दराननविशि
 ष्टे । सुन्दरवदने ॥

सुसुखा । स्त्री . तार्क्ष्यवध्याम् ॥

सुमुखी । स्त्री . देव्यन्तरे ॥ तार्क्ष्यव
 ध्याम् । विष्टुपण्डो ११ भेदे ॥

सुस्यम्,

नजजलगैर्गदितासुमुखी । यथा
। तरणिसुतातटकुञ्जगृहेऽदनविधु
स्मितदीधितिभि । तिमिरमुदस्य
मुखंसुमुखीहरिमन्त्रलीक्यचुसुम्बचि
रम् ॥ सुन्दरवदनायाम् ॥ स्वाहा
स्रोपसर्जनादसयोगीपधादितिडी
ष ।

सुसुष्टि । पु० विषसुष्टिचुपे । डी
डिकायाम् ॥

सुमूल । पु० श्वेतश्रीभाजजने ॥

सुमूलकम् । न० गर्जरि ॥

सुमूला । स्त्री० शालपण्याम् ॥ पृ
ष्णिपण्याम् ॥

सुमेखल । पु० मुञ्ज ॥ त्रि० शी
भनमेखलायुक्ते ॥

सुमेधा । स्त्री० ज्योतिष्मत्याम् ।
त्रि० सुब्रह्मी । विदुषि । श्रीभना
मेधाप्रज्ञायस्यस । निच्यमसिच्
प्रजामेधयोरिच्यसिचसमासान्त ॥

सुमेरु । पु० पर्वतविशेषे । मेरौ ।
हेमाद्रौ । रत्नसामो । सुरालये ।
मिनेतिचिपति० उच्चत्वाजज्यो-
तीषि । डुमिजप्रक्षेपण । मि
पीभ्यांरु । सुमेरुरिच्युपसर्गान्त
रनिष्ठत्यर्थम् ॥

सुसम् । न० सुखि ।

सुस्यलुगुठ । पु० कपर्करि ॥

सुस्य । पु० देशविशेषे ॥ असुरभेदे ।

सुस्यम् । न० रक्षी । सुपूजितमौ

सुर

यति । मीड गच्छाम । एरच् । वा
हुलकाद्यण ॥ सुमेपुष्पेसाधुर्वा ।
तवसाधुरितियत् ॥

सुयन्वित । त्रि० शास्त्रीयनियमिते
विप्रादी ॥

सुशामुन । पं० वत्सराजि । प्रासादे ॥
अद्विविशेषे ॥ अच्युते । श्रीकृष्णे
॥ श्रीभनायमुनासम्बन्धिन परि
वेष्टारोऽस्य ॥ यामुना परि वेष्टा
र पद्मासनादय श्रीभनायस्ये
तिवा ॥

सुयोजित । त्रि० नियुक्त ॥

सुयोधन । पु० दुर्योधने ॥ सुखिन
युध्यतेससुयोधन । भाषार्थाशा
सियुधिदृषिमृषिभ्योयुच् ॥

सुर । पु० अमरे । निर्जरि । देवे
। सुरति । सुरप्रसवैश्वर्ययो । तु
दादि । इगुपधेतिक ॥ यहा ।
क्षीरसमुद्रोत्थामुरा० साचस्ति०
अस्येत्थ्ये० अशंवाद्यच् ॥ सुरा
परिग्रहाद्वासुर । तथाचार्षेराभा
यणे । वरुणस्यनतः कन्यावारुणो
रघुनन्दन । उत्पपातरसात्त
स्मान्मार्गमाणापरिग्रहम् ॥ २६ ॥

दिते पुत्रानतारामजगृह्वरुणा
त्मजाम् । अदितेस्तुमुताप्रीतोस्ता
मगृहणन्तवैसुरा ॥ २७ ॥ सुरा
परिग्रहाद्देवा । सुगद्व्यभिभिश्चु
ता । अपरिग्रहात्तस्यादैतिया

सुरङ्ग

स्यसुरोस्तथेत्यापेरासायणे आदि
कागुडे अमृते, त्पत्तिनामनिषट् च
त्वारिंशदध्यायश्लोकाः ॥ शोभन
राजते । राजृटोमी । अन्येभ्योपो
तिङ् । यद्वा । सुनेति । पुञ् ।
। सुप्तधायाधभ्य कन ॥

सुरक । पु० अङ्गिबिषये । सुरावर्णो
ऽङ्गि । सुरायाश्चाहावतिकन ।
सुरकरीन्द्रदर्पापहा । स्त्री० गङ्गाया
म् ॥ यथा । भगीरथपथामुगासुरक
वीन्द्रदर्पापहामङ्गेशमुकुटप्रभागिरि
शिर पताकासिता । सुरासुरनरो
रगैरजभवाच्युते सस्तुताविमु
क्तिफलदायिनीभगवतिस्त्रयराजते
॥ इतिकल्किपुराणे ३४ अध्या
य ॥

सुरकारु । पु० विश्वकर्माणि ॥
सुरकृता । स्त्री० गुडूच्याम् ॥
सुरक्त । पुं० रक्तचन्दने । त्रि० मधु
रकरुडे ॥ अच्यन्तानुक्तो । शोभ
नरागयुक्तो ।
सुरक्तक । पु० कौशाक्षे । स्वर्णगे
रिकी ।
सुरगण । पुं० इन्द्रादिदेवगणे ॥
सुरगण्ड । पु० रोगविशेषे । वर
ण्डे ॥
सुरगुरु । पु० वृद्धस्तौ ॥
सुरयामणी । पु० इन्द्रे ॥
सुरङ्ग । पु० नागरङ्गे ॥ भूमौगुप्त

सुरतम्,

मार्गात्मकीगतं विशिषि ॥ न० पत्त
ङ्गे । वकम्० इ० भाषा० प्र० ।
द्विङ्गुलि ।

सुरङ्गकृत । पु० खनककृतिद्वितहा
सप्रथितेभूमौगुप्तमार्गकर्त्तरि ॥

सुरङ्गदम् । न० पत्तङ्गे ॥

सुरङ्गधातु । ध्रु० गैरिके ॥

सुरङ्गयुक् । पु० सुरङ्गयापहर्त्तरि ।
कुजाम्भिले ॥

सुरङ्गा । स्त्री० लताविशेषे । कौबर्त्ति
कायाम् । दशारुहायाम् ॥ तिर्थ
गभूखाते । सन्धौ । सीध० इ०
सुरङ्ग इतिचभाषाप्रसिद्धे ॥ सुबहुर
ज्यतेऽश्यामुरजसा । रङ्गरागे । इल
खोतिघञ् । अजिरितकुल्ल ॥

सुरङ्गिका । स्त्री० मूर्वाया ॥

सुरङ्गो । स्त्री० काकनासायाम् ॥ र
क्तशोभाञ्जने । इतिरतमाला ॥

सुरज फल । पु० पनसवृक्षे ।

सुरजनी । स्त्री० रात्रौ ।

सुरज्येष्ठ । पु० ब्रह्मणि ॥ सुरा
णासुरेषुषाज्येष्ठ ॥

सुरञ्जन । पु० गोपदले । गुभाक
वृक्षे ॥

सुरतम् । न० निधुवने । मैघुने ॥

सुरत द्विविधम् । षोडशमाभ्यन्तर
श्च । तत्रवाह्यप्रक्षयभाषणाञ्छेष
णचुम्बनाद्यनेकविधम् । आभ्यन्त
रञ्चासनादिभेदेनापि ॥ वि० दया

सुरदोषिका

युक्ते । अभिरते ॥
 सुरतकण्ठक पु० रतकीले ॥ *
 सुरतलाजी । स्त्री० दूत्याम् ॥ शिर,
 स्तम्भ ॥
 सुरतरङ्गिणी । स्त्री० गङ्गायाम् ॥
 यथा । आगतावतजरेष्विमान्नीसि
 व्यसासुरतरङ्गिणीसदा । कृष्ण
 वर्तानिगुथाः कलयन्तीजोवनेषुल
 घयन्त्यनुरागम् ॥
 सुरतक । पु० देवतरी । अश्वत्य
 दुमे ॥
 सुरता । स्त्री० देवस्त्रे ॥ देवतायाम्
 ॥ पूषंभभवेतल् । अपरवदेवा
 त्तल्लिति० देवशब्दीथपर ॥ यहा
 । सुराणासमूह । गजसहाया
 भ्याश्चेतिवाचिकी० चकारादन्यथा
 पितल् ॥
 सुरतीलक । पु० कौस्तुभमथी ॥
 त्रि० देवप्रोतिकारकी ॥
 सुरथ । स्त्री० रोचिषिऽमादेवैत्रय शससु
 ब्रवेन्द्रपतिवरे ॥ सचचन्द्रश्रीय
 । यथोक्तव्रह्मवैवर्ते । श्रीनारायण
 उशच । अत्रिचन्द्रह्मण पुत्रस्तस्य
 पुत्रोनिष्कार । सचक्रत्वारजसू
 य द्विजराजीवभूवह । गुरुपत्न्या
 सुतारायातभूषुबुधसुत । बुध
 पुत्रश्चैवदक्षत्युदःपुरथसप्तद्विति ॥
 सुरदाक । न० देवदाकणि ।
 सुरदोषिका । स्त्री० मन्दाकिन्याम्

सुरपक्षा

निश्चङ्गायाम् ॥ सुराणादोषिका
 ० बापीव ॥
 सुरदुन्दुभि । स्त्री० तुल्लाम् ॥
 इ० रा० गट ॥
 सुरद्रुम । पु० मन्दादिदेवतरी ॥
 सुराणाद्रुम ॥ देवनले ॥
 सुरक्षिष्ट । पु० असुरे । पूर्वदेवे ॥
 सुरान्क्षेष्टि । द्विषन्नप्रीती । स
 त्सूक्ष्मद्रुदुहेत्यादिनाक्षिप् ॥
 सुरधनु । न० इन्द्रायुधि । शक्रधनु
 धि ।
 सुरधूप । पु० धूनकी ॥
 सुरनदी । स्त्री० गङ्गायाम् ॥
 सुरनन्दा । स्त्री० नदीविशेषि ॥
 सुरनन्दिका । स्त्री० नदीविशेषि ॥
 सुरनायक । पु० इन्द्रे ॥
 सुरनाल । पु० देवनाली । नली
 तमे ।
 सुरनिम्नगा । स्त्री० गङ्गायाम् ॥
 सुराणांनिम्नगा । सुभ्रादि ।
 सुरनिर्गन्धम् । न० पत्रके ।
 सुरपति । पु० इन्द्रे । बलाराती
 सुराणापति ॥ आदिगुरुद्विकली
 ० ५ । ० ॥ प्रथमदक्षचतुर्थप्रमे
 दे० ५ । ५ ० ॥
 सुरपत्तनम् । न० स्वर्गे ॥
 सुरपथम् । न० व्योम्नि ॥
 सुरपक्षम् । न० देवपक्षे ॥
 सुरपक्षाक । पुं० सुरपुत्राणि ॥

सुरभि .

सुरपिंका । स्त्री० पुत्रागि ॥
 सुरपिंकी । स्त्री० पलाश्याम्
 सुरपादप । पु० कल्पवृक्षे ॥
 सुरपुत्राग । पु० पुत्रागभेदे । न०
 मेरी ।
 सुरपुरी । स्त्री० अमराश्याम् ॥
 सुरप्रिय । पु० अगस्त्यवृक्षे ॥
 सुरप्रिया । स्त्री० जात्याम् ॥ स्वर्ण
 रम्भायाम् ॥
 सुरभि । पु० अस्पृशे ॥ वसन्ते ॥ जा
 तीफले ॥ सुगन्धी ॥ चैत्रमासे ॥ क
 णगुग्गुली ॥ धूनके ॥ कदम्बवृक्षे
 ॥ वकुलद्रुमे ॥ गन्धवृक्षे ॥ शमी
 वृक्षे ॥ न० स्वर्णे ॥ गन्धोपले । ग
 न्धपाषाणे ॥ सधुगन्धे ॥ सुन्दरे
 ॥ स्त्री० शङ्खक्यानीषधी । गजभ
 चायाम् ॥ मातृभिदि ॥ सुराया
 म् ॥ गवि । रुद्रजटायाम् ॥ न
 वमालिकायाम् । नषाल्याम् ॥ जा
 त्याम् । अपेतराक्ष्याम् । तुलया
 म् ॥ ववरीतुलयाम् ॥ च्वाया
 म् । मेदिन्याम् ॥ सुरायाम् । ग
 र्वामातरि ॥ यथा । गवामधिष्ठातृ
 देवोगवामाद्यागवाम्प्रसू । गवा
 म्प्रधान सुरभि गोलिकिसास
 मुद्गवा ॥ त्रि० सुगन्धी ॥ कान्ति ।
 शोभने ॥ विख्याते ॥ सचिबे ॥ धी
 रे ॥ सुष्टुरभते । रभ्यतेवा० सुष्टु
 रभन्त रभसयुक्ताभवन्त्यत्रवा । रभ

सुरधिं

रामथे । सर्वधातुभ्यङ् । आग
 मानिच्छत्त्वानुम् ॥
 सुरभिका । स्त्री० स्वर्णकदल्याम् ॥
 सुरभिगन्धा । स्त्री० माखल्याम् । त्रि
 लो० इ० भा० प्र०
 सुरभिगन्धि । त्रि० शोभनगन्धवि
 शिष्टे । सुरभिर्गन्धोयस्य । गन्धस्ये
 दुत पूतिसुसुरभिभ्य ॥
 सुरभित । त्रि० वासिते ॥
 सुरभिचफला । स्त्री० सुगन्धिचफला
 याम् ॥
 सुरभित्त्वक् । स्त्री० वृद्धेलायाम् ॥
 सुरभिदारु । पु० सरलवृक्षे ।
 सुरभिपत्रा । स्त्री० जम्बूयाम् ॥ राज
 जम्बूवृक्षे ॥
 सुरभिवल्कलम् । न० गुडत्वचि ॥
 सुरभिस्रवा । स्त्री० शङ्खक्याम् ॥
 सुरभी । स्त्री० चामोदमाने ॥ सुर
 भी । गवाप्रसा ।
 सुरभीरसा । स्त्री० शङ्खकौवृक्षे ॥
 सुरभूरुह । पु० देवदारुणि ॥ कल्प
 वृक्षादौ ॥
 सुरभृत्तिका । स्त्री० तुवर्याम् । का
 च्याम् । सौराष्ट्रभृत्तिकायाम् ।
 फट्करी० इ० भा० ॥
 सुरभेदा । स्त्री० महामेदायाम् ॥
 सुरराज । पु० इन्द्रे । सुराणाराजा
 । टच् ॥
 सुरधिं । पुं० नारदादौ ॥ नारदा

सुरसङ्ग

श्री सुरैर्षयइत्यनर । सुरास्यतेत्र
 आदिपुत्रत्वादिष्यञ्च ॥ षष्ठीसमा
 सीषा ॥ ब्रह्मर्षिदेवर्षिराजर्षिमह
 षिपरमर्षिकशुद्धिर्श्रुतर्षिभेदात्
 समप्रकाराच्छेषग । तन्ननारदा
 यो 'सुरर्षय' ॥

सुरलता । स्त्री० महाज्योतिप्रत्याम्
 सुरला । स्त्री० पुरन्दरायाम् । गङ्गा ।
 याम् ॥

सुरलोक । प० द्यवि । दिवि । स्व
 र्गे ॥ सुरालोक ॥

सुरवत्स । न० खे । आकाशे ॥ सुरा
 वावत्स । सुरानभूमिस्पृशान्तरी
 चगास्तेन ॥

सुरवल्गु । स्त्री० श्वेतदूर्वायाम् ।

सुरवल्ली । स्त्री० तुलस्याम् ॥

सुरवेरी ।) पु० असुरे । दानवे ॥
 सुरशत्रु ।)

सुरशाखी । पु० कल्पवृक्षे ॥

सुरश्रेष्ठ । पु० ब्रह्मणि ॥

सुरश्रेष्ठा । स्त्री० ब्राह्मण्याम् ॥

सुरस । पु० भोचरसे ॥ सिन्धुवारे
 ॥ न० पर्णासि ॥ वीले ॥ त्वचे ॥

दालचीनीतिभा० प्र० बल्कले ॥

गन्धदण्डे ॥ द्वि० स्वादौ ॥ शोभ
 नीरसीऽस्य ॥

सुरसख । पु० इन्द्रसन्निधि ॥ गन्ध
 वे ॥

सुरसङ्ग । न० स्वर्गे ॥

सुरसाष्ट

सुरसम्भवा । स्त्री० आदिच्यभक्ता
 याम् ॥

सुरसरित् । स्त्री० गङ्गाया ॥

सुरसर्षप । पु० देवसर्षपे ॥

सुरसा । स्त्री० राज्ञायाम् ॥ नाग
 भातरि ॥ तुलसीहेषायाम् । बर्ब
 रीतुलस्याम् ॥ तुलस्याम् । पर्णा
 से ॥ सुरसास्त्रीतुपर्णासि । इति

शब्दरत्नावली ॥ पर्णासितुनपुसक
 मितिमुद्राङ्कितामेदिनी । पर्णासिपु
 नपुसकमितिहस्ताक्षरामेदिनी ।

सुरसस्तुविषु स्वादौपर्णासिनपुस-
 कमित्तिचकक्षाश्चिन्मेदिन्यांपाठः

पर्णासिसुरसास्त्रियामितितुवहव
 ॥ ब्राह्म्याम् ॥ महाशतावर्याम्

॥ कपित्थपण्याम् ॥ मिश्रियाया
 म् ॥ काश्मीरप्रसिद्धायांगन्धपला

श्यामितिभाषप्रकाश ॥ भारतव
 र्षस्यनदीप्रभेदे ॥ अतिधृतिहृन्द

रऽप्रभेदे ॥ ज्यौभूयानो गुरुश्चेत्
 खरमुनिकरणैराहसुरसाम् । य

था । कामक्रौडासदृशोमधुसमय
 समारम्भरभसात्कालिन्दीकूलकुक्षे

विहरणकुतुकाकृष्टहृदय । गोवि
 न्दीवल्लवीनामधररससुधाम प्राप्य

सुरसांशङ्कपीयूषपानप्रचयकृतसु
 खव्यस्मरदसी ॥ शोभनीरसी

स्या ॥

सुरसाष्टः । पु० इक्ष्वाणुनिशिषि ॥

सुरा

यथा । निगुण्डीतुक्तसीत्रज्जीवृष्ट
 लोकाष्टकारिका । पुनर्नवेतिमुनि
 भि सुरसाष्ट प्रकीर्तित ॥
 सुरसिन्धु . । स्त्री . गङ्गायाम् ॥
 सुरसुन्दरो । स्त्री . देवाङ्गनायाम् ॥
 दुर्गायाम् । वीगिनीविशेषे ॥
 सुरा । स्त्री . चषके । सुरापानपात्रे
 सुरके । अनुतर्पणे ॥ अन्नभोज
 । यत्पानपात्रम्पानांतज्ज्ञेयचष
 क बुधे । कानक राजतश्चैवस्फा
 टिककाचमेवच ॥ इत सुराष्ट
 दिक्कोणवतुर्णोपृथ्विशोभूजाम् ।
 इत्यन्यसम्मततैषानिर्णय पाठ
 सम्मत ॥ सुमुष्टिसम्मितरत्ने
 षतुर्वर्णसमन्वितम् । मात्ति
 कशायफालवासर्वेषामुपयुज्यते ॥
 काष्ठजधातुज शैलजाङ्गलादिम
 होभुजाम् । यदन्यत्तीयपा
 नादिपात्रपृथ्वोभुजाभवेत् ॥ ए
 वंतवापिनियमद्वितीयाजस्यनिष
 यद्वति ॥ मद्ये ॥ तत्पर्यायाय
 या । सुराहलिप्रियाहालापरिस्रु
 हरुथात्मजा । गन्धोत्तमाप्रसङ्गेरा
 कादम्बर्यं परिस्रुता । मदिराव
 श्यमद्येद्वति ॥ सुष्टुरातियाम् ।
 रादाने । सु . अतोवरावन्धनया
 वा । रेवद्धे । चातस्योपसर्गद्व
 ष्ट ॥ शिभनराजन्तेऽनयावा ।
 राजदीप्तौ । अन्येभ्योपीतिड

सुरा

॥ गौडीपैष्टीतयामाध्वीचिविधा
 चात्तमासुरा । सैवनामाविधाप्रो
 क्तातालखर्जूरसम्भवा । तथादेश
 विभेदेननानाद्रव्यविभेदत । बहु
 धेयसमाख्याताप्रशस्तादेवतासुर्णे
 येनकेनसमुत्पन्नायेनकेनाहतापि-
 षा । नाचजातिविभेदोस्तिशोधि
 तासर्वसिद्धिदेतिमहानिर्वाणत
 न्नम् ॥ अन्यवापिपरिपक्वाप्तसन्धा
 नसमुत्पन्नासुरामतेति ॥ अपिच ।
 गौडीपैष्टीतयामाध्वीफलीत्याचसु
 रासूतेति ॥ शालिषष्टिकपिष्टादि
 कृतमद्यसुरासूता । सुरागुर्वीच
 लस्तन्यपुष्टिमेद कफप्रदा ॥ या
 द्विषीशिशुगुल्मार्शोयइषीमूत्रकृच्छ
 नुत् ॥ सुराशब्द पैष्टीमार्त्तसु
 ख्योगौड्रादिमदिरासुगुणवृष्यापि
 सुराशब्दप्रयोगोपपत्ते । अतएव
 भविष्यपुराणे सुराचपैष्टीमुख्यो
 ज्ञानतस्यास्त्वितरेसमेद्वति ॥ साच
 दिव्याप्रसङ्गाकृतसुरादिमेदोइहृदि
 धाभवति । समुद्रमयनेत्यन्नादि
 व्यतिपरिकीर्तित ॥ उक्तसुरामा
 यणे । शर्करासत्रमाध्वीका पु
 ष्यासबफलासवा । वासपूणैश्चवि
 विधेद्वैष्टासैस्ते पृथक्पृथगिति ।
 तथा पानिप्रायश्चित्तयथा । ब्रह्मव्र
 तसुरापचस्त्रीयैवगुरुतल्पग . ।
 सैतुदृष्टाविशुद्ध्यन्ते तत्संयोगीच

सुरा

पञ्चम ॥ ततोऽधिनुशतदद्याद्ब्राह्म
णामाशुभेजनम । इतिगारुडे
२२६ अध्याय । तत्यानिशुक्रशा
पीयथा । सुरापानाद्दृष्टनामप्राप
यित्वासञ्जानाशुभैर्बमस्यातिघोर-
म् । दृष्ट्वाक्वचपितयाविरुप पीत
तथासुरयामोहितेन ॥ समन्युक्त्याय
महानुभावस्तदेशनाविप्रहितचिकी
र्षु । काव्य स्वयवाक्यमिदन्नगादसु
रापानमप्रतिवैजातशङ्क ॥ योत्रा
ज्ञायोद्यप्रभृतीहकश्चिन्मोहात्सुरां
पाशतोमन्दबुद्धिः । अपेतधर्मात्रज्ञ
हाधैः सस्यादस्मिन्लोकैर्गर्हित
स्यात्परेच ॥ मयाचिमांविप्रधर्मीक
सीमांमर्यादावैस्थापितां सर्वलोके
मतीविप्रा शुश्रुवांसिगुरुणादिवा
दैत्याद्येऽमश्रुश्वन्तुसर्गे ॥ इतिमा
त्ये २५५ अध्यायः ॥ ब्राह्मणस्यपिय
विशांविधिधसुरापानप्रायश्चित्तादि
यथा । सुरापौत्वादिजीमोहादग्नि
वर्णः सुरामपिबेत् । तथास्वकायेनि
दग्धे सुच्यतेक्विविषात्तत । गो
मूत्रमग्निवर्णं वापि वेदुदकमेववा ।
प्रये घृतवामरणादृगीशकद्रसमेववा
॥ कपोन्वाभक्षयेदन्दमपिण्याक वा
सकृन्नशि । सुरापानापनुत्थय वा
लशासाजटीध्वजी । सुरावैमलम
ज्ञानाम्प्राप माचमलसुच्यते । त
स्माद्ब्राह्मणराजन्वीवेश्यश्चनसुरांपि

सुरा

बेत् । गौडीपैष्टीचमाध्वीचविज्ञ
याचिविधासुरा । यथैतैकातथास
र्वाणपातव्यादिजीतमे । ॥ यच्च
रक्ष पिशाचान्न मद्यर्मांससुरास
बम् । तद्ब्राह्मणेननात्तव्यदेवानाम
भ्रताह्वि ॥ अमेध्यवापतेन मत्तो
वैदिकवाप्युदाहरेत् । अकार्यम
न्यत्कुर्याद्ब्राह्मण्योमदमोहित ।
॥ यस्मकायगतमूत्रह्नामयोनाप्लाव्य
तेसकृत् । तस्मव्यपैतिब्राह्मण्य
श्रुद्रत्वञ्चसगच्छति ॥ एषाविचिचा
भिहितासुरापानस्याभिष्कृतरिति
मानवे ११५ अध्यायः ॥ अचाहेश्वर
कुलाऽर्षवे । गेयमद्यपल्लुखाद्यं
समालोक्यप्रियासुखम् । इत्येवा
चरण जप्य परप्राणभूपरमृपदम् ॥
गुरुकारुण्यसुखभमीदृशङ्कुलदर्शन
म् । त्वहताएवजानान्तनीतरिभुक्ति
सुक्तिदम ॥ गुरुपदेशरहितामहा
न्तद्रवकीचन । मोहयन्तिजनान
कांसित्स्वयम्पूर्वविमोहिता ॥
दुराचारपरा केचिद्वृथयतिहि
पामरा । यथाभूताभवेत्स्वामीसे
वका स्युस्तयाविधा ॥ बहव
कौलिकधर्मस्मिथ्याज्ञानविडम्बका
। खबुद्ध्याकल्पयन्तीत्य पारम पर्यं
विरर्जिता । ॥ मद्यपानेनमनुजा
यदिसिद्धि लभन्तिचित् । मद्यपान
रता सर्वे सिद्धि यान्तुसमीहिताम ।

सुरा

मांसमद्यमोक्षेणयदिपुण्यागतिर्भ
 वित् । कीर्तिमांसाग्निन सर्वेमुख्य
 वन्तोभवन्ति च ॥ स्त्रीसम्भोगेनदेवे
 शियदिमोक्षं ब्रजन्तिचेत् । सर्वेपि
 जन्तवोऽस्त्रीकुमुत्ता स्यु स्त्रीनिषे
 वका ॥ कुलमागीमहादेविनमया
 निन्दित कश्चित् । आचाररहि
 तायेननिन्दितास्तेनचेतरे ॥ अन्य
 थाकौलिकेधर्मेद्याचार कथितो
 मया । विचरन्त्यन्यथादेविमूढा
 पण्डितमानिन ॥ कृपाणधाराग
 मनाद्व्याघ्रकण्ठीवलम्बनात् । मुख
 हधारणान्नूनमशक्यङ्कुलवर्त्तन
 म् ॥ वृथापानन्तुदेवेशिसुरापान त
 दुच्यते । तन्महापातकज्ञेय वेदा
 दिषुनिरूपितम् ॥ अनाश्रेयमना
 स्त्रीक्यमस्पृश्यश्चाप्यपेयकम् । मद्य
 मांसं पशूनांतुकौलिकानांमहत्फल
 लम् ॥ अग्नेध्यानविजातीनांमद्य
 न्येकादयैवतु । द्वादश तु सुराम
 द्य सर्वेषामधम स्मृतम् ॥ सुरावै
 मखरुद्गानाम्पापमाचमलमुच्यते ।
 तस्माद्ब्राह्मणराजन्यीवैश्यश्चनसुरा
 म्यिवेत् ॥ सुरादर्शनमात्रेणकुर्या
 त्सूर्यावस्त्रिकनम् । तत्समाप्राय
 सात्रेणप्राद्यायामचयचरेत् ॥ आजा
 नुभ्यांभवेत्क्षान्मौन्यभ्युपवसेद्दह
 । जडं नामेखिरान्तुमद्यस्यशर्मे
 विधि ॥ सुरापाने कामकृतेज्वलन्ती

सुरा

ताविनि क्षिपेत् । मुखे • तथाविनिर्दं
 र्धोमृत शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ म
 द्यम्प्रादिदोषस्यप्रायश्चित्तमितिसू
 तम् । अविधानिनयोहत्यादात्मा
 र्थम्प्राणिनमप्रिये ॥ निवसेन्नरके
 घोरेदिनानिपशुरोमभि सन्मिता
 निदुराचारस्तिर्यग्योनिपुजायते ।
 अनुमन्ताविशसितानिहन्ताक्रयवि
 क्रयी १ स स्तुर्ताश्चिह्नहर्ताचख्वा
 दिवाऽष्टौचतेसमा । धनेनक्रयि
 कोहन्ति • खादिताचीपभोगत
 । घातकीवधवन्वाभ्यामिच्छे क्षत्रिवि
 धीवध ॥ मासस्यदर्शनं कृत्वासु
 रादर्शनवच्चरेत् । तस्मादविधिना
 मद्य मांसं सेवेतनक्षत्रित् ॥ विधि
 वत्सेवितेदेवितरसात्वम् प्रसीदसि
 । नाशयस्यविधानं सस्यमेतदुबर
 नने ॥ तृथांशोऽविधानेनच्छेद्ये
 ष्वकादायम् । विधिनागादिज वापि
 हत्वापापैर्भक्षिष्यते ॥ यहनाऽच
 किमुक्ती नसारमिक शृणुप्रिये । जी
 वन्मुक्तिमुखीपायः कुलमास्त्रेषु
 गोपित ॥ यन्मुक्षी फल देवि
 कनकस्रवसौरभम् । कुलमास्त्रेषु
 ह्वयित्वाश्चेत्कनसत्त्वादनुत्तम
 ॥ कुलमास्त्राणिसर्वाणिमयैवाक्ता
 निपार्वति । प्रमाणाग्निनसन्देही
 नहन्तव्यानिर्दुभिः ॥ देवताभ्य
 प्रित्भ्यश्चमधुवाताकृतायते । खा

सुरा

दिदयामदिदया • क्षीरं सपिंमंधू
 दकम् ॥ हिरण्यपात्रं स्वाहीति • वध्न
 न्तो पुरुषे पशुम् । सद्योदौ च यती
 त्याद्या प्रमाणं श्रुतय प्रिये ॥
 इति श्रीकुणाथं वैद्वितीयोक्तास ॥
 श्रीमहानिर्वाणतन्त्रे पिश्रौ सदाशिव
 आह्वयथा । सुराद्रवमयीताराजीव
 निस्तारकारिणी । जननीभोगमा
 ज्ञायानामिनी विपदाकृजाम् ॥ दा
 हिनीपापसङ्घानापाविनीजगतां
 प्रिये । सर्वसिद्धिप्रदाज्ञानबुद्धिबि
 द्याविवर्द्धिनी ॥ सुक्ते सुसुद्धिभि
 सिद्धे • साधके धितिपाणके •
 । सेव्यते सर्वदा देवैराद्ये स्वाभीष्टसि
 द्धये ॥ सत्यम्विधिविधानेन सुस
 माहितचितसा । पिबन्ति मदितां म
 र्त्वाभमर्त्या एव तीक्ष्णती ॥ प्रत्येक
 तत्त्वस्वीकारादिधिनासाच्छिवान
 रः । नजानेपश्चतस्त्रनांसेवनात्
 किफलमभवेत् ॥ इयञ्चेद्धारुणीदेवो
 निपीतादिधिर्वर्जिता । नृणां विना
 शयेत्सर्वबुद्धिमायुर्यशोधनम् । अ
 त्थन्तपानान्मद्यस्यचतुर्वर्गप्रसाधिनी
 । बुद्धिर्विनश्यति प्राये • क्षीकानां म
 तचितसाम् ॥ विभ्रान्तबुद्धेर्मनुजा
 त्कार्याकार्यमजानत । खाऽनि
 दृष्टपरानिष्ठ जायतेऽस्मात्पदेपदे
 ॥ अतो नृपीवाचक्र शोभयै मादक
 वसापु । अथासक्तजनान्कायधन

सुरा

दण्डेन शोधयेत् ॥ सुरामेदावाक्ति
 मेदान्त्यनेनाप्यधिकेन वा । देश
 कालविभेदेन बुद्धिभ शोभवेन्नृणाम्
 ॥ अतएव सुरापाणादतिपानं न ल
 च्यते । सुखज्ञहाक पाणिपददृग्भि
 रतिपानविचारयेत् ॥ नेन्द्रियाणि
 वशियस्यमदविह्वलचितस । देवता
 गुरुमर्षादोज्ज्वलघ्नोभयरूपिणः ॥
 निखिलानर्थयोग्यस्य पापिन शि
 वघातिन । दहेऽपि ह्याहरेर्दर्या
 स्ताडयेत्तस्य पार्थिवः ॥ विचक्षत्
 पादवाक्पाणि भ्रान्तमुन्मत्तमुद्धत
 म् । तमुप यातयेद्राजाद्रविषञ्चा
 हरेत्ततः । अपवाग वादिनकूम
 त लज्जाभयविषम्वितम् । धना
 दानेन त शोभ्यात्प्रतीतिकरेन
 प ॥ शताभिषिक्तः कौलश्चेद
 तिपानात्कुलेऽश्वरि । पशुरेव सम
 न्तव्य कुलधर्मवहिष्कृतः ।
 पिबन्नतिशयं मद्य शोधितवाप्यशो
 धितम् । त्याज्यीभवति कौलानां
 दण्डनीयापि भूयतः ॥ ब्राह्मीभा
 र्यां सुरां मत्ता पाययन्तो हि जात
 य । शुरां युर्भार्यवासाश्चैव पश्चा
 हकणभोजनात् ॥ असंस्कृतसुरा
 पानाच्छुद्धं दुपवसस्युद्धम् । भु
 ङ्क्ताप्यशोधितमांसमुपवासव्यचरे
 त् ॥ असंस्कृते मीनमुद्रेखादयन्नपव
 सेदह । अत्रैव पश्चमकुर्वन् नृराज्ञो

सुरा

दण्डिनशुद्ध्यति ॥ अपिच । वीर
 चातौहयापायीवीराणांस्त्रीगमन
 या । स्त्रीयौमहापातकिनस्तत्सस
 र्गीचपञ्चम ॥ कुलवर्त्मकुलद्रव्य
 कुलसाधकमेवच । येनिन्दन्तिदुरा
 त्मानस्ते गच्छन्त्यधमागतिम् ॥ नृ
 त्वन्तिरुद्रडाकिन्योनृत्वन्तिरुद्रभैर
 वा । मांसास्थिचर्वणानन्दाः सु
 राकीलहिषानुषाम् ॥ दयालव
 सख्यशीला सदापरहिते प्रिय
 तान्गर्हयन्तो नरकोत्तिष्कृतिर्या
 न्तिनक्वचित्कृति ॥ सुराभांसादि
 भिर्देवैर्गङ्गापिसुप्रसौदति । अच
 प्रमाणं सौताया वाक्यमुस्पष्टमु
 ष्यते ॥ तथाहि । मध्यन्तुसमनुप्रा
 प्यभागीरथ्यास्त्वऽनिन्दिता । वैदे
 हीप्राञ्जलिभूत्वातांनदोमिदमत्र
 वीत् ॥ पुत्रोद्गमरथस्यायमहारोजस्य
 धीसत । निदेशपालयथ्ये षगङ्गे त्व
 दभिरक्षित ॥ चतुर्दशदिवर्षाणि
 समग्रान्पुष्पकानने । भ्राजासहस्र
 याचैवपुन प्रख्यामिष्यति ॥ त
 तस्त्वांदिबिसुभगेक्ष्मे षपुनरागताय
 च्येप्रमुदितागङ्गे सर्वकामप्रदायिनि
 ॥ त्व हिचिपथगेदेविब्रह्मकीकसमी
 ष्यसे । भार्याचिदधिराजस्यस्त्रीके
 स्मिन्सम्प्रदृश्यते ॥ तांत्वादेविनम
 क्षामिप्रशसामिचशीभने । प्राप्त
 राज्ये नरव्याघ्रे शिवेनपुनराभते ॥

सुराग्यम्

गर्वाशतसहस्रस्रवस्त्राण्यद्वाशुभ
 ने । ब्राह्मणेभ्य प्रदास्यामितव
 प्रियचिकीर्षया ॥ सुराघटसहस्रे
 णमांसभूतीदनेनच । यद्येत्वांप्रय
 यतादेविपुरीपुनरुपागता ॥ यानि
 त्वत्तीरवासीनिदेवतानिवसन्तिहि
 । तानिसर्वाण्ययच्छामितीर्थान्याय
 तनानिच ॥ पुनरेवमहावाहुर्मया
 भ्राजाचसङ्गत . । अयोध्यावनवा
 सात्तुप्रविशत्वनघोऽनघे ॥ तथा
 सम्भाष्यमाणासासीतागङ्गामनि
 दिता । दक्षिणादक्षिणन्तीरं चि
 प्रमेवाभ्युपागमत् ॥ इत्यार्पेराभा
 यणे . अयोध्याकाण्डे द्विपञ्चाशत्
 सर्ग ॥ पुनश्च । कालिन्दीमध्य
 मायातासीतात्वे नामवन्दत । स्व
 स्तिदेवितरामित्वांपारयेन्मेपतिव्र
 तम् ॥ यद्येत्वांगीसहस्रेणसुराघ
 टशतेनच । स्वस्तिप्रत्यागतेरामिपु
 रीमिच्छःकुपालिताम् ॥ कालिन्दी
 मयसीतातुयाचमानाकृतःपुलि . ।
 तीरमेवाभिसम्प्रादादक्षिणावरद
 शिनी ॥ इत्यार्पेराभायणे अयो
 ध्याकाण्डे पञ्चपञ्चाशत्सर्ग ॥
 सुराकर । पु . नारिकेलद्रुमे ॥ म
 द्योत्पत्तिस्थाने ॥ यथा । आक्षरा
 श्रुत्य . सर्वेवर्जयित्वासुराकर
 म् ॥
 सुराग्यम् । न . अमृतेसुराणामग्य

सुरापानम्

श्रेष्ठम् ॥

सुराङ्गना । स्त्री० देवपत्न्याम् ॥ अथ
रससु ॥सुराचार्य्य । पुं० बृहस्पतौ ॥ सुरा
यामाचार्य्य ॥

सुराजक । पुं० भृङ्गराजौ ॥

सुराजा । पुं० शिभनेन्द्रे ॥

सुराजीवी । पुं० शौडिकी ॥

सुरानन्द । पुं० हरौ । सुरानन्दान
न्दयत्यमृतप्रदानेनितितया । कौ

ले सुरया० सुरार्यावानन्देऽस्य ॥

सुराप । वि० मद्यपि । सुरापानक

त्तरि ॥ सुरापिबति । पा० । गा

पीष्टगिष्यत्र० पिबति । सुराशी० ध्वो

रितिवात्ति० कादक । टित्वात्स्त्रि

शाडोप् । सुरापी ॥ जेह्महाजाय

तेयर्त्तमसुराप श्यावदन्तकः । सु

वर्णहारीकुलखौदुश्मन्गुरुतल्प

ग ॥

सुरापशा । स्त्री० गङ्गायाम् ॥

सुरापाम् । न० मद्यपानि ॥ सुरा

या पानम् अश्वदशि ॥ वामान

करणयोरितिपक्षेऽस्यत्वम् ॥

सुरापाना । पुं० भूमि० प्राच्याषु ।

पूर्वदेशस्थेषु ॥ पीयतद्रतिपानम् ।

कर्मणिष्णुट् । सुरापानयेषाम् ।

पानन्देशि० इ० णत्वम् ॥

सुरापानम् । न० सुरापोषे । मद्य

पानि ॥ सुरायाः पानम् । वामा

सुराङ्गः

वकरणयोरितिपक्षेऽस्यत्वाभाव

ब्राह्मीज्जितावेदिनिन्दाकौटसाध्य

सुहृदध । गच्छितानाद्ययोजगिध् ।

सुरापानसमानिषट् ॥

सुराभाग । पुं० सुराये । सुरायाश्च
यभागे ॥

सुरामण्ड । पुं० सुरायाश्चयभागे ।

कारित्तरे । सुरायामण्डः ॥

सुरारि । पुं० ईष्ये । सुरायाम्
चरिः ॥सुरारिहा ।) पुं० विष्णौ । श्री
सुरारिहता ।)हरौ ॥ सुरारौनुवन्ति ॥ सुरारो
षांहता ॥

सुराहम् । न० हरिचन्दने ॥

सुरालय । पुं० सुमेरुशैले ॥ खर्गे ।

सुरायामालय ॥ सुरायानिलये ।

सुराश्रय । पुं० इन्द्रे ॥

सुराङ्गः । पुं० देशविशेषे । सुरत०
इ० भा० प्र० ॥ शिभनीपवर्तने ॥

सुराङ्गज । पुं० कृष्णसुह्ने ॥ वि

षविशेषे ॥ न० तुवरिकायाम् ।

सौराष्ट्रमृदि ॥ सुराष्ट्रेजातम्

जनी० । सप्तम्याजनिडं । वि०

तद्देशजाते ॥

सुराङ्गजा । स्त्री० तुवरिकायाम् ।

सौराष्ट्र्याम् ॥ टाप् ॥

सुराङ्ग । पुं० देवदारुषि ॥ मद्य

पके ॥ हरिद्रुहर्षे ॥

सुरिष .

सुरी । स्त्री० देशान्नायाम् पुर
सुरीणाभयकीवमानवी ॥
सुरुह । पु० शोभाञ्जने ॥
सुरुहा । स्त्री० सुरहायाम् । सन्धि
लायाम् । सन्धौ । सीध० इ०
प्र० खातविशेषि ॥
सुरुहादि । पु० सन्धिचौरे । कु
जन्मिन्ने ॥
सुरुक् । चि० अतिक्रमनौये ॥
सुरुप । चि० शोभनरूपयुक्ते । सुन्द
रे । रुचिरे । मनोहरे । मनोर
मे । शोभनरूपयक्षस्य ॥ वि
दुषि । विप्रश्चित । न० तूले ॥
सुरुपा । स्त्री० भाग्याम् । शालपण्यां
म ॥ सुन्दर्याम् । रुचिरायाम् ।।
मनोरमायाम् ॥ शोभनरूपयस्या ॥
सुरुहक । पु० गर्दभाश्वे । इ०
हे० चन्द्र ॥
सुरेज्य । पु० वृहस्पती ॥
सुरेज्या । स्त्री० तुल्याम् ॥
सुरेन्द्र । पु० इन्द्रे ॥
सुरेन्द्रजित् । पु० गरुडे ॥ सुरेन्द्र
जयति । जि० । जित् । तुक् ॥
इन्द्रजिति ॥
सुरिभ । पु० देवहस्तनि ॥ शो
भनरुहण्ये । न० रङ्गे । मृहङ्गे ।
सुरिपट । पु० रामपूगे । मुनिपूगे ।
सुरेश । पु० भगवति । विष्णौ ।
शिवे ॥ सुराणामौश स्वामौ ।

सुलभ .

सुरेशलीक । पु० ब्रह्मलीके ॥ यथा
। नयत्रबैकुण्ठकयामुधापगानसा
धवीभागवतास्तदाश्रया । नयत्र
यज्ञेशमहामहोत्सवा सुरेशलीका
पिनवैससिव्यतामितिदेवीभागवत ॥
सुरेश्वर । पु० इन्द्रे ॥ शिवे । श
ङ्कराचार्यशिष्यविशेषि । वास्तिक
कारि ॥
सुरेश्वरी । स्त्री० दुर्गायाम् । मन्दा
किन्याम् ॥ सुराणामौश्वरी ॥
सुरेष्ट । पु० वक्रवर्त्ते । शिवमन्त्रा
म् ॥ शाली ॥ सुरपुत्रागे ॥
सुरेष्टा । स्त्री० ब्राह्मणाम् ॥
सुरोत्तम । पु० सूर्ये ॥ चि० देव
श्रेष्ठे ॥
सुरोत्तर । पु० इन्द्रे ॥
सुरोद । पु० सुरासिन्धौ । सुरास
सुद्रे ॥ सुरा० उदकयस्य । उत्तर
पदस्थेऽनुदकस्योदादेश ॥
सुलक्षण । चि० शोभनलक्षणविशि
ष्टे ॥
सुलक्षणा । स्त्री० उमाया सखीवि
शेषि ॥
सुलभ । पु० विष्णौ ॥ यथा । पत्रे
पुपुष्येषुफलीषुतेऽप्युत्तलभ्येषुस
दैवसत्सु । भक्त्यैकलभ्येषुवृषीपुरा
णेषुसुतयैक्यनक्तिरतैप्रयत्न इति
महाभारतम् ॥ चि० अनायासप्रा
प्ये । सुखिनलभ्यते । इति । ईष

सुलोमा

दु सुधितिलमे : खल् ॥
 सुकभा । स्त्री० तुलस्याम् ॥ धूम्रपत्रा
 याम् ॥ माषपर्याम् ॥
 सुललाट । चि० शोभनभालविशि
 ष्टे । ललाटेयस्मदृश्यन्तेचतुस्त्रि
 द्द्व्येकारेखिकाइत्युक्तचतुर्लखासौ
 भाग्यविशिष्टे ॥
 सुललितम् । न० माभाहृतविशिष्टे ॥
 द्विजवरयुगमिहरचयचिलघुकागण
 मयकलय । सुललितकलितरसपदि
 सरसिलसुखिभवतियदि । जगतिवि
 दितसुललितमितिबरफषिपतिरिति
 वदति ॥ यथा । प्रविचल कुबलयन
 यनजलनिधिक्ततवरययन । दिति
 तनयनिबद्धमनमनविधिभयम
 मन । मयिबरसुपनयसुचिरमभिनव
 जलधरकचिर ॥ चि० अतिसुभने ॥
 सुकीमले ॥
 सुलेखा । स्त्री० दुर्गायाम् ॥
 सुलोचन । पुं० श्रीकृष्णे ॥ शोभन
 लोचननयन० ज्ञानवाख्य ॥ मृगी
 । हरिणे ॥ चि० शोभननेत्रविशि
 ष्टे ॥ शोभनेलोचनेयस्यस ॥
 सुलोचना । स्त्री० सुनीनायाम् ॥
 माधवराजपत्न्याम् ॥
 सुलोसभा । स्त्री० काकजङ्घायाम्
 ॥ चि० शोभनलोमयुते ॥
 सुलोमा । स्त्री० मासच्छदायाम् ॥
 ताम्रवज्रायाम् ॥

सुवदना

सुलोहकम् । न० पित्तले ॥
 सुलोहित । पुं० सुन्दररक्तवर्णे ॥
 चि० तद्वति ॥
 सुलोहिता । स्त्री० अग्निजिह्वावि
 शिष्टे ॥
 सुवक्त्र । पुं० वनवर्ष्याम् । न०
 सुन्दरानने । चि० तद्वति ॥
 सुवचनम् । न० सुप्रलापे । शोभने
 क्तौ ॥ शोभनवचनम् ॥
 सुवचा । चि० वाग्मिनि ॥ सुष्ठु
 वक्ति । वच० । सर्वधातुभ्योऽसुन्
 ॥ यद्वा । मिथुनेऽसि । उपसर्ग
 विशिष्टोधातुर्मिथुनम् । तत्रासु
 नोपवादेऽसि । खरेभेद ॥
 सुवदन । पुं० श्रीगणेशे । शोभन
 वदनमस्य ॥ चि० सुन्दराननवति
 ॥ न० शोभनानने ॥
 सुवदना । स्त्री० सुन्दराननविशिष्टा
 यानार्याम् ॥ क्वचित्छन्द २० प्र
 भेदे ॥ ज्ञेयासप्तश्लषड्भिर्मरभ
 नययुताभ्लौग सुवदना ॥ यथा
 । प्रत्याहृत्थेन्द्रियाणित्त्वदितरविष
 यान्नासायनयना० त्वाध्यायन्तीनि
 कुञ्जेपरतरपुरुषवर्षीत्यपुलक ।
 आनन्दाशुभ्रताक्षीवसतिसुवदना
 योगैकरसिका० कामार्त्तान्य-
 क्तुकामोननुनरकरिपौराधामस
 खी ॥ सुष्ठुशोभनदननयस्या
 सा ॥

सुवर्णं .

सुवर्णं । पु० दिवानाथे । सूर्ये ॥ व
ज्ञी ॥ सूते० सूयतेषां । षड्प्राथि
गर्भविमोचने । भू० सु० भू० सजिभ्य
श्छन्दसोतिव्युत् ॥

सुवर्णा . । स्त्री० प्रौढायाम् ॥

सुवर्णक . । पु० सर्जिकाक्षारे ॥

सुवर्णला . स्त्री० सूर्यपत्नीविशेषि ।

भस्त्रायाम् । अतस्थाम् ॥ ब्राह्म्या
म् ॥ आदिष्वभक्तायाम् । हुलहु
ल . इ० प्र० शके ॥ अस्यागुणा
यथा । सुवर्णलाहिमारुह्यास्त्रादु
पाकरसागुरु । अपित्तलाकटु
आशविष्टम्भकफवातजित् ॥ अ
न्यातिक्ताकषायीष्णासराकृत्वाजघ्नु
कटु । निहन्तिक्फपित्तास्रश्चा
सकासारुचिज्वरान् ॥ विस्फोटकु
ष्ठमेहास्रयोनिरुक्तमिपाण्डुता ॥

सुवर्णा . । त्रि० दौप्तमति ॥ अति
तेजसिनि । शोभनवर्णोयस्यसः ॥

सुवर्णक . । पु० सर्जिकाक्षारे ॥

सुवर्णका . स्त्री० जतुकायाम् । त

रुक्त्वस्थाम् । जतुकार्याम् । नि
शान्वायाम् ॥ सर्जिकाप्रभेदे ।
सीरा . इ० भा० प्र० ॥ सुवर्णं
कासर्जिकाषडोद्व्यागुणतीजनै ॥

सुवर्णा . स्त्री० सर्जिकाक्षारे ॥

सुवर्ण . । पु० स्वर्णकषे ॥ विस्ती

हेमोक्ते । वैश्व . विडगसुमाधिषु

॥ विडगभिर्मात्रैः ॥ हरिमितिपरि

सुवर्णं .

माणविशेषि ॥ सुवर्णालौ ॥ सुव
र्णनामनियन्त्रे ॥ धत्तूरे ॥ लङ्का
द्विद्वीपवत् ॥ समुद्राभ्यवृत्तिनिद्वी
पविशेषि । कणगुणुक्तौ ॥ न०
सीना . इ० भा० प्र० धातुश्रे
ष्ठे । तत्पर्यायायथा । स्वर्णसुव
र्णकनकद्विरण्यहेमहाटकम् ।
तपनीयशातकुम्भगाह्वयेभर्मकर्तु
रम् ॥ चाभीकरजातरूपभहारज
तकाक्षने । रुक्मकात्तस्वरजास्व
नदमष्टापदोच्चियामिति ॥ तस्त्रधा
यस्त्वसर्वदेवतात्मकत्वस्त्रीक्त रामाय
णे . महाभारतेचपरशुरामप्रतिव
शिष्टवाक्यम् । सर्वरत्नानिनिर्म
य्यतेजिरागिसमुत्थितम् । सुवर्णं
नेभ्योविप्रोन्द्ररत्नपरमनुत्तमम् ॥
एतस्मात्कारणाहेवगन्धर्वीरगराज
साः । मनुष्याश्चपिशाचाश्चप्रयता
धारयन्तितत् ॥ तथा । तस्मात्स
र्वपवित्रेभ्यः पवित्रपरमस्मृतम्
॥ तथा । अग्निर्वैसक्लादिषा . सु
वर्णश्चतहात्मकम् । तस्मात्सुव
र्णददतादत्ता श्युः सर्वदेवता
। तस्मात्पादिनधार्यम् । अष्टोत्प
त्तिर्हेमि . गुणाश्चस्वर्णेद्रष्टव्या ॥
कृष्णागुरुणि ॥ हरिवन्दने ॥ स्व
र्णं गैरिके ॥ विच्छे . धने ॥ नाग
केशरे ॥ पु० न० हेमोक्ते । अशी
तिरक्तकापरिमितस्वर्णे ॥ वि०

सुवर्णशूथी

उत्कृष्टवर्णं ॥ शोभनावर्णं सु
तिर्वासुष्ठुवर्णंतेवा । वर्णवर्णने ।
व्यक्त । एरच् ।
सुवर्णक । पु० चारवधुष्टे ॥
पुष्पै शोभनावर्णोऽस्य ॥ न०
पित्तले ॥
सुवर्णकदली । स्त्री० कनकमोचा
याम् । चम्पकरम्भायाम् । चम्पा
केला० इ० भा० प्र० ॥
सुवर्णकार । पु० स्वर्णकारे ॥
सुवर्णकेतकी । स्त्री० हेमकेतक्याम् ॥
सुवर्णगैरिकम् न० गैरिकप्रभेदे ।
स्वर्णघाती । सुरक्तके । सन्ध्याभे ।
धानीमाटी० पीलागुरु० इ० भा०
प्र० ॥ सुवर्णगैरिकत्वन्वत्ततोर
क्ततरहितत् । ततोगैरिकात् ॥
अस्यगुणा । गैरिकमधुरशीत
कषायत्रणरीपणम् । विस्फीटा
शीऽग्निदाहघ्नवर स्वर्णादिका शुभ
म् ॥
सुवर्णनकुली । स्त्री० महाज्योतिष्म
त्याम् ॥
सुवर्णपुष्प । पु० राजतरुण्याम् ॥
सुवर्णप्रसरम् । न० एलबालुके ॥
सुवर्णमाक्षिकम् । न० स्वर्णमाक्षि
के ॥
सुवर्णशूथी । स्त्री० सुगन्धायाम् ।
हेमपुष्पिकायाम् । सौनकुली० इ०
भा० प्र० ॥

सुवह

सुवर्णवणिक् । पु० चम्बुष्ठाहैश्याक
न्यायाजातेवर्णसङ्करजातिविशेषे ।
कस्यद्विन्विशेषस्यस सर्गात्स्वर्णका
रिण्य । स्वर्णचौर्यादिदोषेषपति
ताव्रह्मशापत ॥
सुवर्णवर्ण । पु० विष्णौ । रि०
रक्तवर्णे ॥ सुवर्णश्वेववर्णोऽस्य ॥
सुवर्णवर्णा । स्त्री० काञ्चन्याम् । वृ
रिद्रायाम् ॥
सुवर्णविन्दु । पु० विष्णौ हरौ ॥
विन्दुवोऽवयवा सुवर्णसदृशाण्यस्य
॥ शोभनवर्णमन्तरम्० विन्दुस्य
यस्मिन्मन्त्रे तदात्मकीवा ॥
सुवर्णा । स्त्री० स्वर्णचौर्याम् ॥ वृ
रिद्रायाम् ॥ वाय्यालके ॥
सुवर्णास्य । पु० नागकेशरे । धसू
रे ॥
सुवर्णी । स्त्री० पाखुपण्याम् ॥
सुवस्तुलम । न० काक्षिके ॥
सुवस्त्रि । स्त्री० सोमराज्याम् ॥
शोभनावस्त्रिरस्या ॥
सुवस्त्री । स्त्री० सोमराज्याम् ॥ क
टव्याम् ॥
सुवस्तन्त । पु० मधुस्तवे चैवाद्
स्त्याम् ॥
सुवस्तन्तक । पु० वासव्याम् ।
मदनास्तवे ॥
सुवह । रि० सुखवाद्ये । सुखेन
वहति । वह० । पचाद्यच् ॥ पु०

सुविदित .

बायो प्रमेदे ।
 सुबहा । स्त्री० गोधापद्याम् ॥ सु
 धुवह्वामोदम् । बह० । अच् ।
 टाप् ॥ शक्यौद्रुमे ॥ एलापण्यां
 म् । तुल्याम् ॥ बीणायाम् ॥
 रात्रायाम् । शिफालिकायाम् ॥
 विवतायाम् ॥ नीलसिन्धुवारके
 ॥ रुद्रजटायाम् । हसपद्याम् ॥
 मुसल्ल्याम् ।
 सुवास । पुं० शिभनगन्धे ॥ उत्त
 मनिवासे ॥
 सुवासा । वि० । निर्बिक्तवाससि ।
 सुवासिनो । स्त्री० जटाल्पवय । स्त्रि
 याम् । चिरष्टायाम् ॥ सुप्रतीव
 वसतिपिहगेहे । तच्छीना । सुप्य
 जातावतिषिनि । अवीक्तज्ञा
 नार्थे । विवाहितासुदेवेशिवाला
 एशकुमारिका । सुवासिन्योम
 हाप्रौटा । संशयोनास्तिमुव्रते ।
 इति ॥
 सुविक्रम । पु० सुष्टुपादविन्यासे
 ॥ विक्रमश्चसौष्ठवनामगजसिंहा
 दिगतिसदृशत्वम् । वि० तद्वति ।
 सुविज्ञ । वि० अतिनिपुणे ॥
 सुविक्रिय । वि० सम्यग्ज्ञातुश
 क्ये ॥
 सुविद्वम् । न० कुटुम्बे ॥ सुष्टुवि
 ति । विद्वान्ने । सुविदे कत्त ॥
 सुविदित । वि० प्रख्याते ॥

सुवेज .

सुविधि । पु० उत्तमविधाने ॥ अ
 र्द्विशेषि ॥
 सुविनीत । वि० अतिविनयविशिष्टे
 सुविनीता । स्त्री० सुकरायाम् ॥
 सुबीजम् । न० खसखसे । वि० सा
 धुबीजे ॥
 सुवीर । पु० देशविशिषि । वि० सु
 धुवीरे ॥ शिभनाविविधादुरागत
 योऽस्य ॥ शिभनवीर्योपिते ॥
 सुवीरकम् । न० सौवीराश्रमे । पु०
 एकवीरवृक्षे ॥
 सुवीरजम् । न० सौवीराश्रमे । सु
 वीरेजातम् । जनी० । ड ॥
 सुवीरान्नम् । न० काष्ठीके । सु
 वीरेषु । अभिषुतमन्त्रम् । शक
 पार्थिवादि ॥
 सुवीर्यम् । न० बदरे ॥ उत्तमवी
 र्ये । वि० तद्वति ॥
 सुवीर्या । स्त्री० नाडीहिङ्गुनि ॥ वन
 कार्पाश्याम् ॥ महाशतावय्याम् ॥
 सुव्रत । पु० शूर्ये ॥ वि० सदा
 चारनिष्ठे । सुष्टुवर्तुले । प
 रिवर्तुले ॥
 सुव्रता । स्त्री० काकलीद्राक्ष्याम् ।
 शतपत्रम् ॥
 सुव्रष्टि । स्त्री० सस्रहितेशिभनव
 र्ण्ये ॥
 सुवेगा । स्त्री० महाज्योतिष्मत्याम् ॥
 सुवेज । पुं० चिकुटावले ॥ वि०

सुशान्ता

प्रणते ॥ शान्ते ॥
 सुवेश । पु० श्वेतेक्षी । त्रि० उचि
 तशृङ्गारसम्पन्नो ॥
 सुव्रतः । पु० श्रीहरी । श्रीभनव्रत
 मस्य । यथा । सकृदेवप्रपन्नायतवा
 स्मोतिचयाचते । अभयसर्वथात
 स्मैददाम्ये तद्व्रतममेति ॥ यदा ।
 श्रीभनव्रतयतिमुद्धृते सुदामादत्त
 पृथुकादीनोति । सुष्टुव्रतयतिभो
 जनान्निवर्त्ततेनरनारायणरूपेषुतप
 सरन्नितिवा । व्रताज्ञीजनेनिवृत्तौ
 चित्तिणिजन्तात्पचाद्यच् ॥ शिव
 मल्ल्याम् ॥ भाविकल्पीयाहर्हि
 श्रेषि ॥ वत्तमानकल्पीयाहर्हिश्रेषि
 चि० श्रीभनव्रतयुक्ते । सद्व्रते ॥
 सुव्रता । स्त्री० सुखसदोद्यायाह्वि ॥
 श्रीभनव्रतमस्या ॥ सद्व्रतायाम्
 ॥ शब्द्याम् ॥ वत्तमानकल्पीयाहर्
 न्मातरि ॥
 सुशर्मा । पु० भारतादिप्रसिद्धेषुचि
 यविशेषि ॥ श्रीभनशृणाति । शृ०
 । अन्येभ्योपिदृश्यतइतिमनिन् ॥
 मिथुनेमनिरितिमनिर्वा ॥
 सुशल्प । पु० खदिरे ।
 सुशाकः । पु० तण्डुलीये ॥ पिण्डा
 याम् ॥ चक्षौ । पञ्चशाकविशेषि ।
 विजलायाम् । चक्षुपचे ॥ न०
 आद्रक्षी ॥
 सुशान्ता । स्त्री० कालिकापुराणप्रसि

सुशुभान्

वायाम्शशिध्वजराजपत्न्यां ॥
 सुशिख । पु० चम्पौ । त्रि० उत्तम
 शिखावति ॥
 सुशिखा । स्त्री० मयूरशिखायाम् ॥
 सुशीतः । पु० इन्द्रप्रथे ॥ न० पो
 तचन्दने ॥
 सुशीतलम् । न० गन्धर्वे ॥ वपु
 षि । खीरा० काकडो० इ० प्र०
 ॥ कत्तृष्ये ॥ त्रि० । अतिशीतगु
 णविशिष्टे ॥
 सुशीता । स्त्री० शतपत्याम् ॥
 सुशीलः । पु० विष्णोर्दूतविशेषे ॥
 त्रि० सद्व्रते । श्रीभनशीलयुक्ते
 ॥ श्रीभनशील यस्यस ॥
 सुशीला । स्त्री० श्रीकृष्णस्थाष्टमहि
 म्यन्तगतमहिषीविशेषि ॥ इतिपञ्च
 पुराणम् ॥
 सुश्राव्यम् । न० नक्षरामयुधिष्ठिरा
 दीनांयशसि ॥ श्रीभनवाक्ये ॥
 सुश्रीः । चि० सुदरे ॥ श्रीभनाश्री
 र्यस्य ॥
 सुश्रीकः । चि० श्रीभनश्रीविशिष्टे ॥
 सुश्रीका । स्त्री० शङ्कव्यां ॥
 सुश्रुतः । पु० विश्वामित्रमुनिपुत्रे०
 चिकित्साशास्त्रकर्त्तरि ॥ चिकि
 त्सायन्यविशेषि । सुश्रुतेनकृतं तन्म
 सुश्रुत बहुभिर्यत । तस्मात् तत्
 सुश्रुत नामविख्यातचित्तिस इति ॥
 सुशुभान् । त्रि० सुश्रुतवति ॥ शृषी

सुषिरम्

सैः कसुः ॥
 सुषम । त्रि० चारी । रुचिरे । शी
 भने । सुन्दरे ॥ समे ॥ सुशोभन
 सम सर्वमस्य । सुविनिर्दुर्भ्यङ्क
 तिषः ॥
 सुषमा । स्त्री० परभायाशिक्षायाम् ।
 अनन्तशीभावाम् ॥ विनानाङ्का
 लभेदे ॥ वषट्ठतविशेषि ॥ कर्षोद्
 कषुः कर्षोभगण । शिवेगुरुवापू
 षंखरण । यस्यांभवितावाक्षिपर
 मासौषासुषमादोव्यत्सुषमा ॥
 यथा । राशीनयेनेकीलोकजह्रेवान्
 ब्रह्मिह्निग्रीकुरुते । धन्यारमणोस
 वंसहतेदुःखसुखवत्स्वान्तेमनु
 ते ॥ शोभन सम सर्वमनया । सु
 विनिर्दुर्भ्यः सुषिसूतिसमाहृति
 पत्वम् ॥
 सुषनी । स्त्री० कारव्याम् । कृष्णजी
 रकी ॥ जीरकी ॥ कारवेह्ने ॥ सुखं
 सुवति । षूँरेरणे । अच । गौरा
 दि । उपसर्गात्सुनेतीतिषत्वम्
 । सुषवण वा । नृदेरप । सीस्य
 श्वा । पिप्पल्यादि ॥ च्चुद्रकार
 वेह्ने ॥ प्रतिराजनिघण्टे ॥
 सुषि । स्त्री० छिद्रे ॥ सुष्ठुस्यति ।
 शि० । उपसर्गेघो । किरितिवाह
 षाकात्कि ॥
 सुषिरम् । न० विचरे । विधि । छिद्रे
 सुषिरे ॥ सुषिरस्यस्य । जषसुषि

सुषुप्सु

सुष्कमधीरः ।
 सुषीम । पुं० सर्पविशेषि ॥ चन्द्रका
 न्तमणौ ॥ त्रि० शिशिरे । शीतगु
 णयुक्ते ॥ चारी । रम्ये । मनीषो
 सुष्ठुसीमामर्यादायस्य । सुषामादि
 सुषेतिषत्वम् ॥
 सुषुप्तः । पुं० न० स्वप्नान्ते ॥ सुषुप्ता
 ख्यतमोऽज्ञानबीज स्वप्नप्रबोधये ।
 ॥ सुषुप्त्यवस्थायाम् ॥ यथा ।
 योसागरेष्वहिरनुक्षयधर्मिणोर्यान्
 भुङ्क्ते समस्तकारणैः हृदितत्स
 दृष्टान् । स्वप्ने० सुषुप्तउपस इरते
 ० सएक स्मृत्स्वयथाक्षिगुणवृत्ति
 दृग्निन्द्रियेषु । इ० श्रीभा० ११
 स्क० ११ अध्याय ॥ त्रि० सुषुप्ति
 युक्ते ॥
 सुषुप्तस्थानः । वु० प्राज्ञे ॥ सुषुप्त
 स्थानमस्य ॥
 सुषुप्तिः । स्त्री० सर्वोपरमावस्थायाम् ।
 अह किमपिनजानामिसुखे
 नमयानिद्राऽनुभूतेष्वेव प्रकारेस
 स्वप्नप्रधानेऽज्ञाने ॥ तस्यानामान्तर
 क्कारणधरोरम० आनन्दमयको
 पश्चेति ॥ सर्व्वंश्लक्ष्णसूक्ष्मोपा
 धि कारणीपाधीनीकत्व सुषुप्ति
 स्वमितितल्लक्षणम् ॥ शोभनासु
 षि । सुषुप्ति ॥
 सुषुप्सु । वि० स्वप्निच्छौ ॥ स्व
 प्ति सन्नप्तादुप्रत्यय । रुदविदेत्या

सुसंस्कृतः

दिनासन किञ्चाहविस्वपीश्यादि
नासम्प्रसारणम् ॥

सुपुन्या । स्त्री० नाडोविशेषे ॥
साच । इडापिलङ्गयामध्वेषत्तमा
ना० पृष्ठवशान्तगतानाडो० सुपु
मूणे श्युच्यते ॥ शोभन सुसु सुख
यस्याम् ॥ पु० ॥

सुषेण । पु० करमर्दे ॥ विष्णौ ॥
सुयोवशे ॥ तारायावालिभा
याया पितरि ॥ वेतसे ॥ शोभ
नासेनायस्य । एतिस ज्ञायामगादि
तिषत्त्वम् । रषाभ्यामित्यत्त्वम् ॥

सुषेणिका । स्त्री० कर्णविद्वतायाम्
॥ सुष्टुसेनयति । सेनाशब्दात्०
सन्ध्यप्रपशितिण्यच । पचाद्यच्
। एतिस ज्ञायामगादितिषत्त्वम् । क
त्त्वम् । स्वार्थेकन् ॥

सुषेणी । स्त्री० त्रिवृति ॥

सुषामा । स्त्री० नटीभेदे ॥

सुष्टु । अ० प्रथमने ॥ अत्यर्थे ॥

सुतिष्ठति० सुस्थानवा॥ छा० । अप
दुस्सुषुस्यइतिकु । सुषामादित्त्वा
त्त्वत्त्वम् ॥

सुसयत । वि० कृतसयमे । यथावि
धिसयमविधिष्ठे ॥

सुसवत । वि० सिद्धे ॥ अतिनि
गूढे । आचारनिर्हारविहारयोगा
सुसंघताधर्म्मविदातुकार्या ॥

सुसंस्कृत । वि० घृतादिनानाद्रव्ये

सुसंज्ञातकः

णप्रयत्नत सुपक्वव्यञ्जनादौ । प्र
यत्ने ॥ सुष्टुसस्क्रियतेस्य । कर्म
शिक्षा । सम्परिभ्यामितिसुट् ॥

सुसख्यान । वि० शोभनाकृतौ ॥

सुसख्या । स्त्री० जनकभावायाम् ॥

सुसम्पत्०द् । स्त्री० परभागे ॥

सुसम्पृष्ट । वि० अलङ्कृतौ ॥

सुसह । वि० दुःसहभिन्ने ॥

सुसाध्य । वि० सुकरे ॥

सुसार । पु० रक्तखदिरि ॥ मन्त्रि
शेषे ॥ वि० अतिशयसारवति ॥
शोभन सारोऽस्य ॥

सुसारवत् । न० स्फाटिके ॥

सुसकता । स्त्री० शर्करायाम् ॥ शो
भनवालुकायाम् ॥

सुसीमा । स्त्री० साधुसीम्नि ॥ वृत्ता
हन्मातरि ॥

सुसेव । वि० सुष्टुसेवितुयोग्ये ॥

सुस्य । वि० नीरोगे । स्वस्थे ॥

सुस्यता । स्त्री० आरोग्ये ॥

सुस्थिर । वि० चासुस्थिरहिते । स्थि
रतरि ॥

सुसूता । स्त्री० खड्गकारौ । खिसारो०
इ० प्र० शमीधान्ये ॥ सुसूतादुर्वा
लताकृत्वाकषायाविषदागुरुरिति
राजनिघण्टे ॥

सुसूता । पु० यज्ञान्तकान्तकृति ।
वि० सुन्दररूपिणकृतकानि ॥

सुसूतातकः । पु० शोभनसूतातके ।

सुहृत्

सुस्मित । वि० सुन्दरीषदास्युक्ते ।
 सुखाद् । वि० सुमधुरे ॥
 सुहृत्ति । पुं० वीरभेदे ॥
 सुहित । वि० विहिते ॥ तप्तः ।
 सुहिता । स्त्री० अन्नेर्जिह्वाविशेषः ॥
 सुहृत्तम । वि० उपकारानपेक्ष्योप
 कारके ॥
 सुहृत्प्राप्ति । स्त्री० अम्पकाख्यायां
 सिद्धौ । सुहृदागुरुशिष्यसब्रह्मचा
 रिणांस वादकानांप्राप्तिः । न्याये
 नस्वय परोक्षितमप्यर्थं तावन्नश्रद्धध
 ते । यावद्गुरुशिष्यसब्रह्मचारिभि
 सजनस वाच्यते ।
 सुहृत् । पु० मित्रे । सदैवानुगते
 अकर स्वपरभूरिकथानाप्रायशी
 हिसुहृदेः सहवासः ॥ अस्तचि
 त्तः । प्रत्युपकारनिरपेक्षतयापका
 रिणि । प्रत्युपकारमनपेक्ष्य पूर्व
 स्नेहसम्बन्धविनैवीपकर्त्तरि ।
 कृतोपकारे । सम्बन्धनि । शिभ
 न हृदयमस्य । सुहृद्दुर्द्धाविति
 साधुः ॥ सहाये ॥ यथाहस्तुवि
 चारः । अन्द्रचन्दनमिन्दुधामधव
 चार।व्योहिरिकावधौभङ्गारिन्मुहुरा
 विलासविपिनीपान्तावसन्तोदया
 । मन्द्रध्यानवनीदधासदिवसाम
 न्दा । कदम्बानिला शृङ्गारप्रसु
 खासकामसुहृदीनार्याजितायांजि
 ताः ॥ कामसुहृद सहाया

सूक्तम्

नार्याजितायांजिता • सर्वेषात्
 दुपरसूक्तत्वात् ॥ सर्वानार्यामिणि ॥
 सुहृदय । वि० सुचेतसि । सहृद
 ये । हृदयालौ ॥ शिभन हृदयम
 स्य । मित्रत्वाविवक्षणासहृदयस्य
 हृत्तावः ।
 सुहृद्गुण । पुं० शुचितादौ । मित्र
 सगुणे ॥ यथा । शुचितात्यागि
 ताशौर्यसमानसुखदुःखिता । अ
 नुरागसदाक्षिण्यसख्यनाचसुहृद्गु
 णा ॥
 सुहृद्व । पु० वानरविशेषे ॥ चन्द्रव
 योयसहृदिपुराजपुत्रे ॥
 सुहृत् । पु० जातविशेषे ॥ पु० भू
 क्षि० नोहृद्विशेषे । सुहृत्तानानिवा
 सोजनपद • सुहृत्ता । अणोलु
 प् । लुपियुक्तवद्भावः ॥
 सू । पु० प्रसवे सवनम षूङ्ग प्रा
 णिप्रसवे । क्लिर् ॥
 सूक्त । पु० वार्षे ॥ वीते ॥ उ
 त्यजे ॥
 सूकरः । प० वराहे । शूकरे । कुम्भ
 कारे । मृगविशेषे । सवनम् । षू
 ङ् प्राणिगर्भविनोचने । सम्पदा
 दि । सुवंप्रसवकराति । कृणो
 हेस्विरोटः ॥
 सूकरी । स्त्री० अणुविशेषे । वराह
 क्रात्यायाम् ॥ शूकरक्षिण्यम् ॥
 सूक्तम् । न० प्रवचने ॥ वि० गवी

सूक्ष्म .

रार्थे ॥ शोभनीकविशिष्टे ॥ वि
दे।स्तोत्रमन्त्रादौ ॥

सूक्तवाक । धुं० इदं वा वापृथिवीभ
द्रमभूदित्यादिकैमन्त्रे ॥ भन्त्रमात्रे
। सुभाषिते । सूक्तवक्ति । वच०
। घञ ॥

सूक्ता । स्त्री० चिञाद्याम् । शारिका
याम् ॥

सूक्ति । स्त्री० शोभनीकौ ॥

सूक्ष्म । पु० अणी ॥ कतकी सू
क्तात्मनि ॥ जातिक्रियोदिप्रवृत्तिनि
मिरुशून्यत्वान्मनीवागादोन्द्रिया
णामनीचरेपरमात्मनि ॥ चात्मा
सूक्ष्मोऽणुपरिमाणवृत्तिकश्चित् । त
न्न । युगपदशेषशरीरव्यापिविदना
नुसन्धानासिद्धे ॥ न० कौतुके ।
शाठ्ये । अध्यात्मे । सूक्ष्मशरीरे
॥ अलङ्कारविशेषे । यथा । कुती
पिलक्षित सूक्ष्मोप्यर्थीत्यस्मै प्रका
श्यते । धर्मोऽकीनविद्यत्तत्सूक्ष्म
परिचक्षते ॥ कुतीप्याकारादिङ्ग
ताहासूक्ष्मः स्तोत्रामतिसवेद्य ।
। उदाहरणम् । वक्राण्डिस्तेदवि
न्दुपवन्वैदृष्टाभिन्नकुङ्कुमकाभि
कसुठे । पुंस्त्वतन्व्याव्यञ्जयन्तीव
यस्यास्मिन्त्वापायीखड्गलेखांलिलिख
॥ अत्राकृतिमालीक्यकयापिचित
किंतपुरुषावितममिलतालेखनै
वैदग्ध्यादभिव्यक्तिसुपनीतपुंसा

सूक्ष्मपत्र ।

शेषकृपाणपाशिताये।ग्यत्वात् । य
थावा । सङ्केतकालमनसश्चिठज्ञा
त्वविदग्धश । ईषण्नेचापिताकृ
तलीलापन्ननिमीलितम् ॥ अत्र
जिज्ञासित सङ्केतकाल' ० क
याचिद्विद्वितगात्रेणविदितानिशा
समयश्च सिनाकमलनिमीलनेनलो
लयाप्रतिवादित' ॥ चि० अल्पे
। स्तोत्रे ॥ इन्द्रियाणीचरे ॥ सूच्य
ते । सूक्ष्मैशुच्ये । सूक्ष्म स्मन् ॥
सूक्ष्मकृष्णफला । स्त्री० मध्यमजम्बू
वृक्षे ॥

सूक्ष्मतण्डुल । पुं० खसखसि ॥
सूक्ष्मतण्डुला । स्त्री० पिप्यल्याम् ॥
सूक्ष्मदर्शी । चि० प्रण्डिते ॥ कुशापी
यमती । प्रत्युत्पन्नमती । विशेष
ज्ञे । इन्द्रियेभ्यः पराङ्मर्षाद्व्यादि
प्रकारिणसर्वविशेषसूक्ष्मतापारम्प
यदर्शनेन० परसूक्ष्मद्रष्टृशौलय
स्यतस्मिन् ॥

सूक्ष्मदल' । पु० देवसर्षपे ॥
सूक्ष्मदला । स्त्री० दुरालभायाम् ।
सूक्ष्मदारु । न० किलिञ्जे ॥ तनुका
ष्ठे ॥

सूक्ष्मपत्र । पु० धान्यके ॥ वनजीर
के ॥ देवसर्षपे ॥ लववदरे ॥ सुर
पर्णे ॥ वनवर्षयाम् ॥ लिलितेक्षी
। ताम्रचूडे । कुङ्कुरदौ । कुङ्कुरी
धा० इ० भा० प्र० ॥ बाबलवृक्षे

सूक्ष्मभुवनोष्कम् ।

। स्वर्णपुष्पे । न० धितुन्नके । सू
 क्ष्मपत्रे ।
 सूक्ष्मपत्रक . । पुं० सूक्ष्मपत्रे ॥ ख।
 र्थेक . ।
 सूक्ष्मपत्रा । स्त्री० क्षुद्रलम्बुम् ॥ जी
 वन्याम् । दीर्घपत्रायाम् । डी-
 डाम् ॥
 सूक्ष्मपत्रिका । स्त्री० शतपुष्पायाम् ॥
 शतावर्षाम् । क्षुद्रोपीदिकायाम्
 दुरालभायाम् । आकाशमांस्याम्
 ॥ लघुब्राह्म्याम् ॥
 सूक्ष्मपत्री . स्त्री० आकाशमांस्याम् ।।
 सूक्ष्मपर्णा । स्त्री० जीर्णदारुणि । जी
 र्णफलज्याम् ॥ डीड्राम् ॥
 सूक्ष्मपर्णी । स्त्री० रामहत्याम् । ना
 गदन्तिकायां ॥
 सूक्ष्मप्रिप्यली । स्त्री० बनपिप्यज्या
 म ॥
 सूक्ष्मपुष्पी । स्त्री० यवतिक्तायाम् ॥ गर्भे ॥
 सूक्ष्मप्रयक्ष । पुं० द्विरण्यगर्भे ॥
 सूक्ष्मफल । पु० भूकर्बुदारे ॥
 सूक्ष्मप्रका । स्त्री० तामलकर्षा ॥
 सूक्ष्मवदरी । स्त्री० भूवदर्यां ॥
 सूक्ष्मभुवनोष्कम् । न० अन्नरपुरविशि
 षेषु ॥ यथा । सूक्ष्मासरपुराव्यष्टी
 वृक्षीपैशाचमादितः । राक्षसंशा
 ल्पगान्धर्वंशाहेद्रक्ष्महर्षिमत् ॥ सौ
 म्यं प्राज्ञेश्वरं त्रक्ष्मदीर्घपरं शान्ति
 येति । बुद्धिस्थे . भूक्ष्मभुवनोष्क

सूक्ष्मशरीरम्

कम् । तेषुपैशाचमादितइत्यादौ
 पैशाचम् । ततोराक्षसादि । ब्राह्म .
 दौमपरमयाश्रियेति । महर्षिमतो
 माहेन्द्रादप्यतिशयाय । अधिककान्ति
 ॥ इ० मृ० स० ता ॥
 सूक्ष्मभूतम् । न० अपञ्चोक्तताका
 शादिभूते ॥
 सूक्ष्ममञ्जक . । पु० मशके ।
 सूक्ष्ममूला । स्त्री० जयायाम् । वै
 जयन्तिकायाम् । जाहि . इ० प्र०
 पुष्पवृक्षे ॥ सूक्ष्ममूलमस्था ॥
 सूक्ष्मवदरी । स्त्री० भूवदर्याम् ॥
 सूक्ष्मवल्ली । स्त्री० जतुकायाम् ॥ ता
 म्रवक्ष्याम् ॥
 सूक्ष्मवस्त्रम् । न० श्लक्ष्णावसने ॥
 सूक्ष्मशीज । पु० खस खसे ॥
 सूक्ष्मव्रण . । पु० किये ॥
 सूक्ष्मशरीरम् । न० सप्तदशावयवे
 लिङ्गशरीरे ॥ विज्ञानमयतनोम
 यप्राणमयकीर्णा . ज्ञानेच्छात्रि
 याशक्तिप्रधाना एतत्कीर्णत्रय
 मिलितसत् . सूक्ष्मशरीरमित्यु
 च्यते । यथाहभगवतीहिमाद्वि प्र
 तिदेवीगीतायाम् । ज्ञानेन्द्रियाधिप
 त्तैवपञ्चकर्मेन्द्रियाणि च । प्राणादि
 पञ्चकक्षैवधिया चसहित मन ॥
 एतत्सूक्ष्मशरीरस्थान्ममलिङ्ग
 ग्रहच्यते । इति । सूक्ष्मशतत् .
 शरीरम् ॥

सूचक ।

सूक्ष्मशर्करा । स्त्री० बालुकायाम् ॥
 सूक्ष्मशाख । पु० जालववुरे ।
 सूक्ष्मशालि । पु० अणुधान्यविशि
 षे । सूक्ष्मशाली ॥
 सूक्ष्मषट्चरण । पुं० पञ्चमयुक्ते ॥
 सूक्ष्मा । स्त्री० यूपिकायाम् ॥ वा
 लुकायाम् ॥ चूडैलायाम् ॥ कक
 ष्याम । सूक्ष्म स्निग्धतेटाप ॥
 चाञ्जातकेश्वराधिवासिन्यामम्बा-
 याम् ॥
 सूक्ष्मैल्यम । न० शिष्टविद्याप्रसि
 द्धेश्वरविशेषे ॥
 सूक्ष्मैला । स्त्री० उपकुष्ठिकायाम्
 । चिपुष्याम । चुटी । छोटीइला
 यवी० इ० भा० ॥ अस्त्रागुणायथा
 । एलासूक्ष्माकफश्लासकासाशी
 मू० कृष्णहृत् । रसेतुकटुकाशीता
 लघ्नीवातहरौमता ॥
 सूच । पु० दर्भाहुरे ॥ सौम्यति ।
 विबुतमुसन्तानि । सिधेदेवचित
 षट् ॥
 सूचक । पुं० सौवनद्रव्ये । बाध
 के ॥ शुनि । शोती । विडाली ॥
 काकी । कायसे । बुद्धि । सिद्धि
 ॥ पिशाचि ॥ कथके ॥ सूक्ष्मशाली
 ॥ सूचधारे ॥ वि० पिशुने । दुर्ज
 ने । कर्णेक्षपे । परदेवाज्ञासके ।
 परशसतामसतासुदेवावास्यापके
 ॥ सूचयति । सूचयेशुन्ये० द

सूचिशास्त्रि

न्यादिरदन्त । यजुत् ॥
 सूचनम् । न० गन्धने ॥ ज्ञापने ॥
 सूच० । ल्युट् ।
 सूचना । स्त्री० व्यधने । वेधनेहृदि ।
 हृष्टी ॥ गन्धने ॥ अभिनये । टाप्
 सूचि । स्त्री० व्यधिन्याम् । सूच्या
 म । सुद्ध० इ० भा० प्र० ॥ नृण
 प्रभेदे ॥ शिखायाम् । सूच्यतेऽ
 नया । सूच० । अचद् ॥ अल्प
 र्गले ॥
 सूचिक । पु० सौचिके । तुम्रत्रये ॥
 सूचिका । स्त्री० सूच्याम् । सौवन
 द्रव्ये ॥
 सूचिकाधर । पु० गजी । हस्तिनि ॥
 सूचिकापुष्प । पु० केतक्याम् ॥
 सूचिकाभरणम् । न० शौचधविशि
 षे ॥
 सूचिकासुखम् । न० जलकरहे । ज
 लकीषड्खे । वि० अद्याद्ये ।
 सूचितः । वि० ज्ञापिते ॥ सङ्क्षेप
 तादृशिते ॥ अच० । क्त० ॥
 सूचिपरक । पुं० शितावरभाके ॥
 सूचिपुष्प । पु० केतकहृत् ॥
 सूचिरीमा । पुं० शुकरे ॥
 सूचिभान । पु० गरुडे ॥ इ० श०
 इ० ली ॥
 सूचिबदनः । पुं० मजुषी । मशके ॥
 सूचितुष्यबदनंयम् ॥
 सूचिशास्त्रिः । पुं० सूक्ष्मशाली ।

सूच्ययः

सूची । स्त्री० । सौवनसाधने । चाङ्गि
काऽभिनयान्तरे । अङ्गद्वाराचिष्टा
याम् । स्त्रिया करणं । सौव्य
तेऽनया । विवृतनुसन्ताने सि
वेष्टेरुचेतिचट् । टित्वान्ङीप् ।
चि० पिशुनइति० श्रीधरस्वामि
न ॥

सूचीदल । पुं० । सितावरे ।
सूचीपत्रा । स्त्री० । गण्डदूरीयाम् ॥
जलस्थ याम् ।

सूचीपाश । पु० । सूचीवन्धनहेतुभूते
चिद्रे ।

सूचीपुष्प । पु० । केवल्यां ।

सूचीमुख । पु० । शुक्रदर्भे । व्यूह
विशिषि । न० । हीरके । नरकान्ता
रे । चि० सूच्याम् ।

सूचीरोमा । पु० । सूकरे । चि० । सूची
तुल्यरोमविशिष्टे ॥ सूचीसदृशा
निरोमाश्चिद्यश्च ।

सूचीव्यूह । पु० । सूच्याकारिव्यूहवि
शिषि । पिपीलिकापङ्क्तिरिवाय
वस्याज्ञाविने सशतरूपतया । वच
वच० सैनिकावस्थान० सशोभ्रप्रवी
रपुरुषमुखः सूचीव्यूह । तेना
यतीभयेसतिवायात् ॥

सूच्ययः । पु० । खरच्छदे । उलूख
ह० इ० गी० दे० भा० प्र० । त्व
विशिषि ॥ व० । हर्भे ॥ सूच्यय
भाषि ॥

सूतः

सूच्ययस्यूलका । पुं० । त्वण्विशिषि ।
यथा । सूच्ययस्यूलकादभोज्ज्वा
व्यसखरच्छदइतिरत्नमात्ता ॥

सूच्याम् । पु० । मृषिके । महानर
केऽप्रभेदे । चि० । सूचीतुल्यसुखे ।

सूच्याङ्ग । पु० । सितावरे ॥

सूत । पु० । क्षारपी ॥ सुवतिगम
यतिस्त्राशान् । नू० । गच्छयंस्वा
तुक्त० ॥ त्वष्टरि । तच्छिष्य ॥ ब्रा
ह्मण्याश्चिवियाज्जाति ॥ यथा । अ
चिष्याश्चिप्रकन्यायांसूतीभवतिजा
तितइति । अचविषाहासन्नवात्
कन्याग्रहण स्त्रीमाचप्रदर्शनार्थम् ।

ब्राह्मण्याश्चिवियाज्जात्यासतनामा
सजायते ॥ पितामहद्वैवच्छेपूयो
वैश्वस्ययज्ञेसूत्यांसोभिषवभूमौ

सीत्येऽनिसमत्पन्नैः नारायण्यधि०
पुराणानां चत्वरि । प्रौराणिके ।

यथोक्तविष्णुपुराणे । इति तुद्विष्ये
चक्र दृष्टातस्यपितामहः । विष्णो

रशपुत्रु मस्वापरितोषं पर यथी ।
तस्य वैकातमाचस्ययज्ञेऽपैतमवैशु
धे । सूत सूच्यासूत्पन्नः सी

त्येऽनिसमत्पत्ते ॥ तस्मिन्नेवमहा
यज्ञे जज्ञे प्राज्ञीयमागध । प्रोक्तौ

तदाम् निबद्धे सावभौसूतमागधौ ।
सूतयतामेषनृपतिः पृथुवैश्वः

प्रतापवान् । इति २ अथि १२
ऽध्यायः ॥ वन्दिनि ॥ सूते ॥

सूतयतामेषनृपतिः पृथुवैश्वः
प्रतापवान् । इति २ अथि १२

ऽध्यायः ॥ वन्दिनि ॥ सूते ॥

सूतयतामेषनृपतिः पृथुवैश्वः
प्रतापवान् । इति २ अथि १२

सूतपुत्रक :

पुं० न० पारदे ॥ वि० प्रसूति ॥
 गिरिती ॥ सुवति० सुयतीस्रवाशिवि
 न । ध्रु० प्रेरणे । त्तः ॥
 सूतक । पुं० न० पारदे । रसे ॥
 न० जनौ । जन्मनि ॥ जनना
 शीचे ॥ यथा । यावन्नष्चिद्यतेना
 कतावन्नप्रोतिसूतकम् । छिन्ने
 नाजितत पश्चात्सूतकानुविधीय
 ते ॥ अपिच । मू० तेनसूतकगच्छे
 न्नेतरत्सूतकेनतु । वृद्धमनुरपि ।
 यावस्थोपरिशावितुसूतकीपरिसूतकी
 । शेषाहोभिर्विशुचि स्यादुदक्या
 सूतक विनेति ॥ सरथाशीचे ॥
 यथा । सर्वगोचमसंस्पृश्य तत्रस्था
 त्सूतकीसति । मध्येपिसूतकीदद्यात्
 पिण्डान्प्रेतकृतप्रयच्छति ॥ प्रति
 बन्धकी ॥ यथा । व्रतयज्ञविवाहे
 पुत्रादुधेहेमैऽर्चनीजपे । आरब्धे
 सूतकंनद्यादनारब्धेतुसूतकमि-
 ति ॥

सूतका । स्त्री० सूतिकायाम् । सूता
 शब्दात्स्वार्थेकम् । सूतकापुत्रिका
 हन्दारकाश्वितिसाधुः ॥

सूतकाशुभम् । न० सूतिकाशुभे ॥
 सूतकायागृहम् ॥

सूततनयः ।
 सूततनयः ।
 सूतपुत्रः ।
 सूतपुत्रकः ।

पुं० कर्णे । कुल्या
 योऽप्युच्यते ॥

सूतिकावासः :

सूतराट् । पु० पारदे । रसे ॥
 सूति । स्त्री० प्रसवे ॥ सीमाभिष
 बभूमौ ॥
 सूतिका । स्त्री० सूतकायाम् । नव
 प्रसूनायाम् ॥ तदन्नभोजनप्राय
 छित्त यथा । चाण्डालान्न भूमिपा
 त्रमजजोषिश्चजोविनाम् । शौण्डि
 कान्न सूतिकास्रंभुक्तामोसव्रतीभवे
 दितिशङ्ख ॥

सूतिकागारम् ।	} प्रसवालये न० । अरिष्टे ॥ तस्याक लियंथा । पुं० अष्टहस्ताय
सूतिकाशुभम् ।	
सूतिकाशुभम् ।	
सूतिकाभवनम् ।	
सूतिकावासः ।	

तंचाकचतुर्हस्तविशालकम् । प्रा
 चीदारमुद्गहारविदध्यात्सूतिका
 शुभम् । तथापिशाचानांवासाय
 या । सर्वभगानप्रतिघान्चतिका
 शुभसेविनः । पृष्ठतः पाण्डिपार्दा
 अपृष्ठयोवान्सुरंइसः । एवविधा
 न्पिशाचाबृहद्ब्रह्मानुकम्पया ।
 अन्तर्हानवरप्रादात्कामशाश्वमे
 वत्रैतिवक्रिपुराणम् । अपिच ।
 सूतिकावासनिलयाजन्मदानास्रदे
 यताः । तासांवागनिमित्तनुशुचि
 जन्मनिकीर्तिता । षष्ठेक्रियाणि
 यागानुजन्मदानानुकारयेत् । इति
 सूतवस्त्रार्थेकम् । सूतिकापुत्रिके
 तिपञ्चोऽतश्चम् । सूतिकायाः

चतुस्रम्
 • गृहम् • गेहम् • भवन
 भासावा ॥
 ङग । पु० नवप्रसूतायाव्या
 ॥
 ङी । स्त्री० सूतिकागारेजा
 कष्यषष्ठदिनेपूष्यदेवोविशेषि ॥
 न् । न० सूतिकागारे ॥
 ङ । पु० जन्ममासे । वैज
 सूते प्रसवस्यमास ॥ सू
 सीवैजननीनवमीदशमीपि
 ङाधर ॥
 । न० गुडत्वचि । त्वक्पत्रे
 ॥
 । वि० दक्षे । चतुरे ॥ सु
 श्यामसुश्रीगोश्र ॥ न० शी
 शाने ॥
 स्त्री० यज्ञज्ञाने । अभिषवे
 ने ॥ युवस्थाम् । सूतयुवस्था
 यडादेश ॥ सीमलतारस
 द्रुतिकश्चित्भरत ॥
 न० सूतद्रु० भा० प्र० वस्त्रा
 । तन्ती । व्यवस्थायाम् ॥
 दिसूचनायन्त्रे । पदसाधक
 ॥ सूत्रलक्ष्यन्तु । यथा । स
 रिभाषाचविभिर्निबमएवच
 तषीषाधिकारश्चप्रद्विर्धसूत्रल
 । अपिच । अक्षयाक्षरमस
 सारवद्विज्ञतीमुखम् । असी
 बद्यस्य स च विटोविटारि

सूत्रधारः
 ति ॥ चवनात्सूत्रमुच्यतइतिच ॥
 इत्येते । चववेष्टने० अदन्त । एर
 च् । सीव्यतेनेनवा । विवु० । रि
 विमुच्योष्टेइतिचकारात्० कि
 त्पुनृचप्रत्यय ॥ भूतकारणे ॥
 यथा । अण्डारम्भकभूतानामपञ्ची
 कृतभूतजम् । चवङ्कारणमित्ये
 तदागमिनेवगम्यते ॥ अण्डारम्भक
 पञ्चभूतकारणस्यापञ्चीकृतपञ्चभूत
 तत्कार्यात्मकचवस्थामेकगम्यत्वा
 त्तर्कागम्यत्वम् । तत्रसूतिम्प्रमा
 णयति । अचिन्त्या । खलुयेभावा
 नतांस्तर्कययेजयेत् । सूत्रान्त-
 र्यास्यक्षराण्यिताकिंक्षानानुमन्वते
 ॥ तर्काभासाभवेत्तेषुहेतुदृष्टान्तव
 र्णनादिति ॥ पत्रपात्रपवित्रचव
 ष्यवा पुसिचेतिपुस्त्वमपि ॥
 सूत्रकण्ठ । पु० विप्रे । द्विजन्मनि
 ॥ खञ्जरीटखने ॥ कपोते ॥
 सूत्रकीण । पु० डमरौ ॥
 चवगण्डिका । स्त्री० एषस्थाम् ॥
 चवतन्तु । पु० चत्रे ॥
 चवतर्कुटौ । स्त्री० तर्कुव्याम् । तर्कु
 वा० इ० भा० ॥
 चवधार । पु० इन्द्रे ॥ शकीपती
 ॥ नान्यन्तरसञ्चारिणि० नटवि
 शेषे । सतुरङ्गभूमिपरिक्रम्य
 नाटकीयकथासूत्रसूत्रक । त
 चवचयथा । चतरोवाद्यनिष्ठा

सर्ववैष्टनम्

तोऽभेदाभूषणसमाह्वय । नाना
 भाषणतत्त्वज्ञानानावाच्य धर्मतत्त्ववि
 त् ॥ नानागतिप्रचारज्ञीरसभाव
 विशारद । विषोपचारचतुरीना
 नाशिक्षिकान्त्वत । छन्दोऽभि
 धानतत्त्वज्ञ सर्वशास्त्रविषयज्ञ
 । तसन्नोतानुगणका । कलातालाव
 धारण ॥ अथधायंप्रयोगाचयोक्त
 यामुपदेशक । एष गुणगणोपेत
 स्रवधार सञ्चयते ॥ शिल्पकारि
 प्रमेदे । स्वष्टरि । रथकारे । बट
 द्रु । द्रु । दे । भा । कुतार । द्रु ।
 गौ दे । भा । प्र ॥ स्रव धरति
 । ध्वज । कर्मशयण ॥
 स्रवपुष्प । पु । कापसे ॥
 स्रवभित् । पु । सौवर्णकृत । सौचि
 की । तुन्नशायी ॥
 स्रवमध्यभू । पु । धूनकी । यक्षधू
 पे ॥
 स्रववल्गुम् । न । वापस्रवाख्यकाष्ठे
 । स्रववैष्टनकाष्ठे । तांत । द्रु ।
 भौ । भा । प्र ॥ यथा । आवा
 यन स्रवयन्व यत्स्रवै रभिविष्टयते ॥
 इतिशब्दमाला ।
 स्रवता । स्त्री । तर्कव्याम् ॥ द्रु ।
 हा । लौ ॥
 स्रववीणा । स्त्री । वीणाप्रमेदे । ला
 वुख्याम् ॥ इतिहारावली ॥
 स्रववैष्टनम् । न । सन्तुवाथोपकारणे

स्रद

। वसरे । तासनी । द्रु । गौ ।
 भा । प्र ॥ स्रववैष्टनम् ॥ स्र
 व वैष्टनेवानर्थ यत्नेतितुस्वामी ॥
 स्रवात्मा । पु । समष्टलिङ्गशरीराभि
 मानिनिर्चयतन्त्रे । हिरण्यगर्भे ॥
 स्रवानुस्यूतत्वात् । स्रवात्मा ॥
 वाथी ॥ यथा । योऽष्टाद्वि
 स्थितोवायु । स्रवात्मेतिश्रुतीरि
 त ॥
 स्रवासा । पु । गीतभिदि । इन्द्रे सु
 द्रु । उत् । अत्यर्थमपुनपुनस्ता
 यते । वैष्णवपालने । आतीमनि
 त्रिस्थानादिनामनिन् ॥
 स्रवाली । स्त्री । गलस्रवे । गलमेख
 लायाम् ॥ इतिहारावली ॥
 स्रवी । पु । काकी । अष्टपयायाय
 या । क कितुकरटारिष्ट बलिपुष्ट
 स्रवत्प्रजाः । ध्वान्वात्मघोषपर
 भृङ्गलिभुज्वायसापपीत्यमर । का
 कीरतज्वरः सूत्रोश्चावकीयूटमैथु
 न । कारव । परमृत्युस्रलुगटाकी
 भौङ्गलिर्द्विक ॥ स्रव । स्रववा
 क् काणोऽप्रकृष्टीनगरीवक । ए
 द्विष्टनाडोऽप्रकृष्टीनगरीवक । ए
 का । ॥ त्रि । स्रवविशिष्टे ॥
 स्रवोद्देश । पु । भूमिकार्या ॥
 स्रद । पु । स्रपकारे ब्रह्मवे । आ
 रालिके ॥ व्यञ्जने ॥ सारथ्ये ॥
 लोभे ॥ अपराधे ॥ पापे ।

सूना

सूयते • सूदयति वा । षूद्वरथे
 एरष् । पचाद्यज्वा ॥
 सूद्वत्रम् । न० घनने ॥
 सूद्वशीला । स्त्री० रसवत्याम् । पा
 कस्यानि । महानसी । रसीद् । इ०
 भा० ॥ सूदानांसूपकाराणांशाला ॥
 सूदाध्यक्ष । पु० पाकशाखाध्यक्षे
 । पीरोगधे ॥ तक्षक्षय दया । चना
 दायं शुचिदं चञ्चिकित्सितविद्या
 रद । सूदशास्त्रविशेषज्ञ सूदा
 ध्यक्ष प्रशस्यते ॥ इति मात्स्ये
 १८६५ध्याय । ॥
 सूनम् । न० प्रसवे । पुष्ये ॥ पुं०
 किरणे । सूर्ये ॥ त्रि० पुष्यति ॥
 जाते ॥ सवनम् • सूयते वा । षूड्
 प्राशिप्रसवे । भाविकर्मणिवाक्त् ।
 स्वादयभोदितइतिनिष्ठानत्वम् ।
 सूना । स्त्री० पुत्याम् ॥ पथिःविज्ञा
 याम् ॥ गतशुण्डिकायाम् । घण्टि
 कायाम् ॥ कन्तुधस्यानि ॥ यथा
 । पञ्चसूनागृहस्थ क्त्तुलोपेयस्युप
 स्कर । कण्ठनीचोदकभासवध्वते
 बास्तुवाहयन । सूनेः । सूना०
 हिंसास्त्रानगुचयोगात् ॥ शुण्डा
 याम् । वैश्यायाम् ॥ कुनोत्थथा
 म । षूज् पभिषेहे । सुजीदोषं
 सेतन ॥ यद्वा । सवनम् • सू
 यते वा । षूड् प्राशिगर्भविमोचने
 भाविकर्मणिक्त् । स्वादयभोदित

सूप .

इतिनिष्ठानत्वम् ॥
 वनु ० । पु० पुत्रे ॥ वनुषि ॥ धर्षे ।
 रथी ॥ सूयते । षूड् प्राशिप्रसवे ।
 सुव किदितिनु ॥ स्त्री० कन्या
 याम् ।
 सून् । स्त्री० कन्यायाम् ॥
 सून्तम् । न० प्रियसञ्चोत्ती । सख्य
 प्रियवाक्के । इन्द्रीभवानितिप्रिय
 म् • नसख्यम् । काचोभवानिति
 सख्यम् • नप्रियम् ॥ मङ्गले । सु
 छुनृत्त्यन्वनेन । नृती० । चञ्च
 का । अन्ये वामपीतिदोषं ; ॥
 त्रि० तद्वति ।
 वनृता । स्त्री० प्रियसख्येवचसि । क
 ती । कतक्षसूनृतावाचोच्छ्रुते ॥
 सून्माद । त्रि० उन्मत्ते ॥
 सून्माद । त्रि० उन्मन्दिषी । उन्मा
 स्ते । उन्मादरीगविभिर्दे ॥ सु०
 पतिमयितउन्मादोऽस्त्र । लोपसर्ग
 त्वान्मदेर्षञ् ॥
 सूप ० । पु० सूदे ॥ भाण्डे । व्यञ्ज
 ने । दाक्याम् ॥ यथा । दक्षितस्तु
 शमीधान्य दाक्षिर्दाक्षीचिथामुमे ।
 दाक्षीतुसक्षिषीसिवाजयवाद्दंकादि
 इभि । स युक्तासूपनाचोक्तात्
 काय्यक्तेतद्दुवाचय ॥ सूपोविष्टस्य
 क्षीरस्य शीतस्तुसविशेषत । नि
 स्तुषीभृष्टसिच सजाघव सुतराव
 जित् ॥ शीभनावापोऽस्त्रिन् । कष्य

सूपधूपनम्

पूरित्वा । कुमुद्युभ्यश्चेत्यपचतउ
त् ॥ ऊर्द्वीरित्वादीर्घनिर्देशा
दन्यथाप्युदित्वा । यद्वा । सव
तिरसम् । पुपसवादी । सुश्रुभ्या
निश्चेतिपीदीर्घश्च ॥

सूपकार । पु० पाककर्त्तरि । अ
ज्ञवे । आराजिकी । औदनिकी ॥
तल्लक्षणे यथा । इङ्गिताकारतत्त्व
ज्ञोबलवान्मिष्टपाचक । शूरश्च
कठिनश्चैवसूपकार सचच्यते ।
अपिच । पितृपैतामहादश्च । या
स्त्रज्ञोमिष्टपाचकः । शौचयुक्ती
थभक्तश्चसूपकार सचच्यते ॥ भवे
युद्धामिका स्निग्धा सूपकारा
प्रमागता । धृतीष्णीषाश्चशुच
यस्तथात्रैव्यवस्थिता ॥ अन्धोपित
थयिकेचिश्चरन्तिपरिचारकाः । तेपि
चैवविधाएवतदध्यक्षोपितादृशङ्क
ति ॥ सूपकरोति । क्त० । क
मंश्लण् ॥ शृदपाक्षीपजीविनि ॥
सूपकारपति । पु० पाचकस्यध्यक्षे
तल्लक्षणे यथा । सूपकारपतिस्तत्र
प्राथम्येद्यगुणान्वितः । तत्तद्व्य
ञ्जनतस्वज्ञस्तजतुप्राशनतत्त्वर । जी
वनजीवनामन्न तद्गुण विधिपाचि
तम् । तदेवाविधिनाभुक्त परिष्ठा
नेविधिपमम् ॥ सूपकाराणां
ऋति ॥

सूपधूपनम् । न० हिङ्गुनि ॥

सूरि

सूपपर्णी । स्त्री० मृद्गपर्णाम् ॥
सूपश्रीष्ट । पु० मृद्गे ॥
सुपाङ्गम् । न० हिङ्गुनि ॥
सुष्य । पु० वेदजे । शमौधान्ये ॥
सूमम् । न० पु० क्षीरे ॥ नभसि
॥ सूते । षूङ्प्रोणिगर्भविमिष
ने । सुधतेवा । षूङ्प्रोणिप्रसवे
। इषियुधोधिदसिष्ट्याधूसूभ्योम
क् ॥ पु० चन्द्रे ॥

सूर । पु० सूर्ये । रबी ॥ सुवति
श्रेयतिकर्मणिस्त्रीकाम् । सूप्रेर
णे । सुसूधागूधिभ्यः क्तान् ॥
यादवे । वसुदेवजनके । वृत्ताहं
त्पितृविशिषि ॥

सूरण । पु० अर्थीर्णे । शूरणे ।
कन्दे ॥ चर्यते । चुरीहि साकाम
। बहुलमन्यवापीतियुच् । कर्त्त
रित्युङ्वा ॥ बाहुलिसूरण ना
द्यात् ।

चरत । वि० कृपालौ ॥ सुष्टुरम
ते । रम० । ता । बाहुलकात्
पूर्वपदक्षदीर्घ ॥ सूरैर्काङ्क्षत
पतिवा । ङ ॥ उपमान्ते ॥ सौ
रमे । क्षीरमे । पूर्वपदक्षदीर्घ
। कित्त्वादनुनासिकलोप ॥

चरसूत । पु० अक्षये । गहडा
यस्य ॥ चरक्षरवे चत सारथि ॥
सूरि । पु० क्षीरे ॥ पण्डिते । सङ्
ख्यायति ॥ सूते । सूयतेवा । षू

सूर्यी

सूर्याभिनर्भविमोचने । प्राणिसस्रवे
 वा । सूर्ये क्रि० ॥ यादवे ॥ सूर्ये ॥
 सूर्ये । पु० पण्डिते । विदुषि ॥ सूर्ये
 र । सूर्योऽस्यु पाश्र्वात्वाऽस्य । य
 तद्वनिठनावितीनि ॥ न० धूमि ।
 सूर्ये । स्त्री० कुन्त्याम् । पृथायाम् ॥
 सूर्यस्यस्त्री । पुथोगादितिडीष ।
 सूर्यतिथ्यागस्येतिथ्येषां ॥ रा
 जसर्वपे । राजिकायाम् ॥
 सूर्यस्यम् । न० यादरे ॥ सूर्यसा
 दरे । ल्युट् ॥
 सूर्यस्य । पु० माषि ॥
 सूर्यस्य । पु० प्रसूतोऽने ॥ शिथित
 भाजने ॥ कुम्भपरिमाणे । द्रोणव
 यपरिमाणे । इतिशेषकपरिभाषा
 । ससंसि । सगतौ । सशुभ्याम्
 उच्चैतिदवापादीस्यपाठात्प ॥
 सूर्यस्यस्त्री । स्त्री० रावणस्यभगिन्या
 म् ॥ सूर्यस्येशितभाजनम् । नख
 विदूषणे । सूर्यस्येशितभाजने
 नयसादिसत्क्रियानखयतिदूषयती
 तिसूर्यस्यस्त्री ॥
 सूर्यस्यपत्नी । स्त्री० सुहृपण्याम् ॥ पू
 र्वपदादितिथत्त्वम् ।
 सूर्यस्यपत्नीम् । न० तीर्थविशिषि । राम
 तीर्थे ॥
 सूर्यस्य । स्त्री० अथः प्रतिमायाम् ॥
 शोभनाजस्यम् । बहुश्रीहिर्वा । स
 र्वसौक्तिप्रयादिति० गौरादित्वाहा

सूर्यकान्त

डीष ॥ सूर्यी ज्वलन्तीमादिहो
 न्मृत्तवेगुरुत्पग ॥
 सूर्यस्य । पु० अर्कपर्ये ॥ सूर्ये । अ
 यंमृषि । आदित्ये । तपने । स
 वितरि । रशौ ॥ अक्षद्व्यादिभि
 पूजोक्तावराहपुराणे । यथा । उ
 दयान्नि । सत सद्यस्तुभक्त्या नरो
 विज । दध्यक्षताङ्गनिभिसुत्तस
 मि पूजयेच्छुचि । तस्यभासप्र
 पन्नस्याशुभ यत्ससुपाङ्गितम ।
 तत्क्षणादेवनिर्दग्ध भस्मीभवतित
 स्थतदिति ॥ रश्मौनाप्रानानारसा
 नासुस्त्रीकरणात्सूर्ये ॥ यथा ।
 सरस्यकाशि । स० । कर्त्तरिक्वप्
 । निपातनादुत्त्वम् । तस्यपरत्त्वा
 क्लिप्तितदीष ॥ यथा । सुवति०
 कर्मसिक्तिक प्रेरयति । पूषेरणे
 । कर्त्तरिक्वप् । निपातनात्क्व
 पोरुडागमः । उभयचराजसूर्यसूर्ये
 स्यादिनानिपातनम् ॥ सतेजस्य
 तिसर्वजगदितिना । पूषे प्राणि
 गर्भविमोचने । पूषेन्नपाननम्
 सर्वावभासके ॥ पूषेमासीषन्दे
 ॥ यथा । परीतन्तुदिवाप्रोक्तविपरो
 तन्तुसर्वरी । पूषेमासीगतसन्द
 स्येद्वल्लभिधीयतइति ॥
 सूर्यकान्त । पु० अग्निमयी ।
 अग्निगर्भे । सूर्यमण्डले । सूर्यस्य
 नि । पुष्पद्वयविशिषि । सूर्यमण्डले

सूर्यग्रहणम्

। पुष्परक्ते । पचत्पुटे ॥ स्फ
टिके । सूर्यं कान्तोऽस्य ॥
सूर्यं कान्ति । स्त्री० पुष्पविशेषि ॥
यथा । सूर्यं कान्तिकान्तमवर्णाभोद्
पर्यायद्वयपीतिशब्दचन्द्रिका ॥ च
यं द्युती ॥

सूर्यं काल । पु० दिने ॥
सूर्यं कालानलवक्रम् । न० खरोदय
प्रसिद्धे मानवानां शुभाशुभज्ञानार्थं
न नक्षत्रघटितवक्रविशेषि ॥ विवा
दे यस्मिन् बुद्धेरो गार्थं गमनेतथा ॥
पर्यं कालानलवक्रं ज्ञातव्यन्तुप्रयत्न
त ॥

सूर्यं घटम् । न० सिहराणी ॥ अ
बाहकाखिदाम । यश्चाननाख्यो
हियथेभक्ते पश्चाननाख्ये । स्तथा
भक्ते । एन हरि प्राणयितु च
ने कृत्ततदिष्ये तदगारमाखीरि-
ति ॥ सूर्यं छगृहम् ॥

सूर्यं घटम् । पु० सूर्योपराने । सूर्यं
घटम् ॥ यथा । सूर्यं घटम् । च
यं घादेसि। मेसिमयही भवेत् । च
छामिपरर योगज्ञानत्तफन स्य
राम् ॥

सूर्यं ग्रहणम् । न० सूर्योपराने ॥ त
त्कारणम् । कर्षणपुराणे । सूर्ये
नृहीद्वारागस्तुमीकच्छाययाभवे
त् । अतो न्ययोस्तघोरिवम्यासथी
वकारणम् ॥ यासमी। चोतुजायते

सूर्यभक्त

तथात पूर्वपश्चिमी । तत्रपुण्य
फलाहाग । कृतीराहे। सुदिष्णुने
ति ॥

सूर्यं ज पु० यमे । पितृपत्नी ॥
यने घरे ॥ सुयोवशावरे ॥ क
थे । कृत्वात्मजे ॥ सूर्यं ज्जात
। जनी० । उ ॥

सूर्यं जा । स्त्री० कालिन्द्याम् ।
यमुनायाम् ॥

सूर्यं तनय । पं० यमे ॥ यनिघटे ॥
कथे ॥ सुर इवानरे ॥

सूर्यं तनया । स्त्री० कालिन्द्याम् । य
मुनायाम् ॥ यस्मयत्तनया

सूर्यं तीर्थम् । न० तीर्थं विशिषे ।
पर्यं पत्र । पु० चर्कपथे । चा

दिष्यपथे ॥ सूर्यं भातितीक्ष्ण
निपर्णानिपचाचिर्षस्य ॥

सूर्यं पुत्र । पु० सूर्यजे सूर्यं
तनये ॥

सूर्यं पुत्री । स्त्री० यमुनायाम् ।
यथा । यमखसनं मस्ते सुयमने

लीकयुजिते । वरदाभवसेनिज
यं पुत्रिननीस्तुते ।

सूर्यं फणिकम् । न० खरोदयोक्तेम
नुशानांसर्वकार्यशुभज्ञापकेवक्रवि
शेषि ॥

सूर्यं वल्ली । स्त्री० चर्कपुष्पिकावृक्षे ॥

सूर्यं भक्त । पु० बभूक्षे ॥ पि०
चर्कपुष्पिके ॥

सूर्योऽर्थान्

सूर्यभक्ता । स्त्री० सुवर्चलायाम् ।
आदित्यभक्तायाम् । हुल् हुल्०
इ० भा० ॥

सूर्यमणि । पु० सूर्यकान्तमणौ ॥
पुष्यवृक्षविशेषे । पचत्पुटे । पुष्प
रत्ने ॥

सूर्यमण्डलम् । न० अर्कविम्बे । सूर्य
मण्डलम् ॥

सूर्यमण्डलमेदौ । पुं० परित्राणि ।
योगिनियस्वरथे ऽभमुखिभूत्वाहृत
स्तम्भिन ॥

सूर्यमता । स्त्री० आदित्यभक्तायाम् ।
सूर्यमुखी । स्त्री० सूरजमुखीतिख्या
तेपुष्पवृक्ष ॥ सूर्यमुख्याहरेत्स्फो
टयानिरुक्त्वाभिषाण्डताम् । अ
र्क इति शेष ॥

सूर्यलोक । पु० सौरभुवने ॥
सूर्यवंश । पु० सूर्यसन्ताने ।
सूर्यसज्जम् । न० कुङ्कुमे ।
सूर्यसारथि । पु० अरथे ।
सूर्यहृदयम् । न० सूर्यसस्तवि
शेषे ॥

सूर्या । स्त्री० सूर्यस्यदेवतायामथो
पिति सूर्यस्यसौदेवता । सूर्या
देवतायाचाप । इन्द्रवारुण्यामो
षधी । विशालायाम् ॥ नबीटा
याम् ।

सूर्यार्घ्यम् । न० सूर्यसम्प्रदान
कार्घ्ये ॥

सूर्येन्दुसङ्गम

सूर्यालोक । पु० आतपे ॥

सूर्यावर्त । पु० हुल् हुल्० इति
प्रसिद्धेक्षुपविशेषे । सुवर्चलायाम्
॥ सूर्यावर्तीविषम्वक्षु । सुलचि
थः इ० गौ० दे० भा० प्र० शा
कविशेषे अक्षयथ अभ्यथा । सा
वर्तीयस्रकरभोवशिर कपिपिप्य
लो । जामातासौक्ताचित्प्रोक्त सूर्या
वर्तसितीऽपरइतिरत्नमाला ॥ बरा
इकालीकथित सूर्यावर्तस्तुशान्दि
कोरितिह रावलीशिवोदीगविशेषे ॥

यथा । सूर्योदययाप्रतिमन्दमन्दम
क्षिभ्रुवसकसमुपैतिगाढम् । वि
बर्द्धतेचाश्रुमतासहैवसूर्यावर्ततोवि
निवर्ततेव ॥ शीतेनशान्ततभते
चक्षिष्टदुष्णेनजन्तु सुखमाप्नुयाद् ॥
। सर्वात्मककष्टतमविकारसूर्याव
र्तसमुदाहरन्ति ॥ सूर्योदयमिति
ब्रह्मोक्तव्यारभ्येतियावत् । सूर्याव
वर्त्तौ । सूर्यस्यघोषगती ॥ इति ॥
सूर्यावर्ता । स्त्री० आदित्यभक्ताया
म् ॥

सूर्यश्मा । पुं० सूर्यकान्तमणौ ।
सूर्यश्च । सूर्यघोषके । सूर्यश्वे
वाताटहरितौसमावितिचकारण्ड
शेषः ।

सूर्यसङ्गम । न० तावत् ॥ पु० अर्क
वृक्षे ॥ वि० सूर्यनामके ॥
सूर्येन्दुसङ्गमः । पु० दथे । अमा

सृका

बलायाम् । सूर्येन्दुसङ्घे तोष
क्लिन । घ ।

सूर्योद । पु० सूर्यास्तकालप्राप्तेऽति
थी । यथा । सूर्योदस्तसम्प्राप्ते
य सूर्येऽस्तकालेऽतिविरतिर्हसच
न्द्र । अप्रयोदोऽतिविः सायसू
र्योदोऽद्विनेधितिमनु । सूर्येण
कठ प्रापित् ॥ अस्तगतसूर्ये ॥
यथा । दिवातिथीतुविमुखे गतियत्
पातक भवेत् । तदेवाष्टगुण विद्या
त्सूर्योदो विमुखे गत्तविष्यपुरो
थम् ॥

सूर्योदय । पु० भागिा प्रकारि । सय
यादेवोभागवती । पञ्चप च ५५ उष
काल सप्तप चा ५० रुषोदय ।
अष्टप च ५८ भवेत्प्रात शेष स
र्योदय स्मृतइति । तत्रययननि
विद्य यथा । सूर्योदयेवास्तमिते च
यादिनविमु चति श्रीरपिचक्रपाथि
नमिति ।

सृक । पु० वाथे ॥ कुमुदे । कौ
रवे । उत्पत्ते । पद्मे वाते । वा
थी । सरति । सस्रतिवा । सृग
ती । सृहभूयधिसुषिभ्य कक् ।
सृकसरथशीलमिति वेदभाष्यम् ॥

सृकण्डु । पु० कण्डुरीगे ॥

सृका । स्त्री० अष्टवत्वारत्नमख्यांमा
कायाम् ॥ अक्षुत्सितायां कर्मम
ख्यांगती ॥ टाप् ।

सृषि

सृकालः । पु० सृगाले ॥

सृकम् । न० सृकषि ॥

सृकणी । न० २ षोष्ठया प्रान्तभा
गी । सृकतिलात्वादि । सृकविस
र्गे । बाहुलकात्कनिन् । अस्त्र
न् ॥ प्रान्तावेष्टकसृकयोद्वस्त्रम
र । षोष्ठ्येतिजाताविकचन ।

सृक ।) न० सृकषि ॥
सृका ।)

सृक्लि । न० सृकषि ॥ इत्वरुपोभ
रतश्च ॥

सृग । पु० भिन्दिपाक्षे ॥ सरति

। सृ० बाहुलकात् । गक ॥

सृगाल । पु० गीमाथी । जम्बुके ।
सिञ्जाल० इ० भा० प्र० मृगध
त्तके ॥ सृजतिमायाम । सृज०
। बाहुलकात्कालन् । न्यङ्का
दि । असृगालातिवा । क । पु
षादरादि । सृगंनलातिवा । पु
र्व्वं वत् । दैवविशेषि ॥

सृडा । स्त्री० सृकायाम् ॥ सृती ।

सृङ् । पु० सृष्टिकर्त्तरि । सृजि

क्रिप ॥ सृजिसृज० इत्यादिरु
पाणि ।

सृजकाक्षर । पु० सजिकाक्षारे ।

सृग्यमान । चि० सकलभूतसङ्घे ।

सृजय । पु० पाण्डवानां सिनापती ।

सृषि । पु० चन्द्र ॥ सूर्ये ॥ वा
थी । सरति । सृ० जनिदेव्या

सूदाकुः

दिवासर्तं क्तिन् ॥ शची । पुं०
 स्त्री० चक्षुषे ॥ सृषिः स्त्रियामि
 खमरः । सृषि . स्यादङ्गुशेषुमा
 नितिष्ठाशान्तरम् । तेषामभयलि
 होधमङ्गुषि ॥ सरतिचन्तरगच्छति
 • भनवावा । सृ० । सृषिभ्यां
 किदितिनि ॥

सृषिका । स्त्री० जालायाम् ॥ संज्ञा
 याकन् ॥

सृषोका । स्त्री० जालायाम् । सर
 ति । सृ० । सत्तर्नुञ्चेति . ईक
 न् ॥

सृत । वि० गते ॥ सृधातो क्त
 प्रश्चयेननिष्पन्न ॥

सृतिः । स्त्री० गमने ॥ मार्गे ॥
 सरन्वनया । सृगतौ । क्तिन् ॥
 सृकाशाम् । कुत्सितार्यामूढजनप्र
 वृत्तायांगतौ ॥

सृत्वा । पुं० विसर्पे ॥ पक्षिष्वि ।
 वृषी ॥ प्रजापती । सरति । सृ०
 । शीङ्गुशीत्यादिनाकनिप । तुक् ॥
 सृत्वर । वि० गमनशीले ॥ सरति
 तच्छील । सृ० इषन्वजिस
 त्तभ्य । वारप् ॥

सृत्वारो । स्त्री० गमनकल्प्याम् ॥
 टिटठेतिङोप् ॥

सृदर । पुं० । सृपे ॥
 सूदाकुः । पुं० शची ॥ शची ॥
 ज्वलने ॥ शमी ॥ प्रतिसूर्यके ॥

सृष्टिप्रदा

दाशान्नावितिष्ठेत् ॥ सरत्थस्य
 यम् । सृ० । सरत्तेदुक्चवेति
 काकुप्रख्य ॥

सृदाकु । स्त्री० नद्याम् ॥
 सृपाठ । पुं० सृपाठ्याम् ।
 सृपाठिका । स्त्री० चक्षुषाम् ॥
 सृपाटो । स्त्री० माने । गौरीदित्वा
 न्ङोष् ॥ रक्तधारोद्याम् ।

सृप्तः । वि० गते । प्रविष्टे ॥
 सृप्यथाय । वि० पथ्यमाने ॥ सृ
 प्यमाय पथीयस्मिन्पतन्त्युपरिगा
 खगा ॥

सृप्र । पुं० चन्द्रे । निशाकरे ॥
 सप्रति । सृप्रसृगतौ । स्फोयि
 तश्चिषश्चिषकीत्यादिनारक् ।
 सृमर । पुं० सृगविशेषे ॥ यस्य
 नीलबाले कान्ताकचसाहाय्य
 क्लियते . सचमहिषाकृतिर्भवति ।
 सरथशील । सृगतौ । सृचस्यद
 व्तरच् ।

सृष्टः । वि० निर्माते । रचिते
 । युक्ते ॥ निश्चिते ॥ प्रचुरे ।
 प्राण्ये । भूषिते ॥ सुक्ते । त्यक्ते
 । सज्जनम् । सृज् । भाषेत् ॥
 सृष्टि । स्त्री० सर्गे । निर्माणे । नि
 मितौ ॥ स्वभावे । त्यागे ॥
 सख्यवम् । सृज् . क्तिन् । सृ
 ज्यतेइतिक्त्वाश्चिवाक्त्तिन् ॥

सृष्टिप्रदा । स्त्री० शर्मदाशोचुपे ।

सितिका

से । खो . प्रयुक्तभार्यायाम् । इ
 नाकाभिनसहवर्तमाना । वापस
 जर्नरुतिस ।
 सेक । पु . सेवने । घारे । सेव
 नर्मे । षिच . । घञ् अभिषेके ।
 सेकद्रोणी । खो . सेकपात्रे । सेक
 स्थ . सेकायवाद्रोणी ।
 सेकपात्रम् । न . सेकद्रोण्याम् । सेव
 ने । नौस्यजलनिस्सारणपात्रे ॥
 येननाभोजलसुदुधियते । सि उ
 नी . इ . गौ . भा . ॥ सेकस्थपा
 त्रम् ॥
 सेकभाजनम् । न . सेकपात्रे । सेक
 स्थभाजनम् ।
 सेकिसम् । न . मूलके ।
 सेक्ता । पु . भर्त्सरि । षि . सेचन
 कर्त्तरि । सिञ्चति । षिच . ।
 लृच् ॥
 सेकत्रम् । न . सेकपात्रे । सिञ्चतेऽ
 नेन । षिचक्षरणे । दास्त्रीशसयुयु
 जितकरणे छन् ।
 सेचक । पु . सेधे । षि . सेक्तरि ।
 सिञ्चति । षिच . । श्वल् ।
 सेचनम् । न . सेकपात्रे ॥ चरणे ॥
 सेके । सिञ्चतेऽनेन । षिच . । क
 रणेति ल्युट् ॥ रचणे ॥
 सेट् । पु . चेलाने । लतोपनसे ।
 गौडुव्यायाम् ॥
 सेतिका । खो . अयाध्यायाम् ॥

सेतुबन्ध

सेतु . । पु . आली । व्यवस्थापके ।
 अक्षदृढोच्चमखेददलोचमिति
 व्यवस्थाहेतौमृदादिमये । डौली .
 मैड . भिडली . इ . भा . प्र . ।
 पिण्डले । सस्यार्थजलधारणे ।
 उदकसन्तानस्यविधातरि । जलव
 न्धे । सद्यरे । वन्ध . इ . भा . प्र .
 पुन . इ . भा . प्र . नदीसङ्क्रमे
 । सांकी . इ . गौ . भा . ॥ सेतो
 ह्येविध्यसुक्तनारदेन । सेतुषुद्विवि
 धेऽज्ञेय . खियो . न्यस्तथेष्व । तौ
 यप्रवर्त्तनात्खियो . वन्ध . स्थातुत
 न्निवर्त्तनादिति ॥ धर्मनर्यादाया
 म् । शस्त्रीयनियमे ॥ मर्यादाया
 म् ॥ कुमारकी . वरुणवृद्धे ॥ मन्त्र
 विशिषे । सिनाति . सीयतेवा ।
 षिञ् बन्धने सितनीशितुन । ति
 तुञ्चेति लैट् ॥
 सेतुक । पु . वरुणद्रुमे ॥
 सेतुबन्ध । पु . लङ्गागमनार्थश्रीरा
 मकृतसमुद्रबन्धनसेतो । समुद्रारी
 । आनिबन्धे । सेतुबन्धनेशुद्धिमा
 हकालिदास । सवारिधारीधतमी
 शत रक्तालघुभ्रवाधेऽजभाषवास
 रान् । यमार्यभार्यास्तुजितौ
 निराकुलानुबन्धविद्याज्ञवसेतुबन्ध
 ने । पादेशुभातपञ्चतुपञ्चचांशिस
 सोदरेषुपरांशकेषु . । पादेस
 दापञ्चमिता ; परस्मिन्सारावरा .

सेनायग

सितुस मूर्द्धसस्था ॥ लग्नशुद्धिमा
 व, लियेतिमीताबुदिभिनियेऽस्त्रिणि
 द्विपु सिलम्नेससदम्बरायने । अतु
 छयेविक्रमवैरिलाभगैरसाधुभि ।
 सितुनिबन्धनश्रयै ॥ इति १६ अ
 ध्याय ॥

सितुमेदी । पु० दन्तीवृक्षे ॥

सितुवृक्ष । पु० बरुषद्रुमे ॥

सिबम् । न० बन्धनद्रव्ये । निगळे ।
 वैडोद् । भा० प्र० ॥ सीयतीऽनेन
 । पिञ्चबन्धने । दास्योशसतिकर
 षेष्टम् ॥

सिद्विबाम् । पि० निषण्णे । षट् ।
 । भाषायासद्वेषमुशुबद्धति । लिट्
 क्कलादेश लिटिधातौरितिद्विस्वे
 • अतएकहल्भ्यद्धति । एत्वा
 भ्यासलोपौ । इट् ॥ स्त्रियासुगित
 ष्टे लिङ्गोपि० बसौरितिसम्प्रसार
 षे वलादित्वाऽभाषाई ट् । सि-
 द्दुषो ॥

सिदु । पु० नाटास्त्रे । राजतेभिषे ।
 तरम्बुजी ॥

सिना । स्त्री० ध्वजिन्याम् । वाङ्मिन्या
 न् । पूतनायाम् । सैन्ये वृत्ता
 हंन्मातरि ॥ सिनीति । पिञ्च०
 । कृष्टकृसिद्धान्धनिस्त्रपिभ्योनिदि
 गिनन् । टाप् ॥ सहद्वनेनस्त्रानि
 नावा ॥

सेनायग । पु० सेनापती ॥ सेनाया

सेनापति .

अयेगच्छतिगन्तु० । डः ॥

सेनायवी । पु० सेनायेसरे ॥

सेनाङ्गम् । न० इत्यादिचतुर्षु ॥ ते
 यथा । इत्यखरयपादात् सेनाङ्ग
 स्थाञ्चतुष्टयमिति ॥ अच० नाविका
 टविकादीनांपदातावन्तर्भाव । नौ
 कानारथेष्वन्तर्भाव । मदिषादीनां
 गजाश्वेन्तर्भाव । सेनायापङ्गम् ।

सेनानायक । पु० बलाध्यक्षे । से
 नापतिदशकस्यैकस्मिन्पत्न्यौ ॥

सेनानिवेश । पु० शिविरे ॥

सेनानी । पु० अग्निभुवि । गुहे ।
 कात्तिकेये । सेनापतौ ॥ पूतना
 धिषे ॥ सेनाभवति । षीञ्च० ।
 सस्त्रुद्विषेतिक्विप ॥

सेनानुकारी । पु० सेनायगे ॥ सेना
 मनुपसाङ्गानिकरोति । । अन्ति० ॥

सेनापति । पु० सैन्यपि । वाङ्मिनी
 पतौ । पत्तिदशकस्यैक पति ।
 सेनापतिरुच्यते । तल्लक्षण यथा ।
 कुलीन शीलसम्पन्नोधनुर्वेदवि
 शारद । इस्त्रिभिश्चाश्विश्चासु
 कुशल श्लक्ष्णभाषण ॥ निमित्त
 मकुनञ्जानेवेतापैवचिकित्सते ।
 कृतञ्ज कर्मणांशुरसथाक्तेमसहो
 ष्टुञ्ज । अङ्कतस्त्रविधानञ्ज फ
 ल्वासारविशेषवित् । राज्ञासेनाप
 ति, कार्त्वीराज्ञाय चपिरीयवेति
 माख्येराजधर्म ॥ कात्तिकेये ।

सैर

महासिने । षडानने । गुहे । स्क
न्दे । सिनाया वाहिन्या । प
ति ॥

सैनामुखम् । न० तिस्रसुपत्तिषु ॥ य
था । एकेभै करयात्यश्वापत्ति । प
ञ्चपदातिका । पञ्चद्वैस्त्रिगुणै
सर्वै । क्रमादाख्यायथोत्तरम् ॥
सैनामुख गुल्मगणौवाहिनीपृतना
चम् । अनौकिनीदशानौकिन्य
चौहिणीति । सैनसैनामुखे । इ
भा । षि ३ । रथा ३ । अश्वत्ता
६ । पदातय पञ्चदश समस्तस
क ख्यथा ३० भवन्ति । एतत्परि
माणपरिमितासैनासैनामुखमुच्य
ते । सिनायामुखमुपक्रमः ॥

सैनारक्ष । पुं० सैनिके । प्रहरिका
दौ । पहरिया । इ० भा० प्र० ।
सैनारक्षति । रक्षपालने । कर्म
व्ययम् ॥

सैनिका स्त्री० वर्षद्वसविशेषे ॥ हा
रशङ्खकुण्डलीनमण्डितायाप्रथे
धरेषवीणयाङ्किता । रूपनूपुरेण
चापिदुर्लभासैनिकामुजङ्गराज
वहभा ॥ यथा । सायुधाटवाहुरा
जिमण्डितरत्नबीजरत्नपानपण्डि
ता । अखण्डमुण्डशुभादम्बखण्डिका
मङ्गलानिनाददातुचण्डिका ॥

सैपुरम् । न० बाहीकयामविशेषे ।
सैर । पुं० तुल्यपरिशिष्यतद्वाली

सैवनम्

कप्रसिद्धस ज्ञयाविख्यातैधान्यमा
नविशेषे ॥ यथा । पादेननद्यायक
तुल्यटङ्कैर्दिसप्ततुल्यै । कथितोच
सैरद्वितिलोकावती ॥

सैराह । पुं० पीयूषवर्णाश्वे ॥ सतु
दुग्धवच्छैतवर्णा । इ० इमच
न्द ॥

सैव । पुं० सौवने । सैवते । सैव
पचाद्यच ॥ न० सैविवदरे ॥ य
था । मृष्टिप्रमाण वदरंसेवमाहु
भिषग्वरा । सेवसमोरपित्तघ्न
वृहण्यकफकृद्गु । रसेपाकीचमधु
रशिशिरहचिशुककतु ॥

सैवक । पुं० प्रसैवे । वि० अ
नुजीविनिपरिकर्मणि । परिकरे
। मृत्ये । सैवाकर्त्तरि ॥ अिग्ध
स्थिरसबलवानसैवार्यासैवकीमत
॥ असाप्रभुसन्निधौप्रश्नकरण्यमस्य
यथा ॥ किङ्कर । किङ्करोवापिस
वंधाप्रष्टुमोड्डरम् । योयससैवा
निरत सकंपुच्छतित विना ॥
सैवते । सैवसैवने खलु ॥

सैवकालु । पुं० दुग्धपुच्छग्राम् ।
निशाभङ्गायाम् । दुग्धपेया । इ०
गौ० भा० प्र० वृत्ते ॥

सैवती । स्त्री० कुमारीम् । भङ्गे
ष्टावर्ग । तद्व्याम् ॥

सैवनम् । न० जपास्ती । चित्तानु
वृत्तौ । सैवनायाम् ॥ सूच्यादि

सेवि

नावस्त्रादिसीवने । कृती । पि
बुतन्तुसन्तानि ल्युट् । सेवसीव
नेवा ।

सेवना । स्त्री० परिचर्यायाम् । सेवा
याम् ।

सेवनी । स्त्री० सूच्याम् । शरीरावय
वसयोगविशेषि । यथा । सेवन्य
सप्रतासान्तुभवेयु पञ्चमशके ।
एकाशिकासिद्धिद्वयामेकाविषेज्ञ
ता क्वचिदितिभावप्रकाश ।

सेवन्ती । स्त्री० शतपठ्याम् ।

सेवा । स्त्री० । सेवने । भक्तौ । से
व्यचिज्ञानुवृत्तौ । सर्वभावेनसेव्या
नुकूलकारितायाम् । श्लेषतौ । वि
तनयश्लेषेनाज्ञाकरणसेवेतिव्याख्या
तार । सेवातुदीनहाष्टसन्दर्भान्
स्वामितर्जनोचक्रियादिधर्मयो
गात् । शुनइशक्तिर्भरति । ब्राह्मणे
नसानकार्या । सेवाश्लेषचिराख्या
तातस्वार्थापरिवर्ष्येदितिमनुष्य
नात् । सेवनम् । सेव । गुरोश्च
लङ् । टाप् । सेवनमोराधन
मुपभोगशाश्रयणाञ्चेति । यथाविष्णु
सेवते । सुखसेवते । तोर्यसेवतेसा
धुरिति । परस्मैपदपञ्चतु । नीच
सम्बन्धमपिसेवतिनीचएव । स्वाधी
नेविभवेप्यहोनरपतिसेवतिक्रिमा
निन । इत्याद्युदाहरन्ति ।

सेवि । न० सेवे । सेविते । सुष्टि

सेहली

प्रमाणवदरे ।

सेविका । स्त्री० दुग्धपक्वाल्पपिष्टके ।
सिमज्जो० सेवी० इ० भाषा० प्र०
॥ यथा । समितावर्त्तिका क्वा
स्वासुसूक्ष्मायवसद्भिभा । शुष्का
चीरेणससाध्या भोज्याघृतसिता
न्विता । सेविकातर्पणी बह्या
गुर्वीपित्तानिलापहा । याहिथी
सन्धिक्रद्गुच्याताखदेज्ञातिमाच
या ।

सेविकामोदक । पु० लडुकविशि
षि । सेवकालङ् । इ० भा० प्र० ।
तत्प्रक्रियायथा । घृताढ्ययासमि
तथाक्त्वासूत्राणितानितु । नि
पुणोभर्जयेदाण्ये खण्डपाकिनयोज
येत् । युक्तोन्मीदकान्कुर्यात्तेगु
णैर्मठकायथा ।

सेवितम् । न० सेविवदरे । सेवफले
॥ चि० समुपासितेगुर्वादी । बरि
वसिते । चनुष्ठिते । उपभुक्ते ।
चाप्रिते ।

सेव्य । पु० अश्वत्यवृक्षे ॥ हि
अलद्रुमे । न० उग्रीरे । वीरण
मूले ॥ पि० सेवाह् । सेवि
तुमह् । सेवसीवने । य्यत् ।

सेव्या । स्त्री० वृन्दावृक्षे ।

सेह । चि० सिहसम्बन्धिनि । सि
हस्याऽयम् । षण् ।

सेहली । स्त्री० सिहपिप्पल्याम् ।

सैन पत्न्यम्

सपदगङ्गायाम् । कुम्भ्याम् ॥
 चि० सि हलहीपजे ॥
 सैहक । पु० राही ॥ इ० श०
 र० बली ॥
 सैहिकीय । पु० विधुतुदे । राही ।
 खर्भानी । सिहिकायापत्न्यम् ।
 ठक ।
 सैकतम् । न० व लुकामयतटे । सि
 कतामये । चि० सिकतामये । सि
 कतापति । सिकतिले । सिकता ।
 सन्त्यऽस्मिन् । सिकताशर्कराभ्या
 स्सृतिमत्त्वर्थेऽण् ॥ सिकतीववा ।
 शर्कराद्यण् ।
 सैकतिषा । पु० सञ्जलि ॥ क्षपण
 की । न० दान्ठ्याजायाम् ॥ मङ्ग
 लसूत्रे ॥ चि० भ्रान्तिपीविनि ।
 सन्देहजीविनि ।
 सैकतेष्टन । न० अद्रुके । चि०
 सैकतिलप्रिये ।
 सैतवाहिनी । स्त्री० नदीदिग्नि । वा
 हुदायाम् ॥ सितानिवाहनानियस्या
 र्जुनस्य० तस्ययम् । तस्येदमित्यथि
 टिट्टेतिङ्गीप् ॥ यदा सितस्य र्जु
 नस्येयसैतो । सैतीवासीवाहनौ
 नदीषु ॥
 सैवान्तिक । चि० सिद्धान्तरे ॥
 सैनापत्न्यम् । न० सेनापते कर्म
 णि ॥ पत्न्यन्तपुरोहितादिभ्योय
 क् ॥ यदा । दिक्दिक्त्वादिक्

सैन्धी

पत्न्यन्तरपदाण्य ॥ सेनापतिस
 म्बन्धिनि ॥ सेनापते कर्म०
 सेनापतेरिदवा ॥
 सैनिक । पु० सेनारक्षे । प्रहरका
 दौ ॥ सेनारक्षति । रक्षतीति
 ठक् ॥ सैन्ये । सेनावासमवते ॥
 सेनासमवैति । सेनायावैतिष्योऽ
 भावे० ठक् ॥
 सैन्धव । पु० जयद्रथनृपे ॥ सिन्धु
 देशजाश्वे ॥ सिन्धुरभिज्जनीष्य ।
 सिन्ध्वादिस्त्वाद्घ् ॥ पु० न० ल
 षणोत्तमे । माण्डिमन्ये । सिन्धु जी
 ॥ अरु गुणायथा । सैन्धवलवण
 खदुदौपनपाचनलघु । क्षिप्ररु
 च्याहिमवृष्य सूक्ष्मनेत्य चिदोषहंत
 । सैन्धवद्विधिक्षेयसितरत्नामिति
 क्रमात् । रसवीर्यविपाक्षिषुमुषा
 द्य कथितसितम् ॥ अपिच ।
 पूर्वाहणकालेवाश्वानांप्रायशोलाय
 णहितम् । शूलानाहविन्ध्वल
 वण सैन्धववरम् । चि० सन्धुदेश
 भवे । सिन्धुकी ॥ सिन्धुबुजातो
 भनीश ॥ कच्छादिभ्यश्चैत्यथ ।
 अणञ्जीवितवा ॥ पु० सिन्धुदेशे ॥
 स्वार्थेऽण् । लङ्काप्रदेशमारभ्यमका
 न्तपरमेश्वरि, सैन्धवास्थीमहादेश
 पर्वतेतिष्ठतिप्रिये ॥
 सैन्धी । स्त्री० तालादिमद्ये, हाता
 याम् ॥ सैन्धीशीताकपायाऽपि

सैरिक्क :

सदाहविनाशिनो । वातदाराजनि
 वंष्टे नरसिंहिनवर्षिता ।
 सैन्यम् । न० वक्षि । सेनायाम् । से
 नैव । चतुर्वर्षादित्वात्प्यञ् । पि०
 सेनासमवेति । सैनिके । सेनासम
 वेति । सेनायावेतिव्य । । सेना-
 यासमवेतायेसैन्यास्तौ सैनिकाश्चते
 इत्यमर । त्रिजितहस्त्यश्चरयपा
 दातसेना० तत्रयेसमवेताएकदेशी
 भूतास्तौ सैन्या । सैनिकाश्च ।
 सैन्यनियामिका । स्त्री० चक्रयइत्या
 म् । निरवाइतिवस्थाववनभाषा ।
 सैन्यपृष्ठम् । न० प्रतियदि । यथस्थि
 तीराजाखसैन्यप्रतिपृष्टाति ।
 सैरन्धी । स्त्री० सैरन्ध्राम् । सौरधर
 ति । धृञ्० । मूलविभुजादिस्त्वा
 त्क । बाहुलकादलुक । सौरन्ध्र
 श्येयम् । तथेदमित्यच् । शिल्प
 करणत्कर्मकस्त्रीवत् ॥ यदा ।
 सौर स्वाच्छन्द्य धरति । प्राग्व
 त्क । पृषादरादि । । गौरादि
 चतु षट्कलाभिज्ञाशीलरूपादि
 सेवनी । प्रसाधनोपचारज्ञासौर
 न्धीपरिकीर्त्ताइतिक्वाच्य ॥ द्वौ
 पद्याम् ।
 सैरिक्क । पुं० हासिके० वषि । काङ्
 शिके । पि० सौरसम्बन्धिनि । सी
 रेचश्चर्त्तति । सेनदोव्यतिखनतीति
 इक् सौरखेदंवा । इलसीराइक् ।

सैरीय

सैरिन्ध्र । पुं० वागुरावृत्तो० सङ्कीर्ण
 काच्यन्तरे ॥ यथाहमनु । प्रसाध
 नोपचारज्ञमदास दासजीवनम् ।
 सैरिध्रवागुरावृत्ति सूतेदसुरयो
 गवे० वृत्ति ।
 सैरिन्धी । स्त्री० सैरन्ध्राम् । परवे
 श्मस्यशिल्पज्ञात्सुशस्त्रियाम् ॥ सै
 रन्धीपरवेश्मस्यशिल्पकारि
 केत्यमर । । चतुष्पष्टिकलाभिज्ञा
 शीलरूपादिसेविनी । प्रसाधनोप
 चारज्ञासैरन्धीपरिकीर्त्तितेतिक्वा
 च्य ॥ यथासङ्करसम्भूतस्त्रियाम् ॥
 महत्सिकावाम् ॥ द्वौपद्याम् । नि
 त्यधीवनायाम् । याज्ञसैन्याम् ॥
 सौर धरति । धृञ्० । मूलविभुजा
 दिस्त्वात्क । बाहुलकादलुक ।
 सौरन्ध्र श्येयम् । तथेदमित्यच् ।
 शिल्पकरणात्कर्मकस्त्रीवत् । पृषा
 दरादि ॥ यदा । सौर स्वाच्छन्द्य
 धरति । प्राग्वत्क । पृषादरा
 दि । गौरादिश्च ।
 सैरिम । पुं० लुकायि । मङ्गिके ।
 कासरे । सीरीऽस्त्येषाम् । यत
 इति । सीरिषां कर्मकाथासिभ
 इव । शकन्त्यादि । प्रचाद्यच् ॥
 यदा । सौरस्यसूर्यसङ्गमभूव० पुन
 बाहुलकात् । पूर्ववत् । शकामव
 नि । स्वर्गे ॥
 सैरीय । पुं० शिल्पज्ञाम् ॥ सैरीय

सौत्प्रास .

ष : । तचभवद्वृत्तम् । कर्ष' ।
 सैरेभव । इवाच्य ॥ सैरीय ।
 कफवातहृत् ॥
 सैरीयक' । पुं० भिष्ट्याम् ॥ सत्रा
 याकम् ॥
 सैरेय । पुं० भिष्ट्याम् ॥ सैरेभ
 व । नद्यादिभ्योठक ॥
 सैरेयक । पुं० भिष्ट्याम् ॥ सैरेय
 शब्दात्सत्रायाकम् ॥ अस्मृणाय
 या । सैरेय कुष्ठवातास्रकफकण्डु
 विषापह । तिक्तीण्योमधुरोदन्त्य
 सुस्निग्ध केशरञ्जन' ॥ इति ॥
 सैवाकम् । न० सैवासी ॥
 सौठ । वि० चानो । सविष्ठी ।
 सद्यतेस्य । षडमर्षणे । क' । स
 द्विवहीरोदवर्षण' ॥
 सौठा । वि० तितिक्षासयुक्ते । सहित
 रि । शक्ते ॥ सहते । षडमर्षणे ।
 षडुल्लुखावितिहृत् ॥
 सौत्कण्ड । वि० उत्कण्डायुक्ते ।
 उत्के । उन्नमसि ॥
 सौत्प्रास । पुं० सशब्दहाके । चा
 च्चुरितके । श्यादाच्चुरितकहा-
 स' सौत्प्रासवृत्तमर ॥ उत्प्रा
 सनम् । असुर्षोपणे । असुगति
 दीपञ्जादानेषुवा । चञ् । उत्सहि
 त' सौत्प्रास : । उत्प्रासिनाधिक्ये
 ऋषेपणेनवासहित सौत्प्रास' ॥
 न० सौत्, ठनि । प्रियवाक्ये ॥

सौपकरव .

सौदक' । पुं० पिण्डप्रदातारंघुरुष
 मारम्यदशमपुरुषान्तेषु ॥ यथा ।
 पिण्डदात्सप्तपुरुषा सपिण्डोक्त
 धिता । प्रिये । सौदकादशमान्ता ।
 क्षुत्त' केशलगोचजाइति ॥
 सौदय । वि० उदयेनसहवर्तमानि
 द्वियुक्ते । लाभसमेत इ० भाषा ॥
 सौदर । पुं० सहीदरे ॥ सहउ
 दरेषवर्तते । वीपसर्जनस्येति स
 । सहसमानमुदरवर्षेतिवा ॥ ल
 न्ना तृतीयस्थानि ॥
 सौदरा । स्त्री० सहीदरायांभिन्या
 न् । टाप् ॥
 सौदर्य' । पुं० समानादये' । सग
 र्भ्ये । सही । समानेउदरेमयि
 त स्थित' । सौदराश्च । वि
 भाषादरे' इतिसमानस्यस' ॥
 सौमहः । पुं० लशुने ॥ इ० श०
 र० लो ।
 सौम्नाद । वि० उत्कण्डायुक्ते । सौम्ना
 दे । सहीन्म देनवर्तते । वीपसर्ज
 नस्य ॥
 सौपकरव' । वि० उपकरणेनसह
 वर्तमानि । उपकरवविशिष्टे ॥
 सौपकार' । वि० उपकारविशिष्टे ॥
 सौपधम् । वि० सच्छब्दानादौ ॥
 सौपपदा । स्त्री० अनध्यायविशिष्टे ।
 यथा । सितान्येष्टेद्वितीयाचचा
 श्चिनेदशमीतया । चतुर्थीवाद्दधी

सीमानम्

माघेयता.सीपवदा : स्मृता : ॥

इति ॥

सीपव । पु० राहुयस्ते० इन्दो ।
राहुयस्ते पूषि । राहुयस्ते सि
न्दोव० पूषि । सीपवोपर
स्त्रीवाविद्यमर । राहुकतृकयह
णकमीभूतचन्द्रेपूषि । उपर
त्ते ॥ सहउपवनेनराहुवा० इति
सीपव । तेनसहेतोतिसमासः ।
। वापसर्जनद्येति सहस्यस
चि० आपङ्गते ॥

सीपवहं । चि० तिरस्कारसहिते ॥

सीपवास । चि० उपवासविशिष्टे ।

सीपाक्ष० । पु० अण्डाक्षिनपुत्रस्यांज
नितेऽन्त्यजविशेषे । भङ्गोतिप्रसि
द्धे ॥ मारुतोचितापरधि० राजा
देशिनमारणम्० तेनाख्यवृत्ति ।
यथा । अण्डाक्षिनतुसीपाक्षीमूल
व्यसनवृत्तिमान् । पुत्रस्यांजायते
पाप सदासज्जनगर्हित० ॥ इ
तिमनु ॥

सीपाधि । त्रि० उपाधियुक्ते ॥

प्रतिष्ठाभेदादिनादानादौ ॥

सीपानम् । न० पाषाणादिरचिते०

सीपाद्यारोहणे । पारोहणे ।

पैडी० इ० भा० प्र० । सहविद्य

मानउपरिचानागमनमनन ॥ पा

रोहणस्यसीपानपैडोइतिसमाह्वये

। सीपानिकावृत्तिर्नि अचि

सीमधारा

स्त्वधिरोहिणीतिशब्दरत्नावली ॥

सीमाञ्जन । पु० श्रीमाञ्जने ॥

सीम । पु० शिवे ॥ उभयोसहि

त । हिमदीधितौ । चन्द्रे ॥

सीमेऽमावास्यायामरुणोदयमारभ्य

ज्ञानकालपर्यन्तमौनोभूत्वाज्ञा

नात्गीसहस्रदीनफलम्भवतीत्या

हस्यास । सिनीवालीकुर्वापि

यदिसीमदिनेभवेत् । गीसहस्रफ

लदद्यात्ज्ञानयन्मौनिनाकृतमि

ति ॥ अमृतसीति० सीम ।

पुप्रसवेसर्था । अतिस्तुसुहु

सृष्ट्विषुभायावापदियक्षिणीभ्यो

मन्नितिमन् । वानरे ॥ कुवेरे ॥

पितृदेवे । यमे । समोरथे ॥ व

सुप्रमेदे । नीलवसौ ॥ कपूर्णे ॥

सीमलतौषधी ॥ सीमलतारसे ॥

सीमलतासाधनक्रियानि ॥ दिव्यी

बध्याम् ॥ अमृते ॥ पर्वतविशि

षे ॥ न० नीरे । जले ॥ काञ्चि

के ॥ स्वर्गे ॥

सीमगर्भे । पु० विष्णौ ॥ सीमा

गर्भेऽस्य ॥

सीमज । पु० बुधे ॥ न० दुग्धे

॥ चि० चन्द्रजे । सीमाप्यात

। जनी० । उ ।

सीमतोर्थम् । न० प्रभासतोर्थे ॥

सीमधारा । स्त्री० देवपथे । नभ

सरिति ।

सोमयाजी

सोमा । पु० चन्द्रे । इन्द्रो । अमृ
तसौति । सुप्रसवने । नामन्सोम
न्सोमद्विष्णवेनदृशपाद्यानिपाति-
त सोमानाम् ।

सोमप । पु० सोमधीतिनियामिपी
तसोमजतारसे । सोमपिबति ।
प्रापाने । आतानुपेतिक् ।

सोमपत्र । पु० उक्षपि । सोमकट्टणे ।

सोमया । पु० सोमपि । यज्ञे सो
मजतारसपानकर्त्तरि । सोमपि
बति । पा० क्षिप ॥ भृगो , पु
त्रेषु । प्राङ्मथानांपितृषु ।

सोमपीतो । पु० वागेपीतसोमरसे
। सोमपि । सोमक्षपीतम् । सो
मपीतमश्यासि । इनि ३

सोमपीथ । पु० सोमपाने ।

सोमवम् । पु० क्षुम् । सोमो
वम् । सूर्यबुधयो । यथा
। मित्राबिसूर्याण्यश्वीमजीवा ।
सूर्येन्द्रो । सूर्यवशाङ्गोवा
। आदित्यशुक्रौ । रविचन्द्रभौमा ।
बुधार्कौ चन्द्रजमार्गौ चैति । व्यो
तिसत्त्वम् ॥

सोमम् । पु० बुधयज्ञे ॥ क्षिरा
जमेदे ॥ त्रि० सोमवशीहवे ॥

सोमाहवति । भू० क्षिप् ॥

सोमयागः । पु० सोमजतारसपा
नाङ्गोवापि कवचविशेषे ॥

सोमयाजी । पु० सोमयागकर्त्तरि ।

सोमजता

सोमयोनि । न० चन्द्रनिशेषे । यथा
। सुयोतलं चन्द्रनयत्तेकपर्वक
सुच्यते । उभौतुवस्य पर्यायोसोमयो
नि । शिषोहवमिति शब्दचन्द्रिका ।

सोमराज । पु० चन्द्रे । द्विवराक्षी
। सोमसासौरावाच । टच् ॥

सोमराजिका । स्त्री० सोमराजिनि ।
बाकुच्याम् ॥

सोमराजो । पु० सोमविशेषे ।
तत्पर्याया यथा । अथर्वमुज सोम
राजोसुवर्णोसोमवर्णिका । कालमे
षीकृष्णफलावागुजोपूतप्रस्यथीति
॥ सोमराज० इ० इकुप० इ०
च० गौ० दे० भा० ॥ सोमइव ।
सोमिगवा० राजति । राज० । उप
मानइतिवासुप्यजातावतिवाचि
नि ॥

सोमराक्षी । स्त्री० सोमजतावाम् ।
बाकुच्याम् । सोमराजिनि । ना
यत्री इन्द्रोमेदे ॥ यकारहयेनप्र
वनाहिवति । भवेत्सोमराजोत
याशङ्खनारीद्विधासोमराजोक्त
पिलक्षलक्षयम् । यथा । इरेसो
मराजोसमातिवश श्री । जगन्प्रख
त्यन्निनक्षत्रकारम् । ङीच् ।

सोमजता । स्त्री० खनाजोप्रसिद्धावा
जतावाम् ॥ तच्छः पथ्यावागु
चासयथा । सोमवर्णोसोमजतासो
मयोरोद्विप्रिया । सोमवर्णोत्रि

सोमवल्ली

दीपलोकोटु स्तिक्कारसायनीति ॥
 अपिच । सोमवल्लीमहागुल्मवक्ष
 त्रैहाधनुस्तंता । सोमार्हागुल्मवल्ली
 चयञ्जखरेद्विप्रिया । सोमचीरा
 चसोमाचयञ्जाङ्गासदसङ्ख्यया ।
 सोमवल्लीकटु शोतामधुरापित्त
 दाहहत । दृष्ट्याविशोषशमनी
 पावनोयञ्जसाधनीतिरा० नि० ष्ट
 ॥ ब्राह्मणोषधी ॥
 सोमखतिका । स्त्री० गुडूच्यां । सोम
 वक्ष्याम् ॥
 सोमवक्ष । पुं० युधिष्ठिरे अजात
 शत्रौ - चन्द्रवक्षे ॥ सोमवक्ष ॥
 सोमवल्का । पु० धवलकटुफले ।
 खदरे । रोठाकरश्चे ॥ करश्चे ॥
 सोमवृक्षवल्कोवल्कलमस्य ॥
 सोमवल्कल । पु० कदरे । श्वेत
 खदरे ॥ सोमवृक्षवल्कलमस्य ॥
 सोमवल्करी । स्त्री० ब्राह्म्यासीषधी ॥
 सोमवल्करी ॥ सोमलतायाम् ॥
 सोमवल्किका । स्त्री० सोमराजिनि ॥
 सोमवल्की । स्त्री० स्वार्थेकन् ॥
 सोमवल्ली । स्त्री० वत्सादन्याम् । लि
 ब्रह्महावाम् । गुडूच्याम् ॥ सोम
 वल्की । वागुग्याम् । सोमलता
 याम् ॥ सोमवल्लीषिदे।ष्वोकोटु
 स्तिक्कारसायनीति ॥ पातलवगदड्या
 यम् ॥ ब्राह्म्याम् ॥ सुद्वयना
 याम् ॥

सोमसिद्धान्तौ

सोमवार । पु० सोमव्यभिच्यदिने ॥
 सोमविक्रयो पु० सोमवत्तरसदि
 त्रैयकर्त्तरि ॥
 सोमवृक्ष । पु० कटुफलवृक्षे ॥ श्वे
 तखदरे ॥
 सोमवक्षशा । स्त्री० शशाङ्कल्याम्
 ॥ चन्द्रखण्डविशिष्टायाम् ॥
 सोमसञ्ज्ञम् । न० कपूर्णे ॥
 सोमसद । भूजि० पित्तगणान्तरे ॥
 विराटसुता सोमसद साध्या
 नांपितरः स्मृता ॥
 सोमसवन । पु० ब्रह्मलोकाख्याञ्च
 त्ववर्षे ॥ सोमोऽमृतसवतीति ।
 युष ॥
 सोमसार । पु० खदरे ॥
 सोमसिद्धान्त । पु० बौद्धविशेषे ॥
 सोमसिद्धान्तौ । पु० सोमसिद्धा
 न्तवैसरि । कापालिखे ॥ तद्यत्सु
 पादिकवया । नरास्थिमाताङ्गल
 चारुभूषण श्मशानवासीन्तुपा
 लमीजन । पश्यामियोगाञ्चनशु
 द्धददंनिजगन्मिथोभिन्नमभिन्न
 मोश्वरात् ॥ अपिच । मलिष्वात्त
 वसः।भिषारितमहासांसोऽतौर्जु
 त्तता० वल्लीब्रह्मपालनिर्मितसु
 रापानेनन पारवा । सद्य क्त
 तकठेरकठविगलम्कीलाखधारे।
 खरेरर्थेन । पुत्रुषीपहारवलिभि
 दे सोमहाभैरवकृति ॥

सौरहा

सोमसिन्धुः । पु० राहुमूर्धभिदि ।
विष्णो ॥

सोमसुता । स्त्री० नर्मदायाम् ॥
सोमसूत्रम् । न० देवालययाज्ञतनिर्ग
मस्थानि ॥ यथा । शिवप्रदक्षिणे म
न्त्रीवर्द्धवन्दनमेणतु । सव्यासव्य
क्रमेणैवसोमसूत्र नलङ्घयेत् ॥

सोमाख्यम् । न० रत्नीत्यसि ॥

सोमाल । चि० सोमले ॥

सोमाश्रम । पु० तीर्थविशेष ॥

सोमिस्वर । पु० ज्ञाप्रज्ञासोमकर्तृक
प्रतिष्ठितेष्वेव ॥

सोमिह्वरा । स्त्री० शिवायाम् । नर्म
दायाम् ॥ सोमात्सोमव शजार
सुहृत्सलह्वरतितेनावनारिखात्
॥ यथा । सोमोऽमृतमुह्वरव्यथा ।
स्वर्गप्रदत्तात् । अप ॥ सोमाद्भुद्रा
दुह्वरतिवा । पचायच् ॥ सोमोऽद्र
विशेष उह्वरायस्थाया ॥

सोम्य । पु० उपह्वरमेदे ॥ चि०
प्रियह्वरमे ॥ सोमह्वर । प्राखादि
स्योय ॥

सौरहा । स्त्री० साचाह्वरान्तरे । त
त्सौरहं हनमशक्तिसुरगपतिरिति व
दति । यद्दीह्वरविपरोत्तमिह्वरनष्ट
दिसुदसुपनकति ॥ यथा । यमिन
वज्रनिधिनीलमसखकमलदलसो
चनम् । सखिपञ्चानिकदापिमधुं
संयन भवसोचनम् ॥

सौख्यम्

सौख्यलु । पु० सौख्यलुने ॥

सौख्यलुनम् । न० सौख्यपूर्वदुहती
। सृतिपूर्वकेदुर्वादे । स्वसुखवत्त्वा
दिवोपलवाक्ये ॥ सुखलुति । लु ठ
बालस्ये प्रतिघातेषु । ल्युट् । लु
लुनेनसहितम् ॥

सौख्यलुव्योक्ति । स्त्री० सव्यधोक्तौ ॥
सौकर्यम् । न० अनायासे ॥ सुकर
स्यक्रियायाम् ॥

सौकुमार्यम् । न० माद्वे ॥

सौख्यम् । न० सुखायाम् ॥
सुखस्यभावः । ध्वज् । असहस
भावे । सुखविशेष ॥ यत् सख
एवरूपत्वमस्थानासौख्यसुख्यते

सौखराधिक । चि० सुखराचिप्रश्न
कर्त्तरि ॥ सुखराचिपृच्छति । पु
च्छतीसुखातादिस्वद्वृत्तिठक् ॥

सौख्यायनिक । चि० सुखशयनप्र
श्नकर्त्तरि ॥ सुखशयनपृच्छति ।
पृच्छतीसुखातादिस्वद्वृत्तिठक् । य
नुयतकादि ॥

सौखसुप्तिक । चि० वेतालिके । वे
तालिके विधकराचर्यिका सौख
सुप्तिकाइ० हि० चन्द्र ॥

सौखिक । चि० सुखाधिनि । सौ
खीनवृत्तिभाषाप्रसिद्धी । प्र० म०
भा० राजधर्म ॥

सौख्यम् । न० सुखे । सुखमेव । स्त्री
धेय्यञ् । अकिञ्चिदपि कुर्वाण ।

सौचिक .

सौख्यैर्दुःखान्धपोहति ॥
सौगन्धिनम् । न० लीर्याविशेषि ॥
सौगत ० । पु० बीरुधविशेषि । शून्य
वाहनि । माथ्यामिकी ० सुगतीबु
दुधोभंक्तिभंजनीयास्त । भक्तिरि
त्यम् ॥

सौगन्धम् । न० कसृणो । सौगन्धि
क ॥

सौगन्धिक ॥ पु० गन्धपात्राणो । ग
न्धिक ॥ सुगन्धव्यवहारिणि । गन्ध
वणिजि । सन्धीलिभाषाप्रसिद्धे ।
नपुसकविशेषि । नासायोनौ ॥ व
पुतियोषीजाधितसहिसौग धिकी
भवेत् न० कङ्करी । श्वेतीत्यस्य
; सौधीरु० भा० प्र० ॥ पद्मराजम
सौ ॥ कसृणो ॥ नीलीत्यस्य । इति
राजनिर्घण्ट ॥ सुगन्धिव । स्वा
र्ये० विनयादिश्वस्तक ॥ शिधमि
गन्धीस्य० शिधमिगन्धीवा । सुग
न्ध पुयेजनमस्य । प्रयेत्यनमिति
ठन्दा ॥

सौख्यिका । स्त्री० पद्मभेदे ॥ इ० न०
भा० वज्रपर्व ॥

सौख्यिकम् । न० सूचकस्यकर्मभाष
यो पुरीहित्वादिवाचक ॥

सौचि । पु० सौचिकी ॥

सौचिक । पु० सूचिकीयिनितुत्र
वाच्ये ॥ वयं सङ्करप्रदेशायम् । स
वत्स्यवकन्यावांशैरिडकाहेवसौ

सौदान्नी

चिकित्तिपरशरपद्व्यतिवचनात् ।
सूचीशिल्पभुस्त । शिल्पमिति
ठक् ॥

सौचिकम् । न० सौचिकधकर्मभा
वयो ॥ पञ्चमपुरीदिलादिभ्यो
यक् ॥

सौजन्धम् । न० सौहादौ । सुजनतो
वाच्य ॥ यथा । सौजन्ध० वरव श
जन्ध० विमर्षा० दौर्बाद्यु शरी
र्यताविज्ञान्य विनयित्व० शिल्पिय
वश ० सद्योचहानेइति । स
जन्धी० ससुत ० प्रिधाप्रियतसा
० धक्कधनारायणे० सत्पुष्णेन
विनाभयेदशकुणा ए सारिचाम्
हुक्कभा ॥

सौच्यम् । न० सारथ्ये ॥ सत्सक
संभाषावा । ज्ञज ॥

सौच । पु० शिल्पणे नियतप्रिया
गामावेधातुविशेषि त्रि० सूचस
भ्यश्चिकि ॥

सौचामनी । स्त्री० सुराद्यैहप्रधानिबे
दिकीयाधविशेषि सौचामण्यासुरा
द्यादान गृहणीयादितिष्कृतिविहि
ते । सौचामण्याकुलाचारिप्राम्नाय
प्रपिबेत सुराम । अन्यवकास्य
पीत्वापणितस्तुदिसिभमित ॥

सौदान्नी । स्त्री० तडिति । विद्युति
सुदासः सिरामन्मज । सुदासु इ
कदिक् । तेनैकदिसिधेण् । ए

सौध

क्षितिप्रकृतितभावाद्द्वितीयाणाम्नीपौन
भवत । यद्वा । सुदामापर्वत
सुद काश्चिद्विद्याएवदिक । पूव
वदश्च प्रकृतिभाषी । स्फटिकादिम
यपर्वतप्रान्तभवाद्द्विबिद्युदतिस्फु
टाभवतीच्छर्वात । सुदामामाला
। तत्रभववावा । सौदामनी । भाषा
कारेण्यर्थ । तच्छिष्टिषिष्टे ॥ अप्प
र प्रभेदे । देवविशिषे । इत्यज
य ॥

सौदायिकम् । न० स्त्रीध्वनिशिषे ॥
अवाइक त्यायन । छठयाकन्य
यावापिपण्यु । पितृशृङ्खला । भ
क्तु सकाशात्पिभीर्वालव्वसौदा
यिक स्मृतम् । सौदायिक धन प्रा
प्यल्लोणाखातन्यु मष्यते । यस्मा
ततदान्दृश्यार्थतैर्दत्त तत्प्रफी
वनम् ॥ सौदायिकेसहास्त्रीयांला
तन्यापरिकीर्तितम् । विक्रयेचैव
दानेचयथैव स्यादवेध्वपीति ॥ सु
दायिभ्य पितृमातृभर्तृकुलसम्ब
न्धिभ्योऽलव्वसौदायिकम् । अ नृश
स्त्रम् । अनैष्ठयम् । इतिदायत
त्त्वम् ॥

सौदास । पु० इच्छाकृष शीघ्रपयो
ध्याधिप्रती । कल्प प्रपादे । मि
चसहे ॥

सौध । पु० न० राजसदने । सुधा
सिपेऽस्मभित् । ज्योत्स्नादित्त्वद्

सौपर्णयो

ण् ॥ सुधयाऽवलिप्त वा । रीषे
॥ वि० सुधासम्बन्धिनि ॥ पु० दु
ग्धपापाणे ॥

सौधभूषणम् । न० कटशकंरायाम्
। अना० इ० क्षापाप्र० ।

सौन । वि० सून्यायांभाषि ।

सौनन्दम् । न० बलभद्रसुसक्ति ।

सौनन्दो । पु० बलदेवि । सौन दम
स्यात् । इति ॥ ५

सौनिक । पु० बधस्यानाधिकारि
षि । वैत सिक्के । मासिके । भा

कुनिके ॥ सून्याचरति । ठक् ।
मौनिकी । स्त्री० दीवशीयेष्ट्याम् ॥

सौन्दर्यम् । न० सुन्दरतायाम् । त
ल्लव्य यथा । अङ्गप्रकृतकानांय
सन्निवेशिथयथोचितम् सुश्रुष्टसम्ब
बन्ध यत्तत्सौन्दर्यमुद्द इतिमिच्छु
कञ्ज्वलनीकमणि । सुन्दरसभावा
। अयम् ॥

सौपर्णम् । न० मरकते । शुभक्या
म ॥ गारुत्मतास्त्रे ॥ वि० सुप
र्णसम्बन्धिनि ॥

सौपर्णी । स्त्री० पातालगुरुडौलता
याम ॥

सौपर्ण्ये । पु० गरुत्मते । गरुडे
॥ सुपर्णावाचपत्रम् । स्त्रीस्यो-
ठक ॥

सौपर्ण्यो । स्त्री० सुपर्णा । पुण्याम्
। सुपर्णाचपत्र स्त्री । स्त्रीस्योठ

सौभाग्यम्

क् । टिट्ठाणञ्जितेऽपि ॥
 सौमिकम् । न० रात्रिमारणे । रात्रि
 युक्ते ॥ महाभारतस्य पर्व विशिषे ॥
 द्वि० सुप्तसम्बन्धिनि ॥
 सौभम् । न० खसञ्चारिपुरे ॥ हरि
 चन्द्रपुरे ॥
 सौभगम् । न० सुभगत्वे ॥
 सौभद्र । पु० सुभद्रातनयेऽभिमन्यौ
 ॥ सुभद्रायाश्चपत्यम् । अहवाभ्यो
 नदीमानुषीभ्यश्चत्यम् ॥ सङ्घ्या
 मविशिषे ॥ सुभद्राप्रयोजनमस्य ।
 सङ्घ्यामिप्रयोजनयोर्दृष्टभ्यश्चत्यम्
 यन्यविशिषे ॥ सुभद्रामधिकृत्यक्त
 तौयन्य । अधिकृत्यक्तैग्रन्ये
 चत्यम् ॥ द्वि० सुभद्रासम्बन्धि
 नि ॥
 सौभद्रेय । पु० अभिमन्यौ । सुभ
 द्रायाश्चपत्यम् । स्त्रीभ्योऽठक् ॥
 विभीतकवृक्षे ॥
 सौभरम् । न० सामविशिषे ॥
 सौभरि । पु० पुराणप्रसिद्धेपरम
 हसे । मुनिविशिषे । *
 सौभागिनीय । पु० सुभगासुते ।
 सुभगायाश्चपत्यम् । कल्याण्यादी
 नामिनश्चित्ठक् । पूनडादेशस्य
 । इन्द्रगिष्पुभयपदद्वयम् ॥
 सौभागिनीयौ । स्त्री० सुभगात्मजायाम् ।
 सौभाग्यम् । न० विष्कभाद्यन्तर्गत
 योगविशिषे ॥ तज्जातफलंयथा ।

सौभाग्यम्

सौभाग्यजन्मासुभगे।मनुष्ये ज्ञाष्यो
 जनानां धनवान् गुणस्तः । उदार
 चित्तो बलवान् विवेकी महाभिमानी
 प्रियभाषणश्चेति ॥ सिन्दूरे ॥ टक्
 णे ॥ सुभगत्वे । तल्लक्षणं यथा ।
 अल्पनिद्रोऽल्पसुखाग्नीमितभाष्य
 नसूयक इति । सुभगस्य कर्मभावावा
 । प्यञ् । इन्द्रगसिन्ध्वन्ते पूर्वपदस्य चि
 त्त्युभयपदद्वयम् । इति विशिषे ॥
 सौभाग्यकरणम् । न० बाह्यभ्यद्वितौ ॥
 य सार्वजन्य सुभगत्वमिच्छेद्गु
 णान् ससर्वस्य वदेत्परीक्षम् । प्रा
 प्रोतिदोषानसतीत्यनेकान् परस्य
 योऽदोषकर्थाकरोति ॥
 सौभाग्यचिन्तामणि । पु० सारकौ
 सुशुक्तशौषधविशिषे ॥
 सौभाग्यशुण्ठी । स्त्री० पाकविशिषे ॥ य
 था । नागरस्यपलान्यष्टौ घृत देयश्च
 तत्समम् । क्षौर द्विप्रस्थस्य युक्तं ख
 ण्डस्यार्द्धशतपलम् । पचिन्मुहनि
 नासम्यक् यथापाकी भवेत्तदा ।
 चूर्णं दद्यात्त्रिजातस्य शोषणश्चप
 लोन्मितम् ॥ भक्षयेद्भाग्यवत्याशुशि
 रश्शूलस्यमारुतम् । सूर्यावर्णं ह
 नुस्तम्भमन्यास्तम्भगलयम् ॥ व
 षण्णं करं वृष्यं बलीपलितनाशन
 म् । अमवातप्रशमनं सौभाग्यकरं
 सुत्तमभितिपाकावली ॥
 सौभाषम् । न० सुभातृणांभावे ॥ यु

सौमेरवः

वादिखादण ॥

सौमदतिः । पुं० क्षत्रियविशेषि ।
भूरिश्रवसि । सौमदण्डस्याऽपत्यम्
। अतद्वज् ॥

सौमनसा । स्त्री० जातिपत्न्याम् ॥
सौमनसायनी । स्त्री० जातिपत्न्याम्
। मालतीपत्रिकायाम् । जाविनी
० इ० भा० प्र० ॥

सौमनस्यम् । न० शोभनमनाभवे ॥
कुसुमसमूहे ॥ आदुधिप्रण्डदाना
नन्तरत्राह्मणहस्तोपुष्पदानमन्त्रे
सौमनस्यवान् । त्रि० प्रीतिमति ॥
सौमनसायनी । स्त्री० मालतीकलि
कायाम् ॥ यथा । मालतीपुष्पक
लिकांसौमनसायनीविदुरितित्रिका
ण्डशेषः ॥

सौमिकः । पुं० सौमरससाध्येऽग्नि
ष्टोमादियागे ॥

सौमिकी । स्त्री० दीक्षणीयैष्टी ॥ इ०
हृ० चन्द्र ॥

सौमित्रः । पुं० लक्ष्मणे ॥

सौमित्रि । पुं० रामानुजे । लक्ष्मणे
॥ सुमित्रायाश्चपत्यम् । वाह्वादि
त्वादिज् ॥

सौमी । स्त्री० ऋग्विशेषि ॥ सौमी
देवताऽस्याः । सौमाड्य्यण् । इ०
पू । यत्नाद ॥

सौमेधिकः । पुं० सिद्धे ॥

सौमेरवः । वि० सुमेरुसम्बन्धिनि ॥

सौम्यत्वम्

सौमेरुकम् । न० सुवर्णे ॥

सौम्यः । पुं० सौमात्मजी । बुधे ॥
वत्सरविशेषि ॥ तत्फलवथा । सु
भिन्नक्षेममारोग्यसुखसुखनिरुपद्रव
म् । सौम्यदृष्टिर्भवेद्राजासौम्यो
सौम्यप्रकीर्तितमिति ॥ ४३ ॥
भास्करे ॥ इतिधरणीविशेषे । उ
दुम्बरवृक्षे ॥ भूखण्डविशेषि ।
कच्छत्रतविशेषि ॥ न० नृगशिरो
नक्षत्रे ॥ तीर्थविशेषि ॥ करमध्ये
सौम्यतीर्थम् ॥ वि० अनुये ॥
साधौ ॥ मनोक्षौ ॥ सौमदैवति
॥ सौमद्रवसौम्यः । शाखादिभ्यो
व । ततः प्रज्ञायण् ॥ सौमी
देवतास्यवा । सौमाड्य्यण् । य
द्वा । सौमद्रवसौमः । ततश्चतुर्व
णादिखात्प्यञ् ॥

सौम्यकच्छः । पुं० व्रतविशेषि । य
था । पिण्याकाचामतक्राम्बुस
क्तूनांप्रतिवासरम् । एकैकमुप
वासकच्छः सौम्योयम् च्यते ॥

सौम्यगन्धी । स्त्री० अतपत्न्याम् ॥

सौम्यगहः । पुं० शुभयज्ञे ॥ यथा ।
अर्द्धोनिर्दृक् सौरारा पाप्राः
सौम्यास्तयोपरे । पापशुक्लबुधः
पापिराहुकेतुचपापदौ ॥

सौम्यता । स्त्री० प्रियदर्शनताया
म् ॥

सौम्यत्वम् । न० सौमनस्ये ॥ स

सौरज .

वर्षाकहिते पित्वे ॥ प्रतिषिद्धा
चिन्तने ॥

सौम्यधातु । पुं० कर्णे । श्लेषाणि ॥

सौम्यपुः । न० अनुपद्वशीरे ॥

सौम्या । स्त्री० अनुयायाम् । मना
ज्ञायाम् । दुर्गायाम् । गौर्धाम्
॥ शालपण्याम् ॥ महाज्योतिष्म
त्याम् ॥ गुह्यायाम् ॥ उत्तरदि
शि ॥ ब्राह्म्याम् ॥ मल्लिकायाम्
॥ रुद्रजटायाम् ॥ शय्याम् ॥ म
हेन्द्रवारण्याम् ॥ महिषबल्ल्या
म् ।

सौम्या । स्त्री० बहुत्वे० मृगशिर
शिर स्यासु पञ्चतारकासु । इल्
ल्लासु ॥

सौम्यायनम् । न० उत्तरायणे ॥

सौर । पुं० शनेश्वरे । मासविशेषे

। सूर्येकराशिभोगावच्छिन्नेमासि ॥

यथा । आदित्यराशिभोगेनसौरा

मास प्रकीर्तितइति । एकस्मा

त्सङ्गमादासङ्गान्ति सौराभिधी

यतइतिच ॥ दिनविशेषे ॥ वर्षं

विशेषे । तुम्बुरुवृक्षे ॥ पि० सू

र्यसम्बन्धिनि ॥ न० उपपुराण

विशेषे । पि० सूर्योमासके ॥ सू

र्यश्वाकंशायम् । तस्य दमिष्य

ण ॥

सौरज । पुं० तुम्बुरुवृक्षे ॥ फलवि

शेषे ॥ पि० सौरजाते ॥

सौरमास .

सौरदिनम् । न० सौरदिवसे ॥

सौरनक्षत्रम् । न० व्रतविशेषे ॥ यथा ।

हस्तयुक्ते चार्कदिनेसौरनक्षत्रसमाध

रेत् । स्नात्वात्वर्यसमभ्यर्च्यनौरो

गोबहुजीवति ॥ आत्मनोद्विगुण

प्लाय यदास तिष्ठतेरवि । सौर

नक्षत्रविज्ञानीयाननक्षत्रमिनिभोज

नमितिनारसि हे ६४ अध्याय ॥

सौरभम् । न० कुङ्कुमे । वीले । सु

गन्धितायाम् । विषमवृत्तान्तरे ॥

अथसुहृतासदृशमेवपदमिहृत्तीय

मन्थया । जायतेरनभगैर्यंघितं

कथयन्ति सौरभमिदतदीदृशम् ॥ य

था । परिभूतफुल्लशतपत्रवनविसृ

तगधविभ्रमा । कस्यहृत्प्रहरतोह

हरेमुखपद्मसौरभक्कालवाङ्मुता ॥

सौरभेष । पुं० वृषे ॥ सुरभ्याअपण्य

म । स्त्रीभ्योठक् ।

सौरभेषी । स्त्री० माह्व्याम् । गवि ।

उन्नायाम् ॥ सुरभ्या । स्त्र्यपण्य

म् । ठक् । डोप् ।

सौरभ्यम् । न० मनाज्ञत्वे । सौग

न्धे । सुगन्धितायाम् ॥ गुणगौर

वे । पुं० कुबिरे ॥

सौरमास । पुं० सूर्येकराशिभोगा

वच्छिन्नकाले ॥ यथा । एकराशौर

विर्यावत्कालमास सभास्कार ।

अथषडभि सौरमासैरयन परि

कीर्तितम् ॥

सौराष्ट्रिक .

सौरसम्बत्सर । पु० सूर्यंश्चाद्वाद्वा
शशिमेगावर्षिककाली । यथा ।
सौरस बत्सरख्यान्ते मानेनशशिलेन
तु एकादशातिरिच्य वैदिनानि
भृगुनन्दन ॥

सौरसेन । पु० देशि शिवे । य-
था । मागधाद्द्वभानेतुद्विख्यात्प्र
श्चित्त शिवे । सौरसेनाभिधादे
ष सूर्यं व शप्रकाशक ॥

सौरसिय । पु० कार्त्तिकेये । स्क दे
॥ सुरसयाचपत्ये ॥

सौरसैव्यन । चि० गङ्गासम्बन्धिनि ॥
सुरसिन्धोरयम । अण् । ह्रस्वग
सिन्धुन्ते पूर्वपदस्यचिन्त्यु भयपद
वृद्धि ॥

सौरष्ट्र । पु० देशविशेषे ॥ क्रीडक
णात्पश्चिमतीर्थसमुद्रप्रान्तगोचर
म् । हिङ्गुलाजान्तकोदेविदशयो
जनदेशक । सौराष्ट्रदेशिदिविशित
स्मात्तुमुञ्जराभिधः ॥ कुन्दुवकी
॥ न० कांक्षे ॥

सौराष्ट्रकाम । न० पञ्चलीहे ॥

सौराष्ट्रमृतिका । स्त्री० कात्याम् ।
तुवर्याम् । फट्कारो । इ० भा०
प्र० ॥

सौराष्ट्रा । स्त्री० तुवर्याम् ॥

सौराष्ट्रिकः । पु० विषप्रभेदे । सौ
मन्खार० सङ्घिया० इ० भा०
प्र० ॥ सुराष्ट्रविषयिकः ॥ काम्पुसौ

सौराष्ट्रमम्

राष्ट्रिकउच्यते ॥ चि० सुराष्ट्रजे
सुराष्ट्रेदेशविशेषेभव । अथ्या
त्मादिस्वाट ठञ् ॥

सौराष्ट्री । स्त्री० सौराष्ट्रमृतिका
याम् ॥ स्फटिकायामुणा सर्वेसौ
राष्ट्राचपिकीर्त्तता ॥ सुराष्ट्रे भ
वा । अण् । डोप ॥ सौराष्ट्रीकफ
पिन्नीविसपर्त्रणनाशिनी ॥

सौरि । पु० शनैश्चरे । शनिपदे ॥
सुरसाकंशोपत्यम् । अतइञ् ।
श्रीकृष्णे ॥ सूर्यादाद्वेदन्त्यशानपो
तिमधुमाधवी । सप्तवमुदेवस्थापि
ता । तद्वश्वारा० श्रीरि कृष्ण ।
वृष्णित्वेपिवाङ्गादेराकृतिगणत्वा
दिञ् असनवृद्धे ॥ चादित्यभक्ता
याम् ॥

सौरिकः । पु० स्वर्गे ॥ न० सुरा
निमित्तधने ॥

सौरिरत्नम् । न० नीलमयी ॥

सौरी । स्त्री० रश्मी । सूर्याकारणे
॥ सूर्यस्त्रेयम् । अण् । डोप् । स
र्यतिष्येतिथलीप ॥

सौव । चि० खकीये ॥ खखेद
म् । अण् ॥

सौराष्ट्रम । न० सस्त्रिकाचारे ॥
सुराष्ट्रलायाद्दम् । लथेदमित्यण् ॥
सञ्चर० इ० प्र० लवर्ष । कृष्णलवणे ।
अर्षे । सचिके । सुवृच्यते । व
र्षदीप्ते । वृषादिस्वात्कलध ।

सौवीर .

प्रज्ञाद्यम् ॥
 सौवीर . । वि . सुवर्णस्य विकारे .
 कटकादौ ॥ तत्र विकार इत्यर्थः .
 जातरूपेभ्य परिमाण इत्यर्थः ॥
 सौवीरं मेदिनी । स्त्री . प्रियगी ।
 सौवीरौ । स्त्री . गात्राध्यम् । सुवर्ण
 क्षापुष्याम् ॥
 सौवस्तिक । पु . पुरोहिते ॥ वि .
 स्वस्तिकृति ॥
 सौविद . पु . राज्ञां गारिवहीरणा
 धिक्कृते । सौविदश्चे । कश्चुकिनि
 । स्यापत्ये ॥ वहि सञ्चरन्तीना
 मत्त पुरस्त्रीणां प्रेक्षकपुत्रान्तर
 वारणा यराज्ञास्त्रागारियेवैवधराणि
 युक्तास्तौ वहिर्मात्रका सौविदश्चादि
 शब्दाख्या । सुष्ठु धिति । विद्वज्जानि
 । इगुपधितक । सुविदएष . प्रज्ञा
 दित्वात्स्व र्थेऽण् । यद्वा । सुविदश्च
 तुराः स्त्रियस्तासामयरक्षकः । तस्यै
 दमिष्यत् ॥
 सौविदश्च । पु . सौविदि ॥ सुहुविदन्त
 विदांसमपि . लान्तिवप्रवर्तिन
 कुर्वन्ति सुविदश्चा । तासामय र
 क्षकः । तस्यै दमिष्यत् ॥
 सौवीर . पु . गीहदन्तरे । कुमालकी
 ॥ शूरसेनात्पूर्वभागे गडक्या पश्चि
 मेतिथि । सौवीरदेशादेवैविसर्वदेशा
 धर्मभ्रस . न . काञ्चिके ॥ यथा ।
 सौवीरन्तुयवैरामे . पत्नीर्वाजिस्तुये

सौहाहः

कृतम् । गौधुमेरपिसौवीरमाचार्या .
 केचिद्वाचरे । सौवीरन्तुयवैरामे
 कफपत्रमेदिशोपनम । उदावताङ्गम
 द्वांश्यात्पुलाना हेपुगच्छते ॥ स्त्रीतीक्ष्ण
 ने । सौवीराङ्गने ॥ बदरीफले । म
 ह . हरे । यथाहु । पच्यमानसुमधुरं
 सौवीरवदरमहत् । सौवीरवदरशो
 तमेहन गुह्यशुक्लजम् । वृष्यपित्त
 दाहाक्षययष्ट्यानिवारणमिति ॥
 सुवीरदेशिभरम् । तत्रभवइत्यर्थः ॥
 सौवीरकम् । न . सुवीराङ्गे । काञ्चि
 के ॥ पु . बदरवृक्षे ॥
 सौवीरसारम् । न . स्त्रीतीक्ष्णने ॥
 सौवीराङ्गनम् । न . स्त्रीतीक्ष्णने । सु
 रमाङ्ग . भा . प्र . । सौवीरवृत्तद
 ङ्गनश्च ॥ यथा । सौवीराङ्गवमिद
 मन्वपक्षुषीसो विन्यस्त कनकशला
 कयाचयत् । तन्नून मलिनमपिस्व
 दधिपुत्राङ्गमेन्द्राव्यभिलषणीयता
 मिवाधैतिशाङ्करोमानसोपूजा ।
 सौवय्य . पु . गुणविशेषे ॥ तस्यश्च
 य यथा सुपांतिङांपरः कृति सौ
 शब्दमिति ॥
 सौष्ठवम् । न . सुष्ठुतावांम ॥ सुष्ठु
 भाव . । चहापादित्वादञ् ॥
 सौजातिक . । वि . सुजातप्रश्रुत
 तंरि ॥ सुजातपृच्छति । पृच्छ
 तीसुजातादिभ्यश्चलठक् ॥
 सौहाहः . । पु . मिषतनये ॥ सुष्ठु

स्कन्द :

दोपत्थ'तस्मापत्थमिच्छन् । इदंभ
गसिन्ध्व'तेपू'पदस्त्रचिह्नभयपद
योरदिहृदि ॥ न० सौजन्ये ।
शोभनइदयस्त्वे ॥ सख्ये । मैत्र्या
म् ॥ सुहृदथस्त्रभाव कर्म'वा ।
मित्रे सुहृदादेः ।

सौहार्दम् । न० सौहार्दे । सख्ये ॥
सुहृदथस्त्रभाव । व्यञ् । वाशि
कव्यञ्'रीने'ज्वितिहृदादेश ॥

सौहृद्यम् । न० हृत्तौ । सुहितस्त्रभा
व' । कर्म'वा । पुरीहितदिहृत्वा
द्यक् ॥ पर्याप्ते ॥

सौहृदम् । न० सौहार्दे । सख्ये ॥
सुहृद' कर्म'भा'वी'वा । युवादि
त्वाद्वा ॥ प्रेमणि ॥

सौहृदय्यम् । न० सौहार्दे ॥ सुहृदव
स्त्रभाव । व्यञ् । वाशिकाव्यञ्
रीने'ज्वितिपक्षे हृदादेशाभाव ॥

स्कन्द । पुं० कात्तिकीये । महासिने
। पार्व'तीनन्दने ॥ सिनापतीनांम
ध्ये देवसिनापति कात्तिकीयोभगव
द्विभूति ॥ स्कन्दतिगच्छति० शि
षय'तवाहृत्यान् । स्कन्दिर्ग'तिशि
षण्ये । पचाद्यच् । तथाचवा
युपुराणम् । स्कन्दिनादानवगणा
स्तो'नस्कन्द' प्रतापवानिति ॥ दे
व्याहारपालविशिषे ॥ नृपतौ ॥ पु
राणविशिषे ॥ शरीरे ॥ पारदे ॥
वालयच्छविशिषे ।

स्कन्ध .

स्कन्दनम् । न० रेचने ॥ क्रमणे ॥
गमने । शिषणे ॥

स्कन्दपुराणम् । न० स्कादिमहापुरा
णविशिषे ॥ तच्छोकस ख्योक्ताश्रीदे
वीभागवतैयथा । एकाशीतिसह
स्राणिस्कन्दाख्यपरमाहु'तमिति ॥

स्कन्दाशक । पु० पारदे ॥

स्कन्ध । पु० देहावयवविशिषे । मु
कशिरसि । षसे ॥ चक्षकक्षय
था । कदलोस्तस्त्रसङ्गाथापक्षस्त्र
न्धा'क्षयेनरा' । राजानस्तो'च'विज्ञे
यामहाक्षीयामहाबलाः ॥ निर्भा
सरो'मवहुतानिर्हृनस्यप्रकीर्त्ता'
प्रतिसमुद्र । स्कन्द्यते । स्कन्दि
र्' । कर्म'णिषञ् । स्कन्दे'सखा
हृदति० बाहुलकादनसुन्यपिध
पृषादरादिर्वा ॥ नृपतौ ॥ सम्परा
ये ॥ व्यू'हे । समू'हे ॥ काथि ॥ प्र
काण्डे ॥ यथा । चखीप्रकाण्ड ।
स्कन्ध' श्यान्मू'लाच्छाखावधिस
रीरिति । भा'वादी ॥ छन्दसिभेदे
॥ विज्ञानादिपञ्चसु ॥ तीच' वि
ज्ञानवेदनारूपस'ज्ञास'स्कारस'ज्ञ
का पञ्च'बैनाशिकानांनयेप्रसि
दुधा ॥ अन्यपरिच्छेदे । पथि ॥
कशिरादधाति । कृ'धाञ्' । चा
ते'नुमेतिक' । पारस्करादिहृत्वा
त्सुट् ॥ वास्कन्ध्यते० पारु'हति ।
स्कन्दर्' । कर्म'णिषञ् । पृषा

स्कंधशाखा

हरादिः ॥

स्कंधकम् । न० । अथाहसान्तरे ॥

स्कन्धकामितितत कथित यत्रचतु-
ष्कलगणाष्टकीनाद्धर्षात् । त

सुख्यमयिमदल भजतिचतु ष

रिमात्रिकशरीरमिदम् ॥ यथा । य

यमेतिविमलविद्युत्कारालम्बरवाल

कलितजलधरकाल । उद्यन्नयच

नगच्छं तलजितपथिकाङ्गनानिच

हृद्दयतक ॥

स्कन्धचाप । पुं० । वशादिनिर्मिते

शिक्याधानि । विश्विक्यायाम् ॥

स्कन्धज । पु० । ष्टे । शक्यादी ।

पथीनयश्चाद्या स्कन्धजा स

कवीसुखा । इतिविमचन्द्र ॥

स्कन्धतरु । पु० । स्कंधफले ॥

स्कंधदेश । पु० । आसने । द्विरदस्क

धे ॥ स्कन्धएदेशः ॥ स्कंधमा

च ॥

स्कंधफल । पुं० । नारिकेलि ॥ स्क

न्धफलान्यस्य ॥ उदुम्बरवृक्षे ।

स्कन्धफला । स्त्री० । खण्डूर्ध्याम् ॥

स्कन्धवन्धना । स्त्री० । मधुरिकायाम् ॥

स्कंधमल्लक । पु० । कङ्कखमे ॥

स्कन्धरुह । पु० । बटवृक्षे ॥

स्कन्धवाह । पु० । शकटादिवाहक

वृषे । शङ्खे । अक्षधूर्तिले ॥

स्कन्धवाहक । पु० । वृषे ॥

स्कंधशाखा । स्त्री० । वृक्षसमुप्यशा

स्खलनम्

खायाम् । शाखायाम् ॥ स्कंधजा

शाखा ॥

स्कंधशृङ्गः । पुं० । महिषि । इतिव

सित् ॥

स्कंध । न० । वृक्षमूलाच्छाखावधिक

भागे । प्रकाण्डे ॥ असे ॥ स्कन्धा

ते । स्कन्दिर् । स्कन्दे चस्वाङ्गइ

त्यसुनृधसान्तादेश ॥

स्कन्धाग्नि । पु० । वडवानौ । समि

न्धने कृतयज्ञान्निभेदे ।

स्कंधानल । पु० । वडत्काङ्गनौ ॥

स्कंधावार । पु० । कटकी । सैन्य

स्थितौ । राजधान्याम् ॥

स्कंधिक । पु० । स्कंधवाहकवृषे ॥

स्कंधी । पु० । द्रुमे ॥

स्कन्धम । चि० । वस्त्रादित पतिते

अस्यपर्यायाथथा । अस्तध्वस्तभ

ङ् । स्कन्धमन्न च्युतगलितमिति

॥ स्कन्धतेस्य । स्कन्दिर् । काम

णित्त । यथायाकर्मकेतिकर्त्तरि

त्तोवा ॥ कठिनोभूते ॥

स्कन्धिका । स्त्री० । हापुत्रिकाखगे ॥

स्कन्धनगरम् । न० । वाहोक्तयामवि-

श्रिषे ॥

स्खलनम् । न० । विद्रावणे । स्खद

स्खदने । ल्युट् ॥

स्खलन् । चि० । चलति ॥

स्खलनम् । न० । रिक्त्यर्थे ॥ दालाभ्यां

इत्यापादाभ्याचलने ॥ निनिभि

स्नानधय .

सहस्रादित पतने ॥ पिच्छला
द्वीपतने ॥ घन्नादेश्चलने ॥ स्नान
सचलने । भवेच्छुट ॥

स्नानधय । न० । वृत्तयुग्मादिनायुग्म
यादृष्टतने । कृत्ते । कृतिते ॥
अथै । स्नानधय । स्नान० । क्त ॥

स्नानधयम् । न० । अन्वितारे ॥

स्नानधय । पु० । वचसउपाङ्ग । कुचि
। पयोधरे । बद्धोजि ॥ स्नानधयु स
स्तयानार्थं विप्रिषडभयोरथम् ।
योवनागमनार्थं पीवरीभवत
स्नानी ॥ गभं वच्छा । प्रसूताया
स्नानीचक्षीरपरितो ॥ अरोमशील
नीपीनीचनावविषनीशुभौ ॥ स्न
नमनी । इरत्वकारकौषधयथा । कुष्ठ
नागवलाङ्गुर्णानवनौतसमन्वितम्
तङ्गपि। युवतीनाशुकाशान्मनी । इरं
स्नानम् ॥ स्नानधयति कथयति यौवने
दयम् । स्नानधयति कथयति यौवने
कैः । स्नानधयति । धय० । कुत्सी
तिघोवा ॥

स्नानम् । वि० । अन्वितारे ॥ स्नान०
। लठ शत्रुदेश ॥

स्नानधयम् । न० । धूमिमात्रे ॥ निघण्टु
धे ॥ कृत्तिते ॥

स्नानधय । न० । अतिवास्तुके । उक्ता
नयये ॥ स्नानधयति । घेठ्पानि ।
नासिकास्नानयोभाधिठोरितिखम्
। अद्विपदितिस्मम् ।

स्नानलिङ्गनम्

स्नानधयो । स्त्री० । स्नानपायाम । अ
तिवास्तुकायाम् । उत्तानशयाया
म् । घेठ्पानि ।

स्नानधय । पु० । अतिशिशौ । अर्भके
॥ स्नानधयति । पा० । आतीनुषे
तिक् ॥

स्नानधय । स्त्री० । डिम्भायाम । स्नान
धय्याम् ॥ टाप् ॥

स्नानधय । पु० । स्नानामेगे ॥

स्नानधय । पु० । रतिवधविशिष्टे ॥
यथा । स्नानधयति कथयति तुक्त्वायो
धित्पदद्वयम् । स्नानधयति कथयति
कामोवध स्नानधय कृत ॥

स्नानधयम् । न० । चक्षुके ॥

स्नानधय । पु० । वारिधरे । मेघे ।
मुस्तके ॥ स्नानधयति । मृत्तौ । रोगे
॥ अमनी ॥ विद्युति ॥ स्नानध
ति । स्नानधयति कथयति यौवने
वदन्तः । स्नानधयति कथयति यौवने
थेरिम् । अयामन्तितिथेरया
देशः ॥

स्नानधयम् । न० ।
स्नानधयति । स्त्री० । स्नानधयति ॥
स्नानधयम् । न० ।

स्नानधयम् । न० । इदये ॥

स्नानधय । पु० । कृत्तिते । स्नान
धयति ॥ कृत्तिते । स्नानधयति ।

स्नानधयम् । न० । कृत्तिते ॥
तद्वचधयया । उरसिद्विषमसुके

सम्बन्ध

रादिशक्तिवराङ्गीसनयुगमुपधत्ते य
 त्सनासिङ्गनतदति ॥
 स्तनितम् । न० गजिंते । मीघनिर्घी
 षि ॥ स्तनगदीदेवशब्दे । भावेत्त
 ॥ चि० शब्दिते ॥
 स्तनितफल ० । पु० त्रिकण्टकवृक्षे ॥
 स्तन्यम् । न० दुग्धे ॥ स्तनेभवम् ।
 शरीराद्भवयवाद्यत् ।
 स्तब्ध । चि० साभिमाने । अविनी
 ते । अप्रणतस्रभावे । अनस्रे । गु
 रुदेवतादिष्वप्यनस्रं ॥ स्तम्भिते ।
 जडोक्तते ॥ स्तभ० । क्त ॥
 स्तब्धरोमा । पुं० बराह्णे । सूकरे ।
 घोषिणि ॥ स्तब्धानि० अनस्त्राणि
 रोमाणि यस्य ॥
 स्तम्ब । पुं० गुल्मे । स्तम्भरहिते०
 अप्रकाण्डद्रुमे ॥ तृणववादिगुच्छे
 ॥ त्रीङ्गादौनाम्प्रकाण्डे ॥ आला
 नि ॥ तिष्ठति० अथवा । छ० ।
 स्थस्तोम्बजवकाविस्वम्बच्० तिष्ठ
 ते स्तादिष्वच् ॥ तृणादौ ॥
 स्तम्बक । पु० स्तम्बे ॥ स्तार्ये० या
 वादिभ्य० कन् ॥
 स्तम्बकरिः । पुं० भ्रातृ ॥ स्तम्बक
 करीति । स्तम्बशक्तवोरिन् । त्री
 ष्वित्सथोरिति वक्तव्यम् ॥ चि० वृ
 हत्स्तम्बे ॥
 स्तम्बकार । पु० मुष्ककारके ॥
 स्तम्बहा । पु० स्तम्बघ्ने ॥

स्तम्बकरः

स्तम्बघन० । पुं० स्तम्बघ्ने । तृणादि
 गुच्छोन्मूलनसाधने ॥ स्तम्बस्तुक्त
 स्तम्बघन० स्तम्बोयेननिष्ठन्वते० ध्रुव
 मर० । स्तम्बसूच्यवित्तव । सहन्व
 तेयेन । स्तम्बे कथित्यप पत्त्रे इनेष्व
 भादेश्च० ॥ नीवारादियहणार्थं क्त
 त्वर्थशपात्रे ॥
 स्तम्बघ्न । पुं० तृणाद्युन्मूलकखनि
 चादौ । स्तम्बघने ॥ स्तम्बोहन्वते०
 येन । स्तम्बे कथितक० ॥ नीवारा
 दियहणार्थं क्तत्वर्थशपात्रे ॥
 स्तम्बपू । स्त्री० पुरीभेदे । तामसि
 म्ने । दिष्णुगृहे । तमोलुक्० इ०
 भा० प्र० देशे ॥
 स्तम्बहननम् । } न० स्तम्बघ्ने ॥
 स्तम्बहननौ । } स्त्री० स्तम्बघ्ने ॥
 स्तम्बेरम । पु० दम्बिनि । दम्बाव
 क्षी । इमे । स्तम्बेरमते । रमु० । स्त
 म्बकथार्थीरमिजपोरिस्वच् । इति
 सूचकयोरिति शक्तव्यम् । अन्यत्र
 स्तम्बेरमता । तत्पुरुषेकतोति०
 हलदन्तादिति दाढेरलुक् ॥
 स्तम्भः । पु० स्थूषायाम् । यस्म
 भा० ॥ जडत्वे । अहज्जाद्ये ॥ स्त
 भूति । स्तम्भुखेधने । यथाशब्
 भाविचञ्चल ॥ यतिनिरीचे । नि
 ष्प्रतिभङ्गायाम् ॥ गभे० ।
 स्तम्भकार । पु० वेष्टने । चि० स्थूषा
 कारके ॥ जाड्यकारके ॥

सामकफल :

सम्भन । पुं० आमवाणविशिषे । य
था । उन्मादनः शिष्यस्यपान
सम्भनकथा । सम्भोदमस्यपद्येते
विख्याता कामसायकाः ॥ न०
मलशुक्रादिरीषने । अभिचारक
कांविशिषे । प्रवृत्तिरीषे । यथा ।
प्रवृत्तिरीषः सर्वेषांस्वभन समुदा
हृतमिति ॥

सम्भितः । वि० सन्दरहिते । अङ्गी
भूते ॥ सतभ . सञ्जातोऽस्य । इत
च् ॥ अङ्गीकृते ॥

सरिमा । पु० तस्ये । शय्यायाम् ॥
सृषीति । सृजयाच्छादने । इ
भधुस्रसृग्भूमिनिष् ॥

सरो । स्त्री० धूमे । सृष्याति । सृज
याच्छादने । अवितृप्तुतन्निभ्यर्धे ॥

साव । पुं० सोमे । सुती । सुती
॥ सृयतेऽनेन० सावनवा । षुञ्
सुती । ऋदीरप् ॥

सावक । पुं० शुक्लके । पुष्पकलि
कादिकदम्बे । पुष्पादिसङ्गति ॥

सोमे । यत्परिच्छेदे ॥ समूहे
॥ सृयते । पुञ्० । सृजादिभ्यो
षुन् ॥ यथा । तिष्ठति । छ०

सातोम्यजवकाविश्वकः० तिष्ठतेः
सादेवच ॥

सावकः । पुं० सावकार्ये ॥

सावकफल । पुं० तेजः फले । ते

जवकः इ० भा० प्र० षु ॥

सुत .

सवेय्य० । पुं० इन्द्रे ॥ इच्छुषा
दिकीष ॥

सव्य । वि० मिष्ठी ॥ सर्वे स
यते० नस्तोताकस्यचित् । स्तोतुम
र्हं । अर्हेकस्यदस्येतिअर्हायेयत् ॥

साव । पु० सवने ॥ प्रसावे ॥

सावक । वि० सावकर्त्तरि । सु
तिकारके ॥ सौति । षुञ् । षु
न् ॥

सिभि । पुं० समुद्रे ॥ सभ्राति ।
सन्भु० । क्रमितमोष्यादिनेन ।
अतइत् । अनुनासिकलीप ॥

सिमित । वि० अचक्षुषी । निच
क्षी ॥ आर्द्रे । क्रिमे ॥ तिम्पति
स्य । छिमपाद्रीभाषे । अकर्मकत्वा

त्कर्त्तरिण्य ॥ सिमित० आर्द्रेच
सावगुणित्तनिधितिभिषज् ॥ अ
पक्वो ॥ यथा । आगवः सिमिते
दीपे यावन्त कालमातुर ॥ ताव

त्काण सलघ्नमश्रीयात्सु विरक्तव
त् ॥

सिम्भि । पुं० समुद्रे ॥ सभ्राति
सन्भुरेधने । क्रमितमिषमिषा
आमतइत्तेति० इन् ॥ बाधा

याम् ॥

सौष्ठी । पुं० अश्वरी ॥ सृषा
ति । सृज् । सृष्टुत् । आरभ्य क्रि
न् ॥ कधिरे ॥

सुतः । वि० ईलिते । यस्तं ।

सुभ :

पद्यायिती । वधिंते । वधिष्टुते ।
 स्रुतेऽम् । षु. ० । क्त ॥
 सुभि. । स्त्री. । स्रुतेऽगुणानां कथने ।
 सुचीत्कषं प्रतिपादिकायां वाचि ॥
 साक्षादिभ्यर्थं प्रथमसार्थं केवाक्ये ॥
 सुयतेऽनया । षु. ० । स्त्रियात्तिन् ।
 ॥ आदरेण यथास्तौति धनवन्त यथे
 ष्या । तथा चैद्विद्वत्तत्तारकीनसु
 च्येतवन्वनात् ॥

सुतिपाठक । पुं. भाट. इ. प्र.
 सहरजाती । वन्दिनि । प्रातर्गेशे
 । राजादेर्यां चादौ बीर्यादिना सुति
 क्तं रि ॥ सुते पाठक ॥

सुतिग्रन्थ . । पु. भोगावस्थाम् ।
 । वन्दिपाठे ॥

सुतिव्रत : । पुं. सुतिपाठके ॥

सुत्यः । वि. स्रुत्ये । स्रुतीये ।
 यथा । प्रत्यक्षे गुरव सुत्या य
 रोर्धे मिषवाच्यवा . । कर्मान्ते दा
 समुत्थास्यपुचाने वसृता . स्त्रिय
 ॥ स्तोतुयोग्य । षु. ० । एति
 सुशास्त्रुष्टुष क्वचित्कथय ।
 तुक्त ॥

सुत्या । स्त्री. विद्वमलतिकायान् ।
 सौराष्ट्रसृत्तिकायाम् । तुषर्याम् ॥
 टाप. ॥

सुभक्त . । पुं. शानि ॥ इ. य. चं.
 या ॥

सुभ । पु. शानि ॥ सुभोति । सुन्

सुतेषम्

सुरोधने । मूलविभुजादिस्वात. ष
 षचितुमखीपीनस्वात ॥
 सुषिव्य वि. स्रोतये । स्रुयते ।
 षु. ० । सुव क्से व्यञ्ज्यसि ॥
 छान्दसोवम ॥
 स्रुप । पु. स्रुदादिष्णुटे । राशीकृत
 सृत्तिकादौ । समुच्छाये ॥ स्त्री
 ति । षु. ० । सुवादीवञ्चेति
 प ॥

स्रु. ० । पुं. चारे । तस्करे । प्र
 ष्चन्नवसृत्ति ० प्रच्छन्नवसृत्तिकास्त्वे
 तीये स्ते नाटविक्षादय इति मनु . ।
 यएव हि परस्ते दमिति विभिन्नैः शोना
 न परस्ते स्वस्वहेतुमन्तरेषु वस्त
 स्वमारोपयति . सस्ते न इति लोकि
 प्रसिद्धम् ॥ स्तेनयति । स्तेवचौ
 य्ये । पचाद्यच् ॥ परमं यन्नसा
 तिष्ठेत स्ते नानानियहेनृष । स्ते
 नानानियदादृश्वशिरा इत्यवर्द्धते
 ॥ न. स्तेये । चारस्यकर्मभाव
 या ॥

स्तेम । पु. चाद्रीभावे । क्तेदने ।
 समुन्दने ॥ स्तेममम । छिमया
 द्रीभावे । षञ् ॥

स्तेयम् । न. चारस्यभावकर्मणो
 चौर्ये ॥ पचास्त्रीयमार्गेण परस्त्र
 व्यसृत्तारणे ॥ स्तेयलक्षणम् । प्र
 ष्चन्न वाप्रकाशवानिशाधामयवादि
 वा । यत्परद्रव्यहरण स्तेयतत्परि

स्तोता

कौशितम् ॥ अपिच । अन्यायेनप
रखलहरणस्तेयमुच्यते ॥ इति ॥
स्तेनस्यभाष कर्मवा । स्तेनाद्व्यय
स्त्रिपञ्च ॥ महापातकीषु ब्राह्मणसु
वर्षहरणे ॥ नि स्त्रिपञ्चापहर
ण नराश्वरत्नस्य च भूमिवचमणी
नाश्वरुक्त्वास्तेयसमस्तृतम् ॥

स्तेयफल । पु० कण्टकचो । तेज
फले ॥

स्तेयी । पु० बीरे । स्वर्णकारे ॥ स्ते
यमस्यस्य । अतद्वनि ॥

स्तेनम् । न० स्तेने ॥

स्तेन्य । पु० बीरे ॥ न० स्तेनस्यभा
वे कर्मणिच । बीरे ॥ स्तेनस्य
भाष कर्मवा । स्तेनाद्व्ययस्त्रिपञ्च
च स्तेनादिति योगविभागात्पञ्च ॥

स्तेमिच्छम् । न० लडतायाम् ॥ श
रीरस्यार्द्रवर्मावगुण्ठितत्वमिति वै
द्या ॥

स्तेषां पु० चातके ॥ चि० अल्पे ॥
सुच्यते । एषप्रसादे । चञ् । न्यङ्
कादित्वात्कुत्वम् ॥ स्तूयतेवा ।
बाहुज्ज्वात्स तुञ् । क ॥

स्तेकक । पु० चातके । स्तेकक
जलमस्य ॥ स्तेककायतिवा । कौ
शब्दे । चातीनुपेतिक ॥

स्तेतव्य । चि० लवनीये । सुत्थे ॥

स्तेता । चि० लवकारे । स्तूति
ष्टुञ् । हृच् ॥

स्थानम्

स्तीवम् । न० स्तुवे ॥ स्तूयतेऽनेन
ष्टुञ् । दास्तीतिकरणे ष्टुन् । ति
तुचेतिनेट् ॥ प्रगीतमन्त्रसाध्यां
स्तुती । उद्गाथादिनागीयमानिक
गजाते । प्रगीतमन्त्रसाध्यगुणिन
ष्टगुणाभिधानस्तीवमितियाजकानां
व्यवहारः ॥

स्तीभ । पु० न० अर्थशून्येवर्थे ॥

स्तीभः । स्थात्सामविच्छेदेहेतुनेस्त्
स्तीनेऽपिचितिहेमचन्द्रः । साङ्ख्य
पारिहास्य वास्तीभंहेतुनेवधा । वै
कुण्ठनामसङ्ख्यमशेषाघहर विदुरि
त्यत्र । स्तीभङ्गीतालापपूरणार्थे ल
तमितिश्रीधर स्वामिनः ॥

स्तीभित । चि० प्रोत्साहिते ॥

स्तीमः । पु० समूहे । यज्ञे । स्ती
चे ॥ स्तूयतेऽनेन । ष्टुञ् । अ
तिस्तुस्त्वितिमन् । सीमयानेच्छदे
गौ क्रियमाणायामृष्टादिसञ्ज्ञका
वास्तुती ॥ मन्त्रसमूहे ॥

स्तीमचारः । पु० सर्वाकारे ॥

स्तीमवल्ली । स्त्री० काण्डोरे । वा
सासवेदने । काण्डवेक० इ०
गौ० भा० प्र० लताप्रभेदे ॥

स्तीपिकम् । न० बहुद्रव्ये । श्रीषा०
इ० भा० प्र० ॥

स्थानम् । न० जगधे ॥ प्रतिध्वानि
॥ वनत्वे ॥ चालस्थे ॥ स्तूयते
शब्दसङ्घातयो । क्तः ॥ अकर्म

स्त्रीचिह्नम्,

शयतायाम् । गुरुणाशिक्ष्यमाणस्या
प्यासनादिकर्मानर्हतायामिति वा
वत ॥ निश्चये ॥

स्वयेन । पु० चिरे । अमृते । सु
धायाम् । स्थायति । स्व्ये० । श्या
स्व्याह्वयविभ्यङ्गनच ॥

स्त्री० । स्त्री० स्तनकेशवक्ष्याम् । अ
स्या पर्यायायथा । स्त्रीयोषिद्व
लायोषानारौसीमन्तिनी-धू ।
प्रतीपदर्शिनौषामावनितामहिला
तथेति ॥ स्थायतिगर्भीऽष्टाम् ।
स्व्ये० । स्थायतेङ्गट् । टिलोप ।
यकोप । टिडटेटिङ्गीप । वृषज
कंकन्यावृष्टिकमकरमीनराशिषु ॥
अत्युक्तय मेदे ॥ गौस्त्री । यथा ।
गोपस्त्रीभि । कृष्णोरिमे ॥ देवति
यंङ् मनुष्येषुपुनामाभगवान्ङ
रि० । स्त्रीनास्त्रीलक्ष्मीमेतन्नयान
योर्बिद्यतेपरमितिबिष्णुपुराणम्
॥ प्रजनार्थमहाभागा पूजाहार्ण
हदोषय । स्त्रिय प्रियश्चगेहेषु
नविशेषास्तिक्रमन ॥

स्त्रीकरणम् । न० रतवन्धे ॥

स्त्रीगर्भे । स्त्री० धेनौ ॥

स्त्रीचिह्नहारो । पु० शिष्यौ ॥ त्रि०
नारीमनीहारिणि ॥

स्त्रीचिह्नम् । न० भग्नि । धेनौ ॥ स्त्री
यामवाच्यदेश्यक्तिज्ञनाडीवचस्य
च । अमेदेपिमनेमिहात्मनः प्राये

स्त्रीजितः

णवज्यते । चर्मखण्ड द्विधाभि
न्नमपानोद्धारधूपितम् । येरमन्ते
नमस्तेभ्य साहस किमत परम्

॥ नारीलक्षणे ॥ स्त्रिया चिह्नम्
स्त्रीचिह्नम् । द० स्त्रीणाव्यवहारे ॥

नासाश्चातिविषमचेष्टितत्वमुक्त य
था । अक्षणेपिषीविनिगूहितेनवि
दूरथ वैमहिषीजघान । विषप्रदि
ग्धेनचनपुरेणदेवीविरक्ताकिलका
शिराजमिति ॥ तस्याश्चरित्रन्तुवृत्ता
वैवर्तेप्रकृतखण्डे १४ ऽध्याये
द्रष्टव्यम् ॥

स्त्रीचौर । पु० कामुके । रतखण्ड
के ॥ त्रि० योषिद्वर्णारि ॥ स्त्रि
या चौर ॥

स्त्रीजित । पु० स्त्रैथे । स्त्रीवशी
भूते । वस्तुगत्यास्त्रीजितोथोनिन्दि
त सर्वथैवहि । यथा । सनिन्दि
तस्याप्यशुचिथं पुमांश्चस्त्रियाजि
त । निन्दन्तिपितरौदेवावाभ्य
वा । स्त्रीजित नरम् । स्त्रीजित म
नसामातापिताभ्राताचनिन्दतोति
॥ अपिच । शुर्ध्वेद्विप्रोदशाहेनजा
तकेसृतकेशयो । भूमिपिवाद्दशाहे
नवैश्य पञ्चदशाहत । शुद्रोमा
सेनविदेपुमाद्वदधीनसङ्घार । अ
शुचि स्त्रीजित शुर्ध्वेच्चितादह
नकालत ॥ नगृह्यन्तीच्छयातस्य
पितर पिण्डतपणम् । नगृह्य

स्त्रीधनम् .

न्ति च देवाश्चतस्रः पुण्यजलादिकम् ॥
 ज्ञानेन किं किं तपसा जपहेमप्रयुज-
 नै । विद्यया चैव यशसा स्त्रीभिर्यं-
 स्यमने हतमिति श्रीदेवीभागवती तु-
 लस्युपाख्यानम् ॥ तत्रास्य शोपिनि-
 विदूष । यथा । स्त्रीजितस्पर्शं
 मात्रं णसर्वं युष्य प्रणश्यति । नभू-
 मीपातकीपापात्पापिनां स्त्रीजिता-
 तपर ॥ इति । स्त्रियाजितः ।
 स्त्रीधनम् । न० स्त्रीस्त्रियास्य हीमूतध-
 ने । यस्मिन् धनेपतिनिरपेक्षतया
 स्त्रियापधिकारस्तस्मिन् ॥ तत्र वि-
 ष्णुः । पितृमातृसुतभ्रातृदत्तमध्य-
 ग्न्युपागतम् । आधिपेदनिक बन्ध-
 दत्तशुक्लाभिधेप्रथमिति ॥ भनु-
 य । अध्येन्यायावाहिनिक इत्य-
 प्रीतिकर्मणि । आहमाह पितृप्रा-
 मपद्धिधस्त्रीधनस्मृतम् ॥ नारदी-
 पि । अध्येन्यायावाहिनिक भर्तु-
 दायस्तथैव च । मातृदत्तपितृभ्याश्च
 पद्धिधस्त्रीधनस्मृतम् । याज्ञव-
 ल्क्य । पितृमातृपतिभ्रातृदत्तम-
 ध्यग्न्युपागतम् । आधिपेदनिकश्चै-
 वस्त्रीधनपरिकीर्तितम् । तदेव
 मध्यवस्थितसङ्ख्यस्त्रीधनकीर्तना-
 न्नषट्त्वसङ्ख्याविबधिता । कि-
 न्तु । स्त्रीधनकीर्तनमात्रपरिधिमु-
 निवचनानि । तदेव च स्त्रीधनं यज्ञ-
 तं । स्वातन्त्र्येणदानं विक्रय

स्त्रीधनम् .

भोगान् कर्तुं अधिकरोति । तदि-
 दं किञ्चित्सङ्ख्येयं ह्येवाख्याय-
 न । प्राप्तं शिल्पैस्तु यद्विदितप्रोत्था-
 चैव यदन्यत । भर्तुं स्वाम्य-
 भवेत्तत्र श्रेष्ठं तु स्त्रीधनं स्मृतम् ।
 अन्यत इति । पितृमातृभर्तृकुलव्य-
 तिरिक्ताद् । यज्ञधनम् । शिल्पेन
 वायद्विर्जितम् । तद्विभर्तुं स्वाम्य-
 म् । स्वातन्त्र्यम् । अनापद्यपि भ-
 त्तयहीतुमर्हति । तेन । स्त्रियाप-
 पिधनं न स्त्रीधनमस्वातन्त्र्यात् । ए-
 तद्द्वयातिरिक्तधनन्तु । स्त्रियाएव ।
 दानाद्यधिकारात् ॥ कुलाणवसि-
 तीश्रीमहानिर्वाणेश्रीसदाशिव ।
 पितृभिः । श्वशुरैर्वापि दत्तयद्धर्म्म-
 सम्मतम् । स्वकृत्योपाजितं यच्च
 स्त्रीधनं तत्प्रकीर्तितं । मिति ॥
 स्त्रियाः । धनम् ॥ नभर्तानैव च
 सुतानपिताभ्रातरानच । आदाने
 वाविसर्गे वा स्त्रीधने प्रभविष्णव इति
 दायभागः । प्रभविष्णवः । प्र-
 भवः ॥

स्त्रीधनम् । पुं० ऋतो । पुष्ये । आ-
 तर्वे । रजसि ॥ स्त्रियासनुष्ठेये ॥
 तत्र ननु । बालयावद्युवत्यावाह-
 र्याप्रापियापिता । न स्वातन्त्र्येण
 स्वतन्त्र्येण किञ्चिद्व्ययं गृह्णन्ति ॥ वा-
 ल्ये पितृवर्गश्रितितेत्पाशियाहस्ययी-
 धने । पुत्राणां भर्तृरिप्रेतेन भजेत

स्त्रीधर्मः .

स्त्रीखतन्त्रताम् ॥ पित्राभावात्सुते
 बां पिनेच्छे हिरहमात्मन । एषां
 हिविरहियस्त्रीगर्ह्यं कुर्यादुभेकुलि ॥
 सदाप्रहृष्टयाभाव्य गृहकार्येषुदक्ष
 या । सुसंस्कृतीपस्करयाव्ययेषा
 मुक्तहस्तया ॥ यस्मैदद्यात्पिता
 स्वैर्नाभातावानुमतिपितु । तशु
 श्रूषितजीवन्त सस्थित चनलङ्घयेत्
 ॥ मङ्गलार्थं स्वस्यवनयज्ञसासांप्र
 जापते ॥ प्रयुज्यतीषिवाहेषुप्रदानस्त्रा
 स्यकारणम् ॥ अनृतावृत्तकालिषम
 न्तसंस्कारकृतपति । सुखस्यनि
 श्यदातीहपरस्त्रीकियेषित ॥ नि
 शील कामवृत्तौवागुर्षीर्वापरिव
 र्जित । उपचयं स्त्रियासाधु
 व्यासततदेववत्पति' ॥ नास्तिस्त्री
 षापृथग्यज्ञीनव्रतनाप्युपोषितम् ।
 पतिशुश्रूषतेयेनतेनस्वर्गो महीयते ॥
 पाणियाहस्यसाध्वीस्त्रीजीवतीवा-
 नृतस्यवा । पतिस्त्रीकमभीप्सस्त्री
 नाचरेत्किञ्चिदप्रियम् ॥ कामन्तु
 क्षपयेद्दृष्टव्यमूलफले शु
 नतुनामापिगृह्यीवात्पत्न्यौ प्रते
 परस्यतु ॥ आसीतामरणात्क्षान्ता
 नियताब्रह्मचारिणी । योधर्मंपक
 पत्नीनाम्नाङ्घ्रन्तीतमनुसमम् ॥
 अनेकानिसहस्राणिक, मारब्रह्मचा
 रिणाम् । दिवगतानि विप्राणाम
 कृत्वाकुलसन्तातम् ॥ मृतेभर्तारि

स्त्रीपुंसलक्षणा

साध्वीस्त्रीब्रह्मचर्यं ब्रूतेस्थिता । स्व
 र्गगच्छत्यपुत्रापियथातेब्रह्मचारि
 ण ॥ अपत्यस्त्रीभावात्तुस्त्रीभर्ता
 रमतिवर्त्तते । सिंहनिन्दामवाप्नो
 त्पतिस्त्रीकाञ्चहीयते ॥ नान्योत्प
 न्नाप्रजास्त्रीजनचाप्यन्यपरिग्रहे । न
 द्वितीयस्यसाध्वीनाकचिहर्षीर्पाद-
 श्यते ॥ पतिह्रिस्वापकृष्टस्वमुक्त
 हयानिषेवते । निन्द्येवसाभविष्णो
 केपरपूर्वेतिचेच्यते ॥ व्यभिचारा
 त्तुभक्तुं स्त्रीस्त्रीकेप्रःप्रोतिनिन्द्या
 ताम् । शृगालयोनिप्राप्नोतिपाप
 रिगंशपौड्यति ॥ पति यानाभिच
 रतिमनोभाग देहसयता । साभर्त
 स्त्रीकमाप्नोतिसहि साध्वीतिचे
 च्यते ॥ अनेननारीव्रतेनमनोभाग
 देहसयता । इहाग्याकौर्त्तिमाप्नो
 तिपतिस्त्रीकपरवच ॥ इतिमानवे
 धर्मशास्त्रेऽध्यायः ॥

स्त्रीधर्मिणी । स्त्री . ऋतुमध्याम् ॥
 स्त्रीधर्मिणीरजिऽस्त्यस्या । अतइ
 निठनाशितानि । डोप् ॥
 स्त्रीधव । पुं . पुरुषि ॥
 स्त्रीपर । पुं . कामुके । विज्ञे ॥
 स्त्रीपश्योपजीवी । पुं . सम्भोगार्थं म
 न्यस्मैस्त्रियदस्वातद्वनोपजीविनि ॥
 स्त्रीपु . सी । पु . रमिथुने । इन्हे ॥
 स्त्रीपुमाक्ष । अचतुरेस्य . ॥
 स्त्रीपुसलक्षणा । स्त्री . पे टायाम् ॥

स्त्रीप्रशसा

स्त्रीय सयौलक्षण विष्णुस्तनश्मश्रु
निकयस्यास सा ॥

स्त्रीपुत्रार्थं । पुं० स्त्रीसु सयौव्यं व
हारे । सचमानवेनवमाध्यायेद्र
स्य ॥

स्त्रीपूर्वं । पु० स्त्रीजिते ।

स्त्रीप्रमाण । पु० कटुस्वनि ।
स्त्रीप्रमाथीयस्य । अप्पू रणीप्रमा
ण्यो रतृयप ॥

स्त्रीप्रशसा । सत्री० नारीश्वाघायाम्
। सायथा । जयेधरिव्या पुरमेव
सारपुरेष्टहसज्ञनिचैकदेश तथा
पिशय्याशयमेवरस्त्रीरत्नीज्वलारा
ज्यसुख्यसारम । रत्ननिबिभू
षयलिथोषा० भूप्यन्तेबनितान
रत्नकास्या । यास्येतेषनिताहर
न्यरत्ना० निरत्नानिबिनाङ्गनाङ्ग
सङ्गम् ॥ आकार विनिगृह्यतारि
पुबल जेतु समुत्तिष्ठतांतन्वचिन्त
यतांछतःकृतशतव्यापारशाखाकु
लम । मन्त्रिप्रोक्तनिषिषिषांदि
तिभुजामाशङ्किनासर्वते दु खा
म्भोनिधिधर्तिनासुखलव कान्ता
सनालिङ्गनम । श्रुतदृष्ट स्पष्ट स्मृत
मपिनृणाङ्गादजननम नरत्न स्त्री
भ्योन्यतकचिदपिक्ततलेकपतिना
। तदर्थाधर्माधीसुतविषयसौख्या
निशततीमृहेलक्ष्मयोमान्या सत
तमबलासोनदिभवे । श्रेयङ्गना

स्त्रीप्रशसा

नांप्रवदन्तिदोषान्पैराग्यमार्गेण
गुणान्बिहाय । तदुक्तंनोमेमनसो
वितकं सद्भाववाक्यानिनतानिते
षाम् । प्रवृत्तसत्य कतरौङ्गनानां
दोषोक्तियोनाचरितोमनुष्यै । धी
र्येनपुंभिः । प्रसदानिरस्तागुणा
धिकस्तामनुनाचप्रोक्तम् ॥ सीम
स्तासाददचकौ रगन्धं शिञ्चि
ताङ्गरम । अग्निश्चसर्वभक्षत्व त
स्मान्निष्कसमा स्त्रिय ॥ ब्रह्म
णा पादतौमेध्यागाधोमेध्यासपु
ष्टत अजाश्चमुखतोमेध्या स्त्रियो
मेध्यास्तुसर्वत ॥ स्त्रिय पवित्र
मतुलनेतादुष्यन्तिकर्हचित मा
सिमासिरजीह्यासांदुष्कृतान्यपिक
र्षति । जामवेयानिगेहानिशप
न्यप्रतिप्रूजिता । तानिकृत्याह
तानीवविनश्य तिसमंतत ॥ जा
यावास्याज्जनिषीवासम्भव स्त्री
कृतीजृणाम् । हेतुतप्ता स्त्रि
यानिर्दाकुर्वतीव कृत शुभ
म । दमपस्त्रीव्युत्क्रमेदोष । सम
शास्त्रप्रतिष्ठित । नरानतमवीक्ष्य
न्त तेनाचवरसङ्गना । बहिर्लो
कातुषण्मासानुवेष्टित खरचम
था । दारातिक्रमये भिक्षादेशोक्त्यु
क्ताविशुध्यति । नशतेनापिषर्षा
णामपैतिमदनाशय । तत्राशक्त्या
निदसंकोनराधेयेष्येषित ॥

स्त्रीयात्रा

अष्टौ धार्ष्ट्यामसाधूनां निन्दतामनघः ।
 द्विय । मुष्णतः मिषचीराणांति
 छचीरेतिजल्पताम ॥ पुरुषश्चट्ट
 लानिकांमिनीनां कुरुतेयानिरहीन
 तानिपश्चात् । सुकृतज्ञतयाङ्गना
 गतासूनवगुह्यप्रविशन्ति सप्तजिह्व
 म ॥ स्त्रीरत्नभोगीस्तिनरय यस्मिन्
 स्त्रीपसम्प्रच्छन्नोश्चरोसी । राज्य
 श्यसारेऽथनमङ्गनासदृशानली
 हीपनचाकृषेधम । कामिनीप्रथ
 मयौवनान्वितामन्दवस्त्रा, मृदुपेठि
 तखनाम् । उत्सर्गोसमबलम्व्य
 यारति सानधादभुवनेऽस्तिमेम
 ति । तत्रदेशमुनिचिद्धचारथे
 मान्यमादृपितसेव्यसेवनात् । ब्रू
 तधातृभवेतिस्तिक्सुखयद्रह । स
 मबलभूयनखियम । पात्रज्ञाकी
 टास्मिद्विषदृधपु स्त्रीप्रयोगेवज
 गत्समस्तम् । ब्रीडावकायमपतुर्मुख
 त्वमौष्ठापिलोभास्मितीयुवस्था ।
 इतिवाराहोसहितायाम् ७१ अध्या
 य ।

स्त्रीप्रिय । पु० षट् पदातिथी ॥ चा
 न्नसुखे ॥

स्त्रीमुखद । पु० दोहदे ॥

स्त्रीयात्रा । स्त्री० धीषित्प्रयाणे ॥
 यथा । कुलीरकन्याषट्संस्थितेरपी
 सितज्ञवारिप्रथमाभयोत्तराम् । वि
 हाययाचावनितासुयस्यतेविश्रिष्वि

स्त्रीसुभाष

श्रिषिऽन्यदशेषमुक्तम् ॥ प्रथमाप्र
 तिपत् । उत्तरा० उत्तराखयम् ॥
 स्त्रीरोग पु० नारीणामामये ॥
 स्त्रीसज्ज्ञा । स्त्री० पिपीलिकाया
 म् ॥
 स्त्रीसभम् । न० धीषितासमूहे ॥
 स्त्रीचांसभाषशालाचितिनपुसकत्व
 म् ॥
 स्त्रीसुभाष । पु० महकके । सौ
 विदले ॥ धीषिताशौखे ॥ यथा ।
 एषादिप्रकृति स्त्रीणामासृष्टेरघुन
 न्दन । समस्यमनुरज्यन्तिविषमस्य
 त्यजन्तिच । शतश्रदानांशोक्तत्वं
 शस्त्रोपांतीच्छतांतथा । गरुडानि
 जयो शैष्यमनुगच्छन्तिधोषित ॥
 ब्रह्मवैवर्तेब्रह्मखण्डेचबधा । उ
 दयंक्षु रधाराभयरत्पद्मोत्सवमुख
 म् । सुधीप्रमसुमधुरवचन
 स्त्रार्थसिद्धये ॥ प्रकीर्षेविषतु
 ल्यतदनुह्योक्तकृत्स्नतम । दु
 र्ज्ञेयतदभिप्रायनिगूढकर्मक्षेत्र
 म् ॥ तदातासामविनयप्रवक्तसोह
 सवरम् । इदीकार्षच्छलात्का
 र्थेशश्रमायादुरक्षया ॥ पुसचाउ
 गुव काम शश्वत्कामोजगद्गु
 रो । आहारोविशुषोनिच्यनेषुयं
 सुषतुर्गुणम् ॥ स्त्रीप पुस . ष
 उ गुणस्यवसायसनिश्चिन्तम् ।
 वधैमेदीषनिबहा कास्थातचपि

स्यगिलम्

तामह ॥ काक्रौडाकिंसुखपुसा
 विष्णुम् प्राश्रयवैश्वानि । तेज. प्रण
 ष्ट सम्भोगेदिवालापियथः क्षय ॥
 धनक्षयस्त्वतिप्रोतौरस्थासक्तौषपु
 क्षय । साहित्येपौरुष नष्ट कलहे
 माननाशनम् ॥ सर्वनाशश्च विश्वा
 सैत्रहान्ननारीषुकिंसुखम् ॥ यावह
 नीचतीजस्वोसश्रीकीयोग्यतापर ।
 पुमान्नारीशशौकर्त्तुसमर्थस्तावदे
 वहि ॥ रीगिण निगुण हृद्धये
 विद्वापेक्षतीप्रियम् । लोकाचरत
 यातस्मैद्दाव्याहारमल्पकमिति ॥
 स्त्रैणः । वि. स्त्रीसम्बन्धिनि ॥ छि
 याचयम्. स्त्रीषुभव. स्त्रीभिषर
 ति. स्त्रीभ्योहितोवा । स्त्रीपुसा
 भ्यानञ्जञ्जावितिनञ्. स्त्रिया
 न्. स्त्रीणी ॥
 सत्यागारम् । न. स्त्रीणाष्टहे ॥
 स्य. । पु. स्यलि ॥ तिष्ठत्यस्मिन् ।
 ष्टा. । घञर्थेक ॥
 स्यग । वि. धूर्त् ॥
 स्यगमम् । न. अपिधानि । चन्तर्ही ।
 स्यगित । चि. आच्छादिते । स बो
 ती । रुद्धे ॥ स्तब्धे ॥
 स्यगितगी । चि. स्तब्धवाचि ॥
 स्यगी । स्त्री. तास्वूलपाचविशिषे ।
 तास्वूलकरद्धे । पानवडा. इ.
 भाषा. प्रसिद्धे ॥
 स्यगिलम् । न. स्यलसौमनि । च

स्यगिडलशायी

स्वरे ॥
 स्यगिलशायी चि. चत्वरशायिनि ॥
 स्यगिले. शीले । शीङ् शयने । व
 ते. इति ये नि
 स्यगु । न. ष्टौ ॥
 स्यगिडलम्. न. चत्वरि । चङ्गनि ।
 चङ्गिरे । चङ्गिनीगतायां परिष्कृता
 यांभूमौ ॥ यच्चार्थ परिष्कृतायांभु
 वि ॥ यच्च परिष्कृतस्यानेस्यातांस्थ
 गिडलचत्वरि । इतिचत्वरत्रावली
 ॥ हेमनिमित्ताऽग्निस्थापनार्थपरि
 मितभूमौ । यथा । रस्ये परिष्कृ
 तेदेशेतुषाङ्गारादिबर्जिते । इत्तमा
 चप्रमाणेनस्य छिन्न रचयेत्सुधीरि
 तिमहानिर्वाणतन्मन् ॥ यश्चिष्ठस
 हितायामपि । तस्मात्सम्यक्परीक्ष्यै
 वकर्त्तव्य शुभवेदिकम् । इत्तमाच
 स्यगिडल वासङ्क्षिप्तैश्चामकर्मणो
 ति ॥ क्रियायोगसारेपि । कुडमे
 वविध नस्यात्स्यगिडल वासमाश्रये
 दिति । शारदातिलकैपि । निरस्य
 नीमित्तकं काम्यं स्यगिडलीवासमाच
 रेत् । इत्तमाचन्तुतत्कुर्याच्चतुरस्र
 समन्ततद्वति ॥ केशलायाशुभूमौ
 ॥ स्यग्न्यस्मिन् । छलस्थाने । ति
 छन्यस्मिन्नितिवा । ष्टा. । मित्रि
 लादयश्चेतिराधु ॥
 स्यगिडलशायी । पु. स्यगिडले ॥
 य स्यगिडलेत्रतवशाच्छेतेस्यगिडल

स्यलकन्द .

शायसी । स्याण्डिकुशाद्यावृत्तस्य
 क्षीति । व्रते . इतिपिनि ।
 स्याण्डलसितकम् । न . वेद्याम् ॥
 इ . डा . ली ॥
 स्याण्डक्षिपय । पुं . स्याण्डक्षि ॥
 व्रतेनस्याण्डिक्षीति । शौङ् . अधि
 करणे शीतिरिच्छच् । अलुक् ॥
 स्यपति । पु . वृहस्पती । वृहस्पति
 सवकर्त्तरि । जीविष्टियाजके । स
 गीष्पतीच्यास्यपतिरिच्छमर । स
 यज्वतिसम्बन्ध ॥ कुवेरे । कश्चु
 क्निनि । सौविदे । यज्वनि ॥ का
 रुमेदे । शिल्पिबिभ्रिषि । राज् . या
 बो . इ . भा . प्र . ॥ तल्लक्षण य
 था । वास्तुविद्याविधानस्त्रीलघुह
 क्षीचित्तम । दीर्घदर्शीचशूरश्च
 स्यपति परिकीर्त्तित इति ॥
 स्थानस्य । सुपिस्थइच्छच् . स्य
 इतियोगविभागात्क । स्यस्यप
 ति । यहा । तिष्ठत्यस्मिन् ।
 हा . घञर्थेक । स्यसासौपति
 च ॥ त्रि . असत्तने ॥
 स्यपुट । त्रि . विषमोन्नते ॥ विष
 मसञ्चारकीबिनि ॥
 स्यलम् । न . जलशून्याक्त्रिमभूमा
 ने । स्यल्याम् ॥ स्यलति । छल .
 । पचाद्यच् ॥ वक्ष्यगृहे ॥
 स्यलकन्द । पु . अयोम्यकन्द । वन
 शोलइतिभाषाप्र . ॥

स्यलेशय :

स्यलकमलम् । न . स्यलपद्मे ॥
 स्यलकुमुद । पु . करवीरे ॥ इ .
 रा . गृ ॥
 स्यलपद्म . । पुं . मानके । मान
 कच् . इ . भा . । न . पुष्य
 प्रभेदे । छत्रपद्मे । तमाङ्के ॥ प्र
 पौण्डरीके ॥ स्यलपद्म साधुपुष्य
 दृष्टिकृतपुण्डरीयकमित्तरभस ॥
 स्यलपद्मनी । स्त्री . स्यलपद्म ॥
 स्यलपाकजम् । न . पक्वमासविशेषि
 ॥ यथा स्यलेनप्रकृतयन्मांसतज्
 ज्ञेयस्यलपाकजम् ॥
 स्यलमञ्जरी । स्त्री . अपामार्गे ॥
 स्यलविहङ्गम । पु . भयूरादौ ॥
 सयलस्यविहङ्गम ॥
 स्यलशृङ्गाट . । पु . गोज्जुरे ।
 सयलशृङ्गाटक । पु . गोज्जुरे ।
 सयलसीमा । पु . स्यलडिले ॥
 स्यलजा । स्त्री . पुरुषिणस स्ततायां
 भूमौ । सयलति । छल . । प
 चाद्यच् । टाप ॥
 सयली । स्त्री . अक्त्रिमायाभूमौ
 ॥ जानपदेतिङ्गीष् ॥
 सयलेरुहा । स्त्री . वृत्तकुमार्याम् ।
 दग्धावृत्ते । त्रि . सयलजाते ।
 स्यलेरोहति । रुह . । इगुपधेति
 क . । तत्पुरुषिणतीच्छलुक ॥
 स्यलेशय । पु . मृगादौ ॥ स्य
 क्षीति । अधिकरणे शीतिरितिगौडो

सूत्रान्

ऽथ । शयनासेत्थलुक् । वि०
 स्यलशायिनि ।
 स्यवि० । पु० स्यावेरि । तन्म
 वाये । तिष्ठति । छ० । क्वि
 छ्विक्विस यविकोक्विदिभिरिति
 क्तिन् । निपातनाद्दुस्व । नाके
 । स्वर्गे ॥
 स्यविर । पु० । द्रक्वि । सुर
 ज्येष्ठे ॥ न० शैलिये । अस्मपुण्ये
 ॥ वि० छ्वे । यथा । नतेनह
 दुष्ठाभवति येनास्यपलित शिर ।
 योभैयुवाप्यवीयानस्त देवा । स य
 विर विदुरितमनु । अथके । ति
 छति । छ० । अतिरमिशरेतिक्वि
 रव । तिष्ठतीर्षुक् । ऊल्लुक् ।
 सविरा । स्त्री० उवाचाम् । महात्रा
 वय्याम् ॥
 क्विष्ठ । वि० अतिसूक्ष्मे । स्यूल
 तमे अथभेषामतिथेनस्यूल ।
 । स्यूलदूरेतीष्ठमिसाधुः ॥ वैरा
 करुपेभ्यस्वितेभनवद्रूपे ॥
 सूत्रवीथान् । वि० स्यूलतरे । अथ
 मनवैरतिथेनस्यूलः । ईवसु
 न् । स्यूलदूरेत्यादिनापूर्वस्यु
 यलोपी ॥
 स्यायुः । पु० शम्भौ । ईशे । वि
 धे । प्रत्ययेपितिष्ठतिप्ररूपेय ।
 छ० । स्थयुरितिगुप्रत्यय । स्थि
 तिशीलानिपुधिब्यादीभितिष्ठत्यस्मि

आनम

जितिवा । कीले । गन्धद्रव्यविश्रि
 षे । जीवके । पु० न० शायाम्
 कादिरहिततरौ । भ्रुवे । शङ्खौ ।
 पि० स्थैर्वान्विते । स्थिरे । अवि
 कारिणि । सदेकरूपे ॥
 स्यायुप्रिया । स्त्री० कुवधे चवर्ति
 न्यामस्वार्था ।
 स्यायुवटतीर्थम् । न० तीर्थविशेषः ॥
 स्यायुतीर्थम् । न० तीर्थविशेषः ।
 स्यायो शिवस्थालिनेनचपलाद्यत
 तीर्थम् । स्यायुतीर्थम् ॥ स्यायु
 श्यायुसुप्तके ।
 स्यायुल्लव । पु० कश्चिद्व्यस्यविनि ।
 स्यायुलीचस्वरेभ्यितु नियमेऽस्य ।
 स्यायुलास्यवितरिजतप्रत्ययः ।
 स्यायुल्लवम् । न० चहद्वारादिषु क
 तीमाकौटादी यथा क्त्वाल्लव
 दिक्षत्रेष्ठनामत कथयामिते । मा
 कीः टमस्युलीवानिहरस्युल्लवस्यु
 का । । स्युल्लवकीश्वरोशुक्लकथंका
 लक्ष्मरावपीति । इदमस्युल्लवित्तयो
 वेन्द्रवतस्वान्तरे । माकौटादिका
 सुष्टककितमिष्यव ॥
 स्यायुवा । स्त्री० स्यायुतीर्थाधिष्ठा
 त्वादेव्याम् ।
 स्यायुस्वर । पु० कुवधे चवर्तिवि
 लित्तविशेषे ।
 स्यायुव्यः । पु० कानीये ।
 स्यायुम् । न० स्यायुः । अथकाशे ॥

स्थानम्

स्थितौ । वसती । ग्रन्थतन्वी । भाज
 नि । राज्ञीष्वर्गं स्थापय्यापचयाभा
 विनस स्थितौ । अष्टवर्गं स्थापचय
 जय । तस्मैवोपचयोवृद्धि । त
 रुनीपचयानापचय ' स्थ नम् ।
 तदुक्तम् । जय स्थानसुवृद्धिश्चि
 वर्गीनोतिवेदिनाम् । जयवृद्ध्यो
 रभावेन स्थानमुक्त मनीषिभिरिति
 । राज्ञोचिन्तनीयेषुदण्डकीषपुररा
 ष्टेषुचतुषु । तिष्ठत्यनेनेति । छा०
 । करणं ल्युट् । तत्रदण्डतेऽनेने
 ति० दण्डोऽस्यस्त्ररथपदातय •
 तेषामिषण रक्षणादिराज्ञाचिन्तनी
 यम् । के षोर्धञिचय • तस्याय
 ज्ययादि । पुरस्सरक्षणादि । राष्ट्रं
 देश • तद्वासिसनुष्यपश्वादिधा
 रणक्षमत्वादिचराजाचिन्तयेत् ।
 भिक्षे । तिष्ठत्यवास्मिन्नतुकदा
 चिञ्चयवती । छा० अधि ल्यु
 ट् ॥ अ धावे ॥ गृहे ॥ ३॥ सामा
 न्य स्थ नमितिमीमांसकाः । त
 द्विविधम् पाठसादेश्यमनुष्ठानं
 सादेश्यञ्च । स्थानञ्च क्रमश्च स्थान
 र्थांतरम् । पाठसादेश्यमपेक्षिवि
 धम् । यथ सङ्ख्यपठ • सन्न
 धिपाठोति । तत्रैन्द्राग्नीषोऽदश
 क्रपाल निर्वपेत् • वैश्वानरहाद
 शकप्राक निर्वपेदित्येव क्रमविहि
 तेषु • इन्द्राग्नीषोऽनुवादिवेत्यादौ

स्थानम्

नांयोज्यानुवाक्यमन्त्रायांयथासङ्
 ख्य प्रथमद्विप्रथम द्वितीयस्यद्वितीय
 मित्येव रूपोविनियोगीयथासङ्
 ख्यपाठात् । प्रथमपठितमन्त्रस्यैकै
 मर्थ्याकाङ्क्षायांप्रथमतोविहित
 कर्मैवप्रथममुपतिप्रतीसमानदेश्यत्वा
 त् । एव द्वितीयमन्त्रस्यापिबैक्यता
 ज्ञानाप्राकृताङ्गानुवादेनविहितानां
 सदृशपतितानांविक्तत्वर्थं च सन्न
 धिपाठात् । यथा • यामनहेमाना
 म् • तेषांहेमैमर्थ्याकाङ्क्षायां
 लंविक्तत्वपूर्वमेषभाव्यत्वेनसम्ब
 ध्यते • उपस्थितत्वात् । स्वतन्त्रपक्ष
 त्वेविक्तत्वसन्नधिपाठानर्थक्यापत्ते
 । पशुधर्मायामग्नीषोमीयार्थत्वम
 नुष्ठानसादेश्यात् । औपवसर्थ्येऽङ्क
 यग्नीषोमीय पशुरनुष्ठायते । तस्मि
 न्नेवेदिने • तैधर्मापठ्यन्ते • अतस्ते
 षाकैमर्थ्याकाङ्क्षायांमनुष्ठेयत्वे
 नापस्थितपक्षपूर्वमेषभाव्यत्वेन
 सम्बध्यते । तच्चस्थानममाख्यात
 प्रबलम् । अतएवपशुधर्ममन्त्र सा
 न्नव्यशचाङ्गम् • पठसादेश्यात् •
 नतुपौरोडाशिकमितिसमाख्ययापु
 रोडाशपाचाङ्गमिते । सम्बन्धविशि
 ष्टे पदमितियस्यप्रसिद्धि । य
 या । पितृस्थानीय • पितृरिवस्था
 नमस्येतिवहुत्रोक्तिः • स्थीयतेऽ
 च । छा० अधिकरणेभाविवाल्गुट

स्थानपञ्चला

। तिष्ठन्त्यस्मिन्शब्दाद्वृत्तिव्युत्पत्त्या
 क्वचित्स्थानशब्दोऽर्थवाचो । नि
 कटे । स्वधर्मानुष्ठाधिनामसम्यग्
 त्तिनाञ्चस्थानविशेषप्राप्तियथा ।
 वर्णानामाश्रमाणाञ्चसम्यग् धर्मानु
 पालिनाम् । असम्यग् वृत्तिनालो
 कान् ब्रह्माचक्रैयथाचयत् ॥ प्राजा
 पत्य ब्राह्मणानास्मृत स्थान क्रिया-
 वताम् । क्षत्रियाणातथाचैन्द्रसङ्
 यामेष्वनुवृत्तिनाम् । वैश्यानांमा
 रुत स्थान स्वधर्ममनुवृत्तिनाम् ।
 गांधर्वशूद्रजातीनां परिचर्यानुका
 रिणाम् ॥ षाष्टाशौतिसहस्राणां
 तीनामूर्ध्वरेतसाम् । स्मृत तीषान्तु
 वत्स्थान तदेषगुरुवासिनाम् । स
 मर्षीणाञ्चयत्स्थान स्मृत तद्वनौक
 साम् । प्राजापत्य गृहस्थान गृहध
 र्मानुवृत्तिनाम् ॥ न्यासिनान्तुपर
 स्मृत्तयोगिनामस्मृतस्मृतम् । ए
 कान्तवासिनांब्रह्मध्यायिनांपरम प
 दम् ॥ तामिस्रमभ्यतामिस्रमहा
 रौरवरौरवम् । असिपचवन घोर
 कालपचमवीचिमत् ॥ वेदस्मिन्द
 कामान्तुयज्ञस्याघातकारिणाम् ।
 स्थानमेतत्समाख्यात स्वधर्मं विनि
 वृत्तिनाम् ॥ इतिबह्निपुराणेशर्ग
 काथननामाध्याय ॥

स्थानकम् । न० पालवालि ॥ नगरे ॥

स्थानपञ्चला । स्त्री० यवराज्ये ॥

स्थापत्य

स्थानच्युतः । चि० स्थानभष्टे । यथा
 । स्थानस्थितस्वपद्मस्वमिषीवरुष
 भारस्को स्थानच्युतस्यताविभक्तो
 दशोषणकारको । इतिग० पु० ॥
 स्थानपाल । पु० स्थानरक्षके ॥
 स्थानभष्ट । चि० पदच्युते ॥ यथा
 । स्थानस्थितानि० पूज्यन्तेपूज्य
 न्तेचपदस्थता । स्थानभष्टानपू
 ज्यन्तेकेशादतानखानरा ॥ इति
 गारुडेऽध्याय ११५ ॥

स्थानाध्यक्ष ।) चि० स्थानरक्षके ।
 स्थानिक ।)

स्थाना । चि० स्थानविशिष्टे । स्थानी
 वति ॥

स्थानीयम् । न० पुर्याम् । पत्तने ।
 निगमे । नगरे ॥ प्राकारादिनादु
 र्गयोजनविस्तोर्नगर स्थानीयम्
 । स्थानायहितम् । तस्मैचितमि
 ति० छ ॥ चि० । नभवे ॥ स्था
 नसम्बन्धिनि ॥

स्थाने । च० कारणार्थे । हेतौ । यु
 क्तौ ॥ सादृश्ये । साम्येस्थानस्यक
 रणम् । स्थानशब्दात् । तत्करीतो
 तिथिजन्तोदिप्रत्यय ॥

स्थापक । चि० स्थापनकर्त्तरि ॥ स्था
 पयति । ङा० । विजन्ताण्खल् ॥

स्थापत्य । पुं० राज्ञास्त्रागारिवहोर
 चाधिकृते । सौविदके । कश्चुकि
 नि ॥ तिष्ठन्त्येषुपुरुषा । चञ्चर्थे

स्थायुक

क । स्थानांदाराणांपति । पाल
क । स्वपतिरेव । चतुर्वर्णादित्वा
त्सुखार्थेष्वञ् । न० स्वयतेर्भावे ।
स्थापनम् । न० रोपणे । निवेशने ।
प्रसवने । समाधी । स्थितिर्द्वि
प्रथमे । स्थापयति । ष्टा० । ल्यु
ट् ॥

स्थापना । स्त्री० स्थापने । निवेशने ।
मनुष्याद्याशयत्वे ॥

स्थापनी । स्त्री० पाठायामेषधी ।
स्थापित । चि० निश्चिते । न्यस्ते ।
स्थाप्य । चि० रक्षितधने । न्यस्त
धने ।

स्थाप्य । न० सामर्थ्ये । तिष्ठत्यनेन ।
ष्टा० । सर्वधातुभ्योपनिन ।

स्थायी । पु० भावभेदे । रत्नादिभावि
षु यथा । रतिर्हासश्चाक्षरणी
धौत्साहोभयन्तथा । गुणुसाभिस्य
वशमो स्थायिभावा प्रकीर्त्ति
ता ॥ समवेय । समुद्भूत । स्वा
न्त यश्चरतिष्ठते । भाव स्थायीस
मिन्नयेव्यभिचारोततान्यर्थेति ।
चि० स्थिरे । स्थितिमति ॥ योहि
राजास्वदेशेदुर्गं कृत्वा तिष्ठति० स-
स्थाधीष्यत्येति । तिष्ठति । ष्टा० ।
याद्यादित्वास्त्वानि० । आतीयुक
चिष कर्त्तारितियुक ॥

स्थायुक । पु० एवमामध्यचे ।
स्थातुशीलमस्य । ष्टा० । लघप

स्थालीपुलाक

तपदस्य भूषणेष्वुक्तञ् ॥ चि०-
स्थिरे ।

स्थालम् । न० स्वर्णादिनिर्मितेभोजन
पात्रे । याल इ० भा० प्र । तिष्ठ
त्यच । ष्टा० । स्थावतीव्याजच् ।
स्थाली । स्त्री० शोदनादिपचनपा
त्रे । पिठरे । उखायाम । कु
ण्डे । शङ्खे इ० भा० प्र । तिष्ठति
ष्टा० । स्थावतिमृजिरालचगानजा
लीयच । जातेरितिङ्गीष । पा
टलीवर्त्त ॥

स्थालीपाक । पु० भोजनयुक्तं ज्ञा
दौ । मांसाष्टकाश्राद्धे स्थालीपाकस्य
मांसप्रतिनिधिस्त्वयथागीभिल ॥
अपिवास्थालीपाककुर्वीतेति । त
द्विधानन्तु । स्थालीपाकपशुस्थानिकु
र्याद्यद्यनुकल्पिकम् । अध्येत सब
त्सायास्तकृष्यागी पयस्यनु । इ
तिछन्दोगपरिशिष्टोक्तं याज्ञम् । अ
न्विति० शोदनधरो पद्यत् ॥

स्थालीपुरीषम् । न० स्थालीकान्नेद
ग्धान्ने ।

स्थालीपुलाक । पु० न्यायविशेषि
॥ यथा । स्थालीस्थास्तदृजाएतेभ
वेविक्रित्तिभागिन । समकाला
ग्निमशैगभागिस्वात्प्रतिपन्नवत ।
इतिस्थालीपुलाकन्यायेनवैदिकलि
ङ्गत्वावच्छेदेनापूर्वशक्तकल्पना
त् । प्रतिपन्नइत्यमर्दनादिनास्फु

आसक्त

टितत्वेन ज्ञातमितमलमासत्वम।
ख। लोबिलम । न. पाकपाभक्षाय
न्तरे । स थाल्या शुन्यभागे ॥

ख लोबिलोय ।) चि. पाकवोग्य
स्था। लोबिल्य ।)

तण्डुलादौ ॥ स्था। लोबिलमहात
। ख. लोबिलादित. क्रमेण चय
ती ॥

खालोष्ठ । प. नन्दोद्वे । अ
श्वत्वभेदे । बेलियापोपर. इ.
भा. प्र. ॥

खार । प. पर्वती ॥ न. ध
नुषि । खोदण्डे ॥ चि. जह
मेतरे । अचकवस्तुन ॥ खिति
शीले ॥ खानशील खोभभासे
तिवरच्. ॥

स्थावरमुन्म । प. एकसथानक्षथि
तेपदातसमूहे । थाना. इ. भा.
प्र. । स्थावरसासौगुन्मस ॥

खावरादि । न. बस्सनाभविषि ॥
खविरम् । न. इरत्वे ॥ तत्सप्त
तिवर्षात्परभवति । यथा । अ धि
उगाश्वेदालस्तदणस्तत उच्यते । उ
च स्थात्सप्तसेरुर्बुर्धोवान्भवति
परमातसमृति ॥ खविरक्षभाष
कर्मवा । युगदित्वाद्घ्. ॥

आसक्त । प. चाचिक्ये ॥ जला
देवुद्देवुदे ॥ बु. देवुदाकारमण्डले ॥
इलाबिस्व तप्तनिर्माणमुद्गाया

खितप्रज्ञ .

म् । सांवा. इ. भा. प्र. ॥ ति
उति । छा. । बाहुलकात्स ।
खार्थकन् ॥

ख स्रु. । चि. खितरे ॥ खान
शील । ग्लाजिखभगस्रु. ॥
आयिनि ॥ प्राइवते वृष्टे ॥

खक प. खटिप्रोथे । इ.
अ. र. ली ॥

खित । चि. प्रतिज्ञातवति । स
प्रतिज्ञे । ऊर्ध्वे । निश्चले । खि
दे । वत्तमाने । समुत्खि ॥
छा. । त्त । यतिखतिमाखा
मितिकारान्तादेश . ॥ मर्षादथा
न्विते ॥ निवृत्तिगतिकोथोहस
खित . प्रीच्यतेजन ॥

खितधी । चि. खितप्रज्ञे । खि
तानिश्चलाधीयंखस ॥

स थितप्रज्ञ । त्रि. असस्रुठ । प
अथाभयानसुखेविदुषि ॥ खिता
प्रति छताच त्तानात्मविक्रजाप्र
ज्ञायसस ॥ खितानिश्चला. अ
हन्नखास्योतिप्रज्ञायखवा । अथ
ख दूथवति ॥ अखच. खण्णु । प्र
खहातियदाकाम नृसर्वात्पर्यम-
नीगतान् । अ त्तस्थेवात्मनातुष्ट'
खितप्रज्ञसदोच्यते ॥ दु खिष्वनु
द्वि मनः सुखिष्विगतस्रुह . बी
तरागभयक्रोध. खितधीर्मुनिहृच्छ
तद्वृत्ति ॥

स्थिरगन्ध

किति । स्त्री० अथस्थानि । ऊर्ध्वेव
 खानि । मर्षादायाम् । न्यायपथ
 स्थितौ । सख्यायाम् । ईश्वरेच्छा
 निरुद्धस्यसर्षीकास्यस्यगीश्वरेनि
 योगस्थापने । विश्वमानतायाम्
 सृष्टिप्रलययामर्ध्वे । सौमनि ।
 स्थानम् । छा० । स्यागापापचीभा
 वे । इतिज्ञान् । तिष्ठच्छपवा ।
 बाहुलकादधिकरणे क्तिन ।
 स्थितिस्थापक । पु० स स्कारविशेषि
 । अन्यथाकृतस्यपुनस्तदवस्थापादके
 षटादिपृथिवीवृत्तौ ।
 स्थिरः । पुं० शनैश्चरे । मोक्षे । दे
 वे । नगी । पर्वते । वृक्षे । का
 तिकीये । धववृक्षे । वृषे । वृष
 सि हृष्टवृक्षकुम्भराशिशु । न० न
 क्षत्रविशेषेषु । यथा । उत्तराश्वय
 रोहिष्ठयोमास्करसध्रुव स्थिरम् ।
 तत्रस्थिर वीजगेह शान्द्यारामादिसि
 द्ध्यतोति । चि० कठिने । अच
 ली । इष्टप्रयत्ने । रसाद्य श्रेष्ठचिर
 कालस्थायिनिशरीरे । तिष्ठति ।
 छा० । अजिराश्रितिरश्रितिलस्थिर
 स्तिरस्यविरखदिरा । इतिक्किर
 च् । टिलीप । षड् भाषविकार
 रङ्गितेसदैक रूपे ।

स्थिरकर्म । चि० चाफतीदयका-
 रिणि ।

स्थिरगन्धः । पु० चम्पकी । चि० स्थि

स्थिरबुद्धिः

रथायिसौरभयुक्ते । स्थिरोगन्धो
 यस्मिन् ॥ *

स्थिरगन्धा । स्त्री० पाटलायाम् ॥ के
 तक्याम् ॥

स्थिरचक्र । पु० मञ्जुघोषाभिधीजि
 नविशेषे । चि० सुखसैन्ये ॥

स्थिरच्छद । पु० भूर्जपत्रे ॥ स्थि
 रा हृदायस्य ॥

स्थिरच्छाय । पु० देवद्रुमे । स्थिराच
 चन्द्रलाह्यायस्यस्य । वृक्षमात्रे
 । छायावृक्षे ॥

स्थिरजिह्व । पु० मत्स्ये ।

स्थिरजीविका । स्त्री० स्थिरवृत्तौ ।
 शाक्यजी । चि० स्थिरवृत्तिमति ॥

स्थिरजीविता । स्त्री० शाक्यलिह्वे ॥

स्थिरतर । चि० स्याजौ । स्थि यसि
 । अतिस्थिरे । अतिशयेनस्थिर ।
 द्विचनविभज्ये तितरप् ॥ एकह
 पतयातिस्थिरे ।

स्थिरदृष्ट । पु० भुजङ्गमे । बराहा
 कृतिविषयी । ध्वनाविश्वजयः ॥

स्थिरदारु । पु० शाकघृष्टे ॥

स्थिरपत्र । पु० हिन्तासी ।

स्थिरपुष्प । पु० चम्पके । बहुलौ ॥

स्थिरपुष्पी । स्त्री० तिलकद्रुमे ॥

स्थिरफला । स्त्री० कूष्माण्डाम् ॥

स्थिरबुद्धि । त्रि० स्थिरप्रज्ञे । लब्ध
 श्रवणमननफलौ ॥ स्थिरानिष्ठला

सन्ध्यासपूर्वकवेदान्तशाक्यविचार

स धिरायु :

परिपाकेण सर्वं स प्रयशून्यत्वे ननि
विंशिकित्सा निश्चितामन्नाशिवुद्धि
यं स्य ॥

स्थिरमति । स्त्री० निश्चलायां बुद्धौ
॥ परमार्थं वस्तुविषयव्यामती ॥
चि० तद्वति । स्थिरापरमार्थं व
स्तुविषयव्यमतिव्यं स्य ॥

स्थिरयानि । पु० द्रुमे ॥

स्थिरयौवन । पु० विद्याधरे ॥ चि०
चिरस्थायितरुणावस्थे ॥ स्थिरयौव
नमस्य ॥

स्थिररक्षा । स्त्री० नीक्ष्याम् ॥

स्थिररागा । स्त्री० दारुहरिद्रायाम् ॥

स्थिरश्री । पु० विष्णौ ॥ चि० नि
श्चलश्रीविशिष्टे ॥ स्थिराश्रीयं स्मि
न् ॥ यथावा ॥ स्थिरोपायोश्चिदुरु
ष । स्थिरश्रीरेवजायते । रश्चितु
नेवशक्तीतिचपलस्यपलांश्रियमिति
मत्स्यपुराणम् ॥

स्थिरसाधनक । पुं० सिन्धुवारवृक्षे ॥

स्थिरसार । पुं० शाकवृक्षे ॥

स्थिरा । स्त्री० भुवि । धरिव्याम् ।

विश्वम्भरायाम् ॥ शालपथ्याम् ॥

शाल्मलिहर्षे ॥ तिष्ठति । छा० ।

भजिरशिशिरैर्यादिनाकिरच् ० टि

क्षीप ० । टाप् । काक्षील्याम् ॥

स्थिराङ्घ्रिप । पुं० चिन्तालवृक्षे ॥

स्थिरायु । स्त्री० शाल्मलिद्रुमे ॥ स्थि

रमायुर्वंश्याः ॥ षष्टिर्षंसहस्रा

स्यूलक .

शिवनेजीवतिशाल्मलिरिति वचना
त् ॥

स्यूणा । स्त्री० गृहस्थाधारभृतेस्तम्भे
काष्ठमयीद्विकर्षिकास्यूणाभवति
। यूसी० इ० भा० प्र० गृहपूर्व
स्यूणाशब्द क्तावि । यथागृहस्य
णमिति ॥ सुस्य्याम् ॥ तिष्ठति ।
छा० । राज्ञासाक्षे तिसाधु ॥
रुगन्तरे ॥ इतिहेमचन्द्र ॥

स्यूरो । पुं० मनुष्ये ॥ तिष्ठति ।
छा० । स्य किञ्चेत्स्यूरन् ॥ स्यू
रस्यरायइतिमन्त्रेतुयोगपुरस्कारात्
स्यूरस्येत्यर्थ ॥

स्यूरी । पु० खरवृक्षमवतुपृष्ठेनभा
रवाहकेऽश्वे ॥

स्यूल । पु० विराजि । पनसे ॥
न० कूटे । समूहे ॥ चि० निष्प्र
क्षे ॥ जडे ॥ उपचितावयवे । पी
नि । पीष्णि । पीवरे । मोटा०
इ० भा० ॥ स्यूलशरीरे । आ
त्मनउपाधिविशेषि । स्यूलोदेहे
ऽहम्प्रत्ययादात्मेतिलोकायतभेद
। तन्न । सृतस्युषुप्रयोरपिसङ्गा
ताविशेषाच्चेतन्यप्रसङ्गात् । एकै
कस्यचभूतस्यचैतन्यादर्थनात् ।
सङ्गातस्यचावस्तुत्वात् । स्यूलय
ति । स्यूलपरिवृद्धये । सुराद्यद
न्त । पचाद्यच् ॥

स्यूलक । पुं० दृग्विशेषि । स्यूल

स्यूलजोरक .

ये । खरच्छदे । उलुखड . इ .
गौ . दे . भा . प्र . । त्रि .
स्यूलै ॥

स्यूलकङ्क । पु . वरकधान्ये ॥
स्यूलकणा । स्त्री . स्यूलजोरके ॥
स्यूलकण्टक . । पु . जालववूरे ॥
स्यूलकण्टकिका । स्त्री . शाल्मलिष्ठ
के ॥

स्यूलकण्टा ।) स्त्री . वृहत्त्वाम् ॥
स्यूलकण्टिका ।)
स्यूलकन्द . । पु . हस्तिकन्दे ॥ शू
रणे . मानकन्दे ॥ रत्नलशुने
। रत्नने ॥

स्यूलकाय . । पु . स्यूलशरीरे ॥
स्यूलकाष्ठधुक . । पु . वृहत्काष्ठा
म्नौ । स्कन्धानले ।

स्यूलकाष्ठानि । पु . स्कन्धानौ ।
स्यूलखड . । पु . वाणे ॥
स्यूलकीश्वर . । पु . सिद्धस्थानविशि
षि ॥ स्यूलालात्स्यूलकीश्वरे . इ
तिदेशीगोता ॥

स्यूलगन्धि . । स्त्री . वचाप्रभेदे । म
हाभरा . इ . भा . ॥

स्यूलवसु . । पु . महावसुभाके ।
स्यूलवाप . । पु . तूलपरिष्कारार्थे
धनुषि । तूलवापि । इ . श .
र . लौ ॥

स्यूलजोरक . । पु . कृष्णजोरके ।
उपकुञ्चिकायाम् । कलौजी . मं

स्यूलभद्र

गरैला . इ . भा . प्र . ॥

स्यूलताल । पु . हिताले ॥
स्यूलस्वचा । स्त्री . काश्मयाम् ।
गम्भार्याम् ।

स्यूलदण्ड . । पु . देवनक्षि ॥
स्यूलदम् . । पु . सुद्धे ॥

स्यूलदला । स्त्री . घृतकुमार्याम् ॥
स्यूलनाल । पु . देवनक्षि ॥

स्यूलनास ।) पु . सुद्धे ॥
स्यूलनासिक ।)

त्रि . पीननासायुक्ते ॥

स्यूलपट . । पु . स्यूलघाटके ।
पटति । पटगतौ . पटविस्तारिवा
। पचायव । स्यूलघासीपटश्च ॥
त्रि . स्यूलवस्त्रवति ॥ यथा ।
कृत्स्नगृहा स्यूलपटायवगोधूमशा
स्त्रिन . । प्रणयेपिनसीदन्ति यदि
कन्यानजायते ॥

स्यूलपट्ट . । पु . कर्पासि ॥

स्यूलपट्टाक . पु . स्यूलवस्त्रे ॥

स्यूलपाद . । पु . हस्तिनि ॥ व्याधि
नास्यूलचरणे ॥

स्यूलपुष्प . । पु . वक्रद्रुमे ॥

स्यूलपुष्पिका । स्त्री . गिरिकापरा
जितायाम् ॥

स्यूलप्रपञ्च . । पु . विराजि ।

स्यूलफल . पु . शाल्मलिष्ठके ॥

स्यूलफला । स्त्री . शणपुष्पाम् ॥

स्यूलभद्र . पु . श्रुतकेशलिनामनि

स्यूलशरीरम्

स्यूलशाशा

जैनभेदे ॥

स्यूलभुक्त । न० व्यष्ट्युहितचैतन्धे०
विश्वशब्दाभिधेये ॥ स्यूलानविष
यान्मुक्तो । भुज० । क्विप् ॥

स्यूलभूतम् । न० पञ्चोकृताकाशादिभूते
अपञ्चोकृतानामेवभूतानांपरस्परव्य
वृष्टप्रोक्षिनिकायव्यवहारनिर्वाह
कतदीयधर्माधर्मापिचपरमेश्वरसा
न्निदृश्यादिनिमित्तपिचयाविभागेन
मिलितानांस्यूलतापत्तौ । पञ्चो
कृतभूते ॥

स्यूलमरिचम् । न० कक्कोले ॥

स्यूलमूलम् । न० शोणक्यमूलके ॥

स्यूललक्ष् । वि० बदान्ये ॥ स्यूलैर्म
ह्निलंक्ष्यते । लक्ष्० । कर्मणिघ
ञ ॥

स्यूललक्ष्य । वि० दानश्रीण्डे । व
हुप्रदे । बदान्ये ॥ स्यूलकूट लक्ष्य
मस्य ॥ स्यूलैर्मह्निलंक्ष्यतीति । ल
क्ष्० । कर्मणिण्यत् ॥

स्यूलवत्सलं । पु० ब्रह्मयष्ट्याम् ॥

स्यूलवल्कल । पु० रत्नलोध्रे ॥

स्यूलवृक्षफल । पु० मदनबृक्षविशि
धे । स्निग्धपिण्डौतके ॥

स्यूलवैदेही । स्त्री० गजपिप्पल्याम् ॥

स्यूलशर । पु० महाशरे । क्षुरप
के ॥

स्यूलशरीरम् । न० आत्मनउपाधि
विशिधि । अन्नमयकीषि ॥ यथा । र

सादिपञ्चीकृतभूतसम्भव भोगालय
दु खसुखादिकर्मणाम् । शरीर
साद्यन्तवदादिकर्मण मायामयस्यू
लमुपाधिरात्मन ॥

स्यूलशाटक । पु० स्यूलवस्त्रे । व
राशौ ॥ शटति । शटरुवादी श्व
ल् । स्यूलशासौशाटकाच्च ॥

स्यूलशाटका ।)
स्यूलशाटिका) स्त्री० स्यूलवस्त्रे
स्यूलशाटि ।)

। वराशौ ॥

स्यूलशालि । पुं० महाशाली ।
स्यूलतण्डुली ॥

स्यूलशिरा । पु० शपिविशिषे ।
न० वृहन्मसके ॥ वि० तद्युक्ते ॥
स्यूलशिरियस्यस ॥

स्यूलशीषिका । स्त्री० श्वद्रपिप्पलि
कायाम् ॥

स्यूलषट्पद । पुं० वरीक्षे । धी
लता० इ० गौ० भा० प्र० ॥

स्यूलस्कन्ध । पुं० लक्षुषे ॥

स्यूलहस्त । पु० करिशुण्डायाम्
। हस्तिहस्ते ॥ वि० पीनभुजि ।

स्यूला । स्त्री० स्यूलैकायाम् ।
कृष्णपिपीलिकायाम् ॥ गन्धपचा
याम् ॥ एकीरौ ॥ गजपिप्पल्या
म् ॥ स्यूलकीश्वरणायादेव्याम् ॥

स्यूलशाशा । स्त्री० गन्धपचाया
म् ॥

स्यूलशाशा । स्त्री० गन्धपचाया
म् ॥

स्थेय .

स्थूलान्नः । पु० महाराजाक्षे ॥
स्थूलास्य । पु० सर्पे ॥ त्रि० वृहन्
सुखे

स्थूलैरण्ड । पु० महैरण्डे ॥ स्थू
लैरण्डीगुणान्न स्याद्रसबीर्यवि
पक्तिषु ॥

स्थूलैला । स्त्री० बृहदेलायाम् ॥
अस्यागुणाश्चया । स्थूलैलाकटुका
पाकेरसेवानलकल्लषु । रुचोष्ण
श्चेत्प्रपित्तासकण्डूश्लेष्मासदृषापहा
॥ हृत्तासविषयस्थ्यास्यशिरोरुग्ममि
कासनुत् ॥

स्थूलोच्चय । पु० गण्डीपले । गण्डा
श्मनि । स्थूलोपले ॥ असाकल्पो
। अकात्मन्ये ॥ वरण्डे ॥ गजानां
मध्यमगतौ ॥ नीचैर्गतम् ।
स्थूलोच्चय । बोधिमागभूतिति
स्रोहस्तिगतय ॥ उच्चयनम् । वि
ज् । एरच । स्थूलम्योच्चय ।
गजानां दम्बरनृधे ॥

स्थेमा । पु० स्थैर्ये । स्थिरस्थभाव
पृथ्वदित्वादिमनिच् । प्रियस्थिरे
तिस्थादेश ॥

स्थेय । पु० विधादपक्षस्थनिर्णेतरे
। अचदृशि । प्राङ्निषाके ॥ तिष्ठत्य
स्मिन्विधादपदनिर्णयार्थम् । षा०
। बाहुलकादधिकरणे । अचिद्यत्
। ईदति ॥ पुरोधसि । त्रि० अ
तिस्थिरे ॥

स्थीथेयकम्

स्थेयान् । त्रि० स्थास्त्री । स्थिरतरे ॥
अयमनयोरतिशयेनस्थिर । द्विव
अनविभज्योपपदेतरथौयमुनाबिती
यमुनि० प्रियस्थिरेतिस्थादेश ॥
स्त्री० स्थेयसी ॥

स्थेष्ठ । त्रि० स्थिरतमे ॥ अयमेषामति
शयेनस्थिर । अतिशयनेतमवि
ष्ठनाबितीष्ठनि० प्रियस्थिरेतिस्थादे
श्च ॥ सुस्थिरे ॥

स्थैर्यम् । न० स्थिरत्वे । अचसुलत्त्वं
। मीक्षसाधनेप्रवृत्तस्याऽनेकविधवि
घ्नप्राप्तावपितदपरिस्थागेनपुन पु
नयन्नाधिक्ये ॥ स्थिरस्थभाव ।
ष्यञ् । स्तम्भत्वे ॥

स्थोरी । पु० भारवाहितुरगे ॥
स्थीथेयम् । न० यन्त्यपणं प्रभेदे ।
कुकुरौधास्थीषधी । मांठयाला०
इ० गौ० दे० भा० प्र० ॥ अक्षप्र
भेदागुणाश्चयथा । ईश्वरसुगन्धिस्थी
थेययुनेर० इतिस्त्रीके । स्थीथे
यकवर्हिवर्हिशुकवर्हेशुकुक्कुरम् ।
शीर्षरोम शुकश्चापिशुकपुष्पश
कच्छदम् । स्थीथेयककटुस्वादु
तिक्तजिम्घ त्रिदोषनुत । मेधाशु
क्लकरत्वच्यरक्षीऽशो ज्वरजन्तुजित्
॥ इतिकुषासदृढदाहदीर्गम्य
तिलकाक्षकान् । इतिभा० प्रका
श ॥

स्थीथेयकम् । न० सुगन्धद्रव्यभेदे ।

सनातः

बहिःशुखे । स्थीणये ॥
 स्थीरी । प० खरवृषभवत्पृष्ठेनभार
 बाह्वोऽङ्गे । पृष्ठये । स्थूलस्येद
 म् । तस्येदमित्यण । रलयीरेक
 स्वम् । स्थीरबलमष्टास्ति । इनि ॥
 स्थीललक्ष्यम् । न० बहुप्रदत्त्वे ॥ *
 स्थील्यम् । न० स्थूलत्वे ॥ स्थूलस्य
 भाव० । ध्यञ् ॥
 स्तपनम् । न० अभिषिञ्चने ॥ स्ताने
 ॥ यथा । पूजनात्स्तपनं श्रेष्ठं स्त
 पनात्तर्पणं स्मृतम् । तर्पणात्साम्नां
 सदानन्तुमहिषाजनिपातनमिति
 दुर्गात्मवप्रकरणे तिथ्यादितस्त्वम् ।
 स्तपित । वि० क्षालिते ॥ सित्ते ॥
 स्तान्तिष्ठन्तात् । अर्त्तिक्रौल्या
 दिनापुक् । मितार्त्त । ॥ आ
 भृते ॥
 स्तवः । पु० स्तवे । स्तवणे । स्तवणे
 ॥ स्तवनम् । आ० प्रस्तवणे । ऋदी
 रप् ॥
 स्तसा । स्त्री० स्तायौ ॥
 स्तात । वि० आभृते । कृतज्ञाने ॥
 यथा । स्ताताऽधिकारीभवतिदेवे
 मैत्रेयकर्मणि । अज्ञातशक्तियाः
 सर्वा भवन्तिहियताऽफलाः ॥
 प्रातः समाचरेत्स्नानमतीनिष्ठ
 मतन्द्रितम् ॥ इतिप्रायश्चित्ततत्त्वम्
 । स्तात्वाकर्माणि कुर्वीत । शिरः
 स्तातश्कुर्वीतदेवपितृमयापिविति

सनातम्

स्मृतिः ॥ ष्ठाशौचि । भावेत्ता । ॥
 स्नातकः । पु० आभृत्तत्रतिनि । स
 माप्तवेदपाठे । अष्टहस्ये । आश्र
 मान्तरगतेसमाप्तवेदव्रते । कृत
 ज्ञाने ॥ अचाहहारीत । अय
 । स्नातकाभवन्ति । विद्यास्नातको
 व्रतस्नातकोविद्याव्रतस्नातकश्चेति
 । तत्रयः समाप्यवेदमसमाप्यव्रता
 निसमावर्त्तते । सविद्यास्नातकः
 । यः समाप्यव्रतानि । अस्माप्य
 वेदसमावर्त्ततेसव्रतस्नातकः । य
 दुभयं समाप्यसमावर्त्ततेसविद्याव्र
 तस्नातकोभवति ॥ अत्रभवन्तिच
 यः पक्षाः । यथा । मन्त्रब्रह्मणा
 त्मकवेदमधीत्यावबुद्ध्यचक्षाया
 दित्येकपक्षः । साङ्गवेदमधी
 त्यावबुद्ध्यचक्षायादित्यपरः । य
 न्यमात्रमप्यधीत्ययन्नविद्याश्चाभ्यस्य
 क्षायादितिद्वितीयः पक्षः । यन्न
 विद्याविरहेणयन्यमात्रेऽधीतेनस्ना
 यादितिनिषेधः । यतोविदाध्ययन
 वेदविहितान्निहीनादिकर्माद्यनुष्ठा
 नप्रयोजनमिति ॥ स्नातिस्म । ष्ठा
 ० । गत्यर्थकर्मकृतिक्त । स स्ना
 यांकन् ॥ यावादिषु । स्नातवेदस
 माप्तावितिपाठाद्वाकन् ॥ अष्टहस्य
 ब्राह्मणे ॥
 स्नानम् । न० मष्णने । आभृति । आ
 भृते ॥ स्नानं शब्दुधभवति । यथा

स नायु

हृशङ्ख । निश्च नै मितिकंका
म्य क्रियाङ्गमलकषणम् । क्रिया
ज्ञान तथाप्यष्ट षोडशान प्रकीर्त्ति
तमिति ॥ विशेषावज्ञानानांततए
वावगम्यताम् । तथाशङ्खस्मृति
॥ आग्नेयादिप्रभेदेनतच्चप्रोक्त चतु
विधम् । यथा । आग्नेय भस्मना
ज्ञानमवगाह्यन्तुवारुणम् । आपो
द्विष्टेतिचत्राक्ष वायव्य गौरज स्मृ
तमिति ॥ षाशौचि । भावेत्युट्
॥ ज्ञानंतपणपर्यन्त आशान्त देव
पूजनम् । आङ्गिकसूत्रिसन्ध्यान्त
विप्राणाश्चश्रुतौश्रुतम् ॥ तत्रप्रात
ज्ञान प्रथ सन्तिदृष्टादृष्टकरहितम्
। सर्वमर्हतिपूतात्माप्रात स्ना
यीजपादिकमितिदक्ष । दृष्टङ्
कर्माधिकार । अदृष्टजपादिद्वारा
परलोकसिद्धिः ॥

स्नानद्वयम् । न० कुशे ॥

स्नानीयम् । न० स्नानसाधनेचूर्णादी

॥ स्नान्यनेन । षा० । कृत्त्यल्यु

टावहुलमित्यनीयर ॥

स्नान्ती । स्त्री० जलमवगाहमाना-
याम् ॥

स्नाथी । वि० स्नानकर्त्तरि ।

स्नायुः । स्त्री० वायुवाहिन्यानाद्या

म ॥ वज्रसायाम् ॥ ज्ञाति । षा

० । बाहुलकादुण् । आतीयुक्त्वि

ण्कृती ॥

सन्निग्धपत्र

स्नाय्वर्म् । न० नीचरीगप्रभेदे । तल्ल
क्षयथा । स्थिरप्रस्तारिमांसाब्ज
शुष्कस्नाय्वर्मपञ्चममितिमाधवक
र ॥

स्नाया । पु० रसिके ॥ ज्ञाति । षा०
। ज्ञामदिपद्यत्तिपृथक्किभ्योर्वाणप
। धीवावत् ॥

स्नावरी । स्त्री० नद्याम् ॥ स्नान्य
स्थाम । षा० । वनिप । वनार
चेतिङ्त्री ॥

स्नावा । स्त्री० शिरायाम् ॥ ज्ञप्रसव
ण । स्नावयतिशरीरमितिस्नावा ॥

स्निग्ध । पु० बहुवारे । रत्नैरण्डे
॥ सरलवृक्षे । वयस्ये ॥ न० समू
हगत्ये । जवादिक्के । सिक्थक्के ॥
वि० स्निह्युक्ते । अरुक्षे । चिकथे
। मसृण्ये ॥ सहजिनगतुकेनवाजे
हेनयुक्ते । प्रिये । वत्सले । स्निह्य
तिस्य । षिण्प्रोती । अकर्मकच्चा
त्कर्त्तरिक्त । बाहुहेतिघ ॥ म
तितुद्धिपूजार्थेभ्यश्चेतिचादत्तमा
नेवात्त ॥

स्निग्धकन्दा । स्त्री० द्रोणकान्दिम् ।

भूमिकदल्या ॥

स्निग्धतण्डुल । पु० षष्टिशाली ॥

स्निग्धता । स्त्री० सनेह ॥ प्रियत्वे ॥

स्निग्धदारु । न० देवदारुणि ॥ देवदा

रुप्रभेदेयुत्तिकाष्टे ॥ सरलवृक्षे ॥

स्निग्धपत्रः । पु० गजंरत्न्ये ॥ घृत

सनुह् ।

कारञ्जे । गुण्यकारञ्जे ।
 चिग्धप्रथा । स्त्री० वदर्याम् ॥ पाल
 ड्क्याम् । काश्मर्याम् ॥
 चिग्धप्रथी । स्त्री० गम्भार्याम् ॥
 चिग्धपिण्डीतक । पु० मदनवृक्षवि
 शेषि । स्यूलवृक्षफले ॥
 चिग्धफला । स्त्री० कर्काटोप्रभेदे ।
 बालुड्क्याम् । मूत्रलायाम् ॥
 चिग्धा । स्त्री० मेदयाम् ॥
 च् । पु० प्रस्थे । सानौ । पर्वतस
 मभूभगे । ज्ञीतिजलम० । सत
 वा । षाप्रसथे० षाश्रीचिवा ।
 मितत्रादित्वात्० ड् ॥ स्त्री०
 जयौ ॥
 च्ककृद् । पुं० वीर । सुकीवृक्षे ।
 च्चुत । रि० स्यन्न । ज्ञतजलादौ ।
 च्चयतीक्ष्ण० । षा० क्त ॥
 च्चुषा । स्त्री० सुतस्त्रियाम् । पुत्रव
 ध्वाम् ॥ ज्ञीति । षा० । च्चुत्रश्चि
 कृत्त्युषिभ्य च्चिदितिस० ॥ च्चु
 द्याम् ॥
 च्चक स्त्री० च्चकम् । च्चुद्यति ।
 च्चुहृत् । रि० । क्विप् । बाहुवृत्ति
 कुत्वम । तदभावेहोठइतिठत्वे
 च्चुट्चुड ॥
 च्चुहा । स्त्री० च्चुहीवृक्षे ॥ भागुरिम
 ती० सनुहृष्टाप् ॥
 च्चुहि । स्त्री० सनुह्याम् । सनुह्य
 ति । षा० ह् । सर्वधातुभ्यश्च ॥

सनेह

सनुहो । स्त्री० सिङ्गण्डे ॥ इन्नन्ता
 त्सनुहे क्वदिकार दितिपक्षे
 डीप् ॥
 सनेह । पु० सौहृदे । प्रेमिणि ।
 प्रियतायाम् ॥ तामसोयचित्तवृ
 त्तिविशेष० यस्मिन्सत्त्वन्यदीये
 हानिवृद्धीस्त्वस्त्राशोप्येते । अ
 न्यत्रिषय प्रेमापरपर्याय सने
 ह ॥ यथा । स्मृत्वावियोगजदु
 खत्वंजसनेहप्रियेजने । अतिस
 नेहपरिष्वङ्गावृत्तिराद्रांपिदद्यतेइ
 ति । सनेहयतिप्रोचयतिपुरुषम्
 । षा० ह् । पचाद्यच् । सनिश्चान्ति
 पुरुषायस्मिन् । अधिकारणार्थे०
 च्चज ॥ घृतादिरसविशेषे ॥ यथा
 सनेहसतुविधं प्रोक्तोघृततैल
 वसातथा । मज्जाच० तपिविभ्र
 त्त्यं किञ्चिद्भ्यदितेरसौ ॥ स्याव
 रेज्जमस्यैवद्वियानि सनेहउच्य
 ते । तिलतैलस्यावरेषुजङ्गमेषुच
 तवरमदति ॥ इभ्यान्निभ्यस्तुभं
 वा० यमकस्त्रिहृत्तीमहान् । न्याय
 मते० च्चूर्णादिपिण्डीभावहेतौ०
 गुणविशेषे० जलमाचक्षते ॥ ज
 लोयपरिमाणावय नित्योऽन्यत्रत्व
 नित्य । तैलादावस्यप्रकर्षीत्यत
 स्तेषादाहेभवति । यथोक्तभाषा
 परिच्छेदे । सनेहाजलेऽप्यौनित्यो
 यमनित्योऽवयवित्यसौ । तैलान्त

श्लेहवती

रितत्प्रकर्षाद्दहनस्यानुकूलतेति ॥
 श्लेहनम् । षिाह० । भावीषज ॥
 श्लिच्छतेयेनवा ॥ श्लेहस्यदु खमू
 लत्वमुक्तगारुडे ११४५ध्याये । य
 वश्लेहीभयतश्चश्लेहीदु खश्लभा
 जनम् । श्लेहमूलानिदु खानि
 तस्मि त्वक्तोमहत्सु खमिति ॥ श्लि
 ग्धतायाम् ॥ यथा । श्लेह पञ्च
 सु लक्ष्योवाग्निह्लादन्तमेवजखस
 स्थ । सुतधनसौभाग्ययुता
 श्लिग्धैस्तेनिधंनारुक्षैरिति ॥
 श्लेहा । पु० व्याधिप्रमेदे ॥ सह
 दि ॥ चन्द्रे ॥ श्लिच्छति । षिाह०
 । प्रवन्नृजनपूषत्रित्यादिना० कनि
 न० निपातनाद्गणश्च ॥
 श्लेहनम् । न० तैलमहर्नि । स्रग्धरो
 । अभ्यङ्ग ॥ श्लिच्छतेयेन । षिा
 ह० । ख्युट् ॥
 श्लेहपात्रम् । न० कुत्वाम् । चर्मम
 येतैलादिभागडे ॥ श्लेहश्लेतेलघृ
 तादे पात्रम् ॥
 श्लेहप्रिय । पु० प्रदीपे ॥ चि०
 तैलादिप्रिये ॥
 श्लेहफल । पु० तिले । पापघ्ने ॥
 श्लेहम् । पु० श्लेष्मणि ॥ चि०
 श्लिग्धभूमौ ॥
 श्लेहरङ्ग । पु० तिले ॥
 श्लेहवती । स्त्री० मेदायाम् । श्लेही
 ऽख्यस्याम् । रसादिभ्यश्चेतिमतुप्

सपशं

। ङीप् ॥
 श्लेहपयस्य । प० प्रिये । प्रदीपे ।
 श्लेहवस्ति । स्त्री० अनुवासनशस्त्री
 । तैलपिचकारी० इ० भा० ॥
 यथा । वस्तिर्द्विधाऽनुवासाख्योनि
 रूहश्चतत पर । य श्लेहदीप
 तेसस्यादनुवासननामुक् ॥
 श्लेहबीज । पु० पिथालवृक्षे ॥
 चि० श्लेहकारणे ॥
 श्लेहाश । पु० प्रदीपे । दीपे ॥
 श्लेही । पु० वयस्ये ॥ चि० श्लेह
 युक्ते ॥
 श्लेहु । पु० व्याधिमेदे ॥ चन्द्रे ॥
 श्लिच्छति । षिाह० । शृङ्खल्लिही
 च्यादिभाउ ॥
 स्पन्द । पु० स्पन्दने । प्रस्फरणे ॥
 स्पन्दते । स्पदिक्लिच्छिलने । प
 चाद्यच ॥
 सपन्दनम् । न० स्पन्दे । क्लिच्छि
 लने ॥
 सपर्वक । चि० सपदधाकरे ॥
 सपर्वी । स्त्री० सङ्घर्षणे । पराभि
 भवेच्छाधाम् ॥ सपर्वतिश्लिनइकी
 ॥ साम्ये ॥ क्रमसमुन्नतौ ॥ स प
 दर्धसङ्घर्षे ॥ भिदाद्यङ् ॥
 सपर्धालुः । चि० सपर्धायुक्ते ॥
 सपर्धालाति । ला० । मितङ्गा
 दित्वार० ङु ॥
 सपशं । पु० रुजायाम् ॥ सक्तमे ॥

स पश .

सन्तापे ॥ सपृशात । सपृशवा
 धनसर्जनयो । पदरुज्जिचत्र . सपृ
 शउपतापद्धतिकर्त्तरिघञ् ॥ यहा,
 सपर्शनसपर्श भावेघञ् ॥ दाभि
 । सपर्शके । कादिभावमाभिवर्गा
 चरे । उपतापे । रोगविशेषे ।
 स्पर्शके ॥ मन्त्रिविशेषे । पारस .
 इ . भा . प्र . ॥ त्वगिन्द्रियविषये ।
 स्पर्शने । त्वगिन्द्रियमात्राद्यो गु
 षविशेषे ॥ सवविध । शीता
 षानुष्णशीतमेदान् । पृथिव्यपती
 जामाचवृत्ति । तपशील्ये ।
 उष्णस्तेजसि । अनुष्णशीत पृथि
 वीकायशे । रूपरसगन्धस्पर्श
 पृथिव्यापाकजा . अनिच्छाश्च ।
 जलादावपाकजा . निच्छा
 अनिच्छाश्च । निच्छगतानिच्छा .
 अनिच्छगताअनिच्छा अवाहु ।
 कठिन पार्थिव स्पर्श शीता
 षौजलवह्निजौ । नृदुर्बायोरिति
 स्पर्शविशेषाद्ब्रह्मीतिता ॥ स्प
 र्शसामान्ये स्पर्शविशेषाणालवद्धति
 ॥ इन्द्रिये स्पृश्यन्ते . इतिव्युत्प
 ष्या . शब्दादिविषयेषु ॥ मात्रा
 मात्रे . । . ॥ स्पर्शनम् । स्पृश
 स्पर्शने । अकर्त्तरिवकारकेसङ्गा
 यामितिघ ॥ पुराणे . एका
 दशविध स्पर्शउक्तीवथा । उष्ण
 शीत सुखिदु ख . स्निग्धोविश

स पश .

दपृषच । खरोमृदुश्मच्छाश्लक्षु
 गुंरुसुरितिक्रमात् ॥ कामिनस्तु ।
 शब्दादीनाञ्चपञ्चानामध्यंस्पर्शसुख
 वरम् । । आनन्दरसमूलवैनान्य
 दस्तिसुखकिलीत्याहु ।
 स्पर्शक । पु . स्पर्शे ॥ वि .
 सपर्शनकर्त्तरि ॥
 स्पर्शज्ञानम् । न . त्वाचप्रत्यक्षे ॥
 स्पर्शन । पु . प्रवसने । वायौ ॥
 स्पृशति । स्पृश . । बहुलमन्य
 चापीनियुच् ॥ न . दाने । स्प
 र्शे ॥ स्पृशेभवेत्युट् ॥
 सपर्शमणि । पु . सपर्शे । पा
 रस . इ . प्र . मणौ ।
 सपर्शमणिप्रभवम् . । न . काञ्चने
 । स्वर्णे ॥
 सपर्शलक्ष्णा । स्त्री . लज्जालुह्वले ॥
 सपर्शशुभा । स्त्री . शतमूल्याम् ॥
 सपर्शसपन्द . । पु . भोके ॥
 सपर्शा । स्त्री . कुटलायां ॥
 सपर्शानन्दा । स्त्री . रतिमदायाम्
 ॥ अप्पर सु ॥ सपर्शेन . सप
 र्शेवाआनन्दोऽस्मा ॥
 सपर्शित । वि . प्रतिपादिते ॥
 सपश . । पु . सम्पराये । युद्धे ॥
 प्रणिधौ । चरे । हेरिके । अस्त्रप
 र्याययथा । यथाहं बर्षं प्रणि
 धिरवसपंश्चर सपश । चारध
 गूढपुरुषवृत्ति ॥ सपशति । सप

स्पृष्टास्पृष्टि

शसपृश्नवन्धनयो । पचाद्य
च् ॥

सपष्ट । वि० स्फुटे । प्रव्यक्ते ।
उत्सृष्टे । प्रकटे ॥ सपृश्यतेस्म
। सपृश्न० । यद्यन्तात्क । वा
दान्तेतिसाधु ॥

सपृष्टौकृत । वि० व्यक्तीकृते ।
सपार्शन् । पु० सपृश्ने । सपृ
श्नेनगृह्यते शेषद्वयम् ॥

स्पृशित । वि० स्पृष्टे ॥ स्पृश्ने० ।
क्त । वादान्तेतिसाधु ॥

स्पृक्ता । स्त्री० सुगन्धिद्रव्यविशेषि ।
शाकभेदे पृक्कायाम् ॥ गुणास्तु ।
सपृक्कास्वाहीहिमाहृष्यातिक्तानिश्चि
क्तदोषनुत् । कुष्ठकाण्डूविषस्वेददा
ह्राज्वररक्तहृत् ॥ स्पृश्यते । स्पृ
श्नस्पृश्ने । बाहुलकात् कक् ॥

स्पृशा । स्त्री० भुजङ्गवातिनोवृक्षे ।
कङ्कालिका० इ० गौ० दे० भा०
प्र० ॥

स्पृशो । स्त्री० कण्ठकार्याम् । स्पृ
शति । स्पृश्न० । इगुपधेतिक् ।
गौरादि ॥ *

स्पृश्य । वि० स्पृश्नीये ।

स्पृष्ट । वि० कृतस्पृशे ॥

स्पृष्टास्पृष्टम् । न० परस्परस्पृशने ॥

स्पृष्टास्पृष्टि । च० परस्परस्पृशने । क्

अभटौ । क्वाङ्कृत० इ० भा० ॥

यथा । तीर्थे विवाहियाचारसङ्ख्या

स्पृहा

मेदेशभिन्ने । नगरग्रामदाहेचस्पृ
ष्टास्पृष्टिनदुष्यति ॥ आपद्यपिचक्
ष्टायाकगभयेपीडितेतथा । माता
पिपीगुरोश्चैवनिदेशेवर्त्तनासथा
॥ स्पृष्टास्पृष्टि० इत्यस्ययक्रियाव्यं
तौहारे । तथेतिनदुष्यतीत्यर्थं ॥

स्पृष्टि । स्त्री० स्पर्शे । पृक्ता । स्पर्शं
नम । स्पृशे क्तिन् ॥

स्पृहणीय । वि० श्लाघ्ये ॥ कामनीये
। मनीहरे ॥

स्पृहयालु । वि० सस्पृहे । स्पृहाशौ
ले । लोभिनि ॥ स्पृहयति० त
च्छील । स्पृहयेसायाम् । स्पृहि
गृहोत्थालुक् ॥

स्पृहा । स्त्री० देहदे । इच्छायाम् ।
काङ्क्षायाम् । भिदादिराकृतिग
णस्वात्स्पृहेरङ् ॥ धर्माविरोधेन
प्राप्तोच्छायाम् ॥ उच्चैश्चेषुपरध
नेषुदृष्टमानेषु० येनकेनाप्युपाये
नापादित्सायाम् ॥ हृषात्मिकाया
वित्तवृत्तौ ॥ सुखानुभवकाले० त
त्प्रातीयमुखसकारणधर्ममननुष्ठा
यव्येवतदाकाङ्क्षारूपायांताम
सांचित्तवृत्तौ ॥ भ्रान्तिरेवसा ॥
तस्यानिन्दाप्रशस्यथा । नपीवन
अज्ञानानातप कल्पतरुस्तथा ।
तपस्याकामधेनुश्चसन्तप्तपसिष्पृ
हा ॥ ऐश्वर्येक्षत्रियाणाञ्चवाणिज्ये
चतथाविशाम् । शूद्राणांविपसीवा

स्फटिक

यास्य हावेदेष्वनिन्दिता ॥ क्षत्रिया
 पांसुतर्पास्य हातीवप्रशंसिता ।
 ब्राह्मणानां विवादेषु स्य हातीव विनि
 न्दिता ॥ क्षत्रियाणां रथो धर्मो रथो
 मृत्सु र्गर्गर्हंत । रथो स्य हा ब्राह्म
 णानां लीकेषु देविडस्वना ॥ तपो ध
 नाना विप्राणां वाग्वलाना युगे युगे ।
 शान्तिस्वस्वयन कर्म विप्रधर्मो न स-
 ज्जर ॥ इति ब्रह्म वैवर्ते गणपतिख
 ण्डे ३५ अध्याय ॥

स्युच्च पु० फलपूरे । मातुलुङ्ग
 के । वि० स्युहाहे । वाञ्छुशोथे ।
 सप्रष्टा । वि० उपताभके । उपतप्त
 रि । स्युगति । स्युशस स्युशने ।
 तर् । अनुदात्तस्त्रेण्यमागमः ।
 स्युगंनम् । कल्पल्युटो बहुलमि-
 तिभाषितज्ञो । संकप्ते ॥ स
 ज्ञापि ।

स्फट । पु० स्फटाशाम् । स्फुटं त ॥
 स्फुटविकसने चुरादि । शिज
 भाषि० पचाद्यच् । पृषादरादि० ॥
 स्फटा । स्त्री० फणयाम । स्फटे ॥
 ट प ।

स्फटिक . प० खनाम्नातिप्रसिद्धे
 मणौ । सूर्यकान्ते । भासुरे । प्रा
 लिपिष्टे । धीतशिले ॥ अक्षगुणा
 दयो यथा । स्फटिक समवीर्यं च
 पितृदाहार्तिदोषनुत् । तस्याच्च
 मालाजपतादत्तेकीटिगुण फलम् ॥

स्फटिक .

परीक्षास्वयथा । यद्गङ्गातौर्यविन
 ष्कविभिन्नलतम निस्तुष नेषु ह्य
 ग्ध शुशान्तराल मधुरमतिहिम ।
 तदाहासहारि । पाषाणे यन्निष्प
 स्फुटितमपि निजास्वच्छतानैव ज
 त तज्जात्य जातुलभ्य शुभमुपवि
 तीशैवरत्नसुरत्नम् ॥ इति राज
 घण्टे ॥ अपिच । मुद्राविद्रुम
 जेन्द्रवैदूर्यस्फटिकादिकम् ।
 पिरत्नसर शीत कषाय स्वादुलिय
 म् ॥ चञ्चुष्य धारणात्तस्य पापा
 क्षीविनाशनमितिराजवत्सभ
 तस्योत्पत्तिपरीक्षेयथा । काविरा
 स्यप्रथमचौननैपालभूमिषु । ला
 लौब्यकिरण मेदिदानवकप्रयत्न
 आकाशशुद्ध तैलास्यमुत्पन्न स्फ
 का तत । मृणालशङ्खवक्त्र
 श्लिष्टांतरान्वितम् ॥ नतस्तु त
 द्विरत्नानामथशापापनाशनम् ।
 स्फुत शिल्पिनासद्योमूल्य किञ्चि
 भेतव । इति गारुडे ७६५ अ
 य ॥ तथा । हिमालयेसि हलि
 विन्ध्याटकितटेतथा । स्फटिक
 यते वैवनानरूप समप्रथमम् ॥ ।
 माद्रौ चन्द्रसङ्काश स्फटिक तद्दि
 भवेत् । सूर्यकान्तस्य तत्रैक च
 कान्त तथा परम् । सूर्योऽग्न्यस्य म
 णवद्भि वमति यत्प्रयात । सूर्यं च
 न्तं तदस्यात्स्फटिकरत्नवेदिभि

स्फुरणम्

पुण्येन्दुकरस स्पर्शादमृत स्रवति
क्षयात् । चन्द्रकान्त तदाख्यात दु
र्लभ तत्कलौयुगी । अशोकपञ्चवे
च्छाय दाडिमौ शैजसन्निभम् । वि
न्ध्याटवितटेदेशेजायतेमन्दकान्ति
काम ॥ सि हलेजायतेकृष्णमाकरे
श धनीलके । पद्मारगभवेस्थानेहि
विध स्फटिक भवेत् ॥ अश्वत्थानमं
ल स्वच्छ स्रवतीवज्जल शुचि । ज्यो
तिर्ज्वलनमाश्लिष्ट सुप्ताज्योतीरस -
द्विज ॥ तदेवलोहितकारराजाव
र्त्तमुद हृतम् । आनील तत्तुपाषा
ण प्रोक्ता राजमयशुभम् । ब्रह्मसूच
मययत्त प्रोक्ताब्रह्ममयं द्विजितिस्फट
कपरीक्षा । इतिभोजराजकृतयुक्ति
कल्पतरु ॥

स्फटिका । स्त्री० स्फटिक्याम् । रङ्गदा
याम् । स्फटिकायाम् । फटकरौ०
इ० भा० प्र० पाषाणे ॥

स्फटिकाचल । पु० स्फटिकीर्षीभृ
ति । कैलासे ॥

स्फटिकात्मा । पु० स्फटिके ॥

स्फटिकाभ । पु० कर्पूरे ॥

स्फटिकारि । स्त्री० स्फटिकायाम् ॥

स्फटिकारिका ।) स्त्री० स्फटिकाया
स्फटिकारी ।)

म् ॥

स्फटी । स्त्री० स्फटिकायाम् ॥

स्फुरणम् । न० स्फुरणे ॥ स्फुरस्फुरण

स्फिक

बुध्यकारीपध केचित्पठन्ति । स्वार्थं
यन्नादस्माद्युक् ॥

स्फटिकम् । न० स्फटिकीपलि ॥

स्फटिका । स्त्री० स्फटिकीपलि । फट
करौतिख्यातेपाषाणे । अस्यागुणा
यथा । सफाटिकातुक्पायोष्णावात
पित्तकफत्रयान् । निहन्तिश्लेच-
नीसर्पान्थेनिसङ्घोषकारिणीति ॥

स्फाटिकीपल । पु० स्फटिकाया
म् ॥ सफटिके ॥

स्फाटिकीर्षीभृत । पु० कैलासे ।

सफाति । स्त्री० वृद्धौ । सफायन
म् । सफायीवृद्धौ । क्षिन् ॥ ० ॥

स्फायित । वि० वृद्धिङ्गते ॥

सफार । पु० विकटे ॥ कारकादे
वृद्धुदे ॥ वि० विपुले । विशाले ॥
यथा । तस्मिन्निदृष्टे सफारिसम
स्तावस्तुदृष्टय । इमास्ता प्रतिवि
म्बनतिसरसीवतटद्रुमा ॥ सफा
यते । सफायौ० । सफायितस्त्रीति
रक् ॥ यद्वा । स्फुरणम् । स्फुरस
स्रवने । घञ् । स्फुरतिसफुरण्यौ
घञ्जोच्येचचात्वम् ॥

सफिगघातनक । पु० कटफले ॥

सफगदेश । पु० बालधिमूलप्र-
देशे ॥

स्फिक । स्त्री० कटिप्रोथे । कटिदेश
स्थमासपिण्डे । स्फायते । सफा
यी० । बाहुलकाडिवप्रथय ॥

सफुटल :

सफुटति । सफुटहिसायाम् । क्वि
प । सफुगपूतेतिनिपातनात्० टस्य
चङ्गतिमुकुट ।

सफुर । चि० प्रचुरे ॥ सफायते
। सफायी० । अजिरशिशिरेतिक
रचटिलोपश्च ॥

सफोत । चि० समृद्धे ॥ विकसि
ते ॥ सफायतेश्च । सफायी० ।
क्त । सफाय सफोनिष्ठायाम् ॥
कथ सफोतिक्वामङ्गतिस्फोतमाच-
ष्टे० इतिष्य तादचङ् । अलोप
णिलोपौ ॥

सफुट । स्त्री० ईवारी । पादसफोटे
। सफुटति । सफुट० । क्विप ॥
सफुट । चि० व्यक्तौ । स्पष्टे । सच
घटादीनांविषयेन्द्रियसन्निकर्षज
न्यवृत्तिदशयाप्रमाचभेदाङ्गवतीति
प्रसिद्धमेव । प्रफुल्ले ॥ व्याप्ते ॥
सिते । शुक्ले । सफुटति । सफुटवि
कसने । इगुपधेतिक । ॥ सफुटते
। भिन्ने ॥

सफुटता । स्त्री० विशदार्थतायाम् ॥
सफुटनम् । न० विदरे । विदरणे ॥
सफुट० । कुटादि० । ल्युट् । वि
कसने ॥

सफुटवन्धनी । स्त्री० ञ्योतिष्मत्याम् ।
पारावताङ्ग्राम् ॥

सफुटल । पु० तुम्बुरुवर्धे । शू
लने ॥

सफुलिङ्ग :

सफुटा । स्त्री० फणायाम् ॥ सफुट०
क । टाप ॥

सफुटि । स्त्री० पादस्फोतामये । विपा
दिकायाम् ॥ निभिन्नकर्कटीशस्ये
। इर्वीकशुक्तिकायाम् । फूट०
इ० भा० प्र० ॥

सफुटित । चि० विकचे । विकसिते
। दीर्घे । भिन्ने ॥ असफुटत् ।
सफुट० । क्त । ॥

सफुर । पु० फलके ॥ सफुरणे ॥
सफुरणम् । न० सफुरणे । फरकान्ना
। इतिभाषा । यथा० अङ्गसफुर
णनेचसफुरणम् ॥ किञ्चिच्चलने
॥ भाने ॥ कम्पने ॥ स्फुरस्फुरणे
सञ्चलनेच । कुटादि । ल्युट् ॥
सफुरन् । चि० कम्पनयुक्ते । दीर्घ
माने ॥

सफुरितम् । न० सफुरणे । चि० मन
स कल्पनायाम् ॥ उल्लसिते ॥
उज्ज्वले ॥ प्रतिफलिते ॥

सफुर्जक । पु० कालस्वथे । ति
न्दुके ॥

सफुर्ज्यु । पु० बध्यपतनजनितध्व
नी ॥ सफुर्ज्यु ॥

सफुलम् । न० तम्बू । इ० प्र० वसुधे
श्मनि ॥

सफुलिङ्ग । चि० अजिनकारणे । चिन्
गारी० इ० भा० ॥ सफु० इत्यनु
कारणशब्द । सफुना० फुत्कारिण०

सफ्ये .

लिङ्गति० गच्छति । लिङ्गिगती ।
पचाद्यच् ॥

सफुलिङ्गा । स्त्री० अग्निक्षणजाती ॥
जातावपिनडोष् । अजादिषुपा
ठात्० टाप् ॥

सफुलिङ्गनी । स्त्री० अग्ने जिह्वावि
शेषे ॥

सफूत्कार । पु० फूत्कारे ॥

सफूज्जक । पु० तिन्दु कषुषे ।
तदू० इ० भा० प्र० ॥ सफूज्ज
ति । टपोसफूजावञ्चनिर्घोषे ॥
श्वल् ॥

सफूज्जथु । पु० वञ्चनिर्घोषे । व
ञ्चपात्त्वजध्वनी ॥ सफूज्जनम् ।
ट्चासफूजा० । ट्ठितोद्युच् ।
मेघनादे । तण्डुलीये ॥

सफूज्जन । पु० तिन्दुके ॥

सफूत्ति । स्त्री० सफुरथे ॥

सफूत्तिमान् । चि० पशुपते ॥ य
था । पाश्चाथिक पाशुपतसिद्ध
य सफूत्तिमान्मतः । इतिचि
क्राण्डशेषः । सफूत्तिविशिष्टे ॥

सफूमा । पु० स्फुरत्वे । प्रचुरता
यान् ॥ स्फुरत्त्वभाव । पृथ्वा
दिस्वादिर्मानच् । प्रियस्थिरेत्या
दिनास्फादेशः ॥

सफूये । चि० प्रचुरतरे । स्फुरतरे

॥ इदमनयो रतिशयेनस्फुरम् ।

ईयसुन् । प्रियस्थिरेतिस्फादेशः ॥

सफ्ये ।

स्फोरम । चि० भूयिष्ठे ॥

स्फोष्ठ० । चि० अतिशये । भूयि
ष्ठे ॥ अशमेवास्तितशयेनस्फुर ।
ब्रह्मन् । प्रियस्थिरेतिसाधु ॥

स्फोथकृत । पु० स्फाक्तौपत्ये ॥
अण् ॥

स्फोट । पुं० स्फोटके । विस्फोटे ।

पिडके । शब्दव्यापारे । स्फु
व्यते । व्यञ्जयैवथे ० स्फुट्यथीय
यस्मादितिवा । स्फुटविकसने ।
वज्र० अज्जा ॥

स्फोटक । प० फोडावृत्तिव्याति०

रीगे । पिडके ॥ स्फोटति स्फु
टिर्बिभरणे । श्वल् ॥

स्फोटनम् । न० विदारणे ॥

स्फोटनी । स्त्री० मणिशङ्खादिवेधा
पकरणे । चास्फोटन्याम् । स्फो
व्यतेऽनया । सफुटमेदनेचुरादि
। करणे ल्युट् ॥

स्फोटबीज । पु० वातारौमज्जात
स्फोटबीजक ।)
के ॥

सफोटायन । पु० सुनिविशेषे ।

कक्षीवति । सफोटप्रतिपादनप
रे० बैयाकरणे । सफोटाऽयन
परायण यस्यस ॥

सफोटिका । स्त्री० खञ्जनिवाया

य । हापुत्रिकाया ॥

सफ्ये । पु० यज्ञाङ्गभूते । खङ्गा

स्मरणम्

कारकाह्

स्म । अ० अतीति ॥ पादपूरणे ॥
 प्रसिद्धे ॥ स्मयति ॥ शिङ्गु
 षट्शसने । अन्त्येभ्योपीतिङ् ॥
 स्यति । षा० डाम्छयीवा ॥
 स्मय । पु० अङ्गुते ॥ गर्वे ॥ स्म
 यनम् । शिङ्गु० । एरच् ॥
 स्मर । पु० कामे । पञ्चशरे ॥
 स्मरपति० उल्कण्ठयति । स्मृ
 आध्याने । पञ्चाद्यच । स्मरते
 ऽनेनवा । पु० मिस ज्ञायाद्य ॥ अ
 न्त करणधर्मे स्मरथाख्ये ॥ स्मर
 यम । भाविघोषा ॥

स्मरूपक । पु० भगे । स्मरागारे ।
 योनी ॥

स्मरुद्धम । न० भगे । स्त्रीषिङ्गे ॥
 स्मरवक्र । पु० रतिन्वविशिषे ॥
 यथा । धृत्वायामकरेणारु स्वप द
 स्योपरिस्थितम् । दृढस्मरमतेका
 मोस्मरवक्रप्रकीर्त्तित ।

स्मरव्ययम् । न० योनी ।

स्मरणम् । न० चिन्तायाम् । स्मृतौ
 ॥ आध्याने ॥ स्मृचिन्तायाम् ।
 ल्युट् ॥ अलङ्कारविशिषे । यथा ।
 यथानुभवमर्थं अदृष्टे तत्सदृशं स्मृ-
 ति । स्मरणम् ० य पदार्थं ।
 किञ्चिदाकारेणनियतोयदाकदा
 स्मिदनुभूतोऽभूत् । सकालान्तरे
 स्मृतिप्रविधाधाधिनि० तत्प्रमानिव

स्मरणसम्भ

स्तुनिदृष्टेसतियत्तथैवस्मयतेतद्ग
 वेत्स्मरणम् । उदाहरणम् । नि
 म्नाभिकुहरेषुयदन्त प्रावितव
 लदृशालहरोभि । तद्गमे कुह
 रते स्मरनाथं स्मारिता स्मरत
 कण्ठरुतानाम । यथावा । करतु
 अगहितजसादा० यथामुर्विषिसि
 आधरपुटम् । सम्भरिषपञ्चजम्
 स्मरणमहकङ्कस्मरोमञ्जम । अत्यस
 स्मृतयथा । करयुगमृहीतयश्री
 दास्तममुखविनिवेशिताधरपुटम् ।
 स्मृतपाञ्चजन्यस्मनमतकणास्मरी-
 माञ्जमिति ॥

स्मरणापच्यतर्पक । पु० कक्षपे ॥
 स्मरदशा । स्त्री० कामावस्थायाम् ।
 सादृशविधायया । नयनप्रीति प्र
 यमचिन्तासङ्गस्तोथसङ्कल्प । नि
 द्राक्छेदस्तनुताविषयनिर्हृत्तिस्त्रपा
 नाथ ॥ उन्मादीमूर्च्छास्मृतिरिष्य
 ता स्मरदशादशैवक्षुरिति ॥

स्मरदाशौ । वि० कामे हापके ॥

स्मरध्वज । पु० वाद्य । शिञ्जे ॥
 न० योनी ।

स्मरध्वजा । स्त्री० ज्योत्स्नाशाराशौ ॥

स्मरश्रिया । स्त्री० कामपत्न्याम् ।
 रतौ ।

स्मरमन्दिरम् । न० भगे । योनी ॥

स्मरलेखनी । स्त्री० शारिकापक्षिणि ॥

स्मरणसम्भ । पु० अनिरुद्धे ॥

स्मार्त्तं .

स्मरवीथिका । स्त्री० विप्रयायाम् ।
 स्मरवृद्धि । स्त्री० कामवृद्ध्याद्द्वयौ
 षष्ठी । मदनानुषे ॥ स्मरवृद्धि
 र्थया ॥
 स्मरसख । पु० वसन्ते ॥ कामो
 होपकत्वात् ॥ स्मरसखा । ट
 च ॥
 स्मरसेह । वि० कामोद्दीपके ॥ स
 इति । षड्० । पचाद्यच् । स्मरस
 सह ।
 स्मरस्तम्भ । पु० उपस्थे । नेट्टे ॥
 स्मरस्तम्भस्तम्भस्तम्भ ॥
 स्मरस्त्ये । पु० गर्हणे ॥
 स्मरहर । पु० शिवे । स्मरहरति ।
 हरतेरनुदात्तनेऽच ।
 स्मरागारम् । न० भगे ॥
 स्मराङ्गुश । पुं० करसहे । नखे ।
 स्मरास्त्र । पु० राजास्त्रे ॥
 स्मरासव । पु० जालाशाम् । मुख
 सुरे । मद्यप्रभेदे ।
 स्मरेष्टकं । पुं० च स्त्री ।
 स्मर्त्तव्यं । वि० स्मरणीये । यथा ।
 स्मर्त्तव्यं सततं विष्णुं विंशत्यौ
 नजातुषित् । सर्वे विधिनिषिधा
 स्युरेतथैरेवकिङ्करा ।
 स्मार्थ । पु० गूढवसिते ।
 स्मरक । वि० स्मरणकारके ॥
 स्मार्त्तं । वि० स्मृतिशास्त्रविदि ।
 स्मृतिविहिते । स्मृतिसम्बन्धिनि

स्मृति

। न० स्मृतिशास्त्रोक्तकस्मृतिषु । य
 था । श्रौतकर्मस्वयं कुर्यादन्योपि
 स्मार्त्तमाचरेत् । अशक्तौश्रौतमप्य
 न्य कुर्यादाचारमव्रत ॥
 स्मार्त्तयज्ञ । पु० यज्ञविशेषे ॥ सच
 तुर्विधायथा । देवयज्ञ पितृयज्ञो
 भूतयज्ञस्तथैवच । मनुष्ययज्ञइ
 त्येव स्मार्त्तयज्ञस्तुर्विधः ॥
 स्मितम् । न० ईषदृधाक्षे ॥ तल्लक्षण
 यथा । ईषद्विकसितैर्दन्तै कटा
 र्त्तै सौष्ठवान्वितम् । अलक्षितदि
 जहारमुत्तमानांस्मित भवेदिति ।
 पिण्डईषदृधसने । भाषित्ता ।
 वि० विकसिते ॥
 स्मितदृक् । वि० क्षोराक्षे ॥
 स्मृत । वि० स्मृतिविषये । कृतस्म
 रणे ॥ यथा । आदिकेपितृकृत्ये
 चमासश्चान्द्रमस स्मृत । विश
 हादौस्मृत सौरियज्ञादौसावने
 मतः ।
 स्मृति । स्त्री० धर्मसंज्ञितायाम् ।
 मन्वादिप्रणीतेधर्मशास्त्रे ॥ स्मर्त्त
 तेचनुष्ठानप्रकारोऽनया । स्मृतिवि
 दायाम् । स्त्रियाम्स्त्रिन । वेदा
 यंस्मरणपूर्वकं रचितत्वाद्वा ॥ शा
 स्त्रमात्रे । स्मरतिवेदमनयादिति
 स्मृति ॥ महर्षिभिर्वेदायंस्मर
 णं स्मृति । तद्योगाद्यन्योपिस्मृ
 तिः ॥ स्मरणे । कर्त्तव्यानुसन्धा

स्मृतिविभ्रम

नि । धिधि । इच्छायाम् । अनु
भूतविषयज्ञाने । स्वाभ्याश्रितक्रि
याजन्यसंस्कारजन्यज्ञान स्मृतिरि
तिरसमञ्जरी । शास्त्राचार्योपदि
ष्टार्थानुसन्धाने । अनुभवान्यसंस्का
रजन्यज्ञाने । यथा । विभुर्बुद्ध्या
दिगुणवान् बुद्धिस्तुद्विविधामता
। अनुभूति स्मृतिश्चस्यादनु
भूतिश्चतुर्विधेतिभाषापरिच्छेद
॥ सास्मृतिर्द्विधा । यथार्था । अ
यथार्था । तत्रप्रमाणन्याययथार्था
अप्रमाणन्याययथार्था ॥ अनुभूतवि
षयऽसम्प्रमोधिप्रत्यये ॥ पूर्वांनुभ
वसंस्कारजन्यज्ञाने । चिरानुभूता
र्थस्मरणशक्तौ । एतज्जन्मनिपूर्वांनु
भूतार्थविषयायावृत्तौ ॥ योगिना
स्मृत्तन्मन्तरानुभूतार्थविषयापि-
स्मृतिर्भवति । अनुभूतप्रियादी
नामर्थानां चिन्तन स्मृति । तत्र
कम्प कर्षणश्रवणानि । प्रसिता
दय । तत्पर्यायाः । चिन्ता ।
अध्यानम् । चिन्तिया । ध्यानम्
। स्मरणम् । चर्चेति । स्मरणम्
स्मृत्तध्याने । त्तिन ॥

स्मृतिमान् । वि० पूर्वांनुभूतार्थावि
स्मरणशक्तौ । स्मृतिविशिष्टे ॥ स्मृ
तिरस्त्यस्यास्तिन्वा । मनुष्य ॥

स्मृतिविभ्रम । पुं० स्मृतेर्विच
लने ।

स्यन्दन .

स्मृतिविरुद्ध । वि० धर्मशास्त्रवि
परीति ॥ यथाकूर्मपुराणे हिमालय
प्रतिदेशीवाक्यम् । यानिशाखाणि
दृश्यंते लोकेऽस्मिन् विविधानि च ।
श्रुतिस्मृतिविरुद्धानि निहातेषा
नुतामसौ । करालभैरवश्चैव याम
ल नामयत्कृतम् । एषाद्दोषा
न्यानिमोहनार्थानितानि चैः । म
यासृष्टानि चान्यान्यानिमोहाद्यैर्षाभवा-
णैर्विद्विति । जीवप्रवृत्तिकारोणि
कानिचित्कथितानि चैतिसंज्ञानि-
र्वाच्यसन्तम् ॥

स्मृतिशास्त्रम् । न० धर्मसंहिताया-
म् ॥

स्मृतिहेतु । पु० स्मरणबीज । वास
नायाम् । स स्कारे । भावना-
याम् ॥

स्मरे । पु० प्रकाशे । वि० प्रकाशयु
क्ते ॥ ईषद्वधसनशीले ॥ स्मर्यतेत
च्छील । शिष्टैर्द्वेषद्वधसने । न
सिक्कम्पिसम्बन्धसकमहिसदीपेर'
स्मरेत् । वि० स्मितहृदि ॥

स्यद् । पु० जवे । वेगे ॥ सवेग
गतिवचनेऽसयप्रयोगे स्यन्दतेऽनेन
। स्यन्दन वास्यन्दप्रसवणे ।
स्यन्दो जवद्वृत्तिवचनो निपातित ॥
वेगास्यगुणे ॥

स्यन्द । पुं० स्यन्दने ॥

स्यन्दन । पुं० तिनिस्यन्दने । नेमि

स्यमन्तक

नि । रथद्वी । अतिमुक्तके । अती
तकल्पः । ऽहं हं दे । न० अतुती । अ
रणे । नीरे । सलिले ॥ प० न०
रथे । वि० अवनि । अन्दते अ
न्द० । बहुलमन्यवापीतियुक् ।
चलनशब्दार्थादकर्मकाद्युक् । इ
तिवायुक् । यद्वा । स्यन्दते०
प्रद्ववति । स यन्द० । नन्द्यादि
त्वाङ्गयु ॥

स्यन्दनद्रुम । पु० तिनिशवृक्षे ॥

स्यन्दनारीह । पु० रथिनि । रथा
रुढेयादुधरि । स्यन्दनमारीहय
ति । रुह० । कर्मण्यण् ॥

स्यन्दनाह्वय । पु० तिमिश्रे । ति
न्दके । स्यन्दनमाह्वयस्यस्य

स्यन्दनि । पु० तिनिशद्रुमे ॥

स्यन्दनिका । स्त्री० अद्रनद्याम् ॥

स्यन्दनी । स्त्री० लालायाम् । मूच
नाड्याम् ॥

स्यन्दो । वि० अरण्यशैले ॥

स्यन्दनी । स्त्री० लालायाम् ॥ अथ
श्य स्यन्दते । स्यन्द० । आवश्यके
तिथिनि ॥

स्यन्न । वि० अतीजलादौ । स्यद्यते
स्य । स्यन्द० । क्त० । रदाभ्यामि
तिथस्त्वम् ॥

स्यन्नम् । वि० अतुति । रीणे ॥

स्यमन्तक । पुं० श्रोत्रणासहस्रमणौ
। मणि स्यमन्तकीहस्तभुजमध्ये

स्यून

तुकीसुभद्रतिहेमचन्द्र । सौरभा
द्रपदीयचतुर्थ्याचन्द्रदशनेस्यमन्त-
कीपाख्यानशुक्लावक्ष्यमाणमन्त्रेष
भिमन्त्रितजलपिवित् । मन्त्रस्तु ।
सिद्ध प्रसेनमवधीत्सिद्धे।जाम्ब
वताहत । सुकुमारकमारोद्दी
क्षवच्छेषस्यमन्तकवृत्ति ॥

स्यमोक । पु० मुनिविशिषि । पा
दपे । वृक्षे ॥ नाकौ । बल्माकि
॥ अमति । स्यमशब्दे । अमे
रीटवैतिकम् ॥

स्यमीका । स्त्री० नीलिकायाम् ॥
स्यादादौ । पु० जिने ॥

स्यमाल । पु० पत्नीभातरि । श्याले
। स्यामयति । स्यमवितर्केचुरा
दि । अचपृषादरादि ॥

स्युत । पु० प्रसेवे । बल्लशणादि
निर्मितेथैलाद्वृत्तिख्याते ॥ वि० अ
ते । प्रोते । अुना० इ० भा० ॥
कृतसीवने । सौव्यतेसम । प्रिष
तनुसन्ताने । क्त ष्चोरिच्छूठ । य
णादेश ॥

स्युति । स्त्री० सूच्यादिनामस्त्रा
दिसीवने । सीवने । सीवना० इ०
भा० प्र० ॥ प्रिषे क्तित् । ऊठ
। सन्तती ॥

स्यून । पु० किरणे ॥ सूर्यो ॥
धीतकटे ॥ सौव्यनेऽनेनवा । वि
बु० । सिषेष्टर्युचितिन । दौर्घी

सुसमान

चारणसामर्थ्यान्नगुण ॥
छूम । पुं० किरणे ॥ सूत्रतन्त्री ।
सौव्यतपिपु० । अनिसिबिसिशु
प्रिय किदितिमन् । ज्वरखरे
छूठ् ॥

सोगवा । स्त्री० सागमापत्येषु ॥
यथा । यत्कुंनस्यइमेवायागिमेवा
था शिखरिडन । सीदन्तिमम
गवापिसागसासोगमापवेति ॥
सागमाकर्षाटोप्रोक्तातदपत्यानि-
स्थिगवा ॥

सोगविः । पुं० कर्काटपुत्रे ॥
कुक्षीराख्येगविरितिषिखायडशि
ष ॥

क्षीत । वि० क्षूते ॥

क्षीन । पुं० किरणे ॥ सूर्ये ॥
क्षीतकटी । सौव्यत । विभु० ।
बाहुलकात् ॥ अक्षजठ् । अन्त
रक्षत्वाद्यत् ॥ गुणश्च ॥ न० अ
नन्दे । वि० समीचीने । सु
खकारिणि ॥

क्षीनाक । पुं० श्लोभाके । प
शीर्षे ॥ क्षीनीनाकति० अक्षत
वा० । अक्ष० । मन्वाद्यत् ॥ घ
ञ्वा ॥

क्षसनम् । न० ऊर्ध्वगतदीपस्याधि
लयने । अर्ध पतने ॥ असे

सुविषी

खसी । पु० पौलुहने । खसव
यतिमलम । खमुषध पतने ।
आश्रयक्षिणिनि
खसनीफल । पु० भण्डीरे । शि
रौषट्ठे ॥

खक । स्त्री० कौषे ॥

खकसुगन्ध । पु० भूमिजम्बाम् ॥
खग्धरा । स्त्री० प्रकृतिच्छन्द २१
प्रभेदे ॥ तद्वदथ यथा । अर्ध
यीनाथेयवचिसुनियतियुताखग्धरा
क्षीति०तियम ॥ यथाथा । कर्ण
ताटकयुक्त कलयमपिसुरणंक्षमक्षी
रयुग्म पुष्य गन्ध वदन्तोद्विजवरकचि
रानूपुरानुयुक्ताश्चकारदधना
सुललिततरसनाहपवत्कुण्डलभ्यां
सुग्धाक्षीर्षान्विततरकयतिवकात्
खग्धराकाभिनीव ॥ यथा । अ
न्वप्रोतास्त्रिमाणावसथितविलसत्
बाहुदण्डप्रणण्डाधिगव्याक्षीकामुण्डा
वलिक्लितरथत्कारकयठीपक्षचट
। कुर्वन्व्योगमत्पुद्गतगहनचल
दधर्धरध्वानसुखैरुत्कृष्टैरुत्तमाक्षै
विदधतिप्रमिषा० कन्दुकाक्षीरेडि
तानि ॥

खविषी । स्त्री० अयतीच्छन्द १२
प्रभेदे ॥ तद्वदथ यथा । क्षीति
तौषातूरेप्रिकाखविषी । यथा
अन्वनीक्षीप्रमिषीनयानिमिताशात
कुम्भद्रशालकताशिमती । नव्यमेध

सुवचम्

अवि पीतवासाहरमूर्तिराव
 साजयाथारसिस्रग्विषी ॥ माला
 ध्याम् ॥
 सन्धो । पु० भूततन्मात्ररूपावैज
 यन्त्याख्यास्रज विभाषेहरी ॥ त्रि०
 कुसुममालाधारिणि ॥ स्रगविद्य
 तीऽस्य । अन्नायानेधःस्रजीविनि
 रित्तिविनि ॥
 स्रकःग् । स्त्री० मूर्द्धन्यस्तपुष्य
 दामनि ॥ माल्ये ॥ स्रज्यते०
 स्रजातवा । स्रजविसर्गे । ऋत्वि
 गित्यादिना० कर्मणि० कर्त्तरि
 वाक्किन्० अमागमस्र । कुत्वम् ॥
 अतिशक्तीर्यच्छब्द १५ प्रमेदे ।
 तल्लक्ष्य यथा । स्रगियमपिचर
 सनवरचितयति । यथा । अ
 थिस्रहचरि० रुचिरतरगुणमधीस्र
 द्विमवस्तिरनपगतपरिमला । स्र
 गिवनिःस्रविलकनुपमरसासुमुखि
 सुदितदनुजद्वलनदृश्ये ॥
 स्रज्वा पु० प्रजापती ॥ पठस्रवे
 ॥ रज्जी ॥
 स्रव । पु० स्रवी ॥ सुवचम् । सुगतौ
 । ऋदेशप् ॥ वारिप्रवाहे । यथा
 हृदिमचन्द्र । किर्भरस्तुकर . स
 रि । उत्स्र . सव प्रस्रवण
 मिति ॥
 स्रवचम् । न० स्रष्टिद्रष्टते . श्रनै
 श्रनैर्जलनिर्गमे । चरथे ॥ स्रु०

स्राक्

। ल्युट् ॥ मूर्धे ॥
 स्रवतीया । स्त्री० रुदन्त्यां ॥
 स्रवद्गर्भा । स्त्री० पतितगर्भायाङ्गव ।
 अश्वतीकायाम ॥ पतितगर्भाया
 म् ॥ स्रवन्गर्भोयस्या ॥
 स्रवद्रङ्ग । पु० पण्यन्यौ । हाट० व
 कार० इ० भा० प्र० ॥
 स्रवन्तो । स्त्री० नद्याम् । स्रिरिति । मि
 क्कगावाम् ॥ स्रवति । स्रु० । स्र
 ट शब्द । स्रगित्ततिडोप् । अ
 थ श्रयनेरितिनुम् ॥ शुक्लस्थाने ॥
 शीषधिमेदे ॥ चरन्त्याम् ॥
 स्रवा । स्त्री० मूर्धायाम् । सुरहारा०
 इ० भा० प्र० ॥ स्रवति । स्रु० ।
 अच् । सुशावादेशौ । टाप । जी
 वन्त्यामीषधी ॥ जीवन्त्याम् ॥
 स्रवा । पु० प्रजापती । निष्कर्त्तरि ।
 वेधसि । श्रम्यौ । शिवे ॥ विष्णौ
 ॥ स्रजति । स्रजविसर्गे । ऋच् ।
 स्रजिह्वीरित्यम् ।
 स्रक् । चि० च्युते ॥ स्रस्यतेस्र ।
 स्र सुवचस्र सने । गत्यर्थकर्मकृति
 कर्त्तरिधात् ।
 स्रस्रकम् । न० च्युते ॥
 स्रसर पु० न० वीरस्रक टि । पञ्च
 वाद्विषये ॥ पुं० कुशमुष्टी ॥
 स्राक् । अ० द्रुते । भटिष्यथे ॥ स्रै
 प्राक् । सम्पदादित्वात्क्रिय् । स्रा
 मकृति । अककुटिलायाम्गतौ ।

सुक०गु

क्षिप् ॥

स्राम । वि० एकनेत्रे । यस्यसदाच
क्षुर्नासिकावासुवतितस्मिन् ॥स्राव । पु० क्षरणे । आगर्भाधाना
क्षतुर्थमासपर्यंत गर्भस्यक्षरणे ॥

स्रावकम् । न० मरीचि ।

स्रावणी । स्त्री० क्षत्रिवृत्ते ॥

स्रावित । वि० गालिते ॥

स्रुग्दाह । न० व्याघ्रपादवृत्ते । विक
रुने ॥स्रुम् । पु० आगराख्ये० नगरे ।
तदुपान्तदेशे । मथुरायामिष० म
थुरावत्स्रुम्नेप्रकाराकृतिकौमुदी ॥

स्रुप्ती । स्त्री० सर्जिकाक्षारे ॥

स्रुक्०गु । स्त्री० खादिरैश्चनपाच
विशेषे । तर्ह्येदायथा । ध्रुवीपभृज्जु
हूर्नातुस्रुवेमेदा स्रुव स्वियद्
त्यमरः । तत्रवटपत्राकृतिर्ध्रुवा ।उपभृज्जलाकारा । जुहूर्ध्वचन्द्रा
कृति । वैकण्ठतीक्ष्णवाप्रोक्तआश्रुत्वीचिपभृज्जता । जुहू० प
लाशकाष्ठस्यखदिरस्यक्षवीमतः ॥स्रुवादिक्नुयज्ञादीपाचमित्यभि
धीयते । स्रुव० पुमानेकहस्तीवाहुमादास्रुगौरिता । तदिशिया
शरावाया स्त्रीस्रुह्रूपभृद्भ्रुवेतिशब्दरत्नावली । स्रवतिघृतादि
कम् । स्रुववर्थे स्रुव० कश्चिक्

वेतिचिक्प्रत्ययः । इकारउच्चारणा

स्रोतस्वती

यः । कइत् । कुत्त्वम् ॥

स्रुतः । वि० क्षरितेजसादी ।

स्त्री० रीचि । च्युते । स्रुयतेस्य

। स्रुगतौ । क्त

स्रुता । स्त्री० विद्गुपव्याम् ॥

स्रुव । पु० यज्ञपाचविशेषे । स्रु

वि ॥ स्रवति । स्रु० । अच

। संज्ञापूर्यकत्वान्नगुण । उच

ङ् ॥ यहा । स्रवतिघृतादिकम्

। स्रुवस्रुवर्थे । स्रुव क० ॥

स्रुवा । स्त्री० शीमपाचान्तरे । स्रुवि

॥ मूर्धाधाम् ॥ शङ्खक्याम् ॥

टाप् ॥

स्रुवावृत्त । पु० विककृते । खा

दुकण्टकी ॥ स्रुवायावृत्त ॥

स्रु० । स्त्री० शीमपाचविशेषे ।

यज्ञोपकरणे ॥ स्रुवे ॥ निर्भादे ।

स्रवत्यतोघृतादिकम् । स्रुववसे ।

क्षिञ्चिप्रच्छिञ्चिक्नुदुकण्टप्रज्वादी

र्षीऽसम्प्रसारणश्चेतिक्षिब्दीर्षी ।

स्रोतम् । न० स्रोतसि ॥

स्रोतर्षेण । पु० समुद्रे ॥ स्रोत

सामीप्ये ॥

स्रोत । न० स्रोताम्स्रुवरणे ॥ प्र

वाह्ये । वेगेनचलत्यस्ये ॥ इन्द्रि

ये ॥ शरीरस्थनवच्छिद्रेषु ॥ स्र

वति । स्रुगतौ । स्रुरोभ्यांतु

ट्चिञ्चसुन्० तुष्ठागमच्च ॥

स्रोतस्वती । स्त्री० नदीमात्रेसरि

श्रीतीञ्जनम

ति । शीपवत्याम् । श्रीतीसिसन्ध
 स्याः । तदस्यासौतिमत्तुप । मा
 दुपधायासेतिवत्त्वम् । उगितश्च
 तिञोप ।

श्रीतस्त्रिणी । श्री० सरिति । श्री
 तांसिसन्धस्याः । अस्यायामेधा
 ज्जीविनि । नात्त्वान्छोप् ।
 श्रीतीञ्जनम् । न० सौरी । कापी
 ताञ्जने । यासुने । अथ्यलक्ष
 षाद्वेयथा । तत्रश्रीतीञ्जनं
 ष्य सौरीर श्चे तनीरितम् । बन्धौ
 कश्चिखरोकार भिन्नमञ्जनसन्निभम्
 । घृष्टन्तुगैरिकाकारमेतत्श्रीती
 ञ्जनस्युत्तम् । श्रीतीञ्जनसमञ्जस्य
 सौरीरंतनुपाण्डुरम् । श्रीती
 ञ्जनस्युत्तकादुपच्युप्यकफपित्तनुत्
 । कषायश्लेष्मन्निग्धघ्राहृच्छदि
 विषापहम् । द्विधमक्षवाजहृच्छी
 तसिग्नोय सदाबुधे । श्रीतीञ्ज
 नगुणा सर्वेसौरीरेपिमताबुधे
 ॥ किन्तुद्वैरञ्जनयोश्च श्रीतीञ्ज
 नस्युत्तम् । कृतिभावप्रकाश
 श्रीतीञ्जनस्तुतद्विद्यादञ्जना-
 भपदञ्जनमितिमदनपालः ॥ अपि
 च । श्रीतीञ्जनमतश्चे विशुद्धसि
 न्धुसम्भवम् । दृष्टेः कण्डू मलह
 रदाहृक्कंदरुजापहम् । अन्धोऽ
 पावहृक्षेवसहतेमारुतातपी । निव
 रोगानजायतेतस्मादञ्जनमाचरेत्

अष्टहः

श्रीतीञ्जनं कश्चिदसुरमेतिप्रसिद्धम् ।
 अथ्यतेनयनमनेनचक्षुष्यत्वात् ।
 अञ्जुव्यक्तिसन्धयकान्तिगतिषु । क
 रथेच्छुट् । श्रीतीसीऽञ्जन श्रीती
 ञ्जनम् ॥

श्रीतीमेदक । पु० प्रवहञ्जलानांसि
 तुमेदादिनादेशान्तरनेतरि ।

श्रीतीवहा । श्री० गद्याम् ॥

क . सिन्धु . । श्री० गद्यायाम् ॥

क । पु० आत्मनि ॥ ज्ञाती । पुं०

न० धने ॥ न० द्वितीयभवने ।

त्रि० आत्मीये ॥ जनति । जनश

ब्देअन्येभ्योपीतिड . ॥

कक । त्रि० लीये । आत्मीये ॥

ककम्पन । पु० वायी ॥

ककर्मकृत् । त्रि० निजकाव्यं क

र्त्तरि ॥

ककीय । त्रि० आत्मसम्बन्धिनि ।

लीये । निजे । आत्मीये ॥ कखे

दम् । गहादिषुलक्ष्यवितच्छ क्

गागमश्च ॥

ककुलक्षय । पु० मख्ये ॥ निजव

शनाशि ॥ त्रि० तत्कर्त्तरि० तद्विशि

ष्टे च ॥

कगतम् । न० मनीगते । त्रि० आ

त्मप्राप्ते ॥ आत्मनागते ॥

कगुप्ता । श्री० आत्मगुप्तायाम् । शु

कश्चिन्व्याम् ॥ कज्जाजौ ।

कखट्ट । पु० कश्चिकारपश्चिधि ॥

स्वज्ञान

। पु० न० निजालये
 स्वज्ञ० । नि० मुरुपे । सुन्दराङ्गवि
 शिष्टे । सिद्धसहनने श्रीभना
 जिशास्त्रीतलक्षणाक्षितान्यङ्गान्य
 स्य ॥ न० श्रीभनावयवे ॥
 स्वच्छ । पु० स्फटिके । न० मी
 क्षिकी ॥ नि० प्रकाश्यगुणदीपस
 न्नश्चशुन्येपरमात्मनि ॥ निर्मली ॥
 यथा । आसनवसनपात्रव्ययया
 ननिकीतनम् । गृह्यकावस्तुजातस्य
 स्वच्छत्स्वच्छप्रशस्तैर्द्वित्याधिगु
 न्ये ॥
 स्वच्छटी । स्त्री० अङ्गुलिमोटने । अ
 ङ्गुलिसन्देशे ॥
 स्वच्छन्द । नि० स्वतन्त्र । स्वतन्त्रो
 पावत स्वैरीस्वच्छन्दो निरग्रवृद्ध
 च्यमर ॥ स्व आत्माच्छन्दोऽभि
 लाषीऽस्य ॥
 स्वच्छन्दचारी । नि० स्वच्छन्द वि
 हरश्शीले ॥
 स्वच्छपत्रम् । न० अक्षये ॥ स्वच्छस्य
 तत्पत्रम् ॥
 स्वच्छमणि । पु० स्फटिके ॥
 स्वच्छबालुकम् । न० विमलापरसे ।
 निर्मली ॥
 स्वच्छा । स्त्री० स्वतद्दर्शां
 लज्जा । पु० प्रखेदे । पु० खे । न०
 रक्षे ॥ नि० अत्मजाते ॥
 स्वजन । पु० ज्ञाती । सगीत्रे ॥

स्वधा

सूचात्मोयथासौजन्य । आत्मो
 वेत्तन्वर्गो ॥ आश्रितशान्त्ववादी ॥
 लजा । स्त्री० कन्यायाम् ॥
 स्वतन्त्र । नि० स्वच्छदे । निरव
 यहे ॥ यथा । समयाद्भव प्राप्तस्त
 दर्ययततेषथ । सपुन समयं
 गन्तु स्वतन्त्रधेनहीच्छयीति ॥ न०
 अन्वतन्त्रानपिच्छे । तन्त्रविशिषे ।
 स्वकीधमास्त्रे ॥
 सूतन्त्रप्रज्ञ । पु० व्यासादिषु । स्मृ
 त्त्यपिद्याम तरेणपौर्वापर्यास्त्रिचनया
 श्रुतिवशादिभ्युत्थयप्रतिपत्तिसम
 योऽप्युत्थय ॥
 स्वत । अ० आत्मनइच्छये ॥
 स्वच्छम् । न० शास्त्रसन्मतयथैष्टविनि
 योगाहंस्त्वे । समपदार्थारिक्तपदा
 ये ॥
 स्वदनम् । न० अक्षये ॥ आस्तादि ॥
 लेहे ॥
 स्वदृष्टान्त । पु० स्वप्ने । स्व स्वो
 य दृष्टान्तोयच ॥
 स्वधर्म । पु० स्वर्णाश्रमोक्ताचा
 रे । यद्वर्णमाश्रमवाप्रतियोविहि
 त स्वधर्मः । लः स्वकीया
 धर्म ॥
 स्वधा । अ० पित्रभ्योदोषमानेऽन्ने ।
 पितृषामन्ने । पितृदाने । यथा
 । पितृणांसुरपत्नीचमुनिभिर्मनु
 भिमंरे । पूजितापितृदानं हि नि

सुधावाचनम्

पपलचययाविनेतिभागतम् ॥ पि
 लदानमन्त्रे । देवहविदाने । यथा
 साहादेवहविदानेश्रीषट् षीषट् ष
 षट् षषिषमरः । अचपितरीदेवता
 इतिस्मृतीस्तेपिदेवा । स्वमात्मा
 नशरीरधीषयतीतिस्वधा । स्वधा
 पितृचामन्नमिभ्युति ॥ देवपि
 टहविदाने । स्वधतेऽनेन । ष्वद
 आखादने । आप्रच्छय । पृषाद
 रादिस्राहस्यध ॥

स्वधा । स्त्री पित्रदाने ॥ स्वधाऽस्थ
 षाम् । अच् । टाप । पित्रपत्न्या
 म् ॥ स्वानुधने इतिव्युत्पत्ते ।
 नमः स्वधायैसाहायै । इतिप्रयो
 गश्च ॥

स्वधाप्रिय । पुं । क्लृप्तिव्ये ॥

स्वधाभुक् । पुं । पित्रगणे । द्विष्य
 पितरि । देवे ॥

स्वधाम । न० । खरुपविस्फुरणे ॥

स्वधायी । पुं । पितृषु ॥ अथागमज
 शील । सुध्यजातीयिनिसाक्षी
 र्थे ॥

सुधावाचनम् । न० । आह्वययोग्ये काल
 विशिषे ॥ यथा । अहमेतुहृत्तत्
 कृतपापान्मुहृत्तत्तुष्टयम् । मु
 हृत्तत्पञ्चकञ्चैदस्वधावाचनमिष्य
 ती । कृतपादूद्धर्ममुहृत्तत्तुष्ट
 यं । मुहृत्तत्पञ्चकञ्चकृतपात्पूर्ध
 म् । अर्थादिकम् । हृत्तत्कृतएव ॥

सुधपति .

स्वधावाच्यतेऽथ । वच० । अविष्क
 रणेऽद्युट् ॥

स्वधिति । पुं । स्त्री० । कुठरे । य
 था । इया कुठार । वि ।
 परशुषपरशुधकृष्णमर ॥ स्वधि
 यति । धिधारणे । क्लृप् । छेद
 नीधमासस्वधस्वधिशिषे ॥

स्वन । पुं । शब्द । निनादे । निन
 दे । धनी । स्वननम । स्वनश
 ब्दे । स्वनहसोर्वेतिपक्षेऽप ॥

स्वनचक्र । पुं० । रतिबन्धविशिषे ।
 यथा । धृत्वावाहृतथाकण्ठपाद-
 तोपिणिर स्थित । गूढस्वकाम
 येत्कामीस्वनचक्र प्रकीर्तितइति
 इतिमञ्जरी ॥

स्वनितम् । वि० । ध्वनिते ॥ न० । ग
 ष्विती । मेघशब्दे ॥ स्वन्यतेऽस्म ।
 स्वन० । क्त । ॥

स्वनिताङ्गय । पुं० । तख्दुकीयशाकि
 । अल्पमारिषे ॥

स्वनुष्ठित । वि० । सर्वाङ्गोपसहारेण
 सम्पादिते ॥

स्वनीत्स ह । पुं० । गण्डके ॥

स्वना । वि० । अक्षमीतरकाणि । शुभो
 दके ॥

स्वपन । वि० । निद्रामनुभवति ॥ स्वपि
 ति । जिष्वप्० । लट् यथा
 देश ॥

स्वपति । पुं० । आळ्ये । निजभर्त्तरि ॥

स्वप्नः

स्वप्नस्य । न० निद्रायाम् । जिह्वप-
 शये । लघुट् ॥
 स्वपिण्डा । स्त्री० पिण्डस्वप्नयाम् ।
 स्वप्न । पु० निद्रायाम् । शयने ।
 स्वप्ने । प्रसुप्तस्य विज्ञाने । जाग्र-
 दासनामये । जागरितस्य स्कारज-
 प्रत्ययस्य सविषयस्य स्वप्नद्रव्यत्वात् ।
 स्वप्ने चकारणस्यार्थविकाशियथा-
 । जाग्रदवस्थायां यद्दृष्टं यच्छ्रुतं तच्छ-
 नितवासनयानिद्रासमयेयं प्रपञ्ची-
 यन्प्रतीयते सा स्वप्नप्रबन्धेति वासु-
 देवसरस्वती ॥ तथाच । बाह्ये-
 शुकरथेषूपसङ्घतेषु जागरितवासना-
 नुसारेण मनसस्तदर्थभासाकाराव-
 भासनस्वप्नवद्विदितम् ॥ यथाहु-
 । इन्द्रियाणामुपरमेमनीनुपरतय-
 दि । सेवती विषयानेव तद्विद्यात्स्व-
 प्रदर्शनमिति । स्वप्नसप्तविधियथा-
 । दृष्टं श्रुतं अनुभूतं स्वप्नार्थितः ।
 कल्पितं स्वप्नार्थितः । भावितं दीपक-
 स्मृतिस्वप्नसप्तविधः स्मृतवृत्तिः ॥
 स्वप्नजाग्रदादिकल्पनया तस्मै वि-
 ध्यमाह । स्पष्टस्मृतिरथास्पष्टस्मृ-
 तिरस्मृतिरिच्छमी । स्वप्नमेदा ।
 स्वप्नमध्ये जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तय इति ।
 सन्ध्यद्वितीयस्वप्नस्थानमिति श्रुतिः ।
 स्वप्निच्छनेन । जिह्वपशये ।
 कृष्णसिद्धपन्थनिस्वप्निभ्यो निदिति-
 नन् ॥ स्वप्नोऽन्यथाग्रहणसंपर्क-

स्वप्नकाशः

रज्ज्वा मिति भाष्यम् । यथा रज्ज्वा-
 संपर्कश्चामापीऽन्यथा गृह्यते । तथा
 तन्निदेहादियद्वयमन्यथाग्रहणम् ।
 आत्मनि देहादिवैलक्षण्यस्य श्रुति-
 युक्तिसिद्धत्वात् ॥ अन्यथा गृह्यत-
 स्वप्नो निद्रातत्त्वमजानत । विपर्य-
 सीतया शीघ्रतुरीयपदमश्रुते ॥
 स्वप्नकृत् । पु० सुनिषण्णके ॥ जीवे ।
 स्वप्नकृत् । पि० शयाली । निद्रा-
 शीले । स्वप्नशीले । जिह्वप-
 । स्वपितृषीर्निष्ठा ॥
 स्वप्नकृत् । पु० जीवे । स्वप्नानु-
 श्रयति । दृशिर० । कृत् ।
 स्वप्नस्थान । पु० तीक्ष्णसे । स्थूल-
 प्रपञ्चलयस्थानस्वप्नव्यष्ट्युपहितचैत-
 न्ये ॥ स्वप्नस्थानमस्य ॥
 स्वप्नान्त । पु० स्वप्नमध्ये । स्व-
 प्रविच्छेदे ॥ सुषुप्तिस्थाने । स्व-
 पनस्यात्सीऽवसानयस्मिन् ॥
 स्वप्नकाश । पु० अन्यानपेक्षप्रका-
 शी । चन्द्रसूर्यादिप्रकाशनिरपेक्षे-
 लयमेव भासमाने द्रष्टरि । दृश्यानां
 लङानां बुद्ध्यादीनां दर्शनं स्वप्नका-
 शद्रष्टारं विना न घटति ॥ यथात्तं ल-
 क्ष्मीधरिसूरभिः । न प्रकाशेऽस्मिन् स्व-
 त्तिर्यत्प्रकाशेऽस्मिन् । स्वप्नका-
 शं तमात्मानमप्रकाशः कथं स्पृशे-
 दिति ॥ स्वप्नेनात्मनेव प्रकाशते ।
 काशदीप्तौ । पचाद्यच् ॥

स्वभावोक्तिः

अप्रमाणकः । वि० स्वत सिधे ।
 स्वभाव । पु० सहजधर्मविशिष्टे ।
 ससिद्धी । प्रकृती । स्वरूपे । नि
 सर्गे । स्वभावान्तर कश्चिद्येनस
 हाऽसहासदसहाकर्मनिष्पद्यते । ज
 न्मान्तरकृतेधर्माधर्मादिशुभाशुभस
 स्कारे । ब्रूदानोन्तनजन्मारम्भके
 प्राक्तनसंस्कारे ॥ सचसात्त्विका
 दिमेदात्त्रिविध अनाद्यविद्याया
 म् ॥ स्वतएवाविभावे ॥ यथा ।
 वहिर्हेत्वनपेक्षीतुस्वभावाथप्रकोत्ति
 त । निरसर्गं सुखरूपं त्वेषां
 भवतिविधा । निरसर्गं सुदृढा
 भ्यासजन्य संस्कारउच्यते । अ
 जन्यस्तुलत सिद्ध सवरूपभाव
 प्रप्यतद्ब्रह्मज्ज्वलनीनमणि । स्व
 भाव सत्तायथसस्वभाव . अन
 न्याधीनसत्ताक ॥

स्वभावोक्ति । स्त्री० अर्थालङ्कारवि
 शिष्टे । यथा । स्वभावोक्तिस्तुडिभा
 दे अत्रिधाराकवर्णनम् । अथोक्तदे
 काश्रययो रूपवर्णं सस्य नष्ट ।
 उदाहरणम् । पश्चाद्दत्तौप्रसार्थं
 चिकनतिविततद्वाचयित्वाहसुचै
 रासज्याभुम्नकण्ठेभुखमुरसिसटां
 धूलिधूर्त्वाविधूय । वासयासाभिला
 आदनवरतचलत्प्रोथतुण्डसुरक्रीम
 न्दशब्दायमानिबिलिखतिथयनाहु
 त्यित . आखुरेकेति ॥ स्वभावा

स्वयम्प्रकाशः

क्षिरलकारीयथावदस्तुवर्णनमिति
 लक्षणान्तरम् ।

स्वभू० । पु० विष्णौ । इरो ॥ ब्रह्म
 णि । प्रजापती । परमेष्ठिनि । स्व
 तीभवति । भुवद्वितिद्विप् ॥

स्वमेक । पु० स वत्सरे ॥ यथा ।
 स्वमेकमेक वरदाहताभवतिच छि
 का । रुधिरेशोरवस्ये इतर्पितावि
 धिवन्नृपेतिपुराणम् ॥ एकमेक स व
 त्सरीयव्योमासद्वृत्तिश्रुति ॥

स्वयंकारिका । स्त्री० स्त्रीविशिष्टे ॥
 स्वयङ्कृत । वि० आत्मनाकृते ॥
 स्वयङ्कृतनेतितत्पुरुष ॥

स्वयङ्गुप्ता । स्त्री० शुकशिमूल्याम् ।
 स्वयङ्गुत्त । पु० प्राथर्नाविनाय
 इयो ॥

स्वयन्दत्त । पु० द्वादशविधपुत्रान्तर्ग
 तपुत्रविशिष्टे ॥ यथाइमनु । मा
 तापितृविहनेनायस्यक्तोवास्यादका
 रणात् । अत्मान स्वर्गयेद्यस्मै स्व
 यन्दत्तस्तुसस्युतद्वृत्ति । आत्मान स्व
 यददात्त . तवाह पुत्रोभवामीति
 • स्वयन्दत्त उपनत स्वयं प्राप्त
 इतियावत् ॥

स्वयम् । अ० आत्मनेत्यर्थे । आप्०
 ब्र० भा० प्र० ॥ सुष्ठुअयते । अय
 गती । अम् ॥

स्वयमुपस्थित । वि० स्वयमागते ॥
 स्वयम्प्रकाश । वि० स्वत . साधना

सद्यस्वरा

कारनिःपेक्षतयाऽवभ.समाने ।
 स्वयम्भु । । च. स्वयम्प्रकाशे ।
 य प्रभाप्रकाशास्य । पु. चतुर्थं
 शक्तिभाव्यहं हन्तर्गतेचतुयाहति
 सुयम्भु । पु. विरिञ्चो । इतिविह
 पक्षे ष ॥
 स्वयम्भुवा । स्त्री. क्षुपविशेषि । छून्
 पशायाम् ॥
 स्वयम्भु । पु. चतुरानने । ब्रह्मणि
 । काली ॥ परमात्मनि । परमेश्व
 रे । परमात्माहिसव्य भवतिस्त्रेच्छ
 याशरीरपरिग्रह करीति. नस्वित
 रजौवधत्कस्माद्यतदेह यहा ।
 स्वयमेवसतन्त्रीभवतिमर्दानपरत
 चोजनकरहितत्वात् ॥ स्वयमेवभव
 ति । मुद्रित'कृष् ॥ अतीरुषिये
 । जिने ॥ जिनचक्रवर्त्तविशेषि ।
 रुद्रतनये । माषपण्याम् ॥
 स्वयम्भु । स्त्री. माषपण्याम् । जि
 ह्विन्याम् । इ. रा. नि. गट् ॥
 स्वयस्वरे पु. विवाहविशेषि । स्वय
 स्वरे । यश्चक्ष्वापरोक्षाकान्तस्य
 शोतिकामिनोवत्तव । सविदि
 ध । स्वयस्वरस्तुविशेषीविद्वि
 परिकीर्त्तित । राज्ञाविवाहश्री
 श्योवैमन्तोषाकथित किल ॥ इ
 ष्वाजयस्वरथैकोद्वितीयसपथाभि
 ध । यथार.मेषभजनवैत्यम्बक
 थरासनम्, ८ तृतीयश्रीयंशुक्रथ

सुर

शुराणांवरिकीर्त्तितवृत्ति ॥ शीर्ष्य
 शुक्ल शीर्षमेवशुक्लधस्मिन् ।
 यस्यशीर्षवत्तंते. तेनसर्वान्राज्ञो
 जिच्चाकन्य।हरणीतेतिदेवीभ गथ
 तेतृतीयस्कन्धे १८ अध्याय . ॥
 स्वयस्वरा । स्त्री. स्वय वरायाम् ।
 ष्वाकृतपतिवरायाम्.ये षाया
 म् । पति वरायाम् । वर्यायाम् ॥
 स्वय हयीतिपतिम् । वृत्.सम्भक्तौ
 । स च्चाथांभृतृष्विधारिसहितपि
 दमइतिस्वप् ॥
 स्वः । अ. प्रेक्ष्य । परकीर्त्तौ ॥ स्वर्गे
 नाके । निदिने । सुरकीर्त्तौ । यथा
 । यद्गदु खिनसम्भिन नचयसंभन
 न्तरम् । अभिलाषिापनीत यस्तुतात्
 सुखंसु पद स्पदम् ॥ आकाशि ।
 नभसि । वीरिणि । श्रीभने । सुह
 शब्दोपतापथी . । सर्वतीस्तुयति.
 इतिसु । अन्वोभ्योपहृष्ट्यन्तइति
 वाइजकात्. कर्म'षिविष् ॥ य
 हा । सुर'ति. अप्रापणा. उपजा
 पय'त. इतिकर्तव्य'त्यत्तिङ्'र
 हाथ ॥
 सुर । पु. अथ प्रेक्षाहारि ॥ उदात्ता
 मुदात्तसुरितीषु । सुरति । सउय
 शब्दोपतापथी : । पचाद्यच् । सुरा
 अथ तद्धर्मात्त्वात्. उदात्ताद
 थोपिसुराउच्यन्ते । उक्तश्च । उदा
 त्तानुदात्तसुरितससुरास्व' ।

खरपत्तनम्

चतुर्थं प्रवर्धनीनाक्तोयती।सीकान्द
 स स्मृतद्वृत्तिः । उदात्तादिभिः ख
 यंराजन्तद्वृत्तिनागोप्युक्तैश्च । ख
 रद्वृत्तिवर्णगतमधुयंमितिभगव
 त्पूज्यपादा । शुभ्यारब्धेऽनुरण
 निः । तदुक्तम् । शुभ्यनन्तरभाषी
 यः । अर्धेऽनुरणनात्मकः । ख
 नीरञ्जयतिश्रोतुश्चित्तसखरउच्यते
 इति ॥ शब्दध्वनी ॥ यथा । करि
 वृषरथौघमेरीमृदङ्गसिंहाब्दनिख
 नाभूपा । गर्दभजर्जरुखखरा
 यधनसौख्यसत्यताइति ॥ नासा
 समीरणे ॥ निषादादिसप्तसुः । तै
 यथा । निषादर्षभगाभारषडजम
 ध्यमर्षिताः । पञ्चमश्चेत्यमीसप्त
 तन्त्रोक्तेः । त्यता खराः । अ
 भाहगारदः । षड्जंरौतिमधूर
 स्तुगावीनर्हन्तिवर्षभम् । अजा
 विकौचगाभारकौञ्चीनदतिमध्य
 मम् । पुष्पसाधारणकालिकीकि
 लीरौतिपञ्चमम् । अश्वसुधैवतरो
 तिनिषादरौतिकुञ्जरइति ॥ सख
 रोयः श्रुतिस्थानेखनन्द्दयरञ्जन
 इत्यन्यत्र ।

खरत । अ० खरेणेत्यर्थः । आद्या
 दित्वात्तसि ॥ यथा । दुष्ट श
 ब्दः खरतीवर्णतीविति ॥

खरपत्तनम् । न० सामवेदे । इ०
 षि० शेषः ॥

खराट

खरभङ्गः । पुं० गलरीगविशेषः ॥
 खरभङ्गी । पुं० पक्षिविशेषः ॥
 खरभेदः । पुं० खरभङ्गदेगे ॥
 खरमण्डलिका । स्त्री० वीणाविशेषः ॥
 खरकासिका । स्त्री० वज्र्याम् ॥
 खरसः । पुं० वज्रनिष्पीडितरसः ॥
 यथा । अहतात्तत्क्षणाकृष्टद्रव्या
 त्खुखात्समुत्सवेत् । वज्रनिष्पीडि
 तीवखरसीरसउच्यते ॥ अहतः
 कौटान्निशीतादिभिरनुपहत ॥
 शिलापिण्डकल्केः । यथा । खेर
 स खरसः प्रोक्तः कल्कोद्वेषदि
 पेषितइति ॥ कषायविशेषः ॥ य
 था । सद्यः खुखाद्द्रव्याहस्य
 न्नादिपीडनात् । यैरसस्त्वभिनि
 र्यातिखरसः सप्रकीर्तितइति ॥
 अमिषः । पिष्टः कल्कोविनीयसख
 रसः पीडितैरसः । काथः क
 थायोनिर्यूहेनिर्यासिः । वैष्टकसथेति
 रत्नमाला ॥

खरा । स्त्री० ब्रह्मयोग्येप्रपत्न्याम् ।
 गायत्रीसप्तन्याम् ॥

खरांशः । पुं० सङ्गीतेखरस्यार्षेपा
 देवाः ॥

खराट् । पुं० खतीभासमानेसवित
 रिः । इन्द्रियानपेक्षसतः सिद्धज्ञा
 नेपरमेश्वरः ॥ खेनेवराजते । रा
 ज्जुदीप्ती ॥ सखूषिष्वादिनात्रि
 पः ॥

अरूपस्थितिः

स्वरापगा । स्त्री० मन्दाकिन्याम् ॥

स्वरात्तु । पुं० वषायाम् ॥

स्वरितः । पुं० मध्यस्वरे । उदात्तानु

दात्तस्वरेण धर्मो समाक्रियेते यस्मि

स्तस्मिन्नपि ॥ शब्दनिष्ठे धर्मविशि

ष्टि । स्वर . सङ्गातीच । इतच् ॥

स्वरु । पुं० शब्दे । ङादिन्याम् ।

वर्चे ॥ यूरखण्डे । यूपितल्यमा

यो प्रथमपतितैश्चकले ॥ यूपैकदेश

प्रादेशमाचक्राष्टे ॥ अध्वरे ॥ शरे

। बाणे ॥ स्वरति० अयंतिवा । स्तृ

शब्दोपतापयोः । शृङ्गुक्लिङ्गिष्य

सिद्धसिद्धनिकृतिद्विवन्विमनिभ्यश्च-

त्युः ॥

स्वरुषिः । नि० लच्छन्दे । अतन्ने ॥

स्त्रील्लेष्ठायाम् ॥

स्वरुः । पुं० स्वरी । वर्चे ॥ शोभना

निचरुषिधाराचक्षुषान्तः ॥

स्वरूपम् । न० अभावे । निसर्गे ॥ अ

क्षरूपम् । अमेवरूपयस्यवा । पर

मानन्दप्रकाशोच्चात्मन स्वरूपम्

। येन धर्मो षयद्रूप्यतेन तत्तत् स्वरु

पम् ॥ नि० प्राप्ते । विदुषि ॥ म

नोच्चे ॥ प्राप्त्यरूपस्वरुपाभिरुपाबुध

मनोऽज्ञेयोरिच्छमर ॥

स्वरूपसङ्गणम् । न० अध्यासाधिष्ठा

नस्त्वेन सत्ये० सधर्मे ॥

स्वरूपस्थिति । स्त्री० समाधिबिशीषि

॥ यथा । सशान्तसर्वसङ्ख्यायाश्चि

लक्षणः

लावदस्थिति । जायन्निद्रावि

निर्मुक्तासास्वरूपस्थिति परेति ॥

स्वरुपासिद्धः । पुं० हेत्वाभासवि

शिषि ॥ यथा । शब्दो गुणश्चाक्षुषत्वा

दिति । अत्रचाक्षुषत्वशब्देनास्ति

। शब्दस्य श्रावणत्वात् ॥ अरुपेष

असिद्धः ५

स्वरुपासिद्धिः । स्त्री० साध्यसमाख्य

हेत्वाभासभेदे । पक्षे हेतुतावच्छेद

कावच्छिन्नस्याभाषि । यथा । ऋ

दोद्भव्यधूमादित्यादौ ॥ अरुपक्ष

सिद्धि ॥

स्वरेणु । स्त्री० सूर्यपत्नीविशिषि । स

ज्ञायाम् । यममातरि ।

स्वरोदय । पुं० स्वरज्ञापकयन्यवि

शिषि ॥

स्वरोदयवित् । नि० दिक्परमार्थ

वादिनि ॥ सचदिश . परमार्थाद्

त्याह । भ्रान्तिसाचनेवतत् । तद्वि

दामधिपराजयदर्शनात् ॥

लक्षणः । पुं० नास्ति । विद्विषे । नि

पिष्टये । देवलोके । सुखाधारे ॥

सुष्ठुचर्ष्यते । अजंअजंनि । कम

र्मन्विषञ् । नञ्क्तादित्वात्कुस्व

म् । सामवेदे । दु . खविरोधिनि

सुखविशिषि । उत्कृष्टमुखे ॥ सचल

गः । असत्तयासमूलघातमपहन्ति

दुःखम् । नचैषजयी । तथाहिश्च

यती । अपामसोमममृतापभूमिति

सुवर्गसरित्

। अथ लये कुतोऽमृतत्वसम्भवः ।
 यन्नदु . खिनसाम्भन्न नचयस्तमन
 न्तरम । अभिखाषापनीतसुसुखल
 गंपदास्यदम् ॥ ऋज्यतेऽस्मिन्निति
 वा । ऋजगतिस्थानादौ ॥ इल
 खेतिघञ् ॥ मन . प्रीतिकर . स्वर्गी
 नरकस्तद्विपर्यय । नरकस्वर्गसन्ने
 वैपापपुण्ये द्विजोत्तमा ॥ पारिभा
 षिकस्वर्गीयथा । मनीनुकूल प्र
 मदारूपवस्थ ललङ्कता । बाह्य
 प्रासोदपृष्ठेषुस्वर्ग . स्थाप्युभकर्म
 यद्वृत्तिगारुडो १.६ ऽध्याय ॥

स्वर्गगामी । वि . स्वर्गगमनकर्त्तरि
 ॥ यथा । सर्वहिंसानिहतायेसर्वदु
 खहरास्ये । सर्वस्याश्रयभूतायेति
 नरा स्वर्गगामिन . ॥

सुवर्गं ह्य । स्त्री . मन्दाकिन्याम् ॥
 सुवर्गं द्वारम । न . तीर्थविशेषि ॥
 सुवर्गं पति । पु . इन्द्रे । पुरन्दरे
 सुवर्गं पर . । पु . सुवर्गप्रधानि ॥
 सुवर्गं एव उच्यते । पितृत्वेन पर उ
 त्कृष्टो यस्य स ॥

स्वर्गलोकः । पु . वैकुण्ठे ॥ स्वर्गी
 यते इति स्वर्गं । स्वर्गं चासौ लो
 कश्च ॥ यजमानि । स्वर्गलोकिय
 स्यसः ॥

स्वर्गलोकेशः । पु . इन्द्रे ॥ शरीरे ।
 स्वर्गं बध्नुः । स्त्री . सुर्वेश्यायाम् ॥
 सुवर्गसरित् । स्त्री . मन्दाकिन्याम्

सुवर्णम्

सुवर्गं सरिहरा ।) स्त्री . भागीरथ्याम् ।
 सुवर्गापगा ।) सुवर्गाय । पु . हरौ ॥ सुवर्गीयत इति
 सुवर्गीय ॥

सुवर्गिगिरिः । पु . सुमेरौ ॥
 सुवर्गं । पु . देवे । सुरे ॥ वि . सुवर्ग
 गामिनि ॥ तल्लक्षणात् । दयाभूते
 सुसम्बाद परलोकप्रतिक्रिया ।
 सत्यपरिहृताचोक्तिर्वेदप्रामाण्यद
 र्शनम् ॥ गुरुदेवर्षिपूजाचक्रेवल
 साधुसङ्गम् । सत्क्रियाभ्यसनमै
 त्रीसुवर्गिणीलक्षणविदुरिति ॥

सुवर्गबध्नुः । स्त्री . अपसरस्यु ।
 सुवर्गिगिरि । पु . मेरौ । सुरालये ।
 सुवर्गीका । पु . चमरे । सुरे ॥
 सुवर्ग्यं । वि . सुवर्गलोकस्य प्रा
 सिताधमभूते ॥ सुवर्गस्थनिमि
 त्ते । सुवर्गाय इति ॥ सुवर्गस्य
 निमित्तसंयोगश्चर्यातीया । गो
 दृव्यत्वाऽसङ्ख्यापरिमाणाश्चादे
 यन्त ॥

सुवर्णम् । न . लोहवरे । भृङ्गारे । अ
 स्यपर्यायायथा । सुवर्णं सुवर्णं क्वन
 क्त्वा हि रण्यमिहाटकम् । तपनीय
 शीतकुम्भगाङ्गीय भस्मं कर्तुरम्
 । चामीकरजातरूपमहारजसका
 स्यने । क्वक्त्वात्संवरजाम्बूनद
 मष्टापदोक्तिरिति ॥ अथपरी
 खादियथा । दाहेऽतिरक्तमयश्चैस

स्वरणम्

त किदायाकाश्मीरवाग्निविभा
 तिनिकाषट्टे । स्निग्धसुगौरवमु
 पेलिचयत्तुलायाम् जानीतदेवका
 नकंस्तदुरक्तपीतम् ॥ तभेकरस
 वेधज तदपरजात स्वय भूमिर्ज
 • किञ्चान्यदृष्टीहसङ्करभवम् धि
 तिचिधाकाशुनम् । तवाद्य किज
 धीतरक्तमपर रक्तततोन्मद्यथागौरा
 भ नदतिक्रमेणगदित स्यात्पूर्व
 पथीतमम् ॥ अखीत्यतिप-
 रोक्षे तुद्रष्टव्ये हेमनिस्फुटे । गुणा
 न्भाषप्रकाशितानुपठामिसारणा
 दिक्कम् । यथा । सुवर्णशी
 तखदृष्ट्य बल्प गुरुरसायनम् । स
 वादुक्तिश्चतुवरपाक्षिचस्वादुपिच्छि
 लम । पवित्र हृदय लेख्यमेधाभू
 तिमतिप्रदम् । हृद्यमायुष्कार का
 न्तिवाग्निशुद्धिस्थिरत्वकृत् । अ
 पदुभयक्षयिन्नादिकेदेवस्वरश्चि व
 जित ॥ वसुसवीयैधरतीनराणारो
 गत्रजपे षयतीहकाये । असौख्य
 कार्येवसदासुवर्णमशुद्धमेतन्मर
 णक्षकुर्यात् ॥ असम्यङ्मारि
 तसुवर्णवसुवीयंक्षुनाशयेत् । क
 रीकिरेमानुसृत्यसुतान्यासुत्तस
 त् । अरण्येऽप्य सुवर्णमाह ।
 इतिरक्तं सितकृदेनिकषिकुङ्कुसप्रभ
 म् ॥ तानुसुत्तं वाग्निभेऽस्निग्ध कीम
 तानुसुत्तमसत् ॥ उच्यते । तच्छु

स्वरणम्

तकठिनरुच्य विवर्णसमलदलम् ।
 द्वाइकदेऽसितश्वे तं कषिस्फुटलघु
 ख्यजेत् ॥ अथशोधनम् । पत्तली
 कृष्यपचायिहिज्जोऽङ्गीप्रतापयेत् ।
 निषिञ्चेत्तप्तसप्तानितैलीतक्रिचका
 श्लुके ॥ गीमूचे चकुलत्यानां कषा
 येतुचिधाचिधा । एवहिज्ज परिषा
 क्षधातूनांशोधनंभवेत् ॥ अथमार
 चम् । स्वर्णं स्याद्विगुणसूतमस्तेन
 सहसदंयेत् । तद्गोलकसमगंधं नि
 दध्वादधरीतरम् ॥ स्वर्णं स्याति
 तनुकृतपचय । गन्ध • गन्धकच
 र्णं ॥ गोलकस्रततो रुच वासराव
 द्रुटसम्पुटे । चि श्चदुपनीपले दं
 स्यात्पुटाभ्येवचतुर्दंश ॥ निरुत्यं
 जयतेभस्मगन्धोदेव पुन पुन ।
 रुच वा • सरस्वकुट्टितचिकवाष्ट
 तिकया । वनीपल • गीवठा • इ
 तिलीकी । निरुत्य यत्पुनर्नजीव
 ति ॥ अथवान्यप्रकारेणहिज्जोमारण
 मुच्यते । क क्षुनेगलितेनागषिड
 शाशिननि क्षिपेत् । चूर्णयित्वा
 तथ क्षुनघृष्टाकृत्वतुगोलकम् ।
 गोलकीनसमगन्ध दस्वाचेऽधरीत
 रम् । शरावसम्पुटेधृत्वापुटेचि
 श्चदु नीपले । एवसप्तपुटे हेम
 निरुत्य भस्मजायते अथापिपूर्वं
 चक्षुः प्रदातव्य पुन पुन ॥
 क क्षुनाररसैर्घृष्टं वासससूतक

स्वर्णकार .

गन्धया । कञ्जलीहेमवचाणिलीपये
 त्वमयातया ॥ काञ्चनारस्वव क
 क्कीमूषायुग्मप्रकल्पयेत् । धृत्वा
 तत्सम्पुटेगोलसृन्मूषासम्पुटेवत
 त् । निधायसन्धिरोधञ्चकृत्वास
 शीष्यगोलकम् । वक्रि खरतर कुर्या
 देवदद्यात्पुटत्रयम् ॥ निरुत्य जा
 यतेभस्मसर्वकर्मसुयोजयेत् । का
 ञ्चनरप्रकारेणलाङ्गलीहन्तिकाञ्चन
 म् ॥ लाङ्गलोकलिहारी ॥ ज्वाला
 भुखीतथाहत्यात तथाहन्तिमन
 थिला । शिलासिन्दूरयोश्चूर्णं
 समयेरकंदुग्धकै ॥ सप्तधाभा
 वनादद्याच्छोषयेच्चपुन पुन
 । ततस्तुगलितेहिक्कञ्जलीय दीय
 तिसम ॥ पुनर्हमेदतितरायथा
 कल्कोबिलीयते । एव विलाजय
 दद्यात् कल्क हेमसृनिर्भवेत् । सु
 छुच्छयोति । कृत्वायतौ । पचाद्य
 च् ॥ यडा । अणंनम् । घञ् ।
 शिभनीऽपीश ॥ धत्तुरे ॥ गन्धया
 की । गौरसुशर्णशकी ॥ भागके
 शरे ॥

स्वर्णकर्म । पु० कणशुगुली ॥
 स्वर्णकाय । पु० गरुडे ॥ वि० सु
 वर्णमयशरीरे ॥
 स्वर्णकार । पु० अयव्यवर्णसङ्कर
 जातिविशेषि । नाडिभमे । कला
 हे । तदुत्पत्तस्तु । विश्वकर्माचशु

स्वर्णचीरी

द्रायांवीर्याधान चकारस . । ततो
 बभूवु पुत्राञ्चनवैतेशिष्यकारि
 ण । मालाकार कर्मकार श
 ड्खकार कुबिन्दक । कुम्भकार
 कसकार षडैतेशिलिपनांबरा ॥
 सूदधारश्चितकर स्वर्णकारस्तथैवच ।
 पतितस्त्रेव्रह्मशापादद्याव्यावर्णसङ्क
 रा । स्वर्णकार स्वर्णचीर्यात्राह्मशा
 नाडिजीतम । बभूवसद्य पति
 तीव्रह्मशापेनकर्मणेतिव्रह्मवैवर्ते
 ब्रह्मखण्डे १० अध्याय ॥ स्वर्ण
 करोति । डुकुञ्ज . । कर्मण्यण् ।
 स्वर्णकृत । पु० स्वर्णकारे ॥
 स्वर्णकितकी । स्त्री० हेमकितक्याम् ।
 कानकप्रसवायाम् । हेम्याम् ॥
 अखालक्षणाशुयायथा । सुवर्णकित
 कीस्वत्यालघुपुष्पासुगन्धनी । की
 तकीकुसुम वर्याकेशदीर्गन्धनाश
 नम् । हेमाभ मदनोष्मादवाङ्मुख्य
 सौख्यकारिच ॥ तस्मात्तनीतिवि
 शिर कटु पित्तकफापहः ।
 रसायनकरोषण्योदिहृदाब्जकारः
 पर ॥

स्वर्णचीरी । स्त्री० चीर्याधविशेषि ।
 पटुपर्णाम् । हेमवक्ष्याम् । हि
 मावक्ष्याम् । शिकप्रतिलीकेकृति
 भाषप्रकाश । अस्या पर्णियासु
 शाश्वयथा । स्वर्णचीरीस्वर्णदुग्धा
 कर्णाह्वारकृत्तपोतथा । सुवर्णहेम

सर्वर्षदी

दुग्धीष्विमचीरोचकाच्चनी ॥ ल
 र्षचीरोहिमातिक्ताकृमिपित्तकका
 पहा । मूषकच्छास्मरोशिमदाह
 ज्वरहरापवेति ॥ अर्षमिवपीत
 स्वात्चौरमखा । गौरादि ॥
 अर्षगैरिकम् । न० सुवर्षगैरिके ।
 सिनागिहू । इ० भा० प्र० ॥
 स्वर्षधीषा । स्त्री० कामरूपदेशप्रसि
 द्धनयाम् ॥ यथा । दानिर्गतापू
 र्वभागात्तस्माद्गिरिवरासदी । अ
 र्षयौवेतिविख्यातासागङ्गासदृशा
 फले ॥ तस्मात्नाटकधेलात् ॥
 अर्षचूडः । पु० चापि । किन्तौ
 द्विभौ ॥
 अर्षजम् । न० चपुषि । मृदङ्गे ॥
 रङ्गे ॥
 अर्षजातिः । स्त्री० पीतमाल
 खाम् ॥
 अर्षजोवन्ती । स्त्री० जोवन्तीभेदे ।
 हेमाद्रावाम् । हेमजोवन्त्वाम् ।
 हिमोश्रवायाम् ॥
 अर्षतुला । स्त्री० नाराच्याम् ॥
 अर्षधातुः । पु० अर्षगैरिके ॥
 अर्षदी । स्त्री० मन्दाकिन्याम् ॥ अः
 स्वर्गधनदी । पूर्वपदादसन्नाया
 मगद्वतिचत्वम् ॥ कामरूपप्रसिद्धा
 योसितगङ्गाधाम् ॥ यथा । नद्या
 अर्षश्रिया पूर्वमदीकामाहयात
 या । कामाख्याया पूर्वभागेनदी

सर्वर्षपुष्पः

सामासनाहवा ॥ सीमासनाया
 पूर्वस्थानदोनाम्नावषादका । तत
 पूर्वकामरूपपीठान्तेजगताप्रसू
 ॥ अगन्मायामहामायादेवोद्विक्तर-
 वासिनी । एताया कथितानद्य
 सकलाद्विषयस्रवा ॥ तामुक्ता
 स्वाचपीत्वाप अर्षलोकाकमवाप्र-
 वात् एतादेवोद्विक्तरवासिन्या । स
 दावद्वितिलर्षदी ॥ सितगङ्गात्रया
 लोकेसाद्याहङ्गाफलप्रदा । साम्
 मिपीठसंस्थातुदेवोद्विक्तरवासिनी
 ॥ अन्तर्गतं ज्ञावयन्तीयातिप्र
 त्ययतांसुरैः । सितगङ्गाजसिखा
 स्वास्तृष्टावश्रुहरि विधिम् ॥ दृष्ट्वा
 ललितकान्ताख्यापुनर्यौगीनकायत
 द्रुतिमालिकापुराणे ८२५ध्यावः
 ॥ वृद्धिवाच्याम् ॥

अर्षदीधितिः । पु० अर्षी ॥

सर्वर्षदुग्धा । स्त्री० सर्वर्षधीर्वा
 म् ॥

सर्वर्षदुग्धः । पु० चारम्बधि ॥

सर्वर्षपत्रः । पु० गरुडे ॥

सर्वर्षपद्मा । स्त्री० मन्दाकिन्याम क

सर्वर्षपाचकः । पु० टङ्गणे ।

सिद्धद्राविणि ॥

सर्वर्षपारिवतम् । न० महापारिवती ॥

सर्वर्षपुङ्गवः । पु० शरविशेषे ॥

सर्वर्षपुष्पः । पु० चारम्बधि ॥ अ

भ्यक्षे ॥

अथ मादिकम्

सर्वपुष्पा । स्त्री० कलिकायाम्
 ॥ सातलायाम् ।
 सर्वपुष्पी । स्त्री० राजवृक्षे ॥
 पीतिकायाम् ॥ सर्वपुष्पाम् ॥
 सातलायाम् । कलिकायाम् ॥
 सर्वपुष्पीयाम् ॥ सर्वपुष्पिकायाम् ॥
 सर्वपुष्पम् । पुं० अम्बुशोषोपशोषभेदे ।
 स्वर्णफलम् । स्त्री० पीतरन्ध्रायाम् ।
 नि० पतफलाक्षि ॥
 स्वर्णवर्षिकम् । पुं० वर्षसङ्करजा
 तिमिदे । सुवर्णवर्षिकम् ॥ यथा
 । स्वर्णकार स्वर्णवर्षिककायस्थ
 अत्रकीश्वर । नरेषुमध्येदिधुर्त्ता
 कृपाशोनामहीतक्षि ॥ इदं च चर
 धाराभ तीव्रास्त्रनास्त्रिसादरम् । अ
 तेषुसम्पन्न किापिकायस्थोनेतरौ
 चलावितिप्रज्ञवैवत्तपुराणम् ॥
 स्वर्णभूषणम् । पुं० चारुवधि ।
 वि० हेमाभरणविशिष्टे ॥
 स्वर्णभृङ्गारम् । पुं० स्वर्णभङ्गराक्षि ॥
 हेमकलसी ॥
 स्वर्णमहा । स्त्री० नदीविशेषि ॥
 स्वर्णमादिकम् । न० उपधातुविशिष्टि ॥
 तन्नामानिगुणाश्चयथा । स्वर्णमा
 दिकमाख्यात तापीक मधुमादिक
 म । तीक्ष्णमादिकधातुमधुधा
 तुमधुधुत ॥ किञ्चित्सुवर्णसा
 हिष्यात्स्वर्णमादिकमोरितम् ।
 उपधातुसुवर्णस्यकिञ्चित्सुवर्णगुणा

सर्ववर्षा

न्वितम् ॥ तथाप्यज्ञाज्ञानाविद्वी
 यन्स्वर्णमादिकम् । किञ्चित्सुवर्ण
 नुक्त्वस्वातकिञ्चित्सुवर्णगुणास्तत
 ॥ नक्षत्रस्वर्णगुणावन्तस्वर्ण
 मादिकम् । द्रव्यान्तरस्यसर्गात्
 सखन्धिपिगुणायत ॥ सुवर्णमा
 दिकमादिकतावृष्य रसायनम् । च
 क्षुध्य वस्त्रिकककवटपाण्डुमेवविधि
 दरम् ॥ अथ । शीघ्र विश्व कण्डु
 चिदेवमपिनाशयेत् । अशुभस्याद्य
 देवमाह । मन्दानलस्व अक्षहा
 निसुर्वाविष्टकिताभेचगदान्सकुष्ठा
 न् । तथैवमालामयपुर्विष्वास्त्रक
 रीतिततापीकमशुभमेतत् ॥ शीघ्र
 मन्तु । मादिकस्यचयाभागभाग
 कसैवधम्यच । मातुलुङ्गद्रवैर्वा
 यजस्वीरस्यद्रवै पथित् ॥ अजयेद्यो
 वृक्षेपात्रेयावत्पात्र सुखीहितम् ।
 भवेत् ॥ ततश्चतुश्चुधि स्वर्णमादिक
 कास्युष्णम् ॥ अथाश्वमारणम् ।
 कुलत्यस्यकषायेणचृष्टारौक्षिनीपुटे
 त् । तौक्षिनीपुष्टौक्षिनी ॥ तैलस्य
 मादिकमितिभाषप्रका० ॥
 स्वर्णवृष्या । स्त्री० पीतयुधिकाया
 म् । पीतिकायाम् । हेमपुष्पका
 यां ॥
 स्वर्णवेता । पुं० वल्ली ॥
 स्वर्णलता । स्त्री० ज्योतिष्पत्न्याम् ॥
 स्वर्णवर्षा । स्त्री० हरिद्रायाम् ॥

खर्चीक

खि. सुवर्णसदृशवर्णयुक्ते ॥
 सवर्णकल्कन पुं. श्योनाके ॥
 सवर्णबल्लो । स्त्री. लताविशेष ।
 रक्तफलीयाम । काकबल्लाम् ॥
 सवर्णबल्लीशिर पोडाचिदोषान्
 हन्तिदुग्धदा ॥
 स्वर्णविन्दु । पुं. विष्णौ । हरी ॥
 दिन्दुवीडयवा सवर्णसदृशाय
 खस ॥ श्रीभनमणमन्तरविन्दुश्च
 यस्मिन्मन्त्रे तदात्मकीवा ॥
 स्वर्णश्रीफालिका ।) स्त्री. राजकुक्षे ॥
 स्वर्णश्रीफाली ।)
 स्वर्णाङ्ग । पुं. लतमालि । अरग
 वधि ॥
 स्वर्णार । न. गन्धके ॥
 स्वर्णाक्षय । पुं. नागकिशरे ॥
 स्वर्णाङ्गा । स्त्री. स्वर्णधीर्याम् ॥
 स्वर्णुली । स्त्री. क्षुपान्तरे । हेमपु
 पथ्याम् ।
 स्वर्णानव । पुं. गोमेदमथी । पिङ्ग
 सत टके ॥
 स्वर्णानु । पुं. राही । खरआका
 शिबिपरीसलज्जकयाभाति । भा. ।
 दामाभ्यानु । क्षुभादि ॥
 स्वर्णानुसूदन । पुं. सये ॥
 स्वर्णानु । वि. मृते ॥
 स्वर्णीक । पुं. सुर्गे । तटूनकोटि
 स्वर्णीक सुर्गवर्षसमाशय ॥
 पञ्चाशीतिलक्ष्मीक्ष्णाय सुर्गवर्षाणां

खल्पफला

सुर्वासिसुख्यानामास्पदसुर्णीकक
 ल्यथ ॥
 सुवर्धु । स्त्री. सुवैश्याया ॥
 सुवर्षी । स्त्री. गङ्गायाम् ॥
 सुवैश्या । स्त्री. उर्वशीप्रधानाखप्पर
 ख् । तायथा । घृताचीमेनकार
 क्माउर्वशीचतिलोत्तमा । सुकेयी
 मञ्जुवीषाद्या कथ्यन्तेऽपरसोबु
 धैरिति ॥ ख. स्वर्गख्यश्या ॥
 स्वर्षी । पुं. २ पश्चिमोत्तया
 । नासख्ययो । ख. स्वर्गख्य
 यो एतयो सर्वपर्यायानिख्य
 द्विवचनान्ता । एकस्वविचया
 नेकवचनाताश्च । तथैकमाकंखडे
 यपुराणे । नासख्यश्चैवदस्यस्युतो
 हीनामतीश्विनाविति ॥
 खलीन । पुं. दानवविशिषि ॥
 खलोला । स्त्री. खाचारे ॥
 खल्प । वि. अखल्पे ॥
 खल्पकीशरी । पुं. कीविदारि ॥
 खल्पकीश्री । पुं. भूतकीशे ॥
 खल्पतपा । पुं. तीर्थक्षानादिमा
 चेतपोबुधौ ॥
 खल्पपत्र ।) पुं. गौरशकी । म
 खल्पपत्रक ।)
 धूनि । गिरिषि ॥
 खल्पप्रसिका । स्त्री. मेदायाम् ॥
 खल्पफला । स्त्री. हनुषाप्रमेदे । क
 क्षुब्धन्याम् । ग्रीहशर्षी ॥

स्वस्ति

स्वस्ति । वि० धनिनि । स्वस्तिस्ति
मत्तुप् ॥

स्वस्ति । वि० अपराधीने । तन्त्रे
। स्वस्तिन वश आयत्त ॥

स्वस्तिनी । स्त्री० सुशस्तिन्याम् ।
चिरगम्याम् । स्वस्तिपिपादिषुषस्तु
श्रीलमस्या । सुप्यजाताविति
श्रित्ति ॥

स्वस्ति । पु० आत्मनि । न० निज
कारणे ॥ स्वस्तिधीये ॥

स्वस्ति । स्त्री० स्वस्तिरूपसम्यग्
ज्ञाने ॥

स्वस्ति । स्त्री० भगिन्याम् । सुष्ठुच
श्रित्ति । स्वस्तिबा । असुच्छेपणे ।
सावसीर्त्तन् ॥

स्वस्ति । न० स्वस्तिरूपभूतेपरमा
नन्दे ॥

स्वस्ति । वि० स्वर्गभावे ॥

स्वस्ति । अ० मङ्गलसमोहितसाधने ।
समोहितज्ञापके ॥ पुण्ये ॥ आशं
सायाम् ॥ आशीर्वादि ॥ दानस्त्री
कारमन्त्रे । यथा । स्वस्तिदेवीया
युपत्तीप्रतिविष्टे सुपूजिता । आ
दानस्त्रप्रदानस्त्रनिष्कलस्त्रयथाविनि
तिदेशीभागवतम् ॥ अस्यति । अ
सतिवा । असदौप्तो । असुच्छेपणे
वा । सुपूर्वकात् । स्तिष् । बाहु
लकात्तिर्षा ॥ यथा । स्वस्ति । अ
समुषि । सावसीर्त्तिति । बहुल

स्वस्तिवाचनम्

वचनाङ्गभूभाष ॥

स्वस्ति । पु० मङ्गलद्रव्ये । तण्डु
लचूर्णनिर्मितचिकोषाकारादि
वासद्रव्ये ॥ चतुष्के ॥ पिष्टकप्र
कारे ॥ रततालिके । जिनानाच
तुर्विधतिचिह्नान्तर्गतचिह्नविशिषि
। रसीनके ॥ राजादीश्वरसङ्घवि
शिषि ॥ चतुष्पथे ॥ सर्पाणाफथा
स्थेनीलरेखाविशिषि ॥ पु० न० रा
जादीश्वराणासङ्घविशिषि । तल्लव
ण यथा । प्रागुत्तरद्वारहित स्वस्ति
कास्थीधनप्रदइति ॥ अपिच । स्व
स्तिक प्राड्मुख यत्स्यादलिन्दानु
गत भवेत् । तत्पाश्वर्णानुगतोच्चा
न्योत्तत पर्यन्तगतोऽपर ॥ इति
। सितावरशकौ ॥ अभिप्रेतार्थ
स्याविनाशि । अष्टाङ्गयोगस्ततौया
ङ्गविशिषि ॥ तद्यथा । जानूर्वीरन्ता
रेसम्यक्कृत्वापादतलेउभे । ऋजु
कायोविशिष्यन्तोस्वस्तिक तत प्रच
क्षतेइति ॥ स्वस्तिचो मकार्यति । कै
शब्दे । आतीऽनुपेतिक । मूलवि
भुजादिर्षा ॥

स्वस्तिमुख । पु० ब्राह्मणे ॥ लेखि
। पत्रे ॥ वि० बन्दिनि ॥ स्वस्तिमु
खिश्च ॥

स्वस्तिवाचनम् । न० विहितमङ्गलक
र्मारम्भे मन्त्रविशिषाणां पाठे । मन्त्रो
च्चारणपूर्वकतण्डुलविकिरणे ।

सुभागता

यथाहव्यास । सम्पूज्यगन्धपुष्पा
 यैर्ब्राह्मणान्स्वस्तिवाचयेत् । धर्म
 कर्मणिमाङ्गल्ये सङ्घामाङ्गुतदर्श
 नइति । स्वस्त्यर्थंस्ववाचनम् ॥
 स्वस्त्ययनम् । न० अभिप्रेतार्थंस्वप्रा
 पके ॥ स्वस्तिप्रकाशनेमन्त्रविशेषे ॥
 स्वस्तिपदवाच्यस्वस्त्ययनम् ॥ स्वस्ति
 लोमम् । ईश्वरीप्राप्यतेऽनेन । इण०
 । ल्युट् ॥
 स्वस्ति । नि० सुस्थे । प्रकृतस्थे ॥
 यथा । समदोष समः मन्त्रसम
 धातुमलक्रियः । प्रसङ्गात्मेन्द्रिय
 मना स्वस्तिब्रह्मभिदोपते ॥ क्रि
 याऽनकर्म । दिनसमक्रियः । श
 रौरानुरुपकर्म ॥ स्वात्मनिश्चिते
 । उपस हतदेहमनोव्यापारे । सुसु
 रूपस्थे । शरदे ॥
 सुस्त्रीयः । पु० भगिनीपुत्रे । भागि
 नीशे ॥ सुसुरपत्न्यम् । सुसुष्ठु ॥
 सुस्त्रीया । स्त्री० भागनेय्याम् ॥
 सूत्रा । स्त्री० चात्प्रीयाद्याम् ॥
 सूत्राक्षरम् । न० सूत्राक्षरे । सङ्घीकृ०
 सूत्राद्याः इ० अभाषाप्र० ॥
 सुभागतम् । न० सुगलप्रश्ने ॥ शुभाग
 मने ॥ सुखेनागतम् ॥ सुनाग
 तवा ॥ नि० सुधनागते ॥
 सुभागता । स्त्री० विष्टुप् ११ प्रमेदे
 तल्लक्षणात् । सुभागीतिरजभाङ्गुतयु
 गमिति ॥ अपिच । शारिणीकन

सुभाति

ककुण्डलकयुक्तापुष्पयुक्तरयुगावलय
 श्री । वायंताहिपतिवकचसह
 र्त्वे सुभागताहरतिक्कलनचेत ॥ य
 था । पङ्कजतटपिपाथसिमनचन्द्र
 मा । सचचनान्तरितीभूत् । तन्मु
 खेन्दुतुल्ययापिबिन्दोद्दहन्तैवसह
 तीहृतदेधा ॥ अयमागतायाम् ॥
 सुभागतिक । नि० सुभागतभादिनि ॥
 सुभागतमित्थाह । ठक् । सुभागता
 दानाश्चेत्येवागताभावः ॥
 सुभाङ्ग । पु० दिष्णी ॥ सुभात्मैवाङ्ग
 गलसङ्कार्थंस्वजगत्सृष्ट्यादाविति
 सुभाङ्ग ॥
 सुभाङ्गि । पु० सुभाङ्गात्मजे ॥ सव
 ङ्गस्यापत्न्यम् । अतवृञ् । सुभाय
 तादित्वाङ्गैजागम ॥
 सुभाङ्गिण । पु० माहङ्गिके ॥
 सुभाङ्गन्यम् । न० सुभाङ्गन्दताया
 म् ।
 सुभातन्व्यम् । न० अपराधीनताया
 म् ॥ परस्परानुमतिनैरपिच्ये ॥
 यथा । प्रभुः सुभातन्व्यमापन्नोयदा
 ष्ठतिकरितितत् । पाश्चिनेनदीग
 ङ्गायमनाचख्यलीनदौ ॥ इति ॥
 सुतन्त्रस्यभावः ॥ ष्यञ् ॥ नि०
 सुभाधीनताविशेषे ॥
 सुभाति । स्त्री० सूर्यपत्न्यन्तरि ॥
 सुवर्गे ॥ पु० स्त्री० पञ्चदशेनच
 चे ॥ तत्राजातस्यफलयथा । इ

स्वादिमा

न्दुर्प रूपप्रभयासमेत काव्याजन
 प्रीतिरतिप्रसन्न । स्वाति प्रसू
 तीयदिमानवधमहामति प्राप्त
 विभूतिशोभ ॥ वि० आख्याजा
 ते ॥ अविष्ठाफला, नोच्यथोलुक ॥
 स्वाती । स्त्री० पञ्चदशर्षे ॥
 स्वातीपथ । पु० छायापथे । स्वाती
 शीथ्याम् ॥
 स्वातीशोथी । स्त्री० सूर्यादीनामध्य
 मार्गमध्यमशीथ्याम् ॥ यथा । सू
 र्यादीनां त्रयोमार्गादक्षिणोत्तरमध्य
 भाद्रपदपक्षस्य ० तथाह चापि फ
 ला न्योमवाधै वधिभिर्भता ॥ हस्त
 विषातयास्वातिर्मध्यवीथ्याभिवि
 श्रुतास्तस्य ज्येष्ठाधिष्ठात्र नुराधाव
 धिराजगमीमता । एताश्चनौय
 स्त्रिस्त्रीमध्यमोमार्ग उच्यतद्वृत्तिवा
 युपुद्गाणात् ॥
 स्वात्मा । पु० सक्तीयात्मनि ॥
 स्वात्म मृतरसात्वाद । पु० त्वास्त्रैमा
 मृतरस अमृतद्रव्यस्तस्मात्स्वादि
 स्वाद । पु० । रसग्रहणे, आदनम् ।
 स्वाद० । घञ् ॥
 स्वादनम् । न० अगमे ॥ स्वादनमश्न
 भक्षणमाहारोभोजन स्वदनमिति ह
 लायुध । प्रीतिकरणे ॥
 स्वादित । वि० आखादिते ॥
 स्वादिमा । पु० आदुतायाम् । आदो
 भावः । इमनिच् ॥

आदुफला

आदु । पु० मधुररसे ॥ यथा । म
 धुरस्तरसज्ये षोडशत्वं । दुर्मधु
 लकाद्वृत्तिहेमचन्द्र ॥ गरुडोले ।
 गुडे ॥ श्रीधकौमधी ॥ सुगन्धिद्र
 व्यभेदे । अगुरुसारे ॥ स्त्री० द्राक्षा
 याम ॥ वि० मिष्टे । रसनाकषि
 षि ॥ मधुरे । मनोहरे । सुन्दरे
 ॥ अदने । प्वदथा आदने । कषापे
 ल्युष् ॥
 आदुकण्ठक पु० विकण्ठकी । गीष्
 रकी ॥ कण्ठकोऽप्यास्ति । अथ
 पादव । स्वादुक्षासौकण्ठकश्च ।
 स आदु कण्ठकोऽप्यवा ॥
 स आदुकन्दः । स्त्री० विद्यायीम् ॥
 स्वादुक्ता । स्त्री० नागदन्त्याम् ॥
 स आदुखण्ड । पु० गुडे ॥ मधुरभा
 गे ।
 स्वादुगन्धा । स्त्री० विद्यायीम् ॥
 स्वादुकारम् । अ० स्वादुक्लृष्ये ल्यर्थे
 ॥ स्वादुमिणमुल् ॥
 स्वापणी । स्त्री० दुग्धकायाम् ॥
 स्वादुपाका । स्त्री० कावामाच्याम् ॥
 स्वादु पाकोऽप्या ॥
 स्वादुपिण्डा । स्त्री० पिण्डखर्जूर्या
 म् ॥
 स्वादुपुष्प । पुं० कटभ्याम् ।
 स्वादुफलम् । न० बदरीफले ॥
 स्वादुफला । स्त्री० द्राक्षायाम् ।
 शोली ॥

स बाधीन .

खाटुमज्जा । पु० श्रैलपीली । अक्षो
टे ॥

खटुमज्जा । स्त्री० खट्जूया ॥

खाटुमासी । स्त्री० काकीर्याम ॥

खटुमूलम । न० गज्जर ॥

खटुस । स्त्री० काकीर्याम् । आ

स फफले ॥ इतिरोयाम । श

तावयाम ॥

स बाहुलता । स्त्री० विदार्याम् ।

स बाहुद । पु० स बाहुवारिधी ॥

स बाहु उदक यस्तस । उत्तर

पदश्च चिप्युदकस्योददिश ॥

स बाह्व । पु० दाडमे । म

मधुरान्ते ॥

स बाही । स्त्री० द्रव्यायाम् । स व

स्यते । घ्नद्यास बाहने कृवापा

जिर्मदाच्छुण । वेतीसु गबचना

दितिडीष ॥ खट्जूव्यम् ॥

बाधिष्ठानम् । न० पट्टकान्तगंत

द्वितीयचक्रे ॥ खगन्देनपर लिङ्गं

स बाधिष्ठान ततोविदु । परलि

डयस्याधिष्ठानयतस्तस्मात्स बाधि

ष्ठानमुच्यतइत्यर्थः ॥

स बाधीन । वि० स वतन्ते । अ

पराधीने । स वषणे ॥ यथा ।

बासील्लकलमास्तर किञ्चलयान्यो

कस्तूरुष्णातल मूलानिचतयेक्षुधा

गिरिनदीतोय तृषाशान्तये । कौडा

सुगधसुगर्वायांसिसुहृदिनक्तंप्रदीप

स बाध्याय भ्यसनम्,

शशोस बाधीनेविभवेतय,पिक्तपथा

याचन्तइत्यङ्गुतम् ॥ इतिशान्ति

शतकोशिक्षणमिश्रा । अपिच ।

स बाधीनवृत्ते साफल्य नपराधीन

वृत्तिता । येपराधीनकर्माधीनो

वन्तोप्रिवर्तन्तेतादृगतगारुडे ११५

ऽध्याय ॥ सवस्मिन्नधि । सप्त

मीशौण्डैरितिसमास . तत

स्वार्थे . अपडच्चेतिख ॥

स बाधीनपतिका । स्त्री० स बाधीन

भर्तृशायाम् ॥ स्व बाधीनपतिका

सातुयानमुच्चतितवमङ्गभम । स बा

धीन पतियस्था । कम् ॥

स्व बाध्याय । पु० वेदे ॥ कपे ।

स बाभिमतप्रश्नबादिमन्त्रजपे । ब्र

ह्मण्यन्ते ॥ वेदाध्ययने । फलवद

र्याविवोधपर्यन्ताध्ययने । अदृष्टा

र्थसुग्वदाद्यध्ययनरूपेब्रह्मण्यन्ते ॥

उपनिषद्ग्रन्थावृत्तौ ॥ मेक्षशा

स्त्राणामध्ययने । सुषतीवपाठ

स्याध्ययनम् । इड्अध्ययने ।

इड्अतिवज् ॥ स्वार्थमध्यय

नवा ॥

स्व बाध्याययज्ञः । पु० यथाविधि

वेदाभ्यासपरि ॥ स्व बाध्यायएवथ

ज्ञीयस्यस ।

स्व बाध्यायवान् । पु० स्वाध्यायवि

भिष्टे ॥

स्व बाध्यायभ्यसनम् । न० यथाविधि

स्वार

वेदाभ्यासि ॥ सवाध्यायक्षेत्रभ्य
सन ॥

सुाध्यायी । पु० पत्तनयणिजि ॥ सुा
ध्याययुक्ते ॥ सुाध्याये स्वय्य ।
द्रुनि ॥

सुाध्वरिक् । वि० सुध्वर्यादिने ॥
श्रीभनेऽध्वर स्वध्वर । स्वध्वर
मित्याह० तेनचरतिषा । ठक् ।
सुागतादोनाच्चेत्यैजागमेन ॥

स्वान । पु० निर्वीषि । निहृदे ।
शब्दे ॥ स्वजनम् । स्वनशब्दे । स्व
नहसे वेतिपक्षे घञ ॥

स्वानुभव । पु० आत्माकारान्त
कारणसाक्षात्कारे ॥

स्वान्तम । न० हृदि । मानसे । म
नसि । चित्ते ॥ गह्वरे ॥ स्वन्त्य
तेस्म । स्वन० क्षुब्धस्वान्तध्यान्ते
तिमनश्चऽनिट्कमेतन्निपातितम्
॥ स्वान्तोऽवच्छेदेऽभवतिवेनत
दितिषा ॥

स्वाप । पु० निद्रायाम् । कारण
भावेनावस्थाने । शयने । शय्या
याम् अज्ञाने । तस्वाप्रतिबोधि
दर्शनवृत्तिवददृश्यंनवृत्तश्चेति
द्विप्रकारनिर्वापिजीवावस्थामेदे ।
रुग्मेदे । स्पर्शाक्षतायाम् ॥ स्व
पनम् । अिष्यपश्ये । घञ ॥ धा
त्वगीगुरुहृताशसुराणांसविश्रेदुः
रिनाप्यनुवशम् । नीसरापरशि-

स्वाभाव्य .

रामचननोनेवचाद्रपरण श्रिय
मिच्छन् ५

स्वपतैयम् ।) न० धने । चित्ते
स्वपतैयकम् ।)

॥ स्व स्वपति । स्वपति । सुपत्तौ
धनसामिनोसाधु । पथ्यतयिष
सतिसुपतेठञ । सुागतादित्वा
त्रैजागम ॥

स्वावन । पु० न० अल्लविशेषि ।
पु० श्रीहरो । विष्णौ ॥ सुापय
तिसवप्राययात्मात्मज्ञाविधुरान्क
रेति । अिष्यपश्ये । अस्म'स
न्ताल्ल्युट् । शीणादिकीयुञ्वा ॥

स्वाप्यय । पु० सुषुप्तौ । स्वस्मि
न्अय्यय ॥

स्वाभाविक । वि० सवभावसिद्धे
। स्वभावतत्त्वज्ञे ॥ स्वभावा
ऽनादिरविद्या० तत्कार्ये । सहजे
। अज्ञातके ॥ सवभावेभव । सु
भावादागतीषा । ठक् ॥

स्वाभाक्की । स्त्रो० प्रकृतौ । द्रव्य
स्वभावतएवासदुधायाप्रकृतौ ।
यथाऽन्य'द्वीनामुष्णप्रकाशादिल
क्षणाश्चवाभाविकीप्रकृति ।

स्वाभास । वि० रमणीये ॥ रुष्ट
आभासते । भास० । पचाद्यच
॥ प० कुषीरे ॥ स्वैनधनेनया
भासते ॥

स्वाभाव्य । पु० हरी । स्वभा

संसारस्यम

धेनै बभ्रुमाव्योऽसाध्यो निश्चिन्निष्पन्न
 रूपस्वात् ॥
 स बामिजङ्घी । पुं० परशुरामि ॥
 क्षामिता । स्त्री० क्षामित्वे ॥ क्षा
 मिनाभाव । तद्यभाबस्त्वतली ॥
 क्षामी पु० क्षामिकेये । विशाखे ।
 शिखिवाहने ॥ पत्न्यौ । भर्त्सरि ।
 गुरौ । श्रौनाथे ॥ यथा । गुरु
 नाम्नानभावेतपक्वालाहृषिषिवे ।
 श्रौनाथदेवक्षामिभौतधिवादेविधनेष
 देत् ॥ हरे ॥ हरी ॥ परम
 हसे ॥ वात्स्यायनमुनी ॥ प्राक्
 स्पीयाहं हृदि ॥ नृपे । भूपे ॥
 चि० आधिपतौ । अद्यपर्यायास्तु ।
 क्षामीस्वीश्वर पतिरीशिता । अ
 धिभूर्नायकेनेताप्रभु परिवृढोधि
 पद्वति ॥ क्षमैश्वर्यमस्यास्तिक्षामि
 नैश्वर्यं इत्यामिनच्० निपात्यते ॥
 क्षाम्यम् । न० आधिपत्ये ॥
 क्षायन्मुबः । पु० प्रथममनी ।
 ब्रह्मण्यः पौत्रे ॥ क्षयन्मुविऽपत्य
 म् । अण् । स ज्ञापूवकस्यवि
 धेरनिश्चिन्नाङ्गुण ॥
 क्षायन्मुषी । स्त्री० ब्राह्मणभोगधी ॥
 क्षार । पु० उपतप्तारि ॥ क्षर
 ति । क्षुब्धोपतापथी । अच ।
 क्षरणम् । प्रज्ञाद्यण् ॥ भाषिवा
 घञ् ॥
 क्षारस्यम् । न० स्वभावे ॥ क्षर

संशार्थानुमानम्

सद्यभाव । घञ् ॥
 क्षाराट् । पु० इन्द्रे । नमुषिसू
 दने ॥ स्व स धर्मराजते ।
 स्वेषुदेवेषु० खेनधनेनवा० क्षारा
 जते । सत्सूक्ष्मिदित्तिप । शि
 रोतिलोपे० द्रुलोपद्विदोष ॥
 जान्त ॥
 क्षाराज्यम् । न० स वातन्त्रि । स्व
 राडभावे ॥ घञ् ॥
 क्षारामगुण्यकम । न० यन्त्रिपथे
 ॥ ऐन्द्रेपदे ॥
 क्षारिचिष । पु० द्वितीयमनी ।
 स्वरोचिषोऽपत्यम् । अण् ॥
 संशार्थं । पु० स्वप्रयोजने ॥ स बी
 बाभिषेये ॥ सक्कीयेधने । स बी
 ययस्तुनि ॥
 संशार्थदर्शन । चि० निक्षार्था
 वलोकने ॥ स्वस्यात्मनोर्धपश्य
 तीतितथा ॥
 संशार्थानुमानम् । न० स्वानुमि
 तिहेतौ ॥ तथाहि । स वयमे
 बभूथैदर्शनेनयत्रधूमस्तत्राग्निरि
 तिमहानसादीव्याग्निगृहीत्वा० प
 र्वतसमीपकृत ० तद्गतेचाग्नीस
 न्दिहान, पर्वतेधूमं पश्यन्व्याग्नि
 स्मरतियत्रधूमस्तत्राग्निरिति । त
 दनन्तर बहिर्व्याप्यधूमवानघ पर्व
 तद्वत्तज्ज्ञानमुत्पद्यते । अयमेवलि
 ङ्गपरामर्शं इच्छुच्यते । तस्मात्प

चित्

वर्तौवर्द्धमान् इतिज्ञानमनुमि
तिरुत्पद्यते । तदेतत्स्वार्थानुमा
नम् ॥

स वाश्रय । चि० अनन्याश्रये ॥
स्वास्थ्याम् । न० चारोग्ये ॥ स्व
रूपेऽवस्थाने ॥ सन्तोषे ॥ स्व
स्थस्यभाव । व्यञ्ज् ॥

स्वाहा । च० देवहविर्दानमन्त्रे ॥ स्वा
दत्ते । स्वादथास्वादने । आप्रच्छय
। पृषोदरादित्वाद्दृश्यद् ॥ सुष्ठु
पाहूयतेऽनेनवा । डप्रच्छय ॥

स्वाहा । स्त्री० चाने पत्न्याम् । प
त्न्याय्याम् ॥ यथा । स्वाहादेवीवक्ति
पत्नीप्रतिविश्वेषुपूजिता । यथावि
नाहविर्दानं नगृहीतुं सुरा चमाद्
तिदेवीभागवतम् ॥ सुष्ठु पाहूय
न्ते देवाचनया । अन्येभ्योपीतिष्ठ
। टाप् ॥ स्वाहाऽस्त्यस्यावा । अर्थ
चाद्यच् ॥ स्वान्पाजिहीतेवा ॥
बुद्धिभक्तिविशेषे । तारिष्याम् ॥

स्वाहापति । पु० चानौ । इ० ध
रयो ॥ *

स्वाहाप्रिय । पु० वैश्वानरे । वक्रौ
॥ स्वाहाप्रियायस्य । अपूर्णीप्रिया
द्विध्वितिनिषेधाद्गुणज्ञाव ॥
स्वाहाभुक् । पु० चिदग्नि । देवता-
याम् ॥

चित् । च० प्रश्ने ॥ वितर्क । नानाप
क्षावमर्शे ॥ पादपूरणे ॥ सुष्ठुपति

स्त्रीया

० अयतिवा । इप गती० इगतौ
वा । क्तिप० तुक् ॥

चिदित् । चि० चिदिति ॥

चिन्न० । वि० प्रचिन्ने । चिदाश्चिते ।
घर्मयुक्ते ॥ चिन्नीघर्मपितौजनद्
तिहल्लयुध । पक्त् ॥ यथा । श
स्य चिन्नगत प्राहु सतुष धान्यमु
च्यते । चाम चितुषमिच्छुक्त चिन्न
मममुदाहृतमितिशिष्ट ॥

चिष्टम् । न० सम्यग्यजने ॥ चि० स
म्यक्पूजिते ॥

चिष्टकृत । पुं० पूर्णाह्वयन्ते क्रियमा
णो ह्येवविशेषे । सु० सुष्ठु शीभन
दृष्ट सर्वमपिकरोति । ड्कृञ् ०
क्तिप० तुक् ॥

चिष्टिकृत । पुं० ह्येवविशेषे । शीभ
नादृष्टि चिष्ट । तां करोति ।
कृञ् क्तिप० तुक् ॥

चौकर । पु० अहीकारे । चौकर
वाम । च्यन्तलक्ष्येपूर्वात्कृञी
भाविष्यञ् । यावताश्चात सनिर्वा
ह चौकुर्यात् तावदर्थवित् । आ
धिक्येन्यूनतायाश्च्यवतेपरमार्थ
त ॥

चौकृत । वि० अहीकृते ।

चौय । वि० आत्मीये ॥ प्राक्क्री
तांश्च ॥

चौया । स्त्री० स्वामिन्येवानुरक्ता
यानाधिकाया ॥

स्वीद

सुष्ठु । त्रि० सुसम्दधे ॥
 सवेच्छा । प्रो० चत्मेच्छायाम् । य
 इच्छायाम् । सवेरितायाम् ॥
 सुष्ठु इच्छा ।
 सवेच्छाचारौ । त्रि० सवेरिणि ॥
 सवेच्छाचारोऽख्यम् । इनि ॥
 सवेच्छामृत्त्यु । प० भौषे ॥ सवे
 च्छामृत्त्युर्ध्वस ॥ सवेच्छया
 सरणे ॥ त्रि० तवति ॥
 सवेच्छाविहारौ । चि० सवेच्छाचारि
 णि ॥ यथा । मदीवक्रामृत्तु कर्त्तु
 तत्प्रवाह निवारितुम् । सवेच्छावि
 हारिण सन्त कीवावारयितु चम
 ॥ सन्त कीवम् ॥
 सवेद । प० घर्मे । घमाब्बुनि ।
 शमादिनादिषु त्रिषु नेज्जि । पसी
 नाङ्ग० भा० । सन्पाथं वद्व्यागां
 तपेनकद्रूप ॥ सवेदने । भा
 वरा० इ० गौ० दे० भा० प्र० ।
 प्रसवेदधैतापि ॥ सवतुर्बिधोय
 था । सवेदधतुर्बिध प्रीकस्त
 पिष्य सवेदसंज्ञित उरनाही
 द्रवसवेद० सर्ववातासिंहारिण
 । तापसवेद० उषमवेदश्च०
 तभ्यासज्ञत । उपनाह० उ
 पनाह सवेद । सवेदीतपि
 प्रजोप्राय सप्रजोसमुदीरितौ
 उरनाहस्तुवातघ्न पित्तरोगेद्रवो
 हित । द्रवोद्रवसवेद ॥ स० चि

स्वेदनफा

द्विजनेनाङ्गम् । ध्विदागात्रप्रक्षरणे
 । घञ् ॥
 स्वेदक । पु० अथस्त्वान्तप्रभेदे ॥
 चि० स्वेदकृति ॥
 स्वेदक । चि० कृमिदशादिजन्तुषु ते
 यथा । स्वेदक दशमशक्युक्तामक्ष
 कामत्करणम् । जघ्णश्चीपजायन्ते य
 चान्यत्किञ्चिद्दोहशम् ॥ स्वेदक
 नकस्यादूष्मास्वेद । तस्माज्जात
 । पञ्चम्यामितिञ्च ॥ स्वेदमुञ्ज
 कजायमानदशमशकादि० तदुञ्ज
 क्णेऽन्तर्भवति । यथास्वेदक यूक्ता
 दि० तच्चाण्डजीऽन्तर्भवतीतिना
 ण्डजीऽन्तर्भ्यास्वेदीतिरिच्य
 ते ॥
 स्वेदनम् । न० स्वेदे ॥ दीलायन्ते ।
 यथानिवशमौषध सूत भूष्णं तत्त्रि
 गुणस्वरे रसपोटलिक्काकाष्ठेदृढ
 बाध्यगुणैर्नाह । सधानपूष्णकुम्भा
 न्त स्वाबलम्बनसंस्थितम् । अध
 स्ताज्ज्वालयेद्भक्ततदुत्तक्रमेणहि ॥
 दीलायन्त्वभद्रप्रोक्तस्वेदनाख्यतदेव
 हि । सन्धानवाङ्मिकादि ॥ अपि
 च । साम्बुध्यालीमुखिवदुधोवस्त्रे
 सवेद्यनिधाय च । पिधायपच्यतेय
 चतदात्म सवेदनम् ॥ इ०
 भा० श ॥ #
 स्वेदनिका । स्त्री० कन्दौ ॥ भर्जन
 पात्रे ॥ भर्जनशालायाम् ॥

सर्वैरिणी

सर्वेदनी । खी० कन्दौ ॥ कन्दुपाला
हाम् । खिद्यतेऽस्त्रामधिकरणे
एष्ट । डीप ॥

सर्वेदमखीज्जितदेह । पु० सर्वक
खीयजिनोत्तमे ॥ सर्वेदमखरहि
तयरीरे ॥ वि० तद्वति ॥

सर्वेदावरोध । पु० प्रसवेदानिर्गमे
॥ दोषैर्जाठरान्नेराच्छन्नतायाम् ॥
खिद्यतेऽनेमैतिसर्वेदोऽभि । त
अधरोध ॥

खैर । वि० खच्छन्दे । खतन्त्रे ॥
मन्दे ॥ खेनखातन्त्रेणद्वर्त्ते
ईरतिबा । ईरगतीकम्पनेच० ई
रपेरणेभा । पचायच् । खादीरे
रिणीरितिद्वद्धि ॥

खैरिणी । खी० सबर्त्तरतायाम् ।
व्यभिचारिण्याम् । अस्त्रा पर्वा
यास्तु । पृथ्वीधर्षणीबन्धक्यसती
कुलटैत्वरी । खैरिणीर्वांशुखिद्यम
र ॥ अत्रविशेषस्तु । खैरिणीया
पति ख्यत्तासवर्षकामत अयेत् ।
चतुर्विधासासम्प्रोक्तानारदेनसुरधि
या ॥ यथा । खीप्रसूताऽप्रसूता
बापस्थाविवतुजोवति । कामासमा
अयेदन्यप्रथमाखैरिणीतुसा ॥ कौ
मरपतिमुत्सृज्यथास्वन्यपुरुषश्रिता
। पुन पच्युष्टं वायात्सावित्ती
याप्रकीर्त्तिता ॥ मृतेभर्त्तरितुमा
मान्देवराहीनपायया । उपगच्छे

सर्वोपाजितम्

त्पर कामात्सावित्तीयाप्रकीर्त्ति-
ता ॥ प्राप्तादेशाद्धन्नात्क्रीताख
त्पिपासातुराचया । तथाहमित्यु
पगतासाचतुर्थीप्रकीर्त्तितेति ॥
खयाद्वच्छया० खेनखातन्त्रेणवा
० खेनात्मभावाद्देरितु शीलमखा
। ईरगती । सुप्यजातावितिणि
नि । नान्तलक्षणीडीप । खादी
रिणीरितिद्वद्धि । महाभारते
यादिपर्वणि० चतु पुरुषगामि
नोखैरिणीषुक्ता ।

खैरिता । खी० अन्यामपेक्षया । यद
च्छायाम् । खच्छन्दतायाम् खै
रिणीभव । तल ॥

खैरी । वि० खतन्त्रे । खैर्भर्त्तरितु शी
लमख । ईरगती । सुप्यजातावि
तिणिनि । खादीरिणीरितिद्व
द्धि । परदारगमनशीलि ॥

खैरिन्त्री । खी० सैरिन्त्र्याम् ॥ खै
रखाच्छन्द्यधरतीतितथा ॥ इ०
रभस ॥

खीपाजितम् । न० खद्यमज्जितेधने
॥ तदुक्तश्रीमहाङ्गनर्षितन्त्रे । पु
ण्यवित्तसुविद्याचनाअयेदरीरिण
म् । धरोरन्तुपितुर्थक्यात्कि न
स्यात्पेदक वसु ॥ पृथगग्ने पृथ
ग्वित्तैर्भन्तुजैर्दुपाजितम सर्वत
त्पिद्वसङ्क्रान्तदाखीपाजित
कुत ॥ अतीमवैशिसायासैर्वेन

ह स .

यदधनमर्जितम् । स्त्रीपार्जित
तदेवस्यात्सतत्स्वामीनचापर . इ
ति ॥ चि० स्त्रीर्जितधनादौ ॥ अ
त्रविष्णुसूत्रम् । पिताचित्पुत्रान्
विभजेत्तस्यसुखासुयमुपात्तेर्षे०
पैतामहेतुपितापुत्रयोस्तुल्यसुामि
त्वमिति ॥

(**—*‡*‡*—**)

हकारस्यप्रारम्भ .

ह । अ० सस्वोधने ॥ पादपूरणे ॥
विनियष्टे ॥ नियोगे ॥ क्षिपायाम्
क्षेपणे ॥ कुत्सायाम् ॥ ऐति
ह्यर्थे ॥ प्रसिद्धौ ॥ इन्ति । इन
इ सागली० । अन्येभ्योपीतिङ
॥ इत्तावद्योतकौय निपातइतिवै
दिका ।

ह । पु० शिवे ॥ सखिली ॥ शून्ये ॥
धारणे ॥ मङ्गली ॥ गगने ॥ नकु
लीशे ॥ रक्ते ॥ नाके । सुर्गे ॥ पा
पहरणे ॥ धन्द्रे ॥ हरौ ॥ हसे ॥
रहे ॥ रीमाञ्छे ॥ बाजिनि । ह
जे ॥ हकारे ॥ सकीपधारणे ॥
शुष्के ॥

हंस । पु० मानसौकसि । श्रुतेय
कृति । अज्ञाङ्गे ॥ अस्वर्मांसगुणा
यथा । क्षिगध द्विमशुकवृष्य मांस ज
जर्माक्षयानुवातघ्नम् । तेष्वपिचह

ह स

सर्मांसं वृष्यतम तिमिरहरणं चिति
रा० निर्घण्ट ॥ अस्वशकुनस्तु ।
आष्टासुसर्वास अपिदर्शनैकसस्य
शब्देनतुसर्वासिद्धि । नामानिह
सस्यशृणोतियस्तुप्रयान्तिनाशदुरि
तानितथ ॥ चौरै समदर्शनमा
द्यशब्देनिधिर्द्वितीयैऽयमयततीथि
। युवचतुर्थे० नृपतिप्रसाद स्या
त्पञ्चमेह सरवेनराणामितिबसन्त
राजः ॥ निर्लीभनृपे ॥ विष्णो ॥
अर्क्षे ॥ परमात्मनि ॥ मत्सरे ॥
योगिभेदे ॥ अन्नभेदे ॥ शरीरस्थम
रुद्धिश्चि । प्राणवायी ॥ ब्राह्मणे ॥
अश्वमेधीयाश्च ॥ यथा । किमय
दीयतेह स सतिसैव्येचतुर्विधे०
इत्यादिपुराणम् । अग्रत स्थित
श्रेष्ठे । गुरौ ॥ शिवे ॥ विशुभे ॥
पर्वते ॥ गन्धर्वविशिष्टे ॥ लीवे ॥
चतुर्विधावधूतान्मर्गतावधूतवि
शिष्टे । यथा । श्रीदेव्युवाच । द्वि
विधावाप्रमौ प्रीतौ । अहंस्थोभेषु
कस्तथा । किंदादश्च तेष्विषमव
धूताश्चतुर्विधा ॥ एतद्धेदितुमि
च्छामितस्वत कथयप्रभो । चतु
र्विधाऽवधूतानांलक्षणं सविशिषत
॥ श्रीसदाशिवउवाच । ब्रह्ममन्त्री
पासकायेत्राह्मण क्षत्रियादय ।
गृहाश्रमिभिरुन्नीपक्षेयास्तेयतय
प्रिये ॥ पूर्याभिधिनास स्त

इ स .

तायेचमानवा । शैवावधूतास्तं
 चैवा पूजनीया कुलाचिंति ॥
 ब्राह्म्यावधूता शैवास्तुश्रमाचा
 र्णसिंन ॥ विदधुः सर्वकर्म
 यिमदुद्दीरितवर्त्मना ॥ विनात्र
 ह्यापिंत चैतेतथाचक्रापिंत विना
 । निषिद्धमद्र तोयश्चनगृहणीयु
 कदाचन ॥ ब्राह्म्यावधूतकीलानांकी
 लानामभिषेकियाम् । प्रागेवकथि
 त धर्मसाचाराश्चवरानगे । ज्ञान
 सन्ध्याशन पान दानघ्नदाररक्षम
 । सर्वागममार्गेश्चैवब्राह्म्यावधू
 तथा ॥ उक्तावधूतौद्विविध पू
 र्णापूर्णाविभेदत । पूर्ण परम
 ह साध्य परिब्राह्मपर प्रिये ॥
 कृतावधूतस स्कारोयद्विष्वाद्ज्ञा
 नदुर्लभ । तदालोकालयितष्ठना
 त्मान सतुश्रीधयेत् ॥ रक्षण मूला
 तिषिद्धकुर्वन्कर्माणिक्कीलवत्
 सदात्रह्यपरोमूक्त्वासाधयेज ज्ञा
 नमुत्तमम् । उतत सन्मन्त्रमुच्चो
 र्थ्ये साहमस्मोतिचिन्तयन । कुर्या
 दात्मोचिते कर्मसदाबैराग्यमाश्रि
 त ॥ कुर्वन्कर्माण्यानासक्तो नलि
 नीदलनीरवत् । यतैतात्मानमुद्ध
 र्त्तु तस्वज्ञानविवेकत ॥ इत्युपक्र
 म्योक्तम् । चतुर्णामवधूतानांतुरी
 येह सद्यच्छते । अथोऽन्येयोगभो
 गाव्यामुक्ता सर्वेशिवोपमा ॥

इ सक

इ सोलवुर्धालक्कीसङ्ग नवाधातुपरि
 गहम । प्रारब्धमग्गन्विहरेद्विषेध
 विधिषिञ्जित ॥ स्वजेत्सवजा
 तिषिङ्गानिष्कर्माणिगृहमेधिनाम्
 । तुरीयोविचरेत क्षीणीनि सङ्ग
 ल्योनिरुद्यम ॥ सदात्मभावसन्तु
 ष्ट शिक्तमीहविषिञ्जित । नि
 त्रिकेतस्तिचिच्च स्यान्नि गङ्गो
 निरुपद्रव ॥ नाप्यभक्षयेयानां
 नतस्रध्यानधारणा । मुक्तो विर
 क्तोनिर्हन्तीह साचारपरीयति ॥
 इतितीकथित देविचतुर्षाकुलयोगि
 नाम । लक्षणसंश्लेषिणसाधूना
 मत्सुरूपिणाम् ॥ एतेषांदर्शनस्य
 शीदालायात परितोषणात् । सर्व
 तीर्थक्षलावाप्तिर्जायतेमनुजन्मना
 म ॥ पृथिव्याथानितीर्थानिपुण्यक्षे
 चाणियानिच कुलसन्ध्यासिनादेहिस
 न्तिस्तानिसदाप्रियेवृत्तेश्रीभहानिर्वा
 णतन्त्रे १४ उक्तस । इन्तिगच्छति •
 सूषाक्ते शवा । इन • । पचाद्यच् । भ
 वेहर्षागमादुध सङ्गिसक ॥ इन्ति
 । वृत्तुर्दिहनीतिसोवा । वृत्तविशि
 षे । पिङ्गलदिष्टोभादिविषिष्ट
 कर्णयुतीसीभामिनिह स ॥ यथा
 । एतिवसन्तोवातिदिगन्ते । कि स
 खिकान्त कीपित्तान्त ॥
 इ सक । पु • पादकटके । पादवल
 ये ; इ सङ्गवकायतिचधुरध्वनिस्वा

ह सपदौ

त । कौशब्दे । अन्धोभ्योपीतिष्ठ
। ह सकृन्वाह साक्षात्स्वात ।
द्विपतिष्ठतावितिकन् । स्वार्थे वा
भान् । राजहृसे । तालप्रभेदे ।
यथा । क्वचुं क्वचुं चसतामी
ह सक्क स्मृतइति ॥

ह सकृन्वा । पु० रतिवन्धविशेषे ॥
यथा । नारीपादद्वय कृत्वाकांतस्त्री
स्युगीपार । कृत्वाकांतस्त्री
न्धोय ह सक्कौकक ॥

ह सक्कैरल । पु० रामेश्वरवेष्टेय
येर्देशे ।

ह सग । पु० सुरज्येष्ठे । परमेष्ठि
नि ।

ह सगङ्गा । स्त्री० मधुरमाषिण्याम्
। मधुरनिखनायाम् ॥

ह सगामिनी । स्त्री० ब्रह्माख्याम् ।
तास्त्रीत्येतिनि । नारीविशेषे
। ह सङ्गच्छति । गल्मू० । कर्त्त
र्युपमानइतिचिनि ॥

ह सङ्घिम्ब । पु० ह सवीजे ॥

ह सद्द्वजम् । न० अगुरुणि ।

ह सनादिनी । स्त्री० नारीविशेषे ॥
यथा । गजेद्रगमनातन्वीके। किला
नास्त न्वतानितम्बुगुविंशीवासा
काथ्यन्ते ह सनादिनी ॥

ह सपदौ । स्त्री० ह सपदौविशेषे ।
मधुस्त्रवायाम् । ह सपायाम् । चि
पयाम् ॥ गीधापयाम् ॥ यथा ।

ह साकूट

ह सपदीगुरु शीताहन्तिरक्तविष
व्रणान् । विसर्पदाहातिसारकू
ताभूतादिरोहयो ॥

ह सपाद० । पु० हिङ्गुली ॥ यथा ।
जपाकुसुमसकाश्रीहसपादेमष्टीत्त
म ॥ पु० ह सचरणे ॥

ह सपादिशा । स्त्री० ह सपयाम् ।
गीधापयाम् ॥

ह सपादौ । स्त्री० गीधापयाम् ॥

ह समाला । स्त्री० क्लृप्तहृसे । ह सस
मूचे ॥

ह समाषा । स्त्री० कापयाम् ॥

ह सरथ । पु० ब्रह्मणि । दुहिते ॥
ह सारथेऽक्ष ॥

ह सलीमथ । पु० न० कासीसे-१

ह सलीहकम् । न० पिपत्ते ॥

ह सवती । स्त्री० ह सपादौकतावाया
म् ॥ चि० ह सयुक्ते ।

ह सवाहन । पु० ब्रह्मणि । सुरज्ये
ष्ठे ॥ ह सीवाहनमस्य ॥

ह सवीकम् । न० ह सङ्घिम्बे । यथा
। ह सवीकपरबस्य ह हयवातना
शनम् । पाक्षिकघुतरप्रोक्तसर्वाभ
यविनाशनमितिराजनिर्घण्ट ॥

ह साकूट । पु० गीधापयाम् ॥
हिङ्गुली ।

ह साधिरूटा । स्त्री० सरस्वत्याम् ।

ह साभिष्यम् । न० कथ्ये ॥

ह साकूट । पु० समलासने । ब्रह्मणि ॥

ह सीदकम्

ह साहटा । स्त्री० ब्रह्माख्याम् ॥
 हसिका । स्त्री० हस्याम् । हन्ति ।
 हन० । हनिमश्रिभ्यासिञ्जन, ७
 हसिनो । स्त्री० शिखरिण्या प्रभेदे ।
 यथा । निर्नीरसुरभिचीरसयुक्त गा
 लित दधि । शर्करैलाञ्जसाहारस
 युक्त हसिनोभवेत् ॥ हसीशिखरि
 षीरुच्याशुभावाङ्गविकारिणी । सु
 शीतजननी चैव कफपित्तविनाशि
 नी ॥
 हसी । स्त्री० हस्योपिति । बरटा
 याम् ॥ हसिन्याम् । आकृति २२
 प्रभेदे ॥ तल्लक्षन्तु । मौगीनाश्च
 स्वारीगीगोवसुभवनयतिरितभव
 तिहसी । यथा । सावकान्तेनै
 कान्तेसौविकचकमलमधुसुरभिपि
 धन्तीकामक्रीडाकृतस्फ्रीतप्रसदसर
 सभरमलघुरसन्ती । कालिन्दीषेप
 च्चारण्येपवनपतनपरितरलपराने
 कसारातेपश्यस्वेच्छसरभसगतिरि
 हविलसतहसी ॥ वृत्तान्तरेपि ।
 यथा । स्याच्चेहर्षोभभनगणत प
 चाहोर्षीविपुलफणत । हसीख्या
 ताश्रुतिरसयतिस्तस्यांकीषानजयति
 मति ॥
 हसीदकम् । न० अश्रूदके । यथा
 । नादेव नभसृदृषटेषुनिहित सन्त
 समर्काश्रुभिर्यामिन्याश्चनिविष्टमि
 न्दुक्विरथैर्मन्दानिलान्दीलितम्

हट्टवणिकम्

। एलाद्यै परिवसित शमहर
 पित्तोष्णद्राहिविमूर्च्छारक्तमदाद्य
 येषुचाहत अ सन्तिहसीदकमिति
 राजनिघण्टे ॥
 हही । अ० प्रश्ने ॥ दम्भे ॥ दर्पे ॥
 सम्बोधने ॥
 हह । पु० गजसमाह्वाने ॥
 हकार । पु० आह्वाने ॥
 हह्या । अ० नाव्योक्तितद्येटीसम्बो
 धने ॥
 हह्नि । पु० क्षुति । क्षयि ॥
 हह्निका । स्त्री० भाग्याम् । भनक्ति
 रोगान् । भञ्जीषामर्हने । ख्व
 ल । पृषादरादि ॥
 हह्नी । स्त्री० फञ्जिकायाम् । भाग्या
 म् ॥ हन्तिरोगान् । पचाद्यच् ।
 पृषादरारि । गौरादि ॥
 हह्ने । अ० नाव्योक्त्याचेटीसम्बुद्धी
 ॥ हहण्डते । हहडिगण्यनादरयो
 । बाहुलकादिप्रत्यय । इतीऽका
 रोडस्योपि ॥
 हट्टवणिका । स्त्री० शैवालि ॥
 हट्ट । पु० क्रयविक्रययो प्रसिद्ध
 स्थाने । आपण्ये । हाट्टप्रतिभाषा
 प्रसिद्धे ॥
 हट्टचौर । पु० प्रसङ्गचौरे । बन्दी
 कारे । विज्ञाने ॥
 हट्टवणिक । पु० हट्टवणिज्जाह्वति
 ख्यातेनैगमविशिषे ॥

हठयोग

हठविद्यासिनी । स्त्री० गन्धद्रव्यविश्लेषि । धमन्याम् । अस्त्रनक्षत्राणाम् । हरिद्राधाम् । हठे विलसति० त स्त्रीला । लसक्रीडायाम् । सुपी तिथिनि ॥

हृत्पथ्यम् । पु० अधिकात्मिके ॥ हठी । स्त्री० अद्रुद्रुहृ । पुरतन्ध्याम् ॥ हठ । पु० प्रसमे । बलात्कारे ॥ अम्बुपथ्याम् । प्रश न्याम् । हठ मम । हठभृतिशठत्वयो । पु स्त्री ति० खनीचैतिवाच ॥

हठनियमः । पु० मूठानुष्टुतनि यद्विशेषि ॥ तथाहि । चक्षु श्री चादौ निष्क्रान्तिन्द्रियाणि० धाक् पा य्यादौ निष्क्रान्तिन्द्रियाणिच० तत्तद्गो लक्षमाचोपरोधेन हठाग्निगुणयो । तदुष्टान्तेन मनोपि हठेन नियमोपि यो मीतिमूठस्य भ्रांतिर्भवति । न च त लथानियमोपि तु शक्यते० तद्गो लक लक्ष्मणमल्लमिरे । ह्नु मशक्यत्वात् । अत क्रमनियमप्यवयुक्त ॥

हठपर्णी । स्त्री० अम्बुताषी । श्री-वाले ॥

हठयोग । पु० धातुसंज्ञात्प्रसि द्धेऽष्टाङ्गयोगी ॥ योगसुरोदयोक्तो योगी ॥ धेया । इदानीं हठयोगस्त कथ्यते हठे सिद्धिद । क्त्वासन पावनाद्य शरीरेरीगह'रकम् ॥ पु० रक कुम्भकस्यैवरेचक वायुनाभजित्

हठजन्म

। इत्य क्रमेत्क्रम आत्वापवन साध येत्सदा । धौ च्चादिकर्म वटकसस स्तुर्यादुधठसाधक । एतन्नाहारा न्मुदेवेशिवायुपूर्व प्रतिष्ठितम् ॥ त तीमनीमिषण्ण स्त्रात्तराधामन्दमेव हि । हठयोगाज्ञकाल स्यान्मन शन्येभवेद्यदि । इदानीं हठयोगस्त द्वितीय भेदयच्छुशु । आकाशेनासि कायो तु सूर्यकीटिसम सारित् । श्च त रक्त तथाप्यौत क्त्वाभित्थादिरूप त । एवम्यात्वाचिरायु । आद क्त्वासननवस्त्रित् ॥ शिष्यतुष्यो मशकत्मासौ हठयोगप्रसादत । ह ठाज न्योतिर्मयीभूत्या । अन्तरे च्चमि वीभवेत् ॥ अतोय हठयोग स्या त् सिद्धिद सिद्धसिद्धितइति ॥

हठालु ।) स्त्री० कुम्भिकायाम् ॥ हठालुका ।)

हठी । नि० हठविशिष्टे ॥

हठी । स्त्री० वारिपथ्याम् ।

हठि । पु० बन्धनसाधनकाष्ठवन्ध विश्लेषि ॥ यथा । निगडोक्षो हठवन्धेऽ स्त्रीहठि काष्ठवन्धने० इति शब्द माला ॥

हठिक । पु० मलाकषि'षि० नोच जातिविश्लेषि । हठि० पू० गौ० भा० ॥

हठम् । न० अस्थानि ॥

हठक । प्र० हठिके ॥

हठजन्म । न० मज्जनि ॥

इताश्च

इनु

इहि ।)
 इहिक ।) पु० इहिके मल्लिकार्जुनी ।
 इहिक) ।
 इण्डा । अ० कुत्सिताज्ञाने । जीवस
 स्वीधने ॥ यथा इहोतिष उक्ताहा
 नसख्य इ । न इतिष । इण्डे तिकु
 त्तिताइ । नमार्थोभारिषलथ्यसइति
 भागुरि ॥ इण्डाइहृत् । इनाश्रुः
 स्त्रय । सस्वीधवाचका । पात्र
 विशिष ॥
 इण्डिका । स्त्री० इण्डो० इतिप्र० ग
 स्पाथे । उखायाम् ।
 इण्डिकामुत । पु० कश्चि । कोटी
 डांडी० पु० भा० ॥ इतिषिकाण्ड
 शिष ॥
 इण्डो । स्त्री० इहिकायाम् ॥
 इण्डे । अ० नाव्योत्तयाजीचाप्रस्था
 हानि ॥ इण्डे । इहिकगणना
 दरथे । बाह्यकादिप्रथय
 इतीऽकारश्च ॥
 इत । अि० इतनक्रियाकर्मभूते ।
 नहे प्रमापिते । आशोरहिते ।
 भग्नमनसि । मनीहते । प्रतिह
 ते । प्रतिबुहे ॥ आइते । गुणिते ।
 ताडिते ॥ इत्येतेष्य । इन० ।
 त्त ।
 इतक । पु० नीचलीके ।
 इताश्च । अि० निहये । आशारुहि
 ते । पिशुने ॥ इताशावावयात् ।

इत्थादिभिद्यह । वर्य ॥
 इति । स्त्री० अपकार्थे ।
 इतीका । अि० निहो जस्त्रे ॥
 इनु । पु० व्याघ्री ॥ शस्त्रे ॥ इ
 लि० आहारमन्थवा । इन० कइ
 निभ्यात्तनु । भक्षुमानिकोपदेजिच्छा
 दिनाऽनुनाखिक्लीप ॥ इन्तरि ॥
 इत्था । स्त्री० इतने । तथे ॥
 इय । अि० विषये । इति । इ
 न० । इतिकुजिभीरमिकाश्रिय
 कथन् ॥ * ॥
 इन । अि० इतनकत्तरि ।
 इतनम् । न० प्राणाविभ्रिगपालकाव्या
 पारे । तथे ॥ पूरणे ॥
 इनु । स्त्री० इहिकिलसिन्ध्याम् ॥ इ
 ल्यी ॥ अहे । गदे ॥ अल्लगदे ।
 रक्षरीणि ॥ इरिद्रायाम् ॥ नखीष
 धी । नृत्वारन्ने ॥ आयुधे ॥
 पु० स्त्री० अपीलाः अयवे । अपोला
 धीभागे ॥ इन्त । इनः अल्ल सि
 हीत्य ।
 इनुयह । पु० इनुत्तमाख्ये वात
 व्याधी ॥
 इनुमान् । पु० वायुनि । इनुमति ।
 आल्लनेये । शीगचरे । रामदूने ।
 महाशरीर । अतिशयिते । इनुविंश
 तेऽस्य । अतिशयनेमनुप ॥
 इनुत्तम् । पु० अनुयह ॥
 इनु । स्त्री० इनुयहार्थे ॥ इत्थम

हन्त

गटीकाभाभरत ॥
 हनुमान । प० । धातात्मजी । महा
 धीरे ॥ यथा । अथत्वात्तबलीरामो
 राक्षसश्चमहाबल । राजानवति
 सुयोधोराधनेत्यानिपालित ॥ दा
 स'ऽहकोशखिन्द्यस्यरामस्याक्लिष्टकर्म
 थ । हनमान्शत्रुसैन्यानानिहन्ता
 मारुतात्मज ॥ नरावणसहस्रमेयु
 षे प्रतिबलीभवेत् । शिलाभिस्तुप्र
 हरत पादपैस्रसहस्रथ ॥ अहं
 शिल्वापुरीलङ्कामभिवाद्य समैथिली
 म । सन्तुष्टार्थीगमिष्यामिमिषतांस
 व'रक्षसामिति ॥ अतिप्रथितो-
 हनुस्त्वस्य । अतिशायनेमतुप ।
 अन्येषामपिदृश्यतइतिपाञ्चिकोद्दी
 र्घ' ॥ शरादीनाञ्चेतिदौर्घ'इति
 रघुव्याख्यानेमङ्गिनाथ ॥
 हनूष । प० । राक्षसी । हन्ति० । ह
 न० ५ ऋहनिभ्याम् षन् ॥
 हन्त । अ० । वाक्यारम्भे ॥ खेदे । शो
 की । यथा । कालीनज्ञायतेनाना
 कार्यैः स सारसम्भवे । सुखदु
 खैर्ज'नीहन्तनवेत्तिहन्तमात्मनइ
 ति । विषादे । अबसादे ॥ ह
 र्णे ॥ सङ्ग्रमे ॥ यद्यर्थे ॥ दाने ॥
 अनुकम्पायाम ॥ निश्चये ॥ प्रमा
 दे ॥ अनुमती । इदानीमर्थ ॥
 हन्त । हन० । बाह्वलकाल ॥
 आर्त्तौ । वादे । अन्तकल्पने ।

हम्

हन्तकार । पु० अतिथयेदानार्थधी
 डशघासिषु ॥ यथा । भिक्षास्त्रया
 चर्तादद्यात्परित्राडव्रह्मचारिणाम् ।
 यासप्रमाणभिक्षाद्यादययासचतु
 ष्ठयम् । अय चतुर्गुणप्रोहूर्धन्तवा
 र्द्विजोत्तमा भोजनहन्तकारवा
 अय भिक्षामयापिवा । अदत्त्वातुन
 भोक्तव्य यथाविभवमात्मन इति
 ॥ हन्तशब्दे ॥ इतिम'र्कखड्येभदा
 कसीपाख्यानम् ॥

हन्ता । चि० हननक्रियाकर्त्तरि । जघ्नी
 । घातकी हन्त । हन्० । टच् ॥
 हन् । चि० कृतपुरीषात्सर्गे । गू-
 ने ॥ हन्तेत्य । हदपुरीषात्सर्गे ।
 क . ॥

हन्यमान । चि० ताड्यमाने ॥
 हपुषा । स्त्री० हपुषायाम् ॥
 हवुषा । स्त्री० हवुषायाम । हौहवेर०
 इ० हाउवेर० इ० अप्रसिद्धेफल
 विशिषि ॥ तच्चफल द्विविधम् । म
 त्स्यसदृश विस्रगन्ध प्रथमम् । अश्र
 त्यफलसदृश मत्स्यगन्धमपरम् । गु
 ष्यायथा । हवुषादीपिनोतिक्ताकटू
 ष्यातु'रागुरु । पिपीदरसमीरा
 र्थीयहथौगुल्मशूकइत् । परार्थ्ये त
 हुणाप्रोक्तारूपभेदेद्वयैरपि ॥

हम् । अ० कषीक्तौ । शेषभाषणे ॥
 अनुनये ॥ अनुशये । प्रश्ने । अम्
 यायाम् ॥ स्मृतौ । अपाकृतौ ॥

हयपुष्पी

हम्वा । स्त्री० हम्वायाम् ॥
 हम्वा । स्त्री० गीध्वनी ; रमभायाम् ॥
 हय । पु० घाटके । तुरगे । अश्व
 । बाजिनि ॥ तपसर्त्नहितालक्ष्मी
 सन्तियथोत्तमाहया । हयति ।
 हयगती । अच ॥ हिनातिवा ।
 अच ॥ शरीररथस्याकर्षणादिन्द्रि
 येषु ॥ धनूराशौ ॥
 हयकातरा । स्त्री० अश्वकातरा
 हयकातरिका ।) याम् ॥ यथा । कातराहयपर्याये
 कातरान्तै प्रकीर्तिता । अश्व
 कातरिकातिक्तावातघ्नीदीपनीपरा
 ॥ इ रा० नि० ष्ट ॥
 हयगन्धम । न० काचलवणे ॥
 हयगन्धा । स्त्री० अश्वगन्धायाम् ॥
 अजमेदायाम् ॥
 हयशीष । पु० वेदाद्धारार्थं विष्णो
 रवतारकिशेषि ॥ असुरप्रभेदे ॥
 हयशीषहा । पु० विष्णौ ॥
 हयङ्गम । पु० मातङ्गी ॥
 हयद्वीप । पु० लङ्कादिद्वीपवत्समु
 द्रान्तवर्त्तिनिद्वीपविशेषि ॥
 हयनम् । न० पुरुषस्कन्धवाह्यौघी
 लाख्येयानविशेषि । कर्णोरथे ॥ ह
 यगती । ल्युट् ॥
 हयपुष्पी । स्त्री० माषपश्यामिषधौ
 ॥ हयपुष्कमिवपर्षान्यस्या । गौ
 रादि ॥

हयी

हयप्रिय । पु० यवै ॥ इतिहैमच
 न्द्र ॥
 हयप्रिया । स्त्री० अश्वगन्धायाम् ॥
 खर्जूर्बाम् ॥ इतिराजनिर्घण्ट ॥
 हयमार । पु० करवीरे ॥
 हयमारक । पु० करवीरे ॥ हयानां
 मारक ॥
 हयमारण । पु० अश्वत्ववृक्षे ॥
 हयवाहन । पु० सूर्यपुत्रे । दिवन्ते
 ॥ चि० हयारोहे ॥ हयोवाहनाय
 स्यस ॥
 हयवानशङ्कर । पु० रत्तकाञ्चने ।
 हयशाला । स्त्री० मन्दुरायाम् । अ
 श्वालये ॥
 हयशीषं । पु० विष्णौ ॥
 हया । स्त्री० अश्वगन्धाया ।
 हयाध्यक्ष । पु० अश्व्याध्यक्षे ॥ त
 क्षत्रयन्तु । हयशिक्षाविधानक्ष
 त्रिचिकित्सितपारग । अश्व्याध्य
 क्षोमहीमर्तुं स्वासनश्चप्रशस्यत
 इति ॥
 हयानन्द । पु० मुद्गे ॥
 हययुर्वेद । पु० अश्वचिकित्सा
 शास्त्रे ॥
 हयारि । पु० करवीरे ॥ महिषे ॥
 हयाशना । स्त्री० शल्लकीवृक्षे ॥
 हयाह्वया । स्त्री० अश्वगन्धायाम् ॥
 हयी । स्त्री० वाम्याम् । अश्वायाम् ।
 बहुवार्था । घाटी । इ० भा० प्र० ॥

हररूप :

रक्षीविषयादिष्वत्र • योपधप्रतिषे
धिगवयहयमुक्कमनुष्यमत्स्यानाम
प्रतिषेधद्विडौष ॥

हयेष्ट । पु० यवे ॥

हयोत्तम • । पु० कुलीनाश्वे । आ
जानये । वाताश्वे ॥

हर । पु० स्मरहरि । शम्भौ । शङ्क
रे । हरतिसहेतुकसप्तारदु ख
म् । हज्हरणे । पथाद्यच् । वै
श्वानरे ॥ बानरयूथपतिविशिषि ॥
त्रि० नाशके ॥

हरगौरी । स्त्री० अर्धनारीश्वरम्
त्तौ ॥

हरचूडामणि । । पु० चन्द्रे ॥ शिव
शिरारत्ने ॥

हरणम् । न० सुदायि । यौतकादीनां
द्रव्ये । यौतकादिधने ॥ दोषिण ।
भुजि । हृत्तौ ॥ भाष्याङ्काङ्गाज
काङ्कहाराभागहरणे ॥ क्रियते ।
हज्हरणे । कर्मणि ल्युट् ॥ हर
णम् • प्रापणम् स्त्रीकारः स्तियना
धनञ्चेतिवैयाकरणे । उदाहर
न्तिवर्ते । भोरहरति • प्रापयति ।
अशहरति • स्त्रीकारेति । स्वर्णं ह
रति • वीरयति । पापहरति • ना
शयतीति ।

हरतेज । न० पारदे ॥

हरवल्लभा । स्त्री० पार्वत्याम् ॥

हररूप । पु० महेश्वरे । शिवे ॥

हरि

जातेदू • श० र० ली० ॥

हरबीजम् । न० पारदे ॥

हरशेखरा । स्त्री० गङ्गायाम् ॥

हराक्षम् । न० रुद्राक्षे ॥

तसद्वि । प० कौलासे ॥

हरि । पु० ब्रह्माण भूम् । अ

क्षरे ॥ ब्रह्मदातरिश्रीगुरौ ॥ हर

त्यविद्यामात्मज्ञानप्रदानेनेतिनिरु

क्ते । विष्णौ । नारायणे ॥ य

था । हराभ्यवहिस्रत्तुणां हविर्भा

गक्ततुष्वहम् । वर्षाद्यमीहरिश्चेष्ट

स्तस्माद्धरिरहस्मृतः ॥ हरति ।

हज्ज० । अषट् । हृपिपीत्यादि

नेन्वा । अन्टे ॥ अर्के । मानौ

॥ यमे ॥ अनिले । दाते ॥ इन्द्रे

॥ सिद्धे ॥ अशौ ॥ अश्वे । वा

ञ्जिनि ॥ शुके । अशौ । सपे ॥

कपौ । बानरे ॥ मेके ॥ हरे ।

शिवे ॥ अजे । परमेष्ठिनि ॥ लो

कान्तरे । वर्षाविशिषि ॥ मयूरे ॥

कोकिले । हसे ॥ अम्नी । भट्टं

हरौ ॥ वि० कपिलवर्णे । पि

ङ्गे ॥ हरिद्वर्णे ॥ पीतवर्णे ॥

श्रीकृष्णरूपगुणवर्णनशास्त्रवर्गे वा-

धाधिकारद्वयविदलमन्यशास्त्रे ।

तत्प्रेमभावबलभक्तिविलासनाम

हासेषुचिदादिरति किमुकामि

नीभिः । तच्चैतसाविभजतां व्रज

बालकीन्द्रवृन्दावनचितितलथतुगा

हरिगीतम्

जलस्य । तस्मिन्कनाथपदपङ्कजधूलि
 भिषो जित्तु वपुः किलवृथाऽगुरुव
 न्दनायै ॥ इतिपाद्योपातालख
 ण्डे १२ अध्यायः ॥
 हरिका । पु० पीतहरितवर्णाश्चै ।
 । हालके ॥
 हरिकीर्त्या । पु० भू० बङ्गदेशेषु ।
 चि० तद्देशस्थे ॥
 हरिकेश । पु० शिवे ॥ शिवभक्तो व
 चविशिषि ॥
 हरिक्रान्त । पुं० अश्वे ॥ इ० का
 ण्डविशिष ॥
 हरिक्रांता । स्त्री० विष्णुक्रांतायाम् ॥
 हरिचक्षुः । न० हरिहरश्चै चै । पुल
 हाश्रमे । द्दरिचै च० इ० भा० प्र० ॥
 हरिगन्धनम् । न० हरिचन्दने ॥ ॥
 हरिगीतम् । न० माचावृत्तप्रभेदे ॥
 तल्लक्षणम् । इन्द्रासन प्रथम विस
 र्जयतदनुसन्तनुषट्कालम् । इह
 दनुपञ्चकलत्रय किलकुकरिमेकु
 ण्डलम् । अष्टाधिकामिहवि शति
 चकलाः कलावतिसुन्दरः हरि
 गीतमितिहरिगीतकवरवृत्तमतिर
 समन्दिरम् ॥ यथा । सखिचन्द्रमी
 मियतीभृश जगदेवशून्यमवेक्ष्यते
 परिभयतेममहृदयममंनशमंसम्प्र
 तिभीक्ष्यते । परिहृयतेवपुत्राभृ
 श मलिनीबन्धिमकरसङ्गताः रुद
 तीपर वदतीतिसासुदतीरतीशवश

हरिणः

इता ॥
 हरिणः । न० एकवक्त्रे । शुभपुण्याम्
 । हरिमद्विरे
 हरिचक्रम् । न० सुदर्शने ॥ सिद्धीचे ॥
 हरिचन्दनम् । न० गीर्वाणम् । तैलप
 णिके ॥ अश्वगुणायथा । हरिचन्द
 नन्तुदिव्य हिम तदिहृदुर्बह मनुजे
 । पिताटापबिलीपिवमथुभ्रममश्री
 यमान्द्यमेदेहृदिति ॥ पारिभाषि
 कहरिचन्दनम् । घृष्टतुलसीका
 ष्टकपूर्वागुरुयोगतः । अथवाकेश
 रैर्दीप्य हरिचन्दनमुच्यते ॥ ज्योत्
 क्षायाम् ॥ कुङ्कुमे ॥ अतिशीतपी
 तचन्दने ॥ कान्ताङ्गे ॥ पद्मकेसरि
 ॥ पु० न० सुरतरुविशिषि ॥ चन्द
 र्यातः आह्लादयति । अदिचाङ्ग द
 ने । अयत्त । नन्द्यादिस्वाङ्ग यु
 । हरिचन्दनीहरिचन्दन ॥ हरि
 चन्दनम् । हरि कपिलवर्ण
 चन्दन वा ॥
 हरिणः । प० सारङ्गे ॥ अश्वप्रयाथा
 । मृगेश्वरवृथातायुहरिणाजिनयान
 यद्वृत्ति । ताम्रवर्णीयम् । अश्वमां
 सगुणायथा । हरिण श्रोतजोवह
 विष्णु चोदीपनोत्तम । रसेपाकेच
 सधुरः सुगन्धि सन्निपातहेतुः ॥
 चि० विशदि । पाण्डुवर्णवति । ध
 वली ॥ हरतिमनः । ह्रियतेगीतेनवा
 । वृज्ज् । प्रयास्याहजविभ्येन्नच ॥

हरिणी

हरिणनर्त्तक । पु० किन्नरे । मृग
नर्त्तके ॥
हरिणप्रता । स्त्री० अर्द्धसमवृत्तप्रभेदे
॥ विषमेसगणत्रितय लगादथसमेन
गणोभगणौचर । यथावन्ममहौ
शदे।दिताक्षधिकुखीरमलाहरिण
ता ॥
हरिणहृदय । वि० भीरी ॥
हरिणाक्षौ । स्त्री० रमण्याम् । मृगला
चनायान् ॥ हृदयिस्तासिनीनामग
न्मद्वये ॥
हरिणाङ्ग । पुं० चन्द्रे । शशनि ।
हरिणी । स्त्री० मृग्याम् । एण्याम्
॥ हरिणश्चस्त्री । पुथीगादितिङी
ष् । हरितायाम् ॥ वषादनुदा
त्तदितिङीष्नी ॥ नारीभेदे । चा
कथोषिति ॥ सुवर्णप्रतिमायाम्
स्वर्णयूथ्याम् ॥ मञ्जुष्ठायाम् ॥
सूर्वश्यायाम् ॥ अत्यष्टिच्छन्द १७
प्रभेदे । तल्लक्षणयथा । नसमरस
लाग षड्वेदे ह्यैहरिणीमता ।
यापच । भवतिहरिणीन्सौस्त्री
सलौगीरसाम्बुधिषिष्टपैरिति ॥ य
था । व्यवितसविधिर्नेच नीष्वाधु
वहरिणौगणात् । ब्रह्ममृगहशास
न्तोहृष्टोक्तसन्नयनश्रियाम् । यद्य
मनिश्टूर्वाश्यामेमु रारिकलीवरेव्य
किरद्विधोवन्नाकाङ्क्षोत्रिलील
विलीचनम् ॥

हरितालम

हरित् । पु० अश्वविशेषि । नीलपी
तमिश्रितवर्णे । पालाशे । हरिते
। हराद्वृत्तिभाषाप्रसिद्धे ॥ मुङ्गे ।
स्त्री० द्विशि ॥ हरिद्रायाम् ॥ पु०
न० तृथे ॥ वि० हरिहर्णविशि
ष्टे ॥ हरति० हरन्तिविनयन्यन
याथा । हृञ् । हृत्तुहृत्तुयुषि
भ्यद्वृत्तिरितौति । ॥
हरित । पु० हरिहर्णे । पालाशे ।
हरा० ह्र० भा० प्र० ॥ मन्यानकी
तृथे ॥ न० स्थीथेयके । वि० ह
रिहर्णयुक्ते ॥ हरति ।
श्याभ्यामितन्नितीतन् ॥
हरितकम् । न० शाकी ॥ शिथौ ॥ ह
रितोवर्णीऽस्यास्ति । अर्थाद्यच्
। स्वार्थेकान् ॥ हरति । ह्रियतेवा
। हृञ् । हृश्याभ्यामितन् ।
कान् ॥
हरितपत्रिका । स्त्री० पाठ्याम् ॥
हरितशाक । पु० शिथौ ॥
हरिता । स्त्री० दूर्वायाम् । जयन्वा
म । जाह्नो० ह्र० प्र० पुष्पवृत्ते
॥ हरिद्रायाम् ॥ पाठ्याम् ॥ क
पिलद्रात्रायाम् ॥ नीलदूर्वायाम्
। वषादनुदात्तात्तीपधात्तीमद्
तिपक्षेङीपनकारदेश्ये।रभाव ॥
हरितालम् । न० धातुविशेषि । पि
ञ्जरे । पीतके । ताले । आले । ह
रितालके । तत्तुहरेवीर्यम् ।

हरितालम्

यथोक्तम् । हरितालहरिबीर्यसख्यौ
 बीर्यमन शिला । पारदशिव
 बीर्यं स्याद्भक्तपार्वतीरघ ॥ इ
 ति ॥ तन्निरूपणं यथा । हरिताल
 द्विधाप्रोक्तं पाशाव्य पिण्डसन्नकम्
 । तथैराद्य गुणं श्रेष्ठततेहीन
 गुण परम् । स्वर्णवर्णं गुणस्त्रिगुण
 सपञ्चभ्रमपञ्चवत् । पत्राख्यतालक
 विद्याङ्गुणाख्य तद्रसायनम् । नि
 पत्र पिण्डसदृश स्वल्पसत्त्वतय गु
 ण । सौम्यपहारकस्वल्पगुणं तत्पि
 ण्डतालकम् ॥ हरिताल कटुञ्जि
 ग्ध कषायीः शोषरेहिसम् । कण्डू
 कुष्ठऽऽरोगोसकफपित्तकषत्रया
 न् ॥ हरतिचहरिताल चारुतादे
 वजातांशुजतिचबहुतापानहसङ्घो
 चवीडाम् । बितरतिक्फवातौक्
 षरोगविदध्यादिदमशितमशुद्धमा
 रितस्राप्यसन्धक ॥ अशुद्धस्या
 स्रदेःषमाह । अशुद्धतालमा
 युहंत्कफमारुतमेवकृत् । ताप
 स्फोटाहसङ्घोषानक्वृतेतेनशोध
 यित् ॥ अथास्रशोधनविधि ॥ ता
 लककणस कृत्वातन्मूर्ध्नाञ्जि
 क्किलिपित् । दोषायन्त्रेणयामैकत
 त कूर्पाण्डकीजलि ॥ तिलतै
 लीपचैवाम यामस्रधिकलारसे ।
 दोषायन्त्रे चतुर्थाम पक्वशुद्धित
 तालकम् ॥ अथमारणम् । सद

हरिताली

लतालकशुद्धपीननंवरसीनतु । ख
 ल्लेविमदंयेदेकदिनपञ्चाद्विशेषयेत्
 ॥ सशोष्यगोलकतस्यकुमार्यातत्र
 शिषयेत् । तत पुनर्नवाचारै
 स्यास्यामर्चं प्रपूरयेत् ॥ तपतद्गो
 लकधृत्वापुनस्तं नैवपूरयेत् । अ
 कसष्टपिठर तस्यपिधानधारयेन्मु
 खे ॥ स्यालीषुल्स्यांसमारोप्यक्त
 मादृक्किविषर्षयेत् । दिमान्यन्त
 रगुन्यानिपक्षबाह्वप्रदोषयेत् ॥ ए
 वतन् अथतेतालमात्रातस्यैवरक्ति
 का । अनुमानान्यनेकानियथाया
 ग्य प्रयोजयेत् ॥ इति । तालकह
 रतीरोगान्कुष्ठसृष्ट्युज्वरापहम् ।
 शिधितक्वृतेकान्ति बीर्यंशुषि त
 थायुष ॥ हरतं वर्णं चालाति
 । लाभादाने । आतीनुपेतिक ५
 हरिताल । पु० पीतवर्णं पश्चिमि
 वि हरियाल० इ० गौ० भा० प्र
 ० । तन्मांसगुणायथा । हरिताली
 ल्यविट क स्यात्कषायोमधुरो
 लघु । रक्तपित्तप्रशमनस्तृषान्त्रो
 वातकीपन ॥
 हरितालकम् । न० हरिताली ॥ स्वा
 र्थेक ॥
 हरितालिका । स्त्री० हरिताल्याम् ।
 भाद्रशुक्लचतुर्थ्याम् । दूर्वायाम् ॥
 हरिताली । स्त्री० दूर्वायाम् ॥ आ
 काशरेखायाम् ॥ खड्गलतायाम् ।

हरिद्रा

स्वर्षेभ्यायाम् ॥ भाद्रशुक्लचतुर्थ्या
 म् । यथा । भाद्रे मासिसितेपक्षे
 वसुदेवतसयुता । हरितालीचतु
 र्थ्याश्वर्षाणोप्रोतिदासदा । भा
 द्रेमासिसितेपक्षे चतुर्थ्या अभियोग
 त । द्दातिकिस्त्रिषघोरदृष्टस-
 न्द्रोनसथय ॥ करषिचामलक्षे
 षु हरीसूर्ये चतुर्थिका । हरिताली
 समाख्यातारुद्राणोप्रोतिदासदा ॥
 हरिताश्म । न० तुल्ये । नीलाश्वनि ॥
 हरिताश्म । न० तुल्ये ॥ पुष्परानि ॥
 हरिताषथम् । न० भगवत्प्रोतिक
 देसर्वभूतदयालक्षणे कर्म विप्रिषि
 ॥ हरिराराधने ॥ हरिस्तोषण ये
 न ॥
 हरित्पणम् । न० मूलके ॥
 हरिद्रम् । पु० हरित्कुशे ॥ मरु
 वके ॥
 हरिद्रश्च । पु० रवी । सूर्ये ॥ ह
 रन्तिशीघ्रगन्तव्यदेशं प्रापयन्तीति ह
 रिती हरिद्रामका अश्वत्था वस्य-
 स ॥ अक्षवृक्षे ॥
 हरिद्रास । वि० भगवत्प्रोतिके ॥
 हरिद्रेश । पु० अश्वत्थे ॥ हरिद्रे
 वायस्यस ॥
 हरिद्रश्च । पु० नागकीश्वरसूर्ये ॥
 हरिद्रा । स्त्री० निशाचयाम् ।
 काञ्चन्याम् । पीतायाम् । वरव
 षिन्त्याम् । हजदी । इ० भा०

हरिद्रु .

प्र० ॥ अथागुणास्तु । हरिद्राक
 टुकातिक्कारुचोप्याकफपित्तमुत् ।
 कथ्यास्वगदे।षमीहास्रमिथपाण्डुव
 षोपहा ॥ पित्रगन्धिहरद्रान्यासा
 शीताशतलामता । पित्तहन्मधुरा
 तित्तासर्वकण्डूविनाशिमोति ॥
 हरिद्रवर्षं विप्रिषद्वाति । द्राक्त्सा
 यागतौ । चातीनुपेतिक । हरि
 द्विद्रुयतीषा । हरितद्रवतिषा ।
 दृगतौ । अन्धेभ्योपीतिह ॥
 हरितरातिषा ॥ टाप ॥
 हरिद्राङ्ग । पु० हरिताक्षपक्षि
 षि ॥ हरिद्रागान्यस्य ॥
 हरिद्राम । पु० पीतवर्षे । गौरे ॥
 असनवृक्षे ॥ कपर्दे । वि० पीत
 वर्षं वति ॥ हरिद्रेवाभादीप्तिर
 स्य ॥
 हरिद्राराग । वि० अस्थिरक्षे हे ।
 अलसौहृदे ॥ हरिद्रारागह्वरा
 गोस्य । हरिद्रारागश्चाधिरव्याधि
 स्वात्तथेति यावत् । यथा । अथ
 मोचामुरगौषहरिद्रारागउच्यतइ
 तिहलायुध ॥
 हरिद्रु । पु० द्रुमे । वृक्षे ॥ दारु
 ० हरिद्रायाम् ॥ वृक्षविशिषे । पीत
 दारुणि । पीतकाष्ठे । हजदीवा
 इ० भा० प्र० ॥ हरितपि ग०
 पीतीवाहुरस्य ॥ यद्वाहरिभिद्रुव
 ते । दृगतौ । हरिमितथिद्रुव

हरिप्रिया

हृतिङ् ।
 हरिहारम् । न० तौर्विशिषि । गङ्गा
 हारे । मावापुर्याम् ।
 हरिनामा । पु० सुद्धे ।
 हरिनाम । न० श्रीहरीराख्याने ।
 हरिनेत्रम् । न० श्रीहरीसङ्घुसि । श्वे
 तपद्मे ।
 हरिनेत्र । पु० पंचके । घूर्णे ।
 हरिन्मणि । पु० गारुत्मते । मरक
 तमणौ । हरिद्वर्षीमणि । याव
 पायिषादि ।
 हरिन्मुद्ग । पु० शारदमुद्गे ।
 हरिपदम् । न० विष्णुचरणे । रवे
 सङ्क्रान्तिविशिषि । यथा । द्युम
 बिंसङ्क्रमतेऽवसमेभवेद्धरिपद
 मिति । २ । ५ । ८ ११ ।
 हरिपर्णम् । न० मूलके ।
 हरिप्रस्थ । पु० इन्द्रप्रस्थे ।
 हरिप्रिय । पु० कदम्बवृक्षे । विष्णु
 क्रन्दे । पीतभृङ्गराजे । वज्रके ।
 शङ्खे । करवीरे । न० उशीरे ।
 कृष्णचन्दने । कालीयके ।
 हरिप्रिया । स्त्री० लक्ष्म्याम् । पद्मा
 लयायाम् । हरे प्रिया । तुलस्या
 म् । वनखम्बूरे । गङ्गादिचतस्रसु
 । यथा । गङ्गासरस्वतीलक्ष्मीश्चैता
 स्त्रिणः प्रियाहरे । तुलसीसहि
 ताब्रह्मसतस्रः कीर्तिता शुभा
 हृतिदेवीभागवतम् ।

हरिमन्दिरम्

हरिवालुकम् । न० एतवालुके । ऐजे
 षे । हरिवर्षवालुकम् । पु० हा
 रीतपद्मिणि ।
 हरिभक्त । पु० हरिसिषके । तच्छ
 ष यथा । सर्वजीविषुषोविष्णुभाष्ये
 त्समताधिया । हरीकरोतिभक्त
 सुहरिभक्त सचस्युत ।
 हरिभद्रम् । न० हरिवालुके ।
 हरिभुक् । पु० मयूरे । सर्पे ।
 हरिमा । पु० काशि । हरति । ह्य
 • • हृष्टहृष्टस्तृष्टुष्टमनिच् ।
 हरिमन्य । पु० अग्निमन्ये । गण
 कारिकायाम् । चणके । हरिभि
 मं ह्यते । मन्यविति । डने । कर्मणि
 घञ् ॥
 हरिमन्यका । पु० चणके ॥ स्वार्थे
 ष ॥
 हरिमन्यका । पु०० चणके ॥ हरी
 षामन्य जनयति । अमी० अन्ये ध्व
 पीतिड ।
 हरिमन्दिरम् । न० विष्णोर यतने ॥
 तिलकपिषिषि ॥ यथा । तिलकान्
 र्द्विपुण्ड्राख्य मध्यच्छिद्र द्विजारद । य
 दिकुर्वाङ्गलाटितद्विषि वहरिमन्दि
 रम् ॥ हरेः सर्वावताराणांमन्त्रादी
 नांविशिषत । उपसनातिलक केश
 ल हरिमन्दिरमितिपद्मपुराणम् ॥
 अपिच । नासिकावास्त्रभागैको
 भागोमानेनवीभवेत् । न्युवीमंध्य

हरिवक्त्रम्

दध स्यात् नमू लमः हुर्मनीषिणः
कृति ॥

हरिष । पु० पीतवर्णं हृषे ॥

हरिलीचन । पु० तिर्यग्य ने । कु
लीरे ॥

हरिपथ । पु० महाभ रतः यपथं पि
शिते ॥ श्रीकृष्णान्वये ॥

हरिवान् । पु० इन्द्रे । वि० हरि
विशिष्टे ।

हरिपथम् । न० निषधहेमकूटयोर्म
ध्वेवर्त्मानेवर्त्तविशिष्टे ॥ यथा ।
निषधाहारवर्षं यथास्यतीहेमकूटत
कृति ॥ अपिच । दक्षिणेनेलावत
निषधीहेमकूटोहिमालयकृतिप्रागा
यतायथानीलादयोऽयुतयोजनीत्से
धाहरिवर्षं किम्पु रूपभारतानां यथा
सङ्ख्यमिति श्रीभागवतम् ॥

हरिवक्त्रभा । स्त्री० लक्ष्म्याम् । तुलस्य
म् । लपाद्याम् । जयायाम् ॥

हरिवासर । पु० न० द्वादश्या प्रथमे
पादे ॥ यथा । द्वादश्या प्रथम
प दोहरिवासरसंज्ञकः । तमति
क्रम्यकुर्वीतपारण विष्णुतत्परः कृ
ति ॥ कृतिविष्णुधर्मीसरसहि
ता ॥

हरिदाहन । पु० गरुडे ॥

हरिवक्त्रम् । पु० हरे पराक्रमे ॥

योषिदेकचरणो समुच्छ्रितजायते हि
हरिवक्त्रमात्रवकृतिखचितिक्रियावि

हरिहर

शेषि ।

हरिवीर्यम् । न० हरिताले ॥

हरिबुधम् । न० हरिवर्षे ॥

हरिभयनम् । न० हरेर्निद्रायाम् । त
स्वाषाठशुक्लीकादश्रीत प्रसिद्धम् ॥

हरिसन्द्र । पु० नृपतिविशिष्टे । य
ताश्रीभक्ते । विशङ्कुजे । पटविशि
ष्टे ॥ प्रस्तव्यहरिसन्द्राष्टपीकृति
साधु ॥ चन्द्रिक देवीस्थानेतीर्थ
विशिष्टे ॥ कृतिदेवीगीता । शुभेश्व
रीहरिसन्द्रकृत्यागमः ॥

हरिसन्द्रपुरम् । न० शीमे । स्वपुरे ।
जर्षणीपुरे । हरचन्द्रावली० इ०
भा० प्र० ॥

हरिषेण । पु० जिनचक्रवर्तिविशिष्टे
। हरिसुते । यथा । हरिषेणो हरि
सुतीजयोविजयनन्दनः । ब्रह्मसू
नुर्वृत्तदत्त सर्वेष्वेवाकुर्वन्मया ;
॥ हरि सेनावक्त्र । एतिसप्तोया
मगादितिष ॥

हरिसुत । पुं० स्मरे । कामे । मी
नकेतने ॥ हरिषेण ॥

हरिहय । पु० इन्द्रे । शशिपतौ ।
हरिर्हृषीयस्य ॥ अश्वविशिष्टे ॥ यथा
। शककेशवाजरीमाषिसुवर्षाभा
नियस्यतु । हरि . सर्वर्षतोऽश्वसु
पीतकौषियसप्रभकृतिशालिहाच
॥ सूर्ये ॥

हरिहर । पुं० स युक्तहरिहरमूर्ते ॥

हरीतकी

यथा हरिहरमनुसरसाधीपारप
यातुमिच्छसिचैज्जनुजलधि रूपत
भयउवदसिवस्तुतएक नजानासि ।

हरिहरक्षेत्रम् । न० हरिक्षेत्रे ॥

हरिहरात्मक । पु० शिवस्यवृषभे ॥
गरुडे ॥

हरीतकी । श्री० स्वनाम्नाप्रसिद्धे पथ्या
वृक्षे । तत फले ॥ तत्पर्यायायथा
अमयास्वव्यथापथ्यावयस्यापूतनाऽ
मृता । हरीतकीहैमवतीचेतकीश्रे
वसीधिवेति । अस्मा प्रमेदागु
वाशयथा । हरीतक्यमृतीत्यग्नेसप्त
मेदेरुदीरिता । तस्मान्मानिवर्णाश्च
वक्ष्याम्यथयथाक्रमात् ॥ विजयारी
हिथीचैवपूतनाचामृताऽभया । जी
वन्तीचेतकीचेतिमन्नासप्तविधास्मृ
ता । अलाबुद्धसाविजयासुवृषारो
हिथीमता । स्वल्पस्वकपूतनाश्चे
यास्यूलमांसाऽमृतास्मृता पश्चा
न्नाचभयाश्चेवाजवतीस्वर्गवर्ण
भाक व्यसन्तुचेतकीविद्यादिख्या
सारुभक्तक्षयम् । विख्याद्रौविजया
हिमाचलभयास्याश्चेतकीपूतना
सिधीम्यादयोहिथीतुविजयाजा
ताप्रतिस्थानके । अम्याथाममृता
ऽभयाचजनितादेशिसुराष्ट्राक्षयेजी
वन्तीतिहरीतकीनिगदितासासप्त
मेदाबुधे ॥ सर्वप्रयोगेविजयाथ
राहिथीक्षतेषुकीपेषुपूतनादिता

हरीतकि

। विरेचनेच्छादमृतागुणाधिकार्जी
धन्तिकाद्यादिहृजीर्णरीगजित् ॥
स्वाश्चेतकीसर्वरुजापहारिकानेवा
मयन्नीमभयावदन्तिताम् । इत्यथ
थारीगभियप्रयेरजिताश्चेयागुणा
व्यानकदाचिदन्यथा । चेतकीचधु
ताहस्तेयावाकृष्टतिदेहिन । ता
वद्विरिच्यतेविगात्तत्प्रभावात्प्रसन्न
य ॥ सप्तानामपिजातीनाप्रधान
विजयास्मृता । सुखप्रयोगसुलभा
सर्वव्याधिषुशक्यते ॥ क्षिप्तप्लुनि
मज्जतियासाश्चेयागुणवतीभिषक्
प्रवरै । यस्यायस्याभूयानिमज्जन
सागुणाव्याव्यात् ॥ हरतेप्रसभय्या
धीनुभूयस्तकतियद्गु । हरीतकी
तुसाप्रोक्तातकतिदीप्तनाश्चेका ॥
हरीतकीतुदण्णायामनुस्तर्भ गल्लय
हे । शिषेनवज्वरेक्षीर्णगुर्वण्यानेव
शक्यते ॥ इतिराजनिर्घण्ट ॥
अप्रिचभाप्रकाशे । नवाक्षिगुध व
नावृत्तागुर्वी क्षप्त अयास्वसि । नि
मज्जेत्सासुप्रशस्ताक्षयितातिगुणाप्र
दा ॥ नवादिगुणयुक्तस्य तथैकचदि
क्षयता । हरीतकीकक्षियवहयत
च्छेष्टमुच्यते ॥ अवितावर्द्धयत्यग्नि
पेवितामक्षयोधिनी । स्वित्नासह
याहिथीपथ्याभृष्टप्रोक्ताविदीषनु
त् ॥ उन्मीजिनीबुद्धिवक्षीन्द्रवाथां
निमूक्षिनीपित्तकफानिदानाम् ।

हरौषा

बिस्रसिबीमूषकृन्मकानां हरीत
 कीक्षात्सहभोजनेन ॥ अन्नपानकृ
 तान्दोषान्वातपित्तकफोद्भवान् ।
 हरीतकीहरध्याशुभुक्तक्षीपरिया
 जिता ॥ लवणेनकफवृत्तिपि-
 त्तवृत्तिसमर्करा । घृतेनवातजा
 न् रोगान् सर्वरोगान् गुडान्विता
 ॥ सिन्धुव्यसर्कराशुशठीकषामधु
 गुडे क्रमात् । वर्षादिष्वभया
 प्राश्यारसायनसुषीषिणा ॥ अध्वा
 तिखिन्नोवसवर्जितश्चरुश्च कृशी
 लडवनकषितश्च । पित्ताधिकीग
 भंभवतोवनारीविमुक्तरक्तस्त्रभयान
 खदित् । इति ॥ अथ्वा । सिध्निदि
 नशुद्धिमाहकालिदास । कृष्णा
 भयानागरपूर्वसेशनारम्भोविधिया
 लघुमेन्वमेन्वगे । श्वस्रयेर्कोन्दसि
 तीष्यवासरे पूषाजयानन्दपतीषु
 धीमसैति ॥ हरीतक्या फल हरी
 तकी । विकारोवयवयोऽत्यल्पप्र
 त्ययस्य ॥ हरीतक्यादिभ्यश्च तिलुप
 । तुभियुक्तवद्व्यक्तवधने । हरीत
 क्यादिषुव्यक्तिरितिलिङ्गमेवप्रकृतिष
 न्नसङ्ख्या ॥ पश्यामज्जासुषुष्यो
 वातपित्तहरीशुरु ॥ अस्यापाक पा
 कावस्थादिर्धर्मीय ॥

हरौश्वर । पु० हनूस्ति ॥ बालि
 वानरे ॥ सुषोवे ॥

हरौषा । स्त्री० पक्वमांसप्रभेदे ॥ यथा

हर्म्यम्

। पाकपात्रेतुवृहतिमासखण्डानि
 नि क्षिपेत् । पानीयप्रचुरसर्पिं
 प्रभूतश्चिह्नवीरकम् ॥ हरिद्रामा
 द्रं क शुशठीलवणसरिचानिच । त
 गडुशाखापिगीधूमान्जम्बीराचार
 सान्धन ॥ यथासर्वाथिवस्तूनि
 सुपक्वानिभवन्तिहि । तथापचित्ति
 पुषोऽहमण्डस्थितिर्यथा ॥ एषाह
 रोषावलकृदातपित्तापहाशुरु ।
 श्रीतीष्णाशुक्रदास्त्रिगधासरासन्वा
 मकारिणी । इ० भा० अ० ॥

हरेशु । पु० सतीमे । कलाये ॥ क
 लायस्त्रिपुटः प्रोक्त सतीनाकर्तुं
 लोमत । हरेशुरपुटोऽज्ञेयोविशि
 षावसुदाहृत ॥ हरति । इज्०
 । कृष्णभ्यामेणु ॥ स्त्री० रेशुकाया
 म् । भस्त्रगन्धिन्याम् । कुलया
 पिति ॥

हरेशुक । पु० कलाये ॥

हर्षा । चि० हरणकर्त्तरि ॥ हरति ।
 इज्ज० । इज् ॥

हर्म्यम् । न० लृभ्यर्थे ॥ इ० अ० र०
 जी ॥

हर्मित । चि० क्षिप्ते ॥ इग्धे ॥

हर्म्यम् । न० धनिनांवासी । काष्ठेष्ट
 कादिनाकृतेष्वलण्डे ॥ यथा । र
 स्यहर्म्यं तल नकि वसतथेश्राव्य न
 गातादिकभूक्तिवाप्राणसमासमाग
 कसुखानैवाधिकप्रोतये । किन्तु

हर्षण .

प्रान्तपतत्पतङ्गपवनव्यालोलदीपा
 हुरव्यावाचसलनाकलय्यसकल -
 सन्तीवनान्त यता ॥ हरतिमन .
 हर्ज् . । अत्रादिस्वाखत् . मुटच् ॥
 हर्षञ्च । पु . सि हे ॥ हरिषीपिङ्ग
 क्षिपक्षिषीयस्यस । बहुव्रीहवि
 तिषच् ॥ कुवेरे ।
 हर्ष्यतः । पु . वायी ॥ अश्वे ॥ ह
 र्षति । हर्षगतिक्कान्त्यो । भृम्ह
 हृषियनिपर्विपच्यमितमिनमिहषि
 म्योऽतच् ॥ हर्ष्यत सर्वे स्पृह
 षीयहृतिविदभाष्यम् ॥
 हर्ष्यश्च . । पु . इन्द्रे । हरिहये ॥
 इ . कश्चित् ॥
 हर्षं । पु . मुदि । प्रीती । शर्मणि
 । मुक्ते ॥ स्वस्वप्रियतामेरोमाश्चाशु
 पातादिहेतुरानन्दाभिव्यञ्जकश्चित्त
 क्तवृत्तिविशेषिहर्षं इत्यर्थं ॥ ह
 र्तुष्टौ ॥ वज् . ॥
 हर्षक । पु . पर्वतविशेषि ॥ वि .
 हर्षकारके ॥
 हर्षञ्चय . । पुं . धातुञ्चये ॥
 हर्षण . । पु . अक्षिरुगमेदे ॥ आह
 देषि ॥ शीगविशेषि ॥ तत्रजातस्यप्र
 षान्तु सुवारुगाच स्फुटपद्मने
 च शास्त्रप्रयत्ने विनयोपपन्न ।
 प्रसूतिकाक्षिषदिहर्षणं स्यादमर्षं
 षीनैवजन कदाचित् ॥ न . ह
 र्षे ॥ वि . हर्षके । हर्षकारके ॥

हलभृत्

हर्षमाच . । वि . विकुर्वाणे । प्रमन
 ति । हृष्टमानसे । हर्षति । हृषु
 अलीके । ताच्छील्लेषानश् ॥
 हर्षयित् । पु . पुत्रे । सुते ॥ न .
 काक्षणे । खर्ष ॥ हर्षयति । हृष
 तुष्टौ । तानिहृषीतोऽल् ॥ वि .
 हर्षवशात् ॥
 हर्षस्वन । पु . किलकिलायाम् ॥
 इ . वि . शेष . ॥
 हर्षणी । स्त्री . विजयायाम् ॥
 हर्षित . । वि . हृष्टे । सङ्घातहर्षे
 ॥ हृषु . । क्त । हर्षं सङ्घातोऽस्य
 वा । इतच् ॥
 हर्षुण । पुं . मृगे ॥ कामिनि । का
 मुक्ते ॥ हृष्यति । हृषतुष्टौ । हृषे
 कलच् ॥
 हलम् । न . लाङ्गि । गोदारणे । सी
 रे ॥ हलति । हलावलिखने । अ
 च् ॥ अश्वगौलाजमेदोषादेः षीय
 या । अष्टागवधर्महल षड्वयजीवि
 तार्थिनाम । अतुर्गव नृम साना
 विगवन्नक्षधातिनामितिहारीत ॥
 हलदण्ड । पु . ईषायाम् । हलयु
 गयोर्मध्यकाष्ठे ॥
 हलहो । स्त्री . हरिद्रायाम् ॥ इ .
 रा . गट् ॥
 हलधर ।) पु . बलदेवे ॥ हा
 हलभृत् ।)
 लिके ॥

इलाइल

इल्यम्

इलपदुधति स्त्री० लाङ्गलपदुध
तौ । सीतायाम् । इलरेखायाम्
इलस्यपदुधति ॥

इलप्रवाह । पु० सौरकर्षणे ॥

इलभूति । स्त्री० कृषिकर्मणि ॥

इलभृति । पु० मुनिविशिषि । उपव
र्षे । कृषिकर्मणि ॥

इलराख्यम् । न० आहुत्ये । का
ख्यगुण्यकी । तरवट० इ० काशो
रभाष प्र० ॥

इलरेखा । स्त्री० सीतायाम् ॥ इल
स्यरेखा ॥

इला । य० नाख्यीत्यासख्याज्ञाने ॥
समानाभिस्तथासख्योइलाभाष्या ।
परस्परमितिभरत ॥ इल० । वा
वहुशकादाप्रत्यय ॥

इला । स्त्री० सख्याम् ॥ वाच्यज
न्तादुधलाद्याम् ॥ मयो । क्ली० ।
मू० ॥

इलायुध । पु० वलदेवे ॥ इलमायु
धयस्य ॥ इलस्यवलभद्रस्यगगनादा
गतज्वलदिति० रासन्धयुद्धीयो
नेविष्णुपुराणम् ॥

इलाइ । पु० विचिताइने ॥

इलाइल । पु० अज्ञसर्पे ॥ इयभा
ली ॥ इले । बुद्धभेदे ॥ पु० न०
विषप्रमेदे ॥ इलतिजठरम् । इल०
। अथ । नइजति० आइलतिवा
। अथ । अइलम्० आइलवा ।

तत कर्मधारय ॥ स्त्री० पञ्च
नायाम् ॥ इल्याम् ॥

इलि । पु० महइलि । कल्यायाम् ।
कृष्टसमीकरणार्थेस्युलकाष्ठे ॥

इली । पु० वलभद्रे ॥ इलीस्यस्य ।
सुखादिभ्यश्चेतौनि ॥ कर्मके ॥

इलिनो । स्त्री० लाङ्गलिकायाम् ५ इ
लसमूचे ॥

इलिप्रथ । पु० कदम्बवृक्षे । इलि
नोवलदेवस्यप्रिय० सुरायामधि
वासनत्वात् ॥

इलिप्रया । स्त्री० सुराधाम । मदि
रायाम् ॥ इलिन० सङ्घर्षस्य
प्रया ॥

इली । स्त्री० कलिकार्याम् ।

इलीनः । पुं० कितक्याम् । शाक
वृक्षे ॥

इलीसक । पु० पाण्डुरीगप्रमेदे
॥ यदातुपाण्डोर्षं स्यदुधरि
तश्यावपीतक । अक्षे त्याइस्यस
न्द्रामन्दाग्निश्च मृदुज्वर ॥ स्त्री
ष्वइषीऽङ्गमईसश्र्वासटथाकृषिभ
मा । इलीसकतदातस्यविद्याद
निलपिततद्वृत्तिमाथमिथ ॥ पा
ण्डो पण्डुरीगिण ॥

इलीशा । स्त्री० लाङ्गलदण्डे ॥

इल्यम् । वि० इलकृष्टर्षे । कृष्टे
॥ इलैभकृष्टम्० इलस्यकर्म० ।
मतजनइलादितयत् ॥

हव

हव्या । स्त्री० हलसमूहे ॥ हलाना
समूह । पाशादिभ्याम् ॥
हल्लकम् । न० रक्तसध्यके । रक्तसीं
धीतिख्याते । हला० इ० गी०
भा० प्र० पुष्ये ॥ रक्तवर्षाधिकाल
बिकाशिपुष्पविशेषे । इच्छन्त्ये ॥ ह
लत् । हल्लविकसने । खल्ल् ॥ य
हा । हलनम् । सम्प्रदादिस्वात्
क्लिप् । हल्ललाति । लादाने ।
आतीनुपीतक । सज्ञायकम् ॥
हल्लनम् । वि० प्रचलायिते । इ०
ज० धर ॥
हल्लीषम् । न० यीषितामण्डलीनृत्त्ये
॥ स्त्रीणाहल्लीष सहनत्नमितिनि
काण्डशेष ॥
हल्लीषकम् । न० स्त्रीणामण्डलिका
नृत्त्ये ॥ मण्डलीनृत्यज्ञृत्त्य स्त्रीणां
हल्लीषकानुतदितिहमचन्द्र ॥ ए
कस्यपु साबद्धीभि स्त्रीभि स
हकीडने । तत्तुरासक्रीडा । य
य । गोपौर्नामण्डलीनृत्यवधेहल्ली
षक विदुरितिकेष्वात् । तल्लक्ष्य
रासरीष्ठयाद्रष्टव्यम् ॥
हव । पु० आज्ञायाम । निदेशि ॥
आज्ञने । हूती ॥ अध्वरे । समत
न्ती । ह्वानम् । ह्वेज् सृष्ट्यायाश्च
व्देच । भवेऽनुपसर्गस्थे च्यप सम्प्र
सारश्च ॥ हूयतेऽवेतिवा ॥ आ
हवे० इ तवेदविद् । आहूयन्ते

हविष्याङ्गम्

परस्पर युद्धार्थं योद्धारोऽच ॥
हवङ्ग । पु० काशपाचोद्धिमिश्र
ताम्रभक्षणे । इतिकश्चित् ॥
हवनम् । न० हेमे ॥
हवनायु । पु० अग्नी ॥
हवनी । स्त्री० हवनकुडे ॥
हवनीयम् । वि० हविषि । हेमीय
द्रव्ये ॥ हूयते इ० अनीयर् ॥
हविषी । स्त्री० हेमकुडे ॥
हविरशन । पु० अग्नी ॥
हविर्गन्धा । स्त्री० शम्या ॥
हविर्गृहम्)
हविर्गृहम् ।) न० हवनगृहे । हे
वीये ॥
हविर्भुक् । पु० अङ्गिरस पुत्रे चत्वि
याणापितरि ॥ अग्नी ॥ हवीषि ।
भुङ्क्ते । भुज० । क्लिप् ।
हविर्भू । स्त्री० पुदकस्यपत्न्याम् ॥
हविर्मन्य । पु० अग्निमन्ये । श्री
पथे ॥
हविष्कृत् । स्त्री० देशानामर्थेयाहवि
सम्प्रादयतितस्याम् ॥
हविष्पत् । पु० हविर्भुजि । वि०
आज्यादिमति ॥ ध्यानभावनाव
ति ॥
हविष्यम् । न० हवनीये ॥ भोज्यभेदे
॥ मुन्यज्ञादिषु ॥ ह्यते ॥ हविषिहि
तम् । उगवादिभ्योयत् ॥
हविष्याङ्गम् । न० हविष्ये । व्रतादा

हव्यवाहन :

बदनौयद्रव्यविशेषि ॥ हविष्यश्चत
दन्नञ्च ॥

हवि । न० हातव्यद्रव्ये । साज्जाय्ये
। देवतोद्देशेनाग्नौत्थयमानद्रव्ये
। त्यागप्रक्षेपक्रियाया साक्षात्
कर्मकारके ॥ तद्विधिम । पुरो
डाशरूपमाज्यरूपञ्च ॥ वृत्ते । सर्पि
ष ॥ हविषापरिणामीय यदेतद्
खिलजगतम् ॥ हूयते । हुदानाद्
नयो । अग्निंशुचिहुसृषीणादिनि
सि ॥ मुन्यन्नानिपय सीमामां
संयञ्चानुपस्त्रातम् । अक्षारशब्द
श्चैवप्रकृत्याहविरुच्यतइतिमनु ॥

हवुषा । स्त्री० हवुषायाम् ॥

हवे । अ० वृत्तार्थस्मरणार्थोनिपा-
तौ ॥ प्रसिद्धार्थावधोतकौवेदेनि
पातौ ।

हव्यम् । न० देवीऽन्ते । हवनीये ।
हूयन्ते प्रीयन्ते देवायेन० हूयते०
प्रक्षिप्यतेवा । हु० । अचीयत ।
गुणावादेशौ ॥

हव्यपाक । पु० चरी ॥ पच्यते ।
पचे कर्मविघञ्ज । हव्यश्चतत्०
पाकश्च बद्धा । भाविघञ्ज । पच
नम्० पाक । हव्यस्यपाक०
पाकाऽधिकरणम् ॥

हव्यवाहः । पु० अग्नी ॥

हव्यवाहन । पु० अग्नी ॥ हव्य वा
हयति । स्थानाहहेत्युः ॥

हस्त :

हव्याश । पु०)
हव्याशन । पु० अग्नी ॥
हव्ये श । पु०)

हस । पु० हास्ये ॥ हसनम् । ह
सेहसने । स्वनहसोर्बन्धत् ॥

हसनम् । त्रि० हास्य कुर्वति ॥ हसेर्ज
ट् शब्द ॥

हसनम् । न० हास्ये ॥ हसे० । ल्युट् ॥

हसनी । स्त्री० अक्षारधान्याम् ॥ ह
सति । हसे० । क्तत्थल्युटइति ल्यु
ट् । टिटटेतिङीप् ॥

हसनीमणि । पु० पपर्णीके । अ
ग्नी ॥

हसन्तिका । स्त्री० हसत्याम् । अक्षा
रधान्याम् ॥

हसन्तो । स्त्री० अक्षरधान्याम् ॥ मङ्गि
काप्रभेदे ॥ शाक्निनीविशेषि ॥ हस
ति । हसे० । कट् शब्द । उगितश्च
तिङीप् । शप्श्वनेरितिनुम् ॥

हसितम् । न० अट्टहास्ये ॥ हास्ये ॥
त्रि० विकसिते । फुल्ले ॥ हसे० ।
नपुसकेभाविक्त ॥

हस्त । पु० करे । पञ्चशाखि । शये
। पाणौ । हाश० इ० भा० प्र० ॥
करिकरे शुगुडायाम् । सङ्घ०
इ० भा० प्र० ॥ मानभेदे । अतुर्वि
शत्यङ्गुलमितेसप्रकीर्षकरे ॥ यथा
। यथानातण्डुलीरेकमङ्गुलचाष्ट
भिर्भवेत् । अदीर्घाधिकृतौ हस्त

हस्ता

सतुर्बिंशद्भिर्हस्तुलीरितिकालिका
 पुराणम् । द्रुमेदे ॥ अथोदशर्चो ।
 हस्तायाम् ॥ यथा । पुष्योहस्तीभै
 चमप्याश्विनश्चत्वार्याह् । सर्वदि
 गदारकाशीति ॥ केशात्परोब्राते ॥
 यथाकीशहस्त • कचसम्, हस्त्य
 र्थं । हसति • हस्तयेवा । हसे •
 । हसिमृगिणितितन् ॥ चि • हस्ता
 यांजाते ॥ अविष्टाफल्गुनीत्यणीस्तु
 क • न • चर्मप्रसैविकीयां ॥
 हस्तधारणम् । न • परिव्राथे ॥ प्राङ्मु
 मुद्यतस्यहस्तस्यधारण रोध । रश्च
 कश्चपृष्ठेहस्तस्थापन वा ॥ मुञ्चय
 हथे ॥
 हस्तप्रच्छम् । न • कन्युषि । कल्पषि ।
 हाथीका • इ • भा • प्र • ॥
 हस्तवारणम् । न • परिव्राथे । मार
 णीद्यतस्यनिवारणे ॥ हस्त • न •
 हस्तस्यवा • वारणम् ॥ करेणनि
 विधे ॥
 हस्तविम्बम् । न • चन्दनादिनादेह
 विलिपनविशेषि । स्यासके ॥
 हस्तसिद्धि । स्त्री • भृती । वितने
 । हस्ताभ्यासाध्यासिद्धि ॥
 हस्तसूत्रम् । न • करसूत्रे । क गणा
 • कृतिविवाहप्रसिद्धे ॥
 हस्ता । स्त्री • अश्विन्यादीन्वयोदशर्चो
 । तपकातकफलं यथा । दातायश्च
 स्त्रीसुतरामनस्त्रीभूदेवदेवाचंनञ्ज

हस्तिघोषा

न नयन्न । प्रसूतिकालीकिलयस्य ह
 स्ताहस्तस्थितातस्यसमस्तसम्पत् ॥
 हस्ताह्नुत्वि । स्त्री • करशाखाया ॥
 हस्तामलकम् । न • करस्थितामलकी
 फले ॥ करस्थितस्त्रच्छजले । विदा
 न्तयन्यविशेषि । पुं • शङ्कराचार्य
 स्यशिष्यविशेषि ॥
 हस्तावसेचनम् । न • उत्तरापोशाने ॥
 हस्तास्त्रम् । न • प्रहरणे । हथियार
 इ • भा • प्र • ॥
 हस्तकन्द । पुं • वृहत्कन्दविशेषि ।
 कुष्ठहन्तरि • गजकन्दे ॥
 हस्तिकन्दक । पुं • हस्तिकन्दे । स्वा
 र्थेक ।
 हस्तिकरञ्ज । पुं • महाकरञ्जे ॥
 हस्तिकर्ण • । पुं • उरुवृक्षे । एरण्डे
 । रत्नैरण्डे । स्वनाम्नाविख्यातेप
 लाशप्रभेदे ॥ हस्तिकर्ण पर वृष्यो
 मेधायुर्वृक्षवर्द्धन ॥ हस्तिकन्दे ॥
 गणदेवताप्रभेदे ॥
 हस्तिकर्णक । पुं • हस्तिकर्णा
 हस्तिकर्णदल । पुं •
 भिक्षुपलाशे । किञ्चने ॥
 हस्तिकारवी । स्त्री • अजमेदाया ।
 हस्तिकील । गोपघोष्टायाम् ॥
 हस्तिगिरि । पुं • काञ्चीदेशे ॥
 हस्तिघोषा । स्त्री • कौशातकीप्रभेदे ।
 महाकौशातक्याम् । नुनिषी • घो
 यातीरञ्जी • इ • भा • ॥

हस्तिचिष्टतम

हस्तिचारिणी । स्त्री० महाकरञ्ज ॥
 हस्तिचिष्टतम् । न० गजे इति ॥ त
 दया । तत्रादौ दन्तकल्पनविधान
 म । दन्तश्चमूलपरिधि विरायत
 प्रोज्झाकल्पयच्छेषम् । अक्षिकम
 नूयवराणान्यून गिरिचारिणीकि
 श्रित ॥ कल्पितदन्तक्षणक्षणन्तु
 । श्रोत्रस्यवर्द्धमानश्चक्षुष्यजन्मरा
 नुरूपेषु । ह्येदेहप्रेष्वारोग्यविज
 यधनवृद्धिसोख्यानि ॥ प्रहरणस
 दृष्टिषुअयो नन्द्यावर्तेप्रणष्टदेशाभि
 । लोष्टे तुल्यपूर्वस्य भवतिदेशस्य
 स्मृत्ति ॥ स्त्रीरूपेष्वविनाशोभृ
 ह्यारिभ्युत्थिते सुते त्यत्त । कुम्भे
 ननिधि प्राप्तिर्यात्राविघ्नसुदण्डेन ॥
 ४ ॥ कृकणासकपिभुजङ्गेष्वसुभिष्य
 व्याधिरिपुष्यित्वम् । गृध्रीलोक
 ध्याड क्षयनाकारेषुजनमरक ॥
 ५ ॥ पाशेऽथवाकवधिनृपसृष्ट्युजं
 नविपत्सु तैरक्त । कृष्णश्यावैरुले
 दुर्गाथे वाशुभभवति ॥ शुभच्छेदल
 क्षणन्तु । शुक्र सम सुगन्धि
 स्त्रिगद्यशुभावहेभवेच्छेद । ग
 यनम्बानफनानिचदन्तस्यसमानि
 भङ्गेन । अथशुभाशुभमाह । मू
 लमध्यदधनायसस्थितादेऽदौचममु
 का क्रमात्तत । स्त्रीतमध्यप
 रिपेक्षवफल शीघ्रमध्यचिरकालस
 भवम् ॥ अत्रविशेषफलमाह ।

हस्तिच्छाया

दन्तभङ्गफलमत्रदक्षिणेभूप्रदेशवल
 विद्रवप्रदम् । वामत उत्तपुरेहिते
 भयान्हन्ति साट्टिकदारनायकान्
 ॥ पुनरपि । आदिश्रीदुर्भङ्गभङ्गदर्शना
 त्पार्थिवस्यसकल कुलक्षयम् । सौ
 म्यलम्नतिथिसादिभि शुभवर्द्धते
 शुभमथोन्मथाभवेत् । दन्तभङ्गस्य
 विशेषफलमाह । शौरिमष्टफलपुष्प
 पादपिष्वावगातटविघ्ननेनवा । वा
 ममध्यरदभङ्गखण्डनेभन्नायकद
 तोन्यथापरम् ॥ ११ ॥ अधुनागजे इ
 तमाह । स्वस्तिगतिरकस्मात्तस्त
 कर्णीतिदोन श्वसितिन्दुमुदौच
 न्यस्तहस्तः पृथिव्याम् । द्रुतमुकुलि
 तहृष्ट स्वप्रगीलाविलोभोभयक
 दहितमक्षीनेकशोऽष्टश्चक्रतृक्तत्-
 ॥ १२ ॥ शुभचेष्टतमाह । बल्भो
 कस्यःशुगुल्मक्षुपतरुमथन खेच्छ
 याहृष्टदृष्टियायावादानुलोमत्त्वरि
 तपदगतित्वं कवसुन्नम्यचोच्चै । का
 ल्यसन्नाहक्वालिजनयतिःसुहृ शी
 करव हित वातत्कालेवामदाप्तिजं
 यकृदधरद वैष्टयेहृत्क्षिणक्ष ॥ प्रविश
 न वारिणिवारणस्यःहेणनाशाय-
 भवेन्नृपस्य । याहृहीत्वोत्तरणहि
 पक्षतीयात्स्यल वृष्टिकर नृभर्तु
 ॥ १४ ॥ इतिवाराह्या ६२ऽध्याय ।
 हस्तिच्छाया । स्त्री० गजच्छायायाम्
 । कुञ्जरच्छायायाम् ॥

हस्तिनख ।

हस्तिजिह्वा । स्त्री० नाडौविशेषि यथा । हस्तिजिह्वोत्पलप्रस्थानाडौ तस्याः पुर स्थिता । तस्याद्गडाया । सव्यभागस्यमूर्ध्वदिपादाङ्गुष्ठान्तमाश्रिता । हस्तिजिह्वायथानाडौदक्षिणे षष्ठ्युपस्थितेति ॥

हस्तिदन्त । पु० मूलकी । मूली०
इ० प्र० मूली ॥ नागदन्त । खूंटी
० इ० भा० प्र० ॥ हस्तिनारदे ॥

हस्तिदन्तकाम न० मूलकी ॥
हस्तिदन्तफला स्त्री० एवारी । कक्क
डौ० इ० भा० प्र० ॥ हस्तिदन्तव
त्फलानियथा ॥

हस्ती । पु० महःसृगे । पीली । चक्षु
पर्यायास्तु दन्तीदन्ताधक्षीहस्ती०
द्विरदेऽनेकपोद्विप । मतङ्गजीग
जीनाग कुञ्जरोवारथ करौ ।
इभ सन्धेरम पञ्चीति ॥ हस्त
शुण्डऽस्यास्ति । हस्ताख्यातावितौ
नि ॥ हस्तिनापुरस्थानिर्माणकर्त
रिसुहेऽपराजपुत्रे ॥ यथा । बृहत्
क्षत्रस्यसुहेभ० पुत्र सुहेवाद्ध
स्तीतिविष्णुपुराणम् । नारीहेतु
कामुजोन्मत्त गजराजाकदाचनथा
रुद्रकामुक तन्तुपरवे हविषोदतीति
कालिकापुराणम् ॥

हस्तिनख । पु० अदसीपानि । पूर्वा
रिमृत्कूट । पुरद्वाराऽऽवरथार्थं क
तेकमनिर्माणकूट । दुर्गपुरद्वार

हस्तिनीदुग्धम्

समीपेयुद्धार्थं यद्वरतटमन्त सो
पानयुक्तमृत्कूटं यदस्थित्वा० विप
क्षे पुष्पाण्डादिकक्षिप्यतेतत्रहस्तिन
खद्वन्द्वे ॥ कूट पूर्वारियद्धस्तिन
खस्तस्मिन्नस्थमर । हस्तिनीमख
इव । हस्तिनानखस्यतद्वृत्तिवा । ख
नुचवदारथे । अन्धेष्वपीतिड ॥

हस्तिनपुरम् ।) न० गजाक्षयेहस्ति
हस्तिनापुरम् ।)

नपुरे ॥ हस्तीनामराजा० तेननि
र्मितत्वात् ॥

हस्तिनी । स्त्री० गजयोषायाम । का
रिण्याम् ॥ धेनुकायाम् । वशाया
म् ॥ भाद्रपदादौहस्तिनीप्रसूतीत
हानमाहकालिदास । भावीतदा
पिकरमेकलभ कारिण्याच्चेयप्रसू
यतद्वृत्तियुविभौनभक्षे । चक्रव्य
यानरपतेयंदिभूमिदेशेतदानमस्ति
तदुपप्रथान्तयेत० इति ॥ नारी
जातिविशेषे ॥ तज्जन्तयथा । स्थू
लाधरास्थूलनितम्बभागास्थूलाकुक्षी
स्थूलकुक्षामुधीना । कामोत्सुका
गाठरतिप्रियाचनितम्बखरनाखलु
हस्तिनीसेति ॥ इट्टविलासिन्याम्
॥ हस्तिशुण्डयाम् ॥

हस्तिनीदुग्धम् । न० इन्ध्याक्षीरे ॥ त
द्दुषायथा । वृहस्प हस्तिनीदुग्धम
धुरंतुवरगुरु । वृष्य बल्य हिमक्षि
ग्धचतुष्प स्थिरताकरमिति ॥

हस्तिलक्ष्यम्,

हस्तिनीपुरम् । म० हस्तिनापुरे ॥

हस्तिना । पु० हास्तपक्षे ॥ ह
स्तिनपाति । पा० । आतीनुपे
तिक ॥

हस्तिपक्ष । पु० हस्त्यारेह । आधी
रणे । निषादिनि ॥ स्वार्थेकान् ॥

हस्तिपत्र । पु० हस्तिकन्दे ॥

हस्तिपरिष्का । स्त्री० राजकीषात-
क्याम् ॥

हस्तिपर्यी । स्त्री० राजकीषातक्याम
। मीनुषा० इ० भा० प्र० ॥ एवारी
। कर्णव्याम् ॥ मेरुटाधाम् ॥

हस्तिमद । पु० गजमदे । दाने ॥

हस्तिमत्त । पु० सुरहृदि । ऐरावते
। अभमातङ्गे ॥ विनायकी । विन्न
रकी ॥ शङ्खनागे ॥

हस्तिमुख । पु० गणेशे ॥ हस्तिव
न्मुख यस्य ॥

हस्तिरोहणक । पु० महाभरते ॥

हस्तिलक्ष्यम् । म० गजस्वरूपे ॥ तन्नि
रूपण यथा । मद्रोमन्दोन्मगीमिथ
सतस्त्रीगजजातय ॥ तत्रादीमद्र
लक्ष्यम् । मध्वाभदन्ता । सुभिभ
क्तदेवानचीपदिग्धानकृषा । क्षमा
स । गात्रे समैवापसमानवशा
वराहस्तुस्थैर्जघनैश्चमद्राः ॥ मन्द
लक्ष्य यथा । वक्षोऽयकक्ष्यावलय
अथासलम्बोद्वरस्रग् हृत्तीगलस्य
। स्थूलावकुक्षि । मङ्गमेवकेनसेही

हस्तिलक्ष्यम्,

षट्कमन्दमतङ्गलस्य ॥ २ ॥ मृग

सङ्क्षीर्णलक्ष्यन्तु । मृगास्तु
स्वाधरवाकमेद्राहन्वङ्गिक्कच्छहि
कहस्तकर्णा । स्थूलिष्यवाश्चेतिय

थोक्तचिह्ने सङ्क्षीर्णनागाव्यतिमि
अचिह्ना ॥ ३ ॥ अर्थतीर्षामुद्यति
देव्यपरिषाहानांप्रमाथमाहा । प

क्षीर्णति । ० सप्तमृगस्यदेव्यमहो
चहस्ता परिषाहमानम् । एकहि
वृत्तावयमन्दमद्रीसङ्क्षीर्णनागीऽनि

यत्प्रमाथ । ॥ अर्थतीर्षावर्णमदल
क्ष्यमाह । मद्रस्यवर्णोहरितामद
क्षमन्दस्यहारिद्रकसन्निवाथ ।

क्षणीमदक्षाभिहितोमृगस्यसङ्क्षीर्ण
नागस्यमदोविमिश्र ॥ ५ ॥ गजा
नांशुभलक्ष्यान्वाह । तान्नीष्ठता

लुब्धता । कर्णविक्रमेणा । क्षिग्धो
ज्ञतायदशना पृथुलायतास्या ।

चापिज्ञतायतनिगूढनिमग्नवशास्त
न्वेकरोमचितकर्मसमानकुम्भा ।

॥ ६ ॥ विसीर्णवर्णहनुनाभिल
लाटगुच्छा । कूर्मीव्रतैर्दिग्भविव
तिभिन्नखेष । रेखावधोपचितव

तकरा । सुवालाधन्या सुगन्धिम
दपुष्करमारुताद्य ॥ दौर्घाङ्गुलिरक्त
पुष्करा सजलाभोदनिनादवृह

था । हृद्दायतवृत्तकम्बराधन्वाभ
निपतीमंतङ्गजा । ॥ ८ ॥ अथाशुभ
लक्ष्यान्गजानाह । निमंदाव्यधि

हस्तिशाला

कहीनमखाङ्गान् कुलवामनकमेव
विषाणान् । दृश्यकीषफलपुष्कर
हीनान श्यावनौलववखासिततालू
न । खल्पवक्त्रहृदमत्कुचपण्डान
न हस्तिनीस्रगकलचचयुक्ताम् । ग
भिर्बोसुन्दरति परदेशप्रापयेदथ
बिह्वपफलास्ते ॥ १० ॥ अथकुला
दीनांलवचानितु । सड विभवचो
जवन पृष्ठमध्यसङ्घटत । प्रमा
णहीनस्तन्नाभि सकुवजीवारणा
धम ॥ आनाहायामस युक्तीषी
तिहृस्तीभवेद्भज । घामन सस
माख्यातीभर्तुर्नार्थयम प्रद ॥
सर्वलक्ष्यसम्युचीदन्तैस्तुपरिचरि
त । मत्कुच ससमाख्यात
सड यामिप्राणघातक ॥ पादये । स
न्निकर्षं । आद्यत्यनागश्वगण्यत
। सम डेऽध्वनियुक्तेषुलक्ष्यपक्षीनं
पूजित ॥ अनलाभ्यधिक्यवक्ष्यजि
स्तारिषस्तनान्तरम् । विवाट सवि
निहिंष्टोदुर्गतिर्निन्दितोगण ।
द्रुतिवाराद्या ६३ अध्याय ॥

हस्तिक्षिप्र ।) पु० क्षिप्र ॥ द्रुति
हस्तिक्षिप्रक ।) पु० क्षिप्र ॥ द्रुति

राजनिघण्ट ॥

हस्तिवाह । पु० अक्षुप्रि ॥

हस्तिविषाणी । स्त्री० कदल्याम् ॥

हस्तिशाला । स्त्री० चतुरे । गजगृहे
पीलुस्थानि ॥

हस्त .

हस्तिशुण्डा ।) स्त्री० क्षुपत्रिशिषि । ह
हस्तिशुण्डो ।)

खिन्धाम् । भूसुण्डयाम् । हाती
शूडा० इ० गौ० भा० प्र० । अ
स्थिसंहारे ॥ यथा । इष्यवत्स्यऽस्थि
सहारीहस्तिशुण्डोवनाखिकीतिहा
रावली ॥

हस्तिश्यामाक । पुं० हातिवाशामो
द्रुतिगौडप्रसिद्धेशस्ये ॥

हस्ते । अ० पाचौ ॥

हस्तेकरणम । न० पाणियहथे । वि
वाहे ॥

हस्त्यध्वज । पु० गजाध्वजे ॥ तत्र
क्षय यथा । हस्तिविद्याविधानक्षी
वस्त्यजातिविशारद । क्लेशचमस्त
याराज्ञोहस्त्यध्वज । प्रथम्यते ॥ इ
तिमाख्ये १८६ अध्याय ॥

हस्त्यायुर्वेद । पु० हस्तिचिकित्सा
शास्त्रे । गजायुर्वेदे ॥

हस्त्यारोह । पु० हस्तिपक्षि । निषा
दिनि ॥ तत्रक्षयन्तु । एतैरेवगु
थैर्युक्त स्त्रासनचविशिषत । ह
स्त्यारोहानरेन्द्रस्यसर्वकर्मविषय
तेद्रुतिमाख्ये १८६ अध्याय । ए
तेहस्त्यध्वजगुथे ॥ हस्तिनमा
रोहति । कृते कर्मव्ययम् ॥

हस्त्य लुक्कम । न० कक्षुरालुक्के । दी
घंतायुक्ते० महाशरीरेकद्विशिषि ।
हस्त । वि० मूर्खे । हसति । हसि०

हातव्य

। स्नायितश्चीतिरक ॥
 हहलम । न० हाहाहले ॥ इ० श०
 च० का ।
 हह । पु० हाहानास्त्रिगन्धर्भे ॥
 हा । अ० विशादे ॥ शुचि । शोके ॥
 अर्त्तौ षोडाशाम् । दु खे ।
 कुम्भावाक् ॥ विस्त्रये ॥ आर्त्तौक्तौ
 ॥ अहाति । जोहाकाण्यागे । क्वि
 प ॥ यथा । पारव्यब्धिनिरुद्योगी
 गामशब्देप्रसुप्तक । विश्वस्तव्यो
 भक्षस्थानेहानर क्लानहन्यते ॥
 हाकाक्ष । स्त्री० माचावृत्तप्रभेदे ॥
 लक्षणम् । दिग्गणसगणभगणक
 लिताभक्षतिचतुर्दशकलकलित ।
 अन्तेगुरुमुपधाययदाहाकालरेषाभ
 वतितदा ॥ यथा । कौमुदकुमुदव
 न्मु वदनास्मितपीयूषजनितमदना
 । चपलबिलोचनजितहृरणीहरति
 नवाद्यमनसरुथौ ।
 हाहर । पु० अ० हाह्येयादसि ॥
 हाटक । पु० न० स्वर्णे । हेमनि ।
 कनके । हटति । हटदोषै ।
 गल ल् ॥ हाटयतिवा । कुन् ।
 धत्तूरे ॥ त्रि० स्वर्णनिमित्ते ॥
 हाटकीश । पु० पातालाधिपतीश्व
 रे ॥ हाटकाख्यधरसविशेषधरश ॥
 हाटकीश्वर । पु० गीदावरीतीरस्थे
 विवविशेषि ॥
 हातव्य : । पि० अक्तव्ये ॥ यथा ।

हापुत्री

बीभत्साविषयाचुर्गुप्तततम का
 योवयोगत्वरप्रायोवस्युभिरध्वनीव
 पयिकै र्द्योगिवियोगावह, हातव्या
 यमसारएवदिरस ससारद्वयादि
 कसर्वस्यैवहिवाचिचितसिपुन क
 स्यापिपुण्यात्मन ॥
 हावम् न० भृतौ । वितने ॥ प्रवय
 ने ॥ पु० राजसे ।
 हानम् । न० त्यागे । उत्सर्गे ॥
 आच्यन्तिकोपरमे ॥
 हानि । स्त्री० अल्पत्वे ॥ अपश्ये
 । क्षती ॥ आयुष क्षयरकीपि
 नलभ्य स्वर्णकोटिभि । सचेतु
 विफलीयातिकामीहानिस्ततोधि
 का । विनाशे ॥ हानम् । भीहा
 कत्यगे । म्लान्याहाभ्योनि ॥ य
 हा । हीयते । कोहाक् ॥ वहि
 शिशुयुद्ग्लहात्स्वरिभ्यानिदिति
 नि ॥
 हानु । पु० दन्ते ॥ इतिविकाण्ड
 शेष ॥
 हान्मम् । न० भृतौ । मरणे ॥ ह
 न्ति । हन० । असजिगमिनमिह
 मिवश्यथावृद्धिश्चेतिघ्नन् ।
 हापनीश । न० अक्तु योग्ये ।
 हापित । त्रि० क्त्वाजिते । हाजिङ्
 गमिते ॥
 हापुत्रिका । स्त्री० पक्षविशेषि ॥
 हापुत्री ।)

हारक

तत्पर्यायायथा । अथसर्पपी० ख
 ज्ञनिकातुलिका० स्फोटिकैतिचि
 कारण्डशेष ॥ गीभण्डीर वङ्ग
 कौरिः।हापुत्रौराजभट्टिकैतिहाराव
 लो ॥

हाफिका । स्त्री० जूम्भये । जूम्भाया
 म् । उपपुष्पिकायाम् । जम्भाई०
 ई० भा० ॥

हायन । पु० अर्षिषि । ज्वलि ।
 अग्ने शिखायाम् ॥ ब्रौह्मीप्रभे
 दे । नीवारादावितिमुक्कुट ।
 षष्टिकद्रुतस्वामी । शालिर्जातिवि
 शेषि० इतिभिषज ॥ पु० न०
 स वत्सरे । शरद् । वर्षे ॥ जहा
 तिल्यजत्युदकम् । ओहाक त्यागे ।
 भाधान् जिहीतेव्याप्रोतिवा । ओ
 हाङ् गती । हृषभौहृषाजधिरि
 त्युभयदण्ड ॥

हार । पु० मुक्ताबली । मुक्तादाम
 नि । युधि । सङ्घायामे । सयुगे ।
 गुरुवर्षे ०५० ॥ सुयोधवानरस्यङ्ग
 शुरे । न० हरिश्चरिते ॥ त्रि० मने
 हरे ॥ मनोऽङ्ग ०५०नेन । हज्ज० ।
 घञ् ॥ यद्वा । हारपतिमन
 स्वार्थय्यन्तद्च् ॥ हरणम् । भा
 शेषाघञ् ।

हारक । पु० किलवे । चौरि ॥ ग
 यमेदे ॥ विज्ञानविशेषि ॥ शोखोट
 हृत् ॥ भाजकाङ्गे ॥ चि० हरणक

हारित

हारि । हरति हज्ज० । खलु
 ॥ क्रियते । बाहुलकात्कर्मणि
 बाखलुत् ॥

हारहारा । स्त्री० कपिलद्राक्षाबाम ॥
 हारहूरम् । न० मद्ये ॥ इ० हिमच
 न्द्र ॥

हारहूरा । स्त्री० द्राक्षायाम् ॥
 हारहूरका । स्त्री० गोस्तन्याम् ॥
 हारावली । स्त्री० पुरुषाभमकृतकी
 षविशेषि ॥ हारपङ्क्तौ ॥

हारि । स्त्री० पथिकसन्तानि । पथि
 कपङ्क्तौ ॥ द्यूतादौपराजये ॥
 चि० मनेच्छे । रुधिरि ॥ शुभे ॥
 हरति । हज्ज० । बाहुलकादिज् ॥
 हारिकण्ठ । पु० कौकिलि ॥ त्रि०
 हाराऽन्वितगले ॥

हारिणिक । पु० मृगधी ॥ हरिणा
 नृहन्ति । मन्त्रिमत्यमृगानृहन्ती
 तिठक ॥

हारिणी । स्त्री० अख्यष्टकन्द १०
 प्रभेदे । तल्लघयन्तु । वेदत्वष्टैमं
 भनमयलागसेत्तदाहारिणी । य
 था । यस्यानित्यश्रुतिकुबलयेश्री
 शालिनोलीचनेराग स्त्रीथोऽधर
 क्लिसलयलाक्षारसारङ्गनम् । गौ
 रीकान्ति प्रकृतिरुधिरारम्याङ्गराग
 ष्टटासाकसारिरजनिकयराधाम
 नोहारिणी ॥ हारवत्याम् ॥

हारित । पु० पक्षिशेषि । हारी

हारीत .

ती ॥ हारमित ॥
 हारितकम् । न० शकी ॥
 हारिद्र । पु० कदम्बवृक्षे । नीपे ॥
 शिष्विशिषि ॥ यथा । हारिद्रातुल्य
 मूलीयाहारिद्र . समुदाहृत ॥
 हरिद्रावर्णे ॥ वि० हरिद्रारञ्जिते ॥
 हरिद्रयारक्तम् । हरिद्रामहारजना
 भ्यमञ्ज ॥
 हारिद्रव । पु० मैत्रायणीयानांशाखा
 प्रमेदे ॥
 हारिद्रुमत पु० गीतमगोत्रेमुनिवि
 शेषि ॥ हरिद्रुमतोऽप्यम् । अण् ॥
 हारो । वि० हारविशिष्टे ॥ हारीस्थ
 स्य । इनि । हर्तरि ॥ अवश्य ह
 रति । इञ् । विनि ।
 हारो । स्त्री० मौक्तिके । यथा । मुक्ता
 मुक्ताफलशक्तिबीज हारोचमौक्तिक
 मितिचन्द्रनाभौ ॥
 हारीतः । पु० धर्मशास्त्रप्रवर्तकैसु
 निविशिषि ॥ कैतवे । छान्नि ॥ पश्चि
 विशिषि । हरिजोहारीतलङ्कतिला
 कप्रसङ्गे ॥ अथर्मासगुणायथा ।
 हारीतीरुल्लवणा . स्याद्रक्तपित्तक
 कापह । खेदस्वरकर प्रीरुर्द्वेष
 हातकरश्चसः ॥ हारीतीरुपौत
 स्यादुधारितीऽपिसकथ्यते ॥ हारी
 मीत ॥ हारीस्थश्चिन वा । इ
 नि । हारिमनोहरमितगमनम
 स्य ॥ यथा । हारयति । क्षिप । ए

हाला

तिस्र । ईगतौ । गण्यर्थेतिक्त ।
 हारचासाधीतञ्च ॥
 हारीतक । पु० हारीतखगे ॥ स्वा
 र्थेक ॥
 हाहम् । न० प्रेमणि । स्त्रीहे ॥ अ
 भिप्राये ॥ हृदयस्यकर्म । युवादि
 त्वात् । हायनान्तयुवादिभ्योणित्य
 ष् । हृदयस्यहृत्ते खितिहृदादिषु
 ॥ इदमर्थेण्वा ।
 हाही । वि० ज्ञेहवति ॥
 हाय्य । पु० कलिद्रुमे । विभीतके
 हरणीयाङ्गे । भाष्ये ॥ अरण्ये ॥
 वि० हतव्ये ॥ हर्त्तुयोग्य । इ
 ञ् । कटहलीयत् ॥
 हाल । पु० बलदेवे ॥ शालिवाह
 नभूपतौ ॥ हली ॥ हलति । ह
 लबिलीखने । ज्वलतिक्वसन्तेभ्यो
 ष ॥
 हालकः । पु० पौतहरितवर्णाङ्गे ॥
 हालहलम् । न० पु० हालाहलेविषि
 ॥ हालिबहवति । जठरम् । हल
 । पचाद्यथ । हलमिबहलतिवा ।
 अच् । प्रज्ञाद्यण् ॥ मधुतिष्ठति
 वाचिवीधिताहृदयेहालहलमहृदि
 षम् । अतएवनिपौयतेऽधरोहृदय
 मुष्टिभिरेवताडते ॥
 हालहाल । पु० न० हालाहले ॥
 हाला । स्त्री० सुरायाम् । बलदेवप्रि
 यायाम् । बहृष्वात्मजायाम् ॥ इ

हालिका .

लखनम् । हल० । ज्वलतीतिष
हल्यतेऽनयाथा । हलस्येतिष
ज ॥ हालाहलहलित्थैकहालातु
साभपीरुषम् । तालमथे ॥

हालाहलानम । न० चिदम्बराभि
धेदेया स्थानि ॥

हालाहल । पु० न० विषप्रमेदे ॥
तत्स्वरूपम् । गीतनाभफलागुच्छ
स्तालपचच्छदस्तथा । तीजसायस्यद
द्यत्समीपस्थाद्रुमादथ क्विञ्चि
न्यायादिमालये । दक्षिणाञ्चितटे
देशीकाङ्कणेपिचजायते ॥ हालिब
भाहलति । हल० पञ्चाद्यच् ॥
हालाहलाने विष विषरमापर ल
नाव्यस्यमेवमन्वते । शीगेनजाग
त्तिनिपीयतधिष स्यश्रुमांसुद्य
तिनिद्रयाहरि ॥

हालाहल । पु० कौटविशेषि । अ
ञ्चनिकायाम् । कुटिलकौटके ॥

हालाहलधर । पु० सप्ये । हाला
हलधरोधारक ॥

हालाहला । स्त्री० अञ्चनिकायाम् ।
गिरिकायाम् । बालमूषिका
याम् ॥

हालाहली । स्त्री० मदिरायाम् ॥

हालिका । पु० कर्षकावृषे । सैरि
के । हलीनखमति । तिमदीव्यतिष
मतीतिदक ॥ हल बहति । हल
स्त्रायथा । हलसीरोडक ॥

हाव

हालिनी । स्त्री० स्थूलपलक्याम् ॥

हाली । स्त्री० कनिष्ठशालिकायाम् ।
यथा । कनिष्ठाश्यालिकाहालीयम्नि
काक्षिककुक्षिकितिहेमचन्द्र ॥ म
दिरायाम् ॥

हालु । पु० दन्ते ॥

हावः । पु० पाञ्चाने ॥ स्त्रीणां विला
सादी । नारीणां शृङ्गारभावमुक्ति
याम् ॥ यथा । स्त्रीणां विलासावि
ञ्चोक्षाविभमीकलित तथा । हला
लीलेत्यमोहावा क्रियाशृङ्गारभा
वजा ॥ शृङ्गारात्० रस्यादे०
भगवान्मनोविकाराश्चजाता । क्रि
याश्चेष्टाश्च शृङ्गाराख्या विलासादि
काहावशब्दवाच्या इत्यर्थं ॥ हवन
म् । हुदानादनयो । क्वचिदपवा
दविषयेषु त्सर्गोऽभिनिविशते० इत्य
वविषयेषु । इतिशब्द प्रकारे
। तिनान्येपिबोध लौलाविला
सोविच्छित्तविभम किलकिञ्चि
तम् । मोहायितकुट्टमितविञ्चोक्ती
ललिततथा । विद्वत्स्येतिमन्तव्या
दशस्त्रीयास्तभावजाइति ॥ ह्य-
न्ते रागिणीऽनेतिहाव । यद्वा ह्य
न्ते रागिण्यः कामाज्जावनेनेतिहा
व । अचिकरथेकरणेवावञ्च ॥
यथोक्तम् । युवानोऽनेन ह्यन्ते ना
रीभिर्मदमानसे । अतीनिरुच्यतेहा
वस्तेविलासादयोमताइति । हाक

होसम

ष्ट वायतिश्रीप्रयति वैश्रीषथे ।
ह ॥

हास । पु० हास्ये ॥ हसनम् । हसे
हसने । खनहसेर्वीतिपक्षे घञ् ॥
प्रकाशे ॥

हासिका । स्त्री० हासे । हांसी० इ०
भा० ॥ हसे० । धात्वर्थनिर्देशेणु,
ल् । प्रकाशे ॥

हास्तिकम् । न० गजरायाम् । करि
समूहे ॥ हस्तिनासमूह । अचित्त
हस्तिधेनेषक । हस्तिनीनासमूहो
वा ॥ भस्म ठङ्गतिपुबङ्गाव । ॥ चि०
हस्त्यारिहे ॥ हस्तिनाचरति० ग
च्छति । चरतीतिठक् ॥

हस्तिनम् । न० हस्तिनापुरे ॥ हस्ति
द्वय । गजपरिमाणे ॥ हस्तिप्रमाण
मस्य । पुरुषहस्तभ्यासण् चित्त्वण्
। कुनख्यनपण्युत्प्रकृतिभाव । ॥

हास्तिनपुरम् । न० हस्तिनापुरे ॥

हास्तिनायनम् । पु० हस्तिनीनाया
ऽपत्ये ॥ नडादित्वात्फक् । दा
शब्दनायनेतिठिलोपाभाव । ॥

हास्यम् । न० रसविशेषे । हसे हा
से । यथा । विकृताकारवाग्नेश्चि
ष्ट देवतुकाद्भवेत् । हास्याहास
स्थायिभाव प्रवेत्त प्रथमदेवत
॥ विकृताकारवाक् चिष्ट यदास्ति
क्यहसेज्जन । तद्व्राजस्वनप्राह
स्तच्च षोढीपनमतम् ॥ अनुभावे

हाहा

द्विसङ्केतवदनस्मरतादिक नि
द्रालस्यावहत्याद्याभयस्युर्व्यभवा
रिण ज्येष्ठानास्मितहसितैमध्याना
विहसितोक्तासमेष । नौचानाम
पहसित तथातिहसितश्चषडभेदा
॥ ईषद्विकासिनयन स्मित स्यात्
स्यन्दिताधरम् । किञ्चिन्नच्यद्वि
जतपहसित कथित बुधे । म
धुरस्वरविहसितसांशिर कन्यम
बहसितम् । अपहसितसास्त्राद्य
विद्विष्टाङ्ग चभवत्यतिहसितम् ।
हसे० । ऋहली, र्यत ॥ चि० प
रिहसनीये ॥

हाहलम् । न० हालाहलि ॥

हाहा । अ० विस्मये । श्लोके ।

हाहा । पु० गन्धर्वविशेषे । ह हा
ह्रह्रश्चैवमाद्यागन्धर्वास्त्रिद्वौकास
मिस्थमर० ॥ ह ह्रतिश्रीकाव्यषुक्
शब्दकहाति । अ हाकथागे । वि
च् । शसिहाह । अव्युत्पत्तिप
क्षे० शसि० ह हान् । आतीधाती
रिच्यस्याप्रहर्षे ॥

हाहाकार । पु० श्लोकध्वनी ॥ हाहा
शब्दे । हाहाकरणम् । भावेघञ् ॥

हाहालम् । न० हालाहलि ।

ह हा । पु० देवगन्धर्वे ॥ सान्तोय
म् । गन्धर्वीहाहसिप्रोक्तोगन्धर्वीगा
यनेपिचितिसाहसाङ्ग । गन्धर्वी
तिहाहसिरितिवाच्यति ॥

हि सा

हाहः ॥ पु० गधर्वे ।
 हि अ पादपूरणे ॥ इतो । विशिषे ।
 अवधारणे ॥ प्रश्ने । हेत्वपदेशे ।
 सन्धमे ॥ अतुयायाम् ॥ अप्यर्थे ॥
 विद्दनुभवप्रसिद्धौ । हिनीति । हि
 गती । विष् । स ज्ञापूषं क्त्वाद्
 याभाव । क्तिपतुगभावात् ।
 भावेवाप्रत्ययौ ॥

हि सक पु० व्याड । हि स्वपथी
 । अथर्ववेदज्ञो ब्राह्मणे ॥ शशौ ।
 नि० हि साकसंरि । नृशसे । घा
 तुकी ॥ हि नस्ततच्छील । हि सि
 हि सायाम् । निन्दहि सक्लिशीति
 बुञ्ज । शरणागतवाक्यो हि सक्ता
 न्स वसिन्नतु चोर्णव्रतानपिसदा
 कृतघ्नसहितानिमान् ॥

हि सा । स्त्री० शौर्यादिकर्मणि ॥
 आदिना व धनवासताडनादयोऽया
 ह्या । घाते । वधे । अनास्त्रोये
 प्राश्चिबधे ॥ साचकृतकारितानु
 मेदितभेदेनभिबिधा । कायवा
 ड मनीभि प्राणिनापीडने ॥ प्रा
 षष्ठतिष्ठदे । स्वाभिप्रायप्रकटने
 नपरवृत्तिच्छेदने ॥ कायकेश म
 नीदु खवध वाप्राणिनांपुन ।
 य प्रवर्तयतिहेषात्सा हि सिति
 समासत० इतिदेवक । ॥ हि सन
 म् । हि सि० । गुरेश्चो ह्य । ० टा
 प् ॥ अहिगुरावरय्ये वाग्निवसत्रा

हि सा

तमवान्द्विज । नाऽवेदविहिताहि
 सामापद्यपिसमाचरेत् ॥ कथ त
 र्हितुष्ये हि सात्त्वे वैदिकीदीक्षा
 दिग्गुहि सानाधर्मयिष्यतथाह ।
 यावेदविहिताहि सानियतास्मि अ
 राचरे । अहि सामेवताविद्याहेदा
 हर्षोर्हिनिर्वभौ । इतिमनु ।
 यः श्रुतविहिताकर्म विशेषदेशका
 लादिनियता । अस्मिन्जगतिस्था
 वरजङ्गमात्मनि० अहि सामेवतांका
 नीयात्० हिसाजन्याधर्मविरहात् ।
 देवपशुहननम्० अथमं० प्राणिह
 नमत्वात्० ब्रह्मणहननवदिष्यादा
 नुमानम० उपजोव्यशास्त्रबाधोदे
 वनप्रवर्तते । दृष्टान्तीकान्ब्रह्मण
 हननस्याप्यधर्मत्वे । शास्त्रमेवाप
 जोव्यम् । वेदाधर्मोर्हिनिर्वभौ ।
 यस्मादनन्यप्रमाणकीधर्मोविदादेव
 नि शेषेणप्रकाशत० उगतवृत्तिकु
 ल्लुकभट्ट ॥ यन्नार्थब्राह्मणेर्षं
 ध्या प्रशस्तान्मृगपक्षिषु । भुक्त्या
 नास्त्रैबह्वर्थमगस्थोद्याचरत्पुरा
 । बभूवुर्हिपुरीडाशाभक्ष्याणांमृग
 पक्षिषाम् । पुराणेष्वपि यज्ञेषु ब्रह्म
 चरसर्वेषु चैतन्नु ॥ पुरातनेष्वपि
 ष्टविष्वदं कथञ्चै सुभक्ष्याणांमृगप
 क्षिणांमासिनपुरीडायाचमवन् । त
 स्मात्० ब्रह्मार्थमश्रुनातनेरपिमृग
 पक्षिषोवध्यावृत्तिकुल्लुकभट्ट ॥

हि स्रपशु :

हिंसाकर्म । न० अयवर्षेदोक्तमन्त्रय
न्नादिनिष्पादितमारणीञ्चाटनादि
क्षियायाम् । अभिचारे ॥ हिंसा
फलकर्म । शाकपाथिंवादि ।

हिंसात्मक । वि० हिंसास्वभावे ॥

हिंसाह । पु० व्याघ्रे ॥

हिंसालुक । पु० खादुकीशुनि । क
टखना० खाणया० कृताइ० भा० ॥

हिंसितः । वि० प्राप्तहिंसे । हिंसां
प्राप्ते ॥ यथा । यस्तुकन्यापिताद
स्वानप्रयच्छतितार्पुन । अष्टौपि
ष्टगयास्तेनहिंसितानावसथय ।

॥ इ० वाराहपु० ॥

हिंसौर । पु० व्याघ्रे ॥ वि० खलि
। दुष्टे ॥ हिनस्ति हिंसि० । हिं
सौरश्रीरचौ । खरेभेद ॥

हिंस । पु० घोरैः ॥ भीमसिने ॥

हरे ॥ वि० हिंसाशौली । शरारौ

। धातुके ॥ हिंसायां हिंसनेदोषा

भाषायथा । कृपाकार्यासतामशब्द

हिंसेषुचजन्तुषु । हिंसायानहिं

दोषश्चिंसायाश्चरजेश्वर । इ०

प्र० वै० क० जन्मखण्डे ८५ ५

ध्यायः ॥ हिनस्ति । हिंसि० ।

नमिकम्पिसम्यजसकर्महिंसदीपि

र ॥

हिंसक । पु० हिंस्रपशौ । व्याडि

॥ स्वार्थेक ॥

हिंस्रपशु । पु० हिंसकजन्तौ । व्या

हिंकार ।

हे । हिंसके ॥

हिंसा । स्त्री० हींस० इ० भा० प्र०

वृद्धे । काकादन्त्याम् ॥ जटामांस्या

म् ॥ वसायाम् ॥ हिनस्ति । हिं

सि० । र । टाप् ॥ गवेडुकाया

म् ॥ नाड्याम् ॥

हिंसा । स्त्री० जर्द्धवातप्रवृत्तौशब्दवि

शेषि ॥ रोगोपसर्गविशेषि ॥ रोगवि

शेषि ॥ अस्यादिप्रकृष्टनिदानमाह ।

विदाहिगुरुविष्टम्भिरुद्याभिव्यन्दिभो

जने । शीतपानाशनस्थानरजो

धूरेस्थानिलौ । ॥ व्यायामकर्म

भाराध्ववेगाघातापतपंथे । हिं

काश्लासद्यकासद्यन्त्यासमुपजायते

॥ अपतपंथम् ॥ अनथनादि ॥

सम्प्राप्तिमाह । वायु कफिनामु

गतपञ्चहिंसाकरितिहिं । अन्नजां

यमलांशुद्वांग्मभीरांमहतीं तथा ॥

सामान्यजन्तुषु । सुहृमुहृवांयुक्त

देतिसखनोयकृत्प्रिधान्नापिसुखा

दिवक्षिपन । सदीपभानाशुहिंन

क्यसून्यतस्तस्तुहिंसेष्यभिधीय

तेषुधैरिति ॥ हिनस्तिइतिहिंसा

। पूषादरादिस्वद्रूपसिद्धिः । हिं

गितिवायति० शब्दंकरतीतिथा ।

हिंस्रनम् । हिंस्रपशुशब्दे । गु

रोश्लेस्य टाप् ॥ यथा । हिंस्रय

ते । हिंस्रहिंसाम् । पचाद्यच् ॥

हिंकार । पु० सामभक्त्यन्तरे । पाञ्च

हिङ्गुलः

भक्तिकस्यसाम्प्र प्रथमायामभक्तौ ॥
हिङ्गु । न० मूलविशेषज्ञानिर्यासेपधूप
नि ॥ अक्षयर्थायां गुणाश्चयथा । अ
हस्रवेधजतुक बाल्हीक हिङ्गु राम
ठम । हिङ्गुणा पाचनरुच्यतीच्छावा
तवलासहत् । रसेपाकेषकटुक स्त्रि
गधस्रवक्रिदौपनम् ॥ शुनगुल्मोद
रानाहकनिघ्नपित्तवद्धनमिति ॥
हिनेति । हिगतौष्ठद्वीष । हि
मगच्छतिवा । मृगय्यादि । ॥ वश
पत्याम् ।

हिङ्गुनाडिका । स्त्री० नाडौहिङ्गुनि
। रामव्याम ॥

हिङ्गुनिर्यास पु० निवहर्षे ॥ हिङ्गु
व्याकारो० हिङ्गुगन्धोवानिर्यासि
स्य ॥ हिङ्गुरसे ॥

हिङ्गुपत्र । पु० इङ्गुदीवर्षे । हिङ्गो
टाइ० भा० प्र० ॥ हिङ्गुन । पत्र
मिवपत्र यस्य ॥

हिङ्गुपत्री । स्त्री० कारव्याम् । पृथु
कायाम् । त्वक्पत्याम् ॥ अस्यागु
णायथा । हिङ्गुपत्रीभवेद्द्रुच्याती
च्छोष्णापाचनीकटु । इहस्तिरुग्
विवन्धार्शं । श्लेष्मगुल्मानिलापहा
॥ हिङ्गुपत्रमिवपत्रमस्या ॥ हि
ङ्गुन पत्रे ॥

हिङ्गुपर्णी । स्त्री । वशपत्याम् ॥

हिङ्गुल । पु० न० कुरुविन्दे । इ
सपादे ॥ अश्वनामानि० लक्षणा

हिङ्गुला

नि० गुणाश्चयथा । हिङ्गुलदरद
स्त्रेच्छ विदासवृणपारदम् ॥ दर
दक्षिबिध प्रोक्तश्चमार । शुक्लतु
गडक । हसपादसूतीय स्नाह
णवानुत्तरोत्तर ॥ चमार शुक्ल
वर्णं स्यात्प्रपीत । शुक्लतुगडक
। जपाकुसमसङ्काशिरहसपादीम
हीसम ॥ तिक्त कषाय कटु हिङ्गु
ल स्यान्नेत्रामयन्न कफपित्तहारि ।
इलासकुष्ठज्वरकामलाश्वत्रीहामबा
तौचगर निहन्ति ॥ ऊर्ध्वपातनयु
क्त्यातुडमरुयन्त्रपाचितम् । हिङ्गु
ल तस्यसूतन्तुशुद्धमेवनशोधयेत्
॥ शोधनविधिस्तु । मेघैश्वीरेणुद
रदमस्तर्गैश्चभाषितम् । सप्तशरा
नप्रयत्ननशुद्धिमायातिनिश्चितम्
शोधितस्यगुणास्तुक्तास्तिक्तकषाय
मिथ्यादिना ॥ हिङ्गुलाद्रसाकर्षण
विधिर्यथा । निम्बूरसैर्निम्बपत्र
रसैर्वीयाममात्रकम् । घृष्टादर
दमूर्ध्वन्तुपातयेत्सूतयुक्तवत् ॥
तत्राूर्ध्वपठरीलन गृहणीयाद्रस
मुत्तमम् । शुद्धमेवहितसूत स
र्वकर्मसुधीजयेत् ॥ इ० भा०
प्र० श । सिन्दूरे ॥

हिङ्गुला । स्त्री० देशविशेषि । यथा ।
ब्रह्मरन्ध्र हिङ्गुलायाभै रवीभौम
लोचन । कीटवीसामहामायात्रि
गुणायादिगम्बरी ॥ इतिमन्त्रचूडा

हिगूलम्

मथीपौठमाला ॥ वामनपुराण
मपियथा । कन्य।चात्खेदसञ्जा
तासाहृत्त्वलिहिरता । ततस्ता
माइशालाकंप्रभाभैरवमूर्तिमान
शङ्करोवरदेखीकश्चेयैर्थाय।च।म
इत त्वांपूजयिष्यन्तसुरासृष्टय
पितरस्तथा ॥ यच्चविद्याधराश्चैव
मानवांस्रगुभङ्गरि। त्वांसोष्यन्ति
दादेविबलिपुष्पोत्करे करे
च च्चैकेतिशुभनामयस्माद्गुधिरच
च्चिता । इत्येवमुक्तावरदेनचच्चिं
काभूतानुयाताहरिचमंवासिनो
महीसमन्तादिचचारसुन्दरीस्थल ग
त। हैङ्गुलमाद्यमुसममिति ।

हिगुलि । पु० हिगुलि ॥
हिगुलिका । स्त्री० कण्टकार्याम् ।
भगटक्याम् ।

हिगुली । स्त्री० वासाक्याम् । सि
द्याम् । भगटाक्याम् ॥ हिगुला
ति । ला० । चाते।नुपेतिक ।
गौरदिस्वान्डीष ॥ वृहत्याम् ।
कण्टकार्याम् ॥

हिगुलु पु० न० रङ्गद्रव्यविशेषि
॥ यथा । दारदन्तुहिगुलु स्यादि
ङ्गुल रत्नपारदमितिचिकाण्डश्र
ष ।

हिगुलिशटिका । स्त्री० वशव्याम् ॥
हिगूलम् । न० चालुविशेषि । मधुमू
ले । मीषालु० इ० गी० दे०

हिण्डो

भा० प्र० ॥

हिण्ड । पु० हिण्डति ॥
हिण्डल । पु० इण्डली । निचुली ।
जलवेतसविशेषि ॥ यथा । इण्डली
हिण्डलश्चापिनिचुलश्चास्युजस्तथा ।
जलवेतसवहेद्योहिण्डलीय विषाप
ह । इतिभावप्रकाश ॥ हिनी
ति । हिगतौवृद्धौच । क्तिप् ।
हित्जलमद्य ॥ स्थलवेतसइत्यन्ये
॥ समुद्रफलेतिख्यातइत्यपरे ॥
हिण्डोर । पु० इतिपादवन्धे । नि
गडे । अन्दुके ॥ इतिहैमचन्द्र ।

हिडम् । पु० असुरविशेषि ॥
हिडिम् । पु० असुरविशेषि ॥

हिडिम्बजित् । पु०
हिडिम्बनिसूदन । पु० भीमसेने ॥
हिडिम्बभित् । पु०

हिडिम्बा । स्त्री० हिडिम्बासुरभगि
न्याम् ॥

हिडिम्बापति । पु० इन्मति ।
हिडिम्बारमथ । पु० इन्मति ।

रामट्टी । अर्जुनध्वजे ॥

हिण्डनम् । न० भ्रमणे । रते ॥ या
ने ॥ क्राडायाम् ॥

हिण्डिगत्थनादरयो । क्युट् ॥

हिण्डक । पु० जम्नाचार्ये ॥

हिण्डर । पु० इण्डोरे ॥

हिण्डो । स्त्री० शिखरवासिन्याम् ।

दुर्गायाम् ॥ इ० वि० शेष ॥

हिन्ताल

हिण्डोप्रियतम । पु० शिवी ॥
 हिण्डोर । पु० समुद्रफेने । अक्षि
 कर्णे । फेने । हिण्डोतिशब्दमोर
 यति । ईरगतौकम्पनेच । प्रचाय
 च । अथ वा ॥ यद्वा । हिण्डति
 • इतस्ततीगच्छति । हिण्डि० ।
 बाहुलकादोरन् ॥ वात्तकी ॥ पु
 रुषि ॥ रुषके । अल्ड गकी ॥
 इतम् । न० आप्तवाक्ये । परिणामे
 सुखकरवाक्ये । त्रि० पथ्ये । उ
 त्तरकालीष्टफलवति । अनुकूले ॥
 गते ॥ धृते ॥ आम्ने । उपकर्त्त
 रि ॥ उधज्ज क्त । दधातेहिं
 ॥ अङ्गले ॥

हितक । पु० शिशौ ।
 हितकारो । त्रि० मङ्गलकारके ॥
 हितप्रयो । पु० चारे ॥ हिते ॥
 हितावली । स्त्री० औषधविशेषि । अ
 डगारकुष्ठके ।
 हितौषी । त्रि० हितार्थनि । हिते
 ष्टाकारिणि ॥ हितमिच्छतीकृत
 या ॥ विमलकलुषोभवच्चचेत् । क
 यथत्ये वहितै पिण रिपुञ्च ॥
 हितोक्ति । स्त्री० पथ्यवचने ॥
 हितोपदेश । पु० सत्परामर्शदाने
 ॥ विष्णुशर्मज्ञतेनोतिगन्यविशेषि
 हिन्ताल । पु० वृक्षविशेषि । अथ
 पर्यायागुणाश्चयथा । हिन्ताल स्यू
 लता(लस्यवन्धपत्नीवृहहन् । स्थि

हिन्दु

रपत्नीहिधालीस्य शिरापत्नीस्थिरा
 द्विक । गर्भस्त्रावोनोलतालोभी
 यथोवहुकण्टक । अम्नसारोवृह
 ताल स्याच्चतुर्हंशधाभिध ॥
 हिन्तालीमधुरास्त्रकफकृत्पित्तदा
 इनुत् । अमदृष्यापहरीचशिशि
 रोवातदोषकृत् । दृशराजविशेषि
 यम् । यथ इवशिशु । गुवाताल
 हिन्तालास्तथाताडोवकीतको । ख
 र्णरनारिकेलीवसमेतेदृशराजका
 इति । पूग्वोटस्तुहिन्ताल क्ली
 व किरिटितत्फलमितिचिकाण्डश्रि
 ष ॥ हीनोऽल्पसाक्ष । पृषाद
 रादि ॥

हिन्दु । पु० क्ली । साम्तरालानां
 चतुर्वर्णनासन्नोयम् ॥ यथोक्तमे
 इतन्वे २३ प्रकाशि । पश्चिमाज्जाय
 मन्नास्तुप्रोक्ताश्चारब्धभाषया । अ
 ष्टोत्तरशताधीतियेर्णांससाधनात्
 क्ली ॥ पञ्चखाना सप्तमीरानव
 साहामहावला । हिन्दुधर्मप्रली
 मारोजायन्तेचक्रवर्तिन । हीन
 स्रदूषण्येवहिन्दुरिष्यच्यतेप्रिये ।
 पूर्वाऽऽम्नायिनववर्तवड्हीति प्र
 कीर्तिता । किरणभाषयामन्नासो
 षाससाधनात्कली अधिपामन्दि
 रायाश्चसङ्घानैव्वपराजिता ।
 इडयेजानवषट्पञ्चलण्डकोद्यापि
 भाषिनइन् ॥

हिमज :

हिन्दोल । पु० आषाढशुक्लपक्षविहि
तभगवद्यावाविशेषि । दोलयाचे ति
प्रसिद्धे षड्भागान्तगतारागविशि
षि ॥ यथा । भैरव कौशिकस्य व
हिन्दोलीदोपकस्तथा । आरागीमे
घरागखण्डेतेपुरुषाह्वयाकृति ॥
हिन्दोलक । पु० यानविशेषि । दो
लायाम् । प्रेङ्खायाम् ॥
हिन्दोलनम् । न० दोलने ॥
हिन्दोला । स्त्री० दोलिकायाम् ॥
हिबुकम् । न० लम्बास्तुर्यभयने ॥
हिम । पु० चन्दनवर्ष ॥ कर्पूरे ॥
चन्द्रे । हिमन्तर्षी ॥ हिमालयप
र्वते ॥ न० खवाष्ये । रजनोजले ॥
तत्पर्यायायथा । षड्श्यायस्तुनीहा
रस्तुषारस्तुहिन हिमम् । प्राचीय न
हिकीति ॥ चन्दने ॥ नवनीते ॥
मौक्तिके ॥ पद्मकाष्ठे ॥ रङ्गे ॥ शो
ते ॥ चि० शीतले ॥ इति ।
हन० । इतो हिचेतिमक् ।
हिमक । पु० विककृतवर्षे ॥
हिमकर । पु० चन्द्रे । कर्पूरे
हिमकरष । पु० चन्द्रे । कर्पूरे
हिमा करा करिषायक्षस ॥
हिमकूट । पु० शिशिरर्षी ॥ हिम
कदम्बे ॥
हिमगिरि । पु० हिमालयपर्वते ॥
हिमज । पु० मैनाकाचले । मे
नकापुत्रे । हिमात्जात । ज

हिमावस्तुता

नी० । पञ्चम्यामितिड० ॥ च०
॥ हिमोज्ज्वे ॥
हिमजा । स्त्री० गौर्याम । पार्वत्या
म् ॥ हिमात्हिमालयात्जाता
। जनी० । ड० । टाप् ॥
शच्याम् । इन्द्राय्याम् । शी
रिष्याम् ॥
हिमभ्रष्ट । पु० भूमिकायाम् ।
कुहेलिकायाम् ॥
हिमतैलम् । न० कर्पूरतैले ॥
हिमदुग्धा । स्त्री० चौरिष्याम् ॥
हिमदुग्धिका । स्त्री० चौरिष्याम् ॥
हिमदुहिंनम् । न० पञ्चहिमे ।
हिमनिपातितेनदु खदायकदिने ॥
हिमद्युति । पु० इन्द्रो । चन्द्रे ॥
हिमद्युतिवर्षस ॥
हिमद्रुमः । पु० महाजिम्बे ॥
हिमनामा । पु० कर्पूरे ॥ हिम
स्यनामान्येवनामान्यस्य ॥
हिमप्रस्थ । पु० हिमगिरौ ॥
हिमवान् । पु० उमागुरौ । नगा
धिराजि । हिमालये । शतद्रु
चन्द्रभागाद्या । हिमवत्पादनिः
सृता । सतानिषिव्यो हिमवान्
भोगिर्नामलयाऽपक्ष ॥ हिमस
स्त्रिभ्रष्टि । मतुप् । वत्सम् ॥
हिमवस्तुत । पु० हिमरिष्यनामे ।
मैनाकाचले ॥
हिमवस्तुता । स्त्री० उमायाम् ।

हिमागम .

गौर्याम् हिमवत सुता ॥ ग
 ङायाम् ॥ इ० ध० य ॥
 हिमवत्सुतावुध ॥ पु० । भौमि
 तीर्थविशेषे ॥
 हिमबालुक ॥ पु० कपर्दे ॥ इ०
 राजनिघण्टे ॥
 हिमबालुका ॥ स्त्री० कपर्दे ॥ हि
 माचासीबलुकाच ॥
 हिमशर्करा ॥ स्त्री० यावनाख्याम् ॥
 हिमशैल ॥ पु० हिमवति । मे
 नाधवे ॥ हिमप्रधान शैल ॥
 हिमशैलजा ॥ स्त्री० पार्वत्याम् ॥
 हिमस हति ॥ स्त्री० महहिमे ।
 हिमान्याम् । हिमोर्नास हति ॥
 हिमह ॥ पु० आदित्ये ॥ वक्रौ ॥
 हिम जाडा इतीति हिमह . । उ
 हिमहासक ॥ पु० हिमाजह्वरे ॥
 हिमा ॥ स्त्री० नागरमुस्तके । सू
 क्ष्मैलायाम् ॥ रेणुकायाम् ॥ पृ
 ङ्गायाम् । भद्रमुखायाम् ॥ च
 यिकायां ॥
 हिमांशु ॥ पु० चन्द्रमसि । हि
 माच प्रवीयस्वस ॥ कपर्दे ॥
 हिमांशुभिव्यः । पु० कपर्दे ।
 न० रौष्ये ॥
 हिमाग . । पु० हिमालये ॥ हि
 मप्रधानाग . ॥
 हिमागम ॥ पु० हिमन्ते ॥ हि
 मस्यागमोयस्मिन् ।

हिमाजम

हिमाचल । पु० हिमालये ॥
 हिमाख्य ॥ पु० वसन्तर्तौ ॥ हि
 मख्यख्योयस्मिन् ॥
 हिमाद्रि ॥ पु० हिमशैले ॥
 हिमाद्रिजा । स्त्री० पार्वत्याम् ॥
 हिमाद्रेर्जाता । जनी० । उ ।
 टाप ॥ क्षौरिण्याम् ॥
 हिमाद्रितनया । स्त्री० पार्वत्याम् ॥
 हिमाद्रितनयापति । पु० शिवे ॥
 हिमानी । स्त्री० हिमस हतौ ॥ मह
 हिमस । हिमारण्ययोर्महत्त्ववृत्ति
 ङोषानुकी ॥ यथा । आगतावत
 चरेवहिमानीसेव्यताम सुरतरङ्गि
 षीसदा । कृष्णवर्त्मनिगुणान्कल
 यन्तीजोवनेषुलवधन्त्यनुरागम् ॥
 यावनालशर्करायाम् ॥
 हिमाराति । पु० वीतिहेत्रे । ध
 नक्षये ॥ किरणमालिनि । सूर्ये ॥
 हिमस्याराति ॥
 हिमाल ॥ पु० हिमशैले ॥ हिमेन
 अल्यते । अन्नभूषणादौ । घञ् ॥
 हिमालय ॥ पु० भारतवर्षास्य
 भावर्त्तते । उदगद्वी । नमपती ।
 मेनाधवे । उमागुरौ ॥ स्याधरोषां
 मध्ये भगवतोविभूतिरयम् ॥ हि
 मस्यपालय . ॥ शुक्लखदिरे ॥
 हिमालयसुता । स्त्री० पार्वत्याम् ॥
 हिमालया । स्त्री० भूम्यामलक्याम् ॥
 हिमाजम् । न० उत्पले ॥

हिरण्यमय

हिमावती स्त्री० स्वर्णचौर्याम ॥
हिममख्यस्या । मतुप् । शरा-
दौनश्चेतिदौष' ॥

हिमाश्रया । स्त्री० स्वर्णजीबन्त्याम ॥
हिमाह्वय । पु० कपूर्णे ॥

हिमिका । स्त्री० दृषोपरिपतितहि
मे ॥ कृतिकश्चित् ॥

हिमेलु । पि० हिमात्ते । हिमक्ते
श्रिते ॥ हिममसहते । हिमा
ञ्जेलु ॥

हिमेतर । पि० शीतर्षे ।

हिमोभरा । स्त्री० कपिलद्राक्षीयाम् ॥

हिमोत्पन्ना । स्त्री० वाचनाख्याम ॥

हिमोद्भवा । स्त्री० शब्द्याम ॥ श्रीरि
ष्याम् ॥

हिम्या' । पु० भूस्त्रि हिमधतिपर्व
ते ॥ प्रशस्त हिममस्यास्मिन्वा
स्ति । अन्ये श्योपिदृश्यतकृतियप् ॥

हिरण्यम् । न० रेतसि । स्वर्ण' । वरा
टे । हिरण्यमिषवराटे इ० हिम
चन्द्र ॥

हिरण्यमय' । पु० सुरज्येष्ठे । ब्रह्म
शि । विश्वसृष्टि' न० भारतवर्षी
दिनवर्षमर्षान्तमंतवर्ष'विशेषे । पि०
तेजोमये ॥ सुवर्ण'मये ॥ हिरण्यस्य
विकार । मयट् । दाखिडनायने
तिटिस्त्रिपिनिषाक्यते । हिरण्यार्थे०
कन्दसिमन्त्रिपिनिपाक्यते । हिरण्यये
नसवितैतिदृष'नात् ॥

हिरण्यगर्भ

हिरण्यम् । न० रेतसि । द्रव्ये ॥ श्री
तकुम्भे । स्वर्णे' । वराटे ॥ पञ्चये ॥

मानभेदे । अक्षुष्ये ॥ रूप्ये ॥ इवेत

पर्वतादुदीच्यादिशिवतमानेवर्ष'-
विशेषे ॥ इर्वति । इय'मतिकान्त

यो । इय'ते कन्यगृहिरञ्च ।

हिरण्यक । पु० देवदत्तादेहिरण्ये
च्छायाम् ॥ हिरण्येकाम । धन
हिरण्य'तकामकृतिकन् ॥

हिरण्यकशिपु । पु० कश्यपाहित्यांजा
तेदैत्यविशेषे ॥ हिरण्यकशिपुख्य ।

हिरण्यकशिपुहा । पु० निश्वी' ।

हिरण्यकामधेनु । स्त्री० षोडशमहा
दानान्तर्गतमहादानविशेषे ॥

हिरण्यकीष' । पु० घटिताघटितहिम
रूप्ययो' ॥ यथा । हिरण्यकीशा
कुप्यानिहेस्त्रिरूप्येकृताकृते' कृतहिम
चन्द्र' । अमरस्तु' स्यात्कीषश्चहिर
ण्यकृ'हिमरूप्येकृताकृतेताभ्याविना
यदन्यततत्कुप्यमित्याह ॥

हिरण्यगर्भ' । पु० ब्रह्मणि । लोकी
श्री । चतुरानने ॥ हिरण्यहिरण्यमय

मण्डम्' तस्यगर्भ' इवतदन्तर्गति'त्वा
त । यथाहमनु । तदण्डमभवत्

मसहस्रांशुसमप्रभम् । तस्मिन्वक्षे
स्वयंब्रह्मासर्वालोकपितामहकृति ॥

यथा हिरण्य'हिरण्यमयमण्डगर्भोऽस्य
॥ अथवा० हिरण्य' हिरण्यमय'सुवर्ण'

प्रचुरम्' तद्वतप्रकाशवदुष्'ब्रह्मा

हिरण्यगर्भ

गण्डगर्भे उदरे यस्य स हिरण्यगर्भः ।
 विराड्देहात्तर्गतवैराजपुरुषस्य तद-
 न्तर्गमिणश्चाभेदेनोपासनात् । हिरण्य-
 गर्भीपासकैः कर्तव्यं तिविषयय-
 निरुक्तिं सङ्गच्छते । द्युपतयए०
 तीनययुरक्तमनस्ततद्योत्वमपि० यद-
 न्तराण्डनिश्चयाननुसावर्णा । खड्ग-
 रजांसिवास्तिवयसासहयच्छ्रुतयस्त्व-
 यिविफलन्व्यतश्चिरसनेनभवद्विधना
 इतिवेदस्तुत्यन्तउक्तत्वात् ॥ यथा ।
 विराडपरमान्नो हि हिरण्यमयत्राण्ड-
 स्यगर्भीभूयाद्भवान्तर्बर्हिस्त्वाहैराजपु-
 रुषएवहिरण्यगर्भइत्युच्यतेइति ॥
 अथगहिरण्ययवेदलक्षणमद्यद्रव्यग-
 र्भे उदरे यस्य स । हिरण्यमद्यद्र-
 व्यं वराटे खण्डे तसो रिच्यभिधाना-
 दिति ॥ समष्टिलिङ्गशरीराभिमा-
 निनिश्चैतन्ये • ज्ञानशक्तिमदन्त-
 करणीपहितत्वात्ज्ञानशक्तिप्रधा-
 ने ॥ सूक्ष्मरूपे । प्राणे । सूत्रात्म-
 नि । ईशे । ईश्वरे ॥ हिरण्यगर्भी-
 नामसूक्ष्मप्रपञ्चाभिमानो • सूर्यम-
 गण्डलान्तर्गतसूक्ष्मसमष्टिदेहात्त-
 द्वात्माचक्षुर्गोलकानुगतैन्द्रियानु-
 याहकससारिणीऽर्थान्तरमिति
 व्याख्यातारः ॥ मायोपाधिकः प-
 रमात्मालिङ्गशरीरसमष्ट्यभिमाने-
 नहिरण्यगर्भइत्युच्यते ॥ अथसा-
 दिपुरुषथादिप्रीवईश्वरयोच्यते ।

हिरण्यग्रीव

यथा । सर्वेशरीरौ प्रथमसर्वैपुरु-
 षउच्यते । आदिकर्त्तृसभूतानाञ्च
 ह्याये समवर्त्ततइति स्मृते । वि-
 ष्णौ ॥ सालयामविशिषे ॥ महादा-
 नविशिषे ॥
 हिरण्यदृष्टः । पु० अमृतदृष्टे । अ-
 भग्नदृष्टे ॥
 हिरण्यदः । पु० समुद्रे । वि० स्व-
 र्णद्वारि ॥
 हिरण्यदाः । स्त्री० भूमौ ॥
 हिरण्यनाभः । पु० मैनाकाचक्षे ॥
 हिरण्यमिवनाभिरस्य । अथ प्रथ-
 न्ववेत्येवाजित्तियोगविभागादथ ॥
 हिरण्यबाहुः । पु० शीणनदे । हिर-
 ण्यवाहावस्य ॥
 हिरण्यरेताः । पु० हुतभुजि चण्डी
 ॥ हिरण्यरेताऽस्य ॥ सूर्ये ॥ विच-
 कटश्चे ॥ शिवे ॥
 हिरण्यवः । पु० ऐवधने । न० नि-
 धिविशिषे ॥ वि० सहिरण्ये ॥ हिर-
 ण्यमस्यस्य । अन्येभ्योपीतिवप्र-
 त्ययः ॥
 हिरण्यवर्णः । वि० शुद्धवर्णः ॥
 हिरण्यवर्णाः । स्त्री० नयाम । इ०
 ई० न्द्र
 हिरण्यबाहः । पु० शीणनदे । हिर-
 ण्यवहति । कर्मव्ययः ॥
 हिरण्यग्रीवः । पु० प्रवर्णोपस्थाद्विवि-
 शिषे ।

हिलोल

हिरण्यसूप । पु० ऋषिविशेषि । च
हिरस पुत्रे ॥

हिरण्याक्ष । पु० कश्यपादिर्त्यासमु
त्पन्ने । आद्यदैत्यविशेषि ।

हिरण्याश्व । पु० तुलापुरुषादिषोड
शमहादानान्तर्गतमहादानविशेषि ॥

हिरण्याश्वरथ । पु० षोडशमहादा
नान्तर्गतमहादानविशेषि ॥

हिरुक । अ० विनार्थे ॥ हिरुकक्का
र्माणिमेत्स ॥ मध्यार्थे ॥ हिमो
ति । हिगती । रुक्प्रत्यय ।
सामौय्ये ॥ अथमार्थे ॥

हिलमीचि । स्त्री० हिलमीचिकायाम् ॥

हिलमीचिका । स्त्री० ब्राह्म्याम् ।
आचार्याम् । चक्राङ्ग्याम् । १ हिल
सा० इ० गौ० भा० प्र० हिलसा
स्यशाक्ते । यथा । शीथ कुष्ठ वाक्
पित्त हरते हिलमीचिका । हिलर्त
। हिलभाष्यकरणे । इगुपधितिक
। मोचयति । सुचिखुत् । हिलाचा
मीमीचिका । उगोपारितिक्रस
॥ चुक्रो ॥

हिलमीची । स्त्री० हिलमीचिकाया ।

हिल । पु० शरारिपक्षिणि ॥

हिलोल । पु० तरङ्गे । नद्यादिबलस्य
वायुनातिर्यङ्गूर्ध्वगने । इतिबन्धवि
शेषि ॥ यथा । इदिक्रत्वास्त्रिय पा
दौकराभ्यां धरयेत् कुषी । यथेष्टता
उथेद्योनि बन्धो हिलोलस ज्ञक ॥

हीनाङ्ग .

हिल्वला । स्त्री० इल्वलायाम् ॥

हिवुकम । न० लग्नाच्चतुर्थभक्षणे ॥

हो । अ० दु खहेती ॥ विषादे ॥

विस्मये ॥ यथा । इतिविधिलुलि

तानाहीविचित्रीविपाक् ॥ हिने

ति । हि० विष । सज्ञापूर्यक

त्वान्नगुण । क्रिपितुगभाविना ।

भावेवाप्रत्ययी । पृषादरादिस्वा

दीर्घ ॥ इननम्बाहुलकाङ्गोर्षा ॥

शोके ॥

हीन । वि० गच्छे ॥ जने । प्रति

वादिविशेषि ॥ यथाहनारद । अ

न्यथादीक्रियाद्दीर्घीनापस्थायोभिरु

त्तर । आहूतप्रपलापीवहीन ।

पञ्चविध स्मृतदृति ॥ जहाति०

होयतेस्मवा॥ओहाक्छाने । आदि

कर्मणिक्त० कर्मणिक्ता । ओदि

तश्चेतिनस्वम् । घुमास्येतीत्वम् ।

हीनक्रिय । वि० जातकर्मदिक्क्रि

यावज्जिते ॥

हीनवर्ष । वि० नीचजाती । य

था । हीनवर्षीपभुक्तायाख्याप्या

वध्यापिवाभवेदिति ।

हीनवादी । वि० विरुद्धार्थवादिनि ॥

यथाहनारद । पूर्ववाटपरित्यज्य

थान्यमालम्बतेपुन । वाटसङ्

क्रमणाञ्च नोथोहीनवादीमवेनरद

ति ॥ वाक्यवज्जिते । अधरे ॥

हीनाङ्ग । वि० स्वभावतोन्यनाधि

हीरक

कांगि । विकलाङ्गे । अपोगरुडं ।
 तेनसहपरिहासनिषेधायथा । जा
 तिहोनवित्तहीन रूपहीनमद् वष
 म् । हीनाङ्गमतिरिक्ताङ्ग तेनदोषि
 त्थनाक्षिपे । इतिव्रज्यापुराग्राह
 वेदोपाथं विनिश्चयमिति फालिका
 पुराणे ४४५ध्याय ॥

हीनाङ्गी । स्त्री० चन्द्रपिपीलिका
 याम् ॥

हीर । पु० शङ्करे । शिवे । हरे ॥
 प्रलयैकतस्मै हरति । इज० । प
 चाद्यच्च । पृषादरादिस्वादीत्यम् ।
 वच्चे ॥ सपे ॥ श्रीहर्षकवे पि
 तरि ॥ हारे । तगणे० ५५।० ॥

हीरक । पु० रत्नमस्ये । सूक्ष्मी
 मस्ये । दधीच्यस्थि । हीरे । वच्चे
 हीरा० इ० भा० प्र० रत्ने ॥ अत्र
 यस्मै खितु योग्य तद्वच्चे लिखित म
 या । तत्रैवतस्माद्द्रष्टव्य गुणनामा
 दिवर्षणम् । भावावसान्तरे ॥ य
 था । षड्विंशत्यमन्तरगणमेवचरण
 शोभितम् । पञ्चसुदतिनागन्धपति
 रत्रपदतिनिहितम् । राजभजनका
 लपठनपरटनरञ्जनहीरकइतिना
 मभवतिकाममवतिसज्जनम् ॥ य
 थ । ध्यानमटतसप्तमपठतनामरट
 तकौ शवधर्ममयतशर्म भजतकर्म
 सज्जतशैशवम् । द्वावभवनद्वार
 रमणसारवयनवासनातावद्वयति

हुड

नाथतरति० कालन्धपति शासना
 स्वार्थक ॥

हीरा । स्त्री० लक्ष्म्याम् । श्रियि ॥ तै
 लपायिकायाम् ॥ पिपीलिकाया
 म् ॥ काश्मर्याम् ॥

हीराङ्ग । पु० ज्ञादिन्याम् । वच्चे
 कुलिशे ॥

हीलम् । न० रेतसि । इतिव
 क्षित ॥

हीलुकम् । न० मद्यविशेषि । गी
 ड्याम् ॥

हीहो । अ० विस्मये ॥ हाखे ।
 यथा । कस्त्व लोहितलोचनास्य
 चरणोहस कुतोमानसात्कित त
 चास्तिमुबर्धपङ्कजधन नीर सदानि
 मंलम् । रत्नानानिधय प्रवालल
 तिकावैदूर्यरेह क्वचिन्मण्डुका
 क्लिप्ततत्रसन्तिनवकौ राकष्यं हीही
 कृतम् ॥

हुडूतम् । न० हुड्डारे ॥ वन्यव
 राहशब्दे ॥

हुड्कति । स्त्री० रणेबीरध्वनी ॥

हुड । पु० । मेषे ॥ पाजिका
 काटा इ० गी० दे० भा० प्र० ।
 चीरादिनिवारणार्थं भूमिनिहितसौ
 हमयतोष्णशङ्खविशेषे ॥ लघुडे ॥
 इ० महाभारतम् । भाषयाबुरज
 इतिख्यातेयोधगणाश्रयस्थान ॥ वि
 यमूवीक्ष्यजंनृष्टि ॥

हुत्त्व

हुत्स्व । पु० हुत्स्व्ये ॥
हुत् । पु० मेपि
हुत्वा । पु० दास्युहे ॥
हुत्सु । पु० दास्युहेदेमदमत्त
॥ दास्युहप्रक्षिपि ॥ दशुकी ।
हुत्का इ गी० दे० भा० प्र०
लगुडक्षिपि ॥
हुत्सु । न० हुत्सुव्ये ॥
हुत्स्व । पु० रुट्पिपिटे । हुत्सु
म० इ० गी० दे० भा० प्र० ॥
हुत् । पु० व्यञ्ज गामशूकरे ॥
मूर्खे ॥ राक्षसे ॥
हुत् । पु० देवश्यास्येहोमे । त्रि०
वषट् कृते । मन्त्रे ॥ लौप्रचिमेष्ट
तादी । हवि प्रक्षये । ह्यते ।
हुत्नादनया । त्त ॥ न०
हवने । ह्ये । अम्नोहवि प्र
क्षेपक्रियायाम् । नपुसकीभाषि
त्त ॥
हुत्सुक्प्रिया । स्त्री० अग्निपत्न्या
म ॥ स्वाहायाम् ॥ हुत्सुक्
प्रिया ॥
हुत्सुक् । पु० वेज्ञानरे । वल्ली
॥ हुत्सुक् । सुक् । त्रिपु ।
विष्णी ॥ हुत्सु हेमभुनक्तिपाख
यतिविगुणमपिसगुण करी । तिस्रना
मेच्छायादिति हुत्सुक् ॥
हुत्सुह । पु० अग्नौ ॥ हुत्सु
वह ॥

हुत्

हुताश । पु० अग्नौ ॥ हुत् अ
श्रुति । अश० । कर्मग्यण् ॥
हुताशन । पु० अग्नौ ॥ हुत्
अशनस्य ॥ यथा । लक्ष्मि
तुर्वाङ्ग स्यात्कीटिहोमिहुताशन
। पूर्णाहुत्यासुडोनामशान्तिकेवर
द सदा ॥ शिवे ॥
हुताशनी । स्त्री० ह्यलिकायाम् ॥
हुत् । स्त्री० हवने हु० क्लिन् ॥
हुत् । अ० स्मृती ॥ अपाहृतौ ॥
अर्थप्रश्ने ॥ अभ्यनुज्ञायाम् ॥
विराके ॥ भगे । भस्मनि ।
कोपे । ह्यते । हु० । बाहुत
कान् ॥
हुत्सुली । स्त्री० सुखवष्टायाम् ।
स्त्रीशामङ्गलधनकसुखध्वनिविशेषि
। हुत्सुहलु इ० गी० दे० भा०
प्र० ॥
हुत्सु । पु० गम्भर्वविशेषि ॥ य
था । हुत्सुहुत्सुद्विधि । हुत्सुहुत्सु
कुचिदिति शब्दरत्नावली ॥
हुत्सु । अ० अज्ञाने । अवज्ञायाम् ।
अहकारे ॥ शिके ॥
हुत्सु । पु० हुत्सुतिभयजनकध्व
निकरणे ॥
हुत् । पु० मेपि ॥
हुत्सु । पु० । स्त्रीच्छजातिविशेषि
॥ यथा । श्वपाकसु । पुरुष्क

हृत्

कङ्कणीयवनद्वयपि । लोकावाहस्तु
 योऽन्विगवाश्याचारस्मित ॥
 कङ्क किरातशवरपुलिन्दाद्यास्तु
 तद्भित्तजटाधर ॥ देशविशेषि ॥
 यथा । कामगिरेर्दक्षभागेमरुदेशा
 तथोत्तरे । कङ्कदेश समाख्यात
 शूरास्तवरमन्त्रिण ॥

कङ्कतम् । न० । आङ्गाने । नाङ्गि । चि०
 आङ्कते ॥

कङ्कति । स्त्री० । आकारणायाम । आ
 ङ्गानि ॥ ज्ञानम् । कङ्कञ् कङ्कन् ।
 वचिस्त्रपीतिसमप्रसारणम् ॥

कङ्कम । अ० । प्रञ्जे ॥ वितर्के ॥ रुषी
 कौ ॥ अनुनयोऽस्मृती सन्भाव्ये ॥
 अभ्युपगमे । कुत्सने ॥ प्राक् श्ये ।
 कङ्कयते । इ० । बाहुलकात् ।
 पृषीदरादि ॥ यद्वा । इवनम् ।
 • इम प्रत्यय ॥

कङ्कव । पु० । शृगले ॥

कङ्कनम् । न० । कौटिल्ये ।

कङ्कह । पु० । गन्धर्वविशेषि ।

कङ्कङ्क । पु० । देवगन्धर्वे ॥ कङ्कतिक्क
 स्वाङ्कयति । कङ्कञ्स्पर्धायांशब्दे च
 । कङ्किप् । वचिस्त्रपीतिसमप्रसारणम्
 । इलङ्कतिदीर्घं । अजादी० । कङ्कह
 वी० । कङ्कहङ्कल्यादिरुपाचि । अव्यत्य
 लिपक्षेपण् । कङ्कङ्कौ० । कङ्कङ्कल्यादि ।

कङ्कय । पु० । मद्गने । मन्मथे । का
 मदेवे । इदिभस्त्वविवेकिनाचितसि

हृत्

शिते । शीङ्स्त्रप्ते । अधिकरणेशे
 तीरिष्यच् ॥

हृत्क्यालु । पु० । कामदेवे ।

हृत्कूलम् । न० । हृदयशूले ॥ यथा ।
 कफपित्तवक्रहस्तुमारुतीरसवर्द्ध
 त । इदिस्य कुरुतेशूलमुच्छ्रा
 सथावरीधकाम । सहकूलङ्कति
 ख्यातीरसमारुतकीपज ॥

हृत्पिया । स्त्री० । जुगुप्सने ।

हृत्पीया । स्त्री० । अतने । जुगुप्सने ॥

हृत्पीडकण्डुदि । यक् । अप्रत्य
 यात् ।

हृत् । चि० । सुषिते । आकृष्टे ॥ अ
 हारि । कङ्कञ् । क्त । उपात्ते ॥

हृत्ति । स्त्री० । हरणे । देशाद्देशान्त
 रभाषणाया

हृत्कम्प । पु० । हृदयकम्पने ।

हृत्पति । पु० । अन्तर्यामिणि ।

हृत्स्थ । चि० । बुद्धिस्थे ॥

हृत् । न० । बुद्धे । चित्ते । बुद्धौ । मा
 नसे । अन्त करणे । हृदयकाम
 ले ॥ नवमभवने । हृदयस्थ० । पहङ्क
 इतिहृदादेशे । अतिव्यङ्ग्यप्र
 कारार्थत्वात् क्वचित् स्वादावपि ।
 यद्वा । हरति० । चिद्यतेरा कङ्कञ् ।
 । कङ्कौ पुक् । दुक् । चित्ते । बाहुल
 कात् । क्वलादपिदुक् । यथा । अ
 चक्ष पृथुत्तुम्बन्तुपाणां हृदय स्मृत
 म् । विपरीतसिरालसुरीमश दु

हृदयञ्च

खभागिनामिति ॥

हृदयम् । न० उरसि । वक्षसि ॥ बु
कायाम् । हृदयान्तर्गतमासविशेषे
षे । अयमांसे । मानसि । स्वात्मो
त्कृतिप्रख्ययास्पदेज्ञाने ॥ हरति०
आहरतिविषयान्० क्रियतेविषये
र्वा । वृद्धौ युक्तदुक्कीचितिकथनं
दुगागमश्च ॥ परमात्मनि ॥ हृदिभ
यम् ॥ हृदयकमले ॥ यथा । पद्म
कोषप्रतीकाशं रुचिरं चाप्यधिसुख
म् । हृदयतद्विजानीयाद्विश्वस्या
यतनमहम् ॥ अपिच । हृदयं पु
ण्डरीकोक्तमसदृशं सादृशसुखम् ।
जायतस्तद्विकसति स्वपतस्तुनिमील
ति । आशयस्तत्तु जीवन्मचितनस्या
नमुत्तमम् । अतस्तस्मिन् क्षमेत्या
मे प्राचिन् स्वपयन्तिहि ॥

हृदययन्त्रि । पु० अहङ्कारे । चि
ज्जडयन्त्ररूपेऽहङ्कारेचिदहङ्कारता
दत्यरूपे ॥ चिज्जडात्मकत्वात्०
यन्त्रिरिवयन्त्रि ॥ हृदयमेवयन्त्रि
र्वा ॥ हृदये ॥

हृदयज्जमम् । चि० सुखजनकीर्तौ ।
युक्तियुक्तावाक्ये । सङ्गते ॥ हृदय
गच्छति । गमच्छेतिखच् ॥

हृदयज्ज । पुं० पुत्रे ॥ चि० हृदयउ
त्पन्ने ॥

हृदयज्ज । चि० हृदयप्रिये ॥ हृदया
भिन्ने ॥

हृदयेषा

हृदयदोषं ल्यम् । न० मनमोभ्रमणा
दिरूपेऽधैर्ये ॥ हृदयल्यदोषं ल्य
म् ।

हृदयवान् । चि० हृदयालौ । म
तुप् ।

हृदयशङ्कु । पु० । सन्देहे ॥

हृदयशुचि । स्त्री० अनवरीधे ॥ हृ
दयस्यशुचि ।

हृदयस्य । चि० सर्वान्तर्यामिणि ।
हृदयस्यानम् । न० भुजान्तरे । क्री
डे । उरसि ।

हृदयस्यक । चि० मनीषे । हृद
यस्यगति । स्पृष० । स्पृशेऽनु
दकीक्रिन् ॥

हृदयात्मक ।) पु० कङ्कखगे ॥
हृदयात्मा ।)

हृदयालु । पु० शक्तचितसि । सुहृदये ॥
प्रथस्त हृदयमस्मास्ति । हृदयाच्चा
लुरन्त्यतरस्यामिच्छालु ॥

हृदवावित् । चि० पिशुने ॥ हृदय
माविध्यति । क्तिप् ॥

हृदयिक । चि० शक्तचितसि । हृद
यिनि ॥ हृदयं प्रथस्तमस्यास्ति । ठन् ।

हृदयी । चि० प्रथस्तचितसि । हृद
यालौ ॥ हृदयप्रथस्तमस्य । क्तिप् ॥

हृदयेष । पु० धवे । भर्त्तरि ।
पथ्यौ ॥

हृदयेषा । स्त्री० प्रथस्याम् । भा
र्याशाम् । कान् वाम् ॥

हृदयगन्धा

हृदामयः । पु० हृद्रोगे ॥
हृदावत्तं । पु० अत्रहृदयावत्तं ।
श्रीवृक्षकी ॥ इ० वि० शीष ।
हृदिस्पृक । वि० मनीचो । हृद्यं ॥
हृदिस्पृशति । क्लिप् ॥
हृदीकृतः । वि० हृदपेप्रवेशिते ॥
हृद्गतः । वि० । वागवृत्त्यावर्धिरप्र
काशिते । अन्तर्गते ॥
हृद्गोलः । पु० पर्वतविशेषः ।
हृद्गोलौघः । पु० आयुधजीविशेषः
वि० हृद्गोलोऽभिलेखनास्य । आयु
धजीविभ्यश्च । पर्वते ॥
हृदयान्यः । पु० हृदयणे ॥
हृद्यः । पु० वयस्कृष्टमन्त्रे । हृ
दयस्यवन्धनः । बन्धनेवर्षाधितिय
त् ॥ न० धइलजोरके ॥ गुड
स्ववि ॥
हृद्यः । वि० हृज्जे । हृदिति । हृ
त्प्रिये ॥ हृदयङ्गमे । मनीचो ॥
मनीचरे ॥ दुर्गन्धाशुचिष्वादिदृ
ष्टादृष्टदोषशून्ये ॥ हृदयस्यप्रियम् ।
हृदयस्यप्रियमितियत् । हृदयस्य
ब्रह्मेतिहृदादेशः ।
हृद्यगन्धः । पु० विल्वे ॥ न० सौ
वर्षले ॥ स्वल्पजोरके । वी०
सुगन्धे । सुरभौ ॥ हृद्योमनीच
रोगन्धोऽस्य ॥ हृद्यसासौगन्धश्च ॥
हृदयगन्धा । स्त्री० मातृत्वम् । जा
स्थाम् ॥

हृत्सासः

हृद्यगन्धिः । न० अद्रजोरके । हृ
द्योगन्धाश्च ॥
हृद्याः । स्त्री० हृदिनामौषधीः ॥
हृद्रोगः । पु० व्याधिप्रभेदे । हृद
यपौडायाम् । हृदयरीगे । अथ
विप्रकृष्टनिदानन्तु । अथ षागुर्ध
न्वकषायतिक्रममाभिध ताध्ययनप्र
सक्तैः । स चिन्तनेर्बर्गविधारणे च
हृदामयः पञ्चविधः प्रदिष्टः ॥
सम्प्राप्तिपूर्वकं लक्षणन्तु । दूषयि
स्वारस दोषाविगुणाहृदयगताः ।
हृदिवाधाप्रकुर्वन्तिहृद्रोगं तत्रच
क्षते इति । शुण्ठोसौवर्षले वि
हृपौत हृदयरीगनुत् ॥ कामे ।
यथा ॥ हृद्रोगमाश्लेषहिनेत्यचि
रेणधीरद्विति ॥ हृदयस्यरीगः ।
वाशोकव्यञ्जरीगिष्वितिहृदादेशः ।
कुम्भाराशौ ॥
हृद्रोगवेरो ।) पु० अर्जुनवृक्षे ॥
हृद्रोगारिः ।)
हृदयटकः । पु० जठरे । इ० श०
च०का ॥
हृदयटुकः । पु० कोष्ठरीगे ॥
हृत्सासः । पु० । हृत्सायाम् ॥ हृत्सा
हृत्सावहृत्सासद्वितिहेमचन्द्रः । हि
त्साभिधरीगे ॥ हृदयात्कटुम्लनिर्ग
मे ॥ हृदयादौषद्व्यवासाहिताक्षयण
यानीधौर्गणहृत्सासद्वितितद्विद
॥ हृदयस्यहृत्सेखणदण्त्सासिष्विति ॥

हृषु

१२३

हृक्षेख । पु० तर्के । ज्ञाने । हृद्यलि
खत । लिख० । कर्मव्यय् । हृद
यस्य हृक्षेखेत्वादिनाहृदादेश ।

हृक्षेखा । स्त्री० मायावीजे ॥ शौत्सु
व्ये ॥ भुवनेश्वर्याम् । ज्ञानिनां
हृदयान्मोक्षहृक्षेखापरमेश्वरीतदे
वीगीता । हृदिस्त्रिंशत्प्रा
णशक्तिरियपरहृक्षेखाकथ्यतेतस्मा
दित्तिभुवनेश्वरीरहृक्षम् ॥

हृषित । त्रि० विस्मिते ॥ प्रीते ॥ प्रह
ते ॥ हृष्टलोमनि । प्रणते । व
र्मिते । हृषतिस्म । हृष्यतिस्म
वा ॥ हृषुअलीके । हृषतुष्टौवा
क्त । हृषेर्लोमस्त्रितिबिकल्पेनेट् ।

षी । पु० अर्ग्वेषामथे ।

हृषीकम । न० श्रोत्रादेन्द्रिये ॥ हृष्य
त्यनेन । हृषु० । अनिहृषिभ्योकि
ञ्चेतीकन् ॥

हृषीकेश । पु० विष्णौ ॥ सर्वेन्द्रि
यप्ररक्तत्वमसर्वात्म्यामिणि । स
र्वात्म्यकरणवृत्तिञ्चे । सर्वनिगू
टाभिप्रायञ्चे ॥ हृषीकाणाभिन्द्रि
याणामीशोऽधिष्ठाता ॥ हृषीका
णिनियन्त्याहयत प्रख्यत्तागत ।
। हृषीकेयद्दत्तस्थीतिनाम्नातत्रैव
संस्थत ।

हृषु । पु० हृषे । सूर्ये ॥ अमौ ।
अमौ । राहौ । हृष्यति । हृष

हृति

तुष्टौ । हृषतिवा हृषुअलीके ।
पृभिव्यधिगृधिध्रुषहृषिव्यञ्जे-
तिपठत्वा० एष्वर्थेषुक्त्प्रत्ययद्
तिकेचिदितिमनोरमा ॥

हृष्ट । त्रि० जातहृषे । अक्षयार्था
यायथा । हृष्टेमत्तस्तु प्रह
न्न प्रमुदित प्रीणइति ॥ रोमा
श्चिते । अप्रतिहृते । विस्मिते ॥
हृषतिस्म । हृष्यतिस्मवा । हृषु०
वा । क्त । हृषेर्लोमस्त्रितिबिक
ल्पेनेट् कत्वात् । यत्रविभाषित
नेट् ।

हृष्टमानस । त्रि० सहृषमानसे ।
हृषमाथे । विकृवाथे । प्रमन
सि ॥ हृष्टमानसयस्यस ॥

हृष्टरोमा । त्रि० रोमाश्चिते ॥ हृष्टा
निरोमादियस्यस ॥

हृष्ट । स्त्री० आनन्दे । माने ॥
हृष्यत् । त्रि० रोमाश्चिते ॥

हृष्ट । अ० सम्बोधने । आह्वाने अस्
यादौ ॥ हिनीति । हिगती । वि
च् ॥ पादपूरणे ॥

हृक्ता । स्त्री० हिक्तायाम् ॥ हृ० त्रि०
शेष ॥

हृठ । पु० वाधायाम् । विहृठे ॥

हृठवृक्ता । पु० अश्वविक्रयिणि ।

चे टक्विक्रयकारिणि ॥

हृति । स्त्री० रवेरचिंष ॥ शक्य

। वज्रज्वालायाम् ॥ हिनीति

हेतु

द्वतस्तौगच्छति हि० । जतियू
तिसूतिसातिहेतिकोत्तर्यश्चेति
क्लिन्नानिपातता । इति० इ
न्यतीऽनयावा । क्लिन् । जतियूती
तिसाधु । ॥

हेतु । पु० कारणे । बीजे । निमित्ते । नियतपूर्वभाविनि । येन
विनाय नभवतितस्मिन् ॥ हेनो
तिध्यापनोत्कार्यम् । हेतौ
कमिमानजनिगाभायाद्विभ्यश्चेति
तु ॥ फलसाधनयोग्येपदार्थे ॥
हेतुलक्षयतिगीतम उदाहरणसा
धर्म्यात्साध्यसाधनहेतुस्तथावैधर्म्यात् ॥ ३४ ॥ अत्रसाध्यसाधनहेतुरि
तिसामान्यलक्षणम् । साध्यसाध
नसाध्यसिद्धयनुकूलज्ञापकत्ववै
धकद्रव्यर्थं तथाचसाध्यतावच्छे
दकावच्छिन्नसाध्यान्वतज्ञापकत्ववै
धक साध्यान्वतस्वार्थवैधकीऽव
यवद्विफलितार्थं । तस्यद्वैविध्य
माह उदाहरणसाधर्म्यात् । तथा
वैधर्म्यादिति । साध्यमन्वय
वैधर्म्यव्यतिरेक । तादृशव्या
प्तिरितिफलितार्थं । उदाहरण
साध्यमन्वय । उदाहरणवैध्यान्वय
व्याप्तिस्ततेऽन्वयीहेतुज्ञातव्य उ
दाहरणतिष्ठत्यर्थम् । तथाच
ज्ञातन्वयव्याप्तिकहेतुवैधकीहेत्व
वयम् । अज्ञातव्यतिरेकव्याप्तिक

हेत्वाभास

हेतुवैधकीहेत्ववयम् इतिफल
ितार्थं । एवमप्रतीतान्वयव्याप्ति
कहेतुवैधकीहेत्ववयवैव्यतिरेकी
हेतु इत्यमेवप्रतीतान्वयव्यतिरेक
व्याप्तिकहेतुवैधकीहेत्ववयवोऽन्व
यव्यतिरेकीत्वपिसूचितमितवद
न्ति । साधने ॥

हेतुक । पु० कारणे । स्वार्थेक ।
वि० तत्सम्बन्धिनि ।

हेतुता । स्त्री० कारणतायाम् । हेतु
त्वे ॥ सङ्गतिविशेषि । प्रत्यक्षप्रमा
र्थहेतुतासङ्गात् । हेतौभावि ।
तस्यभावस्त्वतलाधिततत्त्वं ॥

हेतुमान् । वि० व्यक्ते । कारणवत्
युक्तियुक्ते । हेतुरन्वयस्मिन्नस्यनामतु
प फले ॥

हेतुशास्त्रम् । न० तर्कशान्ते ।

हेतौ । अ० निमित्तार्थे ॥

हेत्वभास । पु० हेतुदेवि ॥ सपञ्च
विध । सव्याभचारविरुद्धसत्प्रति
पक्षासिद्धत्ववाधितभेदात् । यथा
क्तभाषापरिच्छेदे । अनेकान्तोवि
रुद्धस्याप्यसिद्ध प्रतिपक्षित ।
कात्रात्ययोपदिष्टहेत्वाभासास्तुप
क्षधा । चाद्य साधारणस्तुष्ठात्
छादसाधारणोऽपर । तथैवानु
पसहारीविधानैकान्तिकीभवेत् ।
यः सपक्षेविपक्षे नभवेत्साधारणस्तु
स । यस्तु भवन्नाद्व्याहृतः सचा

हमकूट

साधारणमत । तथैशानुपसंहारो
 केवलान्वयिपक्षक । य साध्य
 तिनैवस्ति सविरुद्धउदाहृत ॥
 आश्रयासिद्धिराद्याः स्यात्स्वरूपा
 सिद्धिरप्यथ । व्याप्यत्वासिद्धिरप
 राशादसिद्धिरतस्त्रिधा । पक्षाऽ
 सिद्धिर्धर्मपक्षो भवेन्नास्ति मयोग
 र ऋदेद्रव्यधुमात्वादवासिद
 धिरथपरा ॥ व्याप्यत्वासिद्धिरप
 रानौलधुमादिके भवेत् । पिरुद्ध
 यो परामर्श इत्थे सत्पतिपक्ष
 ता । साध्यशून्यो धर्मपक्षस्त्वतीना
 धउदाहृत । उत्पत्तिकालीनघटेग
 न्वादिर्धर्मसाध्यते । इत्त । सव्यभि
 चारविरुद्धप्रकारसमसाध्यसमा
 तातकालाहत्वाभासवृत्तिचाचार्यसूच
 म ॥ हेतुलक्षणरहितैः हेतुवदाभास
 मानोहत्वाभास ।

हेम । पु० माषकपरिमाणे । इ
 वैशकपरिमाणे ।

मकन्दल । पु० प्रबाले ॥

हेमकान्ति । स्त्री० दारुहरिद्रायाम्
 । वि० सुवर्णद्युतिमति ॥

हेमकार । पु० स्वर्णकारे । हेमक
 संरि ॥

हेमकिञ्जल्क । पु० नागकीमरे ॥

हेमकूट । पु हिमालयादुत्तरे । इला
 वसस्यदक्षिणे द्विसहस्रयोजनविस्तो
 र्णे पूर्वतीर्ष्वे किम्पु रुमवर्षं समेयी

हेम

दागिरी ॥ हेम कूटेरायि ॥
 हेमकीतकी । स्त्री० सुवर्णकीतक्याम् ॥
 उष्णतितक्तरसास्त्रे याचक्षुष्या हेमकी
 तकी ॥

हेमकीलि । पु० वल्ली । इ० म०
 मास्त्रा ॥

हेमकीप । पु० शिवे ।

हेमकीरी । स्त्री० सुवर्णकीर्याम् ॥

महवर्षोरमखा । गौरादि ॥

हेमगन्धिनी । स्त्री० रेणुकाख्यग
 न्धद्रव्ये । इतिरत्नमाला ॥

हेमगौर । पु० । यशोवृक्षे ।

किङ्किरते । वि० स्वर्णवर्णोर
 वर्णयुक्ते ॥

हेमज्वाल । पु० वल्ली । यमले ।

हेमतारम् । न० यज्ञनविशेषे ।

नौलतुल्ये । मूषातुल्ये ।

हेमदुग्ध । पु० उदुम्बरवृक्षे ।

हेमदुग्धक । पु० उदुम्बरवृक्षे । य
 ज्ञाह्ने । हेमवर्षदुग्धमस्य । क ॥

हेमदुग्धा । स्त्री० स्वर्णकीर्याम् ।

हेमदुग्धी । पु० यज्ञाह्ने । उदुम्बरे ।

हेमदुग्धी । स्त्री० स्वर्णकीर्याम् ।

हेमा । पु० बुधपदे ॥

हेम । न० काष्ठे । स्वर्णे । यद्योत्प
 त्यादिक यथा । पुराणिजाश्रमस्या
 नामसर्षीर्षाजितात्मनाम् । पत्नी
 विंशोक्त्यावय्यलक्ष्मीसम्पन्नवीथ
 ना । कन्दपदं विध्वस्तचित्ती

हेमपुष्पिका

जातवेदस । पतित यद्वरापृष्ठेरे
 तस्तहेमतामनात् । कृषिमद्यापि
 भरतितद्रसेन्द्रस्यविधत् । स्वर्णसु
 वर्यं कानक्ष हरिय्य हेमहाटक ॥
 तत्रनौयकलधीतमाङ्गेवगर्भकाश्च
 नम् । चामीकर शातकुम्भ तथाका
 चंखरस्रतत् ॥ जाम्बूनद जातरु
 पमहारजतामव्यपि । दाहेरक्तसित
 छेदेनिकविक्कुडुमप्रभम ॥ तारशुक्लो
 जिम्भतस्त्रिगधकीमलगुरुहेमसत् । त
 ष्णेतकठिनरुक्षविषर्षसमलक्षम्
 ॥ दाहेछेदेऽसितप्रलेतकविष्याव्यल
 घुस्फुटम् । दल . दीपतद्धतिलेकि
 । स्फुटयद्घनाहत ॥ स्फुटतिहि
 नातिहोयतेवा । हिगतीष्ठबीच ।
 मनिन् ॥ धत्तरे ॥ नागकीसरे ॥
 मन्त । पु . षट्पुत्रिशिषि । सहस
 हस्रथी । आयहायणपौषथी ।
 हन्तिलीकान्थीञ्जेन । हन्तुर्मुटवे
 तिभक्षप्रत्यय । हन्तुर्हिचिंतिहि
 रादिशिसुडागमेगुणश्च ॥
 हेमन्तनाथ । पु . कपित्थे ॥
 हेमपर्वत पु . सुमेरुगिरौ ॥
 हेमपुष्पम् । न . यशोकी । जरापुष्पे
 ॥ पु . चम्यकहृत् ॥ हेमवर्णपुष्प
 यक्ष ॥ राजहृत् ॥
 हेमपुष्पक । पु . चम्यकहृत् ॥ हेम
 वर्णपुष्पमस्य ॥ शीघ्रि ॥ यशोकी ॥
 हेमपुष्पिका । स्त्री . स्वर्णयुष्पिकाया

हेमशङ्ख .

म् । पीतपुष्पिकायाम् , गन्धिको
 युष्पिकास्वष्टासापीताहेमपुष्पिका ॥
 हेमवर्णपुष्पमस्या । पाककर्षेति
 ङीष् । स्वार्थेऽञ्जन । इत्य ॥
 हेमपुष्पो । स्त्री . स्वर्णयुष्प्याम् । सु
 शल्याम् ॥ स्वर्णुल्याम् ॥ कण्ट
 कार्याम् ॥ इन्द्रवारुण्याम् ॥ स्व
 र्णजीवत्याम् ॥ मञ्जुष्ठायाम् ॥ ह
 मवर्णपुष्पमस्या । पाककर्षेतिङीष् ॥
 हेमफला । स्त्री . स्वर्णकदल्याम् ॥
 हेममाला । स्त्री . यमपत्र्याम् ॥ स्वर्ण
 स्रज ॥
 हेममाली । पु . सूर्ये ॥ काशवीर्ये ॥
 चि . हेममालायुक्ते ॥
 हेमयुष्पिका) स्त्री . स्वर्णयुष्पिकायाम् ॥
 हेमयुष्पो) ॥
 हेमरागिणी । स्त्री . घर्षण्याम् । ह
 रिद्रायाम् ॥
 हेमल । पु . कलादे । स्वर्णकारे ॥
 ककलासे । सरटे ॥ शिलाम्बरे ।
 कषपाषाणे । कसौटी . इ . भा .
 प्र . ॥
 हेमलता । स्त्री . स्वर्णजीवन्त्याम् ॥
 हेमलम्ब । पु . वत्सरविशेषि ॥ त
 त्फल यथा ; पौडान्तो सर्वशस्यानि
 देशदेशिशुचिस्मते । हेमलम्बे प्रजा
 सर्वा द्यौयनीनाचसशय ॥ ३१ ॥
 हेमवज्रम् । न . मीत्तिके ॥
 हेमवृक्षः । पु . विष्णौ ॥

हेय

हेमशिखा । स्त्री० स्वर्णंक्षीर्याम् ॥
 हेमसारम । न० तुल्ये । इ० रसच
 न्द्रिका ॥
 हेमसूचकम् । न० हारविशेषि ।
 हेमहस्तिरथ । पु० महादानविशेषि ॥
 हेमा । स्त्री० अपसरसामेदे । सुन्दर्या
 नार्याम् ॥
 हेमाङ्ग । पु० गरुडे ॥ परमेष्ठिनि ॥
 सुमेरौ ॥ सिधे ॥ चम्पके विष्णौ
 ॥ न० हेमवर्णशरीरे ॥ वि० तद्व
 त्ति । हेमवाङ्गवपुर्यंशस ॥
 हेमाद्रि । पु० सुरपर्वते । मेरौ ॥
 हेमोऽद्रि । चिन्तामणिकामधेनु
 कल्पद्रुमनामकस्मृतिसङ्ग्रहकारकेच
 चियेराजविशेषि ॥
 हेमाद्रिजरण । पु० स्वर्णंक्षीर्याम् ॥
 हेमाङ्ग । पु० वनचम्पके ॥ चम्प
 के ॥ धत्तरे ॥
 हेमाङ्गया । स्त्री० स्वर्णंक्षीर्याम् ॥
 हेमवाङ्गवपुर्यंशस ॥
 हेमाङ्गा । स्त्री० हेमक्षीर्याम् । चोके
 ॥ गुणायथा । हेमाङ्ग रोचनोत्तमा
 मादिन्युत्कृष्टकारिणी । कृमिक
 ण्डू विषानाहकप्रपिप्तास्रकुष्ठनुदि
 ति ॥ स्वर्णंक्षीर्याम् ॥
 हेय । वि० त्वाक्ये । हातव्ये । पुरु
 षभोहेयसिद्धयेषदुपयुक्तमभिरा
 धितदुपादेश विपरीतन्तुहेयम् हा

हेला

तु योग्य । ओहाक्० । अथोयत्
 ईदति । गुण ॥
 हेर । वि० मुकुटप्रभेदे । हरिद्राया
 म् ॥ आसुर्यामायायाम् ॥ इ० क
 सित् ।
 हेरम्ब । पु० विनायके एकदन्ते ।
 लम्बोदरे । विघ्नराजि । गणेशे ॥ हे
 मङ्करे । रथे वाशिवसमीपेवारस्वते
 । रविशब्दे । ओष्ठोपध । पचा
 यच्च । तत्पुरुषिकृतीत्यलुक् । हेउ
 षसिरस्वते । इतिस्वामी ॥ महिषे
 ॥ शौर्यंगर्विते । बुद्धविशेषि । हेरुके
 । वज्रटोके ।
 हेरम्बजगनी । स्त्री० दुर्गायाम् ।
 हेरम्बहृद । पु० देशविशेषि ॥
 हेरिक्क । पु० चरे ॥
 हेरुक्क । पु० कामाख्यायांप्रसिद्धेशि
 बलिङ्गविशेषि । महाकालगणे ॥ बु
 द्धभेदे । वज्रटोके ।
 हेलक्षी । स्त्री० जिलमोषिकायाम् ॥
 हेलनम । न० अश्यायाम् । अथहेलने
 ॥ हेडठभनादरे । ल्युट् । लङ्गया
 रैक्यम् ॥
 हेला । स्त्री० अथज्ञायाम् ॥ अथैषि
 तांभिलासि । स्त्रीणांशृङ्गारभाक्षीक्रि
 याविशेषि ॥ स्त्राङ्गावसूचकोहावीहेला
 ऽस्त्रीवानुभावनम् । अपिच । हाव
 एवभवेद्धेलाव्यक्त । शृङ्गारसूचका
 इति ॥ सुरसेप्रीटिकायाम् ॥ यदा

हेतुश्च

ह । प्रौढेष्वायातिरूढानानारीणा
सुरतीत्मवे । मृहारशास्त्रतत्त्वज्ञैर्हे
लासापरिक्रौत्तितेति । हिलभाव
कारणे । हेडूअनादरेषा । डलमी
रमेद । भावेशञ्ज ।

हेलाबुक । प० अश्वविज्ञाधिणि ॥

इ० हारावली ।

हेलि । पु० २१० । मूर्ध्ने ॥ हिलति
। हिल० इन् ॥

हेलि । स्त्री० हिलायाम् ॥

हेषा । स्त्री० हेषशब्दे । हेषायाम् ॥

हेषणम् । हेषशब्दे । गुरोश्चैत्य

हेषी । पु० अश्व ॥ हेषा० अस्त्यस्य
। ब्र ह्यादिस्त्वादिनि ॥

हेहै । अ० सम्बोधने । हतौ । दूरात्
सम्बोधने । हेवहेव ।

हे । अ० सम्बोधने । आह्वाने ॥ हेमा
ति । हेगती ङेप्रत्यय ॥

हेतुक । वि० सद्युक्तिव्यवहारिणि
॥ यथाहमनु । अविद्योहेतुकस्त

कींनिरुक्तोधर्मप्राठक । अयथाश
मिण पूर्वेपरिषत्स्याहयाभरेति ।

हेतुहारासत्कर्मसुमन्देहकर्त्तरि ।
शुष्कताकिके । यथा । पाषण्ड

निर्विकर्मस्यान्वैडालत्रतकान्शठा
न् । हेतुकान्बकवृत्तीश्वाङ्मात्रे

यापिनाचवेदितिविष्णुपुराणे ३ अ
श्री १८ अध्याय । पाषण्डादीनांल

चणन्तु । अष्ट । स्वधर्मात्पाषण्डा०

हैमन

विकर्मस्थीनादिदुष्कृत् । यश्चधर्मं
ध्वजीनित्यसुरध्वजद्वेषाच्छ्रुत ॥

प्रच्छन्नानिषपायानिवैडालनामत
व्रतम् । वैडालव्रतभक्षास्त्रिवैडालव्र

तकस्तुत । प्रियवक्तिप्ररोऽन्यत्र
विप्रियकुरुतेभृशम् व्यक्तपराधचेष्ट

अथठायकायतीबुधै । सन्देहकृद्घे
तुभिर्यं सत्कर्मसुसहेतुक । अर्थाग्

दष्टनेकृत्तिका स्वार्थसाधनतत्पर
। शठोमिथ्याविनीतस्यकृत्तितरु

दाहृतइतितष्टोष्काकृत् हेतुनाचर
ति । ठक । फलाभिसन्धियुक्ते ॥

स्त्री० हेतुकी ॥

हैम । पु० भूमिस्त्वे ॥ न० प्रातर्हि
मेऽज्ञवजले ॥ दिव्यपानीयप्रमेदे ॥

यथा । हिमवच्छिखरादिभ्योद्रशीभू
याभिर्लपति । अतदेवहिमहैमजल

माहुर्मनीषिण । हिमास्वपीतपित्त
प्लगुरुगतविशर्द्धनामतिभावप्रकाश

॥ अन्येतु । औंनिकधूमैरितमम्बु
समुद्रस्यदधनीभूतम् । परानानी

तमुदीच्यातदधिममितिकथ्यतेमुनि
भि ॥ हिमन्तुशीतलकृत्तदाकणसू

क्षमिन्त्यपि । नतुद्रूपयतीवातनव
पित्तनवाकफमित्याहु ॥ वि० हि

मभवे ॥ हैमजाते । हैमोविकारे ॥
हैमन । पु० न० हैमकर्त्तौ ॥ पु०

सामंशीर्षे ॥ हिमकासीहवषष्टक
धान्ये । यथा । हैमनास्तुहिमाठ

हैमवती

स्य मधुरावद्धवर्षसङ्घति ॥ वि०
हैमन्तसम्बन्धिनि । हैमन्ते त्ये ।
हैमन्तो जात • भव • साधुर्वा
। सर्वत्राप्यचतस्रोपश्लेख्य ॥

हैमन्तम् । न० । पु० । हैमन्तर्त्तौ ॥ वि०
हैमन्तसम्बन्धिनि ॥ हैमन्तभवे ॥ स
न्धिवेक्षिते • ऋत्स्वण ॥

हैमन्तिकम् । न० । शालिधान्ये । आ
मनधान • इ० । गौ० । भा० । प्र० ।

हैमवत । पु० । विषप्रभेदे ॥ न० । भा
रतवर्षे । यथा । नाम्न दभारतव
र्षे । हैमाद्रे स्तद्वदक्षिणे । तिनहैमव
तनामपरिष्वप्ये वमुद्रयेत् ॥ इलाह
त्तसौमेरवसुमेरे । परितीहितदि
ति ॥ वि० । हैमवतिजाति ॥

हैमवतवर्षम् । न० । हैमवते । भारत
वर्षे । यथा । एतद्धैमवतवर्षे भा
रतौ यत्र सञ्जातिः । हैमकूटपरयत्र
नाम्ना किम्पु रुषामतङ्घति ॥

हैमवती । स्त्री० । उमायाम् । काल्याम्
। पार्वत्याम् । हैमवतीपत्न्य स्त्री ।
हैमवतीभवावा । अण् । डौप् ॥
गङ्गायाम् ॥ हैमवत प्रभवतिप्र
काशते । तत्रप्रथम दृश्यतङ्घतिथाव
त् । प्रभवतीत्स्वण् । स्वर्णचौर्याम्
। पटुपथ्याम् । हैमावस्थाम् ॥ इय
पीतकीरानागजिह्वकाकाराभवति
। यथा । हैमवर्षे पयस्तस्या हैमवङ्गु मि
सम्भवा । सानागजिह्वकाकारात्

हैहय .

मूलबाणिजौषधमिति । हरीतक्या
म् । प्रवेतवचायाम् । हैमवतिजाता •
भवावा । तत्रजातङ्घति • तत्रभवङ्घति
वाचय । श्रीरिष्याम् । रीणुकायाम्
॥ अतस्याम् ॥ कपिलद्राद्यायाम् ॥

हैमा । स्त्री० । पीतयूथिकायाम् ॥

हैमी । स्त्री० । पीतयूथिकायाम् । हैमम
य्याम् ॥ स्वर्णकेतक्याम् । श्रीरिष्याम्
। काश्चनचौर्याम् । हैमाद्रिजायाम् ॥
हैयङ्गवीनम् । न० । एकरान्निपर्युषिताह
म्रत्पद्मे • श्रीगोदीहोहवैष्टते । त
त्तु हैयङ्गवीनयत् • श्रीगोदीहोहव
ष्टतमित्यमर । यथा । इतिहस्तनदु
ग्धोत्थ तत्स्याद्घैवङ्गवीनकम् । है
यङ्गवीनवक्षुष्यदौपनरुचिकृतपरम्
। बलकृद्दृष्टवृष्ट्य विशिषात्कफना
शनम् ॥ श्रीगोदीहोहविकार । है
यङ्गवीनसन्नायामिति श्रीगोदीहोह
द्विष्टुरादेशे । विकारार्थे स्वस्वनिपात्य
ते । नवनोते ।

हैरय्यगर्भं । पु० । स्नायमभुवमनौ ।
हैरय्यगर्भस्यापत्न्यम् । अण् । हैरय्य
गर्भोपासके ॥

हैरिक् । पु० । चौरि ॥

हैहय । पु० । कात्तबीर्षे । एकवीरन्
पे । इय्याचपत्न्यम् । स्त्रीभ्योऽठक् ।
पृषादरादि । यथा । हैहय्देनहेषा
• नामैकदेशिननामयहयात् । हैषा
शब्दकुर्वन्हयतिगच्छतीति हैहयोऽ

होषा

होषीय .

श्वस्तस्यार्थहेहय । यद्वा । हेभक्त .
हेभक्तद्रुतिवदनहयतिगच्छतीतिहेह
यीविष्णुस्तस्यार्थम्हेहय । देशविश्रे
ष ॥ यथा । पश्चिमेहेहयास्ताद्रिम्बे
च्छवासशकादयद्रुतिकूर्मचक्रम् ॥
हेहय । पु० कात्तर्षीर्ये । इ० श०
र० ली ॥

हा ष० विस्मये । सम्बोधने । आ
ह्वाने । हानम् । आहाङ्गती ॥ डो
प्रत्यय ॥

हाड । पु० तराश्वीवहने । भङ्ग० हु
डी० इ० गी० दे० भा० प्र० नौका
विशेषि ॥ न० लोपत्रे । चौरधने ।

हाडा । स्त्री० बालिकायाम् । वयसि
प्रथमद्रुतिडपिबाधित्वाअजादिस्त्वा
ट्टाप ।

हाडा । पु० चौरि । षकारान्त ॥ द्रुति
कश्चित् ॥

हे ठम् । न० चौरकर्तृकहृतधने ।

हाता । पु० । षट्त्वेद्विदि । देवाना
। महाहनकर्त्तरि० षट्त्वेद्विर्त्विजि
॥ अग्निर्देवानांहाति० तिशुशिरग्नौ ।
होमकर्त्तरि । जुहाति । हुदानाद
नयो । नमृगैष्टृत्वष्टृत्वविहीटपो
विष्वादिनासाध ॥ तन्विधाष्ट
त्विज्चुचानुपसर्गस्यित्त्वन्वा ॥

हाचम् । न० इविषि । ह्यते । इ०
। हयामाशुभसिभ्यस्त्रन् ॥

हाचा । स्त्री० षट्त्विति ॥ टाप ॥

स्तुती ॥
होषी । स्त्री० यजमानहोषायांशिशमू
र्ती ।

होषीयम् । न० होमाज्ये । षि० हो
असम्बन्धिनि ।

होम । पु० । पञ्चमहायज्ञेषुदैवयज्ञ ॥
सामम्रातर्हीनयो ॥ सावित्रचक्रही
मादौ । इवने । देवतीहेश्रीनाम्नी
इवि प्रश्नये ॥ यागएवत्यज्य
मानद्रव्यस्थान्नीप्रश्नेपाद्धीमङ्ग्यु
च्यते ॥ अत्रानुकल्पधीक्तम् । ऋ
त्विक्पुत्रोऽगुरुर्भाताभागिनेयीऽथवि
ट्पति । एतैरेवहुत यत्तुतद्धु
त स्वयमेवहीति । इवनम् इ० ।
अतिस्तुसुहृत्सितिमन् ॥

होमक । पु० होतरि ।

होमकुण्डम् । न० इवव्याम् ।

होमधान्यम् । न० तिलि ।

होमधूम । पु० निगणे । द्रुतिहेमच
न्द्र ॥

होमभस्म । न० वैष्टुते ॥

होमाग्नि । पु० यज्ञाग्नी । महा
ज्वालि । महावीरे ॥

होमि । पु० पावके । अग्नी ॥ घृ
ते ॥

होमो । पु० होमकर्त्तरि । जुहाति ।
इ० । उल्मुकद्विहोमिनद्रुतिज्
होतिर्मिनि ॥

होमीय । त्रि० होतव्यद्रव्ये ।

हैलका

हैन्यम न. घृते ॥ ति. क्षमीयद्र
व्यमात्रे ॥

हास्यजान्त्रम न. तिल । प्रकृतपं
के ॥

हारा । स्त्री. वेलाप्रभेदे ॥ शास्त्रविशि
षे लाम् । राश्यादूर्वे ॥ तथाहि
। विषमर्द्धपुप्रथमाहारा स्युः सण्ड
राविष । द्वितीया शशिनोयुत्
व्यन्थायाद्गणयेत सदा । मेषमिधु
नसि हतुताधनु कुम्भेपुप्रथमार्द्धे स
यं ह्य. द्वितीयाई चन्द्रमसीहारा
ज्ञेयावषकाकां कन्यावर्षिकसकरभी
नेपुप्रथमाहाराचन्द्रस्य. द्वितीयासू
यं क्षेप्यर्थं मार्तण्डेनूदीरयुजि
समभेचन्द्रभान्वोस्तुहारेइतिवृहज्जा
तकाम ॥ सार्द्धेदण्डव्यात्मकीकाले ।
षीचर. इति. इत्येजभाषाप्रसि
दये ॥ यथा । चतुर्थातिहाराभि
रहेरत्नप्रचक्षते पश्चिमादर्द्धरात्रा
द्विहाराणाविद्यतेक्रमकृतिवक्रिपुरा
थम ॥ हैलति. हुल्यतेवा । हुल
हि सास वरणया । पचाद्यच्.
घञ्वा रलयैरेकस्वम् ॥

हैलका । पु. तृणाग्निनाभृष्टार्द्धेपक्व
शमीधान्ये । हारहा. हैला. इ
तिचलीकप्रसिद्धे । यथा । अर्द्धप
क्ते शमीधान्ये स्तृणभृष्टैश्च हैलका
॥ हैलकीऽख्यानिलीमेद् कामदे।
षप्रमापह । भवेद्यीहैलकीयस्यस

हैलिका

चतत्तद्गुणोभवेत् ॥

हैलाक । पु. खेदविशेषे यथा । धौ
तीक्ष्णान्तुकारीषाणां यथाक्तानाप्रदीप
येत् । अयमान्त प्रमाणेनशय्यासु
परितपच ॥ सुदग्धायाऽधूमायाय
थोक्तासुपकल्पयेत् । स्वच्छन्न सु
खतत्राभ्यक्त खिद्यतिनासुखम् ॥
हैलाकस्वेदकृत्यषसुख प्रीतोमह
र्षिणा ॥ धौताका. शुष्कगीमयक्त
होग्निविशेष । इतिचरकसूत्रस्या
नम् ॥

हैलाका । स्त्री. वसन्तोत्सवे हैलि
कायाम् । हैलीङ्. भा.

हैलिका । स्त्री. हुताशन्याम् । भ
विष्टपुराणोक्तेवसन्तोत्सवे । अस्या
निर्णयमाहकालिदास । हुताश
नीफाल्गुनपूर्णिमासांनिशीथपूर्वा
श्वनयेष्णुभाथी । पश्चात्तमीतज्वल
नेदिवावाऽपश्रियहन्त्यपिपक्षतिर्वा
। सूर्यास्तकालावधिरेवपूर्णिमाऽधि
कीनगात्राकलयतातदाकृते । श्राद्धे
चतवज्वलितहृताशनीनन्दातिथौ
ह्याद्रजसोत्सवः प्रिये ॥ रिक्तांन्व
ताद्यद्युतेतपूर्णिमानेयास्तमेतद्
ज्वलमेरवाविह । विष्टस्तुतन्नित्यत
यानदोषकृततथोपर गपरिपूर्णिमा
रज ॥ ४५ ॥ अर्थस्तु । निशीथपू
र्वामध्यरात्रतथादिमाहुताशनीन
येत्कुर्यात् । द्विकर्मकीनी ।

ह्रीवम्

चपुन पश्चात् तमीतज्वलने मध्य
 रात्रत पश्चात् तस्यामि प्राप्त तत्
 ज्वलनचतस्मिन् । वाचयशादिवा
 दिने हुताशनीज्वलने सति पश्चात्
 प्रतिपत्त वा नृपश्रयराज्यलक्ष्मीहन्ति
 ॥ सूर्यास्तेति । यदासूर्यास्तकलाव
 धि सूर्यास्तसमययावत्पर्णिमाएव
 निर्धारणे वाचययाकलयाच शिन च
 धिकावाजनाहीन हुताशनीष्वात्
 तदाकृतेष्वे सतितत्रज्वलिता हुता
 शनीशालिकाष्वात् । चपुन रज
 सारेण नाउत्सव श्रियेस्यात् । क
 स्मिन् नन्दातिथीप्रतिपत्तिथी ॥ रि
 श्तेति । ज्वलने शालिकाज्वलने रि
 क्तान्विता चतुर्हृशीयुक्ता । उत्तम
 यद्युयुता प्रतिपदायुक्ता पूर्णिमानेया
 । रवीसूर्येऽस्तगिसति । द्रव्यशालिका
 याम् तुरवधारणे विष्टिर्भद्रादिषु कृत्वा
 ष्यात् । कयातन्नित्यतया शालिका
 यानित्यभावात् । तथा उपरागयज्ञ
 दीपकृत्तया परिपूर्णमारजीदीप
 कृत्वा दिति ॥ ४५ ॥ इति ग्यो
 तिर्विदाभरणे २१ ऽध्यय ।
 होही । च । सस्वीधने । इती । वा
 कारणायाम् । च । ज्ञाने ॥
 ही । च । सस्वीधने । वा । ज्ञाने ॥
 हीवम् । न । ऋग्वेदविहिते । उक्ता
 वादिभ्योञ् । हेतु कर्मभावया
 ॥ युवादिस्वादिण् ॥

ऋदालयेष

ह्रीम्यम् । न० घृते । वि० हेमाहं
 द्रव्ये ॥
 ह्रीम्वधान्यम् । न० तिले ॥ ह्रीम्वद्यत
 दधान्यञ्च ॥
 ह्य । च० गतीञ् । यातमह । पृ
 षादरादि । ऐषमेह्य प्रवसीन्य
 तरस्यामि तन्दिशेषावानुकूल
 ह्यस्तनम । वि० ह्योभूते चतीतिञ्
 जाते ॥ ह्योभवम । ऐषमेह्य प्रव
 सीन्यतरस्यामितिपक्षे व्य व्यु ली ॥
 ह्यस्य वि० ह्यस्तने ॥ ह्योभवम । ऐ
 षमेह्य प्रवसीन्यतरस्यामितिपक्षे ॥
 ह्योगिदिहाह्वम न० हैयङ्गिने । दु
 ह्यतद्धतिदोह । गोर्दीह । गीदि
 ह । ह्यसा । सुप सुपितसमास
 । ह्योगिदिहादुह्वति भू० । चञ् ॥
 ह्रद् । पु० चगाधजलि । यत्रपाता
 लादुदकमागच्छति स्वयमेव सह्रद् ।
 तज्जलगुणास्तु । ह्रद्बारिषाञ्ज्वन
 नमधुरकफघातहारिपथ्यश्चेति ॥
 ह्रादते । ह्रादचव्यक्तेशब्दे । पचाद्य
 च् । पृषादरादिस्वाह्व ॥ धीरे ।
 ह्रद्यह । पु० जन्मशूकरे । कुम्भीरे ॥
 ह्रदालयेष । पु० सरोविशेषि । रैवा
 लसर० इ० भा० प्र० । ह्योपद्वा०
 इ० महाचीनभा० प्र० । यथा ।
 ह्रदालया सुरा सर्वेतेषामीशा
 जगद्गुरु । ह्रदालयेष्वराख्यसुतेरे
 वपरिसिबितइतिस्कन्दपुराणम् ॥

ह्रस्वगर्भधुका

ह्रदालयेश्वर । पुं० ह्रदालयेशस्यशि
वे ॥

ह्रदिनी । स्त्री० नद्याम् । सरिति ॥

ह्रदा सन्त्यहाम् । अतइनि ।
डोप् ॥

ह्रसिमा । पुं० ह्रस्वत्वे । ह्रस्वस्यभाव
। पृथ्वादिह्रस्वादिमनिच । स्यूत्तदू
रेतिसाधु ॥

ह्रसिष्ठ । चि० अतिह्रस्वे । ह्रस्वतमी
। अयमेषामतिशयेनह्रस्व । इशनि
स्यूत्तदूरेतिसाधु ॥

ऋसोयान् । त्रि० ऋस्वतरे ॥ अयमन
योःरतिशयेह्रस्व । ईयसुनिस्थूत्त
दूरेतिसाधु ॥

ऋस्व । पुं० इण्युक्ते ॥ एकमात्रवर्णे
॥ न० परिमाणविशिषे ॥ यथा ।
अणुदौर्घमहृद्भ्रस्वमितितङ्गेर्द्धरि
तइति ॥ गौरसुवर्णशुके । पुष्य
कासोसे ॥ त्रि० प्रकृतपुरुषपरिमा
णात्० न्यूनमनुष्ये । खर्वे । नाम
ने । वीना० इ० भा० प्र० ॥ सुद्र
वस्तुमात्रे । वामने । न्यचि । नीचे
। खर्वे ॥ ऋसति० ऋश्यतेवा । ऋ
सशब्दे । बाहुलकात् । चत्वादि
र्वा ।

ऋस्यकुश । पुं० श्वेतकुशे ॥

ऋस्वगर्भं । पुं० कुशे ॥

ऋस्वगर्भधुका । स्त्री० नागवलायाम्
। कंग्हीतिख्यातावाम ॥ गन्धिभू

ह्राद

सौएधते । एध० । बाहुलकाद् ।
सञ्जायांकन् । ह्रस्वावासौगर्भधु
काच ॥

ह्रस्वजम्बु । स्त्री० सुद्रजम्बुम् ॥

ह्रस्वतण्डुल । पुं० राजान्ने ॥

ह्रस्वदभं । पुं० श्वेतकुशे ॥

ह्रस्वदा । स्त्री० शलक्याम् ॥ इतिरा
जनिचण्टं ॥

ह्रस्वपच । पुं० गिरिजमधुकागने ॥

ह्रस्वपचिका । स्त्री० अश्वत्थ्याम् ॥

ह्रस्वप्रच । पुं० सुद्रप्रचवर्षे । सुगर्द्ध
। ह्रस्वपर्ये । पीपरौ ॥ गुणास्तु ।
प्रच । कटु कषायस्यशिमिरैरक्त
दोषजित् । मूर्च्छाभ्रमप्रलापघ्नोह्रस्व
प्रघ्नोविशेषतइति ॥

ह्रस्वफल । पुं० मधुनालिकेरे ॥

ह्रस्वफला । स्त्री० भूमिजम्बुम् ॥

ह्रस्वमूल । पुं० रक्तशौ ॥

ह्रस्वशाखाशिक । पुं० ह्रस्वशाखामूले
। सुपे ॥ शाखाच० शिकामूलश्चतेमा
खाशिके । ह्रस्वशाखाशिकेयस्यस ॥
ह्रस्वा । स्त्री० खर्वायाम् । वामन्याम्
॥ नागवलायाम् । सुद्रपर्याम् ॥
भूमिजम्बुम् ॥

ह्रस्वाग्नि । पुं० चिचके । इयाग्नी ॥

ह्रस्वाङ्ग । पुं० अष्टवर्गगतजीवकीष
धी । कूर्चशोर्षे ॥ ह्रस्वाङ्गान्यस्य ॥

ह्रस्वीरगड । पुं० रक्तैरगडं ॥

ह्राद् । पुं० स्तनिते । यजिते ॥ अ

ह्री

ह्री । हिरण्यकशिपी कनीयसि
पुत्रे ॥

ह्रादिनि । पु० गजितशब्दे ॥

ह्रादौ । वि० सशब्दे ॥

ह्रादिभौ । स्त्री० बर्धे ॥ ह्रादत्यवश्य
म् । ह्रादत्यव्यक्तशब्दे । आवश्यकी
णिनि । ह्राद् स्फूर्जयुरस्यस्या
इतिवा । इनि । तद्धिति । विद्यु
ति । ह्रादोऽव्यक्तशब्दोऽस्यस्या ।
इनि । अव्यवहितोत्तरेऽत्यक्तत्व
यस्याइतिषष्ठ्यापर्यं ॥ शक्तव्याम्
। गजभक्ष्यायाम् । सुबहायाम् । न
द्याम् ॥ ह्रादत्यवश्यम् । ह्रादी
मुखेच । आवश्यकीणिनि । रल
थारैक्यम् ॥

ह्रास । पु० शब्दे । अभिलापि । ध्वनी
॥ यथा । शब्दाभिलापीत्वभिधाऽ
भिधानवाचकीध्वनि । ह्रास कु
हरितश्चेतिमुद्राङ्कितस्त्रिकाण्डशेष
॥ आरथि ॥ अथे । यथा । ह्रासव
होचसततदिनराव्यौर्यथाक्रमम् । स
न्यामुहूर्त्तमाख्याताह्रासिवहोचसा
समेति ॥

ह्रीविरम् । न० हरिविरे । ह्रीविरि ॥ इ०
द्वि० ष ॥

ह्री । स्त्री० लज्जायाम् । अकार्यप्रवृत्त्या
रन्धेतत्प्रतिबन्धिकायांलिङ्गलज्जाया
म् ॥ ह्रीलज्जायाम् । सम्प्रदादित्वा
त्क्षिप ॥ पार्वत्याम् ॥

ह्रीपित

ह्रीकः । पुं० काकि ॥ नकुलि ॥ सहदे
वे ॥ वि० लज्जिते ॥ जिह्रूति । ह्री
० । द्विथोरस्यलोर्वितकम् ॥

ह्रीका । स्त्री० अपायाम् । लज्जायाम्
॥ टाप ॥ चासि ॥

ह्रीकु । पु० जतुके ॥ अपुण्ड्रि ॥ वा
कि ॥ माकारि ॥ वि० अप्रशस्ते ॥
अप्रगल्भे ॥ सलज्जे । लज्जिते ॥ जि
ह्रूति । ह्री० । द्विथ कुकारस्यलो
वा । कित्वाङ्गुण ॥

ह्रीकू । स्त्री० भुवि ।

ह्रीजित । वि० सलज्जे । लज्जायो
ले । लज्जिते ॥ द्वियाजित ॥

ह्रीण । वि० लज्जिते । सपत्रे ॥
ह्रीत । वि० लज्जिते । सपत्रे ॥

अज्ञेयीत् । ह्री० । क्त ॥ नुदविदे
न्दवाज्ञाह्रीभ्योन्यतरधामितिनिष्ठा
तस्यनोवा ॥

ह्रीता । स्त्री० लज्जितायाम् । द्विथ ।
कर्त्तरिक्त ॥

ह्रीविरम् । न० सुगन्धिवाला । इ० भा०
प्र० गन्धवस्तुनि । तत्पर्यायायथा । वा
लं ह्रीविरवर्हिष्ठेऽदोच्य केशाम्बुनामचे
ति ॥ गुणास्तु । ह्रीविरवर्हिष्ठेऽदोच्य
हृत्वातोसारनाशनमितिराजवह्म
॥ ह्रीयुक्तविरमस्य ॥

ह्रीपित । वि० द्विथलज्जाप्रापिते ॥ जि
ह्रीतेर्यन्तात्कर्म्मणित्त्वात् । अर्त्तिह्री
त्यादिनापुगागम ॥ ॥

ह्ररणम्

ह्रूषा स्त्री० अश्वशब्दे । ह्रूषायाम्
। ह्रूषणम् । ह्रूषणशब्दे । गुरोर्ष
त्थ । टाप ।

ह्राद् । पु० अ० ह्रादे । प्रमोदे ॥

ह्रादक । त्रि० ह्रादेकुशरी ॥ आक
षादिभ्य कन् ॥

ह्रादि । त्रि० । अ० ह्रादकी ॥

ह्रादो । त्रि० । ह्रादादिभ्यः ।

ह्रादिनी । स्त्री० शक्यव्याम । गजभ
व्यायाम । ह्रादव्ययभ्रमम् । ह्रा
दिसुनिव । आश्रयकतिषिनि ॥
शक्तिविशेषे । यथा । ह्रादित्यस
विदास्त्रिष्ट सच्चिदानन्ददेश्वर
स्वविद्यास वतीजीव सक्तोशनि
कराकर ।

ह्रीक । पु० नकुले ॥ सहदेवे ॥
त्रि० लज्जति । सत्रपे । जिह्वेति
। ह्री० । ह्रियोरसलीवितिकन् ॥

ह्रीक्षा । स्त्री० अपायाम । लज्जाया
म् ॥ जिह्वेति । ह्रीलक्ष्मायाम् । ह्रि
योरसलीवितिकन् । टाप ॥

ह्रीकु । पु० अतुनि ॥ अपुषि ॥ ना
ले ॥ साज्जारे । त्रि० लज्जति ॥
अप्रशस्त ॥ अप्रगल्भे ॥ जिह्वेति
। ह्री० । ह्रिय कुकरसलीविति
कुक् ॥

ह्रीकू । स्त्री० धरित्याम् । भूमौ ॥

ह्रीषा । स्त्री० ह्रूषायाम् ।

ह्ररणम् । न० कौटिल्ये ॥ शुशौरूप्य

ह्ररणम्

मिथसत्रोवभुजगोविश्वंयदज्ञानत
प्रोन्मोलव्ययत व्रभीलाततरायजज्ञा
नत सर्वत ॥ शान्त निष्कलम
द्वितीयममलसच्चिद्वनव्यापकस्वा
त्मानसकलाश्रयश्रुतिशिर सारस
दोपासताम् ॥ १ श्रीमच्चिदृष्टदा
त्मकहरिहरानन्दादिनाथनिजस्मा
रस्मारमजसमेकमतुलस सारपाश
च्छिदम् ॥ नत्वातच्चरणास्वुवन्मसु
खपूर्वानन्दनाथोमुदे । साधूनांसु
धियावकारमुखदशब्दार्थचिन्तामणि
म् ॥ २ ॥ अथछ्यङ्गधरामितवर्षे
चैवाङ्गिरोनास्त्रिमाघासितसप्तम्यां
शनौसमाप्ति गतौयन्त्य ॥ श्रीसु
खानन्दनाथस्यकृतिरेषाजगदिता
प्रोत्थैभूयाङ्गयतीर्भवानोविश्वना
थयो ॥ कृतिश्रीहरिहरानन्दनाथ
भारतेशिष्यब्राह्मणधूतश्रीमुखान
न्दनाथसङ्गृहीत शब्दार्थचिन्ताम
णि • समाप्त ।

आवण कण्यसप्तम्यां द्विविदाङ्गश
शाङ्गमित वैक्रमेन्दे शब्दार्थचिन्ता
मणिकीश षण्डितवशीधरवाज
पेथिनीधिकारिणीदयपुरेमुद्रित

ओ

तत्सत्

१६१० गन्यपूते

(*—*†*†*—*)

पशुविलेख	शुद्धिलेख	प्र. क्र.	प्र. क्र.	पत्र क्र.	पशुविलेख	शुद्धिलेख	प्र. क्र.	प्र. क्र.	पत्र क्र.
५५	००००	१	प्र०	१६	य। धा	तथाशब्दस्त्रीशब्दो	८	दि०	२२
त	यत्प्रययकार्दम	१	दि०	१६	० भा	दधार्थात्तुभव। पु०	९	प्र०	२५
श	वटवृत्ते	१	०	१७	थ	अर्थगतं	१०	दि०	२४
य	इष्यते	२	०	१४	न	असाधून्	११	प्र०	२३
प	वा। कृत्या०	२	प्र०	१४	५ ५	असाधून्	११	०	२४
वं	विशेषे	२	०	१५	प्र। य	माधुर्येद्वे तियमा	१२	दि०	१८
ट्ट	अतिपूर्वपि०	२	०	२२	पि पि	प्रहरमयिनचिर	१३	प्र०	१४
सु	मखे	२	०	२६	५	मयि			
डा	ण्योतिष्ठोमा०	२	दि०	१९	मिश्रीश्री	प्रजियमिश्रीडभ्य	१४	दि०	१०
वृ	शुद्ध ति	२	०	२८	ते	नृपती	१४	०	२२
५	परिचरते	४	प्र०	१२	ये	यापो	१४	०	२९
रि	शूद्रास्तु	४	०	२४	स्य	स्यस्यकीर्तित	१५	प्र०	१०
५	यज्ञयेडा। स्त्री०	४	दि०	२५	यी	स्वर्धो। सकारोगुह	१५	०	१४
वहो	अग्निजिह्वोर्दभं	५	प्र०	१८	रो	स्येयंकारोच	१५	०	१६
रा	रामा	५	०	२४	थो	यीति	१५	०	२९
वा	नखीषोर	५	०	२४	न्दि	वक्रि दीपन	१५	दि०	२१
द्या	गुह्याप०	५	दि०	५	प्र द्या	सोराह० भो० प्र०	१५	०	२५
दि	ब्रौह्मिन्	५	०	१५	चारि				
स्फय	स्फाकपासादि०	५		२६	प	यशान्याम्	१५	०	२९
स्फय	स्फाकपासानि	५	०	२७	वह	जूर्णाहये	१६	०	५
ई	त्युतत्कर्माहोतुपुरुष	६	प्र०	९	थि	पुथिकायाम्	१६	०	६
ऊर्ध्व	सुयजोर्ध्वनिप	६	दि०	१४	स्य	यवनस्य	१६	०	११
न - न	पददेवान् नमाभि०	७	प्र०	१	स्या	फलान्यस्य०	१६	०	१८
थ	हविष्यामी०	७	दि०	१८	ड	दकायाम्	१८	प्र०	९
न	खलनरते	८	प्र०	३	डे	विमिष्टे	१८	दि०	१५

शुद्धिलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठा	संख्या	पङ्क्ति	अशुद्धिलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठा	संख्या	पङ्क्ति
२१ पलङ्ग	पिङ्गला०	१८	०	२०	सं त	रुत०	२०	०	२५
०	यष्टि मधु ।	१९	०	२	ल	तत्त्वम्	२५	प्र०	४
स	सार्ताग्नि	२०	प्र०	१७	मा	बहुले	२५	०	८
ज	अभिलित्	२०	दि०	२	यु	वपु	२५	दि०	१३
हा	चिकानि	२०	०	२५	र्मा छ	सुकर्मावधृति	२५	०	१९
धि	अस्मास्त्रिजन्तात्	२२	०	७	ख्ये	गच्छात्तद्विधुं वयै व	२५	०	२०
स	सायात्रा	२३	०	२३	य	सस्यदर्शनीवाये	२५	०	२६
स्य	तस्येदमित्त्वण	२४	प्र०	२२	त प्रा	चित्तेकाप्रतयाप्राज	२६	प्र०	२
दा	स्त्रि मच्छतानिष	२६	०	८	ल। भा	तस्वस्यसाहभवा०	२६	०	५
म तो	यामवती। स्त्री	२६	०	२१	र्वि	निर्वृति०	२६	०	६
ज	कजादिभ्यं वुन	२७	दि०	१०	दाधो	सिद्धस्यसिद्धो	२६	०	७
य	पयन्ते	२७	०	१५	ल	तत्त्वमस्यादि	२६	०	१२
त्या	वदियुभ्यांषिदिस्त्रि	२८	प्र०	२५	इ	ईश्वरसङ्कल्पे	२६	०	२१
न	शाक्यसुनिपुक्ते	२८	०	२७	स्ये	आत्मोपस्ये न०	२८	०	२०
स ना	साहस्रदेवानां	३०	०	१०	सु	देवतासु	२८	०	२०
- व	युष्म पुत्रमस्य	३१	०	३३	- छ	दृष्टयोमिनो	३८	दि०	३
तो	वीक्षितवा	३२	दि०	५	दायिधि	प्रदायिनो	३९	प्र०	५
सु स	युधसम्पहारि	३२	०	१५	श	उत्तिनामीवधी	३९	दि०	७
- ध	युक्ते	३३	प्र०	११	यु०	युज०	४०	प्र०	६
व	स्यत्	३३	दि०	१९	ष	क्रोशत्तुष्टये	४०	०	८
त्वमात्रि	शब्द यथाख्यामवन्तु	३४	प्र०	८	ने	गर्भाधानस्थाने	४१	०	७
द्वितानपङ्क्तिभ्य पूर्ववर्षे					- य	प्रदर्शनीया०	४१	दि०	२८
त्वाशब्दलेखवत्मेयमशुद्धि					ऽऽ	सुद्राविशेषे	४२	प्र०	१
- ष	पुत्रे	३४	दि०	४	काकार		४२	०	२४
ऽऽ					वि				
-पियुक्तयु	सुपियुक्तवत्	३४	०	१७	मा	नामसु	४२	०	२४

मसुद्धिलेख	सुद्धिलेख	पृष्ठा	श्ल	पङ्क्ति	मसुद्धिलेख	सुद्धिलेख	पृष्ठा	श्ल	पङ्क्ति
जा न्ति ।	विजानान्तिमनसा	४२	दि०	१	न	धावृक	५४	०	१७
ता	तानपण्डिता				गीरादि	कृदिकारादितिङो	५५	प्र०	२२
व	सर्वभूतानां	४२	०	३	त्वान्ढोम्	वृ			
दि । त	सर्द्धति	४२	०	१२	रज	रजनम्	५५	द०	२५
न्दि मि	संबन्धिन्	४३	प्र०	१२	हि	वतुर्धेङि,	५६	प्र०	१५
वि	निषेविषाम्	४३	दि	८	ता	बहुलत्वाच्च	५६	दि	२०
व	कुर्वे	४३	०	१७	त्या	रागीत्याद्नञोश्च	५७	प्र०	२०
स	सर्वतद्यौषनाद्यस्य	४३	०	२३	ग	जनपद्	८२	०	५
श्र	वतुर्धत्व०	४४	प्र०	१५	पौ च	रज्ज् पौतञ्च	६१	०	६
त	निजात्तानि	४४	दि	३	स्य	शौचमस्य०	६२	दि	४
ष्ठा	धराष्ठीच	४४	०	४	ञ	पुष्यसयुता	६२	०	१२
त	पित्तत	४४	०	१४	प्रो	प्रोतश्चे	६२	०	२५
स्ता	स्त्रावशीप०	४४	०	२५	ञ	त्वाङ्गिम्	६३	०	६
ये	पाङ्गे	४५	प्र०	२	प	नित्यञ्चुत्य रि	६४	प्र०	१६
त प्र	पत्तङ्गे	४५	दि०	१	२ १	दन्तलञ्जस्य	६४	दि	२
द्वये	वञ्जे	४५	०	१६	क	कृञ्चैश्च	६४	०	२०
० ० १	रक्तपुष्प । पु०	४७	प्र०	२	दू स	। सन्दूरसरशी	६७	०	१४
कु	कन्दूरी०	४७	०	२२	न्या	वहनत्यपीग०	८६	प्र०	३
व	कुडकुमे	४८	व०	१८	व	सथान्यै०	७०	०	८
खाद	रक्तखेदिरे	४८	प्र०	२	सो	सरसीनोभवद्	७५	दि०	२५
व	रन्विजा	५०	व०	२	का	मधुरकोकिल	७६	प्र०	६
यो	भविष्योत्तरे	५१	प्र०	१०	० ख	दात्ररेन्द्र पु०	७७	दि०	१
ग्य	दुर्व	५२	दि	२८	त्य	व्युत्पत्त्या	७७	०	२७
ज	रजस्यर्षम	५३	प्र	३	ग	तिरागाङ्गि	७८	०	३
वि	० निषिङ्ग्या०	५४	दि०	१०	दो	विभगतां	७८	०	२८

मशुद्धि व	शुद्धिलेख	पृष्ठा ङ्क	स्तम्भ नम्	पङ्क्ति	मशुद्धि व	शुद्धिलेख	पृष्ठा ङ्क	स्तम्भ नम्	पङ्क्ति
म	मान्मसाच ६	७९	प्र०	१०	सू	शुक्लातो	१०५	प्र०	११
ङ्क	मध्याङ्गका	७९	द्वि०	५	श्री	श्रीकृष्णस्य	१०७	द्वि०	१
श्री	शक्रोत्थान	७९	०	१९	० र	रि रसु । चि०	१०९	प्र०	१८
री	मन्दिर	८०	प्र०	२२	० म् ।	रि रफम् । न०	१०९	द्वि०	६
वि	ान्मणया०	८०	द्वि०	८	ये	सादयन्ने दित	१०९	०	५४
त्रि	षट्प्रागाणांस्त्रोषु	८२	१	१२	व	सन्ताप	११०	०	१६
ये	विशिकापुष्पो	८४	०	२	० रि	रौतिकम् । न०	११०	०	२५
त्रि	राशि	८४	०	२५	० श्रे	शोभायाम्	१११	०	२०
के	प्रविरोधिन	८६	प्र०	१४	० वि	वर्षो । लो	११२	०	२६
व	खचक्रस्य	८६	०	१९	र्थं	कल्पिदिभ्यांछिदि त्यथ	११२	प्र०	२४
ता म्	विचिताम्	८६	द्वि०	२४	दो	नदीप्रकारा०	११२	द्वि०	७
या	वेत्तयम्	८८	प्र	२६	स्य	वत्स्य षाधिकय	११५	प्र०	६
न्या	राजन्वदेशी	८८	द्वि०	८	शु	शु कवक्र०	११५	द्वि०	५
विराजत	विराटजी	८८	०	२१	श	रुद्रचिसायाम्	११६	प्र०	२४
व्य	वरतेल्य धी	८९	०	२९	२ १ रुद्राणक	रुद्रवीजलक्ष्मि०	११६	द्वि०	११
क्रा	नेत्र क्रान्तिका०	९०	०	६	क्रु	क्रारायाम्	११६	०	२८
० ष	राजभोगीनम्	९१	०	१२	तर	प्रतायार्थ०	११७	प्र०	१
ग	तलोमत	९२	प्र०	१९	व्या	पश्चात्क्यादीनां	११७	०	२४
ध	वासव नि	९२	द्वि०	८	वी	दीर्घा	११८	०	२
खुट	कतरि०खु	९५	प्र०	२२	ङ्का	मङ्गान्य	११८	०	१४
ध्व	प्रदर्श०	९५	द्वि०	२०	२ १ ।	०नीसमणि ।	११८	०	१०
सुपप	वापससुपरित्यक्त	९६	प्र०	२९	वन्ते	कुर्वन्ते ०	११९	०	२५
ङ्क	पुरराङ्क	९८	द्वि०	१४	त्या	त्यन्तो	११९	०	७२
पु	राधेय पु०	१०२	प्र०	१९	व्याशा	रुद्रवीजलक्ष्मि	११९	द्वि०	१८
काऽनुस	शोकेति० द्वावध्य	१०२	द्वि०	२६	ट	माट्याट	१२०	०	१९

पद्यविलेख	शुद्धिलेख	प्रष्टा	पद्य	पद्यविलेख	शुद्धिलेख	प्रष्टा	पद्य
व्य	व्य जादित्वात्कुत्वम्	१२३	०	२२	त्या	वृत्त्या०	१२५ प्र० १
के	दीगावापरागा	१२४	प्र०	६	त्या	वृत्त्या०	१२५ ० ७
रे	गोरोचना०	१२५	०	१२	त्या	शुभवृत्त्या०	१२५ ० ८
क	हपविमोहने	१२६	दि०	१९	सु	दुःखोदिना०	१२५ दि० २०
हप	हप्यते	१२६	०	१५	के	विह्वे	१२६ प्र० १९
म	होम । न०	१२७	०	१०	व	चेति०	१२६ ० १४
जिह्व	भिक्षित्तिरिष्टा०	१२८	०	८	क	श्रीमुक्ते	१२६ ० १५
के	होमाखे	१२८	०	११	या	यानादित्वात्	१२६ ० १६
० ट	होदे । वि०	१२८	०	२७	व	वक्ष्यप्रश्न । स्त्री०	१२६ ० १८
ह	होमवर्षणे	१२९	प्र०	६	वा	नामपत्रम्	१२६ ० २५
मा न	समापनकाक	१२९	दि	८	- न्य	दुर्घोषनकन्यायाम्	१२६ दि० ३
हो	श्रीहोषी	१३०	०	५	त्व	सत्त्वगुणे	१२६ ० ४
० त्या	शीत्यातादिना०	१३१	प्र०	४	व	तथामिथीतत्वात्	१३० ० ७
० का	वखा । पु०	१३१	दि०	२	व	मतोकारं	१३१ प्र० ७
का	वखा । भोजने	१३१	०	३	के	पुष्के	१३१ ० १७
विमूषे	विश्रिष्टे	१३१	दि०	२६	व्य	दधिशाब्द०	१३१ दि० ८
न	होहिय०	१३२	०	१०	हु	सकृत्का	१३१ ० १२
त्व	तत्त्वम्	१३२		१३	क	पयोभ्यांपक्के	१३२ प्र० ४
र	वकार ।	१३२	०	२८	त्या	वत्त्या०	१३२ ० ११
दि	वक्रिकर०	१३३	प्र०	१५	शी	सुमीता०	१३३ ० १४
भ०	भा०	१३३	०	१८	- न्य	वत्ता०	१३३ ० १०
० पु०	सखया । स्त्री०	१३४	०	१५	मि	वत्तामि ।	१३५ दि० १८
त्या	वृत्त्या०	१३४	दि	१७	व	वत्ताटे०	१३६ प्र० १५
- न्य	वैकल्प०	१३४	०	२०	व	नाक्यवादी०	१३६ दि० १६

पञ्चदशिका	शुद्धिलेख	पृष्ठा	श्लो	पङ्क्ति	पञ्चदशिका	शुद्धिलेख	पृष्ठा	श्लो	पङ्क्ति
कि	नेवादित्रिषा०	१४६	०	१८	द	कटिकायादितिही	१५८	०	२२
स्व	लिम्पती०	१४६	०	२३	ग्नि	दिग्धे	१५८	०	२५
ईश्वि ते	ईश्वि ते	१४७	प्र०	१३	कडि	लीडश्रीमदी	१५८	०	२८
म	देवकुसुमी	१४७	दि०	१३	त्वा	प्रत्ययस्वपुट्	१५८	प्र०	१
मा०	भा०	१४७	०	१५	डा	न्यककादित्वाद्वा	१६०	दि०	१६
व	सादुकरससारकडा	१४८	प्र०	७	बर्धे	सुममाक्षी	१६१	०	७
य	विवधे	१५०	दि०	१८	य	सुलबासावापय	१६१	०	१३
त्व	सख्यगुण	१५०	०	२५	य	सुलापकम् । पु०	१६१	०	१७
त्या	कथावत्या	१५१	०	२४	य	सुलापकान्ता लो०	१६१	०	१८
कोषस	धीयादिकोषस	१५२	०	५८	त्ये	बीज्ये	१६१	०	२८
नर	नैकत्वात्	१५३	प्र०	२४	या नु	कृतायास्तनु	१६१	प्र०	१५
नन	कान्तेऽकेन्दु०	१५३	दि०	२३	त्ये	बाज्येन	१६२	दि०	२०
ए	तिष्ठत	१५४	प्र०	६	त्ये	द्विताम्येयी	१६३	प्र०	५
जा शी	कलामश्चेतिठक	१५४	०	१२	क	कर्मि	१६३	०	११
वसस्तमि	पुषीदरादित्वात्	१५४	दि०	२३	खं	लेख०	१६३	दि०	१
तस्ये ति	प्रसुरेशवा०	२५५	प्र०	८	उ	कर्मव्यत .	१६३	०	१७
ठ	साङ्ग । लो०	१५५	०	२०	त्ये	ताहीत्ये	१६४	०	१७
० वू	कवणशीले	१५५	०	२१	क	पालकोक्त०	१६५	०	१४
न	नरदकोर्णत्	१५५	०	१६	०। - क	लीकधातु । पु० जन्तु	१६६	प्र०	१०
नर	लिजापत्रे व०	१५६	०	६	० य०	लीककोषन । पु	१६६	०	१८
त्रि	प्रमाणलिखित	१५६	०	२०	त्य	वर्णतिवा	१६७	०	२
सि तं	यद्वृत्ति०	१५६	०	२७	मि	वसिष्ठप्रियादिना०	१६८	दि०	२२
दि	लिङ्गादि नियोगी०	१५७	०	५	० प्र उ	लीप्रकवृत्त । पु०	१६८	प्र०	८
दि	निमित्तम्	१५७	दि०	२४	० वा	लीपः । पु०	१६८	०	७

शुद्धाशुद्धपत्रम्

पद्यविलेख	शुद्धिलेख	पद्य ङ	लक्ष ः	पद्य क्रि	पद्यविलेख	शुद्धिलेख	पद्य ङ	लक्ष ः	पद्य क्रि
पद्य	सुम्	१६८	०	२४	ल	सख वर्जिता	१८५	प्र०	२८
नी	साभनौबे	१७	०	२०	लौवा	लौवान्	१८५	दि०	१७
त्या	स्योत्पत्त्या दयो	१७२	०	१३	स्य	ससुषा०	१८६	प्र०	२
त्या	दत्त्वा	१७२	दि०	२३	ही	प्रचद्विपत्त्या	१८६	०	२१
त्या	दत्त्वोपरि०	१७२	०	२८	० ग	वज्जासनम् न०	१८८	प्र	४
द्या	प्रतिष्ठा या	१७५	प्र०	४	स्य	वसु	१८८	दि०	८
त्व	तस्य मिति०	१७५	दि०	६	वे	विशि वे	१८८	०	२८
टू	टुवमसद्विरेषे	१७६	०	१७	ता	पूजिता	१८८	प्र०	१०
की	संज्ञको	१७८	प्र०	१६	स्य	वस्य शाखा	१८०	दि०	५
ति	अगतौ प्रभेदे	१७८	०	२१	२१ राधा	भाधारा	१८	०	२६
ले	कुले	१७८	दि०	१३	क्रा	अनुक्रीषि	१८१	०	२२
क	वाकुभा	१७८	०	२८	प	तस्यति	१८१	०	२८
क	कृष्णा०	१७८	प्र०	१	भ	मातरम	१८२	प्र	८
ज	अज्ञादेयीवा	१७८	दि०	१०	स्या	अनुकम्पाया	१८२	दि०	१६
जा	सकाराणी०	१७८	०	२८	ना	बन्धादृनो स्त्री०	१८३	०	२६
व	कुटिजाववयवे	१८०	दि०	८	प्रा०	प्र०	१८४	प्र०	१६
वोक्र	बक्रो । पु०	१८०	०	१०	य	अवोठायाम्	१८४	०	२५
व	नेवाऽ० वखाना	१८२	०	२०	अ	मिन्नेयायाम्	२००	०	१५
व	भवान् अङ्गीकरो०	१८०	०	२४	टु	द्वयप	२००	०	२३
व	दुरिकायाम	१८२	०	२	टु	द्वयप	२००	दि	१
व	विशेषेण	१८३	०	१६	० पु०	वपुन् । पु०	२००	०	११
म	धातयाम्	१८४	प्र०	०	टु	द्वयप	२०१	प्र०	१४
नी	अतसोचित	१८४	दि०	१७	० दू०	अद्वि	२०१	०	२२
व	कीदमुदर०	१८४	०	२५	० पु०	वय । न	२०१	दि०	१२

प्रश्नवृत्तिका	शुद्धिलेख	पृष्ठा	स्तम्भ	पङ्क्ति	प्रश्नवृत्तिका	शुद्धिलेख	पृष्ठा	स्तम्भ	पङ्क्ति
हा	वयोवाचित्वव्यसि	२०२	प०	२	त	वृजता	२१६	प्री	१२
ति					ना	द्वयान	२१६	०	२०
भागात्क	सपीतिक	२०३	०	२०	ऊ	सङ्घामो	२१६	द्वि०	१३
नी	हनी	२०३	द्वि०	२२	इ	देहयाया प्रसिद्धये	२१६	०	१६
णा	यत्सिखसर्वाङ्गी	२०५	प्र	१८	व्य	नयीद्वय	२२०	प्र०	८
वनाटका					य	स्य	२२०	द्वि०	३
वजा	पु० नागप्रशरप्रश्ने	२०६	द्व	१६	त्वद्द	तत्त्वदर्शना	२२०	०	७
वि०	वि०	२०८	द्वि०	१	व्य	वादिना	२२०	०	१४
व	वरदा०	२०६	प्र	१६	व	वसन्नाभा	२२१	प्र०	२०
दो	वद्विपित्त०	२०८	०	२३	व	वात्वेर्व	२२२	द्वि०	७
भ्यां	कृष्णभ्यांभूयन्	२०८	द्व	१५	व	भागजन	२२३	प्र०	१
वि०	वृत्त	२११	प्र०	५	०न	वर्षि । पु०	२२३	०	१०
व	वर्षसङ्घ	२१४	०	२१	त्य स्य	प्रत्ययस्यादितौत्व।	२२३	०	१८
म	समय	२१५	०	११	नि ति	त क्तौ ति० नृवाध	२२५	०	२०
प्र	सङ्घ	२१७	०	२८	टा	कीदृशो	२२५	द्वि०	५
ता	अप्रमत्ता	२१५	०	२८	- ति	हते	२२५	०	७
स्य	मावास्य शान्	२१७	०	२८	व्ये	नेनकदे	२२५	०	१३
ए	श्रेष्ठ	२२८	द्व०	२८	व्ये	ववव०	२२७	०	११
क	सन पुत	२१८	प्र०	२	यू	पू पविश्रिषि	२२७	०	१२
संख्यान्	सध्या	२१८	०	१८	यू	घारापू मवदत्	२२७	०	१४
तः	प्रात सखीद्वय	२१८	०	१६	॥	कृतौ ऽ	२२८	०	६
वा	कमलाया च	२१८	द्वि०	७	विहृतौ।	मंमिभ्राजकगिरी	२२८	०	१०
द्वि	प्रसिद्ध	२१९	०	१०	भा	प्रथम	२२८	०	२१
व०	प्रथीवान्	२१९	०	१८	सा	प्रमाथमथीवलि०	२२८	०	२०

शुद्धाशुद्धपत्रम्

पद्यविवेक	शुद्धि	पद्य	पद्य	पद्यविवेक	शुद्धि	पद्य	पद्य
श्या	श्रीछादि	२१०	प्र०	२५	नि	इति	२४५ ० १८
६६०	६०	२१०	दि०	२०	श्या	वाक्याभि	२४५ ० २०
सा-या	वसावायाम	२१०	०	२८	वा क	वादुक्	२४६ ० ८
॥ त्व	॥ म० त्ववे।	२११	प्र०	२२	मी	परोधमी	२४६ ० १५
वी	वाचोत्०	२११	दि०	८	त्त	कर्ममान्त	२४७ ० १८
- व	टवे	२१२	प्र०	१०	यु	पू पविशिवे	२४८ प्र० २७
- वी	टवे वी	२१२	०	२१	वि	प्र कापक .	२१८ ० ७
- श्याम्	वज्यगदि	२१३	दि	१८	वै	वीर्यवह कद्रव्ये	२५० दि० ७
- वृ	अस्यु	२१४		१०	प दु	अस्यदुष्ट	२५० ० १३
म	मजपिप्यश्याम्	२१४	०	११	जि	कञ्चि कायाम्	२५१ प्र० १०
- व	वश्याभावेपि०	२१४	०	२४	ति	वृत्ति स्थाने	२५१ ० १२
निवप	वसनिवाचे	२१५	०	२	ती	वृत्ती	२५१ ० १३
- स	ह्रींशावायाम	२१६	०	१२	व	वाटधान / पु०	२५१ ० १६
॥ क	। पु० करिपिप्यश्याम्	२१७	प्र०	२	व	पघिरोधक०	२५१ ० २०
व	वास्तु के	२१७	दि०	१	ह	द्वलट वृत्ते	२५१ दि० ३
व	व्यं तविज्ञीयाचे	२१८	०	१२	वा	वहवाग्नी	२५१ दि० २२
व	विद्वय	२१८	०	२३	ह	वाहप्रयजे	२५२ प्र० १०
० क	वक्त्ररक्षिणी । श्री०	२१९	०	१	प्रा	प्रसादं च प्रया	२५२ दि० २६
प	धापुवस्यत्यतिश्योनः	२१९	०	१०	शासु	स्निग्धाहृद्यं सु	२५३ ० २२
० व। म	वस्यन्म् । न०	२१९	०	१२	वा	संपराजिता वाम्	२५४ प्र० ३
- प	धापुवस्यत्यतिश्योन	२१९	०	१५	वा	समीचा	२५४ दि० १०
श्या ह	व्यं पवित्रतैतन्वी	२१९	०	७	- व ट	उक्तताद्वनष्टवत्	२५५ प्र० ८
०।	वक्त्रोक्त । पु	२१९	प्र०	१७	वे	वृद्धवत्	२५५ ० १८
०।	वा। म	२१९	प्र०	१८			
२	कुवमर्द्धतारि	२१९	दि०	२६	क	मरुद्वृत्ते	२५६ ० १५

शुद्धाशुद्धपत्रम्

पञ्चदशिका	शुद्धिलेख	पृष्ठा	श्लो	पङ्क्ति	पञ्चदशिका	शुद्धिलेख	पृष्ठा	श्लो	पङ्क्ति
० त	वाताङ्ग । पु०	२५६	द्वि०	२२	कि धि	तकिञ्चिन्नतकिञ्चिन्न	२६८	०	१४
त	वाताङ्ग	२५६	०	२२	न्न	तन्न०	२६८	०	१५
व	रत्नधादाह०	२५७	०	३	नञ	तेष्वन	२६८	०	२२
तथा	राजयस्त्राणमोद	२५७	०	६	ञ्	भञ्जभाताञ्जस्य	२६८	०	१५
न	रम्	२५८	प्र०	२	यो प्रा	नयोद्ग्राह	२६८	०	१८
सके	भाष्येणाभ्याम्	२५८	०	२	२१	वाप्ये	२७१	०	३
	मादताहते	२५८	०	१५	५	याप्ये	२७१	द्वि०	२८
	पञ्चावयवोपपत्त	२५८	द्वि०	१४	५	परिमादि	२७२	प्र०	३
	पञ्चमतिपञ्चपरिप-	२५८	द्वि०	१७	पय	शुद्धवापि	२७२	०	८
	शिवद ॥	२५८	द्वि०	१७	वाभाव	कदिकारादिति०	२७२	०	२३
- न	भाष्यम्	२५८	द्वि०	१७	रा ति	वस्यो	२७२	द्वि०	१३
- ध्य	मध्यस्थ	२५९	प्र०	१०	मो	न वायससमृद्धे	२७४	०	१८
	दुर्दुष्टवादिनि	२६०	०	१३	वा	पराति	२७४	०	२६
भ्या	योग्याभास	२६१	द्वि०	७	न	मध्यस्थं शुद्धे	२७५	प्र०	१४
एव	भङ्गाख्ये	२६२	०	१६	मं	तस्यकर्म०	२७५	०	२०
व	कण्ठवायोर्गे	२६४	प्र०	६	- न्	मवादि	२७५	द्वि०	१४
भा	सन्ध्याम्	२६४	०	२७	यो व	सद्यैवव०	२७६	०	३
० इ	वादासम् । न०	२६४	०	४	व	खि	२७७	प्र०	१७
व	भूवादिस्यञ्चोच्चिन्नम्	२६४	द्वि०	१७	० यु	वायु० स्वदम । न०	२७७	द्वि०	६
० नी	पञ्चात्रयो	२६५	प्र०	१५	० व	वाट्टा । जी०	२७७	प्र०	८
न्य	संयोग्यात्व सावन्तो	२६५	द्वि०	१२	० र	वाराणस्याम्	२७८	०	२३
इ	तारिमन्त्रे षष्ठीष्व	२६५	०	१५	- ष	वाराणसे	२८०	द्वि०	१०
- न्य	तन्मन्त्रम् गिरिदेया	२६६	प्र०	१६	० वादि । जी०	मन्त्रोच्चिन्न	२८१	प्र०	५
जी	समुत्पत्ति०	२६७	प्र०	१६	० वादि । जी०	मन्त्रोच्चिन्न	२८१	प्र०	५
- व	चाराण्य	२६७	०	१८	० वादि । जी०	मन्त्रोच्चिन्न	२८१	प्र०	५
० कु	पञ्चकेदवाक्यवधा	२६८	०	८	० वादि । जी०	मन्त्रोच्चिन्न	२८१	प्र०	५
भा वा	नलरवाणम्	२६८	०	१३	० वादि । जी०	मन्त्रोच्चिन्न	२८१	प्र०	५

शुद्धि- लक्ष	शुद्धि- लक्ष	प्र. क्र.	सू. क्र.	पङ. क्र.	शुद्धि- लक्ष	शुद्धि- लक्ष	प्र. क्र.	सू. क्र.	पङ. क्र.
- वा	कुशिकायाम	२८१	.	२१	१	वाद्यमावायामौष	२८०	.	१
वा	पर्वण्यस्या	२८१	.	२५	२	वाद्यदूष.	२८८	.	२५
प्र	अप्यतो	२८२	.	१६	३	वाद्यत । वि.	२८८	.	२
व	सुखायाम्	२८२	.	२२	४	वाद्यकृष्य	२८८	दि.	४
व	निवे	२८२	.	२४	२ १	टाप	२८८	.	१२
० श्री	तौष	२८२	.	६	० श्री	वाद्यिष्टो । जो.	२८८	.	१२
० व	वाहकिक । पु.	२८२	दि.	१२	५	वाद्यिष्टव्यवस्था	२८८	.	२०
म ।	वासासकृत्वादिनेष	२८२	.	१३	६	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
० व	वाहकिकर्म. न	२८२	.	१८	७	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
	समायुक्ता	२८२	.	२८	८	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
- व	सामवाहकयो.	२८३	प्र	६	९	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
वा	सुखायाम्	२८३	.	१८	१०	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
वा	अप्यादितोहकार्य.	२८३	.	२४	११	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
० सु	सुद्धम्	२८३	दि	६	१२	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
नि स	नि सुद्धो.	२८३	.	१८	१३	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
दि	भाषणे	२८३	.	२६	१४	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
व	असूहे	२८४	प्र	६	१५	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
० श्री	वासासकृत्वादिनेष । न.	२८४	.	८	१६	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
० व	वातातिक । पु.	२८४	दि.	१२	१७	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
व	अप्यायाम्	२८४	.	१८	१८	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
- व	अप्यायाम्	२८४	.	२५	१९	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
व	अप्यायाम्	२८४	प्र.	२२	२०	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
न	अप्यायाम्	२८४	.	२८	२१	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३
१	अप्यायाम्	२८४	दि.	२२	२२	वासासकृत्वादिनेष	२८८	.	१३

पद्यविलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठांक	श्लोक	पङ्क्ति	पद्यविलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठांक	श्लोक	पङ्क्ति
स्य	भावेऽकुट	३००	द्वि	१२	० न०	दिल्लिलम् । नि०	२१८	०	८
स्य	करशुभ्ये	३०	०	२७	भा	जटामालाम्	२१८	०	१८
॥ १	न० विश्वे पथि	२०२	०	८	ख	तत्त्व	२१८	वि	२
मान	झामाने	२४	प्र	२	ख	खयस्यस्यिणकत्वत	२१८	०	१०
लो स ५	जायनसर्वशस्यानि	१०४	द्व०	८	दा	वीडा	२१८	०	१८
ज्ञि	विन्दुपाला	२६	वि	१०	त	तिर्यङ्	२२०	०	६
० न	विज्ञेयक । नि०	२०६	०	२४	स	मादृते	२२१	प्र०	१६
स्य	सिद्धधरोऽगवद्भ्यो	२०७	प्र०	७	ख्ये	तौल्यान्व	२२१	वि०	१८
५	वि वि	२०७	०	२४	ए प्र	रथि ॥ प्रतारथि ॥	२२१	०	२३
र वा	रतिवराहाज्ञि	२७	वि	२३	० श्वि	विद्यम्वित । नि०	२२१	०	२७
ये वा ५	मथेऽज्ञाव	२०८	प्र०	१५	रथी	परपत्नी०	२२२	०	२८
भ्या	गयत्वशासप्रज्ञासा	१८	१०	५	स्य	कुण्डला०	२२२	०	११
म	कर्मस्थे रच	२१०	प्र०	२८	भा	भाटामलीषधी	२२४	प्र०	६
न	विचारित्यन	२१२	०	२	या	वीषर्ष	२२४	०	११
स्य	प्रभ्यन्तरे	२१३	०	२४	द्व	सन्नादृदृतीयम	२२४	०	२३
थ	भूर्जवृक्षे	२१३	वि०	१६	त	रितिसाध	२२४	वि०	२
प्र	तरङ्गे	२१४	प्र०	१	तीयं	सदाहतेद०	२२६	०	१८
० अ	विषेष्टनम् । न०	२१४	०	११	। वा	विद्वानिसत्राया	२२७	०	१७
० ह	रिच्छित्ति । स्त्री०	२१४	वि०	१	तुदुषप	। दृढपरितापे ।	२२७	०	२६
० चिह्न	विच्छिन्नावस्था ।	२१४	०	१८	त्वादिभ्य	सादयमीदितर	२२७	०	२६
स्य	अक्षरभया०	२१५	प्र०	१८	इ ति	सोदितयेति	२२८	०	२५
दि गु	श्वयोभिर्गुणैर्विश्वम्	२१५	वि०	२	नी	श्वेनादी	२२८	०	२५
वी	जलनिधौ	२१६	प्र०	२८	५	नश्वकक्षी	२२८	०	२५
० य	शालिग्रामोपरि	२१८	०	४	नी इ	बधानेनष्टवत्	२२८	०	२८
					श वा	सुपशामस्य	२२८	प्र०	५६

अक्षरं	शब्दोऽथ	पङ्क्तिः	श्लोकः	अक्षरं	शब्दोऽथ	पङ्क्तिः	श्लोकः
वा	वादिनीर्वाहसदेहि	२२१	द्वि० १५	क	तस्यक०वधा	२४८	० ७
त्वा।स्या।	कत्वायत्स्यात्तूर्थ०	२२२	०	ल	कत्वा०	२४८	प्र० ६
पू ५				ध	सू०तर्ध०तिर्ध०	२४८	० १६
तासासा	देवतासाचात्कार०	२२३	प्र ०	५	विप्रसृज्या॥	२५	० ८
शो	शालावाप .	२२४	० ५२	मु	सुरे	२५१	द्वि० ६
ह	यथासुहृतामकर्मिणः।	२२५	० २२	प्र	विशेषेण	२५१	० ८
ह	शुभित्ति	२२६	० २	प्र।य	विनिश्चिते	२५५	० ८
वो	विपूर्वादिवाचि श्लुक्	२२६	द्वि ५	प्रि०	विभोत ५०	२५५	० २०
प	नियम	२२७	प्र ०	५	कथावीर्षेदिमन्त्रा	२५७	० ०७
प्रि०त	निष्ठा तयो	२२८	प्र ८	५	प्रसिद्धे	२५६	प्र० ८
यम०	यम०	२२८	१२	शो	यातसायाम्	२५६	द्वि० १४
त।दि	विनीतायादि	२२८	द्वि १४	तु २	इहसुहेतुरेव०	२६२	प्र० १४
दि	निन्दहिवाहिस	२४	१६	व	प्राप्तप्रत्ययान्ति०	२६२	० १६
से	मन्त्रविधत्त	२४१	० २	प	शिष्टे।वायवत्वे	२६२	० १७
ध	यथादष्टे	२४१	० ६	ह	विशिष्टे	२६२	० २३
वत्वे	दधिकरणकत्वे	२४१	० ८	०।	विहयम् न०	२६२	० २४
ना	वि०निष्ठस्तिविशि	२४२	प्र ० ११२	प्रतिनि	तवातिविनिश्चितम्	२६२	द्वि० २०
संख्ये	०।निरस्ती	२४२	५० १०	ते	सुपते	२६४	प्र० १
ह	तत्वेत्	२४२	५० १०	२ १	सुसुरा०	२६४	० ६
स्यां जी	शिवस्यापिजीव०	२४२	० १८	नि	मने।भिर्लक्षणविधि	२६४	० १६
दि	वेदितव्ये	२४३	प्र १४	० वि	विशेषित।वि०वि०	२६५	० १६
जा	प्रति	२४४	५० ५	की	मिलहृषी०	२६७	० १७
प	विप्रायति	२४५	प्र १	त	वाक्ये।कथरे।	२६८	० १६
क	यथा	२४५	० २८	त	वातकथापहम्	२६८	० २०
५	विशिष्टे	२४५	द्वि० १८				
५	विशिष्टे	२४५	० २५				
त-सि	विशिष्टतवदिक्या	२४७	० २५				
	वसे						

पद्यविवेकः	शुद्धविवेकः	प्रस्तावः	पद्यः	पद्यविवेकः	शुद्धविवेकः	प्रस्तावः	पद्यः
त	सुगतं •	१६८	हि. २०	न	सुवन्त	१७८	• ६
मि ॥	पेयिका ॥	१६८	• २८	न्या	बाभ्योन्व	१७८	• १८
य य	वस्त्रयस्मादा	१६८	• १४	व	सन्निकर्ष	१७८	• २१
नी	अपावृत्तौ	१६८	• १८	वादां	द्विगोपादित्थर्थ	१७८	• २५
- न	भामन्	१७०	प्र. ३	• या	शोचिनी / स्त्री०	१७८	हि. २६
न	वंचन	१७०	हि. ८	य	निचामि	१७८	प्र. १२
व	विश्व	१७०	• १०	न्या	स्वास्थ्यद	१७८	प्र. २८
ये	विषादयोष्ये	१७१	• ६	न	कौशल्या	१७८	हि. ५
के	कौशिकारथे	१७१	• १२	व	मीच -	१७८	• ६
- व	येनाह	१७२	प्र. १५	प	प्राचिनीयम्	१७८	• ८
पा	धारणादिक्रिया	१७२	प्र. २	- वि	दीर्घानुवृत्तिसज	१७८	हि. २८
- व	वसात्रम	१७२	• २१	सस	सखीनाम्नो०	१८०	• २२
य	वाच्यैव कृषा •	१७२	• २२	सू	कुत्सापूर्व •	१८५	• १८
न	समदण्डनीषा	१७२	प्र. ६	ठ	वितरक	१८५	• ४
व	भारथ	१७४	प्र. १६	थी	विषमोऽनित	१८७	• २
येत्य	मन्त्रनरहितायाम्	१७४	• २८	ज	जवतुक्क	१८७	प्र. १६
तवी	वस्त्रमसतीवभवे.	१७५	• ४	• क्षामि	विषमेषु न क्षामि	१८८	प्र. २०
मायव	विशययथ •	१७५	• ८	क्षम्	कक्षुधम्	१८८	दृ. ५
व	विशुद्धे	१७०	• १८	प्र	सूक्ष्मशुद्धमाश्रयम्	१८८	दृ. १२
तरिम	तन्निविशिम	१७५	हि. २६	ने	दृष्टावर्ग	१८८	प्र. १८
तुमस	विशाल तुमहाफला	१७५	• १३	१	तन्निवारस कीर्ति	१८८	दृ. १०
- न्ना	सर्वज्ञत्वा	१७६	प्र. २१	१	श्रीश्री	१८९	• १३
मि त	निमित्तयो.	१७६	• २७	१	विषादव तपोभङ्ग	१८९	• १३
तुमस	विश्वप्रकृति विस्तार	१७६	• २८	१	समभवेत्वेनाम्	१८९	• १८
	भय •			यो	व्यासयो वितम्	१८९	• १८

पत्रिका	शुद्धीकृत	पृ.	पं.	पृ.	पत्रिका	पृ.	पं.	पृ.
- अ	विश्वकर्मादि	४८१	पं.	२७	- अ	विश्वरूपमात्र	४५६	पं. २७
अ	काल्यने	४८८	दि०	१०	- अ	सूक्तिसूत्रम्	४५७	दि० १८
०।	विहित । वि०	४९८	०	२	- उ	उत्तरावासीनचरि	४५८	पं. १३
अ	तन्तुवायहृष्टः ।	४९८	पं	१६	० व	वेदाङ्गि वि०	४६०	पं. ७
अ	वज्रान्	४९८	दि	१८	ता न्	पुष्यगायत्रीशाम्	४६१	दि० २
अ	वेदग०	४९९		२३	अ	सूक्तिव्यंक्ति०	४६१	० १३
त	दथा	५००		२७	ता	सैवकेत्याह	४६१	० २२
अ	विशु	४४	पं	११	० वि	विश्वहममतिमा	४६२	पं. २
० अ	य मटिप्रा। स्त्र।	४४	पं	७	० अ	व्यञ्जक । पु०	४६२	दि० १
अ। अ	विश्वस्य निष्क शता०	४४	०	८	अ	व्याहारी	४६२	पं. २३
अ	अश्वत्थ पादद्वय	४४१	०	११	० अ	अतिरिक्तव्याप्ति ।	४६३	दि० १६
अ	वेदधारण	४४२	पं	२	ग।	उपशमास्तुनीती०	४६४	पं. १५
० अ	यमस्तम् । न०	४४२	दि०	१७	० अ	व्यपिने । वि०	४६५	० २८
अ	अश्व	४४४	०	१	११ ए	निद्रापक्षारपत्र	४६६	० २
अ	मध्यमो	४४५		१५	अ	रुद्रापक्षार	४६६	० १५
अ	रूपव्योति०	४४५	०	३	अ	वाक्य परि	४६६	दि० १७
अ	अश्वस्तम्	४४५		१८	अ	प्रवृत्त्यांतरवर्षे	४६६	० २८
अ	श्रीशतम्ब	४४६	०	२७	अ	श्रीशमे	४४७	० २
पत्रिका	पत्रिका	४४८	०	२१	० अ	व्यसनात् । वि०	४७०	पं. १४
अ	अश्वस्तुती०	४४८	०	२	अ	प्रवृत्त्यांतरवर्षे	४७०	दि० १२
अ	सूक्तिसूत्रावली	४४९	०	२७	अ	सूक्तिसूत्रे	४७२	पं. ४
अ	अश्वस्तुती	४४९	पं.	२१	अ	पादाद्वय०	४७२	० १८
अ	श्रीशमे	४४९	पं.	२७	अ	निद्रापक्षारपत्र	४७२	दि० २४
अ	अश्वस्तुती	४४९	दि०	२१	अ	विश्वविषय	४७५	पं. २२
अ	विश्वस्तुती	४४९	०	२७				

अक्षर	शुद्धि	पृष्ठा	स्थ	पङ्क्ति	अक्षर	शुद्धि	पृष्ठा	स्थ	पङ्क्ति
- भ	उपाधिभवेत्	४७५	दि०	१	मा	साहसाहे	४४८	०	२८
भ	पनधिकदेय	४७६	प्र०	२७	का	सद्गाय	४८६	प्र०	१०
स	सयथयुक्त	४७६	दि०	७	नि	नराभिरुप	४८६	०	१८
- प्रा	प्रतिज्ञागित्	४७६	०	१६	- क	हृतातप	४८६	०	२६
० य	व्यासृष्ट चि०	४७७	प्र०	१०	- ल	पादावरित्त	४८६	दि०	७
- व्या मे	व्याया मे०	४७७	०	२०	- क	हिकर	४८६	०	१६
- वि	विष्यद्	४७७	दि०	२६	- सो	श्रीकण्ठभाषी	४८६	०	२६
० य	व्यालगाह । पु०	४७८	प्र०	१४	न्य	पयन्वाम् ।	४८०	०	५
० य	व्यासति	४७८	०	२४	- क्ते	प्रत्याऽऽदर्शनादित्य	४८०	०	२५
स	संस्तुते	४८०	दि०	१३	- र षी	रत्नधी	४८१	प्र०	१३
- के	कथे	४८०	०	२२	तुं वानि	निष्कर्तुं निष्कारयितु	४८७	०	१७
पू य	विपूर्णाद्वने०	४८२	प्र०	५	य	तदुमन्न	४८२	दि०	५
- य	सवर्ण०	४८२	०	३	दं	वदन्त्येव	४८२	०	२१
व्या	नीजापस्याम्	४८३	०	४	- वी	सृतीबुधै	४८३	प्र०	४
म	सुसिक्तासी०	४८३	दि०	१०	क	सव्यग	४८३	०	१२
- म ।	मात्रान्	४८४	दि०	१२	या	सोपाख्येति	४८३	०	२६
द्व	नावरिहास्य	४८४	०	१३	हीनाप्य	हीनोप्यकर्मकत्	४८३	दि०	७
० क	प्रात्यक्षीम । पु०	४८४	०	१८	क	सहारकारक	४८३	०	६
० य	यवर्ग समासिकत	४८५	प्र०	१५	२१ दे ग	जगदेतत्परापरम्	४८३	०	१७
० य	यवट । य० यन्त क	४८५	प्र०	१५	म	कोपास०	४८५	प्र०	१०
स्वरवि	कक्षस्वरिषो	४८६	०	८	- र	परन्वोतिरोमिति	४८५	०	१६
न्	कमान्	४८८	०	११	ति	सिद्धान्तगामिनी	४८५	०	२४
न	वाहन	४८८	०	१६	ह्यो क	सङ्गोऽप्यज्ञानवासेव	४८६	०	१
व	समुक्त	४८८	दि०	२५	म	कर्तुमपादपे	४८६	०	११

शुद्धि व	शुद्धि व	पृष्ठा		पङ्क्ति	शुद्धि व	शुद्धि व	पृष्ठा		पङ्क्ति
		व	अ				व	अ	
अ	मल्ल पर्वी योष्या	४८६	दि०	३	या य	नित्यत्वाद्दुत्पत्ति	५११	०	१४
ग	वाप मघोन	४८७	०	८	य	वातवाक्ये	५१२	प्र०	२
२१ हरि	माखापवरहिततरी	४८८	प्र०	१	ति क	शुद्धिर्वाक्यजनित	५१२	०	७
प्र	मङ्गमस्येतिवा	४८८	दि०	३७	जा	तन्माहचर्वा	५१४	०	१४
ववति	नवाज्जोवतिभेज्ज	५००	प्र०	८	य	मछरादिदु	५१४	दि०	३
व्य	मुष्ण	५००	०	२८	डो	पठेगुपक्रिया	५१४	दि०	४
पुष्पा	मुष्णामान०	५००	दि०	२४	द्	शब्दाशुभासना०	५१४	०	१४
नी	विचिणोरमती	५०१	०	७	मी	गीति	५११	०	२४
१ ॥ मय	॥ मङ्गा	५०१	०	१३	टा	निष्ठायाञ्	५१५	०	४
० बो	शबि । खो०	५०१	०	१८	भ्य	मास्यति	५१६	०	१२
- पे	मध्यस्थपुरुषे	५०२	प्र०	२१	० क	मध्युक्त । पु०	५१७	०	३
श	शाणके ॥	५०२	दि०	२३	व	करयोऽनुदा	५१८	०	२५
श	प्रकाररक्षा	५०३	०	३	त	क्षेपातके	५१९	०	२७
श	गलरोगनिरोधे	५०३	०	२८	+ म	उत्तन्	५१८	दि०	१३
० वद	मतच्छब्द । पु०	५०४	प्र०	१	त	युक्तादेश	५१८	०	१७
० वद	निर्मल दोषन	५०४	०	१२	कक	मातिक्रम्यस्य	५२०	प्र०	२३
० वद	मतथा] पु०	५०४	०	१६	दि	सम्भारविष्णोड	५२२	०	१३
- खी	पयस्ये	५०४	दि०	४	खी	पयसादक्षिण०	५२२	दि०	१५
व्य	लघुतीक्ष्ण	५०६	०	६	य	मन्वसाधे टा०	५२३	प्र०	२४
जि त्वा	र जितत्वात्	५०७	प्र०	१८	त	भेदात्परसि इत्व०	५२३	दि०	२३
दे व्य	देवच्छब्दे	५०७	दि०	४	११ ॥ २१ २१	॥ इइ ॥	५२४	०	२४
० व्या	पत्न्यासेनि	५०७	०	१३	२१ २१	सरपत०	५२५	प्र०	५
३	इन्द्र	५०८	०	२	२१ २१	कपूर्वमदिधे	५२५	०	७
व	निर्मलमे	५१०	५		५ तिसि १ इभावा	० ० ०	५२६	०	२

अक्षरवर्ग	शुद्धिलेख	प्रस्ताव	संख्या	पङ्क्ति	अक्षरवर्ग	शुद्धिलेख	प्रस्ताव	संख्या	पङ्क्ति	
२१	वक्रवर्तिन	५२६	वि०	४	५	विधिधा	५४२	प्र०	६	
॥ श	॥ श्रवति । श्रवगती	५२७	•	१६	मा	काठवासामिति	५४२	दि०	१	
• व पा	श्रवपादप । पु	५२७	•	२८	शा	श्रावदीरीग०	५४३	•	२१	
× सु	श्रवसु	५२८	प्र०	१८	• श	श्रवणं । प०	५४५	प्र०	२०	
- ली	श्रवली	५२८	•	२७	+ का	कासाट०	५४६	•	२३	
२	श्रवलीवद्विधात्	५२८	वि०	२६	आ	श्रवति	५४६	दि०	४	
१ त	श्रवति	५२९	•	२८	श्रु न्तु	पदाश्रुतन्तु	५४६	•	१८	
० ला	श्रवलाङ्ग । नि०	५२९	प्र	१	५	सर्व	श्रवणार्थं सर्वमाश्रुता	५४६	•	२०
क्ष	श्रवक्षेत्रेणं ह्रधा	५२९	•	५	वि	श्रवणविदा	५४६	•	२४	
५	श्रवभेदात्	५२९	•	२६	का	श्रवणाम	५४६	•	२४	
भा	श्रवणमात्रे	५२९	•	२७	हरा	श्रवणती	५४६	•	२८	
ल	श्रवणसूक्तकादे	५२९	वि०	४	• वि	श्रवणविदा	५४८	प्र	६	
वी	श्रवणवि	५२९	•	२१	• वि	श्रवणानो (श्रव) विदा	५४८	•	११	
२१	श्रवणसंस्कारणे	५२९	प्र०	२७	श्रु	श्रवणायुग । पु	५४८	•	१२	
क	श्रवणकारीय	५२९	वि०	२७	का	श्रवणो	५४८	•	७	
• श्रव	श्रवण	५२९	प्र०	१	य	श्रवण	५४८	•	२८	
५१	श्रवणवर्तमानम्	५२९	वि०	१	अ	श्रवणवृत्ति	५४८	दि०	४	
दु	श्रवणद्वयत्व	५२९	•	१	ति	श्रवणवृत्ति	५५०	•	१७	
शा	श्रवणान्वयः	५२९	प्र	१३	५	करिषि	श्रवणवृत्त्या नृ ।	५५१	प्र	२५
श्री	श्रवणोक्त	५२९	•	१८	०	लि	श्रवणान्वयः	५५१	वि०	२३
अ	श्रवणवृत्त	५२९	•	१०	व	श्रवणकार	५५२	प्र०	२६	
अ	श्रवण	५२९	•	३	की	श्रवण	५५२	वि०	१	
०ताम	श्रवणवर्तमानम् । नि०	५२९	•	१७	मी	श्रवण	५५२	•	१२	
आ	श्रवणान्वयात्	५२९	वि०	२०	१७	श्री	श्रवणवर्तमानम्	५५२	प्र०	१०
					आ	श्रवणवृत्त	५५३	प्र०	१४	

पङ्क्ति	शुद्धि	पृष्ठा	श्लो	पङ्क्ति	पङ्क्ति	शुद्धि	पृष्ठा	श्लो	पङ्क्ति
० न	कथ्यतेजने	५५२	दि०	१५	० न	शिवभट्टारक । पु०	५६६	०	२६
त्रि	बुद्धपिपा	५५५	प्र०	१	प्र	मयासुताच ०	५६६	दि०	२१
सात्	सन्दिग्धा०	५५५	०	८	। च	अत्रचतुर्दश्यामिव०	५७०	प्र०	१
० । च	शास्त्रतत्त्वज्ञ । पि०	५५५	दि०	१	० शिववा	शिवाटिका स्त्री	५७	दि०	२१
सस्त्र	स्र सतेष्वात्	५५५	प्र०	२८	य	याप्य यानि	५७१	प्र०	१७
। च	काचित्	५५६	दि०	४	। शिव	सत्तासाकनाशिव०	५७१	०	२०
॥ इ	इहशिमतिशिशो	५५७	०	२७	प्र क्त०	तस्यप्रतिप्रतिरिच	२५७	०	२३
१	रामावज्ञ याम् ।	५५७	०	२८	स्वा	वतानपादस्तस्मात् ०	५७२	०	८
५	शेषपाश्याम	५५८	प्र०	१३	५	कथं कथं	५७५	०	१
क	नातिः	५५८	०	१६	द क	विशेषयत्त्वाद्	५७५	०	८
० न्ना	शिकषाचम् । न०	५६०	०	१४	क	शिक्षिषासाधि	५७५	०	१४
श	शालिपिष्टक ०	५६०	दि०	१३	प	कपूरे	५७५	दि०	६
क	सत्वश्च निपात्यति	५६१	प्र०	२१	- भाष	अर्थसाधक	५७५	०	१२
व	अधोगतम्	५६२	दि०	११	व	वायुभक्ष	५७६	प्र०	२७
ता	नाद्याम	५६२	प्र०	२	० शो	शोतसम्पत् । पु०	५७६	दि०	३
श	शिक्षाष्टनासी ०	५६६	०	२	त	शोतार्त्त ।	५७७	प्र०	१
० ले	शिक्षीक्षय । प्र०	५६६	०	१०	र	इन्दो	५७७	०	५
थे।	पर्यायो ०	५६६	०	१८	उ	वेष्टेभ्यो	५७८	दि०	७
त्र । न	प्राज्ञानाश्च	५६६	दि०	१६	व	द्रवावस्था	५७८	०	१२
उ	गीष्ट	५६७	०	१६	० व	शोर्त्तम् । न०	५७८	०	१६
५	गानकश्चम्	५६८	०	२०	५	श्वतोम्	५८०	०	२७
व	महापोतेन०	५६८	०	२	। क	। श्रीजनम	५८०	०	२६
त	पशुत्वेदिक लिङ्ग	५६८	०	१०	क	वर्त्त	५८१	०	६
स	स्र सति	५६८	प्र०	२५	य	कथं	५८२	०	१३

अक्षरवर्ण	शुद्धलिपि	पङ्क्त	श्लो	पङ्क्ति	अक्षरवर्ण	शुद्धलिपि	पङ्क्त	श्लो	पङ्क्ति
शु	सुखीण	५८३	०	२२	ख	संज्ञापूर्वकत्वात्	५८४	प्र०	६
० म	शुक्लकर्मा वि	५८४	प्र०	१०	० पुं० श्	शुक्ल ५० नशक्ते	५८४	०	१०
ना	शुक्लसज्जिता	५८४	०	२२	पक्ष	शुक्लरस्य च	५८४	द्वि०	१५
क	तिथ्यात्क	५८४	०	२४	शु०	सायस्यस्य च	५८५	प्र	२७
श	शुक्लतनुमशुक्ले	५८४	द्वि०	३	ख	जनयित्वा	५८६	द्वि	१५
- व	सजाती इच्छे	५८४	द्वि	१४	ज्ञानत्वा	जाज्ञानत्वा०	५८६	०	१५
र	विशुपधी तु	५८५	०	१८	मा	शुक्लसभायायाम्	५८६	०	१५
ज	जायापत्य	५८५	०	२६	म शु	भिक्षजातीयायाम	५८६	०	१०
घ	सपत्रे	५८५	०	३८	का	पिशुद्र०	५८७	प्र०	२७
त्व	शुभित्व	५८६	प्र०	४	टै	तिथीघटे	५८८	०	२
वाक्य	द्विकसत्रेषांपिच्छिकाभ	५८७	प्र०	२	जे०	सन्ने इत्येतिच्छिन्ने	५८८	०	५
- श	केतु	५८७	०	१८	ज्ञे	जीवीगत्यर्थ	५८८	द्वि०	५
- ल	जमनासक	५८७	०	१८	य	शुर्वते	५८८	०	२०
० म	शुक्लसूत्रका शो	५८७	०	२६	द	हरिद्राकपक्षिणि	५८८	०	२३
श	शुद्ध कुलीवत	५८८	द्वि०	८	- ख दा	पक्ष्यकिहानादिक	५८९	०	२६
स	शोमगङ्गा	५८८	०	१७	य	जीर्णते	५८९	०	२७
डे	श्रवेत्	५८८	०	२५	० क	शुक्लपुत्रपु०	६००	द्वि०	६
भा मि	सहस्रभमोर्युत	५८९	प्र०	२०	नि० शु	शुक्लास्यधारिणि	६०१	प्र०	४
च	वेमङ्गरे	५८९	द्वि	४	यती	दुर्गायाम्	६०१	०	८
ला	कल्यायाम्	५८९	प्र०	५	० ल	शुक्लके	६०१	०	१२
नि	श्रीतुमिच्छीः	४८२	द्वि०	१४	० पु	पु०	६०२	०	११
न्ने	पनाम्ने विप्रिने	४८३	०	५	श	शुक्लाति	६०२	द्वि०	१०
शा वम	शाकानां विच्छेद कश्चि	५८३	०	१७	रा	शुक्लमच्छे	६०३	प्र०	२१
० म	शुक्लाके । पु०	५८३	०	१८	श्याकि	शुक्लादोषवत्त्वात्किन्	६०३	द्वि०	१८

पद्यविलेख	शुद्धिलेख	पद्याक्षर	पद्यविलेख	शुद्धिलेख	पद्याक्षर	पद्यविलेख	शुद्धिलेख			
क	कर्तरिते	६०४	दि०	४	शानोक्त	नभ्याद्याप्यायनोक्त	६१२	०	२८	
त	तसुच्यतेति	६०५	०	१२	शे	रसाख्याये	६१२	दि०	६	
य	शिवसंज्ञिता	६०६	प्र	२०	शे	विफलाख्याता	६१२	०	२८	
- ६	१२६	६०६	दि०	८	स मि	शासनमिति	६१३	प्र०	६	
न	नामोरुपत्वान्	६०८	०	८	त	कौतनये	६१४	०	१४	
न न। स्य	नद्यादिभ्यश्चित्ठक	६०८	०	२५	० शि	शोकम् । न०	६१४	०	१८	
मि	योगविभागीन०	६०७	०	२७	क्त	युक्ततायाम्	६१४	०	२८	
० न०	पु०	६०८	प्र०	५	शे	वासोऽकिन०	६१४	दि०	१५	
- यु	श्रीक्रीडुक०	६०८	०	२८	भ्य	शृङ्गलाभ्या	६१४	०	२८	
प	दन्तुपातेनराधम	६१	०	७	५	यक०	चयकरं	६१५	प्र०	११
व शिवाच	पुत्रवर्षाचयतीति	६११	०	२०	को	कृषीपुत्रटोपटि०	६१५	दि०	२१	
। मि	शुभमि	६१०	०	२२	त	जायते	६१६	०	१४	
प्य	चतुश्चम्ये	६११	०	१	विक्र	श्रीश्लिख । पु०	६१७	प्र०	१०	
श	लोहितार्थे	६११	०	६	वक्र	शुक्लवदनं	६१७	०	१२	
श	श्रीसुवर्णगत्वी	६११	०	१६	ना त	श्रीशिरोनामनामत	६१७	०	२७	
० त	श्रीशितान्नम् न०	६११	दि०	१२	। सि	श्यामत्वमस्यास्ति	६१८	दि०	१२	
शे	साधोऽन्ति०	६१२	०	६	क	वैशिकीयाम्	६१८	०	२४	
शे	श्रीशे०	६१२	०	७	ध	जनावनम्	६१८	प्र०	८	
न न	रक्तपुनर्नवायाम्	६१२	०	१०	वं	सर्वस्वास्थ्यगपद्यत	६१८	०	१०	
चपमाच	ममनुवक्तव्येति	६१२	०	११	व्या	कष्याये	६१८	०	२२	
पुत्रे					को	वाकीरे	६२०	०	१४	
- या	श्रीफकारके	६१२	०	१५	५	ववर्ण	तद्वचयुक्ते	६२०	दि०	२५
तंदि	कर्मणित्त	६१२	दि०	१३	रा	करे	६२०	०	२७	
यादिदि	विष्कम्भादिवु०	६१२	दि०	२६	या	स्वास्थ्यपञ्च	६२१	प्र०	५	
५	सुधीर०	६१२	प्र०	१						

अक्षरवर्गः	शुद्धिलेखः	प्रस्ता		पक्षः	अक्षरवर्गः	शुद्धिलेखः	प्रस्ता		पक्षः
		क	ख				क	ख	
आ	सम्प्रातिरनुजे	६६१	०	२५	ख	मन्वन्तरखे ।	६३६	हि	२४
अ	मच्छूकपपपपपप	६२१	हि	५	खि	वकीसूदधि०	६३८	०	१
इति	पतिभ्या	६२२	०	१०	- खि	भूधिं नस्तके	६३८	०	४
ल	प्रवृत्तात्पर्या०	६२३	प्र०	२८	खि	नीलात्पलकादि०	६३८	०	१३
ला	शुद्धादम्बा	६२३	हि	१६	न	यमने	६३८	०	१७
म। ए	पतिश्रावनेतमविष्ठ	६२४	प्र०	१०	ट	प्रतिपादका	६३८	प्र	१२
वि	नाधि	६२४	०	१५	आ	नित्यमा०	६३८	प्र०	३८
० अम्	अव्यम् । न०	६२४	०	१५	वा	नायाम्नु०	६३८	दि०	१
अ	उद्विवाह	६२४	हि	८	ती	स्विरता०	६४०	प्र०	४
इ	आदुर्ध	६२५	प्र०	२८	ख	स्वियमधुर०	६४०	०	८
० अक्षर	केचित्कमिच्छन्ति	६२६	०	२५	अ	स्वै दीपना०	६४०	०	१५
अ	विद्यमन्व०	६२६	हि	२८	क	सङ्घाते	६४	हि	२८
० अक्षर	भूतायामविद्यायाम	६२७	प्र०	२०	खी	स्वास्तीरपनरी०	६१४	हि	८
अ	वन्दने	६२८	०	५	अ	अङ्गनातय	६४२	प्र	८
इ	शुद्धाया	६२८	०	१३	ख	कल्पतय	६४२	०	२०
नि	अनपायिनी	६२८	हि	८	ख	वनीयसा	६४२	०	२२
० नि	प्रविशनीय	६२८	०	२१	अ	अन्वकर्षी	६४२	०	२३
अ	कटफले	६२९	०	२८	अ	अन्वकर्षी	६४२	हि	१
५	शुद्धायाम	६२९	प्र०	२	अ	अन्वकर्षी	६४२	हि	१
अ	समर्था	६३१	दु०	११	अ	अन्वकर्षी	६४२	प्र०	११
अ	प्रोहीनप्रोक्त०	६३२	०	१६	अ	अन्वकर्षी	६४२	दु०	२५
अ	नाइलम्	६३३	प्र०	१०	अ	अन्वकर्षी	६४४	प्र०	१५
अ	सिद्धांशेद्रो०	६३३	०	२२	अ	अन्वकर्षी	६४५	०	८
अ	अव्यतिष्ठति	६३३	हि	१६	अ	अन्वकर्षी	६४५	०	११
अ	०अव्यतिष्ठति	६३६	प्र०	१६	अ	अन्वकर्षी	६४५	०	२०

प्रश्नक्रमांक	प्रश्नसूची	प्रश्न क्र.	प्रश्न सं.	पत्र क्र.	प्रश्नक्रमांक	प्रश्नसूची	प्रश्न क्र.	प्रश्न सं.	पत्र क्र.
१	निर्धारण	६६७	२०	१२	१	अद्वैतसूत्रम्	६७३	०	१२
२	संशयो.	६६७	०	२३	२	सतिष्ठते ।	६७३	वि०	३
३	विशेषादि	६६७	०	२७	३	मातृशैलिक	६७४	०	४
४	आयमाने तत्राद्याः	६६८	०	१८	४	दूषमन्त्राः	६७५	०	१०
५	संस्कृत्यतेषां	६६८	०	१७	५	संक्षीयाम	६७६	प्र०	१२
६	संज्ञानि	६६८	६	६	६	सकृति । स्त्री०	६७६	वि०	१८
७	दुःखसूत्रसंसार	६७	प्र०	१४	७	अवस्था	६७८	प्र०	१६
८	तस्यत्याग	६६०	०	१६	८	संज्ञक पु०	६७८	०	२१
९	संज्ञीकृतसंज्ञाविषयम्	६७०	०	२०	९	अवस्था	६७८	प्र०	२२
१०	संज्ञातस्याः	६७१	०	१६	१०	नेत्राभ्यां यथा	६७८	वि०	५
११	संज्ञादणम्	६७१	०	२३	११	संज्ञातिष्ठ	६७८	प्र०	११
१२	संज्ञोक्ततधने	६७१	०	२६	१२	संज्ञा । वि०	६८	०	६
१३	भाषासंज्ञा	६७१	वि०	८	१३	संज्ञाज्ञान्या	६८	वि०	८
१४	एत्यगामि	६७१	०	२०	१४	अविश्रान्ति	६८०	०	२१
१५	संज्ञाज्ञानि	६७१	०	२३	१५	परस्परमनु०	६८०	०	२४
१६	संज्ञाज्ञानि	६७२	प्र०	१४	१६	कारं	६८१	प्र०	३
१७	संज्ञाज्ञानि	६७२	०	१८	१७	कर्मणि	६८२	०	१
१८	शुद्धादि०	६७२	०	२०	१८	अज्ञानाविष्णु	६८२	०	४
१९	रिष्टाः	६७२	०	२७	१९	संज्ञाज्ञानि	६८२	०	२४
२०	पञ्चाभिज्ञाना	६७२	दि०	१८	२०	संज्ञाज्ञानि	६८२	०	२०
२१	अज्ञानि	६७२	०	२५	२१	संज्ञाज्ञानि	६८४	०	५
२२	अज्ञानि	६७२	०	२८	२२	अज्ञानि	६८५	०	८
२३	अज्ञानि	६७३	प्र०	८	२३	अज्ञानि	६८६	०	११
२४	संज्ञाज्ञानि	६७३	०	११	२४	अज्ञानि	६८६	वि०	१७

अक्षरवर्गः	शुद्धिस्थानं	पृष्ठा	श्लोकः	पङ्क्तिः	अक्षरवर्गः	शुद्धिस्थानं	पृष्ठा	श्लोकः	पङ्क्तिः
अ	परिच्छिन्नम्	६८८	प्र०	६	अ	अत्र त्रयैति	७०१	द्वि०	२०
इ	इति	६८७	द्वि०	७	इ	एकाक्षरिण	७०२	०	५
इ	इमादृशा०	६८८	०	११	इ	निविकारी	७०२	०	१६
उ	सङ्गमपुत्रिजगन्माम०	६८८	०	१८	उ	आवणत्वात्	७०३	०	१७
उ	सङ्गमाम।पु०	६८८	०	२०	उ	सर्गिण	७०४	प्र०	२१
ए	भवेच्छामाम्	६८०	द्वि०	२	ए	प्रतीत्योच्च।माने	७०४	द्वि०	१५
०	सङ्गमपुत्रिजगन्माम०	६८१	०	१२	०	कुन्दे	७०५	०	१७
०	सङ्गमपुत्रिजगन्माम०	६८१	०	२५	+	त्वदादिष्वितिकञ्	७०६	०	७
।	समानोजातीयं म०	६२८	प्र०	१	।	सत्त्ववधे।संज्ञाद्यौ०	७०७	०	१४
	मा०								
आ	कल्याणा०	६८२	०	३६	आ	नकारलोप	७०८	प्र०	२८
आ	अभिचरति	६१५	०	१७	आ	सनत्समार।पु०	७०८	द्वि०	८
ट	सट्।भादिभ्य	६८५	द्वि०	६	ट	माश्वये	८७०	प्र०	१८
-	स्वित्तत्त्वं	६८५	०	८	X	एषोदरादित्वा०	७०८	द्वि०	२८
०	अविज्ञातो	६८५	०	४	०	सहनीकुञ्जेति	७१०	प्र०	१४
व	वशे	६८६	प्र०	२७	व	पारम्पर्ये	७१०	द्वि०	२
स	समस्तौदृ	६८८	०	४	स	सन्नापितसन्नातो	७१०	०	६
त	भूतं अवधने	६८८	प्र०	६	X	हस्तचतिसञ्ज्ञा	७११	प्र०	१
त	सत्त्वमत्त्वकस्यासत्त्व०	६८८	०	१८	त	शोरादिसरे	७११	०	६
प्र	भाष्ये।कुरुप्रकाश।	६८८	द्वि०	८	प्र	प्रसिद्धि	७११	०	२८
ि	सद्विद्यत्तगतं०	७००	प्र०	१२	ि	कुतस्तद्वधनसुखाना	७११	द्वि०	१०
नी	अतुर्युगाणां०	७००	०	२३	नी	अतु	७११	०	१५
०	सत्त्ववधे।पु०	७००	द्वि०	१३	०	सन्नापितसन्नातो	७१२	प्र०	७
न	सङ्गमपुत्रि	७००	०	२८	न	भाषिकवधति	७१२	द्वि०	२८
वर्त	कृतं।अभिमिति०	७०१	प्र०	२५	वर्त	माश्वयानामराश्वस	७१४	प्र०	२

व्यक्ति	व्यक्ति	पृष्ठांक	संख्या	पङ्क्ति	व्यक्ति	व्यक्ति	पृष्ठांक	संख्या	पङ्क्ति
वृ	मञ्जुते	७१४	०	८	ति	समानापीति	७२५	प्र०	२८
वृ	मद्यसन्धानी	७१४	दि०	८	द्विग	फुलिङ्गिनी०	७२५	दि०	२८
ली	देवकालीदुग्धायाङ्ग	७१४	०	२३	नात	नात्पञ्जन	७२६	प्र	२६
ली	वि॥ सन्ध्यापञ्चम्या	७१४	०	२३	॥ इत्	॥ तस्यपूरणेष्ट ॥	७२६	०	२९
क	सम्पत्तित वि०	७१५	प्र०	१५	धम	सप्तदशानवयमन०	७२६	प्र०	२४
क	सङ्गा०	७१५	०	२८	क	क्रोञ्चादयो०	७२६	दि०	४
द्वि	सप्तदशद्विष्कार्यं	७१६	०	२२	सप्तमी	निपञ्चमसप्तवाचिच	७२६	०	१२
क	तत्काले०	७१६	प्र०	१६	सप्तम	०पास्यसप्तमतसाधयेत्	७२७	प्र	१६
०	सन्ध्यापुष्पो । श्री	७१७	प्र०	१८	श्री	सिन्धोश्च०	७२७	०	२५
॥	॥ अथे ।	७१८	०	१८	सा	रसाङ्ग०	७२७	दि०	१५
क	भाषिवाक	७१८	०	२२	य	घटनीया	७२८	प्र	२०
क	इयुक्तवच०	७१८	०	७	वि	सप्तमीवि	७३०	प्र०	८
०	माप्रा	७२	दि०	१३	नू	सविप्रयावा	७३	०	१०
वै	नान्यमार्गं	७२१	प्र०	११	त	स्तथेनीजव	७३०	दि	१
क	कलीनारुक्तेव	७२१	०	१४	क	शामादिके	७३१	प्र०	१२
०	मन्त्रे सन्ध्यासप्तदश	७२१	०	१७	ये	समयेसप्तदादे०	७३१	०	२३
न	सन्ध्याय	७२१	दि०	२३	मा	सप्तदशवाक	७३१	दि०	२०
०	प्राकान्येवथवस्थित	७२२	प्र	१२	स	सर्वमर्थे	७३२	०	६
वा	तोडकाचार्यं	७२२	दि०	५	शे	वसानश्चेत्	७३२	०	१०
०	सप्तदशनामानि	७२२	०	६	त	विधाता	७३२	०	२
त	धारणात्	७२३	प्र०	२	द	कृष्णवभाधे	७३३	०	२६
दु	पुराणादिषु सप्तदश	७२३	०	१८	ल	समवर्तिं	७३४	प्र०	४
०	स	७२३	०	२०	गं	रागद्वेषादि	७३४	०	५
०	पिण्डरम्	७२४	दि०	१०	गी	समाप्तिषु	७३४	०	८

प्रश्न क्र. सं.	शुद्धि विषय	पृष्ठा सं.	श्लोक सं.	पङ्क्ति सं.	प्रश्न क्र. सं.	शुद्धि विषय	पृष्ठा सं.	श्लोक सं.	पङ्क्ति सं.
प्र	समन्तात्	७३४	द्वि	१६	× ति	प्रतीकान्द्वयतीकन	७४८	०	१
थ	समति	७३५		५	नाभाया	शाभनाश्रीभनवाग	७५१	प्र०	११
त्वा	दीपात्पदे	७३६		१५	ये शु	क्रयेवगुणक्रिया	७५१		१२
शु	सुमश्रुवान् । नि	७३७	०	३	हे	सहोमि	७५१	०	१८
वे	श्लोकस्थैकेन	७३८	प्र०	१३	० ल	समुत्थानम । न	७५१	द्वि०	२०
ह	सासमाजकृत	७३८		२१	हू	उच्यते	७५२	प्र०	११
ना	कथयत्	७३८	०	२२	के	वच	७५२	१	२७
प	सप्रथित	७३८	०	१८	ध	उच्यते	७५२	०	२८
न	नपुन	७३८	०	१७	नि	विराधकारोति	७५४	०	१८
सु	प्रहानपपत्ते	७३८	०	२४	ऽ	अलायाम	७५४	०	२४
२१	काव्यशुभाशये	७४	प्र	६	सं	साहसविद् ०	७५४	द्वि०	२५
विष									
र	नत्तारित	७४	०	२३	म	समुद्रसिन्धुसङ्गम । पु०	७५५	प्र०	६
व	एवमित्तमेपि	७४१	प्र०	७	द्रो	समुद्रान्ता	७५५	०	१७
त्ति	निष्ठतेरनाद्य	७४१	०	१३	न्	समुद्रदृष । वि०	७५५	०	१०
नि	पदेनापि	७४४	०	१७	म्य	सम्प्राप्ते	७५५	०	२१
का. प्रो. ५	कादिशागन्तव्या	७४०	०	२१	क्य	गन्तव्ये	७५६	प्र०	१७
अम					ऽ				
प	नियत	७४४	द्वि	२४	कथ	प्रासवमीवच	७५७	०	२१
० म	समास द्वित्त्रि	७४६		२८	व्य	ानाऽव्य०	७५७	द्वि०	४
अ	सिद्धस्यतुम्	७४७	प्र	१७	म	माभाज्यपर०	७५७	०	२८
२१	पिरहेनकस्त	७४७	०	२४	० गी	गाकुली	७६	प्र०	२२
द्वि									
५	समुद्राश्चकरथि	७४७	द्वि०	२	श	सन्धी	७६	द्वि०	१६
५									
ननव	विशुधनवद्रा ०	७४७	०	५	हे	विशिष्टे	७६२	प्र०	४
व	समाह्वयते	७४७	०	२५	व	विषय०	७६२	प्र०	८
० म	समिति । क	७	०	१	ध	सव्यकवाध्यन्ते	७६२	०	७

पद्यलिखितं	शुद्धिलेख	पृष्ठा	स्त्रोत्र	पङ्क्तयः	पद्यलिखितं	शुद्धिलेख	पृष्ठा	स्त्रोत्र	पङ्क्तयः
अ	भावाशुद्धस्यया	७२४	दि०	१८	अ	सवस्यजाकामिदे	७८२	दि०	२
स	सालोके	७२५	प्र	२२	का	वसिकर्चुरं	७८१	प्र०	१
५	पूजने	७२५	दि०	१	के	सिद्धोऽस्मात्	७८४	०	१८
आ	पत्रवाक्यादेः	७२५	०	११	क्यैक्यै	विद्वत्वाक्यै	७८४	दि०	१८
अये	मैकस्ववृद्धिः	७२७	प्र०	५	१	पुष्योद्धारवादि ।	७८५	०	२०
ति	रा नि	७२७	०	२७	वा	यतस्तद्देवतादेवो	७८६	दि०	२६
ट	कटुरे	७२७	दि	३	० ।	सविप्रिय । नि०	७८७	प्र०	८
० गू	परयु । स्त्री०	७२८	०	२३	खू	खूणामितिष	७८७	दि०	६
स	साक्षान्ती०	७२८	प्र०	१८	खू	खूणासुप०	७८७	०	११
त	सरसिजातम्	७२८	०	२८	पृ	पुण्याकर	७८८	प्र०	११
५	तत्पुत्रविक्रतोत्यक्तुः	७२८	दि०	१८	प वा	ईषद्दृशस्ययुक्ते	७८८	०	१७
ठा	कृताभजे	७७	प्र०	६	यास्य	साकल्ये	७८८	दि०	८
५	सम्भव	७७२	०	५	ति	जाति	७८८	०	२४
२१	कारसज	७७२	दि	१४	धा	वेदविधिने	७८०	प्र	१२
जस	सर्णी । स्त्री०	७७२	०	१८	तति	पतिते०	७८०	दि०	२२
०	अभ्युत्त इत्युच्यते इत्यर्थः	७७४	०	१०	त ति	नसंबवेदपतिते०	७८१	प्र०	२४
स	सव्यंगत । नि०	७७५	प्र०	१८	खू	निस्रुताभाषी	७८१	०	१४
अ	विकृष्टस्यजे	७७६	०	२८	क्यो	मक्यो	७८१	०	१५
व	विकृष्ट	७७६	दि०	२	कृषी	अतदूर्वीयाम	७८१	०	३८
वा	वाक्येष्ठानां	७७७	प्र०	८	पास	प्रापयति	७८२	दि०	१३
वा	वादाना	७७७	०	१४	पा	पवाक्यस्य	७८२	प्र०	७
कि	क्षिप	७७८	०	१८	ति	मिच्छतेति	७८३	०	२४
दे	तत्सर्वादे	७७८	०	३	ति	जातये	७८३	०	१७
१ स	नि० सजास०	७८१	०	२	त्य	प्रकये	७८३	दि०	१४

अशुद्धि व	शुद्धिलेख	प्रमाण			अशुद्धि व	शुद्धिलेख	प्रमाण		
		क	ख	ग			क	ख	ग
तना।मी	तदुच्चिणामुरस्त्रे	२	२०	१३	० स	निवृत्तजनन वि०	८२८	०	२६
क	अधिकात्राऽथ०	८२०	०	१७	०	सिद्धिनी।फ्लो०	८२८	०	४
ख	वणसम्भती	८२०	०	२१	ति।ज	सिक्ततक।वि	८२८	वि	६
- त	असगति०	८२०	०	२५	गो	मीम०	८२८	०	१७
म	साधिक वि०	८२१	वि	१४	न	तेजव्याम	८२१	प्र०	२३
प्र	आर्द्र	८२१	०	१६	सु	सुनिवृत्ते	८२२		५
दु प्र	कुलदुष्टप्रण०	८२२	०	८	व्या	कथावत्तरे	८२२	वि	२०
न	मन्त्रदिन	८२२	०	८	० ० ०	० ० ०	८२२		२०
स	सावर्णि	८२४	प्र	२१	। त	सिध्यतिष्ठा	८२३	प्र०	४
ख। ता	कथितो मनु	८२४		२३	य मी	तदुभयमपो०	८२३		१३
क्रे	भविष्यतीत्युक्ते	८२४	वि	३	ग स	अपगमसंस्थितो	८२४	वि	१०
काप	स्वकाशोवाविचोमपे	८२४	०	७	द	सिद्धाध। पु०	८२५	प्र	२
ते	सहित	८२५	प्र०	१७	घ	अकर्षी	८२५	वि	२
५ मिश्र	कोटिहीनेहुताशन	८२५	वि०	३	५ तराज	यतनव्यासु	८२५	प्र	२२
। प्र	पणानाहे शनिसाहे प्र थम	८२५	०	५	ला	सभालू	८२७	०	२२
स्व	भोजससङ्घो	८२६	प्र	११	द	आवरखिवा	८२७		२६
य	सटायाम	८२७	०	१५	व	दूरयेत्र	८२७	दू	६
० सि	सिद्धतल।प०	८२७	०	१६	प्र	सिप्राख्यात	८२८	प्र	१८
ख	पञ्चाह०	८२७	वि०	१५	सि शु	अपिनि विशुचिभ्य	८२८	०	२७
० सि	सिद्धरथा।फ्लो०	८२७	०	३०	ना	पाण्डुता	८४०		३
० ख	सिद्धलाख्यान।प०	८२८	प्र०	४	स	प्रसन्नवन्ती	८४०	वि०	१७
घा	महिषीयया।	८२८	०	१५	य/य	देवतायामन्द्रियायाम्	८४०	०	२१
दि	अखे। हये	८२८	०	१७	क	गङ्गास्तीतवि०	८४०	०	२१
दु	अनदिन्द्र०	८२८	०	२६	क	श्रीकृत	८४१	प्र०	१

पशुविलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठा	स्त	पङ्क्ति	पशुविलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठा	स्त	पङ्क्ति	
पं।भ	सर्वतोभावे	८४१	०	२२	ख।भा	सुखाशुभवे	८४८	०	२२	
वा	बल्लोके	८४२	०	१०	म	सुवतायाम्	८४८	०	२४	
म	क्रन	८४२	०	१८	ध।रे	सुखस्याधारे	८४८	दि०	१	
व्य	धोर्ध्वदि	८४२	दू	८	०।वे	घाटत्र	८४८	०	६	
स्ये	वगस्येव०	८४२	०	२७	घ	विकारुशेष	८४८	०	१८	
सस्मि	रससस्मिष्ट०	८४२		२८	५	कायत	कातमस्य	८४८	दि०	२३
मे	यामभन	८४३	प्र	७	स्य	रीगे	८४८	०	२४	
ना	रमासत	८४३	०	१५	मे	रेगे	८४८	०	२४	
० क	सुकन्द।प० कये०	८४३	दि०	१०	ये	दृष्याये।क्रिते	८४८	०	२५	
सु	सुखिति०	८४३	०	१८	।य	सुखादिभ्यश्चेति	८४८	०	२६	
ट	कटव्यम्	८४४	०	४	सु	विदित्वाशुरी०	८४८	प्र०	५	
का	धम	८४४	०	१२	क्रि	सर्विकाकारे	८४८	०	११	
न	सुकुमापतर	८४४	०	१८	द्वीत	द्वीतम	८५०	दि०	२	
त	जगताड्हास्ये	८४५	प्र	२८	पर्ये	सुपर्णे	८५०	०	१२	
व	शुभा	८४५	०	२८	व्य	सुगल्य।पु०	८५२	प्र०	२३	
विं	वसुविप्रति	८४५	दू	५	वे	सौत्कण्डव०	८५२	०	२५	
व	०पायबेष्ट	८४५	०	१६	ते	सुतेलाश्री०	८५२	दि	१८	
दृक्	दुखसन्धावेपि	८४५	०	२८	॥ लि०	॥मिदकम्बुमे॥ लि०	८५४	०	२	
रक	रत्नक	८४६	०	७	दी	श्वेतदीपे	८५४	०	२८	
खवे	सर्गवेद्यायाम	८४७	प०	१८	ए	दृष्टृरुपत्वात्	८५५	प्र०	२५	
यु	कुर्वु	८४७	०	७	जम्बाम्	मिदरेष्याम्	८५५	दि०	२०	
ध	शुभा	८४८	०	८	य	विक्रपाव०	८५६	प्र०	३	
क्रु	कुन्	८४	०	१२	०टा	काय	८५६	०	११	
० सु	तरसुज०	८४८	०	१५	ध	सुष्ठुदधाति	८५६	०	२५	
					खे	विश्वेक०	८५७	०	३	

अक्षरं	शुद्धिलेख	प्रस्ता	शुद्धि	पङ्क्ति	अक्षरं	शुद्धिलेख	प्रस्ता	शुद्धि	पङ्क्ति
भा	रघतीमा०	८५७	दि०	१३	०। सा	सुरस।पु०।सारा	८६८	प्र०	२०
० र	सुन्दरी।स्री०	८५८	प्र०	१५	न्दा दि	मन्दारादिदेवतरी	८६९	दि०	५
खु	रुद्रति	८५९	०	२७	दि	सुभादि	८६८	०	२०
- ख	वत्यथे	८५९	दि०	२३	का	मन्मावस्य	८६८	०	२४
० स	सुपर्णकितु ।प०	८६०	प्र०	११	धि	महर्षि	८७०	प्र०	४
द	तस्मदा।व्याधि	८६०	दि०	२२	र्षि	पशुतर्षि	८७१	०	८
खे	बाहुष्ये	८६१	प्र०	१७	ना	भूपाना	८७१	०	८
न या	यतपुषवायाम	८६१	०	२४	र्षे	वसुवर्षे	८७१	०	१५
वि	विधासुति	८६१	दि	२७	का	जात्रलादि०	८७१	०	१७
पा	ईशानदिग्गजे	८६२	प्र०	१६	ख	चिकीर्षु	८७२	०	२
यू	शुक्लबले	८६२	०	२२	ये	पयोघृत	८७२	०	२४
भे	सुखलम्भ्ये	८६२	दि०	१०	र्षे	पूर्वविमोहिता	८७२	दि	२१
वा	अपकारवता	८६२	०	१८	का	मसृष्ट्याप्य	८७३	प्र०	१७
फ	समुद्रफेजे	८६३	प्र०	१२	व्यि	सुराम्यवेत्	८७३	०	२४
द	कटुशाम	८६३	०	१८	न	धनम्	८७४	०	२२
रा ख	सुन्दरे । वसुष्ये	८६३	०	२७	पा	सुरामाषा	८७४	दि	४
० स	सुभद्रक पु०	८६३	०	१४	दयक	०ख'दसुष	८७४	०	२८
ताग	बासव्याः	८६३	०	१८	वा	दक्षिणे	८७५	दि०	२२
क	पञ्चनमातरि	८६४	प्र०	२७	० पु०	का०	८७६	प्र०	८
ख	पुष्ये	८६४	दि०	२६	मा खे	गर्भाभाष्ये	८७७	०	१७
न	यथा	८६५	प्र०	२१	०	वसिष्ठे	८७८	०	५
१	२६	८६६	दि०	२४	- क	पुष्यका	८७८	दि०	२४
० न	०वित्तिकम्	८६७	प्र०	८	ने दनन	श्रीभनवदन	८७८	०	२८
- त	यत्तु	८६७	दि०	६	- सु	सुगन्धाभाम्	८८०	प्र०	२७

पञ्चदशिका	शुद्धश्लोक	पृष्ठा	पङ्क्त	पञ्चदशिका	शुद्धश्लोक	पृष्ठा	पङ्क्त
० ख	सुधस्य । पु०	८८२	० २४	० वि	सुविशालि पु०	८८८	० २८
- वि	भिष्णायाम्	८८२	० २५	० वं	कर्षे	८८८	प्र० ३
२१	कीनत्वम्	८८३	द्वि० २५	० श	सहकरुपतया ०	८८८	० २२
नोल	सप्तमिष्णौ	८८३	० २८	० ख	सुच्यायभागे	८८८	० २८
त	ष्टे	८८४	प्र० ७	० कि	नरकस्थप्रसिद्धे	८८८	द्वि० ५
पु०	सुसंयत । वि०	८८४	० २४	० ज्ञे	यज्ञे	८८८	० २२
त	विमिश्रिते	८८४	० २५	० पि	प्रेरिते ०	८८८	प्र० २
ष्टे	रूपेण	८८४	द्वि० ३८	- कर्षी	स्वादुदका	८८८	० १२
गा	श्रीभनोक्तौ	८८६	प्र० ८	- क	सूतकोविनेति	८८८	० १३
क्तौ	विदग्धया	८८६	द्वि० ३	ना	प्रसूतायाम्	८८८	द्वि० ५
वा	पण्डिते	८८६	द्वि० १५	ना	तत्रपिशाचाना	८८८	० १७
प्र	इन्द्रियेभ्य	८८६	० १७	० ब	सूत्रवेष्टने	८८९	० २
भ्य	बुद्धजन्तुनाम्	८८७	प्र० ५	० कृ	योतृषा ०	८८९	प्र० ८
न्तु	पोदिकायाम्	८८७	० ८	० ष्ट	वेष्टने	८८९	द्वि० ३
धा	फल ज्ञायाम	८८७	० १४	० ष्टा	निष्ठातत्वम्	८८९	प्र० १७
ज	रामदूत्याम	८८७	० १५	० वा	निष्ठापाचक	८८९	० १२
क	सूक्ष्मप्रपञ्च । पु०	८८७	० २०	० र	सूर	८८९	द्वि० १९
२१	तामज्जन्तुनाम् ॥	८८७	० २२	० या	दृशपादौ ०	८८९	प्र० १७
० य।	दोष	८८७	० २८	० ष्ये	सूर्येण	८८९	० २०
कर्षी	सूचमभूलमस्या	८८७	द्वि० ११	(सुधीववानरी	८८९	द्वि० ११
स	मनोमय	८८७	० १८	॥ यस्य	सूर्यं स्यतनवा	८८९	० १३
म	मिलित	८८७	० २२	सत	शुभ्राशुभ्रापके	८८९	० २५
त	अन्त्यागर्वि	८८८	० ८	शुभ वा	शोनिनि ॥	८८७	प्र० १०
त	सूचिवदन । पु०	८८८	० २७	। नि	सूर्याक । पु०	८८७	द्वि० ४

पृष्ठ	शुद्धि	पृष्ठा	श्लो	पङ्क्ति	पृष्ठ	शुद्धि	पृष्ठा	श्लो	पङ्क्ति
१	सङ्कल्पता०	८८८	प्र०	१	भा	सुनायांभवे	८१२	द्वि	६
२	अस्मागतसुर्ये	८८८	०	८	लि	जातीपत्राम	८१४	प्र	२४
३	। सुविध्य कक	८८८	०	२४	र	सुराद्रजे	८१६	द्वि०	१
४	सङ्कल्पु पु०	८८८	०	२६	० र	सौरि।पु०	८१६	०	८
५	सङ्कल्पु पु०	८८८	द्वि०	८	सो	सौरि कथ	८१६	०	१२
६	सङ्कल्पु पु०	८८८	०	८	० सो	सौरिद पु०	८१७	प्र०	१०
७	सङ्कल्पार।पु०	८८८	०	२५	ता	सदावत्त द्वि	८१७	द्वि	३
८	सङ्कल्पं०	८८८	०	२७	त	श्रीत	८१७	०	८
९	अवित्त।सुवत्तो	८०३	प्र०	१०	नि	षष्टिमात्रक०	८१८	प्र	६
१०	आशययखेति	८०३	०	२५	उ	बाहाब्जो	८१८	द्वि०	११
११	पञ्चेतु	८०३	०	२३	न्यां	बाहानां०	८१८	०	२८
१२	कुवम्याम	८०४	०	१	दा स	मर्षादायावत्तने	८२०	प्र०	५
१३	। चि०वेनापति	८०४	द्वि०	१	उ	षेट शिल्पान्	८२०	द्वि	१२
१४	प्रहरिकादौ	८०४	०	४	० य	स्नप ।पु०	८२०	०	४
१५	सोमापु०	८०८	प्र०	१	× दि०	गदिमनिभ्यो०	८२०	०	१८
१६	पानाङ्क०	८०८	प्र०	२८	+ तिवा	उसन्तादितिउरलुक	८२१	०	२२
१७	यत्ते	८०८	द्वि	१	स्था	तापन	८२२	प्र०	२
१८	उभीतुतख	८०८	०	३	स्य	भूने	८२२	०	१
१९	अवसखद्वि०	८०८	प्र०	१४	सु	दुज	८२२	०	२३
२०	।।।।	८०८	०	१५	स्य	तिम्य तिस्र	८२२	द्वि०	२०
२१	सोमसद पु०भूजि०	८०८	द्वि०	८	+ क	मूकविभुजादित्वात्	८२३	०	१
२२	सौगण्डिकधममान०	८११	प्र०	२	न	स्नप ।पु०	८२३	०	१०
२३	भवतो	८१२	०	६	कांश	प्रकाश	८२३	०	२८
२४	अ तस्यु	८१२	०	११	व	वेत्यव	८२४	प्र०	१६

अशुद्धि क	शुद्धिलेख	पृष्ठा ङ्	स्त भ	पङ् क्ति	अशुद्धि क	शुद्धिलेख	पृष्ठा ङ्	स्त भ	पङ् क्ति
अ	साङ्केत्य	८२४	हि०	१०	क	दङ्करी	८२३	०	३३
• स्त्री	स्त्रीपिकम् । न०	८२४	०	१५	भी	मोच	८२३	०	१८
य	अशुद्ध्यामिदे	८२५	प्र	१५	द	सन्द शपतिना०	८२३	दि०	८
घ	निमिह	८२६	०	६	त्य	व्युत्पत्त्या	८२४	प्र०	१
चि का	किञ्चित्कार्थं	८२६	हि०	२७	य	सङ्घामे	८२४	०	१०
हि	उक्तिं चाङ्घोति०	८२७	०	१५	जि	भष्टाशोति	८२४	०	१३
क	पिङ्गे०	८२७	०	२४	मारस्त्री	भास्कारौ	८२४	दि०	३
• पु० स्त्री	स्त्रीपुसो । पु०	८२७	०	१७	० ना	स्यानोपि०	८२४	०	१३
•	स्त्रोमशसा। स्त्री०	८२८	प्र०	११	।	स्यानभवे	८२४	०	१८
वा	तथापि	८२८	०	१२	त्तै	यत्तै	८२४	०	२२
रट	विनिगदतादिपु०	८२८	०	१८	सु	मनुका	८२५	प्र०	८
त	सर्वतो	८२८	०	२३	थे	सामर्थ्ये	८२५	०	१४
ले	कोकषतिना	८२८	०	२६	धी	क्ताधीनाही	८२	०	१८
खाप्या	प्रजासि मुखतोमिध्य	८२८	हि	१२	मा	स्याविभाषा	८२५	प्र०	१८
द	दुष्कृताव्यपि०	८२८	०	१५	व	यज्ञोप०	८२५	०	२१
प	पूजिता	८२८	०	१७	या	पञ्चादिस्त्रा०	८२५	०	२६
न्त	वेद्यान्ते	८२८	०	२४	स्य	स्याकोपाकस्य०	८२५	दि०	१३
क	कोभाङ्गमितो	८२८	प्र०	२०	व	पञ्चात्	८२५	०	२०
वविश्री	विशेषशेषा०	८२८	०	२८	ति	मितोकारान्ता०	८२६	०	१३
नै	यत्र मीदीष०	८२८	हि०	२८	सि	विरस्यायि	८२७	प्र०	२८
• सु	सङ्गु । न०	८२९	०	५	• स्त्री	स्त्रिरपुष्पोपु०	८२७	हि०	२५
वि	जितश्रम	८२९	प्र०	१६	• धृ	सङ्घकाष्ठकामु०	८२८	प्र०	१५
सु	तिष्ठतेर्षुक्	८२२	०	१५	स्य	सङ्घकाष्ठकामु०	८२८	०	१८
मी	अवमेवावति०	८२२	०	१८	क	कापिसे	८२८	दि०	१८

पद्यविवेक	पद्यविवेक	पद्याङ्क	पद्य	पद्य	पद्यविवेक	पद्यविवेक	पद्याङ्क	पद्य	पद्य
१	कुरुक्षेत्रम् वि०	२४०	प्र०	१४	क	श्रीतिकाव	२५०	प्र०	१०
२	कुरुक्षेत्रम्	२४१	०	२	क	कुरुक्षेत्रम्	२५०	दि०	१४
३	पुराणित्ति वि०	२४१	०	२८	क	कुरुक्षेत्रम्	२५१	प्र०	१
४	श्रीशंभो	२४१	दि०	२२	क	कुरुक्षेत्रम्	२५१	दि०	२
५	०मात्तरमपति	२४२	०	४	क	कुरुक्षेत्रम्	२५२	प्र०	५
६	विषयसंज्ञानाम्	२४३	प्र०	४	क	कुरुक्षेत्रम्	२५२	०	२८
७	कुरुक्षेत्रम्	२४३	दि०	२०	क	कुरुक्षेत्रम्	२५२	दि०	८
८	कुरुक्षेत्रम्	२४४	प्र०	१२	क	कुरुक्षेत्रम्	२५३	०	२
९	कुरुक्षेत्रम्	२४४	दि०	२२	क	कुरुक्षेत्रम्	२५३	०	७
१०	कुरुक्षेत्रम्	२४५	०	२	क	कुरुक्षेत्रम्	२५३	०	२१
११	कुरुक्षेत्रम्	२४५	प्र०	२	क	कुरुक्षेत्रम्	२५४	०	२०
१२	कुरुक्षेत्रम्	२४५	०	२०	क	कुरुक्षेत्रम्	२५४	०	२
१३	कुरुक्षेत्रम्	२४५	०	२३	क	कुरुक्षेत्रम्	२५५	०	१५
१४	कुरुक्षेत्रम्	२४६	०	४	क	कुरुक्षेत्रम्	२५५	०	१५
१५	कुरुक्षेत्रम्	२४७	०	७	क	कुरुक्षेत्रम्	२५५	०	२
१६	कुरुक्षेत्रम्	२४८	०	२	क	कुरुक्षेत्रम्	२५६	०	२
१७	कुरुक्षेत्रम्	२४८	०	३	क	कुरुक्षेत्रम्	२५६	०	२
१८	कुरुक्षेत्रम्	२४८	०	१८	क	कुरुक्षेत्रम्	२५६	०	२
१९	कुरुक्षेत्रम्	२४८	०	२०	क	कुरुक्षेत्रम्	२५६	०	२
२०	कुरुक्षेत्रम्	२४८	०	२५	क	कुरुक्षेत्रम्	२५६	०	२
२१	कुरुक्षेत्रम्	२४८	०	२८	क	कुरुक्षेत्रम्	२५६	०	२
२२	कुरुक्षेत्रम्	२४८	दि०	३	क	कुरुक्षेत्रम्	२५६	०	२
२३	कुरुक्षेत्रम्	२४८	दि०	६	क	कुरुक्षेत्रम्	२५६	०	२
२४	कुरुक्षेत्रम्	२४८	०	२५	क	कुरुक्षेत्रम्	२५६	०	२

पद्यवृत्तौ	शुद्धिलेख	पद्या	स्त	पद्य	पद्यवृत्तौ	शुद्धिलेख	पद्या	स्त	पद्य		
क		क	अ	ति	क		क	अ	ति		
र	शरीर	८६१	प्र०	६	५	विद्युताण्डिका०	८७५		१५		
प्र	स्वपनपाल	८६२	द्वि०	१०	५	विशालाशुभधाधोद्वि	८७५		१५		
रि।र	सखामरसुरिभि	८६२	०	२५	५	००००	८७५		२२		
र	भातर	८६३	प्र०	४	५	ज्योतिगुण्य सादर्म्य	८७५	द्वि०	२		
अ	निसग व०	८६३	०	१२	५	सादुपपत्ती	८७५		२१		
त	चित्त	८६३	०	१४	५	सादुपपत्त पु०	८७५		२६		
धै म	चतुर्थवैशति	८६३	०	३	५	सादुमसुक्ता	८७६	प्र०	३		
ह	चतुर्थाष्टति	८६४	प्र०	४	५	सादुमसुक्ता	८७६		५		
-ख	यथा स्वयम्बर०	८६४	०	२४	५	सादुरसाजौ०	८७६		६		
ये	सोपायाम्	८६४	द्वि०	७	५	मधुराजौ	८७६		१३		
द	पदासदम्	८६४	०	१६	५	सख्यैः	८७६		१८		
र	यूपखण्डे	८६६	प्र०	८	५	पिजो	निरूपित जीवा०	८७७		२५	
वेनत	यद्रूप्यनितसख्य०	८६६	०	२२	५	प्राधि	सामान्यविधु०	८७७	द्वि०	११	
गी	गीर्ण	८६७	द्वि०	४	५	५	पक्षास्यतासख्यु०	८७७		१२	
०गी	खर्गी पु०	८६७	०	६	५	०	सकोषधनी	८७८		१५	
ये	सुचैति	८६८	प्र०	३	५	प्रो	प्रोक्तस्त०	८८०	प्र०	२१	
ख	पख्यगुण	८६८	०	१४	५	ता	तापसवेद	८८०		२४	
क	जायते	८६८	द्वि०	१६	५	०	खेदज वि०	८८०	द्वि०	५	
थ	तथाक्तेन	८६८	०	२३	५	५	दृशमसकौ	८८०		६	
ग	साधनारप्रकारिण	८६८	प्र०	८	५	२१	तिरि	०रितच्यते	८८०		१४
०	सर्वेद्यो । पु०	८७२	द्वि०	१०	५	वाध	दृष्टवशागुणेश०	८८०		१८	
भा	सगभवे	८७३	प्र०	१८	५	ये	द्वैपैरक्षिवा	८८१	प्र०	१६	
राजादौ	सख्यमस्यविधिषी००००	८७३	द्वि०	७१८	५	मा	स	सामान्यमात्रसे	८८१		२६
ग	भागिनोव्याम्	८७४	प्र०	२०	५	भ	सौख्योभाव	८८१	द्वि०	१५	

शुद्धिलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठा	सं	पङ्क्ति	शुद्धिलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठा	सं	पङ्क्ति
दूरी	दशरोरिणम्	८८१	०	२४	पा	पत्राख्य	८८३	०	५
बं	सुपात्ते धति	८८२	प्र०	५	शी	कषावाण्य०	८८३	प्र०	१३
धन्मि	मन्त्रप्रभेदे	८८२	द्वि०	१२	वू	मधुशालघु	८८३	द्वि०	२२
- त	कुयीत्	८८३	०	१	इ	दूर्वाशाम्	८८३	०	२८
ख	दृग् नस्यर्था	८८३	०	१४	पाका ति	उपासकानातिलक	८८४	०	२६
क	उक्तास	८८३	०	२		सहितता	८८६	प्र	२४
० खे	० हन्तिलेखा०	८८३	०	२१	० व	हरिक्रम पु०	८८६	०	२७
श	मधुरधु०	८८३		२८	ख	खपु३	८८६	द्वि०	१२
० क	हंसकोशक । घु	८८४	प्र	७	म	सप्रभ०	८८६	०	२७
मा	मधुरभाषण्याम्	८८४		१५	प	पार प्रया०	८८७	प्र	१
तावाया	सनायाम	८८४	द्वि	१७	त मयऽ	रूपतरभयवदसि	८८७	०	३
ज	हंसधोज	८८४	०	२२	जा	जोवनो	८८७		२०
। व	विकाशिनो	८८५	प्र	८	वेर कि	प्रयोजिता	८८७	द्वि०	५
बु	प्रतिवर्धे	८८७	०	२४	शे	शोषिन	८८७		१८
पिो	पित्तादरसभावाधी	८८८	द्वि	२४	स	शुशीलता०	८८७	०	१
। र	। जतिरखोविषया०	८८८	प्र	१	शी	सुखेजिषा	८८८	प्र०	१०
जाने०	० ० ० ०	८८८	द्वि०	१	रु	केन्दुरिते	८८८	०	१७
० स	हराद्रि । पु०	८८०	०	५	क	स्वापाक	८८८	०	२५
ख	भूजि	८८८	०	६	त्रिव्या	हयिभ्योऽत व	८८८	०	१०
X पी	द्विपिषोऽद्यादिनेनवा	८८८	०	१३	य	वजन	८८८	०	२८
काऽक	० निपाण्यशेष	८८१	प्र०	२७	० ति	इतभूति। लो०	१०००	०	५
विशे				२७	खे	बाह्व्ये	१०००	०	८
र	नकारा०	८८२	द्वि०	२६	ख्य	सर्वाशाम्	१००१	०	२६
ख	सज्जोबीष्ये०	८८३	प्र०	१	वी	होचोये	१००१	द्वि०	१४
शु	शिववोष्ये	८८३	०	२					

पृष्ठ क्र.	शुद्धीशुद्ध	पृष्ठ क्र.	पृष्ठ क्र.	पृष्ठ क्र.	पृष्ठ क्र.	पृष्ठ क्र.	पृष्ठ क्र.	पृष्ठ क्र.	पृष्ठ क्र.
० ध	हिमधनु ताकुं द ।	१०१८	प्र०	३	० छि	छट्टि । खी०	१०२८	हि०	१८
वण्ट	राजनिवण्ट	१०१८	प्र०	६	म	०जासायाम्	१०२८	०	२८
व	० वतजरे	१०१८	हि०	१३	ति न्वा	तिनन्तानिपाति	१०२८	प्र०	३
- पो	कत ताभ्यां	१०२	०	१८	+ म्य तु	०हिभ्यसे तितु	१०२८	४०	१०
वि	यिद्विफलन्य	१०२१	प्र०	८	वे । के	स्वार्थवोधको०	१०२८	०	१८
ख	द्विरख्य ०	१०२१	हि०	१५	क त	फलिताव	१०२८	०	२०
ख	द्विरख्य ०	१०२१	०	१७	ते	रुतीन्वयो०	१०२८	०	२६
व	दक्षिणम्	१०२३	प्र०	३	व	द्विख्यव	१०२८	दि०	१
५	द्वेषेणनाशितु	१०२३	०	५	न	व्यावृत्त	१०२८	०	२८
५	पाजिकाटा	१०२३	हि०	२३	सुवथ	स्वार्थकतक्याम्	१०३०	०	२
५	कुलुबुलु	१०२४	०	१७	५	हिमद्रव	१०३०	०	८
१	तुक्क०	१०२४	०	२८	६	किद्विराते	१०३०	०	१३
न	कोक्क ०	१०२५	प्र०	३	क	०हाटकम	१०३१	प्र०	४
० ति	कृति । खी०	१०२५	०	१	२ १	०कक्षीतगात्रे यम	१०३१	०	५
त	पृथुत्त्वध	१०२५	दि०	२८	डी मम	मकाचनम्	१०३१	०	१०
५	अवलपृथुत्त्वधपाया	१०२५	०	२८	त	तारवृत्तोक्तिर्त	१०३१	०	१४
	द्व्यस्तममधिकीयपाठ ।	१०२५	०	२८	स्व	स्फुट	१०३१	०	१४
	। वल० यथा । अवलपृथुत्त्वधपाया	१०२६	प्र०	२	० म	हिमन्त । प	१०३१	०	१७
	वधुत्त्वधपायाद्व्यस्तममधिकीयपाठ ।	१०२६	प्र०	२	वा क	पाककथेतिजोष	१०३१	दि०	८
० क	द्विस्तुक्क वि०	१०२७	०	४	० य	हिमवद्विरव । पु०	१०३२	प्र०	५
जी०	वि०	१०२७	०	२५	व	भाजवेयस्या	१०३२	०	२१
५	जाख्याम्	१०२७	०	२८	५	नारोर्थावृत्तोक्ते	१०३२	०	१
जाख्याः	विप्रकष्ट	१०२७	हि०	६	यद्वि	शुरोचेत्	१०३२	०	१२
- ४	वद्व्या०	१०२७	०	२७	व्य	धमोनिर्त	१०३२	दि०	२
५	वा सुप्रकीर्ति	१०२८	प्र०	१४	जी	द्विस्तुक्क	१०३५	प्र०	६
वा ५	द्विस्तुक्क	१०२८	०	१६	० व	द्विस्तुक्क । सु०	१०३५	प्र०	६
० जी	द्विस्तुक्क	१०२८	०	१६					

पद्यविलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठा	पत्र	पद्यविलेख	शुद्धिलेख	पृष्ठा	पत्र
- कपि	कीर्तव्यविलेखः	१०३५	०	१५	क	सूर्यास्तकाव्य	१०३७ ० ६
ग	कटकारान्तः	१०३५	०	१७	। ज्व	। तज्ज्वलने	१०३७ ० १४
। न	देवानामावाहनः	१०३५	प्र०	२१	- वष्ट	राजनिर्घण्ट	१०३८ द्वि० ८
० - मी	हामोयः । वि०	१०३५	द्वि०	२८	० क	ज्ञोक् । पु०	१०४० प्र० १६
द	आदिर्मा	१०३६	०	२८	म	श्रीशशिदृष्ट्यात्मक	१०४० द्वि० ६
सि प्रा	मितप्रसन्न	१०३७	प्र०	२	+	॥ इतिशबर्गः ॥	× + +

॥ द्वि चतुर्नव चन्द्रमिती वैक्रमवर्षे नभस्य शितपद्यम् ॥

॥ श्रीमे श्रीधन मितल्लुखे श्री सद्गुरो . कवया ॥१॥

॥ श्रीहरि . ॥

039170

Accession No. ~~.....~~
Shantarakshita Library
Vibectan Institute, ~~.....~~